ספרות עזר · אנציקלופדיות · שדי חמד

שדי חמד קונטרס הכללים
מערכת א

הרב חיים חזקיהו מדיני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שדי חמד קונטרס הכללים מערכת א

הרב חיים חזקיהו מדיני

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שדי-חמד-קונטרס-הכללים-מערכת-א/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

מערכת האל"ף אין מבטלין איסור לכתחילה לא אמרינן אלא כשכבר חל עליו שם איסור אבל קודם לכן שפיר דמי כ"כ הרב טורי זהב רס"י תרכ"ו בשם המרדכי והאגודה שהביא הרב ב"ח שם ומזה למד לתערובת לח בלח קודם הפסח שמותר להרבות עליו ולא חשיב מבטל אס"ל וכ"כ בסי' תמ"ז סק"ה והרב מאמר מרדכי שם בסק"ט חולק עליו כיון דחמץ שמו עליו לא מיקרי היתר אפי' קודם פסח כמ"ש הפוסקים לענין הגעלה ולכן יש להחמיר.

וחידוש הוא שלא ראה דברי הרשב"א בתשו' סי' תפ"ה והביא דבריו הרב מג"א בסי' תמ"ז ס"ק מ"ה דחטים חמץ שנתערבו ברוב אסור להוסיף עליהן עד ס' כדי לאכלן בפסח דהוי כמבטל איסור לכתחלה ומלבד שהלשון מורה שמ"ש בפסח קאי על האכילה אבל התערובת הוא לפני הפסח מפורש כן בגוף דברי הרשב"א שהשואל כתב מהו להוסיף עליהן וכו' כיון שעדין לא הגיע זמן איסור חמץ ולאכלם אפי' בפסח עי"ש וכבר השיג הרב נהר שלום באות ז על הט"ז מתשו' הרשב"א עי"ש ומ"מ סברת הרב ט"ז לא נפלאת היא שהרב כנה"ג ביו"ד סי' צ"ט הגה"ה ט"ו אות י"ד כתב שבתשובתו לא"ח סי' של"ג כתב שיש סוברים דחמץ אפילו קודם פסח איסורא מיקרי משמע דדעת רובא היא דהיתרא מיקרי ומותר לבטל ואין בידי שו"ת הנ"ל לראות אם הזכיר שו"ת הרשב"א ומי הם הסוברים בהיפך ושם בהגב"י אות כ"ו כתב וז"ל ואפי' היתר בהיתר כגון חמץ קודם הפסח מתבטל הר"ן בתשו' סי' ז"ן ונ"ט וסיים שם זה אני אומר להלכה ולא למעש' והב"ח בא"ח סי' תמ"ז ס"ג כתב בשם ראבי"ה כמ"ש הר"ן להלכה עכ"ל.

ועיינתי שם וליתנהו להני מילי ועי"ש בסעיף ו' שבאר בדעת הטור דרק לערבו קודם הפסח כדי להשהותו שרי אבל לא כדי לאכלו בפסח אמנם ט"ס הוא בכנה"ג וצ"ל והב"ח בסי' תס"ז ס"ג וכו' שבאמת שם הביא דברי מרדכי הארוך בשם ראבי"ה ואין כאן משום מבטל איסור לכתחלה דאכתי לא חל הפסח עכ"ל וכ"כ בסי' תנ"ג ס"ב ולפי הנראה דעת הרב כנה"ג מסכמת לסברא זו שראיתי שם בהגב"י שבסוס"י קט"ו שכתב ומ"מ בתשו' חא"ח סי' צ"א התרתי וכו' דמה שלא התיר רבינו המחבר אלא בדיעבד ה"ד חלב ש"ג שכבר אסור ועומד ואסור לבטל איסור לכתחלה אבל חלב שנתחמץ קודם הפסח מותר גמור הוא ויכול לעשותו לכתחילה עכ"ל:

והרב פר"ח בסי' תנ"ג ס"ג ס"ל דגם קודם הפסח אם מבטלו כדי לאוכלו בפסח אסור משום מבטל איסור לכתחילה והביא מ"ש הב"ח בשם המרדכי וכתב ע"ד ולא נהירא והזכיר ג"כ תשו' הרשב"א סי' תפ"ה הנ"ל עי"ש ומתבאר מדבריו דחומרא זו דבחמץ קודם פסח אין הטעם משום דחמץ שמו עליו (כמ"ש הרב מאמר) שכתב וז"ל וא"ת

ל"ל האי טעמא ת"ל דאינו מבטל איסור אלא היתר דהשתא כוליה היתרא כמ"ש הר"ן בפ' גי"ה בשם הרא"ה דיבש ביבש שנתבטל ברוב כשבא לבשלו מותר להרבות עליו ס' לבטלו ואין כאן משום מבטל איסור לכתחלה כיון דכל אחד בפ"ע מותר וכ"פ בש"ע יו"ד סוס"י ק"ט וי"ל דכיון שמערבו לבטלו לאוכלו בפסח הרי הוא כמבטל איסור לכתחלה דאלת"ה וכי מותר לערב חמץ בס' קודם הפסח לאכלו בתוך הפסח ע"ש וכ"כ בסי' תפ"ז ס"ח (בד"ה יין לבן שנשתנה) עמ"ש הרב צ"ץ סי' ס' דיין שנשתנה מראיתו אסור לתקנו ע"י שנותנים בו חלב חטה שמא יבא לשתות ממנו בפסח ומיקרי מבטל איסור לכתחלה וכו' השיב ע"ז דאין זה מוסכם וכו' ועוד כיון דקודם פסח מתקנו לשתותו בשאר ימות השנה ואין דעתו לתקנו לשתותו בפסח א"כ מותר לתקנו ואין כאן מבטל איסור לכ"ע וכו' עי"ש הרי דתלי בדעתו בשעת הביטול אם כדי לאכלו בפסח אסור אלא שאיני מבין בעניותי מה בין זה למבטל בששים יבש ביבש שנתבטל ברוב כדי לבשלו ולאכלו ובחפשי מצאתי שהרב קהל יהודה בנימוקיו על היו"ד בסי' ק"ט (בדין דיבש ביבש שנתבטל) הביא דברי הרב פר"ח שבסי' תג"ן וכתב ע"ד ולא נתבררו לי דבריו דהכא נמי הרי מכוין לבטל כדי לבשלם ואפי"ה שרי וכתב לחלק בענין אחר דביבש ביבש אין האיסור עתיד לבא בודאי דאית ליה תקנתא לבשלם בשתי קדרות אבל חמץ קודם הפסח דממילא אתי לכלל איסור מיקרי מבטל איסור עי"ש ועכ"פ אף שחלוקים הם בטעמם הצד השוה שבהם שחמץ לפני הפסח אסור לבטלו כדין שאר איסורין דאין מבטלין לכתחילה וכן מתבאר מדברי הרב מג"א בסי' תנ"ה ס"ק ט"ו ולכאורה נראה דמותר לערבן (מים שלא לנו) לכתחלה דהא אין הטעם משום איסור אלא שכשלא לנו הם חמין וכשנתערבו ונעשו צוננים א"כ מותר לצנן לכתחלה וצ"ע עכ"ל מוכח דאם היה דבר האסור משום איסור חמץ היה אסור לבטל לכתחלה ודוחק לומר דבפסח מיירי (אחר שנים רבות השגתי ס' שו"ת יד יוסף להרב מוהר"י דאייטאש וראיתי בסי' כ"ה בד"ה וי"ל עוד וכו' ומ"ש מעלתו ונפלאתי על המג"א בסי' תנ"ה שנסתפק במים שלנו אם מותר לערבם דודאי מותר קודם פסח כמ"ש הט"ז סי' תמ"ז ובע"כ דלא נסתפק רק בתוך הפסח עכ"ל מדברי הרשב"א שבמג"א סי' תמ"ז מבואר כיון שהוא מערב כדי לאכלם בפסח הרי הוא כמבטל איסור בתוך הפסח וגם ממ"ש המג"א סי' תס"ז סק"ב בשם הרשד"ם אף דהוי ס"ס וכו' אין עושין ס"ס בידים והא דאין עושין ס"ס בידים הוא משום ביטול איסור לכתחילה והתם מיירי קודם הפסח הרי דפשיטא להמג"א דגם קודם פסח אין לערב לכתחלה כדי לאכול בפסח דהוי כמבטל איסור בפסח ע"כ תו"ד) וגדולה מזו כתב מרן הב"י בסוס"י תמ"ז (בד"ה ומ"ש רבינו) לדעת הדרי' שהביא הדיב"ה שם

דתערובת חמץ בדבר שאין עוברין על תערובתו אסור לבטלו במזיד דאע"ג דשלא בזמן איסורו מערבו כיון שערבו על דעת להשהותו אחר הפסח הוי כמבטל איסור לכתחלה ואסור עי"ש.

וכ"כ הרב צל"ח בחי' למס' ביצה דף ו' ע"ב (בד"ה ובמסכת) דחמץ קודם הפסח כיון ששמו עליו אסור לבטל לכתחילה. וכ"כ גם בדגול מרבבה סי' תמ"ז ע"ד המג"א בס"ק מ"ה עי"ש וכמדומה לי שכן דעת רוב רבני האחרונים אף שראיתי להרב חיי אדם בכלל קכ"ה אות ה' שפסק דבשעה"ד מותר לכתחילה להוסיף חטים או שעורים לבטל המחומצים בששים כיון דלפני הפסח עדיין היתר הוא וכו'.

וסיים שם ועיין במג"א ס"ס תמ"ו (תמ"ז) שכתב בשם הרשב"א דאסור להוסיף עליהם עד ששים כדי לאכלם בפסח דהוי כמבטל איסור. ונ"ל דהרשב"א אזיל לשיטתו דס"ל דחמץ קודם פסח נקרא איסור כמ"ש המג"א שם ס"ק כ"ד.

ולכן דברי המג"א צ"ע עכ"ל. הנה לענ"ד דברי המג"א נכונים ומוסכמים להלכה אלא דבכל זאת מ"ש הח"א דבשעה"ד מותר להוסיף וכו' מסתברא ודאי כוותיה דכדאי הם הרבנים הסוברים דבחמץ לפני הפסח ליכא משום ביטול איסור לכתחילה לסמוך עליהם בשעת הדחק אבל שלא בשעת הדחק ודאי יש להחמיר.

ומצאתי להרב מוהרש"ז בש"ע שלו בסי' תמ"ב ס"ה שפסק כן ובקונטריס אחרון שם אות ג' הביא סברת הרט"ז ומסיק שאין לסמוך עליו נגד מוהר"ם והרשב"א והר"ן וטור וב"י והרמ"א בד"מ וב"ח ומג"א וע"ש וצ"ץ ופר"ח עכ"ל ועי"ש בסי' תנ"ג סעיף יו"ד וי"א וכבר כתבתי עוד מרבני האחרונים דקיימי בשיטה זו גם הרב ארעא דרבנן במערכה זו אות ט"ז (בד"ה אכן) הביא סברת הרב ט"ז דחמץ לפני הפסח מותר לבטלו ושכ"כ הב"ח בשם המרדכי וכתב ע"ז אבל אין זה מוסכם שהרי הרשב"א בתשובה סי' תפ"ה וכו' ואפשר לפרש ג"כ דברי הטור סי' תנ"ג דס"ל כהרשב"א וכו' ותמה על הט"ז שלא הזכיר מזה כלום ועי"ש להרב עפרא דארעא אות י"ח שכתב דאין סתירה על תשו' זו מדין יבש ביבש שביו"ד סוס"י ק"ט שכבר תירץ הפר"ח וכו' וביאר כוונת הפר"ח בשני דרכים ויש לפקפק קצת בדבריו לקוע"ד כיעי"ש ונלע"ד דמ"ש הרב אד"ר אבל אין זה מוסכם וכו' לא קאי אלא אמ"ש הט"ז ללמוד היתר לחמץ קודם הפסח (דאיירי בד"ה אכן) ולא קאי אמ"ש לפניו (בד"ה ובהכי) שהביא מ"ש הב"ח בסוס"י תרכ"ו גבי סכך פסול לפני החג דלא מיקרי מבטל איסור וכו' ושכן פסק מרן ביו"ד סוס"י ק"ט בדין יבש ביבש וכ"נ דודאי גם הוא מודה דאין מדברי הרשב"א בסי' תפ"ה הנ"ל סתירה לזה דחמץ לפני הפסח שאני רק כונתו על מ"ש הב"ח בסי' תנ"ג והרב ט"ז שכתב בפירוש כן לענין חמץ לפני הפסח

ובכן ל"ז להבין כונת הרב אהלי יהודה הכהן בד' כ' ע"א שהביא תורף דברי הרב אד"ר וכתב ע"ז ולענ"ד לומר דאפי' (דדוקא) בשאר איסורין אמרינן דקודם זמן איסורו מותר לבטלו לכתחילה אבל בחמץ בפסח ודאי שאסור וראיה לזה (תורף דברי ראיתו הן דכיון דקי"ל דבעינן שימור כדכתיב ושמרתם את המצות א"כ הרי הוא מוזהר שלא לבטל חמץ במצה שאוכל בפסח ומשו"ה דוקא חמץ בפסח אמרינן דאף קודם זמן איסורו איכא משום ביטול איסור לכתחילה עי"ש ויש לגמגם הרבה בדב"ק אמנם נהירנא כד הוינא טליא תוככי עיר קדשינו ירושת"ו שמעה אזני מפום רבנן קשישי שדברי הרב בכמה מקומות סתומים ועמוקים ומוקשים מקוצר המשיג ועומק המושג) נראה שהבין שכונת הרב אד"ר לומר שהרשב"א חולק גם על דין המרדכי שבסכךפסול ואין נראה כן לענ"ד ועכ"פ גם הוא מסכים דבחמץ לפני הפסח איכא משום ביטול איסור:

ומכל האמור בענין תמיה לי על מרן החבי"ף בס' עיני כל חי ד' ז' שכתב דבטור י"ד סימן רצ"ט התיר לעשות רוב לכתחלה והקשה בדרישה דאין מבטלין איסור לכתחילה ולא הבנתי קושיתו דהכא האיסור הוא הלבישה ולא חלה עליו איסור כנבלה ובב"ח וכיוצא אלא הרי זה דומה לחמץ שנתערב קודם פסח בא"ח סי' תמ"ב דקודם זמן איסורו מהני ביטול וכאשר דמיתי כן מצאתי להדיא להרב ז"י שכ"כ ישמח חיים ועמ"ש הרמ"ז בחק"ל חלק א' ביו"ד סי' ג"ן ובספר נזיר שמעון בפ"א דערלה מ"ו עכ"ל ולא אטפל במה שיש לגמגם בדבריו אך בזאת מאי דפסיק בסכינא חריפא דחמץ לפני זמנו אין בו משום ביטול איסור הם דברים תמוהים דמלבד שאין כן דעת רובא דרובא הרי גם הטור ס"ל דחמץ לפני זמנו יש בו משום ביטול איסור וא"כ אם נדמה ההיא דכלאים לחמץ שפיר קא מותיב הרב הדרישה על דברי הטור וספרים שציין (שלשה המה ז"י חק"ל נז"ש) אין מצויים אצלי לראות דב"ק וכן יש לפקפק על רבינו עק"א בתשו' סי' ל"ח דמיסתמיך ואזיל בכל התשו' ההיא בתר סברת הרב ט"ז דבחמץ לפני זמנו אין בו משום ביטול איסור ולא זכר דאין סברא זו מוסכמת להלכה ועיין בשו"ת פני יהושע ח"א סי' ח' קרוב לסופו וכן יש לפקפק על הרב זרע יצחק על המשניות הובא בדברי מכחם ח"ב ד' ק"ט סוף ע"ד דנקיט בפשיטות דבחמץ לפני זמנו אין בו משום ביטול איסור לכתחילה: ומקרוב השגתי ס' בית מאיר חא"ח וראיתי שם בסי' תמ"ז ד' ס"ה ע"ב ד"ה כתב וכו' שכתב ע"ד הט"ז סק"ה דמ"ש דאי"מ איסור לא אמרינן בחמץ קודם זמן איסורו כ"כ הב"ח סי' תס"ז ס"ג בשם מרדכי הארוך וראייתו היא ראיית הט"ז עצמו אלא שאין דבריו מוכרחים וכו' וכיון שמבואר מדברי הרשב"א שבמג"א ס"ק מ"ה לאיסור וכן הרר"י שבטור בסוף הסי' ביאר הב"י דעתו משום דהוי כמבטל איסו"ל ובצ"ץ סי' פ"ט אוסר ליתן מעט חלב

חטה ביין משום גזרה שישתה ממנו וכ"ש להתיר לכתחילה כדי לאוכלו בפסח לכן ברור דההוא פסק' ליתא וכן העלה הפר"ח לאסו' עכ"ל הנך רואה שגם הוא מסכים.
לסברת רבני האחרוני' הנ"ל וטעמו ונימוקו מאחר דמבו' בדברי הרשב"א וכו' הן אמת דלפי מ"ש הרב אפי זוטרי בסי' תמ"ז אות ד' ד"ס ע"ב אין הכרח מדברי הרשב"א שכתב שמה שהקשו על הרמ"א מתשובת הרשב"א לק"מ די"ל דהרשב"א כ"כ על תערובת חטין אבל בתערובת לח בלח דמתערב יפה שפיר דמי וכן דעת הרשב"א גופיה בתשו' סי' רפ"ג ובחי' פג"ה ד' קט"ז והט"ז לא התיר אלא בלח בלח ע"כ ולפי הנראה הדר דינא לאידך גיסא דכיון דמהרשב"א אין הכרח ובדברי המרדכי מצינו מפורש דמתיר אפשר דנקיטינן כהמרדכי אלא שדברי הא"ז הנ"ל תמוהי' לקוע"ד דודאי אין שום סברא לחלק בזה בין לח בלח ליבש ביבש וכל שבא לעשות מאיסר היתר הרי זה מבטל איסור ומה שכתב הרב ט"ז דיש ללמוד היתר לתערובת לח בלח אין כונתו למעט תערובת יבש ביבש וגם הראיה שהביא מסי' תרכ"ו גבי עשה סכה תוכיח דההיא לאו תערובת לח בלח הוא אלא פשוט דכונת הט"ז הוא דבתערובת ביבש נהי דמשום ביטול איסור ליכא כיון דהוי קודם זמן איסורו מ"מ הא יבש ביבש קי"ל דחוזר ונעור כמ"ש הרמ"א שם וא"כ מאי נפק"מ בתערובת זו אהכי נקט תערובת לח בלח דבזה פסק הרמ"א דאין חוזר ונעור וה"ה למאן דסבירא ליה ביבש ביבש דאינו חוזר ונעור יכול לבטלו קודם הפסח לשיטת הרט"ז כיון שהוא קודם זמן איסורו ומ"ש הא"ז הנ"ל שהרשב"א בסי' רפ"ג דעתו לחלק בין תערובת לח ליבש עיינתי שם ולא מצאתי מזה כמו שיראה הרואה ותמיה לי כי ראיתי בס' א"ז הנ"ל ד' ח"ן ע"ב בס"ג שכתב וז"ל ואפילו לדעת הרשב"א סי' שפ"ה דאסר בתערובת לח בלח פחות מס' להרבות עליו קודם פסח הכא מודה דהתם יש בו ממשות איסור גופיה מעור משא"כ הכא דאינו אלא פליטה בעלמא עכ"ל הרי כתב מפורש בשם רשב"א דבתערובת לח בלח אוסר וא"כ קשה על הרט"ז מדברי הרשב"א הללו ולכן לע"ד צדקו דברי הרב בית מאיר דאית לן למינקט כדעת הרשב"א ודעימיה והרב מגן האלף סי' תמ"ז ס"ק כ"ה (בד"ה וכתב עוד המ"א) האריך מאד בדין זה ומסיק לענין חמץ הדבר מוכרע לאיסור ועיין עוד בדין זה להרבנים שו"מ מהדורא ב' ח"ב סי' ס"ד (ד"ה והנה בסי' תמ"ז) ובשו"ת שם אריה חא"ח סי' יו"ד ובקובץ יגדיל תורה קונטריס ט' ד' ר"ך ע"ב אות ג' ובשו"ת דברי מרדכי פרידבורג סי' מ"ב הבאתי תורף דבריו בקונטריס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' יו"ד אות ד': וביטול שחר דבר המותר (חוץ מחמץ לפני זמנו) כדי שלא יבא לידי איסור אם יש בזה חשש הנה הרמ"א ביו"ד סי' צ"ט סעיף ו' כתב כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בשר מותר שהרי

נתבטל במים וכתב שם הרש"ך בס"ק כ"ב דאפילו לכתחילה מותר ליתן המים לקדירה של בשר כיון שכבר נתבטל משמע דאין היתר אלא שנפל מעצמו ונתבטל בס' אבל אם לא נתבטל בס' משמע דאסור להוסיף מים עד ס' כדי ליתנם אח"כ בבשר וכ"ש שאסור ערב לכתחלה חלב במים בששים כדי ליתן המים לקדרה של בשר אמנם הרב כנה"ג שם בהגהת הטור אות י"ד כ' בשם רבו בתשוב' חיו"ד סי' ת"י דמותר אפי' לערב חלב ביין ולאכלו עם בשר ולא הוי מבטל איסור לכתחל' דהא דאין מבטלין היינו איסו' אבל היתר בהיתר מות' לערבו וזה נלמד ממ"ש הרא"ה גבי יבש ביבש דמותר לבטלו לכתחל' (בס' כדי לבשלם אח"כ כמ"ש בסוס"י ק"ט) כיון דכל אחד ואחד בפני עצמו מותר ובתשו' חלק א"ח סי' של"ג כתבתי דאין בזה חולק אלא שיש סוברים דחמץ אפילו קודם הפסח איסורא מיקרי עכ"ל.

וכ"כ הרב ערוך השלחן בסי' תס"ז אות י"ג בשם שיירי כנה"ג סי' קל"ג ובשם שו"ת כנה"ג יו"ד סי' קל"ז ומרן חיד"א בשיורי ברכה יו"ד סי' צ"ז אות ד' סבר וקביל סברת הרב כנה"ג ומר רבו הנ"ל ועי"ש להרבנים בפלתי ובית מאיר מ"ש ע"ד הרב מוהרימ"ט בזה.

והרב פרמ"ג במשבצות שם (בד"ה והנה) כתב אי איכא ס' נגד החלב אי שרי לכתחילה לעשות כן דעת הצ"ץ בסי' פ' דאסור דהוי כמבטל איסור לכתחילה כיון דדרך הפת ויין להשתמש עם בשר וחלב וכנה"ג בהגה ט"ו אות ג' התיר דין לערב בו מעט חלב והסכים עמו מוהר"י איסקאפא יעי"ש נמצינו למדין לערב לכתחילה מעט חלב בפת כדי לאכול עם בשר לכ"ע אסור עס"י צ"ט בש"ך אות כ"ב ומ"י כלל פ"ה אות ס"ב ואפילו לאכול כך יראה לאסור כי פליגי לתקן היין דמשום הפסד הוי דיעבד הצ"ץ אוסר והכנה"ג מתיר עכ"ל נראה שכ"כ עפ"י דברי הכנה"ג שבסי' צ"ז ולא ראה דבריו שבסי' צ"ט הנז"ל דמבואר דגם לערב לכתחילה חלב ביין כדי לאכלו עם בשר ס"ל דלא חשיב מבטל איסור לכתחילה כיון שמערב היתר בהיתר והרב מוהרש"ז בש"ע שלו סי' תמ"ב בקו"א ס"ק ג' בהשגתו על הרט"ז כתב וזה לשונו וכן מסתבר באמת דאנ"כ יהא מותר לערב חלב בתוך קדירה שמרתיחים בה מים לבשל שם בשר במים אלו עם מעט החלב שנתבטל בס' במים קודם שנתן שם הבשר כיון שאין כאן איסור עדיין וח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר עכ"ל ולפי שיטת הרבנים מוהרימ"ט ודעמיה הנז"ל י"ל דאין הכי נמי דשרי כיון דמבטל היפר בהיפר ודברי הרב מוהרש"ז א"ש לפי מה שנראה מדברי הרמ"א בסי' צ"ט הנז"ל ומ"מ אינו מוסכם ותשו' הכנה"ג הנ"ל אין אצלי לראות אם הזכיר דברי הרמ"א הנ"ל והרב פר"ח ביו"ד סי' פ"ז סוף סק"ז הביא תשו' הרדב"ז בכ"י שנשאל על מה שנהגו לתת בתוך הסוקאר בזמן שמבשלין אותו חלב של בהמה טהורה ונותנין תרי למאה אם

מותר לאכול הסוקאר עם בשר והשיב דאין כאן בית מיחוש שהרי נותנים עם הסוקאר כפליים מים והרי נתבטל במים ובסוקאר וא"ת וכי מבטלין איסור לכתחלה הא ל"ק דבשעה שמבטלין אינו אסור אלא האיסור בשעה שאוכלו עם בשר ואז כבר הוא מבוטל ואפילו בלא מים מותר לפי שהחלב מתמעט ע"י האור והסוקאר אינה מתמעט וא"ת בשלמא אם יש מים עם הסוקאר הדבר ברור שנתבטל אבל אם היו בו תרי למאה ונעשה הכל תבשיל שיש בו חלב וברתיחה ראשונה קודם שנתמעט בלע הכלי ונאסר ואוסר הסוקאר אח"כ ל"ק שלא יהיה בליעת הכלי עדיף מהחלב עצמו וכמו שהחלב נתמעט משיעור נ"ט גם הבלוע בכלי נתמעט ע"כ.

והרב פר"ח כתב שאין דבריו נראין דכיון דבתחילת רתיחה ליכא ס' בסוקאר נגד החלב הרי הסוקאר והקדרה נאסרו וכו' עי"ש משמע דאם בתחילת הרתיחה יש בו ס' ממים עם הסוקאר אין חשש בדבר. והרב צל"ח בחי' למס' ביצה על דף ד' ע"ב עמ"ש בש"ס הכא מיקלא קלי איסורא (בד"ה ובמסכת שבת) הביא מ"ש בשבת דף כ"ט אההיא דמסיקין בכלים דמקשינן והא באיסורא קא מהפך ושנינן דמרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן וכתב דמאי דלאמקשינן והא אין מבטלין איסור לכתחלה היינו טעמא דאין מבטלין איסור לכתחלה לא שייך שם כלל ששם בעודו כלי מרבה עצים מוכנים ובעודו כלי גם הוא עצמו היתר הוא אלא אח"כ כשידליק פורתא יהיה איסור וכיון שבשעה שמבטלו עדיין היתר הוא אין זה מבטל איסור רק מבטל היתר בהיתר ועיין בצ"ץ סי' פ' מ"ש ואני הנלע"ד כתבתי שמכאן מוכח שמותר ואמנם בחמץ קודם פסח אף שעדיין היתר מ"מ כיון ששמו עליו אסור לבטלו לכתחלה עכ"ל הצל"ח ומתבאר דס"ל דכל שמערב היתר בהיתר אין חשש בדבר דלא כהרב צ"ץ שחושש בכה"ג משום ביטול איסור לכתחלה ולפי הנראה נעלם ממנו שכדבריו כתב הרב מג"א בסי' תק"ז סק"א והא דכתב בסי' תק"א ס"ו בהגהה דמותר להרבות על כלים שאני התם דעדיין הכלי היתר הוא אלא שאחר שיתחיל לישרף יהיה איסור ואין זה מבטל איסור עכ"ל ובסק"ב ציין לעיין בסי' תרכ"ו וכתב הרב מחצה"ש בסק"א דנ"ל דציון זה מקומו הוא בסק"א דמבואר שם ג"כ דכה"ג לא מיקרי מבטל איסור דמבואר שם דמותר לערב סכך פסול לתוך סכך כשר קודם סוכות עכ"ל הרי שדעת המג"א כן שבשעת היתרו אין חשש בביטולו ואפילו בחמץ היה דעתו נוטה כן בסי' תמ"ז בדגמ"ר הנ"ל לולי דברי הרשב"א כיעי"ש ובגליון מוהרש"א ליו"ד סי' צ"ט ס"ו בהגהה הביא דברי הצ"ץ ולא ראה דברי המג"א וצל"ח הנ"ל ע"ש והרב שו"מ בגליון הש"ס בירושלמי פ"ב דמס' כלאים הלכה א' אמ"ש בירוש' לחלק בדין ביטול איסור דתנן במתניתין בכלאי זרעים ימעט תמן את מרבה לבטל איסור תורה ברם הכא

את מרבה לבטל מפני מראית עין כתב ע"ז וז"ל אף דבלאו הכי עדיין היתר הוא וע' בט"ז סי' תמ"ז סק"ה ובסי' תרכ"ו מ"מ כיון דחז"ל אסרו א"כ שם איסור עליו ועדיף טפי ממ"ש הפוסקים לענין ביטול חמץ קודם פסח דאסור משום דשמו עליו רק שעכשיו היתר הוא וע' ביו"ד סי' צ"ב בט"ז וש"ך ודו"ק.

ועי' שנות אליהו כאן ובהשמטות עכ"ל: ובספק כבוש בבב"ח דקי"ל דאזלינן לקולא כתב בחי' רעק"א ברס"י ק"ה דמ"מ אסור לבשלו ויש לעיין אם מותר להוסיף עד ס' ולבשלו כיון שעתה מותר לאוכלו כך י"ל דלא הוי בכלל מבטל איסור לכתחלה ועיין בפ"מ סי' ס"ח במשבצות סק"א עכ"ל. וד"ת עשירים במקום אחר שבתשובותיו בסי' ל"ח האריך קצת במה שנשאל בשומן אווזא שנשתהה שלשה ימים בלא מליחה דקי"ל דאסור בבישול ובצלי אי אפשר כיון דנימוח וכלה באש אם יש לערב השומן בשומן אחר שנמלח כדינו כיון דעכשיו עדיין היתר הוא דהוי דם האברים שלא פירש י"ל דאין זה בכלל אין מבטלין איסור לכתחלה וכתב ששמע היתר זה מדודו שאמר שכן הורה אחד מהגדולים למעשה והשיב ע"ז דלכאורה יש להביא ראיה מדין יבש ביבש שביו"ד סוף סי' ק"ט וממ"ש הט"ז בסי תמ"ז לענין חמץ קודם זמן איסורו אך שוב כתב לחלק דלא דמי להיא דיבש ביבש דהתם אין הבישול מחדש איסור שגם עתה מותר לבשלם כל אחד בפני עצמו רק שמרבה עד ס' כדי שיהא מותר לבשלם יחד משא"כ בשומן הנ"ל דעתה אסור לבשלו וע"י הביטול יותר לבשלו ומההיא דחמץ אין ראיה דהתם קודם זמן איסורו אין שם איסור כלל לשום ענין ומה שרוצה לאכלו אחר זמנו ע"י ביטול האכילה כמותו ממש מותר עתה בלא ביטול משא"כ בשומן דעתה חל ג"כ האיסור דאסור לאכול דם פרוש וכיון שהוא רוצה לאכול דם פרוש ע"י ביטול מיקרי מבטל איסור ושוב ראה שהפרמ"ג בסי' ס"ט נתעורר בדין זה והעלה בפשיטות לאיסור אתוד"ק והזכיר ג"כ ההיא דהרמ"א סי' צ"ט ודברי הש"ך בס"ק כ"ב דמוכח דאסור לערב חלב במים כדי ליתן המים לקדרה של בשר עי"ש ודברי הפרמ"ג הם בשפתי דעת ס"ק נ"א ועיין בפ"ת שם ס"ק כ"א ויש להעיר על כל הרבני' הנ"ל דשקו"ט בהיתר השומן הזה ולא זכרו דברי הרדב"ז בסי' חל"ק שכתב שכל עיקר חומרא דבשר ששהה בלא מליחה שלא לבשלו אינה אלא במים פושרים אבל במים רותחים אין הדם פורש מהאברים וא"כ בשומן הנ"ל יש להתיר ע"י בישול במים רותחין אלא שנראה שאין הפוס' מסכימים לסברתו ואכמ"ל בזה וראיתי להרב נחמד למראה בפ"ק דערלה ד' קפ"ד ע"א שכתב בשם הרב יצחק ירנן שכתב שטעם היתר עירוב סכך פסול הוא משום דבשעת הביטול עדיין לא הוי איסור וכתב ע"ד ואחרי המחי"ר הראויה אליו אין טעם זה מספיק דהא דבסוכה מבטלין לכתחלה היינו טעמא

משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וכמ"ש הב"ח וכו' ועוד זאת דנפ"מ לדינא דלפי טעמו אם עושה סוכה בחוה"מ אסור לערב סכך פסול משא"כ לטעם הב"ח וכו' אתו"ד עי"ש ולא ידעתי כונת השגתו דלפי האמת גם הטעם שכתב הרב יצחק ירנן רצוי ומקובל וכתבו הב"ח בעצמו ומדבריו למדו הפוס' לענין תערובת היתר בהיתר וכי נפיק מינה לדינא מאי הוי ועיין במג"א סי' תרכ"ו סק"ג שכתב דנפ"מ בין הטעמים לעושה סוכה בחוה"מ והרב ט"ז עם שכתב מדנפשיה (ברס"י תרכ"ו) ליישב מה שאין בעירוב סכך פסול משום ביטול איסור לכתחלה משום דאין איסור מצד עצמה של סוכה לישב בה אלא שאינו יוצא בה י"ח המצוה ע"כ אין שייך בזה שם איסור והיינו אפילו בעושה סוכה בחוה"מ כיעי"ש ובכל זאת הביא תירוץ המרדכי משום דנתקן קודם יו"ט וכו' ולמד ממנו לתערובת היתר בהיתר וכן למד המג"א בסי' תק"ז סק"א עי"ש במחצה"ש ואם כיונה דעת הרב יצחק לדעה זו אין לנו אלא תרעומת שלא הזכיר דברי הב"ח וט"ז וכו' אבל עכ"פ ישוב נכון הוא.

ומה שכתבתי למעלה בד"ה ומכל) בשם הרב עיני כל חי ראיתי עתה בס' דברי מנחם ח"ב ד' ק"ט ע"ד בשם הרב זרע יצחק על המשניות בפ"ט דכלאים מ"ט לתרץ קושיית הדרישה בכלאים כמ"ש העיני כ"ח דכלאים מותר לעשות ולחבר ואינו אסור אלא בלבישה וכו' והסביר הדברים בטוב טעם עי"ש. וחידוש הוא שלא ראו כל הרבנים האלו דברי הרב ט"ז בסי' רצ"ט שקדמם בישוב זה וז"ל ומה שהק' בדרישה דאי"מ איסור לכתחלה לק"מ דכאן אין איסור אלא החיבור ע"י שהמין הג' יבטלו ולא אמרו אין מבטלין איסור אלא כל שיש איסור מצד עצמו ונתערב בהיתר שאין לך להוסיף על ההיתר שיבטל האיסור בתוכו וא"ל דדמי לחתיכת בשר שנאסרה מחמת בליעת חלב דאין מועיל שם ביטול דהתם אף ההיתר נעשה איסור וחתיכה עצמה נעשית נבלה מחמת שההיתר בלוע מן האיסור ונותן בו טעם משא"כ כאן דאין שייך טעם ע"כ סגי כשמוסיף מין ג' ואותו המין מבטל אחד מהם עכ"ל ועיקר חילוקו הוא בין איסור להיתר וכדכתבו הרבנים הנ"ל.

ב אין מבטלין איסור לכתחילה לענין חמץ קודם הפסח כבר כתבתי באות א' דעות הפוסקים בזה מערכה מול מערכה ובקונטריס אסופת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ה' אות י"א הבאתי להלכה דמותר לבטל החמץ כדי להשהותו לאחר הפסח עי"ש ולדעת הסוברים דמותר לבטל חמץ קודם הפסח כדי לאוכלו בפסח כתב בתשו' רבינו עק"א סי' ל"ח דהפרמ"ג ביו"ד סי' ס"ט ובש"ך ס"ת י"א) כתב דדוקא להוסיף על התערובת מותר אבל לא לערב בידים וכתב ע"ד שאף שבאמת כן משמע מלשון הט"ז מ"מ כיון שעיקר ראיתו היא מעצי סכך פסול א"כ משם מוכח דכל שהוא קודם זמן איסורו שרי נמי לערב

לכתחלה והנה גם בפרמ"ג א"ח סי' תמ"ז במ"ז סק"ה (בד"ה כתב ע"ש) כתב ומשמע להוסיף שרי בזמן היתר הא לערב בעין בששים אסור בזמן היתר ועב"ח ס"ו לערב אסור לאכול לשהותו מותר והטעם שי"א חוזר ונעור והט"ז בתמ"ב א' כתב הטעם דאין מבטלין איסור לכתחלה ובתרכ"ו בסכך משמע לערב בידים שרי ושם יש תירוצים אחרים עכ"ל מתבאר דמ"ש ביו"ד דלערב אסור קודם פסח לא מסברא דנפשיה קאמר כי סמך עמ"ש הט"ז בסי' תמ"ב ומ"ש רעק"א דמגוף הראיה מוכח דגם לערב שרי כבר נרגש הפרמ"ג עצמו וכתב דיש שם תירוצים אחרים וכלומר דדוקא בסכך פסול דשייכי הנהו שינויי הוא דשרינן אף לערב אבל בחמץ לפני זמנו מיסתיין להתיר התוספת אבל לא לערב ורעק"א לפי שלא ראה דבריו שבא"ח הנ"ל השיג עליו וזה פשוט והרב מוהרש"ז בש"ע שלו בסי' תמ"ב בקונטריס אחרון אות ג' בהשגתו על הרט"ז הנ"ל כתב וז"ל והנה לפי ראיית הט"ז יהיה מותר לערבו בידים כמו בסוכה וזה ודאי אינו וכ"מ בהדיא בש"ע וכל האחרונים בסי' תנ"ג דנהגו לנקר הרחיים מקמח חמץ הנדבק בהם ודאי יש ס' בקמח הנטחן נגד קמח הנדבק ברחיים ואם מעיקר הדין היה מותר לערבו בידים לא היה מקום להחמיר לנקרו וכו' וכן מסתבר באמת דאל"כ יהיה מותר לערב חלב בקדרה שמרתחין בה מים לבשל בה בשר במים אלו כיון שאין כאן איסור עדיין וח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר וכו' עי"ש ולפי דברי הרב פרמ"ג אין מכל זה סתירה לדעת הרב ט"ז דגם הוא מודה דלערב לכתחלה אסור ואין ראיה מעצי סכך פסול כאמור ותמיה לי על הרב שו"מ במהדורא ב' ח"ב סי' ס"ד (בד"ה והנה בסי' תמ"ז) שכתב סברת הט"ז בלשון זה דמותר לבטל האיסור קודם הפסח דהיינו אם נתערבקודם פסח ואין בו ששים יכול להרבות עליו קודם פסח עד ששים שלא יהיה חוזר ונעור ולכאורה ק"ל דהרי הטור סס"י תמ"ז הביא מחלוקת רבינו יונה והרא"ש אי שרי לערב ולשהותו לאחר הפסח דהו"ל כמבטל איסור ועיין מג"א ס"ק מ"ב ומ"ה וט"ז ריש סי' תמ"ב ורציתי לומר דדוקא להוסיף הוא דשרי הט"ז קודם זמן איסור אבל לערב האיסור עצמו כל שלא היה מעורב עדיין אסור אבל יותר מסתבר דס"ל להט"ז דלא קי"ל כר"י רק כהרא"ש ושרי כל שהיה קודם זמן איסורו עכ"ל הנה מייחס הוא באמת בדעת הט"ז דגם לערבו שרי והוא תימה שאחר שכבר הזכיר דברי הט"ז רס"י תמ"ב איך פה קדוש יאמר כן והלא מדברי הט"ז שם מתבאר דלערב בידים אסור וכמ"ש הרב פרמ"ג והוא חידוש שנעלם ממנו דברי הפרמ"ג ומ"ש דהט"ז ס"ל דקי"ל כהרא"ש ולא כההר"י ושרי כל שהיה קודם זמן איסורו גם בזה במכתה"ר דבריו תמוהים לענ"ד וכי מה ענין שמיטה וכו' דע"כ לא התיר הרא"ש אלא לערבו כדי להשהותו לאחר הפסח ואיך ילמוד מזה הרב ט"ז להתיר לערב כדי לאוכל

בפסח ומפורש כתב הרב ב"ח בסי' תמ"ז ס"ו דלא נחלקו אלא בלהשהתו אבל לערבו כדי לאכלו אסור לכ"ע כו' ע"כ לענד"נ דמה שרצה לומר בדעת הרב ט"ז דלא התיר אלא להרבות הוא האמת דלערב לכתחלה כדי לאוכלו בפסח גם הוא מודה דאסור.

והרב שם אריה בחא"ח סי' יו"ד (בד"ה והנה בתשובת) הקשה על הרט"ז דלפי ראייתו מסי' תרכ"ו יהיה מותר לערב לכתחלה ואילו מלשון הט"ז נראה דאינו מתיר לערב לכתחלה כי אם להוסיף וציין ט"ז רס"י תמ"ב ושוב כתב דאפשר דהט"ז מתיר גם לערב חמץ לפני זמנו וכו' ע"ש שלא ראה דברי הפרמ"ג הנז"ל שכתב מפורש דלהט"ז אסור לערב לכתחלה כמש"ל ומצאתי בס' יד יהודה על הלכות מליחה לרב גדול בדורו יצ"ו שנד"מ בסי' ס"ט דף נ"ט ע"א אות י"ג שהביא דברי הרב ט"ז בסי' רצ"ט ליישב קושית הדרישה גבי כלאים מהא דאין מערבין איסור לכתחלה ופירש שעיקר חילוקו שלא אסרו להוסיף אלא ביש כבר איסור בהיתר אבל שם עדיין אין כאן איסור אח"כ יעשה איסור ע"י התחברות לכך מותר להוסיף בעת היתר שלא יאסור אח"כ מיהו דוקא להוסיף כשכבר נתערב מותר אבל לער לכתחלה צמר רחלים בצמר גמלים כדי לחברו עם פשתן אסור דמ"ש צמר רחלים וגמלים שנתערבו זה בזה עם רוב מגמלים מותר היינו שנתערבו מעצמם וכ"כ הב"ח שם מבואר ודומה למ"ש הט"ז בא"ח סו' תמ"ב ותמ"ז דאם נתערב קמח חמץ בשל פסח מותר להוסיף עניו כדי לאכלו בפסח כיון דעדיין זמן היתר אבל לערבו לכתחילה כדי לאכלו בפסח אסור וטעות גדול היה לרעק"א שכתב בסי' ל"ח דלהט"ז מותר אף לערבו ע"מ לאכלו ושכח לעיין בדבריו וכו' ומ"ש הט"ז בסי' תרכ"ו ראיה מסוכה לחמץ אף דבסוכה מותר גם לערב הנה שם כ' המרדכי עוד תי' דלא אמרו אלא כשנהנה ומצות לל"ן א"כ אף לתי' הא' מ"מ י"ל ג"כ דדוקא באין כונתו ליהנות מהאיסור וכו' אלו תו"ד הרב יצ"ו והאריך בדברים נכוחים כיעי"ש ובמחכתה"ר מדויל ידיה מישתלים שגם הוא שכח לעיין בפרמ"ג ע"ד הט"ז בסי' תמ"ז כמבואר ואולי לא נמצא אצלו בו בפרק הפרמ"ג לא"ח ומן האמור יש לפקפק עמ"ש בשו"ת יד יוסף להרב מוהר"י דייטאס בסי' כ"ה שהרב השואל הקשה דמאי מסתפק המנ"א בסי' תנ"ה ס"ק ט"ו אם מותר לערב מים שלנו ברוב וכו' הא כיון דהוא קודם פסח מותר כמ"ש הט"ז בתמ"ז סק"ה והרב המחבר השיבו דמתשו' הרשב"א ומוהרשד"ם מתבאר דגם לפני זמנו ע"ש ולפי האמור לק"מ דהא המג"א מסתפק אם מותר לערב לכתחילה וזה בחמץ אסור גם להט"ז אלא שמסתפק כיון שאין כאן איסור חמץ רק מחמת חמימות וכו' עי"ש וק"ל:

ג אין מבטלין איסור לכתחילה לא אמרינן לענין מצוה דאין מבטלין איסור לכתחילה מדרבנן הוא ולא אסרו אלא כשנהנה ומצות לאו ליהנות ניתנו כ"כ הרב ב"ח סי' תרכ"ו

בשם המרדכי והרבנים ט"ז ומג"א בראש הסי' וקהלת יעקב בתוספות דרבנן אות ט"ז ונחמד למראה ח"א ד' צ"ח ע"ב ופתח הדביר.
ח"ג סי' ש"ב אות ט' הביאו דבריו ומשמע דאי אמרינן דמדאורייתא הוא דאין מבטלין וכו' אסור אף במידי דמצוה וכ"כ במשבצות שם עי"ש והרב נהר שלום סי' תמ"ז אות ז יישב בזה דעת הסוברים דאסור לבטל חמץ קודם הפסח דלא תיקשי להו מההיא דסי' תרכ"ו דשאני התם דהוי מצוה וישוב זה עולה יפה לדעת הרשב"א שבתה"ב בית ד' ריש שער ג' הביא מחלוקת התוס' והראב"ד אם איסור ביטול האיסורין הוא מדרבנן או מדאורייתא ולא גילה דעתו להיכן נוטה ויתכן דנקיט כדעת התוס' וכן הוא משמעות לשונו שבמשמרת הבית בבית רביעי שער א' תוך ד"ה כתב החכם (וז"ל ומה שחשב לקושיא וכו' דאסור לבטל איסור לכתחלה מדאורייתא אין בדבריו כלום חדא דמנ"ל דמדאורייתא אין מבטלין דילמא מדאורייתא שרי ומדרבנן בלבד הוא דאסור ופשטא דשמעתא דזרוע בשלה הכי דיקא וכן הסכימו רבותינו חכמי הצרפתים וכו' עכ"ל) אמנם לדעת הטור לפי מ"ש הרב ב"ח ביו"ד סי' צ"ט סעיף ו' לחד שינויא דס"ל דהוא מדאורייתא וכדעת הראב"ד ואיהו ס"ל דחמץ לפני זמנו אסור לערבו כדי לאכלו בפסח כמ"ש הרב ב"ח בסי' תמ"ז ס"ו וכ"כ בדעתו כל רבני האחרונים א"כ לא יתכן ישוב זה דכיון דהוא מדאורייתא אין חילוק בין דבר הרשות לדבר מצוה וצ"ל כשאר שינויי דאתמרו בהאי עניינא וראיתי להרב שו"מ במהדורא ג' ח"ג סי' קס"ו שכתב ראיתי בס' בן יהודה סי' צ"ט שכתב קושיא עמ"ש המג"א סי' תרכ"ו דלכך מותר להשפיל הענפים ולבטלם ברוב אף דאי"מ איסור לכתחילה מ"מ זה דוקא כשנהנה מן האיסור אבל כאן מצות לל"ן וע"ז הקשה דהא אמרו בחולין דף ק"מ לא אמרה תורה שלח לתקלה.
והקשה המשל"מ בפ"ז מהלכות מעילה (דין נ' ד"ה וראיתי) דהא בטל ברוב וכתב דמכאן מוכח דהא דאי"מ איסו"ל הוא מן התורה. וקשה הא שם ג"כ הוי מצוה וגם אינו נהנה דהא משלחה וא"כ לא שייך אין מבטלין איסור בזה.
ולענ"ד ל"ק דשם מי שמוצאה יהנה מן האיסור ואף דיתבטל ברוב מ"מ אם יבא אליהו ויאמר שזהו האיסור אסור אף שכבר נתבטל כמ"ש הח"ץ סי' כ"א וא"כ לכך אסור לזה לשלח דשמא האחר יהנה מהאיסור ולכך אסור המשלח לעשות כן והוי לפני עור משא"כ כאן דלא נהנה ומצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל.
ולענ"ד תירוצו דחוק מאד אך לפי מ"ש המשבצות דלא אמרינן לחלק בין רשות למצוה אלא אם נאמר דאין מבטלין איסור הוא מדרבנן ניחא דבההיא דלא אמרה תורה שלח לתקלה דמוכיח מינה הרב משל"מ דהא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדאורייתא

א"כ אין חילוק בין רשות למצוה כאמור ותימה על הרבנים הנ"ל שלא ראו דברי הפרמ"ג הנ"ל ועפ"י האמור דהא דלענין מצוה אי אמרינן אי"מ איסור לכתחילה תלי בעיקר דין איסור הביטול אם מדאורייתא או מדרבנן יתכן ליישב מאי דהוה ק"ל ע"ד הרב יד יוסף בסי' כ"ה (בד"ה וי"ל) שכתב לנדונו לענין ביטול מים שאובים דאין בו משום ביטול איסור לכתחילה ע"פ מ"ש הרב ט"ז בסי' תרכ"ו דכיון שאין איסור מצד הסוכה עצמה שהרי מותר לישב בה אלא שאינו יוצא י"ח המצוה לכן אין שייך איסור בעשייתה אפילו כשעושה בפיסול גמור וה"ה בשאובים וכו' עי"ש ולמה לא כתב ליישב עפ"י סברת ראבי"ה שבמרדכי דלגבי מצוה לא אמרו דאין מבטלין אך לפי האמור ניחא ליה ליישב גם למ"ד דביטול איסורין הוא איסור תורה ולא שאני לן בין רשות למצוה דאע"ג דבשאובה דרבנן מיירי מ"מ י"ל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכיון דבאיסור תורה לא שאני לן בין רשות למצוה הה"ד נמי באיסור דרבנן ולכן הוצרך לומר דמה שאין בנדונו משום ביטול איסור הוא עפ"י סברת הע"ז דכל שאין איסור מצד עצמו ליכא משום ביטול איסור לכתחילה ועוד י"ל דטבינת אשה זימנין אית בה הנאת הגוף ובדאיכא הנאת הגוף לא אמרינן מצות לל"ן והנאת צל סוכה אינו ברור דחשיבה הנאת הגוף ויש להתיישב בזה ואכמ"ל:

ולעיקר כללין עם כי שרים רבים הנז"ל סברו וקבלו כלל זה דלגבי מצוה לא נאמר דין דאיסור ביטול האיסורין גם הרב מוהרש"ק בשו"ת חכמת שלמה (הנספח לשו"ת הר המור) בסוס"י ט' כי קאי רבי בהכשר ס"ת ע"י ס"ס הנעשה בידים דלא שרי משום דהוי כמבטל איסור לכתחילה וביאר דבנדונו אין לחוש לזה סיים ואמר רב ומכ"ש לשיטת המרדכי הובא במג"א סי' תר"כ (תרכ"ו) דבמצות דלאו ליהנות ניתנו מותר לבטל לכתחילה ואין חילוק בין דאורייתא לדרבנן דלא כרא"ה וא"כ מותר לעשות בידים הספק לכ"ע עכ"ל מ"מ נראה דאין לסמוך למעשה עפ"י סברא זו בלבד להתיר לבעל משום מצוה דמלבד דאין לתירוץ זה הכרח דאההיא דעצי סכך פסול הא איכא שינוייאחריני ועוד דלדעת הסוברים דאיסור ביטול האיסורים מן התורה אין חילוק בין דבר רשות למצוה וא"כ אין לסמוך ע"ז אלא לסניף בעלמא וכן הוא בנדון החכמת שלמה שכבר ביאר בלא"ה דאין חשש בנדונו משום ס"ס הנעשה בידים כיעי"ש דלא כמו שנראה מדברי הרב פתח הדביר בח"ג סי' ש"כ אות ט' דסומך בכל כחו להתיר ביטול איסור עפ"י סברא זו דאינו להנאתו כי אם לצורך מצוה כיעי"ש ומצאתי שהרב פרמ"ג ביו"ד סי' צ"ט בשפתי דעת ס"ק י"א (בד"ה שאלה) חקר בשומן או חלב הנאסר מבב"ח האסור בהנאה אי שרי להדליק נר חנוכה ממנו ואפ"ל אסור אי שרי לבטלו בששים ולהדליק

ממנו גם אתרוג של ערלה ותרומה טמאה אי שרי לבטלם בשיעורן ושקו"ט בדין מצות לאו ליהנות ניתנו ולענין הביטול כתב לכאורה למ"ש הב"ח בסי' תרכ"ו דמבטלין סכך פסול דמצות לאו ליהנות ניתנו וכו' וה"ה אתרוג כי האי גוונא יכול לבטל ונראה דאסור כיון דאם מבטל ליה שרי באכילה אתו למימר דשרי לבטל לאכילה ול"מ באתרוג דאסור אפילו נ"ח שמקצה מצותו דאסור וכ"ש לפי הטעם דמבטלין קודם יו"ט אין ראיה כלל וא"כ אף במצות אין מבטלין איסור כדאמרן עכ"ל וכונתו דאין לסמוך אטעם דמצוה לפי שאינו מוכרח דהאיכא שאר שינויי ובמה שכתבתי למעלה על הקושיא דמההיא דלא אמרה תורה שלח לתקלה עתה השגתי ס' ב יהודה וראיתי שם (בד"ה והט"ז שם) שדקדק מדברי הט"ז דאם ביטול האיסורין מדאורייתא לא מקילינן במצוה וכתב שעפ"ז נכונים דברי המשל"מ ששם דקאי על התורה דלא אמרה שלח לתקלה ליכא חילוק בין נהנה ללא נהנה וכו' עי"ש שש אנכי על אמרותיו: ד אין מבטלין איסור לכתחלה מסורת בידינו מגדולי הפוסקים דלא אמרו אלא כשכוונתו לבטל האיסור כדי לאכלו וליהנות ממנו אבל כשאין כוונתו אלא לתקן ולהכשיר התערובת שפיר דמי כמ"ש בספרי הכללים בשם תשו' הרשב"א סי' תצ"ה והר"ן בפרק אין מעמידין והריב"ש סי' שמ"ט ותה"ד שהביא מרן הב"י ביו"ד סי' קט"ו והטור בא"ח סי' תנ"ג ולפי שבענין זה דברו המחברים בהרבה מקומות מפורזים למצוה.

חשב לרשום מי ומי המדברים להקל על הרוצה לעיין בדבריהם המזהירים. עיין להרבנים כנה"ג יו"ד סי' צ"ט אות י"ד מוהריט"ץ סי' פ"א כר"ח יו"ד סי' ס"ד ס"ק ס"ו ובא"ח סי' תנ"ג ס"ג שער המלך כט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ה נחלת שבעה הובא במחצ"הש סי' תנ"ג סק"ח שו"ת פני יהושע בח"ב חיו"ד סי' כ"א נו"ב מ"ק יו"ד סי' ז"ך ובמ"ב סי' נ"ו וז"ן ובש"ע יו"ד סי' פ"ד סי"ג ענין דבש שיש בו נמלים ובפ"ת ונחלת צבי שם ובט"ז שם סק"ך ערך השלחן סי' תס"ז אות י"ג אהל יוסף חיו"ד סי' י"ז שו"מ במהדורא ג' ח"ג סס"י קס"ו ובמהדורא ב' ח"ב סי' ס"ד האריך מאד בכלל זה בית יהודה א"ח סי' מ"ז שו"ת תפארת אדם א"ח סי' י"ד ובשו"ת יו"ד סי' ז' קחים ומלך ד' ע"ז ע"ב בית שלמה בחא"ח סי' פ"ח ופ"ט נחמד למראה ח"א ד נ"ח ע"ד (ד"ה ועוד) וגם הרבנים בס' הכללים (ארעא דרבנן באות ט"ז בקהלת יעקב אות ט"ז ויד מלאכי ובכללי הדינים אות כ"ט אהל יעקב אות יו"ד ומקנה אברהם אות ט"ל) ציינו בזה עיין בדבריהם ובקונטריס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ד' אות ה' כתבתי קצת בזה וראיתי בס' שו"ת רמ"ץ שנדפס מקרוב בחא"ח סי' ל"ו אות ג' שהקשה הרב בעיקר כלל זה דכיון דבע"כ יתבטל מה לנו אם יתכוון או לא הא הוי פס"ר ובפס"ר אסור אף דלא מכוין ותי' כיון דאי מ איסו"ל הוא

מדרבנן הא בדר' קי"ל דכשאינו מתכוין אף פסי"ר שרי ומסיק דלמ"ד א"מ איסו"ל הוא מדאו' לא מהני מה שאין כונתו לבטל עי"ש ובסי' ל"ה וראה זה חדש וצריך להתיישב בדברי רבנן קדישי הנ"ל לראות היעמדו דבריו שו"ר להרב בית מאיר ליו"ד סי' צ"ט ס"ה אף הוא היה מתכוין לומר כן דלא אמרו דבשאינו מתכוון לבטל וליהנות מהאיסור ש"ד אלא דוקא אי אמרי' דהא דאין מבטלין וכו' הוא איסור דרבנן עי"ש שהסביר אך חזר בו וכתב דממ"ש בפר"ק סס"י ס"ד בשם הריב"ש מוכח דסובר דאף אם הוא מדאו' שרי באין מתכוין לבטל עי"ש ואומר אני דגם מדברי רבינו הב"ח ביו"ד סי' צ"ט נלמוד דס"ל דגם אם איסור הביטול הוא מן התורה שרי כשאינו מתכוין שהרי כתב שם דהטור ס"ל דאי מ איסור וכו' הוא מדאו' והא רבינו הטור בא"ח סי' תנ"ג ס"ל דכיון שאין כונתו לבטל רק לטחון החטים אין בו משום ביטול איסור עי"ש ואף דביאר שם באות ד' דהא דלמ"ד א"מ איסו"ל מדאוריי' גם כשאין מתכוין אסור אינו אלא כשעושה בזמן האיסור.

אבל במבטל בזמן היתר גם להראב"ד מותר לבטל מהת"ו ורק מדרבנן אסור וכשאינו מתכוין מותר מ"מ סתמיו' דברי הטו' בסי' תנ"ג מורה ודאי דגם לטחון בחוה"מ (דמותר כמ"ש בסי' תקל"ג) אין חשש משום ביטול איסור לכתחילה וק"ל ועיין בענין זה בשו"ת השיב משה חיו"ד סי' ל"ח (מד"ה וראיתי והלאה) ולהרב רמ"ץ הנ"ל בחיו"ד סי' ל"א אות ט' ובשו"ת בן יהודה סי' צ"ט: ודע דכלל זה אינו מוסכם דמוהר"ם בתשו' הרשב"א סי' תתל"א ס"ל דגם בכה"ג א"מ איסו"ל וכמ"ש הרבנים פר"ח ומוהרש"ז בקו"א שבש"ע שלו בסי' תמ"ב אות ג' וערך השלחן סי' תמ"ז אות ז וכתב שם דכן משמע מרש"י גטין ד' ד"ן ד"ה יעלו וציין מוצל מאש ח"ב סי' יו"ד ואמ"א לראות ד"ק.

והרב ב"ח בסי' תנ"ג ס"ב כתב שכן דעת הר"ן בהלכות ובתשו' סי' ז"ן וצ"ט וייחס שזו דעת הסמ"ק עי"ש וכמדומה לי שראיתי בספרים שעמדו בסתירת דברי הר"ן בענין זה ונוכל לומר דגם הרמב"ם ס"ל כן ומשו"ה כתב בפ"ט מהלכות מ"א הי"ו אסור להעמיד הגבינה בעור קיבת שחוטה דאף דאינו מתכוין אלא להעמיד הגבינה ולא לבטל אסור ומצאתי שהרב בית מאיר לא"ח בסי' תמ"ז ס"ד (ד"ה ומה שהמג"א) השיג על הרבנים מג"א ופר"ח ונו"ב שהשתמשו בכלל זה דכל שאין כונתו וכו' דהרי בדברי הרמב"ם מבואר דאסור העמיד בעור קיבת כשרה מטעם דאין מבטלין איסו"ל אלא ודאי כדמחלק המנ"י כלל ס' סק"א ע"כ והנה מ"ש בשם הרמב"ם נראה דכונתו לדברי הרמב"ם הנ"ל ואף דאינו מפורש בדבריו שהוא משום ביטול איסו"ל מ"מ ממ"ש שם אח"כ דאם העמיד אם אין בה טעם בשר מותרת מוכח דמאי דלא שרינן להעמיד הוא משום מבטל איסו"ל

ואף דדינו של הרמב"ם הוא ממשנה מפורשת בסוף כל הבשר המעמיד וכו' דמשמע דוקא דיעבד.

מ"מ נראה להרב בי"מ דמלשון זה אינו מוכרח כ"כ וע"כ תלה השגתו מדברי הרמב"ם שכתב מפורש אסור להעמיד וכו' ובהכרח דהוא משום ביטול איסור ואם לכך נתכוון שפיר י"ל כמ"ש דאפשר דהרמב"ם סובר כמוהר"ם ודעמיה והאחרונים הנ"ל נקטי כהרשב"א וס' מנח"י אין מצוי אצלי לראות חילוקו בזה והרב יד דוד ליו"ד סו' ס"ד הגב"י אות ח"י כתב בשם הריטב"א בחי' לע"ז ד' ל"ג ע"ד שכשאינו מכוין אין בו משום מבטל וכו' ושבעלי הנפש חוששין שלא לעשות כן לכתחילה אבל בדיעבד פשוט שמותר ע"כ והרב יד אפרים סוף הלכות תערובת (בד"ה ועיין נו ב מ"ת וכו') כתב דאנן קי"ל כל שאין כונתו לבטל מותר והרב שער המלך בהלכות מאכלות אסורות פט"ו הכ"א ובפי"ז כתב דדעת התוס' בפרק כל שעה ד' ל' ד"ה לישהינהו וכך מוכח דעת הר"ן שם דגם באינו מתכוין אסור והקשה דברי הר"ן אהדדי עי"ש וראיתי להרב מליבוויץ בשו"ת צ"ץ החדש חיו"ד סי' ס"ח על השאלה בענין הצוקאר שמערבין בו דם אם יש בזה משום ביטול איסור לכתחלה וכתב דכיון דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר וזה שאין כונתו לבטל הדם לאוכלו הוי דבר שאי"מ ושרי עי"ש שהאריך קצת אי הוי פסיק רישיה ובפס"ר דלא ניחא ליה ונראה מדבריו דחידוש הוא שחדשה תורה דיליה להמציא היתר ע"י זה שאינו מתכוין והוא תימה שלא זכר כלל מדברי הראשונים והאחרונים המדברים בזה דכל שאין כונתו לבטל האיסור אלא להכשיר הדבר אין בו משום ביטול איסור לכתחלה וכתב רבינו עקיבא איגר בתשו' סי' ע"ז דלא שרינן בטעם זה דאין כונתו לבטל אלא בכגון ההיא דדבש שנפלו בו נמלים דשרי לחממו להתיכו דההיתוך הוא להפריד זה מזה הדבש מהנמלים ולהשליך האיסור אלא דממילא נפלט הטעם זה מיקרי אין כונתו לבטל דהא מראה בהיפוך שמפריד האיסור אבל בטחינה שנתערב הכל יחד י"ל דמקרי קצת כונתו לבטל ואין להתיר אלא אם כן מצטרף עוד סניף אחר עי"ש וצריך להתיישב בדברי רבנן קדישי הנ"ל אי סברי הכי ועיין בהגהות יד שאול בסי' פ"ד ע"ד הט"ז סק"ך ובשבילי דוד שם ע"ד הט"ז בסק"ט וס"ק י"ב ובשו"ת רמ"ץ חיו"ד סוס"י ל"א מענין זה: ה אין מבטלין איסור לכתחילה לא אמרינן אלא באיסור ודאי אבל ספק אם יש איסור שרי עיין להרבנים מוהריט"ץ סי' פ"א ש"ך יו"ד סי' פ"ד סק"מ וסי' קי"ד ס"ק כ"א וקט"ו ס"ק כ"ח כנה"ג סי' דע אות ט"ז.

ופרי מגדים שם (בשפתי דעת סק"ד לחלק יצא בין ספק איסור דרבנן לספק איסור דאורייתא) קהלת יעקב אות ט"ז מקנהאברהם אות ט"ל (ד"ה כתב) בית שלמה בשו"ת

א"ח סי' צ"ו שו"ת אהל יוסף יו"ד סי' י"ז י"ח אהל יצחק יו"ד סי' ו' פרמ"ג א"ח סי' תס"ז בא"א סק"ד וד"ה וא"ת ועיין בס' שבילי דוד ליו"ד אחר ההשמטות בהתשו' על הציקארייע (בד"ה וגם) מה שביאר בדעת הש"ך הנ"ל וכתב הרב פר"ת בסי' צ"ט סק"ה דאף דמהת"ו אין מבטלין איסור לכתחילה מ"מ בספק איסור אפילו רבנן לא גזרו בו וע"ש להרב ערך השלחן באות ו' ובסי' קי"ד אות י"א כתב בשם הרב קול אליהו סי' ט"ז דלמ"ד איסור ביטול האיסורין דאורייתא אסור לבטל ספק איסור וכתב שיפה כתב בזה עי"ש וצל"ע בגוף דברי הרב קול אליהו לראות אם הזכיר דברי הרב פר"ת וחולק עליו או שלא ראה דבריו: ו אין מבטלין איסו"ל הרב ב"ח בסימן תק"ז ס"ה וז"ל ודע דממ"ש רשב"ם בהגהתו להרי"ף ומביאו המרדכי יראה דדוקא במידי דאכילה אין מבטלין כגון תרומה שנפלה לפחות ממאה שעל דבר זה נשנה אין מבטלין איסור לכתחילה וכן איסור שנפל לקדרה בפחות מששים אין מוסיפין עליו וכן בעצים דאיסור אסור להוסיף ולבטל מפני שהגוף נהנה בחימום דהוי כמו אוכל נפש אם לא מטעם דמיקלא קלי אבל בסכך פסול דסוכה מבטלין לכתחלה ברוב סכך של היתר כדתנן המקרה סוכתו בשפודין וכו' עכ"ל מתבאר דבסכך פסול לא חשיב לדידיה הנאת הגוף (כמו חימום דעצים) מה שנהנה מן הצל ולכן מותר לערב כך פסול בהדי סכך כשר ולאו דוקא משום שהוא דבר מצוה (ומשום דמצות לאו ליהנות ניתנו) דה"ה במסכך בעלמא בעצים האסורים עם עצי היתר יכול לבטלם ולישב תחתם דאף שנהנה מהצל כיון שאינו הנאת הגוף ממש יכול לבטלם וליהנות מהם הנאת הצל ומאי דנקט אבל בסכך פסול דסוכה וכו' היינו משום שזה מפורש במתני' דהמקרה וכו' ויהיב בה טעמא משום שאין הגוף נהנה ולפי זה סברת הרשב"ם לא זו היא סברת ראבי"ה שבמרדכי הארוך שהביא הרב ב"ח בסוס"י תרכ"ו והבאתיו לעיל באות ג' עי"ש וחילוק זה שבין מידי דאכילה וכו' נמצא ג"כ בענין אחר והוא במאי דקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל כתב הרב יד מלאכי בסי' תקס"ד בשם הר דמשק אליעזר על חולין ד' ל"ו א' דהני מילי בשאר דברים אבל באיסור אכילה גנאי הוא לישראל ליהנות מאיסור הניית שבת עכ"ל וכיוצא לזה כתבו התוס' בההיא דאין הקב"ה מביא תקלה אפי' ע"י בהמתן של צדיקים דהיינו דוקא במידי דאכילה שגנאי הדבר משא"כ בשאר איסורין כידוע וא"כ לא נפלאת היא לחלק כן גם בדין ביטול האיסורין (אחר שנים רבות ראיתי שגוף דברי הרב דמש"א שהביא זה הי"מ גדול בקיצור הביאם במילואם הרב פתח הדביר בח"ג סי' שי"ח אות א' ומבואר דמ"ש דבמידי דאכילה נקיטינן כמאן דמחמיר יליף לה מדמחלקו התוס' בין מידי דאכילה וכו' לענין שאין מביא תקלה וכו' ומדברי המרדכי בפ"ק דיו"ט בדין ביטול

איסור לכתחלה עי"ש) ואפשר היה לומר דהכל עולה אל מקום אחד וגם מ"ש בסי' תרכ"ו כונתו למ"ש הרשב"ם ומאי דסיים שם ומצות לאו ליהנות ניתנו לאו דוקא הוא ולשון מושאל הוא ועיקר החילוק דהנאת הצל לא חשיבה הנאת הגוף כהנאת אכילה וחימום ומשו"ה מותר לבטלם דלא אמרו אין מבטלים אלא כשגופו נהנה וכאן אינו נהנה גופו ואתי שפיר לפי מאי דסברי כמה מרבוואתא דלא אמרינן מצות לל"ן אלא כשאין הגוף נהנה בהדי המצוה ואי ס"ל לראבי"ה דהנאת הצל חשיבה הנאת הגוף הא ליכא למימר בכה"ג מצות לל"ן.

אלא שראיתי לרבין חסידא בס' קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות ט"ז שכתב כי ששה חי' דינים נאמרו בדין זה וכך היה מונה. א) מ"ש הב"ח בסי' תק"ז וכו'.

ב) מ"ש הב"ח סס"י תרכ"ו וכו' עי"ש אלמא משמע ליה דהאי לחודיה והאי לחודיה. והרב כנה"ג ביו"ד סי' צ"ט הג"ה ט"ו אות י"ג כתב וז"ל הא דאין מבטלין איסו"ל אם לא דמיקלא קלי היינו במידי דבר אכילה אבל בסכך פסול דסוכה מבטלין לכתחילה ברוב סכך של היתר ב"ח בא"ח סי' תק"ז בסס"י תרכ"ו כתב דלא אמרינן הכי אלא במקום שנהנה כגון לאכול ולהחם אבל מצות לאו ליהנות ניתנו ע"כ וזה שכתב דלא אמרינן הכי אלא במידי דבר אכילה הוא מדברי המרדכי בפ"ק די"ט בשם רשב"ם שכתב דמידי דבר אכילה אי"מ אי"ל כגון תרומה שנפלה פחות ממאה וכן איסור שנפל לקדרה פחות מס' וכ"כ הגהות שע"ד ואו"ה כלל כ"ד סי' יו"ד ובניען זאב סי' שכ"ב וד"א ד' פר"ט ע"ב ועיין באו"ה לרש"ל בשער פ"ה בית ונראה דהרשב"א בתשו' סי' תצ"ה ושלטי הגבורים פרק פועל עם רשב"ם והב"ח הכל הולכים אל מקו' א'.

והכלל שאין אומרים אין מבטלין איסור לכתחלה אלא במידי דבר אכילה עכ"ל. ואין לי בדבריו הכרע אם מ"ש על הב"ח שהכל הולך אל מקום אחד כונתו על הב"ח בסי' תק"ז או על הב"ח שבסי' תרכ"ו וקצת נראה מדברי הרב פתח הדביר בח"א סי' ע"ט סוף אות א' דמשמע ליה דמ"ש הכנה"ג דהכל עולה בקנה אחד קאי גם אמ"ש הב"ח בסי' תרכ"ו והוא דמר קעסיק במה שנהגו כשיש ריח רע בבית שלומדים מביאים איזה בגד בלוי ומאחיזין בו את האור וריחו נודף ומבטל את הריח רע וכתב דמהני תיקון זה וכתב עוד דאין בזה משום ביטאס"ל וזה לא שייך אלא במידי דאכילה כמ"ש הכנה"ג בסי' צ"ט אות י"ג עכ"ל ומדלא קאמר עוד טעם אחר דאין לחוש לביטול איסו' משום דלדבר מצוה לת"ת ותפלה הוא עושה ליכא משום מבטל איסור כמ"ש גם זה בכנה"ג שם נראה דמשמע ליה דגם אההיא דסי' תרכ"ו קאמר הכנה"ג דהכל הולך אל מקום אחד והכל תלוי במידי דאכילה וכן נראה מדבריו שבח"ג בסי' ש"ב אות ט' שהביא מ"ש הרב שערי תשובה

בס"ק ט"ז שבמי רגלים שעל הארץ נהגו היתר לשפוך עליהם מים לכתחל' בשבת כדי לבטל המ"ר ולא דמי למ"ש המג"א סי' שכ"ג שאסור לבטל איסור בשבת ויו"ט משום מתקן דהכא אינו מתקן שום דבר רק שע"י נתינת מים הוי כאין שם מ"ר וכמסיר גרף של רעי וכתב ע"ז הרב פה"ד וז"ל ולפקע"ד אפשר ליישב דהכא לא שייך לומר אין מבטלין איסור לכתחילה כמ"ש הרב ב"ח בסוס"י תרכ"ו (הביא כל דברי הב"ח וסיים) מבואר מתירוץ שני דאפילו ביו"ט מבטלין לכתחלה במידי דלאו בר אכילה הוא וליכא הנאת הגוף כי אם הנאת המצוה והן זה שמבטל המ"ר אינו לצורך גופו כ"א לצורך מצוה לברך ולהתפלל יוכל לבטל לכתחלה ולא חשיב מתקן דלא נקרא תיקון אלא לצורך גופו והיה לאכול עכ"ל משמע קצת דבמידי דאכילה תלי אלא שאיני מבין דבריו שהרי הרב שע"ת לא נרגש מדין ביטול איסור לכתחלה ודזה איסור שוה בחול ובשבת) כי אם משום מתקן בשבת ומאי מייתי מדין ביטול איסור לכתחלה וגם מה שמבין מדברי הרב"ח דגם ביו"ט מותר לבטל הוא חסר המציאות במאי דאיירי הב"ח דוכי עושין סוכה ביו"ט ומה שיש להוכיח מתירוץ ני היינו דאף אחר שהגיע הזמן שפיר דמי לבטל ולסכך והיינו לחוה"מ לפי מאי דקי"ל דעושין סוכה בחולו של מועד ומה ענין ביטול איסור ביו"ט כאן: אין מבטלין איסור לכתחלה נחלקו אבות העולם אם הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן כידוע וארשום קצת מהסוברים דאורייתא והסוברים דרבנן.

א) הראב"ד סובר שהוא מדאורייתא ובזה כמעט כלם מסכימים ולא ראיתי מי שמייחס להראב"ד בהיפך. ב) בדעת התוס' פליגי רבוואתא הרב כנה"ג בסי' צ"ט הגב"י אות ב' הביא מ"ש הר"ן והרשב"א ומרן הב"י שדעת התוס' שהוא מדרבנן ושכן נראה דעת הרמ"ע מפאנו וכתב דלולא דבריהם היה נ"ל להבין מדברי התוס' דסברי דהוא מדאורייתא ושכן מוכח גם מדברי התוס' בריש ביצה ד' ד' ד"ה ותנן אין מבטלין איסור וכו' וכתב שמצא להרב דמש"א שהבין מדברי התוס' (דחולין שמייחס הר"ן שסוברים שהוא מדרבנן) דסוברים דהוא מדאורייתא ושהוכיח כן גם מדברי התוס' דביצה הנ"ל. וכ"כ מסברא דנפשיה הרב פר"ת בסי' צ"ט סק"ה דדעת התוס' דהוא מדאורייתא וכתב דקם דינא דלכ"ע הוא מדאורייתא והרבנים פר"ח שם סק"ח וערך השלחן באות ד' ומלא הרועים במערכת ביטול איסור לכתחלה נקטי דדעת התוס' דהוא מדרבנן אך לא ראו דברי הכנה"ג הנ"ל. ג) הרמב"ם ס"ל דהוא מדאורייתא כ"כ הרבנים כנה"ג בהגב"י אות כ"א (בשם הרבנים מוהראנ"ח ח"א סי' פ"ח ודמשק אליעזר ד' רפ"ח ע"א) ופר"ח בסק"ח ופר"ת בסק"ה ומזמור לדוד ד' ע"ג ע"ב וכתב הרב נחמד למראה בח"א ד' צ"ח ע"א שהרב פרי הארץ ח"א ד' כ"ה תמה עמ"ש הפר"ח דמהרמב"ם בפט"ו ממאכלות אסורות מוכח

דס"ל דהוא מדאורייתא ולדעתו נהפוך הוא דמוכח דהוא מדרבנן וכן הביא בשם הרב שרשי הים ח"ב ד' ס"ח ע"א אמנם בשם הרב חק"ל חיו"ד ח"א ד' ע"ד ע"ד כתב שצדק הרב פר"ח שדעת הרמב"ם דהוא מדאורייתא.

ד) מדברי הרא"ה בבדה"ב ד' ק"ט ע"ב נראה דס"ל דהוא מדאורייתא כן כתב הרב כנה"ג שם אות כ"א וכן הבין בדעתו הרשב"א במשמרת הבית ביתד שער א' (בתוך ד"ה כתב החכם ולענין) וכ"כ הרב ערך השלחנבאות ד' ה] הריטב"א בחידושיו לפרק גיד הנשה וראב"ן בסי' שי"ג סברי דהוא מדאורייתא כ"כ הרב ערך השלחן שם.

ו] הרשב"א עם שבתורת הבית בית ד' ריש שער ג' הביא מחלוקת התוס' והראב"ד ולא הכריע מדבריו שבמשמרת הבית שם בשער א' הנ"ל נראה שנוטה דעתו דהוא מדרבנן שכ' ע"ד הרא"ה וז"ל אין בדבריו כלום חדא דמנ"ל דמדאורייתא אין מבטלין איסור לכתחלה דלמא מדאורייתא מישרא שרי אלא מדרבנן בלבד הוא דאסור ופשטא דשמעתא דזרוע בשלה דפ' גיד הנשה הכי דייקא וכן הסכימו רבותינו הצרפתים עכ"ל.

ז] בדעת הטור הרב ב"ח בסי' צ"ט סעיף ו' כתב ליישב קושית מרן הב"י בדין קנסו שוגג אטו מזיד או לא עפ"י הנחה דרבינו הטור ס"ל כהראב"ד דאיסור ביטול האיסורין מדאורייתא אך לא החליט כן וגם בסי' ק"י סעיף י' כ' דהעיקר כאידך שינויא ואין הכרח דס"ל כהראב"ד עי"ש והרבנים קהל יהודה בד' י"ט ע"ב ובן פדהצור ד' קמ"ג ע"ג המה ראו כן תמהו על מה שתירץ הב"ח ע"פ הנחה דהטור ס"ל כהראב"ד דהוא מדאוריית' וכתבו דהעיקר כאידך שינויא עי"ש ולדעת הרב רמ"ץ דמאן דס"ל דכשאין כוונתו לבטל האיסור שרי ס"ל דאיסור ביטול האיסורין דרבנן צ"ל בהכרת דהטור ס"ל דהוא מדרבנן כמו שכתבתי באות ד' ע"ש ובעיקר מחלוקת זו האריך הרב מטה אהרן בד' כ"ה ליישב הסתירות לשתי הדעות והרב אהלי יהודה הכהן ד' י"ט דעתו דהעיקר כדעת הסוברים דהוא מדאורייתא והרבנים ענג יו"ט בסי' ל"ד (בד"ה ונ"ל) ובשו"ת השיב משה סי' ל"ח ובשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' מ"א ומ"ב שקו"ט בדין זה עיין בדב"ק (וע"ע בס' דרכי הוראה שנד"מ לאחד מרבני גאוני דורנו יצ"ו בח"ב פרק ס"ה מ"ש בדעת רש"י בגטין ד' ד"ן במ"ש בש"ס חזקה אין אדם אוסר כרמו בנטיעה אחת דס"ל דביטול האיסורין הוא איסור מדרבנן ולא פניתי כעת לעיין בדבריו כי מסוגייא זו מוכיח הרב פר"ח בס' מים חיים בליקוטי יו"ד (שאחר הלכות חנוכה) ד' ח"ן ע"א כדעת הראב"ד ויהיו שני הפכיים בנושא אחד וגם בדעת הרמב"ם שכתבתי למעלה שכמה רבני' הסכימו שדעתו נוטה לסברת הראב"ד שהוא מדאורי' ראיתי שם שכ' שדעת הרמב"ם דהוא מדרבנן עי"ש) ולפי מה שרשמתי נראה דהרבה פוסקי' סוברים דהוא מדאורייתא אמנם הרב רמ"ץ שם כתב

שדעת רוב הפוסקים שהוא מדרבנן וכ"כ הרב ישועות יעקב בסי' תרע"ז ע"ש: ובעיקר מחלוקת זו נאמרו בפוסקים איזה חי' דינים ואלה אשר ראיתי.

א] הרב ישועות יעקב בסי' תרע"ז הוקשה לו לדעת הפוסקי' דהא דאין מבטלין וכו' הוא מדרבנן דמסוגיא דגטין ד' דן מוכח דהוא מדאו' (והיא ראיית הרב פר"ח במים חיים הנ"ל) ומכח קושיתו חילק ידע דדוקא בדבר שאסור באכילה ולא בהנאה הוא דנחלקו אבל בדבר שאסור גם בהנאה לכ"ע הוא מדאוריי' שע"י שמבטל האיסור נהנה מכמות המאכל שניתוסף ולכן בההיא דגטין דבאיסורי הנאה מיירי אסור מדאוריי'.

גם הרב רמ"ץ בשו"ת יו"ד סי' מ"ב עמד בחקירה זו אם יש לחלק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה וכתב להוכיח כמ"ש הישועות יעקב הנ"ל ועוד האריך בענין זה עי"ש שדעתו נוטה דבאיסורי הנאה אסור מן התורה ולא הזכיר כלל מדברי הישו"י שוב מצאתי שם בסוף סי' פ"ד שכתב בשם הרב השואל דיש לחלק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה כמ"ש הישועות יעקב (לא ציין מקומו ומסתמ' הוא מ"ש בסי' תרע"ז הנ"ל) וכ' לו הנה זה החילוק בין איסור אכילה לאיסור הנאה כבר חדשתי זמ"ר בטרם יצא לאור ס' הישועי"ק גם אז הראו לי שבס' חות דעת העיר ג"כ מזה ונזכר מזה בתשובתי סי' מ"ב וכו' עי"ש.

ב] הרב רמ"ץ בחא"ח סי' ל"ה אות ג' וסי' ל"ו אות ד' דכל שמבטל בזמן היתר כמו חמץ קוד' פסח וכיוצא גם להראב"ד איסור הביטול אינו אלא מדרבנן ג] אף למ"ד דאין מבטלין איסו"ל הוא מדאוריי' מ"מ מה שאם עבר ובטלו אסור הוא רק מדרבנן וכ"כ הראב"ד והרשב"א והר"ן כ"כ הרבנים פר"ח יו"ד סי' ס"ד ס"ק כ"ו ופרי תואר בסי' צ"ט ס"ק ה' וכ"כ הרדב"ז בח"ג סי' תקמ"ז וכתב שם דמותר להעריס להניח הקדרה שנפל בה איסור למקום שיש היתר כדי שיפול מעצמו ויתבטל וכתב הרב ערך השלחן בחלק יו"ד סי' צ"ט אות ו' דיש ראי' לדבריו ממ"ש הר"ן בסוף פ' כל הצלמים הביא דבריו מרן בב"י יו"ד סוס"י קמ"ב דהנאה דאתייא ממילא לא דמי למבטל איסו' ועי' להרב פר"ח סי' צ"ה ס"ק כ"ג עכ"ל: וכתב עוד הרדב"ז שם דאם נפל חתיכת בשר לקדרה של חלב ובא נכרי והוסיף בה חלב וביטלו מעצמו מותר ולא חיישינן שיאמר לו לבטלו כמו בשבת דהתם הוא חשש איסור תורה אבל הכא שכבר נתבטל מדאו' הוי רק איסור דרבנן לכן לא גזרינן וביאר דבריו הרב ערך השלחן יו"ד בסי' צ"ט אות ז דאע"ג דטעם כעיקר בבשר בחלב מיהא לכ"ע מן התורה הוא מ"מ איסור ביטול האיסורין אפי' למ"ד דאוריי' אינו אלא כשמתערב היתר באיסור אבל איסור שכבר נתערב ומוסיף כדי לבטלו הוא רק מדרבנן ועיין מזה לקמן בסמוך.

ד] הרב רמ"ץ בחיו"ד סי' מ"א אות ח' כתב כלל אחר דדוקא במין במינו הוא דס"ל להרשב"א והראב"ד (מה שמייחס להרשב"א דקאי בשיטת הראב"ד לא ידעתי מנ"ל ואדרבא דברי הרשב"א מטין דס"ל דהוא מדרבנן כמו שכתבתי למעלה דאסור מן התורה כיון דאין טעם האיסור כלה ונשרף דהא שוין בטעמא אבל במין בשאינו מינו הששים טעמים של ההיתר מהפכין את חלק האיסור ע"י התנגדות הטעמים ונהפך טעם האיסור לטעם היתר והוי כאילו כלה טעם האיסור ומותר מן התורה ורק מדרבנן אסור כיון דע"י תערובת הוא גזרו ביה ע"ש עוד בזה ואין נראה כן דעת הרב ערך השלחן שאכתוב בסמוך.

ה] וכתב הרב ערך השלחן בחיו"ד סי' צ"ט אות ו' דלמאי דקי"ל כמ"ד דאין מבטלין איסור הוא מדאורייי אף דנרא' מדברי הרמב"ם בפי"ד מהל' תרומות דין ט' דשרי להוסיף על ספק איסור שנתערב כדי לבטלו אפשר דדוק' במינו שנתערב כבר דבטל ברוב מדאורייי הוא דמותר להוסיף על תערובתו דהוי ספק דרבנן אבל מין באינו מינו דהוי ספק דאורייי אפי' להוסיף על תערובתו אסור דכיון דאסור לבטל מדאורייתא הוי ספק דאורייי ושוב כתב דאפשר דלא הוי איסור דאורייי אלא לערב איסור בהיתר כגון זרוע בשלה דילפינן מניה אבל להוסיף על התערובת לכ"ע אינו אלא איסור דרבנן והכריח סברא זו וכתב שכן נראה דעת מוהרש"ך וכ"כ שם בסי' קי"ד אות י"א דאינו אסור מדאורייי אלא לערב האיסור בהיתר ע"ש ועפ"י סברא זו כ' (בסי' צ"ט אות ז) ליישב מ"ש הרדב"ז בח"ג סי' תקמ"ז גם מרן מוהרד"ף בסי' מזמור לדוד ד' ע"ג ע"ב האריך להוכיח דדוקא לערב איסור בעין הוא דאסור מן התורה אבל אם כבר נתערב ובא להרבות עליו כדי לבטלו אינו אסור אלא מדרבנן: ז כתב הרב אבני מילואי' בתשו' סי' ח"י דאף למ"ד דאין מבטלין איסור הוא מדרבנן היינו דוקא בשאר איסורין אבל בתרומ' שאסור לאבדה ואמרה תורה את משמרת תרומותי ואם מערבה ברוב חולין הרי הוא מוציאה לחולין והוי כמאבדה לכן לכ"ע אסור מן התור' עי"ש ומה שהביאו לזה הוא ליישב קושיית הרב משל"מ בפ' דרכים דרוש ד"ה ולפי) וממה שרשמתי לקמן אות ח' בזה מתבאר דהרבני' משל"מ וח"ץ ושאלת יעבץ וחת"ס בחיו"ד סי' שי"ט לא שמיעא להו חילוק זה וכבר הרב המגיה לס' אב"מ שם פקפק מאד ע"ד עי"ש גם מדברי הרב פר"ח בסי' צ"ט סק"ח שכתב להוכיח דאיסור ביטול האיסורין הוא מדרבנן ממתני' דסוף תרומות מגורה שפינה ממנה תרומה וכו' ורבני האחרונים דחו הוכחתו כמו שיראה המעיין בדב"ק מתבאר דלא שאני להו בין חולין לתרומה בזה כמובן.

אלא שהרב כתב סופר בא"ח סי' פ' (ד"ה ולענין) ובחיו"ד סי' ס' מביא דברי האבני מילואים בשתיקה עי"ש ומצאתי להרב שו"מ בח"ב סוף סי' עק"ד שכ' הסברא בהיפך דאף אי אמרינן דבעלמא ביטול איסור אסור מן התור' מ"מ ה"ד בדבר שהוא איסור בעצם כנבלה וכיוצא משא"כ תרומ' שהוא עשאו תרומ' ויכול לישאל עליו א"כ גם הביטול לא גרע מנשאל עליו ועכ"פ לא מיקרי איסור בעצם ע"ש ובסי' קע"ו והוא חידוש שלא זכר סברת האבני מילואים הנ"ל ומדברי הרב פר"ח במה שהוכיח ממתני' דסוף תרומו' וכן מדברי רבני האחרונים שדחו הוכחתו מתבאר דלא שמיעא להו סברת השו"מ ובשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' מ"ב אות ב' כתב ג"כ ליישב קושיית הרב משל"מ הנ"ל עפ"י סברא דבתרומ' אסור לבטל לכ"ע מן התור' מטע' דחשיב הנאה של כילוי דאסור בתרומה עי"ש ובסי' פ"ד אות ג' ולענ"ד יש לפקפק בדב"ק דאף אם נניח כסברתו דכיון דאיסור נהפך להיתר הרי הוא כאילו התרומה חלף ועבר מן העולם וחשיב הנאה של כילוי (מה שאין נלע"ד כן אלא שאין בכחי לחלוק מסבר' בעלמא) מ"מ מה שאסור ליהנות מתרומה הנאה של כילוי אינו פשוטדאסור מדאורייתא ויותר נראה עיקר כמ"ד דאינו אסור אלא מדרבנן עיין במשל"מ פ"ב מהלכות תרומות הי"ד ובמה שרשמתי לקמן במערכת התי"ו אות י"ז וכ"ש לדעת הסוברים דתרומה בזה"ז דרבנן דפשיטא דאיסור הנאה של כילוי אינו אסור אלא מדרבנן עיין במ"ש לקמן במערכת המ"ם אות פ"ח ד"ה אמור מעתה ובד"ה ולפי"ז לפ"מ וכו' וא"כ אף אם נאמר דהעירוב תרומה בחולין חשיב כנהנה דרך כילוי מ"מ איך יתכן לומר דאסור מדאורייתא הרי הנאה של כילוי ממש אינו אלא מדרבנן: ח אין מבטלין וכו' אף למ"ד דאינו אלא מדר' ה"ד דומיא דזרוע בשלה דאינו אלא טעם היוצא ממנו אבל לבטל יבש ביבש והוא בעין ובאיסורו עומד אסור מן התורה לבטלו נו"ב ח"ב ביו"ד סי' מ"ה עיין מלא הרועים במע' ביטול איסור לכתחלה אות ב' ובמקום אחר כתבתי דמדברי הרב מוהרי"ך בס' אהלי יהודה די"ט ע"ב מוכח דקאי בשיטת הנו"ב הנ"ל.

אך כתבתי שם דמלבד דמדברי הרר"י בפלתי שהביא במלא הרועים מוכח דלא שאני ליה אף גם זאת מצאתי שלמים וכן רבים דלא ס"ל לחלק בהכי עיין שער המלך פט"ו מהל' מ"א הכ"ה שהביא ראיה דאיסורו מן התורה מש"ס חולין ד' ק"מ ע"א לא אמרה תורה שלח לתקלה ועיין כסף נבחר כללים סוף כלל י"ב מוכח דלא שאני ליה כמובן והרפ"ח בס' מים חיים בליקוטיו ליו"ד ד' ח"ן ע"א מדהביא ראיה להכריע דהוי מדאו' מגטין ה"ן ע"ב והיא הראיה של הרר"י בפלתי גם הרבנים פרי תואר בסי' צ"ט ובני חיי בהשמטות ליו"ד הובא במאמר מרדכי על מסכת גטין בד' ע"ו ע"ד הביאו ראיה זו מוכח דלא סל לחלק כהנו"ב הנ"ל וכן הוכחתי מדברי הרב טירת כסף בד' מ"ג ע"ג עי"ש גם מדברי הרב

משל"מ בפרשת דרכים בדרך החיים דרוש י"ט (ד"ה ולפי פי' זה) מתבאר ג"כ דלא ס"ל לחלק בהכי והרב קהל יהודה בד' ח"י ע"ד הקשה ע"ד הרב משל"מ בפ"ז מהל' מעילה דאמאי לא הוכיח מסוגיא ההיא כמ"ד דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא מדאו' עי"ש ואני עני כתבתי מזה זמ"ר על גליון הס' לעיין במלא הרועים הנ"ל וכוונתי לומר דעפ"י דברי הנו"ב לק"מ משום דההיא שאני כיון דהוי יבש ביבש כ"ע מודו דהוי דאורייתא ועתה חזרתי בי מפני מראית עין אשר ראיתי דברי הרב בפרשת דרכים דמתבאר דלא ס"ל כן כאמור ואף שראיתי בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות ליומא ד' ס"ז שכתב מדנפשיה כסברת הנו"ב הנ"ל דביבש ביבש לכ"ע הוא מה"ת ויישב בזה דברי הרב משל"מ בהל' מעילה הנ"ל עי"ש אומר אני דלפי שנעלם ממנו לשעתו דברי הרב שבפר"ד הנ"ל ייחס אליו מה שאינו כן לדעתו.

והרב ב"ח בסס"י תרכ"ו והובא בט"ז שם רס"י תרכ"ו כתב גבי סכך פסול כיון דביטול איסורין הוא מדר' במצוה לא אסרו דמצות לל"ן אלמא דגם יבש ביבש משמע ליה דהוא מדרבנן ועיין במה שציינתי בזה לעיל אות ג': והרב חת"ס בחלק א"ח סי' קכ"ט (ד"ה ומ"ש פר"מ עוד) כתב ג"כ כסברת הנו"ב דדוקא בלח בלח בביטול ס' הוא דסברי התוס' דהוא מדרבנן אבל יבש ביבש שהאיסור בעין ונרגש ונאכל לכ"ע אסור מן התורה כדמוכח מההיא דלא אמרה תורה שלח לתקלה עי"ש שכ"כ מדנפשיה בפשיטות ולא הזכיר שום חלק.

אמנם ד"ת עשירים במקו"א ומצאתי שבחת"ס חיו"ד סי' שי"ט העמיק בענין זה עמ"ש בשאלת יעבץ ח"א סי' קל"ה בשם הרב ח"ץ שהק' אההיא דמאכילין לחולה הקל קל תחלה ונחלקו בש"ס בטבל ותרומה הי מנייהו חמור דהי"ל להפריש תרומה ולערב אח"כ דהא דא"מ איסור הוא מדרבנן (וכמו שהק' הרב משל"מ בפר"ד) וע"ז כ' דביבש ודאי אסור מה"ת והביא דברי השער המלך והשיב ע"ד וגם דברי הרב פרשת דרכים הזכיר שם (בד"ה ולא עוד) ותמה על מה שתירץ קושיתו לשיטת הר"ן דמיירי שאין הבעלים כאן ואין יכולים להפריש דא"כ מי התיר לזה לאכול את שלהם ועכ"ל דכן הדין נותן להציל עצמו בממון חברו ע"מ לשלם לו וא"כ הרי הוא שלו ויכול להפריש גם כן ומסיק דאין ליישב קושית הח"ץ אלא כמ"ש הח"ץ עצמו דמן התורה הדרה לטיבלא וכו' עי"ש ובשו"ת שו"מ ח"ב סס"י עק"ד ובסי' עק"ה כתב דכל שאין סופו ליתנו לכהן לא פקע שם טבל מעליו עי"ש שדבריו אין מוכרחים לקוע"ד ונראה קצת מדבריו שבסי' עק"ד דלא ס"ל כדעת הנו"ב וכן מתבאר דעתו בשו"מ מהדורא ב' ח"ב סי' ס"ד (ד"ה והנה בחידושי) עי"ש: ותמיה לי על מה שראיתי בשו"ת כתב סופר (מר בריה דהחת"ס) בסי' קי"ג שהביא

סברת הנו"ב דביבש לכ"ע מדאורייתא וכתב שבמ"א הקשה עליו מדברי התוס' בחולין בסוגיא דמכריזין שכ' דהא דבגד שאבד בו כלאים אין מוכרין לנכרי תקנתא דרבנן היא כעין אין מבטלין איסור לכתחלה והיינו ממש כמו שילוח הקן הרי דס"ל להתוס' דמדאורייתא מותר ומ"מ אפשר דהדין אמת דאסור לערב יבש ביבש מדאורייתא כדי לאכול אבל למכור לנכרי דבר לסמוך שאם יקנה ישראל יקנה מהרוב אין במכירה זו משום מבטל דהא אין מערבו כדי לאכול מהתערובת לכן רק תקנתא דרבנן הוא וכו' אתוד"ק והנה דברי התוס' שרמז הם לפי הנראה בד' צ"ה ע"א ד"ה ובנמצא.

ושם לא נזכר תיבות כעין אין מבטלין איסור לכתחלה כמו שיעי"ש רק הוא תוספת ביאור משלו. והנך רואה דרפי' בידיה אם ביבש הוא מדאורייתא ולא זכר דברי הרב מר אביו בחת"ס הנ"ל דפשיטא ליה דהוא מדאורייתא גם מ"ש דלמכור לנכרי שאני וכו' עיין בחת"ס שם ד"ה ועתה וכו' וק"ל שוב מצאתי שם בכת"ס סי' פ' ד"ה ולענין וכו' שהזכיר דעת החת"ס (אך נראה שלא ראה מ"ש בתשו' הנ"ל) שכ' וז"ל אבל ביבש ביבש דהעלה השעה"מ ובנו"ב וכן אבא מאוה"ג בחידושיו דביבש ביבש לכ"ע אסור לבטל לכתחלה וכו' ע"כ לענייננו ותמיה לי שמייחס להשעה"מ דקאי בשיטת הנו"ב והאדם יראה לעינים דלא כן דעת השעה"מ ונהפוך הוא וכמש"ל.

שוב נדפס כת"ס חיו"ד ומצאתי שם בסי' ס' (ולפי הנראה היא התשו' שרמז עליה בא"ח סי' פ' הנ"ל) דשקו"ט לענין מבטל איסור לכתחלה ומת אי קנסו בנו אחריו ושם ג"כ כתב דדעת השעה"מ והנו"ב ומר אביו דביבש ביבש לכ"ע אסור מן התורה ושבמקום אחר הביא ראיה לזה (לפי הנראה היינו מ"ש שם בסי' ס"ב ד"ה תבנא) וא"כ קנסו בנו אחריו עי"ש ובשו"ת רמ"ץ חיו"ד סי' פ"ד אות ג' הרחיק מאד סברת החת"ס דביבש ביבש לכ"ע הוא מדאורייתא וכתב להשיב על ראיותיו עי"ש וכן מתבאר דעת הרב ישועות יעקב בסי' תרע"ז סק"א שאין לחלק בזה וממ"ש ביד אפרים ליו"ד בסי' צ"ט ע"ד הנו"ב נראה קצת דמודה לסברתו ובס' דרכי הוראה לאחד מרבני גאוני דורנו יצ"ו בח"ב פרק ס"ה שקו"ט בזה ומסיק דגם ביבש ביבש הוא רק מדרבנן עי"ש שלא הזכיר כלל מדברי רבני האחרונים שהבאתי וגם מ"ש בתחלה ליישב קו' הרב משל"מ עפ"י דברי הנו"ב לא ראה שכבר קדמוהו רבנן כמו שמתבאר ממה שרשמתי ועיין בקובץ יגדיל תורה קונטריס ד' סי' כ"ה אות ג': ט אין מבטלין וכו' בקונטריס כללים הבאתי דהרבנים מזמור לדוד ד' ע"ג וד' ע"ד וכסף נבחר כלל י"ב אות ו' ס"ל דהיכא דכבר נתערב ובא להוסיף על תערובתו כדי שיעור ביטול לכ"ע אינו אלא מדרבנן.

ובעניותי כ' ע"ד והבאתי דברי הרב נהר שלום הובא בס' ככבא דשביט ד' ק"ה ע"ד וגזע ישי אות קל"ו דמוכח מדברי הראב"ד דגם בכה"ג הוי מה"ת ועתה אין מצוים אצלי ספר ככבא דשביט וגזע ישי הנ"ל ועיין בערך השלחן יו"ד סי' צ"ט אות ו' הבאתי תוד"ק לעיל אות ז (בד"ה וכתב הרב ערך) ובפרמ"ג סי' צ"ט בשפ"ד סק"ז ובקובץ יגדיל תורה קונטריס שביעי סי' ע"ז אות א' ד"ה גם מ"ש: י אין מבטלין וכו' עיין כנה"ג סי' צ"ט הגב"י אות כ"ב בשם הרשב"א דאיסור הבלוע בקדירה לכ"ע מותר מה"ת לבטלו ועיין מלא הרועים במע' ביטול איסור שכן הסכים הרר"י בפלתי ועיין גזע ישי אות קל"ו ומטה אהרן כ"ה ע"ד ובית שלמה הנ"מ בא"ח סו' ט"ף (במ"ש ועוד הרי הראב"ד וכו' דמה"ת אסור לבטל וכו') ודוק אהלי יהודה הכהן ד' י"ט והאריך בזה הרב ערך השלחן חיו"ד סי' צ"ט אות ד' עי"ש: יא אין מבטלין וכו' כתב הרב אהל יעקב באות יו"ד דהרפ"ח ס"ל לדינא כמאן דאמר דהוי מדר' ולא ראה דמני"ר עצמו בזקנותו שנה לנו כמ"ד דהוי דאורייתא עיין בס' מים חיים בליקוטיו ליו"ד ד' ח"ן ע"א ומ"ש הרפ"ח בסי' צ"ט סק"ח דהוי מדרבנן מתרומות סוף פי"א מגורה שפינה ממנה וכו' עי"ש צ"ל דבזקנותו ס"ל דאין זו ראיה עיין להר' פר"ת שם ואפשר ס"ל כמ"ש הרב ארעא דרבנן אות ט"ז ד"ה ולענין עי"ש ובעפרא דארעא שם ובשיורי ברכה אות ג' ובאמת מדקדוק לשונו שבסי' קכ"ב סק"ג (בד"ה גם) נראה שלא היתה דעתו בסי' צ"ט להכריח עפ"י ראייתו סברת התוס' ולדחות סברת הראב"ד שכתב וז"ל ולפי מ"ש בסי' צ"ט שיותר נראין דברי האומרים דהא דאין מבטלין וכו' אינו אלא מדרבנן וכו' עי"ש ובמים חיים כתב אצלי ראיהנכונה לדעת הראב"ד מסוגיא דפ' הנזקין ד' ד"ן דר"י לא קניס וכו' נפלו ונתפצעו וכו' עי"ש מדתלי כיפי לראיה זו מוכח דכן היא דעתו לדינא ובדעת רוב רבני האחרונים שמסכימים לזה הלא בספרתם: יב אין מבטלין איסור וכו' הא דקי"ל דכל שאין כונתו לבטל האיסור אלא לתקן הדבר מותר ה"ד אם כבר נתערב אבל לערבו בידים כגון לערב חטים מבוקעים כדי לטוחנם אסור נו"ב הו"ד בגזע ישי אות חל"ק ועי' בנחלת צבי שרשמתי באו' ד' ופר"ח סי' תנ"ג ס"ג וסי' תס"ז ס"ח ד"ה יין לבן ובית שלמה הנ"מ בא"ח סי' פ"ט דעתו להתיר בהפ"מ ועי"ש בהגהה וממוהריט"ץ סי' פ"א מתבא' יפ' דלא ס"ל לחלק כהנו"ב ועי' בס' שבילי דוד ליו"ד בסי' ה"ס אחר השמטות ליו"ד.

בתשובתו על הציקארי"ע בד"ה וגם וכו' ובתשו' בן המחבר וביד אפרים סוף הלכות תערובות בד"ה ועיין נו"ב מ"ת: יג אין מבטלין וכו' הא דקי"ל דכשאין כונתו לבטל האיסור ש"ד כמו ש"ל באות ד' עי' ט"ז יו"ד סי' קל"ז ה"ד הרבנים ארעא דרבנן אות ט"ז ד"ה אמנם ואהל יעקב אות י' שכתב דהיינו דוקא היכא דאי אפשר בלא"ה אבל

היכא דאפשר הו"ל מבטל לכתחלה ואסור ובכסף נבחר כלל י"ב אות ח' כתב דמהרב"ח והרש"ך שם נראה דפליגי ע"ז ועי' דברי מנחם סי' תנ"ג הגה ט"ו אות ג' בשם פרי האדמה ח"ג ד' פ' ע"א ובפר"ח סי' תנ"ג סוס"ג וקהל יהודה סי' קל"ז ס"ב ובכנה"ג יו"ד סי' צ"ט אות י' הביא בשם ט"ז שם סק"ז דה"ד כשא"א בענין אחר עי"ש ועי' שו"ת רמ"ץ א"ח סי' ל"ה אות ג' שכ' דלא אמר הט"ז אלא היכא דאפשר לעשות בנקל באופן היתר לגמרי אבל היכא דאיכא טרחא גדולה כמו לברר החטים לית לן בה דלא כמו שחשש הרפ"ח בסי' תנ"ג מכח דברי הט"ז הנ"ל כיעי"ש וכדבריו כ' ג"כ בשו"ת שם ארי' א"ח סי' י' ד' י"ג ע"ב ע"ד הרפ"ח וכ' שגם בשו"ת ברית אברהם סי' ל"ד כ"כ.

וכ"כ בשו"ת בית שלמה א"ח סי' פ"ח ועי"ש בסי' פ"ט: יד אין מבטלין וכו' ה"ד היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר בלא"ה מבטלין הרמ"ע מפאנו הו"ד במקנה אברהם אות ל"ט קהלת יעקב או' ט"ז ומדברי הרט"ז הנז' באות ט"ז ל"מ כן ועי' ארעא דרבנן אות ט"ז ד"ה אמנם כנה"ג יו"ד סי' צ"ט הגה ט"ו אות י"ב שציין ע"ד הרמ"ע לעיין במש"ל בשם הט"ז וכונתו למש"ש באות י' שרשמתי בסמוך ועי' שו"ת אהל יוסף יו"ד סי' י"ז וי"ח שו"ת אהל יצחק יו"ד סי' ו' שתפסו לחלק כנז"ל וכן בשו"ת יד יוסף סי' כ"ה בשם פמ"ג יו"ד סי' ק"ה וז"ל הפר"ח הביא שו"ת מוהרמ"ע והעלה דם שמעמיד המלח אסור בעינא ובתבשיל מותר ולא הוי מבטל איסור דאין רוב צבור יכולים לעמוד וכ' היד יוסף וה"ן אין הצבור יכולים לעמוד ולא הוי מבטל איסור ע"כ: ט"ו אין דנים בערב שבת ובעיו"ט כן הוא לשון מרן בח"מ סי' ה' ס"ב וכ' הרב חשק שלמה שם בהגב"י דמדשני מרן בלישניה דגבי שבת ויו"ט כ' אסור לדון ואילו בע"ש ועיו"ט כ' אין דנין משמע דליכא איסורא אלא בשבת ויו"ט ולא בערבי שבתות וי"ט ואין נראה כן כ"א גם בע"ש ועיו"ט איכא איסור עי' בסמ"ע סק"ג עכ"ל ולענ"ד גם כוונת מרן היתה בזה לומר דאסור שהרי הוא תפס ל' הריב"ה שגבי שבת ויו"ט כ' אסרו חכמים לדון בשבת ויו"ט גזרה שמא יכתוב ואלו גבי ע"ש ועיו"ט כ' אין דנין בע"ש וכו' ומרן בב"י מראה מקום הוא לו שכן אמרו בירו' פ' אחד דיני ממונות הל' ז' והביאוהו הרי"ף והרא"ש שם ככתבו וכלשונו אסור לדון ד"מ בע"ש ועיו"ט ומקשי' דממתני' משמע דוקא דיני נפשות הוא דאין דנין הא דיני ממונות דנים ומשני כאן להלכה כאן לדברי תורה ופי' הרב תוי"ט בפלפלא חריפתא דר"ל דדינ"פ אסור לדון מה"ת ודיני ממונות אסור לדון מדרבנן וכ"כ מרן הב"י שכן פי' הסמ"ג דבע"ש אסור מדרבנן (דברי הסמ"ג הם בעשין צ"ח) וכ"כ הרב הנמק"י בסנהדרין גם הרב פני משה שם פי' כן בכוונת הירוש' ד"נ אסור לדון בע"ש מה"ת וד"מ אסור מדרבנן ודברי הירוש' הנ"ל נאמרו ונשנו בפ"ה דמס' ביצה הל' ב' ושם פי' הרב קרבן העדה בסיגנון אחר

ועכ"פ גם לפירושו אסור לדון לכתחלה ד"מ בע"ש ובעיו"ט וע"ע בירוש' פ"ק דכתובות הל' א' ובפני משה וקרבן העדה ובמראה הפנים שם בד"ה כאן להלכה ובשירי קרבן ד"ה אסור ולמרן חיד"א בס' ברכ"י סי' ה' אות ג' וגם הרמב"ם בפי"א מהל' סנהדרין הל' ג' כתב מפורש דמדבריהם אין דנים בע"ש (וחידוש הוא שמרן בב"י לא הזכיר דבריו בזה) וכ' מרן בכ"מ שהדין הזה הוא מהירוש' שאמרו אסור לדון בע"ש ומסיק כאן להלכה כאן לד"ת והזכיר דברי הסמ"ג עי"ש ופשוט דכוונת מרן הב"י לפרש מ"ש רבינו הטור אין דנים בע"ש דר"ל דאיכא איסורא וא"כ כשתפס הוא עצמו לשון זה ודאי שכונתו לומר דאיכא איסורא אלא דרבינו הטור ומרן ניחא להו למינקט בע"ש לישנא דמתני' דסנהדרין דתנן בל' אין דנים בע"ש ועיו"ט (אף דל' המשנה הוא על ד"נ ואינהו מיירי בד"מ) אבל גבי שבת לה"מ למינקט לישנא דמתני' בפ"ה דביצה (ואלו משום רשות לא דנים וכו') דתנא דמתני' כריך ותני כמה מילי ואינו ל' מיוחד לדון בשבת.

כנ"ל לומר בדוחק ויהיה מאיזה טעם שיהיה עכ"פ נלע"ד פשוט דגם דעת מרן הוא כן כדעת הרי"ף והרא"ש שהעתיקו ל' הירושלמי אסור לדון ד"מ בע"ש: הן אמת דראיתי להרב קרבן נתנאל בפ"ק דכתובות שכ' שמדברי הרא"ש שם בסי' ג' מוכח דס"ל דמותר לדון בע"ש עי"ש באות ה' ואחרי המחי"ר תמיהני עליו איך פה קדוש יאמר זה והלא מפורש בהרא"ש בפ"ד דסנהדרין סי' ט' בהפך שהביא דברי הירוש' שאמרו אסור לדון ד"מ בע"ש וכו' ומה"ת שלא תהיה כן דעתו בדבר שלא נמצא בזה שום מחלוקת דאף דמייתו בירושלמי דתני ר' חייא דמותר לדון ד"מ בע"ש הא משני לה בירוש' דר"ח מותר מה"ת הוא דקאמר ולפרושי דיוקא דמתני' אתא דממתניתין משמע דדיני נפשות הוא דאין דנין אבל דיני ממונות דנים והיינו מן התורה (ואינו מן התימה דתני ר"ח מותר במידי דאיכא איסורא די"ל דמותר מאיסור דאיירי ביה אע"ג דאיכא איסור מדרבנן מאנפא אחרינא ומעין זה כתבו הראשוני' במאי דאמרינן בריש מס' שבת דף ג' ע"א בבא דרישא פטור ומותר דלאו מותר לגמרי הוא אלא מותר מאיסורא דאיירי ביה ע"ש: ובמה שרשמתי לקמן במערכת המ"ם אות ט' שנשתמשו בזה כמה רבנים הלא בספרתם) ועוד כתבתי שם באות ק"ג דזמנין יתפרש מותר דר"ל פטור אבל אסור וזמנין ר"ל דאין בו הזהרה אבל איסורא איכא עי"ש.

ופליאה היא בעיני איך עלה על דעתו לחלוק עלינו את השוין ולומר שלדעת הרא"ש מותר לדון ד"מ בע"ש מה שלא נמצא סברא זו בשום פוסק ובפרט שכבר הביא הרא"ש עצמו דברי הירושלמי כאמור. ורבינו התה"ד בסי' זכ"ר נשאל אם יש קפדא לחלוץ בע"ש והשיב יש להקפיד מצד איסורא דכתב אשירי במס' סנהדרין פ"ד מן הירושלמי דאסור

לדון בע"ש מדרבנן אפי' ד"מ וחליצה נמי דין הוא עכ"ל הנך רואה שהבין בדעת הרא"ש שמה שהביא דברי הירושלמי הוא לפסוק הדין כן באופן שנראה פשוט שדעת כל הפוסקים הוא דאיכא איסורא דרבנן לדון בע"ש וכן דעת הרא"ש ומרן בש"ע וכ"כ מפורש הרב מוהרמר"י בביאורו לסדר גט ראשון (בס' ברכת המים) באות ד' דלדון בע"ש אסור מדרבנן ודברי הרבנים חשק שלמה וקרבן נתנאל לענ"ד צ"ע ובעיקר הוכחת הרב קרב"נ מדברי הרא"ש דס"ל דמותר לדון בע"ש ומשמע דר"ל דהרא"ש חולק בדין שפסק מרן בש"ע (שזה ל' הרב קרב"ן וא"ת לינשא בחמישי הא קי"ל דאין דנין בע"ש וכן פסק בש"ע חו"מ סי' ה' ונראה מדברי רבינו דס"ל דדנים בע"ש וכן משמע בסמוך וכן נמי לכנוס בששי ולבעול בשבת לא דאין בתי דינים קבועים בשבת ולא הזכיר שאסור מטעם זה לכנוס בחמישי וצ"ע עכ"ל) נראה ברור שכ' כן לפי שלא ראה דברי הרב שלטי הגבורים בסוק פרק זה בורר שכ' דאף למאי דקיי"ל דאסור לדון בע"ש מ"מ טענת בתולים דאינו אלא להוציא הקול כדי שלא תתקרר דעתו דסגי בקבלה בעלמא מבלי שידונו עתה הדין לגמרי הא מילתא שרי ועוד כתב טעם אחר דדוקא דיני ממונות אסר הירוש' אבל טענת בתולים מידי דאיסורא הוא שמא זינתה תחתיו וכו' ושרי עי"ש והריטב"א בחי' לכתובות ה"ד מרן חיד"א בברכי יוסף סי' ה' אות ה' כתב וא"ת היאך נשאת ביום ה' דהא קי"ל אין דנין בע"ש וי"ל נהי דאין חותכין דין מפני שצריך ישוב מיהו שומעים טענות בע"ד וכיוצא בזה עכ"ל מדברי שניהם למדנו דרב המרחק שבין טענת בתולים לשאר דיני ממונות דעלמא וא"כ אף לפי הוכחתו מדברי הרא"ש אין לנו הכרח אלא דמותר לקבול בב"ד בע"ש על טענת בתולים.

או אם אף לדון מותר היינו משום דמילתא דאיסורא הוא. אבל שאר דיני ממונות גם להרא"ש אסור ולאנתקררה דעתי לומר דגם הרב קרב"ן מ"ש דנראה מדברי הרא"ש דמותר לדון בע"ש כונתו דוקא על דין טענת בתולים דמלבד דסיגנון לשונו אינו מורה על כונה זו אף גם זאת אם לזה כיון לא היה לו לסתום אלא לפרש שיש לחלק בין שאר דינים לטענת בתולים כמו שחילקו בזה הרבנים הנז"ל וצ"ע: ומצאתי שעל דברי הרב חשק שלמה כבר קרא ערער הרב חינא וחסדא בח"א ד' ל' ע"ד דאחר שכתב דנ"ל ברור דאסור מדרבנן לדון בע"ש וכמו שנראה מדברי הרי"ף והרא"ש בשם הירוש' וכתב דאף דהריב"ה ומרן בש"ע נקטו דין זה בלשון אין דנים ואילו בשבת כתבו אסור לא מכרעא משום די"ל כיון דאין הטעם שוה בהם דבשבת אסור שמא יכתוב דהוי איסור תורה משא"כ בע"ש דאין איסורו אלא ביטול ענג שבת דאינו אלא מדרבנן כמ"ש הרמב"ם בהלכות שבת ריש פרק ל' משו"ה נקטי לישנא דאין דנים ומשמע נמי איסורא כדתנן

במס' ביצה ד' ל"ו הנה אחר כל זה סיים דהוצרך לכתבו מפני שראה להרב ח"ש שהבין בדברי מרן שכתב אין דנים דליכא איסורא ולכן כתב ע"ד דזה אינו וכו' עי"ש ולפי מה שכתבתי לא מכרעא עכ"ל הרי לך דהרב חינא וחסדא השיג על הרב ח"ש כמש"ל ולפי חומר הנושא אפשר להליץ בעד הרב ח"ש דאין כונתו להחליט שכן דעת מרן אלא כונתו לפרש דברי מרן דאף דמדשני בלישניה יש במשמע דכונתו דבע"ש ליכא איסורא מ"מ אין האמת כן אלא גם דעת מרן הוא דאסור וכמו שנראה שהרב הסמ"ע מפרש כן דברי מרן ולזה ציין לעיין בסמ"ע כן אפשר לדחוק בכונתו ואין להאריך:

ומה שהרב חינא וחסדא ישנו בנותן טעם על השנו"ת הלשון כנז"ל לענ"ד אין זה טעם לשבח דהאי טעמא תיסגי לן למאי דלא כריכו ותנו להו בהדדי (אסור לדון בשבת ובע"ש וכו') דנימא דמשום דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד תנו להו כל חד באנפי נפשיה אבל אין זה מפסיק לשנות לשון שנשתמשו בו חכמים בירושלמי שאמרו אסור לדון וכו' כמובן גם מאי דפשיטא ליה דביטול ענג שבת אין בו אלא ביטול מצוה דרבנן וכמ"ש הרמב"ם בפ"ל מהלכות שבת הנה המעיין בדברי הרמב"ם יראה שלא כתב דענג שבת הוא מדרבנן אלא כתב שהוא מדברי סופרים וידוע דדרך הרמב"ם להשתמש בלשון זה אף בדבר שהוא מן התורה ממש אלא משום שלא נתפרש בתורה קרי ליה מד"ס ועם שנמצא בכמה מקומות שבאיזה דין שהוא מדרבנן ממש כותב הרמב"ם מד"ס כמו שרשמתי בקונטריס כללי הפוסקים סי' ה' אות ח' מ"מ הא והא איתא ומנ"ל דהאי מד"ס מדרבנן הוא ומצאתי להרב חת"ס בחא"ח סי' קס"ו שכתב דנ"ל פשוט שמה שכתב הרמב"ם בפ"ו (צ"ל בפ' ל') מהלכות שבת דעונג שבת וכבודו הוא מדברי סופרים דכתיב וקראת לשבת ענג דאין כונתו שהיא רק מצוה דרבנן או מדברי קבלה כמו פורים אלא דאורייתא ממש נאמרה למרע"ה בע"פ הלכה למ"מ אתי ישעיה אסמכיה אקרא דאלת"ה שהיא הל"מ אין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אע"כ הלל"מ היא ורמב"ם קרי ליה דברי סופרים כדרכו בקידושי כסף שסוקלים עלייהו ואפילו הכי כיון דאתי מדרשא קרי ליה דברי סופרים וכו' ע"כ לענייננו עי"ש עוד הרי דפשיטא ליה דעונג שבת היא מצוה מן התורה ממש ועם כי אין כל רבני האחרונים מסכימים לסברא זו כמו שמתבאר ממה שרשמתי לקמן במערכת העי"ן אות ס"ה מ"מ יש ויש כמה מחברים שרשמתי שם דנקטי הכי עי"ש ולדידהו ודאי אזדא ליה טעמיה דרב חינא וחסדא שהרי שקולים הם (דבשניהם יש עסק דאורייתא) ויבואו שניהם גם יחד בבא אחת ובסיגנון לשון אחד והיה אפשר לומר על דרך שכתב הרב ובסיגנן אחר דמשום דבשבת יש חשש איסור (שמא יכתוב) נקטי אסור ובערב שבת דליכא חשש איסור תורה אלא חשש ביטול מצוה

בשואת"ע נקטי לישנא דאין דנים ומהאי טעמא פלוג רבנן בתרי בבי ועבוד רבנן דמשנו בלישנייהו להורות דלא ראי זה כראי זה.
אלא דעיקר דבריו לא נראו לענ"ד כי מתבאר מדבריו דמר סבר דכי אמור רבנן שלא לדון בערב שבת היינו משום דחשו שמפני זה יבא להתבטל מעונג שבת בהיותו טרוד בדין ואנא דאמרי לא כן אבי אלא חכמים חשו דמפני שצריך לעסוק בצרכי שבת (דדש בהו בכל שבוע ולא יסור ממה שרגיל תמיד) לא יעיין בדין היטב וחשו על דין שיהא נידון באמת ובצדק ולא בטעות ובסמ"ע סק"ג מפורש כן שהטעם הוא משום חשש שלא יטעו בדין מחמת טרדתן ופירש על דרך זה מ"ש הרמ"א די"א דבזה"ז דנים בע"ש משום ביטול ודוקא לענין ממון יש להקל אבל בדבר איסור אין להקל דהיינו משום דכיון דהחשש הוא שמא מחמת טרדתם בצרכי שבת יטעו בדין א"כ בממון י"ל דאף אם יטעו הפקר ב"ד הוא אבל באיסור דאין שייך לומר הפקר ב"ד אין להקל וכן מפורש בדברי הרב תה"ד (שהזכיר בסמ"ע) בסי' זכ"ר שאחר שכתב שעתה נהגו לדון בע"ש מפני ביטול ת"ת של מלמדין כתב ואפשר דהיינו דוקא לענין ממון מכשרינן דאיתיהיב למחילה והפקר ב"ד הפקר והוי כאילו קבלו עליהם קרובים או פסולים אבל לענין חליצה דאיסורא היא לא מהני הני טעמי וכו' עי"ש מכל זה מתבאר דהטעם הוא משום שמא יטעו הדיינים בדין וכ"כ בס' דכיון דהטעם הוא אולי יטעו הדיינים אפילו אם הבע"ד מרוצים אסור כשקבלו עליהם לדון דין תורה אבל אם קבלו עליהם בין לדין בין לטעות מותר איברא דהטעם שכתב הרב חוח"ס (משום דאתי לאמנועי מצרכי שבת ויו"ט) לפי הנראה מאיש לוקח והם דברי הר"ן בריש כתובות והביאו מרן בב"י והזכירו גם הרב שלטי הגבורים הנז"ל ועם שמדברי הרבנים תה"ד וסמ"ע מתבאר דלא סברי האי טעמא (וחידוש הוא שלא הזכירו טעמו של הר"ן דלפי טעמו נראה דליכא למימר דשרי דיני ממונות משום דאף אם יטעו הפקר ב"ד הפקר דמה יושיעינו הפקר ב"ד למניעה מצרכי שבת ויו"ט) מ"מ בדברי מרן בש"ע נוכל לומר דסובר טעם זה שהביאו בב"י ויתקיימו מצד זה דברי הרב חינא וחסדא אמנם אכתי לא איפרק מחולשא כמו שכתבתי למעלה.
ומ"ש הרב חינא וחסדא דגם בלשון אין דנים יש במשמע איסורא כדתנן במס' ביצה וכו' הנה אמת דבלשון זה נאמר"ו ונשנ"ו מפי האמוראים ושנו חכמים בלשון המשנה ובריייתא דינים רבו מספר דאית בהו איסורא ולמפורסמות אין צריך ראיה מ"מ דיוקו של הרב חשק שלמה הוא מדמשני מרן בלישניה בשני דברים התכופים דבשבת אמר אסור ובע"ש אמר אין דנים וההיא דמס' ביצה אינו ענין לו כמובן: ודע דעתה יו"ל ס' כנסת הגדולה ע"י אחד מהסופרים המפורסמים וראיתי שם במחברת הראשונה צד ע"א

וע"ב מאמר סופר אחד (בשם הערות ביקריות בתלמוד ירושלמי יקבנו) שהביא דברי הירושלמי הנז"ל שאמרו כאן להלכה כאן לדבר תורה ומה שפירש הרב קרבן העדה דלהלכה ר"ל בדיעבד ולד"ת ר"ל לכתחלה וכתב שפי' זר הוא ושהשיגו הרב מראה הפנים.

ושמפני זה פירש בפני משה להלכה מד"ס לד"ת מדאורייתא אולם גם זה הוא זר מאד לפרש כי איזה חכם יאמר מותר בדבר אשר גם לדעתו הוא אסור מד"ס ואמנם באמת נראה כי באמרם להלכה ר"ל פסק דין למעשה (פראקטיק) וזה אסור ובלשון לד"ת ר"ל הוצאת משפט לתלמוד (טהעאריע) וזה מותר ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ו אמרו כאן להלכה כאן למעשה ושם ר"ל במלת הלכה על תיהוריה ובאמת ישנם בגדר מלת הלכה מושגים שונים בלשון חכמים עכ"ל.

וכתב המו"ל (עמ"ש הסופר דהלכה ר"ל פסק דין למעשה וז"ל) עיין ב"ב ק"ל אין למדין הלכה וכו'. ועוד בהרבה מקומות והוא כדברי הסופר עכ"ל ואומר אני דהסופר הנכבד הזה לפי שלא ראה אלא דברי הרב פ"מ סמך על דעתו דהפירוש הזה הוא זר מאד שאילו היה רואה שפירוש זה של כת הקודמים הוא שהסמ"ג כ"כ בעשין צ"ח בשם מגילת סתרים לרבינו נסים (עיין בברכי יוסף סי' ה' אות ג') ומרן בב"י קבלו בסבר פנים יפות וכ"כ הרב הנמק"י בסנהדרין וכן פירש הרב תוי"ט בפלפלא חריפתא ע"ד הרא"ש בפ"ד סי' ט' וכן מתבאר מדברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פי"א הלכה ג' עי"ש בכ"מ ומדברי הרב תה"ד בסי' זכ"ר שהבאתי למעלה (בד"ה הן אמת) מוכח ג"כ דמפרש דברי הירוש' דלהלכה ר"ל מדרבנן גם הרב קרבן העדה חזר בו ממה שפי' בקרבן העדה במס' ביצה ובשיירי קרבן פ"א דכתובות שנ"ה ופיר"ש כאן להלכה כאן לד"ת דר"ל דמתני' מדאורייי' ודברי ר' אבהו דאמר אסור הוא מדרבנן וכתב שכן משמע מדברי הפוסקים והשגתי עתה חידושי רבינו יונה למס' סנהדרין וראיתי שם (עמ"ש בש"ס ד' ל"ה ע"א) בד"ה וליגמרו במעלי שבתא וכו' איכא דק"ל ל"ל למימר דאין רציחה דוחה שבת וכו' ותמיה לי כיון דאסור לדון בשבת כי קתני מתני' אין דנים לא בע"ש ולא בעיו"ט ליתני נמי ולא בשבת ובירושלמי גרסינן (הביא דברי הירושלמי עד התם להלכה כאן לדבריתורה וכתב וז"ל) כלומר כי קתני מתני' דן דמשמע הא ד"מ דנים מיירי לדברי תורה כלומר שמדין תורה יש לנו לומר דנין וכי אמרינן אין דנין ד"מ בע"ש מדרבנן הוא ולפום הירושלמי איכא למימר דהא דלא קאמר בגמרא טעמא משום דאין דנים בשבת משום דממתני' דין תורה קאמר כלומר דלא אפשר למיעבד הכי והילכך ל"ק נמי אמאי לא קתני במתני' ולא בשבת משום דמדרבנן הוא וזה הירושלמי כתבו הרי"ף עכ"ל הנך רואה בעיניך דמפרש להדיא

דברי הירוש' כדמתרגם להו הרב פ"מ ועפ"י דברי הירושלמי ופירושו נתקררה דעתו להתיר תמיהותיו אמור מעתה אילו ראה הסופר הנכבד הזה להקת הנביאים ראשונים ואחרונים עליונים למעלה דניחא להו בפירוש זה היה מבטל דעתו והוה הדר ביה שכן ראוי להיות חוזר דאינהו מארי דתלמודא וחובה עלינו לכוף ראשנו לקבל דבריהם אף אם כמו זר נחשב בעינינו ואינהו בקיאי וידעי דכן הוא מטבע הלשון בירושלמי וכל שכן שבאמת מה שמתמיה הסופר דאיך יאמר החכם מותר בדבר שאסור מדרבנן אינו מן התימה כלל כמו שכתבתי לעיל (בד"ה הן אמת) ודבר זה פשוט אצל עי"ן רוג"ל בדברי הראשונים בפירושיהם בכמה מקומות וכמו שמתבאר ממה שרשמתי במערכת המ"ם אות ח' הנז"ל ומה שסייעו הרב המו"ל מהש"ס דב"ב ד' ק"ל לדעתי היא עזר כנגדו דמהתם מוכח דכשכונתינו לומר הלכה על פסק דין למעשה צריך לומר הלכה למעשה אבל מאמר הלכה (בלא למעשה) משמעותו שאומר כן דרך לימוד ולא שאומר כן לפסוק דין למעשה עי"ש ברשב"ם בד"ה ומר סבר מעשה רב כשאומר הלכה כפ' אין סומכין לעשות כן עד שיאמר הלכה למעשה דאי אמר הלכה איכא למימר דדרך לימודו אמר הכי עכ"ל וק"ל אמנם הטיב אשר דבר הסופר הנכבד נ"י כי במלת הלכה ישנם מושגים שונים בדברי חכמים ואין דנים המקום אחד על הכלל כולו כי בכל מקום תתפרש המלה לפי מקומה ושעתה.

ולהפיס דעת הסופר הנכבד הזה אעתיק פה מה שכתבתי בקונטריסי במערכת המ"ם אות ז בשם הרב יד מלאכי במערכת המ"ם אות תס"ה וז"ל מהלכה בכמה מקומות יש בירושלמי לשון זה כגון צריך לעשות כך וכך מהלכה ור"ל שהוא מדרבנן וזהו דוקא כי לא מייתי דרשא דקרא אבל אי מייתי איזו דרשא הוא מדאורייתא כ"כ רבנו בצלאל סס"י א' בשם ר"ש בפיה"מ כ"י עכ"ל הנך רואה חד מקאמיא (רש"מ ז"ל) מעיד בגדלו שנמצא בכמה מקומות בש"ס ירוש' דאומרים הלכה על דבר שהוא מדרבנן (כי לא מייתי דרשא דקרא) וגדולה מזו הבאתי בקונטריסי הזה לקמן במערכת ה"ה אות ל"ה דנמצא בש"ס דילן אמור רבנן דבר זה הלכה למ"מ ולאו דוקא אלא ר"ל תקנתא דרבנן עי"ש ומעתה לא נפלאת היא ולא רחוקה מה שמפרש הרב פ"מ דכאן להלכה שאמרו בירוש' ר"ל מדרבנן אחרי שכן דרך הירוש' בכמה מקומות שעל דבר דרבנן אומר מהלכה כעדותו של רש"מ ונמשכו אחריו שני המאורות הגדולים רבנו בצלאל ויד מלאכי ואין להרהר עוד בדבר כלל בפרט אחרי שרבנן קדישי למעלה מעשרה שליטים הנז"ל (ר"ן במגלת סתרים והסמ"ג והנמק"י והרמב"ם ורבנו יונה ותה"ד ומרן והב"י ותוי"ט ופני משה וקרבן העדה וברכי יוסף מהם שפירשו כן ומהם שראו מי שפירש כן וקבל שכר על השתיקה כהודאה

מבלי להרהר בדבר) אישרו וקיימו פירוש זה ואם בעיניהם הגון בעינינו לא כל שכן בא וראה כמה גדולים דברי חכמים אין לא ראינו ראיה ואם ריק הוא ממנו והבודק בדברי המחברים שקדמוהו צריך שיבדוק בחורין ובסדקין לאור הנר תורה אור ולא יכתוב כפי העולה על הדעת במושכל ראשון ואחר הבדיקה יפה יפה הבודק צריך שיבטל דעתו בלבו ובשפתיו עם כי רשאי לרוות דעתו אך לא להחליט השערתו לומר שהיא אמת כי אולי משגה הוא ודי בזו ההערה ול"ו תחת געירה לבני גילו הללו בעלי מאר"ה.

המאירים לאר"ש להגדיל תורה ולהאדירה והיו לנו לעינים לעטרת צבי ולצפירת תפארה: טז אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש לא אמרי' להתיר עפ"י זה להציל עצמו בממון חבירו כן מדברי רש"י בב"ק ס' ע"ב ד"ה ויצילה כמ"ש הרב פרשת דרכים דרוש י"ט (ד"ה וסימנין) ותמה ע"ז דאיך יתכן דבמקום פקוח נפש אסור להציל עצמו בממון חברו וכתב דמדברי התוס' והרא"ש שם מתבאר דמותר רק שצריך לשלם אח"כ ועיין בדברי הרמב"ם והראב"ד ולח"מ פ"ח מהל' חובל ומזיק ה"ד ובמראה הפנים ע"ד הירוש' סוף פרק החובל (בד"ה אבל) הביא שם דברי הרמב"ן דמתבאר מדבריו דקאי בשיטת התוס' דמה שנסתפק דוד המע"ה היינו אם צריך לשלם ומשמע דלהציל עצמו ע"מ לשלם פשוט דמותר וכן נראה מתוך השקו"ט דרבוותא שהביא שם ומפורש כתב בטור ח"מ סי' שנ"ט דאם הוא בסכנת מות רשאי ליטול משל חברו להציל נפשו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אבל לא יקחנו אלא ע"ד לשלם אח"כ וכן פסק מרן שם בס"ד ועי"ש להרב ב"ח שביאר כונת התוס' והרא"ש כמ"ש הרב משל"מ דודאי מותר להציל עצמו בממון חברו משום פק"ן ומ"ש בש"ס דאסור היינו ע"מ שלא לשלם והמעיין בדברי הראשונים שהביא בשטמ"ק לכתובות עמ"ש בש"ס ד' י"ט ע"א קסבר ר"מ עדים שאמרו להם וכו' יהרגו ואל יחתמו שקר יראה דפשוט מאד בעיניהם דכללא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש איתיה גם בממון חברו דאינו חייב ליהרג כדי שלא להזיק חברו ויש מהם שפירשו דלר"מ הוא משום מדת חסידות ורבא ס"ל דגם משום מדת חסידות אין כאן עי"ש דב"ק ורש"ל ביש"ש פרק הכונס סי' ז"ך מלבד שפסק דמותר להציל עצמו בממון חברו אפי' שלא ברשות כתב ואדרבא מחוייב ואי לא עביד מתחייב בנפשו ומה שהשיבו סנהדרין לדוד דאסור כבר פי' התוס' והרא"ש דהיינו ע"מ שלא לשלם וכן עיקר עכ"ל:

והרב מוהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה חיו"ד סי' מ"ז נסתפק בזה ובתחלה ר"ל דהגם דקי"ל בכל איסורין שבתורה חוץ מע"ז וג"ע וש"ד יעבור ואל יהרג היינו במה שבין אדם למקום ב"ה דוקא ושוב הביא דברי הרא"ש שהביא הריב"ה בסי' שנ"ט הנ"ל (שם כתב זה בשם תשו' הרא"ש והוא שלא בדקדוק כי זה שכתב רבינו הטור אינו בתשו' הרא"ש

כי אם בפסקיו) וכתב (הרב ב"י) דנ"ל דאפי' אם אין לו עתה כדי לשלם רשאי ליקח על סמך שירויח וישלם אח"כ ועם שכתב דצריך להתיישב בזה מסתברא דרשאי גם בכה"ג כל שלוקח על דעת לשלם אח"כ אם יש לו סכנת נפשו לולא זה והרב ישרי לב בד' מ"ט אות ז הביא דברי הרב בית יהודה דאפי' על סמך שירויח אח"כ שרי וסיים מדנפשיה ואמר ע"ז וצ"י בזה וכבר כתבתי דגם הרב ב"י לא החליט לומר כן והרב המגיה נר"ו כתב שנעלמה תשו' זו מהמשבצות זהב (תשו') סי' מ"ג ואמ"א לראות מאי קאמר מר וראיתי להרב דרכי שלום בפרשת וישב ד' ל"א שתמה עמ"ש הרב בית יהודה דאפי' אין לו לשלם עכשיו יכול להציל עצמו על דעת שישלם כשירויח דזה היפך דברי הרא"ש בפרק הכונס סי' י"ב דגדישים של פלשתים של עדשים לא היו מזומנים אלא רצו ליקח שעורים של ישראל וכשיזדמן להם גדישי עדשים של פלשתים ושלמו להם ומשו"ה הוא דאסור וכו' דש"מ דכל שאין התשלומין במזומן אסור ומסיק דברי הב"י בצ"ע עי"ש ואני שמעתי ולא אבין מאי ק"ל ומה ענין שמיטה וכו' דהרא"ש מיירי להצלת בהמתו בממון חברו אהכי קאמר דכל שאין התשלומין מזומן אסור ואילו הרב ב"י מר הוא דאמר להציל גופו מסכנת נפשו בממון חברו ובזה שפיר מצינן למימר דאין לך דבר שעומד בפני פק"ן ויכול להציל עצמו ע"מ לשלם כשיזדמן לו ואין ראיה מדאסור להציל בהמתו בכה"ג כנלע"ד פשוט ודבריו צ"ע: וראיתי בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות בחי' לב"ק שם שהביא מ"ש בפרשת דרכים הנ"ל וכתב דמצינו בירושלמי פרק שני דע"ז ה"ב דאמרו לא סוף דבר האומר הרוג את פ' אלא אפי' אמר חמוס את פ' חייב למסור נפשו וכ' שהרב פ"מ פי' דהירוש' אזיל בשיטת ר"מ דאמר בכתובות ד' י"ט אם אומרים לעדים חתמו שקר יהרגו ואל יחתמו שקר ואנן קי"ל כמאי דמתמה רבא שם מדאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פק"ן וציין לעיין פסק ארוך שהביא בשטמ"ק פרק הגוזל בשם הראב"ד אתו"ד הנך רואה דאף שרצה ליישב דעת רש"י עפי"ד הירושלמי לא הונח לו לפי מ"ש הרב פ"מ.

ובקובץ על יד בהל' יסודי התורה פ"ה הלכה ה' כתב בשם הרא"ה בההיא דכתובות שמצא במדרשא ובמכילתן על ג' עבירות יהרג ואל יעבור ר"מ אומר אף על הגזל עי"ש (ספר חידושי הרא"ה אין בידי ודבר זה כתוב בשטמ"ק שם בשם הרמב"ן בשם איכא דאמרי שנמצא בברייתא חיצונית ג' דברים וכו' ר"מ אומר אף על הגזל ובשם הרא"ה כתב יישוב אחר כיעי"ש ואולי גם הרא"ה הביא דברי האיכא דאמרי שהביא הרמב"ן) ולולא דמסתפינא אמינא דמ"ש הרא"ה שמצא במדרש וכו' כונתו על הירושלמי הנ"ל כי ידוע כי לפעמים מכנים הראשונים את הירושלמי בשם מדרש (עיין לדוגמאבשטמ"ק

בפרק החובל ד' פ"ז ע"א ד"ה גדול המצווה ועושה וכו' שכתב בשם הרב המאירי דאמרו במדרש כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט.
והדבר ידוע כי דבר זה נאמר בש"ס ירושלמי ספ"ב דברכות) ועכ"פ דברי הרב נכונים מאד דודאי לית לן למינקט כדברי הירושלמי כמו שלא חשו הפוס' הנ"ל והתירו לגזול משום פקוח נפש על מנת לשלם. ודברי הראב"ד שציין בהגהות מוהרצ"ח הנ"ל הם בפרק הגוזל בתרא ד' קט"ז ע"ב עי"ש תוך ד"ה אין לך פדיון שבוים וכו' ושם כתב מפורש דאם אמרו יהרג ואל יעבור חברו לא אמרו יהרג ולא יפסיד ממון חברו.
ושם (בהדרכים שהם לפיטור בדרך השני) כתב דקשה בענין זה דיש מקומות שאמרו דאסור להציל עצמו בממון חברו ויש מקומות שאמרו שחייב אדם להציל בממונו את חברו וכתב ליישב שיש לחלק בין בפניו לשלא בפניו דממונו של אדם שלא בפניו לא נתחייב להצלת חברו וכו' וסיים דכללות הדבר הוא דיכול להציל עצמו בממון חברו בין בפניו בין שלא בפניו ובלבד שישלם לו פסידתו וכו' עי"ש הרי מפורש יוצא מפי הראב"ד דמותר להציל עצמו בממון חברו אף שלא בפני חברו כל שדעתו לשלם אח"כ: ותמיה לי על מה שראיתי בשו"ת בנין ציון החדשות שכ' בסי' קע"ד שנשאל על מה שחקר בספרו בנין ציון (ח"א סי' קס"ז ולא שכיח גבאי) אם מותר להציל עצמו מפני פקוח נפש בממון חברו וכתב וז"ל והשיב מר ממה שהובא בשמ"ק ב"ק ד' קי"ד בשם המאירי לחלק בין הבעלים שם או לא והבין שלהציל ממונו איירי אבל לענ"ד ברור דלהציל גופו בממון חברו איירי כמבואר ממה שהובא שם ד' קי"ד בשם הראב"ד דרק בפני בעלים דחייב בעל הממון משום השבת גופו להצילו מותר להציל גופו בממון חברו אבל שלא בפני בעלים לא ושלכך אמרו לדוד שאסור לשרוף הגדיש מפני שלא היו הבעלים שם וכבר כתבתי שזה ג"כ שיטת רש"י עכ"ל והמובן מדבריו הוא דבספרו כתב לאסור וע"ז השיגו הרב השואל מדברי הרב המאירי שכ' לחלק בין בפני הבעלים לשלא בפני הבעלים דשלא בפני הבעלים אסור ושזה דוקא להציל ממונו בממון חברו אבל להציל גופו שרי בכל ענין ולזה השיב לו דנ"ל ברור דמיירי להצלת גופו.
והאמת שכן הם דברי הראב"ד שכ' לחלק כן להצלת גופו אבל תמיה לי דלא שפיל לסיפיה דמילתיה דסיים בכללות דבריו דמותר להציל עצמו בין בפניו בין שלא בפניו ובלבד שישלם לו פסידתו כאמור לעיל דמבואר מזה דדעת הראב"ד דמותר להציל עצמו בממון משום פ"ן וצריך לעיין בגוף ספרו אם הביא שיטת התוס' והרא"ש בב"ק ד' ס' ודברי הריב"ה וש"ע ח"מ סי' שנ"ט הנז"ל ואם הזכיר דברי הראשונים בשטמ"ק לכתובות ד' י"ט הנ"ל דמתבאר מדב"ק דהדין פשוט דמותר להציל עצמו בממון חברו כמו שכתבתי

למעלה: ומן האמור בענין חזות קשה הוגד לי על מה שראיתי בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות ביומא אההיא דאמרינן שם בד' פ"ג ע"ב דר' יהודה ור' יוסי הוו בארחא אחזו בולמוס לר' יהודה קפחיה לרועה אכליה לריפתא שהגאון מפסערבורג בתשו' אליו על ספרו תורת נביאים הקשה דאיך עשה כן הרי אסור להציל עצמו בממון חברו אפילו במקום סכנת נפשות רמב"ם פ"ח ה"ד מהל' חובל ומזיק ובאמת אפ"ל דהרועה הכיר חליו ונתן לו מעצמו ובפרט היכא דידע שיחזיר לו גם הרמב"ם מודה שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש עכ"ל והנה מ"ש דאפ"ל דהרועה נתן לו מעצמו זהו היפך פשט לשון הש"ס והיפך פירש"י שכתב שכפאו ולקח ככרו מידו וכונתו ודאי לומר דהרמב"ם יפרש שהרועה נתן לו מעצמו דלא כפירש"י אך בכל זאת יש לתמוה דאנן מה נענה לדעת רש"י בב"ק ד' ס' הנ"ל דס"ל דאסור להציל עצמו בממון חברו ולדידיה פירוש קפחיה היינו בע"כ והיכא עביד הכי הא אסור להציל עצמו בממון חברו.

ומ"ש בשם הגאון דאסור להציל עצמו כמ"ש הרמב"ם וכו' דמשמע דכן כתב הרמב"ם בפי' ליתנהו להני מילי כמו שיראה הרואה דכל מ"ש הרמב"ם שם הוא לענין אם נשא ונתן ביד האנס אם חייב לשלם אבל שיהא אסור להציל עצמו בממון חברו אינו מובן כן מדברי הרמב"ם וכל שדעתו לשלם נלע"ד דגם הוא מודה דשרי ואין צריך שידע בעל הממון שדעתו לשלם (כמ"ש הרב מוהרצה"ח) דבדעת הניצול סגי ותמיה לי על הגאון ההוא איך נקיט בפשיטות דאסור להציל עצמו בממון חברו ונעלם ממנו דברי כל הראשונים הנ"ל דנקטי בפשיטות דמותר וגם על הרב מוהרצה"ח יש לתמוה דשתיק ליה בזה ושכח מה שהביא הוא עצמו בחי' לבב"ק דברי הרב משל"מ בפר"ד שדעת התוס' והרא"ש דלא כדמשמע מדברי רש"י וגם היו למראה עיניו דברי הראב"ד בפסק שהביא בשטמ"ק וא"כ איך אפשר לתפוס השיטה כמ"ד דאסור.

ודוחק להעמיס שכונתו להקשות על סברת הרמב"ם (לפי מה שהבין בדעתו) ממה שעשה כן ר"י דאין זה במשמעות דבריו: והגאון שרמז בהגהות מוהרצה"ח לפי הנראה מר ניהו החת"ס ומצאתי תשובתו בזה (ע"ד ס' תורת נביאים) הלא היא בחלק א"ח סי' ר"ח (ששם השיב לו בקבלת ספרו הנ"ל) ובפרט זה כתב שם קרוב לסופו וז"ל ומ"ש פר"מ אי מותר להיות חמסן להציל נפשו יעויין פרק יוה"כ פ"ג ע"ב קפחתי את הרועה והא דאל יחתמו שקר כתובות י"ט ע"א מילתא דעכ"פ היה להם לשלם להך מכיסם אחר שחתמו עכ"ל והנה לא נזכר בדבריו כלל דאסור רק כתב לפשוט לו ספקו דמותר מדקפחיה ר"י לרועה ואההיא דכתובות כתב דאינו ר"ל שאסור להציל עצמו ע"י שיזיק ממון לחברו אלא ר"ל שהיה להם לשלם אח"כ.

ואין במשמעות דבריו דנקיט דאסור (כמ"ש בשמו הרב מוהרצה"ח) ומצאתי שבתשו' חת"ס חיו"ד סי' שי"ט (בדה ולא עוד) נקיט בפשיטות דדינא הוא שיכול להציל עצמו בממון חברו רק שצריך לשלם אח"כ ממון לבעלים וציין לדברי רש"י ביומא ד' פ"ג הנ"ל וכונתו דלפי פירש"י שכפאו לרועה שמעינן דשריותא היא ליטול של חברו בע"כ להציל נפשו ולא נפלאת לומר שר"י היה דעתו לשלם להרועה אח"כ ובכה"ג שרי לדעת כל הראשונים הנ"ל: ומצאתי בשו"ת שו"מ מ"ק ח"ב סס"י עק"ד שהביא מה שהקשה הרב משל"מ בפרשת דרכים דרוש י"ט אההיא דמאכילין את החולה הקל קל תחלה ונחלקו בש"ס אי טבל חמור מתרומה או תרומה חמורה מטבל דאמאי לא נתקן להפריש התרומה ולחזור ולערבה ולבטל ברוב דאין מבטלין איסור הא רק מדרבנן והשיב ע"ז דל"ש לומר דיערב התרומה ויבטלנו ברוב דלהפסיד ממונו של כהן איכא גזלה ובכה"ג אין לנו להתיר משום פקוח נפש עיין בב"ק ד' ס' גבי דוד ובשטמ"ק ב"ק ד' פ' במעשה דחסיד שגדל בהמה דקה והרבה הארכתי במ"א עכ"ל ונוראות נפלאתי על גדול שכמותו איך פ"ק יאמר דבר זה דאסור להציל עצמו מסכנת מות בממון חברו והוא היפך דעת כל הראשונים הנ"ל וביותר יגדל התימה שציין להההיא דב"ק ד' ס' גבי דוד והרי שם מבואר בדברי התוס' והרא"ש וכן נפסק ההלכה בטוש"ע סי' שנ"ט דמותר להציל נפשו בממון חברו רק שצריך לשלם.

ולא עוד אלא דלענ"ד י"ל גבי תרומה שהיא ממון שאין לו תובעים גם למה שנראה מדברי רש"י דס"ל דאסור להציל עצמו בממון חברו מ"מ בממון שאין לו תובעין נראה פשוט דגם לרש"י יכול להציל עצמו מסכנת מיתה ע"י ממון זה ואפילו אם רגיל ליתן התרומה למכירי כהונה נלע"ד דבכה"ג שבא להציל נפשו לא חשבינן לתרומה כאילו מטא ליד כהן שיהא אסור להציל עצמו בה.

ואף אם נאמר דלרש"י גם בתרומה אסור להציל עצמו. עכ"פ פשוט דאנן נקיטינן כדעת כולהו רבוותא הנ"ל ושפיר קא מותיב מרן המשל"מ בזה: ומה שהביא מדברי השטמ"ק במעשה דההוא דחסיד לענ"ד אין מדבריו הכרח דאסור להציל עצמו בממון חברו כשדעתו לשלם וז"ל השטמ"ק (בשם רב המאירי) מהאי עובדא שמעינן דאעפ"י שבמקום פקוח נפש הותרו האיסורין להתרפאות בהם דבר שנאסר מכח תקנה ומחשש פסידת אחרים ראוי להחמיר בו ביותר עכ"ל ומתבאר מדב"ק דרק משנת חסידים היא דראוי להחמיר בו ולא נאמרו דברים הללו אלא לאנשי שם חסידים ואנשי מעשה כר"י בן בבא (מאריה דהאי עובדא כמובא בשטמ"ק שם בשם גאון ועיין במה שרשמתי במערכת המ"ם אות רי"א) והטיב אשר דבר הרב קרבן העדה בש"ק על הירושלמי פ"ט

דמס' סוכה הלכה יו"ד שהוקשה לו בהאי עובדא כדק"ל להרב המאירי דהא אין דבר שעומד בפני פק"ן אפי' איסור תורה כ"ש דאינו אלא איסור תקנתא דרבנן ולא נחה דעתו במ"ש מוהרש"א דהיה חולי שאין בו סכנה (ויש לו רב תנא דמסייע ליה הוא רב המאירי הנ"ל דגם הוא משמע ליה דהיה סכנה בחולי ההוא) ותירץ דודאי לא היה עון גמור אלא ממדת חסידות הו"ל לפרוש מזה וכדארע"ק מוטב שאמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חברי והחכמים שהלכו לבקרווכיון שראו העז חזרו לאחריהם היינו לפי שלא ידעו שצריך לו לרפואה עכ"ל וכיון שאינו אלא מדת חסידות פשיטא דלכל אדם מותר וחייב נמי (לפי מ"ש ביש"ש הנ"ל דהוי מתחייב בנפשו) להציל עצמו בממון חברו וחי בהם אמר רחמנא ועיין לקמן אות קכ"ט ועוד נלע"ד מדקדוק לשון הרב המאירי דבגזל ממש אין צריך להחמיר אפילו ממדת חסידות ורק בדבר שהוא מכח תקנתא דרבנן וכו' הוא דיש להחמיר ביותר דאל"כ הי"ל לומר בקיצור דש"מ דבמקום גזל לא נאמר יעבור ואל יהרג ועוד אף אם נאמר דכונת הרב המאירי דגזל חמור משאר איסורין ולא ניתן לדחות מפני פק"ן (כמו שנראה שהבין מדבריו הרב שו"מ) מ"מ אינו סותר דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים הנז"ל שפסקו דמותר להציל עצמו בממון חברו על דעת לשלם אח"כ. דהכא שאני דהוא דבר שלא ניתן לתשלומין דאין ידוע משד' של מי אכלה וכמה אכל' כדי שיוכל לשלם אח"כ וכיון דליתיה בתשלומין י"ל דמשו"ה הוא דס"ל להרב המאירי דאסור. סוף דבר דברי הרב שואל ומשיב בזה נפלאו ממני וצ"ע.

ועיין עוד בשואל ומשיב מ"ק ח"א תוך סי' קכ"ד: יז אין נושאים נשים במועד בנישואין בלא סעודה אי אסיר מדאו' או מדרבנן עיין ברכי יוסף סי' תקמ"ו ויעיר אזן מע' הנו"ן אות ו' ובשו"ת אור לי סי' קל"ב ד' קל"ב ע"א שקו"ט בזה ועיין בשו"ת שואל ומשיב ח"ב סי' צ"ו מה שחידש בענין זה.

וכתב בשו"ת בנין ציון החדשו' סי' ק"ן דהט"א בחגיג' ד' פשיט"ל דבר"ה אין איסור מה"ת לישא אשה וכ' ע"ד דמהתוס' כתובות מ"ז ד"ה דמסר יש קצת הוכחה דגם ביוה"כ ור"ה אסור מה"ת מדלא תי' דמסר בר"ה ויוה"כ: יח אין מערבין שמחה בשמחה עיין מכתב לחזקיהו בחי' לפסחי' ל"ד ד' ובחי' מ"ק ל"ד ח' ע"ב ובס' מלאכת שלמה חכים ד' ז' ע"ג ובשו"ת אור לי סי' קל"ב ולהרב בית אהרן קריספין דל"ז ע"ג ואילך דברי מנחם סי' תכ"ו ד' כ"ה ואילך שו"ת כתב סופר א"ח סי' לק"ט שער המלך פכ"ג מהל' שבת שם אריה בשו"ת אה"ע סי' פ"ו שבות יעקב ח"ג סי' ל"א ד"ה וביחוד שו"מ ח"ג סי' קנ"א: וכתב בספר מל"ש הנ"ל בשם מוהרש"י פ' פיקודי פי' נ"ב סי"ב דדוקא בשמחה שיש בה אכילה ושתיה הוא דאין מערבין ועיין שבו"י ושו"מ הנ"ל וביפה ללב ח"ב ד' ו' ע"ג:

יט אין ב"ד של מעלה מענישים פחות מבן עשרים עיין חתם סופר יו"ד סו' קנ"ה ד"ה ולפע"ד ועיין יעיר אזן מע' הבי"ת אות ל"ד מ"ש ע"ד הרב חות יאיר ודוק ועיין נו"ב ח"ב חיו"ד סי' קס"ב ובא"ח סי' ח' ופתחי תשובה יו"ד סי' קפ"ה סק"ט וסי' שע"ו סק"ג נחמד למראה ח"א ד' קל"ג ע"ד מכתב לחזקיהו בח' השיטה די"ז ע"ג ישרי לב ד' ט' ע"א דברי מנחם סי' קל"ג אות ג' ומ"ש שם בד"ה ואתה תחזה לענ"ד יש חי' בין הנו"ב לבעלי התוס' עהת"ו דלהנו"ב אין מענישין לנער בן דעת אלא אחר מיתה ולהתוס' בשם ר"י החסיד מענישין בחיו כמו ער ואונן וק"ל ועיין דרכי שלום ר"פ וארא ור"פ תזריע שנות ימין ח"א ד' מ"ז ע"א מראה הגדול ח"א ד' צ"ו ע"א ובהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות לשבת ד' פ"ט ע"ב הביא דברי הר"מ בפיה"מ פ"ד דמס' סנהדרין והשי"ג ע"ד הח"ץ סי' מ"ט שכ' דהוי אגדה וכו' עי"ש וע"ע בנחל קדומים ר"פ חיי שרה.

שמע יעקב ר"פ משפטים. וביד שאול סי' רס"ג אות ג' האריך בזה והביא דברי הרמב"ם בפיה"מ סנהדרין פ"ו מ"ד ושמקור הדברים בירושלמי מס' ביכורים עי"ש וביעיר אזן מע' הבי"ת אות כ"ב ולמוהרצה"ח הנ"ל בחי' למ"ק ד' כ"ח וע' שו"מ מ"ת ח"א סי' י"ד ד' ח' סוף ע"ב לענין בן נח בז' מצות ובשו"ת בית שלמה חא"ח סי' ס"ו ועיין מ"ש בקונטריס אסיפת דינים מערכת אבלות אות רי"ג ומרן הב"י ביו"ד סי' רס"ה ד"ה ואם היו אחרים כתב בשם הרד"א שנתן טעם למה שאומרים בברכת המילה כן יזכה לתורה ולחופה ולמע"ט דהיה לנו להקדים מע"ט שהוא חייב בהן מבן י"ג ויום א' לחופה שהיא מבן י"ח אלא לפי שאין מענישין פחות מבן עשרים א"כ החופה קודמת עי"ש וטעם דחוק הוא לענ"ד דמאי אולמיה דעונש למיתלי ביה וכיון דחיוב המצות מוטל עליו מבן י"ג וקדים לזמן החופה היה לנו להקדימו ובחופה ג"כ הרי אינו נענש בפחות מבן עשרים כמ"ש כיון שעבר עשרים שנה ולא נשא וכו' ואף אי תלי בעונש מי גרע עונש ב"ד של מטה דמענישין מבן י"ג ויום א' ולכן הנכון לענ"ד מ"ש בזה ידידי הג' מוהרש"ך מווילנא יצ"ו בס' בנין שלמה הנד"מ בתיקונים והוספות שבסוף הס' סוס"י ג' דהורו לנו בזה מ"ש חז"ל דמצוה להשיאן סמוך לפרקן לכן הקדימו חופה למע"ט ועי"ש בראש הס' הקדמה שניה ד' ב' ע"ב: כ אין קורין אבות אלא לג' עיין בזה בג' ספרים נד"מ אבות הראש ח"ב ד' ז"ן שער החצר אות שס"ו שמו אברהם ד' ד' אות ל"ו ועיין דבש לפי בקונט' פה אחד בפסקא מתחלה עוע"ז היו אבותינו וכו' וגדול בדורינו בס' עמודי אש סי' ב' אות כ"ו ד' ט"ו ד"ה בראה וכו' שקו"ט בזה עי"ש: כא אין בשר המת מרגיש באיזמל עיין מכתב לחזקיהו בח' השיטה ד' כ"ו ע"ג ברכי יוסף יו"ד סי' שס"ג אות ג' ושיורי ברכה שם ובית אהרן קריספין במע' האלף אות ד' ודוק ועיין חתם סופר בחלק ו' סי' ז"ל ד"ה אחר שציוה וכו':

כב אין רוח חכמים נוחה הימינו אי איכא איסורא עיין יעיר אזן אות פ"ח שלא זכר שם דברי הי"מ גדול בכללי דינים אות צ"ט ומרשב"ם ב"ב קל"ג ע"ב במתני' שם ובק"פ הרא"ש שם אות ז"ל מוכח דאיכא איסורא וכן מצאתי במקנה אברהם אות ז"ך שכ"כ על רשב"ם ומ"ש שם דהרא"ש ס"ל דליכא איסורא לפי הנר' ט"ס הוא וצ"ל הר"ש והוא בסוף שביעית רימזו הרב יד מלאכי שם ועיין זכר דבר בחח"מ מע' זו אות כ"ד ישרי לב ד' מ"ח אות ס' וד' צ"ו ע"ב אות ס' ודברי הרשב"א ומוהראנ"ח שהביאו שם כבר הוזכר בקהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות י"ז עי"ש מה שציין בזה ועיין מנחת זכרון ד' ח' ע"ב ודרכי שלום כ"ב ע"א זכרנו לחיים ד' ט"ן ע"א ובח"ב ד' ע"ז ע"ב יש ט"ס וכצ"ל ומוהראנ"ח הביא דברי הריב"ש ודחה ראיותיו ועיין שו"ת הרא"ש שהביא ריב"ה בסי' רפ"ב שנר' להדיא דאיכא איסורא וכן הבין מתשו' הרא"ש הלזו הרב דרכי הים ד' דק"ן ע"א ה"ד הרב אות היא לעולם ח"א ד' ק"ה ע"א ועיין זרע אמת ח"ב סי' ק"י: כג אין הלכה כשיטה אי דחי כלל זה לכלל דכ"מ ששנה רשב"ג וכו' הרב מקנה אברהם במ"ב אות י"ח שהביא דעת ר"ת בתוס' ב"מ ס"ט ד"ה אלא שיטה דנקיטינן כרשב"ג וכ' שהרי"ף והרא"ש בסוף ב"מ לא ס"ל הכי עי"ש וכן יש להוכיח מדבריהם בפרק מפנין ד' קכ"ח ע"א כיעי"ש אלא דקלע"ד דאעיקרא הרי"ף והרא"ש בעלמא נמי לית להו כללא דרשב"ג עיין להרבנים תוי"ט פ"ח דעירובין מ"ו ויד מלאכי סי' ש"ז ויעיר אזן וא"כ אין ראיה מדבריהם למאן דס"ל בעלמא האי כללא דהיכא דקאי בשיטה לא נקיטינן כותיה ועיין מלאכת שלמה קמח בחי' למס' שבת שם בשם הרב גידולי תרומה שהכריח מדברי הרי"ף שחולק על ר"ת ואמ"א לראות דב"ק דהא אעיקרא הרי"ף לית ליה כללא דכ"מ ששנה וכו' ועיין לקמן במע' הכ"ף אות ק"ל בעיקר כלל דכ"מ ששנה וכו' ועי"ש באות קטן ט"ו (ואי כללא דאין הל' כשי' דחי לכללא דמשנת ראב"י קו"ן עיין לקמן במע' המ"ם אות ע"ד):

כד אין עונשין מן הדין אי אמרי' לענין קרבן עיין שכנה"ג בכללי הקו' בשם הריטב"א בפ"ב דמכות שכתב דבמידי דקרבן עונשין ומשמע דר"ל דמצינן להביא חיוב קרבן מן הדין ועיין שער המלך פ"ב מהל' שחיטה ה"א בשם הליכות אלי' דהבין מהריטב"א דאפילו להביא מיתה בידי שמים אפשר כיון שהוא במידי דעניינא דקרבן עי"ש ודוק ועיין לימודי ה' ד"ה וחזי הוית ודוק ועיין ברית יעקב פייתוסי ד' ל"ב ע"ג ואילך יד המלך הל' שבועות ד' נ"א ע"ג מה"ר בח"ב ד' ל"ז ע"ג קובץ על יד בפ"ו מהל' ע"ז ה"ד ד"ה והנה הריטב"א וכו' ושם כ' דס' הריטב"א היא דוקא אי אמרינן דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כדקי"ל הכי וכו': כה אין עונשין מה"ד אי אמרינן בעונש כרת ומיתה בד"ש או דוקא בעונש דבידי אדם עיין להרבנים קהלת יעקב בתוס' דר' אות יו"ד מקנה

אברהם במ"ב אות כ"ד וברית יעקב פייתוסי דרו' י"ג ומצאתי לרשב"ם בב"ב ד' פ"ח ע"ב ד"ה למעוטי מדות מכרת דס"ל דגם בעונש כרת אמרינן אין עומה"ד עי"ש ועין להרב אור החיים פ' חקת ע"פ כל הבא אל האהל דפשיט"ל דעונשין עי"ש והרב שו"מ בגליון על הסיפרי הנדפס בלעמברג שנת כתר"ו בד' פ"א ע"ד כ' ע"ד גם הרא"ם פרשת אמור ברש"י ד"ה וכל אשר יקרב כ"כ וכבר השיגוהו האחרונים ועיין באר יעקב כלל י"ח וכו' ועיין מלא הרועים בח"ב ד' ל"ז ע"ב וע"גועיין ירושלמי פ"ה דע"ז הי"ב למדין מק"ו ואין עונשין מק"ו ומיירי בעונש כרת ובש"ס דילן קי' ז"ן ע"ב אי מה שלי בשלך ענוש כרת וכו' נראה דעונשין כרת מה"ד אך כבר כתב בעצמות יוסף שם דחשיב גילוי מילתא וא"כ י"ל דבהא פליגי הירוש' וש"ס דילן דהירוש' לא משמע ליה גי"מ ואהכי קי"ל דאין עומה"ד ועיין להרב דברי אמת בקונטריס עשירי ד' ק"ך ע"ג (מדפוס חדש) בד"ה וראיתי לרש"י בפירוש וכו':

כו אין מזהרין מה"ד כתב ה"ה רפ"ב דמ"א דהיכא דאיכא לאו הבא מכ"ע מזהרין מה"ד ובקונטריסי כתבתי בזה דהרב באר יעקב ד' קל"ה ע"ב הביא קושיית הרב גופי הלכות סי' ח' אהא דאמרינן במס' ביצה ד' ט' ע"א מ"ט דב"ש וכו' א"כ ליכתוב קרא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ שאין חימוצו קשה וכו' הא קי"ל דאין מזהרין מן הדין אפי' למ"ד דעונשין מה"ד וכתב ליישב עפ"י כלל ה"ה הנ"ל דהכא נמי דכתיב שבעת ימים מצות תאכלו משמע ולא שאור וחמץ והוי לאו הבא מכ"ע וכו' והבאתי שהרב מקנה אברהם במ"ב אות כ"ה ד' ט' ע"א הקשה ע"ד דמה ענין אכילה אצל בל יראה דאיירי בש"ס וכו' ואי הכי לא מתיישבא קושית הרב גופי הלכות בהכי וכו' עי"ש ואני עני כתבתי על דבריהם דנעלם מהם דברי הרב גופי הלכות בכלל ד הביא דבריו הרב מחנה ראובן ד' ל"א ע"א דדוקא בבהמה טמאה בב' סימנים דבכלל מאתים מנה דבכלל גמל שמוזהר עליו אעפ"י שיש בו סימן אחד כולל הוא בהמה טמאה בב' סימנין ועוד כתב בשמו במחנה ראובן ד' י"ז ע"ד דדוקא היכא דאיכא יתורא דקרא מלבד הלאו הבא מכ"ע וכו' וא"כ לפי שיטתו שפיר קא מקשי ועתה אמצ"א ס' מח"ר הנ"ל אך השגתי ס' שער המלך וראיתי להרב ז"ל שם בפ"ב מהל' מ"א שכ' כדברי ממש עי"ש ובעיקר כלל זה עיין להרבנים יעיר אזן באות צ"ב ועיין מטה אהרן בסי' א' באורך שאגת אריה סי' פ' ובקו"א שם מלא הרועים בח"ב ד' ל"ז אות ט"ז ואילך ובקובץ על יד פ"ו מהל' ע"ז ה"ד כ' דדבר זה תלוי בב' הטעמים שנאמרו במדה דאין עונשין מה"ד (עיין לקמן אות של"א) עי"ש ובשושנת העמקים כלל ב' העמיק בכלל זה בדברי ה"ה וגופי הלכות עי"ש ובגו"ר שלו כלל מ"ב ד"ה ודע ועיי לקמן אות ל"ו: כז אין עונשין מה"ד לענין ממון אי ענשינן או לא מסוגיא

דבבא קמא ד' ס"ג ע"ב וכ"ת ליתי בק"ו מטוען טענת גנב וכו' ובד' ס"ד ע"ב אמר אביי לא ליכתוב רחמנא שנים ישלם בגנב וכו' משמע דפשיטא ליה לש"ס דעונשין ממון מה"ד וע"ע שם ד' ז"ן ע"ב ובב"מ ד' צ"ד ע"ב וצ"ה ע"א אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמר ק"ו וכו' והתוס' ריש ב"ק ב' ע"א ד"ה ולא זה וזה הוכיחו מפרק הפרה דתלמודין ס"ל דעונשין ממון מה"ד עי"ש ונראה דאין משם כ"כ ראיה דאפשר לדחות דנהי דמכירה לא מצינן למילף דאין עומה"ד מ"מ אפשר דתלמודין יליף כדיליף במכילתא משפטים וטבחו או מכרו אם על הטביחה חייב על המכירה לא כ"ש לומר שאין עומה"ד הובא בגליון רע"ק איגר שם אך מסוגייאות הנ"ל היה להם להכריח דתלמודין ס"ל דעומה"ד ומטביחה דיליף במכילתא ל"ק די"ל דתלמודין ס"ל דאתי קרא לאשמועינן דמה מכירה דלא אפשר דלאו ע"י אחר אף טביחה וכו' עיין ב"ק ע"ט ע"א ועיין רש"י ב"ק ג' ע"א ד"ה אידי ואידי ותוס' שם ד"ה והא דמכליא קרנא דפשיטא להו דעומה"ד ממון.

וכ"ן מרש"י ב"ק ד' פ"ד ע"ב ד"ה כויה דלית בה חבורה עי"ש ושמא ס"ל דהוי גילוי מילתא בעלמא. אך פשט הדברים מוכיחים דקי"ל בממון עומה"ד אלא דמדברי התוס' קמא ד' ד' ד"ה ועדים זוממין משמע קצת דלריב"א אין עונשין ממה"ד וכ"ן שהבין בדעת הריב"א הגאון חתם סופר בחיו"ד סי' רכ"ז ד"ה והנראה לע"ד וגם ייחס לזה דעת רבינו מוהר"י בן מיגאש עי"ש ולא ידעתי מה יענו שפתי צדיקים לסוגייאות הנ"ל דמשמע דנקיטינן דעוממה"ד ובסוף תשו' החת"ס הנ"ל כ' ג"כ דהכי קי"ל עי"ש באות ג' ובפסקי תוס' קמא ב' ע"א כתבו דאין עונשין ממון מה"ד והוא תמוה דמדברי התוס' בתכשיטין שבפנים מוכח דס"ל דעונשין וכ"כ בפסקי תוס' אות י"ב דבממון עונשין ועיין ב"ק ד' ד' ע"א ולאו ק"ו הוא ומה שן שאין כונתו להזיק וכו' ובד' כ"ה ע"ב וד' כ"ו ע"א תוי"ט פ"ק דקמא ד"ה כהרי וכו' וברש"י חגיגה י"א ע"ב ד"ה לבתו ובכללי מבוא התלמוד מוצל מאש דת סי' ק' קהלת יעקב אות ל' וביד מלאכי סי' נו"ן בשם הא"ז לקמא כתב דדוקא בבור הוא דאמרו כן במכילתא הא בעלמא עונשין עי"ש ועיין באר יעקב בכלל י"ט מלא הרועים בח"ב ד' ל"ז מקור ברוך הנד"מ ד' כ"ג ע"א ובקובץ על יד בפ"ו מהל' ע"ז ה"ד כתב דלטעם מוהרש"א בסנהדרין ד' י"ד ע"ב (ט"ס הוא וצ"ל ס"ד ע"ב) דמשום שהוא חמור אולי אינו מתכפר בזה.

בממון עונשין דמה"ת יפסיד חברו שלא לשלם לו הזקו אם יש סברא שחייב לו יותר ולטעם האחר אין עונשין. (ועיין לקמן אות של"א דקי"ל כהטעם השני) ועיין אור חדש לקידושין על ד' כ"ד דבעבד דאיכא איסור וממון ילפי' האיסור בק"ו וממילא פקע ממונו ועתה נד"מ ש"ס בדפוס רא"ם וראיתי בחי' הרש"ש בב"ק ע"ד התוס' ד' ב' ד"ה ולא זו"ז

שתמה על הפסקי תוס' ממ"ש התוס' וכ' דנקיטינן דעוממה"ד ועוד לו שם על ד' כ"ד ע"ב עי"ש ומדברי האור חדש הנ"ל מוכח דס"ל דבמידי דאית ביה איסור ממון ממונא בתר איסורא גריר ועיין מה שציינתי בזה במערכת הסמך אות פ"ו ד"ה ובממון: כח אין בישול אחר בישול אי אמרינן גבי בשר בחלב עיין שבות יעקב ח"א סי' ל"ח קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות פ' ולענין בישול אחר אפיה וצלי דיש סוברים דיש בישול אחר אפיה וצלי כמ"ש בסי' שי"ח ס"ה אם יש לחלק בין חומרא לקולא עיין להרב טל אורות ד' מ' ע"ג: כט אין אדם משים את עצמו רשע אם נאמר כלל זה גם באשה עיין בס' מכתב לחזקיהו בח' השיטה ד' ג' ע"א וב' דכ' מסברא דנאמר גם באשה ועיין קהלת יעקב אות י"ז דמצדד בזה ומסקנתו נר' דנאמר גם באשה עי"ש ועיין חינא וחסדא ח"ב ד' כ"ט ע"ד דכן מוכח מוהריק"ו שורש קפ"ט וה"ה פט"ו מהל' איסורא ביאה הל"ב וכן מפורש יוצא מדברי הראב"ד שהביא הר"ן בהמדיר (רמזו בקהלת יעקב שם) גבי מאכילתו שאינו מעושר ה"ד אי דידע ניפרוש אי דלא ידע מנא ידע וכ' הראב"ד דמאי דלא מוקים בשהודית הוא משום דאמע"ר עי"ש ועיין בס' יד ימין בסי' ה' ד' מ"ח ע"א: ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אם נאמר גבי אשה עיין מכתב לחזקיהו ד' ג' ע"ב בשם הרב קהלת יעקב במ"ל ח"ב וע"ע במדות חכמים אות ה' ובתוס' דרבנן אות י"ז כ' דדעת מוהריט"ץ והרדב"ז והרד"ך לחלק בין איש לאשה כמ"ש בל"ח ובמדות חכמים ע"כ ועיינתי שם ולא ראיתי שהזכיר שם בזה למוהריט"ץ אך במדות חכמים שם הזכיר שו"ת מוהריט"ץ סי' רמ"ז לענין אחר ושם באותו פרק כ"כ מוהריט"ץ וכמ"ש הרב מראה הגדול ד' קנ"ח ע"א ושם הביא בשם הרב חקרי לב אבן העזר סי' ח"ן לחלק בין איש לאשה ותמה עליו שלא זכר דברי הרב בני חיי אה"ע סי' ח"ל ומשל"מ פ"י מהל' גירושין הי"ח ועי"ש שלא זכר שו"ת מוהרד"ך ודברי הרב החסיד במקומות הנז"ל ועיין ישרי לב ד' ל"א ע"ג אות ז ובד' צ"ח אות פ"ה וק"ל ועיין נחמד למראה ח"א ד' נ"ג ע"ג דרכי שלום ד' קל"ב סוע"ג נח"ל ח"א קע"ג ע"א והרב שרשי הים ה"ד הרב מקנה אברהם במ"ב אות ל' השיב על מוהריט"ץ מכמה דוכתי דאשה בכלל אדם ומה שיישב המקנה אברהם ז"ל אין דבריו נוחים לקוע"ד כמ"ש הרואה והג' נו"ב בח"א אה"ע סוס"י ד"ן כתב בפשיטות דחזקה זו היא גם באשה ועיין פ"ת אה"ע סי' קמ"ט סק"ב זכרנו לחיים ח"ב ד' ב"ן: לא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות עיין מה שציין בזה הרב ישרי לב ד' צ"ו ע"ד אות פ"ח והרב בית המלך בפ"א מהל' אישות ה"ל ד' שקו"ט אם חזקה זו היא דוקא באשתו שגירשה דגייס בה עי"ש ועיין למוהר"ם אלשקר סי' פ"ח והרדב"ז החדשות סי' שנ"א וסי' ת"ט אות היא לעולם ד' דק"ל אות קי"ד זל"ח ח"ב ד' ב"ן: לב אין אדם עושה בעילתו ב"ז אי אמרי' כן בכשעושה עבירה

באותה ביאה כגון שבא על פנויה נדה או שבא על פנויה ביוה"כ אי גם בכה"ג אמרי' דאעבב"ז עיין לה' קהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות ה' שכ' בשם החו"י סי' קל"ה עמ"ש הרמ"א סי' ל"ג דהבא על הפנויה חוששין לקי' וכו' דה"ד בטהורה ולא בנדה וכ' שכ"כ הריב"ש לענין נדה ומוהריט"ץ סי' רמ"ז לבועל ביוה"כ.

ושוב כ' דמתשו' הריב"ש ומוהריט"ץ הנ"ל פשיט הרב בני חיי ספקן של ראשונים למאי דנהגינן בעת השידוך לישבע שלא לקדש אחרת חוץ ממשודכתו או אם נשוי (שאינו רשאי ליקח אחרת) ונתייחד אם גרושתו אי אמרי' בזה חזקה אין אעבב"ז ובעל לשם קידושין או נימא כיון דאם בעללשם קידושין נמצא עובר על השבועה או חרמג"ה אפשר דטפי ניח"ל לעשות בב"ז ולא לעבור על השבועה ופשיט לה מתשו' הריב"ש ומוהריט"ץ הנ"ל דבודאי בועל ב"ז.

ולא לשם קידושין לעבור על שבועתו. ואני בער ולא אדע.

היאך מדמה נדו"ד לההיא דהריב"ש ומוהריט"ץ דלפי הנר' הם עניינים חלוקים דסברת הריב"ש ומוהריט"ץ הוא דכיון דחזינן דהאי גברא מזלזל באיסור ולא חש לאיסור נדה ויוה"כ מסתמא ודאי עבירה גוררת עבירה ולא עלה על דעתו לשם קי' כלל כי יחם לבבו מתוקף יצרו שנתגבר עליו ובנדונות ההם בין אם נאמר דכונתו לקי' ובין אם נאמר דכונתו לזנות איסורא (דנדה או דיוה"כ) דעבד עבד ואמרינן מאן דעביד הא עביד הא וכונתו לב"ז.

ובספקן של הראשונים הנ"ל אינו כן אלא הוא עשה מעשה איסור ואין אתנו יודע הזה או זה שמא חמיר ליה לעבור על השבועה ולכן בעל לשם זנות או חמיר ליה איסור זנות ובעל לשם קידושין ואיך נפשוט ספק זה מדברי הריב"ש ומוהריט"ץ דהא אף דנימא דאמת הדבר שכל שראינו שעשה עבירה בבעילתו אין לנו לתלות דחושש לבעילת זנות מ"מ בזה שאין ברור לנו איזה איסור עשה ועליה אנו דנין הי מנייהו חמירא ליה אין לנו להכריח שכונתו לזנות דשמא איסור זנות חמיר ליה וכונתו היה לקי' וצ"ע: ומצאתי מעין לנדון הנ"ל למרן החבי"ב בכנה"ג אה"ע סי' קמ"ט אות ב' שכ' בשם שה"ג פרק מי שאחזו דאם בא על גרושתו אחר שנשאת ונתאלמנה ודאי בעי' בעילת זנות שאם יבעול לשם קידושין לוקה גם מוהר"י הלוי סי' י"ד כ' שאם המגרש כהן אינה צריכה ממנו גט עכ"ל וגם בקה"י שם הביא דברי השה"ג ומוהר"י הלוי הנ"ל עי"ש.

הרי דכששני דרכים לפניו ושניהם בחזקת סכנה זו נבלה וזו טרפה ואין אנחנו יודעים לאיזה מהם נתכוון. אמרי' דמסתמא בחר הרע במיעוטו וכונתו היה לאיסור הקל והכא נמי בספקן של ראשונים אי הוה פשיטא לן דדעת בני אדם דאיסור זנות חמור מאיסור

שבועה וחרם הוה לן למימר דלקידושין נתכוון ולא לומר בפשיטות דעושה בב"ז ולא נוכל לפשוט מהריב"ש ומוהריט"ץ דכונתו לזנות דאפשר דחמיר ליה בעילת זנות.
כי זה אחד מצדדי ספקן של הראשונים ואם נאמר מצד הסברא דאיסור שבועה וחרם חמיר לאינשי א"כ בלא דברי הריב"ש ומוהריט"ץ יש לנו לומר כן דדמי להההיא דהשה"ג.
אבל לא לפשוט הספק הזה מהריב"ש ומוהריט"ץ כאמור.
וראיתי להרב כנה"ג שם שכ' ע"ד השה"ג הנ"ל דיש לפקפק דכל שקידושין תופסין בה יש לחוש שמא לקידושין בעל ולא דמי למ"ש הריב"ש הנ"ל דהתם יש טענה לומר אם לאיסור כרת התיר כ"ש לאיסור הקל דפנויה אבל הכא דבין הכי ובין הכי הוא עובר על לאו גרידא יש לחוש שמא לשם קי' בעל ועוד בדהריב"ש הכל יודעים שאסור לבעול נדה אבל בזה הנדון אפשר שטועה בדין עכ"ל ואיני מבין דב"ק דאי נימא דכ"ע ידעי שזה איסור חמור מאיסור פנויה א"כ כשאין אנו יודעין למה נתכון ודאי יש לנו לומר דבחר הרע במיעוטו ובעל לשם זנות כדי שלא לעבור על לאו שיש בו מלקות.
ומ"ש דבין הכי ובין הכי עובר על לאו גרידא כבר ידוע כמה דיות נשתפכו בזה אם בביאת זנות כשאינה מופקרת לכל איכא איסור תורה. דאיכא מ"ד דמותר מן התורה ועכ"פ איסור דמחזיר אחר שנשאת חמיר וע"כ אמר מר הריא"ז דאמרי' ודאי כונתו לזנות ולא לשם קי' (ומ"ש דלא דמי לדהריב"ש וכו' לא זכיתי להבין איך היה לדמות להההיא דהריב"ש דלפי הנר' הם ענייניים חלוקים כאמור): ועוד נר' דיש להסביר בההיא דהריא"ז דאף אם היו האיסורין שוין (אידי ואידי לאו גרידא כמ"ש הכנה"ג) מ"מ יש לומר דלא לשם קידושין בעל דאם יבעול לשם זנות אינו עושה איסור אלא באותה שעה וכשפירש ממנה אין עליו שום איסור.
משא"כ אם יבעול לשם קי' הרי הוא עובר עבירה נמשכת כל כמה דאגידא ביה וע"כ יש לומר דטפי ניח"ל למיעבד בעילת זנות שהוא רק לשעה קלה מלעבור עבירה נמשכת.
ועפ"י סברא זו נלע"ד דגם בספקן של הראשונים שהביא הרב בנ"ח הנ"ל יש לנו לומר דכונתו לזנות ולא לקידושין (וידוע דבסברא זו משתמשים הפוס' בשאר עניינים): ולפי הנר' מוכרחים אנו לומר סברא זו להבין בזה דברי הג' מוהרימ"ט באה"ע סי' א' שכ' על נדונו שאחד גירש אשתו שזינתה תחתיו.
ושוב נתייחד עמה. ושקו"ט אם היה היחוד כדין.
ושוב כ' דאף אם היה היחוד כדין לא חיישינן שמא בעל כיון שהוציאה משום זנות היא מזוהמת בעיניו כמ"ש הראשונים עפ"י הירושלמי וכ"ת דהכא שאני כי זה המגרש היה להוט וכרוך אחריה ומעשיו מוכיחין שאינה מזוהמת לו כי אחרי גילולי עיניו לבו

הולך ומסתמא בעל. א"כ אין לחוש לקי' דהא דאאעבב"ז ה"ד בכשרים וכו' אבל בפריצי ורשיעי כהני שבאיסור נזקקים על ידי נימוסיהם כי בישראל אסורים לינשא כי האמין שנטמאה ושויא חד"א הא ודאי אינו מקפיד על בעילתו שלא תהא בעילת זנות וכבר כתב הריב"ש דמאחר שאין להאנוסים מקוה הרי בא עליה בזנות מספק נדה ואיך יחוש לאיסור קל של פנויה ואעפ"י שלענין נדה אנוסים הם ואי אפשר להם לתקן מ"מ מאחר שבעילתו באיסור אינו חושש שתהא לשם קי' ושוב הביא מ"ש בשה"ג שהביא הכנה"ג וכ' וה"ה כאן שאסורה עליו משום סוטה.

וכן נמי אסורה עליו מד"ס שהמוציא משום שם רע לא יחזיר ואין טעם לחלק בין איסור קל לאיסור חמור דכל שמפקיר עצמו לעבור על איסור דרבנן בשאט בנפש מסתמא לא קפיד אבעילת זנות דקילא מינה וכמ"ש הראב"ד שלא אמרו חזקה זו אלא במוחזקים בכשרות וכו' אבל הני דכולי האי חציפי לכנוס באיסור שלא ע"פ דת ישראל אין לך פרוצים גדולים מהם אי נמי דאימור דשלא לעבור על גזרת חכמים שאמרו לא יחזיר לא בעל לקי' אלא ב"ז בעלמא דתקיף ליה יצריה ובזנות מיהא לא עבר אדרבנן וכן מוכח מדברי התה"ד סי' כ"ט במי שנתייחד והיה לו אשה אחרת דלא חיישי' דבעל לשם קי' שלא לעבור על גזרת רגמ"ה (אגב ארחין תמיה לי על הרכנה"ג בסי' קמ"ט אות ג' שכ' זה בשם מוהרימ"ט ושמצא בתה"ד סי' כ"ט שכ' כדברי מוהרי"ע.

ואיני יודע מה מצא בזה ומוהרי"ט משם תה"ד אמרה) וה"ה נמי שלא לעבור על מ"ש חז"ל לא יחזיר ע"כ תוד"ק הנך רואה דהרב ז"ל פשיטא ליה דטפי ניח"ל לאיניש בזנות מלעבור על גזרת חז"ל. ולכאו' טעמא בעי דאדרבא איפכא מסתברא דאיסור זנות דאינו פשוט לומר דאין בו איסור תורה יש לומר דחמיר להו מאיסור דגזרת חז"ל ומה שלמד כן מדברי התה"ד בסי' כ"ט (ליתנהו שם לה"מ כיעי"ש) יש לומר דשאני חרם רגמ"ה דאינו פשוט שאין בו איסור תורה (עיין לקמן במערכת החי"ת אות מ).

אבל דבר שפשוט דהוא מדרבנן כי הא דהמוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר שיהא חמור מזנות לכאו' הוא תמוה: אך עפ"י הסברא הנ"ל ניחא דכיון דהאיסור הוא עבירה נמשכת דכל זמן דאגידא ביה הרי הוא עובר אדרבנן שאמרו לא יחזיר משא"כ בזנות דאינו אלא לפי שעה כי יחם לבבו מפני תוקף יצרו לכן יש לנו לומר דניח"ל לעשות איסור זנות ולא לקדשה ולעבור עבירה נמשכת.

ומדברי הג' מוהרימ"ט הנ"ל למדנו דמ"ש הריב"ש דכיון שעבל באיסור נדה איך יחוש לאיסור קל שלפניה. לאו דוקא משום שיש בנדה איסור כרת הוא דאמרי' דאם לא חש על איסור כרת בודאי לא יחוש על איסור הקל.

שהרי מדבריו בא ללמד לנד"ד שאין בו איסור כרת רק איסור דשויא אנפשי' חד"א וצ"ל דס"ל דהריב"ש קושטא דמילתא קאמר דבנדונו הכי הוה ומיהו לאו דוקא אלא כל שיש בבעילתו איסור תו לא אמרי' דכונתו לקי' דמסתמא אינו חושש לזה וזה דלא כמ"ש הכנה"ג לחלק בין נדון הריב"ש לדריא"ז דהתם שאני דאיכא טענה דאם לאיסור כרת התיר וכו' משא"כ כששני איסורים שוים וכו' והוא פלא אחר שכבר ראה באותו פרק תשו' מוהרימ"ט הנ"ל איך נתיישב' דעתו.

לחלק בזה.

וכבר כ' מוהרימ"ט שם דדוחק לחלק בין איסור חמור לאיסור קל ואם כן אם יש לדמות ההיא דשה"ג לדהריב"ש אין מקום לחלק בין איסור חמור לאיסור קל. אלא דלענ"ד בההיא דהשה"ג כיון דלא ידעינן לאיזה איסור נתכוון יש לומר שכונתו לבחור הרע במיעוטו ובנדון כעין הריב"ש ומוהריט"ץ כיון דודאי עשה איסור בבעילתו יהיה איסור כרת או איסור אחר יש סברא לומר דלא חש על בעילת זנות ובזה שייך שפיר סברת מוהרימ"ט דדוחק לחלק בין איסור חמור לאיסור קל (ונראה דמפני שראה הרב כנה"ג דברי רבו מוהרימ"ט דלא ס"ל לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו כנז"ל הוא שהוכרח לחלק באו"א דאיסור נדה ידוע וכו' ודוחק) ובאמת הרי מצינן למוהריט"ץ דאית ליה סברת הרי ב"ש גם באיסור שאין בוכרת ואפי' איסור דאו' אינו ברור דיש בזה כידוע מחלוקת הפוס' בזה ומוהריט"ץ גופיה נקיט בלישניה שעבר ע"ד חכמים.

ואף אי כימא דאין כונתו לומר שהוא מדרבנן ממש. אלא שפרשוהו חכמים.

מ"מ כרת ודאי אין בו: והרב קהלת יעקב שם הביא משם הרב עץ החיים פר' וירא שכדברי מוהריט"ץ מסתברא ולא מטעמיה אלא כיון דאיסור קדשה המיוחדת איסור דרבנן הוא כמ"ש מרן פ"א ולקדש ביו"ט נמי אסור מדר' א"כ למה יעבור איסור דרבנן לקדש ביוה"כ שלא לעבור האיסור דרבנן דקדשה כיון דאידי ואידי איסור דרבנן הוא וכ' ע"ד שזהו סברת ריא"ז שבשה"ג הנ"ל וכו' עי"ש ונלע"ד בהורמנותי' דמר נ"ל דאפכא מסתברא דאם שניהם איסור דרבנן יש לנו לומר דטפי ניח"ל לעבור באיסור דקידושין ביו"ט דלא חמיר לאינשי כולי האי כאיסור זנות ואפשר ג"כ דלאו כ"ע האי דינא גמירי וא"כ כיון שאיסור זנות ידוע ומופרסם וחמיר לאינשי דסתם אדם מישראל אינו פרוץ בזנות.

אף מי שפרוץ בשאר איסורין. יש לנו לומר דכונתו לקידושין דזה הוא בעיני הבריות כהיתר נגד הזנות.

ועוד מטעם אחר י"ל דניח"ל בקי' מבזנות דאולי ברצונו לבא עליה ביוה"כ פעמיים שלש. ואם יהיה לשם זנות יעבור על כל אחת ואחת.
ואם לשם קי' אינו עובר אלא בביאה ראשונה ושוב הרי מקודשת לו ועומדת ומה שסייעו מדברי ריא"ז נר' דאין ראיה. דסברת ריא"ז היא דניח"ל לאיניש לעבור על הקל ולכן אמרי' דכונתו לזנות שהוא קל נגד איסור שיש בו מלקות.
אבל כששניהם שוים יש לומר בהפך דאיסור זנות חמיר וחציף הוא לאינשי מאיסור קידושין באיסור: והנה הרב פ"ת בסי' קמ"ט סק"ב כ' דמ"ש הבאה"ט בשם הרדב"ז דהמתייחד עם גרושתו, כשהיא נדה א"ץ גט לאו דוקא כשנתייחד לבד אלא אף אם ראוה שנבעלה א"ץ גט דכיון דלא חש לאיסור כרת לא יחוש לב"ז כמ"ש המל"מ בשמו וכן מתבאר מתשו' הרדב"ז החדשות סי שנ"א וכו' עי"ש ויש לתמוה עליו איך לא הוק' לו לפי זה דברי הרדב"ז אהדדי שהרי הבאה"ט בסק"א וסק"ב כ' בשם הרדב"ז ח"א סי' עז"ר דאם גרש אשתו משום זנות ושוב בא עליה צריכה ממנו גט שני עי"ש (כי אין שו"ת הנ"ל מצוי אצלי) הרי דס"ל דלא אמרי' כיון שבאותה ביאה עביד איסורא לא חיישי' דנשמר מביאת זנות (כמ"ש המוהרימ"ט הנ"ל).
וזה היפך ממ"ש בסי' שנ"א ואולי מפני זה העתיק הבאה"ט דברי הרדב"ז בנתייחד כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה אך באמת עינינו הרואות בתשו' הרדב"ז בגופן שלהן דמוכח ודאי דגם בבא עליה בנדתה ס"ל דאין לחוש). ואין לומר דדוקא לגבי איסור נדה הוא דאמר מר הרדב"ז דכיון דפקר כולי האי לעבור על איסור כרת תו ודאי לא חייש אזנות.
משא"כ בנאסרה לו מחמת זנות דליכא כרת. דמלבד שכבר כתבתי בשם מוהרימ"ט דאין סברא לחלק בזה.
וגם ממ"ש בפ"ת שם בשם האבני מילואים דהרשב"א חולק על הרדב"ז וכו' מוכח ודאי דלא ס"ל לחלק כן כיעי"ש וכן דעת רעק"א שהביא בפ"ת בסק"א עי"ש וכן נר' דעת הרב בני חיי שהביא בקה"י שפשט ה"ס מדברי הריב"ש כנ"ל: ועוד דמדברי הרדב"ז בההיא דסי' שנ"א יש להוכיח דלא ס"ל לחלק בזה שכ' וכן הדין במי שפרוץ בעריות ורגיל לבא ביאות אסורות דכיון דלא קפיד בהכי לא בעל לשם קידושין אלא לשם זנות בעלמא כשאר ביאותיו ע"כ ומסתמיות דבריו מוכח דגם מי שרגיל לבא ביאות אסורות של חייבי לאוין אמרי' דלא בעל אלא לזנות כשאר ביאותיו ואע"ג דאין בחייבי לאוין אפי' מלקות בבעל בלא קידושין לדעת הרמב"ם ר"פ ט"ו מהל' איסורי ביאה אלא איסור דאורייתא בעלמא ואפי"ה מוכח מדברי הרדב"ז מסתמיות דבריו דגם בזה אמרי' דכונתו לזנות ולאו

דוקא בנדה דאיכא כרת וכן סתם וכתב הרדב"ז בסי' ת"ט דמי שרגיל לביאות איסור לא אמרי' דאינו עושה ב"ז.
ואם בכשלא ראינו וידענו בבירור בבעילה זו שעשאה באיסור והיה אפ"ל דשמא עתה בבעילה זו שאפשר לו לתקן בהיתר נתכוון לקידושין. בכל זאת אמרי' ותלינן דסירכיה נקיט וכהרגלו הוא עושה כ"ש וק"ו בכשעינינו רואות דבביאה זו עצמה לא ימלט מאיסור דכיון שגרשה משום זנות הרי אסורה לו מן התורה והוא ודאי יודע שאסורה לו דמפני זה הוא שהוצרך לגרשה פשיטא ודאי דיש סברא לומר דלא חש עוד משום ב"ז.
דאין סברא לומר דכשאינו רגיל מחלקינן בין איסור כרת לאינו איסור כרת. וכשרגיל אף באיסור שאין בו כרת.
אמרי' דבביאה זו ג"כ לא חש לב"ז. דכיון דבביאה זו עצמה איתרע חזקתיה שהרי בעל באיסור.
אי פשיטא לן בעלמא דמרעינן חזקתיה דגברא משום דרגיל באיסורי לאווין. הכי נמי איבעי לן למימר היכא דאיתרע חזקתיה באיסור לאו באותה ביאה עצמה שו"ר דברי הרדב"ז דסי' עז"ר ה"ד הרב שמן המשחה ד' כ"ב ע"ג ד"ה ועיין וכו' דכשהוציאה משום זנות וראוה שנבעלה צריך גט שני דכיון דבעל כל מה דאפשר לתקן מתקן דאי בעיל לשם זנות אית ביה תרי איסורי איסור זנות.
ואחרי אשר הוטמאה ומשו"ה בעיל לשם קידושין לתקן שלא יהיה ב"ז אלא בעילת איסור עכ"ל ולפום האי סברא מסתברא ודאי דגם בבעל נדה אית לן למימר דכל כמה דאפשר לתקן מתקן ובועל לשם קידושין כדי שלא יהיה לו אלא בעילת איסור ואפשר דמ"ש הרב שמן המשחה (ע"ד הרדב"ז אלו) וז"ל ועיין להרב משל"מ פ"י מהל' גירושין הח"י ע"כ כונתו לרמוז סתירת דברי הרדב"ז ושם ד' כ"ו ע"ד הן ל"ו הובא תשו' הג' חק"ל ושקו"ט בענין זה טובא ובד' ז"ך ע"ג עמד בסתירת דברי הרדב"ז הללו וכ' דדוחק לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו דממ"ן כיון שבידו לתקן וכו' ועוד דאיסור לאו דמחזיר סוטתו נמי חמיר מביאת זנות דעלמא ואמרי' בפ"ק דיבמות טומאה כתיב בה בעריות ע"כ: גם אשו"ר בס' ימי שלמה בפ"ב מהל' תמורה שכ' בשם הרב שמחת יהודה סי' י"ז שהק' דברי הרדב"ז אהדדי ולא ניח"ל לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו דמ"ל איסור לאו מ"ל איסור כרת וכו' והרב המחבר פקפק ע"ד בזה דאין שייך לומר מ"ל איסור לאו וכו' וגם לענד"ן דלא שייך בענין זה הא דמ"ל איסור לאו וכו' דודאי סברא הוא כיון דאיסור כרת חמיר לאינשי מסתמא פרשי מניה וכי חזינן דהאי גברא לא פריש מניה אמרי' שפיר דגם מהקל לא פריש דלא חייש ליה.

אבל כי לא פריש מאיסור הקל בעיניו אין לנו הוכחה דעביד איסור אחר דכוותיה) ומצויין שם שו"ת חק"ל אה"ע סי' ל"ח ועוד ספרי דבי רב דלא שכיחי גבאי. ואת דברי שמן המשחה הנ"ל לא העלה על דל שפתיו.

וע"ע בכנה"ג שם אות יו"ד שהביא בשם הרדב"ז בח"א סי' קפ"ד דהמתייחד עם גרושתו בנדתה א"ץ גט ואמצ"א לראות אם דבריו בתשו' זו הם כדבריו ממש שבתשו' החדשות סי' שנ"א (שכ' דל"ח לקידושין דממ"ן אם זהיר באיסור נדה לא בא עליה ואי לא חייש לנדה ודאי לא בעל לשם קידושין וכו') דא"כ הוא יש לתמוה על הכנה"ג שראה ב' תשו' הרדב"ז ההיא דסי' עז"ר שהזכיר באות ב' וההיא דסי' קפ"ד שבאות יו"ד ולא יעיר דסתרא"י נינהו.

אך אם לא נזכר שם האי ממ"ן רק כ' סתם דהמתייחד עם גרושתו א"ץ גט ניחא דבסי' קפ"ד קאמר דאם נתייחדה א"ץ גט דמסתמא זהיר הוא באיסור נדה. וסמכי' דלא בא עליה.

ובסי' עז"ר קאמר דאם נבעלה צריכה גט והכל שפה אחת ודברים אחדים. ואשר נמצא אצלו שו"ת הרדב"ז הנ"ל ישכיל בכונתו.

ואף דאפ"ל דמאי דלא הוק' להרב כנה"ג דברי הרדב"ז אהדדי הוא משום דס"ל לחלק בין איסור כרת ללאו כמ"ש באות ב' לחילוק הראשון. מ"מ לדידן אין זה מן הישוב לפי מ"ש הרבנים הנ"ל דדוחק לחלק בזה.

וגם דכבר כתבתי שמדברי הרדב"ז בסי' שנ"א ות"ט מוכח דלא ס"ל לחלק בכך. וצריך לעיין בס' נדיב לב ח"א סי' ע"ו וחיים שאל ח"ב סי' ו' ונשמת חיים ד' מ"ו ציינם בישרי לב ד' ל"א ע"ב ואין גם אחד מצוי אצלי.

ושם בישרי לב ד' מ"ח אות ס"ב כ' דהבועל ביום הכיפורים או שהיתה נדה לא אמרי' אין אעבב"ז כמ"ש בקה"י ונד"ל וכו' ושוב כ' ועיין נדרים צ"א ההוא נואף דעל לגביה אתתא א"ל לא תיכול דטעמינון חויא אמר רבא אתתא שריא אם איתא דעבד איסורא ניח"ל דלימות וכו' וי"ל עכ"ל ולפי הנר' כונתו להוכיח דמי שעושה איסור אחד לא יחוש לאיסור אחר דודאי חובה עליו לגלות רז זה דטעם חיוייא משום לא תעמוד על דם רעך. ומינה לבועל נדה דלא יחוש על ב"ז. וע"ז כ' די"ל אולי ר"ל דשאני ההיא דאינו עושה שום מעשה רשע אלא בשואת"ע ועוד יש לחלק דהתם איסור השני נמשך מהראשון כי כל זמן שבעלה חי לא יוכל למלאות תאות לבו הרע וק"ל: ועתה ראיתי בס' עמודי אש הנד"מ לאחד מגאוני דורינו יצ"ו בד'צ"ט ע"ב שהביא בשם ס' פרי דעה שהצ"ע דברי הרדב"ז אהדדי ומני"ר כ' דנ"ל דלא כ' הרדב"ז אלא באיסור כרת דכיון שהפקיר

לאיסור כרת ל"ח לבעילת זנות וכ' ליישב בזה קו' האבני מילואים (שהביא הפ"ת סק"ב) ע"ד הרדב"ז מתשו' הרשב"א וגם ליישב בזה מה שנרגש המשל"מ ע"ד הרדב"ז מההיא דתמורה והביא דברי הכנה"ג הנ' שמחלק כן וכ' שמפני זה העתיק הכנה"ג באות יו"ד מ"ש הרדב"ז המתייחד עם גרושתו נדה א"ץ גט.

והפ"ת סק"ב שכ' דהכנה"ג שמפקפק ע"ד מוהר"י הלוי בכהן שבא על גרושתו כ"ש דמפקפק בזה שגה בזה דאדרבה בזה מסכים הכנה"ג להרדב"ז. ומזה נסתר ראית הב"ח מהריב"ש.

ומוהריט"ץ כ' דאפי' כשעובר על איסור דרבנן אמרי' ג"כ אאעבב"ז, ובפח"י הק' בשם לה"ק אמאי לא הזכיר מוהריט"ץ דברי הריב"ש ולפמ"ש די"ל דהריב"ש לא כ"כ אלא באיסור כרת א"ש אלו תוד"ק נרו. ויש לפקפק במ"ש שמפני זה העתיק הכנה"ג וכו' דמשמע דבלא היש לנו איזה קושיא על הכנה"ג ואנכי לא ידעתי מאי ק' דאף אי לא ס"ל להכנה"ג לחלק בין איסור כרת וכו' אין שום קושיא עמ"ש באות יו"ד כי שם כ' בשמו דאם בא עליה בנדתה א"ץ גט אלא כ' בנתייחד לבד דא"ץ גט.

ואולי בבא עליה צריך גט כההיא דהרדב"ז שהביא באות ב' וא"כ ממ"ן אין לנו שום קושייא על הכנה"ג דאם באמת בתשו' שהביא באות יו"ד לא בא מפורש בדבריו לאם בא עליה אם צריך גט או לא א"כ הוא העתיק מ"ש בתשו' הרדב"ז ואין דברי הרדב"ז סותרים כמובן. ואם באמת בדברי הרדב"ז מפורש דאם בא עליה א"ץ גט או שכ' שם כדרך שכ' בתשו' החדשות סי' שנ"א הנ"ל א"כ כ"ש וכ"ש דלק"מ על הכנה"ג שהרי העתיק מ"ש בנתייחד והשמיט מ"ש בנבעלה משום דבזה דברי הרדב"ז סתרא"י נינהו עמ"ש בשמו באות ב'.

ואדרבא לפי זה יש להוכיח דהכנה"ג לא סמך על חילוקו הראשון שבאות ב' בין איסור כרת וכו' דא"כ הי"ל לכתוב דגם בנבעלה א"ץ גט דבזה גם למ"ש באות ב' דצריך גט שאני הכא דהוא איסור כרת ועכ"פ קושיא ודאי איו לנו ע"ד הכנה"ג ממ"ש באות ב' ובאות יו"ד (אלא דאם באמת כתוב בתשו' ההיא דנבעלה א"ץ גט היה לנו תמיה על הכנה"ג שראה שתי תשובות הרדב"ז האל ולא יעיר בסתירתם.

ואין במשמעות דברי הרב עמודי אש נרו שכונתו לזו): ומ"ש דהפ"ת שגה וכו' הנה פשיטא לי כי הרב פ"ת לא היה בידו ס' הכנה"ג כדמוכח מדבריו במקומות רבים ואם מה ששגג הוא שהי"ל לחלק מדעתו כן לא עליו תלונתו כי הוא סמך על דברי רעק"א שהביא בסק"א דלא משמע ליה לחלק בזה כיעי"ש.

ואינו צודק לומר על מי שאינו מחלק כן כי שגגה הוא שכבר כתבתי למעלה כי שרים רבים ונכבדים דחיקא להו לחלק בהכי. ומה גם כי לפי המבואר בדברי מוהרימ"ט כי בההיא דהריב"ש (אין שו"ת הריב"ש מצוי אצלי) היו אנוסים על הטבילה כי א"א להם להיות מקוה טהרה וכו' א"כ אין זה אפקרותא כל כך כי היכי דנימא דדוקא בהפקר כולי האי דלא חש על איסור כרת הוא דלא חייש אבעילת זנות כי אנוס הוא על הנדה.

ומ"ש בשם מוהריט"ץ נראה ודאי דט"ס יש וצ"ל ומוהריט"ץ כ' דגם כשעובר על איסור דרבנן ג"כ לא אמרינן אין אעב"ז. וכבר צדדתי למעלה דאינו מוכרח דס"ל למוהריט"ץ כן דכמו זר נחשב בעיני לומר דמשום שלא חשש על איסור דרבנן לא יחוש על בעילת זנות. והרי אפי' בכשראינו שבא ביאה אסורה מדאורייתא איכא מ"ד דלשם קידושין בעל דכל כמה דאפשר לתקן מתקן. והיכי נימא דאפי' כשראינו שמה שלא חש הוא על איסור דרבנן לא חש לבעול לשם קידושין והוא מחלוקת מן הקצה אל הקצה.

ועוד נ"ל דאף אי נימא דמוהריט"ץ ס"ל דשאר עינויים אינם מן התורה. מ"מ אין להכריח דס"ל דרך כלל דכל מי שלא חש על איסור דרבנן ודאי לא יחוש על בעילת זנות.

די"ל דיוה"כ שאני דעיצומו של יום אדיר בימי שנה חמור מאד בעיני העולם. וזה שלא חשש לו חשיב אפקירותא וי"ל עליו דגם על זנות לא חש.

אבל בשאר איסורין דרבנן לא נימא דמדלא חש אאיסור דרבנן לא חש אבעילת זנות.

ומ"ש ליישב קו' הלה"ק על מוהריט"ץ שלא הביא מדברי הריב"ש וכו'.

אומר אני א"כ כ"ש דקשה על מוהריט"ץ. דאם לפי הס"ד של הלק"ק ק"ל על מוהריט"ץ שלא נסתייע מהריב"ש כ"ש דתיקשי לן אם דינו וסברתו הוא היפך סברת הריב"ש ובעיקר כלל זה הנה ראיתי בס' נחמד שנדפס מקרוב לאחד מגאוני דורנו יצ"ו הכי קרא שמו תורת חסד והוא שו"ת לא"ח שהאריך בזה בסי' כ"ב אות ב' ולא יכולתי כעת להתבשם בנעם שיח דב"ק עי"ש ולקמן אות קמ"ה רשמתי עוד בזה עי"ש: לג אין אדם משים עצמו רשע אי אמרי' כן במע"ר בעבירה דרבנן נסתפק בזה הרב ארעא דרבנן באות י"ז ומסיק דגם בדר' אמרי' אאמע"ר וכן מסתבר ליה להרב עפ"ד שם.

ובקהלת יעקב אות י"ז כתב דהוא מחלוקת הראשונים שהביא בא"ז לכתובות ד' י"ח ולהרמב"ן והרשב"א והרא"ה (בדעת רש"י) דבעבירה דרבנן לא אמרי' אאמע"ר וציין לעיין בספרי הרבנים פני משה ח"ב סי' ק"ה וזרע אברהם חיו"ד סי' י"ד ואין מצויים אצלי לעיין בדב"ק והרב ישועות יעקב באה"ע סי' קס"ז סק"ו (בד"ה ובגוף) כתב דנחלקו האחרונים בשו"ת פני משה ומוהר"א ששון אי בעבירה דרבנן אמרינן אאמע"ר.

והוא הוכיח מדברי הראב"ד גבי משמשתו נדה דאמרינן מנא ידע דאמרה פ' חכם טיהר לי את הכתם ואשתכח שיקרא וכ' הראב"ד דמאי דלא מוקי לה במודית מעצמה. משום דאמע"ר ואינה נאמנת ע"ז וקשה הא בלא"ה מוקי לה הש"ס בכתם וכתמים אינם רק מדרבנן וכדרבנן נוכל לאוקמי במודה דלא שייך בזה אין אדם מע"ר אלא ודאי דס"ל להראב"ד דאף לעשות ע"ר בדרבנן אינו נאמן וכיון שכן דעת ראש הקדמונים פשיטא שכן הדין אמת נכון עכ"ל והנה מ"ש בשם הראב"ד לא ידעתי איה מקום כבוד גוף דברי הראב"ד שאם כונתו היא למ"ש הר"ן בפרק המדיר ומ"ש בש"ס ד' ע"ב ע"א אמתניתין דואלו יוצאות שלא בכתובה וכו' במכתה"ר דבריו תמוהים דהרואה יראה דהר"ן הביא דברי הראב"ד גבי חלוקה דהאכילתו שאינו מעושר והוא איסור תורה וכן בשטמ"ק שם בשם הריטב"א הביא דברי הראב"ד גבי שאינו מעושר ואין מקום להוכיח מזה דגם בדרבנן אמרינן אין אדם מע"ר.

ועם שיש מקום להוכיח גם מבבא זו בסיגנון אחר דאם איתא דברבנן אמרינן דמע"ר הו"ל לש"ס לאוקומא במעשר דרבנן וכשהיא עצמה מודה אלא ודאי צ"ל כדעת הראב"ד דגם בדרבנן אמרינן אין אדם מע"ר נראה ודאי דאינו מוכרח לומר כן ואומר אני שאילו היה רואה דברי הראשונים שהביא באס"ז בסוגיא דד' ח"י הנ"ל לא היה מחליט לומר כן מאחר שלא בא מפורש בדברי הראב"ד שסובר כן וגם מגוף דברי הש"ס אין הכרח לזה די"ל כמ"ש הר"ן והריטב"א ע"ד הראב"ד דמאי דלא מוקים הש"ס בשהודית היא עצמה היינו משום דהוי מילתא דלא שכיחא שהיא תודה מעצמה.

ואתה תחזה למרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' ל"ד אות ל"ד דשקו"ט בזה ורמי ומקשי ע"ד הרב אד"ר הנ"ל (ולא ראה מ"ש בקה"י הנ"ל כיעי"ש) והביא דברי הראשונים בסוגיא דכתובות הנ"ל וכתב דדעת הרמב"ן והרשב"א דבכל עבירה דרבנן אף במשחק בקוביא אאמע"ר ולהרא"ה במשחק מע"ר וזה דעת רש"י אליבא דהרמב"ן (עי"ש בד"ה עלה) ועוד האריך ושקו"ט על דברי הרבנים פנ"י בסוגיא הנ"ל ופ"מ וזר"א וכהונת עולם בענין זה.

וביעיר אזן מע' זו אות ט"ן הזכיר דברי הקה"י עי"ש גם ה"ה מוהרח"א בקונטריס שבסו"ס אשדות הפסגה ד' ז' ע"ג האריך בזה והביא סו' דכתובות ד' ח"י ודברי רש"י והראשונים שבהא"ז ואחר שהאריך בזה נסתפק בעדים שאמרו פסולי עדות היינו מחמת עבירה דרבנן אי מצי הלוה לומר קי"ל כרש"י דבדר' מע"ר ומסיק דס' רש"י בזה יחידאה היא ולא מצי למימר קי"ל עי"ש בד' ח' ע"ב.

גם מרן מוהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד ביו"ד סי' ל"ד ד' צ"ז ס"ו ע"א כתב וז"ל ואפי' יאמר שלא נתן אלא אבק רבית דר' הרי מבואר בדברי הפוסקים דהא דאאמע"ר הוא אפילו

באיסור דרבנן כדמוכח מההיא דכתובות גבי אמנה היו דברינו כיון דעולה הוא אעולה לא חתמי (דפיסול אמנה הוא משום אל תשכן באהלך עולה והוא אסמכתא מדרבנן עיין באשדות הפסגה שם וברב פת"ש אה"ע סי' ז' ס"ק ט"ז (ד"ה ואח"כ בסי' י"ג) כתב דבתשו' ברית אברהם סי' י"ג האריך להוכיח מכמה דוכתי דגם בדרבנן אמרי' אאמע"ר דלא כהתומים בכללי מיגו אות ק"ה גם בפ"ת יו"ד סי' א' סק"ו הזכיר מחלוקת הבר"א עם התומים בזה ובפ"ת אא"ע סי' קס"ט ס"ק כ"ד וד"ה ועיין עוד) כתב דהרב נו"ב מ"ת סי' קנ"ו מסתפק בזה דשמא לא שייך אאמע"ר אלא בדברשהתורה קראתו רשע וכו' וציין ע"ז דברי התומים וברי"א עי"ש ולא בטפל אותו צדיק הנו"ב לשום עיונו בזה כי נראה מוסכם דגם בדרבנן אמרי' אאמע"ר ועיין להרב חשק שלמה סי' ל"ד אות מ"ז (אחז"ר בא לידי שו"ת יד יוסף להג' מוהר"י דייטש וראיתי בסי' ז"ך שהשיג על הנו"ב ממ"ש הריב"ש סי' שצ"ו דאף בכשאינו נפסל לעדות ושבועה משום דלא משמע להו איסורא אינו נאמן לומר מכרתי המשכון וכו' ולפי הנר' גם מעיני דמר נעלם דברי כל הפוס' שרשמתי דס"ל בפשי' דגם בדר' אמרינן אאמע"ר ולכן לא מצא להשיגו כ"א מדברי הריב"ש): ומן האמור בענין יל"ד עמ"ש מרן החבי"ב בכנה"ג ח"מ סי' ל"ד אות ס"ח בשם מוהר"ם מינץ סי' ע"ד דכשם שאמרו אאמע"ר כך אין אדם משים עצמו רמאי.

ואין ס' הנ"ל מצ"א לראות מאי קמ"ל דהא ודאי העושה רמאות לכל הפחות הוא עובר אדרבנן והרי פשוט דגם בדרבנן אמרי' אאמע"ר ועיין בזה בס' חינא וחסדא בח"ב ד' כ"ט ע"ד ובשו"ת שו"מ ח"ג סי' ס"ב שהבאתי לקמן באות ל"ד כ' בשם הא"ז לכתובות ד' י"ט דגם באומר שלא עשה מצוה מן המובחר אמרי' דאינו נאמן דאין אדם מ"ע שלא עשה מצוה מהמובחר א"כ כ"ש באומר שעשה רמאות דודאי איכא איסורא דלא מהימן ומצאתי בשו"ת נו"ב מ"ת אה"ע סי' ע"א שכ' ורמאי היינו רשע ור' יוסי אמר מה הפסיד הרמאי וה"ז רשע וגזלן וקראו רמאי וכו' עי"ש עוד ועיין שואל ומשיב מהדורא ב' סי' פ"ג ד"ה והנה בשנת תרי"ג וכו' שכ' דאם משים עצמו דאינו רוצה ליטול את ידיו בעלותו לדוכן כבר כ' בשט"מ לכתובות ד' ח"י דאף שיאמר שלא עשה כמו שראוי לעשות שייך אאמע"ר וכ"ש בזה ע"כ מדבריו אלו משמע דס"ל דהכי נקיטינן וכ"ש באיסור דרבנן וכ"כ שם בסי' מ"ח (ד"ה והנה) וז"ל ואף מה שאינו רק מדת חסידות אינו נאמן על עצמו וכ"ש בזה דאיכא איסור דר' ע"כ אמנם במחכ"ת הני מילי דמר סתרא"י נינהו שהרי כתב בשו"מ מ"ק ח"ג סי' קמ"ז ד' נ"א ע"ד ואף דרש"י כ' דהוי רשע ואין נאמנים ומבואר שם בשט"מ דאף במצוה מהמובחר לא משוי נפשיה רשע וכ"כ הקצה"ח סי' ל"ה ה"ד לר"מ וכו' אבל לדידן דפ"ן דוחה כל העבירות שוב אסור למסור עצמו ול"מ נפשיה רשע עכ"ד וק"ל ועיין

ב"ש סי' קנ"ב ס"ק י"ג דנראה דפשיטא ליה דבאיסורין דרבנן אדם מע"ר והוא היפך דעת כל רבני האחרונים כמו שכתבתי למעלה: והגיע לידי ס' היקר כתב סופר חיו"ד וראיתי בסי' פא שנשאל באחד שמעיד על דבר שביד חברו שהוא אסור מדר' והעיד כן אחר שהוא עצמו אכל לפנינו מאותו דבר אם נאמן או נימא אאמע"ר וכ' דמ"ש השואל ראיה מדברי הר"ן בפ' המדיר בשם הראב"ד (והיא הראיה שהביא בישועות יעקב שהבאתי למעלה) שגה ברואה דהראב"ד קאי על מאכילתו שאינו מעושר וכו' ושקו"ט בזה.

ואי גרסינן בש"ס פ' חכם טיהר לי הכתם או דם וכו' והביא דברי הראשונים שבאס"ז לכתובות ד' ח"י הנ"ל וכתב דרוב ככל הראשונים הרא"ה רמב"ן רשב"א ריטב"א ס"ל דאין נאמן לשום ע"ר אפי' בדר' ויש מהראשונים שלמדו זכות על רש"י דגם הוא ס"ל כן אלא דבמשחק בקוביא דבעצם הדבר אין שום איסור אפי' מדרבנן כ"א פסול עדות מדרבנן הוא דס"ל דנאמן וכ' דהב"ח ח"מ סי' מ"ו כ' דבפסולי עבירה אפי' משחק בקוביא אין נאמנים והצ"ע ממ"ש הב"ח שהביא הב"ש בסי' קנ"ב ס"ק י"ג ועי"ש מאי דמסיק לנדון שאלתו באורך ורוחב תבונתו ועיין בית שלמה ביו"ד סי' ל"ב ד' כ"ד ע"ב דפשיט"ל דגם בדר' אאמע"ר ומוכיח כן מדברי הראב"ד בההיא דמאכילתו שאינו מעושר עי"ש סיגנון ראייתו ויתכן שכן היתה גם כונת הרב ישועות יעקב וחידוש הוא שלא ראה בזה מה שכתבו הראשונים הנז"ל.

ובפיה"מ תפארת ישראל פ"ו דיבמות מ"ה אות כ"ב כ' מסברא דכיון דמה שאין אמע"ר הוא משום דאדם קרוב א"ע א"כ מ"ש דאורייתא או דרבנן ועיין כתובות ח"י ב' רש"י ד"ה הפה שהתיר ע"כ וגם הוא לא זכר מכל המבוכה שבדברי ראשונים ואחרונים הנ"ל ועכ"פ הא פשיט"ל דגם באיסו' דר' אמרינן אאמע"ר וביאר שם דדוקא בהרגתיו או פ' רבעני שאומר בפי' שחטא משא"כ בארוס שאומר צדקה ממני דנאמן משום שאינו אומר בפי' שבעלה בלא ברכה ובלא טבילה לנידתה וכו' עי"ש ובשו"ת בית שלמה הנ"ל בסי' ל"א ובהגהה מבן המחבר באריכות והרב זרע מת ח"ב סי' ק"ה באלמון ששידך אלמנה ונשבע לישא אותה תוך זמן פ' ולפי דבריה הזמן הוא תוך ג' רגלים למיתת אשתו כ' ע"ז דאין לומר דאינה נאמנת משום דאאמע"ר דהא לאו כ"ע דינא גמירי דאסור לישא תוך ג' רגלים עכ"ל הנה גם הוא ס"ל דבדרבנן ג"כ אמרי' אין אדמע"ר: אחר זמן ראיתי בשב שמעתתא ש"ז פ"ה שכתב שבספרו קצה"ח סי' ל"ה סק"ד כתב דכל שאומר שלא עשה כדין אמרי' אין אדמע"ר והביא ראיה ממ"ש בחי' הרשב"א פ"ב דכתובות דמשום חסידות אמרינן אאמע"ר ודחה ראיה זו עי"ש ובשו"ת בית שלמה יו"ד סי' י"ד ד' י"ג ע"ג עוד כתב כ"ת לנדו"ד מ"ש הרשב"א כתובות ד' י"ט דאף בדבר חסידות אמרינן אין אדמע"ר.

ועם כי אין מזה ראיה לנ"ד בפרט לפמ"ש בש"ש ש"ז בדברי הרשב"א אלו. אני תמה על כ"ת שהביא ראיה מזה דהא הרשב"א כ"כ לר"מ והלכה כרבנן ואף ר"מ הא למסקנא אדחיא לה כדפריך רבא כו' ועי"ש בחי' הריטב"א עכ"ד וראיתי לידידי הגאון מוהרי"א נר"ו בס' עמודי אש הנד"מ בד' ל"ג ע"ב שכתב דהרבה אחרונים כ' דאם עושה עצמו שאינו חסיד אינו נאמן וכלם נתלו בדברי רמב"ן שהביא הא"ז לכתובות הנ"ל ומני"ר תמה עליהם דהיכי נימא במילי דחסידותא אאמע"ר הלא אפילו בדברים דרבנן נסתפקו רבני האחרונים וכו' והרמב"ן לא כתב אלא לס"ד דטעמא דר"מ הוא דס"ל דיהרגו ואל יחתמו שקר ורבא הק' ע"ז דכל שמדינא יחתמו ואל יהרגו אי אפ"ל דלא מהימנינן להו עי"ש ודבריו נכונים לקוע"ד והאמת אתו וכבר כתבו כן מרבני האחרונים שרשמתי למעלה.

אלא דמה שנראה דנוטה דעתו יותר לומר דבדר' לא אמרי' אאמע"ר בזה עמו הסלי"ר דאף דראיית הישו"י מדברי הראב"ד יש לדחות כמ"ש מני"ר מ"מ הרמב"ן והרשב"א וכל רבני האחרונים שהבאתי למעלה נקטי בפשיטות דגם בדרבנן אמרינן אאמע"ר והכי נקיטינן: לד אין אדם מע"ר אי אמרי' כן באומר דרך וידוי ותשובה עיין פ"ת יו"ד סי' א' סק"ו בשם גבעת שאול דגם כשאומר דרך וידוי אמרי' אאמע"ר ובשם חות יאיר כתב דבדרך וידוי מהני ושכ"ד החת"ס יו"ד סי' ד' ושיבת ציון סי' כ"ג עי"ש ובס"ק כ"א והנה בחת"ס בתחלת התשובה כ' וז"ל בתשו' חו"י כתב בפשיטות דאשה שהודית בחוליה שזנתה ושוב נתרפאה וחזרה לבוריה שאסורה לבעלה וה"ה אם היה הבועל אומר כן דרך וידוי היה נאמן לאוסרה על בעלה ולא הביא ראיה לדבריו וכו' ע"כ מזה נר' דהחו"י כתב מפורש דהודאת הבועל מהני לאוסרה על בעלה כשהוא דרך וידוי.

ושם בחת"ס (בד"ה ולכאורה) הק' עמ"ש החו"י דהבועל נאמן דאיך יאומן הלא אין דבר שבערוה פחות משנים וכו' וסיים ואולי החו"י לא אמרה אלא שהבועל נאמן לאוסרה על עצמו כשימות הבעל וזה פשוט ומאי קמ"ל וצ"ע עכ"ל וזה היפך ממ"ש בתחלה בשם החו"י ואין ס' חו"י מצ"א ובשו"ת שב"ץ הנ"ל כ' בזה"ל ויותר מזה נתבאר בשו"ת חו"י דגם בהתודה הבועל ג"כ נאמן לאסור אותה על בעלה מכ"ש בנד"ד וכו' ע"כ משמע מזה כמ"ש החת"ס בתחלה.

ויתכן לומר דבחו"י כתוב סתם דהבועל נאמן. ומזה הבין בתחלה החת"ס (וכן השב"ץ) דר"ל דנאמן לאוסרה ע"ב וכשהוקשה לו דברי החו"י הוצרך לדחוק דלא בא החו"י לומר דנאמן לאוסרה על בעלה רק לעצמו וכו' (ועיין מה שכתבתי בקונטרים אסיפת דינים מער' אישות אות י"ב) ועיין בשב"ץ שכ' בשם הג' בנודע ביהודה דכשהוא מידי דאפרושי מאיסורא לא אמרי' אאמע"ר וכ' דאף דיש לפקפק בראיותיו.

מ"מ יש ראיה לדבריו וכו' ומסיק דבדבר שהוא אפרושי מאיסורא ונוגע לו ולאחרים ודאי דנאמן דמיגו דנאמן אנפשיה משום דשויא חד"א נאמן לאסור גם על אחרים ואמרי' דלא משוי נפשיה רשיעא דכונתו הוא להציל אחרים מאיסור עי"ש ונר' דבזה אפשר לישב דברי החו"י מתמיהת החת"ס דאף דנימא דכונת החו"י דנאמן הבועל לאוסרה על בעלה ניחא דכיון דהוא אפרושי מאיסורא ונאמן הוא לאוסרה על עצמו (דבזה גם החת"ס מודה) מהני נמי לאוסרה ע"ב ובקונטריס אסיפת דינים במערכת אישות סי' א' אות ט"ז בד"ה והטעם השני וכו' כתבתי עוד ענין זה די"ל דאף דנימא בעלמא מיגו דנאמן לאסור על עצמו נאמן לאסור לאחרים דילמא דוקא כשאוסר על עצמו עתה בזמן שאוסר לאחרים אבל זה שנאמנותו לאוסרה על עצמו הוא הוא אחרי מיתתהבעל מאן לימא לן דנאמן עתה לאוסרה על הבעל במיגו רחוק כזה עי"ש: והנה הרב פתחי תשו' שם כ' דמבואר בתוס' ב"מ ד' ג' סוע"ב דאם הוא אומר דרך תשובה נאמן ולא אמרי' דאאמע"ר וכ' דבשו"ת חת"ס דחה ראיה זו (דהתם משום דאינו מקלקל לאחרים מהימנינן ליה אבל בנדון החו"י דבא לאוסרה ע"ב מי יימר דנאמן משום שאומר דרך תשובה) וראיתי להג' שואל ומשיב בח"ג סי' ס"ב שהקשה בההיא דאומר ס"ת שכתבתי לפלוני האזכרות שבו לא כתבתי לשמן היאך נאמן הא אין אדם מע"ר ושקו"ט בזה ומסיק ליישב עפ"י מ"ש התוס' דכשרוצה לעשות תשובה אין שייך לומר אין אדמע"ר והכא רצונו לעשות תשו' דהרי הסתו"מ פסולין משום הכי לא אמרי' אאמע"ר עי"ש והנה בש"ס גטין ד' ד"ן ע"ב בעובדא דאתא קמי דר' אמי ואמר אזכרות שבו לא כתבתי לשמן לא האמינו ר' אמי על פיסול הס"ת רק להפסיד שכרו אלא שמדברי ר' אמי מתבאר דאם הס"ת היתה ביד הסופר היה נאמן לומר האזכרות לא כתבתי לשמן וע"ז הוא מה שמקשה הג' שואו"מ דלמה נאמן הא אין אדם מע"ר ומיישב עפי"ד התוס' הנ"ל והיינו כיון דלא מטי פסידא לחברו מהימן למישוי נפשיה רשיעא זה נ"ל בכונתו או אפשר דמ"ש אזכרות שלו לא כתבתי לשמן הוא שלא בדקדוק וכונתו להק' אעובדא דאתא קמי ר' אבהו דאמר ס"ת שכתבתי לפלוני גוילים שלו לא עבדתים לשמן ואמר ר"א דנאמן לפסול הס"ת מתוך שנאמן להפסיד שכרו עי"ש אלא דמ"ש הג' שו"מ דהס"ת פסולה ומשמע דפסולה לגמרי לא ידעתי מנ"ל דפסולה הלא יכול לקרות בה ביחיד כחומש בעלמא ושמא כונתו לומר דפסולה לקרות בה בצבור: אלא דלענ"ד אינו מובן מאי ק"ל מדאין אדם מע"ר דעד כאן לא אמרי' הכי אלא היכא שע"י הודאתו מודיע שעשה מעשה רשע אבל הכא ע"י הודאתו אינו נעשה רשע כי לא עשה שום מעשה שע דאטו לכתוב ס"ת שלא לשמה או בגוילים שלא עובדו לשמן מי איכא איסורא אם לא יקרא בהם בצבור אלא ביחיד כחומשין

בעלמא הא ודאי ליכא איסורא וא"כ זה שאומר שכ' הס"ת שלא לשמה אף שהיה בדעתו להקרות בה בצבור אין בגוף המעשה שום רשע רק מחשבה בעלמא ואם יוציא מחשבתו לפועל ויכשיל את הרבים אז הוא דעביד איסורא אבל בכתיבה לבד ליכא אלא מחשבה בעלמא ואינו נעשה בזה רשע ואי הכי בלא כללא דכיילו לן רבותינו הפוס' הנ"ל נר' דלק"מ כמבואר.

ואולי י"ל דאין הכי נמי דאסור לכתוב ס"ת כזה דכיון דאסור להשהות ס"ת שאינה מוגה משום אל תשכן באהליך וכו' כ"ש שאסור לכתוב ס"ת פסולה (מחמת שלא נכתב או נעבד לשמה) שאי אפשר לשום אדם להכיר ולידע פיסול שבה ויבואו לקרות בה בצבור דמסתמא הרואה ס' כתוב ככל חקתיו לא יעלה על דעתו שנכתבו האזכרות שלא לשמן ושייך שפיר לומר אין אדם מע"ר לולא שבא לעשות תשובה: וראיתי בס' עמודי אש הנד"מ לידידי הגאון מוהר"י אייזינשטיין יצ"ו שהאריך בכלל זה בסי' ד' כלל י"א ד' ל"ב סוף ע"ג והלאה ואיידי דחביבותי' גבן אבא להשתעשע בדב"ק שמה שהקשה ע"ד הגב"ש (שהביא הרב פ"ת הנ"ל) מדברי התוס' דב"מ הנ"ל כיעי"ש לפי הנר' לא ראה מ"ש הגאון חת"ס שאין ראיה לדברי החו"י מדברי התוס' כנז"ל וממילא לא קשיא על הגב"ש די"ל דכיון דהודאת השו"ב היא לקלקל לאחרים שיאסר להם הבשר והשומן משחיטתו אף שאמר דרך תשו' לא משגחינן ביה ואמרינן אין אדמע"ר ומה שכתב עוד (אחר שהק' על הגב"ש ממ"ש התוס' בב"מ הנ"ל דהיכא דנוכל לומר דרוצה לעשות תשובה נאמן) וז"ל ואף שבתוס' מכות ב' ע"ב משמע דלא ס"ל כן וכמ"ש מוהרש"א שם אך עכ"ז אינו מוכרח דחולקים ע"ז וכמ"ש בשבות יעקב ח"א סי' ק"ע עכ"ל משמע דרצה להציל את הגב"ש מהשגתו מדברי תוס' ב"מ עפ"י מאי דמשמע לכאורה דתוס' מכות לא ס"ל כתוס' ב"מ ונימא דסברת הגב"ש אתי כתוס' מכות ואהא דחי דאינו מוכרח דחולקים כמ"ש השבו"י וכו' וכלומר הדרא תמיהתו על הגב"ש מתוס' ב"מ לדוכתא.

ואם לכך נתכוון הם דברים תמוהים לקוע"ד דהא אי נימא דהתוס' מכות חולקים אתוס' דב"מ יגדל התימה על הגב"ש מתוס' דמכות הנ"ל דהרי לפי דברי התוס' דב"מ יוצא דדוקא כשאומר דרך תשובה דהיינו שבא להסיר מכשול שלא להביא חולין בעזרה הוא דנאמן אבל בכגון ההיא דמכות דאין שייך שם דרך תשובה שהרי לא בא להסיר שום מכשול במה שאומר מזיד הייתי יש לנו לומר דאינו נאמן.

ואילו מתוס' דמכות הנ"ל משמע לכאורה דגם בכה"ג נאמן. וא"כ כ"ש היכא דאומר דרך תשובה דנאמן וא"כ איך ינצל הגב"ש עפ"י סברת התוס' דמכות ונהפוך הוא דיש לתמוה עליו ביתר שאת מדברי התוס' דמכות הנ"ל דכ"ש כשאומר דרך תשובה כי ההיא דגב"ש

למנוע רבים ממכשול מבשר ושומן הנמצא משחיטתו דיש לנו לומר דנאמן: ומה שהביא עוד הג' עמודי אש נרו שם תשו' מוהרלנ"ח סי' קי"ב במי שנושא את כפיו שעושה איסור בנ"כ כשאינו כהן ואח"כ אומר שאינו כהן דלא שייך אין אדם מע"ר דרוצה לעשות תשובה ע"כ הנה בסי' קי"ב לא ראיתי שייכות לזה רק בסי' קי"ז בסופו דמיירי בענין מי שאינו ראוי לישא כפיו מפני שהרג את הנפש ולא פסלו אותו לפי שהיה עפ"י ע"א וע"ז כתב דיש להתרות להכהן הזה דאף דאין כח בידינו לפוסלו מ"מ אם הוא יודע בעצמו או אפילו אם מסופק שהרג את הנפש אסור לו לישא כפיו ואל יסמוך על הכלל דאין אדמע"ר דזה דוקא כשבא לפסול את עצמו אבל בזה שאם לא נאמין לדבריו עושה איסור הרי הוא נאמן על עצמו לשום עצמו רשע וראיה מההיא דב' אומרים אכל חלב והוא אומר לא אכלתי וכו' הרי דלחכמים נאמן לשום עצמו רשע שאכל במזיד והטעם כמ"ש התוס' ביבמות ד' כ"ה ע"ב וקדושין ד' נו"ן ע"א ומפורש יותר בב"מ ד' ג' ע"ב דאין לנו לכופו להביא חולין בעזרה וכו' וה"ה בנדו"ד אם הכהן ירא לנפשו לא ישא את כפיו וכו' אלו תוד"ק ולפי הנראה אין מזה סתירה לדברי הגב"ש כמו שאין סתירה לדבריו מדברי התוס' דב"מ הנ"ל וק"ל ועיין בסדרי הרה סי' קפ"ה (ד"ה הר"ן בכתובות וכו') שכתב באומרת טמאה אני לך דנאמנת ומפסדת כתובתה (כשאומרת שברצון זינתה) ולא אמרי' אין אמע"ר משום דרוצה לעשות תשובה שלא תבעל לו שאסורה עליו וכמ"ש התוס' בב"מ וכו' וכ"כ מוהרלנ"ח סי' קי"ז וכו' משא"כ באומרת ששמשתו נדה מה אהני לן הגדתה מאי דהוה הוה וכו' ולכן ס"ל להראב"ד בההיא דאינה מפסדת כתובתה וכו' עי"ש וכדבריו כתב הג' שעה"מ בפ"ט מהל' אישות הט"ו (ד"ה וראיתי) עי"ש שהביא בשם המ"ץ שהוכיח מסוגי' דנדרים דלא כהראב"ד וכמ"ש בחוט השני הנ"ל והשעה"מ דחה ראייתו כמ"ש הס"ט הנ"ל: והנה בשו"ת שיבת ציון סי' כ"ג הנ"ל כתב דיש ראיה לס' הנו"ב דבדבר שבא לאסור לא אמרינן אין אדם מע"ר ממ"ש בנדרים צ"א ע"א דמתני' דהאומרת טמאה אני לך יוצאת בכתובה לא מיירי באשת ישר' דאי ברצון מי אית לה כתובה ואמאי לא אמרו אי ברצון מי מהימנא הא אין אדמע"ר אלא ודאי כשבאה לאסור עצמה על בעלה נאמנת דאנו אומרים שאינה רוצה להכשיל בעלה שאסורה לו ע"כ והיא ראי"ה מהימנא ומה שדחה ע"ז הגאון עמודי אש בד' ל"ג ע"א במחכ"ת אין דבריו נלע"ד ומוכרחני להעתיק דבריו וז"ל הדרן לדמעיקרא דדעת הפוס' דהיכא דרוצה לפרוש מאיסורא נאמן א"כ בנדון של הגב"ש למה אינו נאמן הא נוכל לומר שרוצה שלא להכשיל שיאכלו בהכלים שבשלו בהם ובאמת בשב"ץ סי' כ"ג פסק בעובדא כה"ג דנאמן והוכיח מסוגי' נדרים דאמרי' וברצון מי אית לה כתובה וק' הא אין אדמע"ר אע"כ

דלהפריש מאיסו' נאמן ואף שאין הוכחתו הוכחה ונעלם ממנו מ"ש הר"ן (בפרק המדיר גבי שמשתו נדה) וכ"ד הרשב"א וה"ה שבב"ש סי' קט"ו סק"ג דלענין ממון לא אמרי' אאמע"ר דלא כהראב"ד דס"ל דגם לחייב ממון אינו נאמן וכו' ע"כ הנך רואה שהבין דהוכחת השב"ץ היא משום דמשמע ליה דאין מקום להבין קו' הש"ס אלא א"כ נאמר כס' הנו"ב דאל"כ מאי מק' מי אית לה כתובה הא ודאי אית לה משום דאאמע"ר.

אלא ודאי דבכה"ג ל"ש אאמע"ר כיון דרוצה להפריש מאיסורא ואהכי דחי הג' עמודי אש נרו דמאי דמוכח מהש"ס דל"א באומרת טמאה אני לך דלא תפסיד כתובתה לפי שאין אדם מע"ר היינו משום דלגבי ממון לא אמרי' כן וכו' אך באמת אין כונת השב"ץ כן דודאי גם הוא מודה דשפיר מקשה הש"ס מי אית לה כתובה דלגבי ממון לא אמרי' אאמע"ר (והגאון מחנה אפרים בחי' על הרמב"ם פכ"ד מה"א הי"ח הק' כן באמת על המשנה א' איקנאמנת והא אין אדם מע"ר וכתב בעמודי אש שם דלפמ"ש לק"מ וכונתו דמשום דהוא אפרושי מאיסורא לא שייך אין אדם מע"ר ולע"ד בל"ז לא זכיתי להבין קו' המח"א דהא בגוף הדין דמשנה א' נראה דאין שום קושיא דהא אוקימנא לה באשת כהן ובאונס.

ואין שייך בזה אין אדם מע"ר. ולא משמע מדבריו דכונתו היא על השקו"ט בש"ס כי היה בעי למימר דמיירי ברצון הול"ל מי מיתסרא וכו' כיעי"ש וצ"ע ומ"ש בזל"ח ח"ב ד' ע"ו ע"א ע"ד המח"א דמאי מק' מאחר דיש פוסקים דבזה מע"ר עי"ש הם דברים תמוהים ואין להאריך) אלא הוכחתו הוא מדלא מק' באופן אחר דלימא הכי אי רצון מי מתסרא ע"ב כא אין אדמע"ר.

ואי בעי הש"ס להק' הא דמי אית לה כתובה ליקשי תרווייהו אלא ודאי מדלא מקשה הש"ס מי מיתסרא ע"ב ש"מ דפשיט"ל דאה"ן דמיתסרא משום דל"ש בזה אין אדם מע"ר כיון דהוא לאפרושי מאיסורא זה נ"ל ברור כונת השב"ץ ואין מקום לדחיית הג' עמודי אש נרו והרי הוא כמבואר: ובעיקר כללין (דבבא לעשות תשובה לא אמרינן אין אדם מע"ר אתה תחזה בס' עמודי אש שם שהאריך בענין זה ברוב חריפותו ובקיאותו וכ' דלדינא קי"ל כס' התוס' דברוצה לעשות תשובה מע"ר ולכן בנדון הגב"ש השוחט נאמן ובפרט למ"ש בחו"י דדרך וידוי נאמן וכתב דמדברי מוהרלנ"ח בפס' הסמיכה ד' רפ"א ע"א (ס' מוהרלנ"ח שבידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוונים ולא יכולתי לחפש למצוא דברי חפץ כי בא לו בארוכה כידוע) מוכח דלא כהחו"י וכ"ן מדברי הראב"ד שהביא הר"ן בהמדיר בההיא דשמשתו נדה) שכ' דמאי דלא מוקים בש"ס בשהודית הוא משום

דאאמע"ר ואי כדברי החו"י אכתי קשה דלוקמה במודה דרך וידוי אלא ודאי דאף בז אין אדמע"ר.

אך מ"מ יש להאמין להשוחט מטעם שכתבו התוס דרוצה לעשות תשובה. ואף שבשו"ת מוהרח"ך ראפפורט יו"ד סי' א' פסק כהגב"ש דאינו נאמן עכ"ז נראה עיקר כהשב"ץ דהיכא דעושה תשובה נאמן ע"כ ויש לפקפק ע"ד במ"ש מדברי הראב"ד די"ל דלא אמר החו"י דדרך וידוי נאמן אלא בדאיכא אפרושי מאיסורא כגון גבי הודית שזנתה ואסורה לבעלה או הודה הבועל שזינתה עמה ואסורה לו אחר מיתת בעלה אבל במאי דלא נפ"מ מידי כההיא דהאומרת ששמשתו נדה דמאי דהוה הוה (וכמ"ש בס"ט ושעה"מ הנ"ל) גם הוא יודה דאינו נאמן ומדברי החת"ס ופ"ת הנ"ל מובן דמשמע להו דדברי החו"י הם בסגנון דברי התוס' שכ' דנאמן משום שאינו רוצה להביא חולין בעזרה כיעי"ש שהפ"ת הביא ראיה להחו"י מדברי התוס' דב"מ (קודם שראה שו"ת חת"ס) וגם החת"ס אף הוא היה מתכוין להביא ראיה זו לדברי החו"י אלא ששוב דחה דהתם שאני דאיהו מקלקל לאחרים וכו' הצד השוה שבהם שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד דהחו"י אמרה למילתי' דוקא בדאיכא אפרושי מאיסור כסגנון דברי התוס' וההיא דהראב"ד אינו ענין לו כלל וכן י"ל לההיא דהג' מוהרלנ"ח דכשמודה מעצמו לענין מלקות אינו נאמן ואמרי' אין אדם מע"ר משום דמאי דהוה הוה וליכא משום אפרושי מאיסורא (כ"ן לכאורה כי לא ראיתי דב"ק בגופן שלהן כנז"ל): העולה מכל האמור דכשמשים עצמו רשע דרך תשו' שלא להביא חולין בעזרה וכיוצא הרי זה נאמן וכמ"ש התוס' וה"ד הרבנים הנז"ל ה"ה מוהרלנ"ח וס"ט ושעה"מ וחת"ס וש"ץ ופ"ת וע"ע ברכי יוסף ח"מ סי' ל"ד אות ל"ה ובשו"ת מים חיים ראפפורט באה"ט סי' ו' ובנו"ב מהדורא תניינא סי' קנ"ו הובא בפ"ת אה"ע סי' סק"מ ס"ק כ"ד (ד"ה ועיין) ובשו"ת שואל ומשיב מהדו' ה' סי' מ"ח האריך מאד בענין זה ולא איסתייע מילתא לעמוד ע"ד פוק עיין במיני דמר אלא דלהחת"ס דוקא במה שאינו מקלקל לאחרים הוא דמהימן ולהשב"ץ כשמקלקל לעצמו נאמן גם על של אחרים וכשהשו"ב הודה שהיה שוחט שלא כדין דמסתמא ודאי הרי הוא אוסר בהודאתו את הכלים שלו אוסר נמי בהודאתו גם של אחרים וכשמודה מתוך חוליו יש סברא גדולה להאמינו כיעי"ש בחת"ס ושב"ץ הנ"ל.

ומ"ש בעמודי אש בשם מוהרח"ך רא פפורט עיינתי בס' מים חיים להג' הנ"ל בקשתיהו ולא מצאתיהו. והחת"ס בסי' כ"ב לא החליט לומר דנאמן בהודה בחוליו דרך תשובה כמ"ש בפ"ת הנ"ל עי"ש.

(ומה שכתבתי לעיל ע"ש המח"א עתה ראיתי בפ"ת אה"ע סי' קט"ו ס"ק כ"ט מ"ש בזה בשם מוהריה"ל ומ"ש ע"ד עי"ש) וצריך לעיין בענין זה בשו"ת בית אפרים אה"ע סי' ז' שציין ביד אפרים בהגהותיו ליו"ד סי' א' (ד"ה ועיין בספר) ואין מצוי אצלי. ושם בי"א הביא שו"ת גב"ש הנ"ל וכ' ע"ד דלא נהירא אלא הכל תלוי באם מהימן ליה שאומר אמת יש לאסור הכל ואי לא מהימן ליה מותר דאפי' אם היה כשאר ע"א אין נאמן למפרע ושם בד"ה וכתב עוד וכו' הביא בשם שו"ת מאמר סי' י"ז שכ"כ בשו"ב שהודה בחוליו וכו' דאם הבעה"ב מאמין לדבריו אסור וכו' עי"ש ומ"ש בעמודי אש ע"ד המח"א הנ"ל ראיתי שכבר קדמו הרב החסיד בקהלת יעקב בתוס' דרבנן אות י"ז ושם הביא דברי תוס' דב"מ הנ"ל ותשו' מוהרלנ"ח הנ"ל ותמיה לי על הרב קה"י שלא העיר ע"ד המח"א דאינו מובן קושיתו על המשנה הראשונה כנז"ל ועיין יבא הלוי בשו"ת לאה"ע סי' ה' (ועל סתירת דברי התוס' דב"מ עמ"ש במכות עיין שם בקה"י.

ובמה שהאריך הרב חנא וחסדא ח"ב ד' כ"ה ע"ד ובארעא דרבנן אות י"ז. ובזכור לאברהם אביגדור בחי' למכות ע"ד התוס' הנ"ל: וראיתי להרב חשק שלמה בסי' ל"ד אות מ"א שהק' על מה שנשאו ונתנו הרבנים דב"מ וב"ד בש"ך שהודה שגנב ויש עד אחד שכן הוא אי אמרינן בכה"ג אין אדם מע"ר דלפי מ"ש בכה"ג ס"ק ס"ו ופ"ז דבמקום שאם לא נאמין אותו יעשה איסור אמרינן אאמע"ר א"כ בש"ך אם לא נאמין לו עושה איסור שעובר לפני התיבה ואינו מוציא אחרים י"ח ונמצא מחטיאם וכמ"ש הראב"ד שם ועיין שם באות מ"ד שכתב בשם הרשב"א שהביא הרשב"ש דל"א אין אדמע"ר אלא לענין עדות בלחוד אבל להודות שעבר עבירה ושהוא רשע אין אומרים בזה אאמע"ר עי"ש סי' תקל"א תקל"ב תקמ"ד שהביא ראיות הרבה ואם המ"ץ ח"א ד' קצ"ט ע"ד היה רואה דבריהם היה עושה, מעשה ולפי"ז ה"ה ג"כ לש"ך שהודה שגנב ושוחט מיפסלי בהודאתם אך נראה דזה אינו מוסכם ודברי תשו' רשב"ש נראה שהוא בתשו' הנדפסות בח"ב סי' רל"א ולכאורה מדבריו שם נראה דלאו דוקא לפסול עצמו למידי אחרינא אמרי' א"א מע"ר כיון שבא לפסול עצמו ולחייב גופו יעי"ש וכ"ש למ"ש הרב כנה"ג ס"ק ס' דאיכא מ"ד דאפילו למיפטר נפשי' אמרי' אאמע"ר דודאי לפי סברא זו כ"ש לפסול עצמו לשחיטה וכיוצא עכ"ל ונראה שיש איזה ט"ס בדב"ק ולפי שאין מצ"א שו"ת הרשב"ש יראתי להגיה מדעתי והנמצא בידו ישכיל על דבריו.

ובשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ב' שהבאתי באות שנ"ד כתב בפשיטות על הודאת השו"ב דאינו נפסל ע"פ משום דאין אדמע"ר וכמו שנראה מסקנת הח"ש הנ"ל. ובברכ"י בסי' ל"ד אות ל"ג הן לו הובא שם קצת מדברי תשו' הרשב"ש ותשו' הרשב"א ושקו"ט

בדברי הרשב"ש והק' עליו מדברי הרמב"ם והסמ"ג ומתשו' מר אביו הרשב"ץ ושאין ראיה מתשו' הרשב"א וכו' עיש"ב ועיין בשו"ת אחי וראש סי' ט"ז ד' צ"ט ע"ג והלאה חינא וחסדא ח"ב ד' כ"ט סוף ע"א שואל ומשיב מהדו' ג' ח"ב סי' נו"ן וכתב שבמקום אחר הסביר דאף לדברי התוס' שכתבו דבמקום שרצונו לעשות תשובה יכול לעשות עצמו רשע היינו כשאי אפשר לעשות בענין אחר רק לעשות ע"ר אבל כשיוכל לעשות באופן אחר ואפי"ה טוען טענה שעושה עצמו רשע אינו נאמן ושם סוס"י מ"ז כתב בטבח שהודה בעת חליו למות שמכר טרפות בעד כשרות כיון שהוא דרך וידוי דעת הח"י דנאמן.

והנו"ב אה"ע סי' ע' שחולק הוא משום חשש הערמה אבל כאן מה הערמה שייך וגם כי היה סמוך למיתה ומתה לא ימים כבירים אין אדם משטה בשעת מיתה והכלים לא שייך לאסור דלא נודע מי ומי הקונים ועיין בענין זה בשו"ת זכרון כהונה ד' כ' ע"ג והלאה ושו"ת יד יוסף סי' י"ג הבאתיו בקונטריס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' י"ב אות ה' וראיתי בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ל"ב ובהגהה מבן המחבר באות ב' ובהשמטות שבסוף הספר שהאריכו מאד בעניינים אלו על עסק שו"ב ופנאי אין לי לעיין בדב"ק לך נא ראה ובתפארת ישראל בפיה"מ פ"ו דיבמות מ"ה אות כ"ב נקיט דבמתכוין לתשובה לא אמרי' אאמע"ר אף במידי דליכא אפרושי מאיסורא עי"ש ואינו פשוט לומר כן כמו שמתבאר מכל הרשום:

עוד ראיתי להרב חשק שלמה שם באות לה וז"ל לוה שתובע הרביתשנתן למלוה לא אמרינן אין אדם מע"ר שיוכל לומר שתובע בשביל שרוצה לשוב בתשובה עיין מוהרשד"ם יו"ד סי' ס"ח וכרם שלמה יו"ד סי' א' בהגהה ותמיהני דאישתמטיתיה דברי המרדכי בפ' זה בורר (אות תרצ"ב) דאין אדם מע"ר ולא מהימן נמי לומר עבדי תשובה ואני רוצה להוציא מידי וכו' איערומי קמערים וכו' עי"ש הרי בהדיא היפך דברי מוהרשד"ם והרב כרם שלמה נסתייע מדברי מוהרשד"ם וקשה שהוא היפך המרדכי עכ"ל והנה דברים אלו שכתב המרדכי משמע ליה להרב חש"ש דקיימי ומיהדרי גבי המשים עצמו רשע ועפי"ז החליט דדברי הרב מוהרשד"ם הם היפך מ"ש הר המרדכי אמנם לענ"ד יתכן דהרב מוהרשד"ם רוח אחרת אתו בכונת המרדכי דזה לשון המרדכי אמר רבא לוה ברבית פסול לעדות פסק ראבי"ה דוקא שידוע בעדים אבל עפ"י עצמו לא דאין אדם מע"ר עובדא דבר ביניתוס ולא מהימן נמי לומר עבדי תשובה ואני רוצה להוציא מידי וכן אם יאמר אשיב את הרבית אמרינן איערומי קמערים כעובדא דההוא טבחא דנפיק טרפה מתותי ידיה וכו' עכ"ל המרדכי ועובדי דבר ביניתוס ודטבחא הם

בש"ס שם ד' כ"ה ע"א נלע"ד דמ"ש המרדכי ולא מהימן לומר עבדי תשובה קאי אמילתיה דרבא דאמר לוה ברבית פסול לעדות עפ"י פירוש ראבי"ה דהיינו כשידוע בעדים ואהא קאמר דכשידוע בעדים שלוה ברבית לא מהימן לומר האף אמנם חטאתי וברבית לויתי או הלויתי עבדי תשובה וכו' והיינו כעובדא דההוא טבחא וכו' דמשמע ודאי שנודע עפ"י עדים דנפיק טרפה מתותי ידיה ואזל רבי מזייה וטופריה להורות תשובה לרבים ואמר רבא דלא מהני משום דחיישינן דמערים עד שילך למקום שאין מכירים אותו וא"כ י"ל דדוקא בכשנפסל עפ"י העדים הוא דלא מהימן לומר שעשה תשובה אבל כשאין עדים על פיסולו אלא הוא עצמו אומר שעשה עבירה ורוצה לעשות תשובה כגון בעובדא דהרב מוהרשד"ם שחברו תובעו ממון והוא מעכב מלשלם לו בטענה שנתן לו מכבר סך כך וכך רבית אין ה"ן דאמרינן בזה דנאמן ולא שייך לומר אין אדם מע"ר דרוצה לעשום תשובה ואין מדברי המרדכי סתירה לסברת הרב מוהרשד"ם ואם כנים אנחנו בזה י"ל דגם הרב מוהר"ם מלמד ס"ל כן בכונת המרדכי ואין דבריו היפך דברי המרדכי והוא שכתב הרב כנה"ג בסי' ל"ד הגה ט"ו אות ס"ה וז"ל הא דאין אדם מע"ר היינו לשעבר או לשהבא דרוצה זה לעשות תשובה וחוזר ממה שאמר כדי שלא יעשה איסור הר"ם מלמד ח"ג סי' ג' ד' (אין מצוי אצלי לעיין בגוף דב"ק) ויראה שמ"ש המרדכי פ' זה בורר דאין אדם מע"ר אפילו אמר אעשה תשובה והוציא הרבית דאיערומי קא מערים חולק עמ"ש הר"ם מלמד עכ"ל ולפי מה שפירשתי בכונת דברי המרדכי נראה דאין דבריו היפוך מ"ש המרדכי כמובן:

הן אמת דמדברי הרמ"א בד"מ שם אות יו"ד מתבאר שהבין דברי המרדכי כהרבנים חשק שלמה וכנה"ג הנ"ל שהעתיק דין זה בלשון זה כתב המרדכי דאין אדם מע"ר אפילו אם אמר אעשה תשובה ואוציא הרבית שנתתי או אשיב הרבית אערומי קמערים עכ"ל הרי דמשמע ליה דדברי המרדכי סובבים על האומר דבר פיסול מפי עצמו וכן הבין הרב הסמ"ע בס"ק ס' ופירש דהערמא היא כדי שלא להעיד לחברו עי"ש מ"מ לדעת הרבנים הנז"ל נוכל לפרש כמו שכתבתי ובזה יש ליישב מאי דהוה ק"ל עמ"ש הרב ש"ך בסי' ל"ד ס"ק ל"ג דבפיסולי עדות מחמת עבירה לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות מדברי המרדכי הנ"ל לפי מה שהבינו הרבנים ד"מ וסמ"ע וכנה"ג דמ"ש איערומי קמערים קאי אמאי דאמר שלוה ברבית או הלוה שכונתו שלא להעיד לחברו דמזה מוכח דבעינן תחלתו וסופו בכשרות דאל"כ למה ליה לראבי"ה לומר דלא מהימן משום דדילמא איערומי קמערים אפילו תימא דלא נחשד על כך מ"מ אין בדבריו כלום דכיון שעתה הוא עושה תשובה הרי סופו בכשרות וא"כ אף אם אמת הוא אומר לא יוכל לפסול את עצמו שלא

להעיד לחברו כיון דלא בעינן בפסולי עבירה תחלתו וסופו בכשרות ומדהוצרך ראבי"ה לטעמא דאיערומי מוכח דס"ל דבעינן תחלתו וסופו בכשרות דלא כהרש"ך אמנם לפי מה שפירשנו בכונת דברי המרדכי אינו ענין לזה כלל כמובן.

ועוד י"ל דמ"ש הסמ"ע דהערמא היא שאינו רוצה להעיד לחברו לאו דוקא אלא ר"ל שרוצה לפסול מה שהעיד כבר דהו"ל תחלתו וסופו בפיסול וזה נכון יותר מדלא נרגש כלל הש"ך מדברי המרדכי ליישבם לפי שיטתו ובעיקר סברת הרש"ך הנ"ל עיין שם להרב פ"ת בס"ק מ"ה שהאריך בזה: ונראה מדברי הג' נו"ב במ"ק חאה"ע סי' ע"ב דמי שמעיד איזה עדות שנעשה בו רשע אם כשמעיד העדות הוא דרך תשובה שבא לקבל תשובת המשקל תעניות וסיגופים כיון שבא לקבל עליו לענות נפשו עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בע"נ וליכא למיחש להערמה בכה"ג וא"כ לדעת הש"ך דלא בעינן בפיסולי עבירה תחלתו וסופו בכשרות הרי זה עד כשר ומקבלים עדותו וכ"כ עפ"י מאי דמשמע מדברי הד"מ בסי' ל"ד הנ"ל דמאי דלא מהימן כשאומר שרוצה לעשות תשו' הוא משום חשש הערמה וא"כ במענה נפשר דליכא חשש הערמה מקבלים עדותו עי"ש בסתירת היתר השני בהגהה (בד"ה ועוד אני אומ') ובד"ה אפילו אם יאמר שקו"ט בדין תחלתו וסופו בכשרות.

ודע דמה שצדדתי לעיל (בד"ה אלא דלענ"ד) אם אסור לכתוב ס"ת והאזכרות שלא לשמן ע"מ שלא לקרות בו בצבור וכו' הנה ראיתי מה שנחלקו בזה רבנן קדישי הט"ז והש"ך בנה"כ רס"י פא"ר אם מותר לקרות ביחידות בס"ת שנעבד שלא לשמה דהט"ז אוסר כיון שאין הפיסול ניכר לכל יש לחוש שיקראו בה בצבור ולכן יגנז והש"ך ס"ל דליכא למיחש דמדאינו מוליכה לביהכ"ן ניכר שאינה כשרה לקרות בה בצבור ועוד שיכול לכתוב ע"ג העמוד דפסולה היא ולכן אין להצריך גניזה וא"כ לדעת הט"ז דטעון גניזה ודאי דאסור לכתוב ס"ת כזה ולדעת הש"ך נראה דמותר גם לכתוב ס"ת כזה כיון דסמי בידיה לסמן אותו שפסולה לקרות בצבור ומצאתי בשו"ת שואל ומשיב מהדו' ג' ח"ג סי' ס"ה שכ' בשם רש"ל בח"ש לגטין ד' מ' (ט"ס הוא וצ"ל ד' ד"ן ע"ב) דס"ת שאין כתוב האזכרות לשמן אף לקרות בו אסור שמא יקרא בה ושקו"ט בזה ובסו"ד כתב דדברי רש"ל תמוהים שלא נזכר מהמרדכי שכתב להדיא דמותר ללמוד ומותר ליקח שכר החומש וכן קי"ל ביו"ד סי' רפ"א ועט"ז ונה"כ שם ודו"ק עכ"ל.

גם בספרו יד שאול רס"י רפ"א האריך בענין זה במחלוקת הט"ז והנקה"כ ומתבאר מדברי מסקנתו דדעתו כדעת הנקה"כ דמותר לקרות בו ביחיד וא"כ משמע דאין שום איסור לכתוב ס"ת כזה. ולפי הנראה מיחלפא שיטתיה ממ"ש במ"ק ח"ג סי' ס"ב הנ"ל וק"ל

ומצאתי בשו"ת נ"ב מ"ת אה"ע סי' כ"ג ד"ה ומה שרצה להשיב וכו' וז"ל ובגטין ד' ד"ן ע"ב סופר שאמר אזכרות כתבתי שלא לשמן ואפילו אי נימא שאין איסור בכתיבה שלא לשמן אלא שהספר אינו כשר לקרות בו וכו' עי"ש נראה דמספקא ליה אם יש איסור לכתוב ס"ת כזה ויותר נוטה דעתו דאסור ולא נתברר לי אם מה שכתב שאינו כשר לקרות בו ר"ל בצבור או אפי' ביחיד אסור לקרות בו ובשו"ת תפארת יוסף א"ח סי' ב' ד"ה ובהכי הק' כקו' השו"מ ומחלק דלגבי איסורין דל"ב עדים דגם קרוב נאמן רק שנדע אמיתת הענין בזה מע"ר אם יש הוכחה לדבריו כי הא דמתוך שמפסיד שכרו ודאי אומר אמת עי"ש עוד: עתה נדפס ס' בנין שלמה לידידי הגאון מוהרש"ל הכהן יצ"ו ומצאתי שם בסי' ז' פלפול עצום בענין זה (דס"ת שנכתבה שלא לשמה אם כשרה לקרות בה ביחיד) בדברי הרבנים רש"ל ורט"ז והנקה"כ וכתב במסקנתו דכשר לקרות בו ביחיד דהא קריאת התורה בצבור היא מדרבנן ובפרשת זכור שקו"ט שם בדברי התה"ד ס' ח"ק דס"ל דהיא מדאורייתא בעשרה וכו' ואין לגזור ביחיד אטו בצבור דהוי גזרה לגזרה ואפילו בפר' זכור הקריאה בצבור ובס"ת כשרה היא מדרבנן אתוד"ק עי"ש נפלאות תורתו חריפותו ובקיאותו: לה אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ עיין להרבנים מנחה טהורה ד' ח' ע"ג ומקנה אברהם במ"ב אות ו' שכ' בשם הרשב"א דלא אמרי' כן אלא כשיש הכרח להוציא מן הכלל או שיש קבלה ע"ז ולפי כ"ז מתיישב מה שהק' בס' מכה לחזקיהו בחי' למס' שבת על ד' נו"ן עי"ש ומה שהק' הרמ"ט שם על הרשב"א שם ממה שכתוב בחידושי הרשב"א ריש פרק במה מדליקין על מה שאמרו בש"ס (ד' כ"ב) דלכש היינו שוכאדארזא וכו' נעלם מעיני דמני"ר דברי הרב יד מלאכי באות כ"ד שכבר הקשה כן ע"ד התוס' דשם ויישב עפי"ד הרשב"א דשם עי"ש:

לו אין מזהירין מן הדין לעיל באות כ"ו הבאתי כלליה דה"ה רפ"ב דהל' מ"א דאי איכא לאו הבא מכלל עשה מזהירין ומ"כ בגיליון ס' יד עלאכי סי' ח"ן וחתים עלה הרב מוהר"י ענתבי וז"ל ובס' קרבן אהרן ד' ט"ז ע"ב כתב דכשהלמוד הוא נלמד ממקום אחר אזי עונשין מהק"ו דהו"ל הק"ו גלוי בעלמא בפירוש הפסוק ועיין כ"מ ולח"מ בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ו עכ"ל ומשמע דבכל גוונא קאמר דכיון שנלמד ממ"א הו"ל גילוי מילתא בעלמא ומזהירין ועיין לר"ח בס' מנחה טהורה ד' ז' ע"ב דלאו דוקא בדאיכא לאו להבא מכלל עשה אלא ה"ה כי איכא ריבויא דקרא וממ"ש במחנה ראובן ושער המלך (שרשמתי באות כ"ו) בשם הגופי הל' מתבאר דלא סגי בריבויא דררא אלא בעינן תרוייהו וצל"ע בגוף דברי הגוה"ל: לז אין למדין מן הכללות וכו' אי אתמר גם בדברי האמוראים הרבנים קהלת יעקב במ"ל ח"ב אות ק"א ומקנה אברהם במ"ב אות ו' ד"ה אין

הביאו בשתיקה דברי הסוברים דנא אתמר באמוראים ומהתימה על הרב מקנה אברהם שהרי מכלל דברי הראשונים שהביא הוא עצמו שם בתחלת האות אנו למדין דאפילו באמוראים אמרי' כלל זה וכמ"ש הרב יד מלאכי באות כ"ג ועי"ש חלוקי דעות בזה ועיין חנא וחסדא ח"א ד' קל"ב ע"ג אהלי יהודה במער' חמץ ד' ע' סוע"ב: לח אינו לוקה עליו משמעות לשון זה הוא דמילקא הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא איכא וכמ"ש מרן כ"מ בפי"ח מהל' פסולי המוקדשין דין י"ב ויש בזה מערכה מול מערכה דיש סוברים דאסור מה"ת דאל"כ אינו שייך לומר אינו לוקה דמהיכא תיתי מלקות הרי אפילו איסור תורה אין בו (על דרך שכ' הר"ן בהלכות ברפב"ת דיומא בסוגיא דה' עינויין דאם איתא דשאר עינויין אינם אלא מדרבנן היכי שייך לומר ולא אמרו ענוש כרת אלא לאוכל ושותה הרי אפילו איסר תורה ליכא עי"ש).

א) כן דעת ה"ה פ"ה מהל' מאכלות אסורות הל' י"א (ד"ה ואם) דאין לשון זה נאמר באיסורין דרבנן. ב) וכן נראה דעת מרן הב"י בא"ח סי' תמ"ב (בד"ה ומ"ש רבינו ולר"א שהן בלאו וכו') שכ' דממ"ש חכמים ועל עירובו בלא כלום משמע דאיסור תורה מיהא איכא מדלא אמרו מותר עי"ש וא"כ ה"ה או כ"ש לדידיה דלשון אינו לוקה מורה דאיסור תורה מיהא איכא וכדברי מרן הב"י כתב הר"ן ר"פ אלו עוברין והרב קרבן נתנאל שם אות קטן י"ב כ' ליישב לשון הטור לדעת מרן הב"י עי"ש ולהרב ערך השלחן סי' תמ"ג ריש אות ג'.

ואף למה שכתב בקרבן נתנאל שם אות ה' בשם שו"ת פנ"י סי' ט"ו שהאריך דאין בתערובת אליבא דרבנן אלא איסור דרבנן בעלמא יתכן דדוקא בלשון זה (על עירובו בלא כלום) הוא דמשמע ליה דאין בו שום נידנוד איסור תורה אבל בלשון אינו לוקה אולי דמודה דאם לא היה בו איסור תורה לא היה צריך לומר דאינו לוקה וכ"כ ה"ה בהל' שבת ריש פ"כ בדין שביתת בהמה דממ"ש הרמב"ם אינו לוקה משמע דאיכא איסור תורה עי"ש וכ"כ הרב עפרא דארעא במער' הצד"י אות ע"ד (על דברי הרב ארעא דרבנן אוה תקל"ז) בשם תשו' שבס' בני יהודה ד' קט"ז ע"ג שהביא מדברי ה"ה דלשון אינו לוקה לא שייך באיסורין ולא ציין מקום דברי ה"ה וס' בנ"י אינו מ"א.

ולפי הנראה יש חיסור לשון וצ"ל לא שייך באיסורין דרבנן וקצת נראה דגם הרב לחם משנה בהל' שבת שם לולא מה שסיים הרמב"ם שם פטור (דמשמע פטור אבל אסור ככל איסורי שבת) היה מודה להרב המגיד דלשון אינו לוקה ר"ל דאיסור תורה איכא עי"ש ד וכן הוא דעתו בר"פ י"ב מהל' ע"ז במ"ש רז"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין דאיסור לאו מיהא איכא ופירש כן גם דברי רבינו הגדול שם איש המתגלח אינו לוקה

דר"ל דאיסורא דלאו מיהא איכא עי"ש ואיסור לאו דקאמר היינו ודאי איסור תורה ה) ובפלוגתא דרב חסדא ורבה בפסחים ד' מ"ו אי אמרי' הואיל ורבה אמר אינו וקה וקי"ל כותיה דעת הרב לח"מ בפ"א מהל' יו"ט דין ט"ו לדעת הרמב"ם דאסור מן התורה כשאינו נהנה בה ביו"ט עי"ש גם הרב פרי חדש (להלכות פסח) בנימוקיו על הרמב"ם פ"ה מהי' ע"ז בדין שביתת בהמה הנ"ל הוכיח דמ"ש הרמב"ם גבי מחמר פטור ר"ל דאסור מדרבנן מדלא כתב אינו לוקה כמ"ש גבי שביתת בהמה מוכח דס"ל דמשמעות אינו לוקה היינו דאסור מן התורה.

ו) וכן הוא דעת בפר"ח יו"ד סי' ס"ב סק"ז דאינו לוקה משמע דאסור מה"ת אנא שכ' בענין ההוא ליישב דעת הסוברים דהוא מדרבנן דמשום דמיתה עושה ניפול ולוקין עליו הוצרך לומר דבשחוטה אינו עושה ניפול ואין לוקין עליו וה"ה דליכא איסור תורה. וכן הוא דעתו בפלוגתא דהואיל הנ"ל עיין בדב"ק ברס"י תצ"ה ד"ה ולכן נ"ל וכו' וכתב הרב צרור החיים בד' מ"ה ע"א שכן דעת הרב מקראי קדש עי"ש: הן אמת דהרב פרי חדש תברא לגזיזיה דבשי' תק"ג (בד"ה וכתב בס' בית חדש) כתב בפשיטות דהמבשל ביו"ט לחול אינו אסוני אלא מדרבנן דקי"ל כרבה דאמר הואיל וכו' וכבר עמד ע"ז הרב שם יוסף בד' ל"ד ע"ג אף גם הכריח מכמה מקומות שכן עיקר לדינא וכתב שזה דעת ה"ה והר"ן ושדברי הרבנים לח"מ ופר"ח רסי' תצ"ה ומק"ק וצה"ח הנ"ל תמוהים וכו' עי"ש מ"מ י"ל דאין מזה סתירה לעיקר כללין דהכא שאני אינן למימר דאיידי דאמר רב חסדא לוקה אמר רבה אינו לוקה אע"ג דאיסור תורה נמי ליכא ועכ"ל כן שהרי כבר כתבתי בראש האות דדעת ה"ה הוא דלא שייך לומר אינו לוקה באיסורין דרבנן ואילו הרב שם יוסף שם הכריח דדעת ה"ה בפלוגתא דהואיל דלרבה דקי"ל כותיה ליכא אלא איסורא דרבנן והרי רבה קאמר איזו לוקה אלא ודאי צ"ל דאיידי דרב חסדא קאמר איהו אינו לוקה והיה נראה לכאורה דהרב פר"ח סותר עצמו במ"ש בחיו"ד סי' קט"ז ס"ק י"א בדין אכילת דברים המאוסים דאיסורן מדרבנן והעובר עליהן מכין אותו מ"מ.

והוכיח כן ממ"ש הרמב"ם בס' המצות לאוין קע"ט דאינו חייב מלקות עליו כי פשטיה דקרא הוא בשרץ לבד הרי דמשמע ליה מלשון אינו חייב מלקות (שהוא כמו אין לוקין עליו) דרק איסור דרבנן הוא דאיכא היפך שיטתו הנז"ל אך באמת נראה דלק"מ דהוכחת הרב פר"ח היא מסיום לשון הרמב"ם כי פשטיה דקרא בשרץ לבד דמשמע דר"ל דשאר דברים אין להם רמז בתורה ז) והרב תבואת שור בסי' י'.

סו"ס ק"ב הביא דברי הפ"ח וכתב ע"ד ולייות דעתי אדרבה דכתב דאינו חייב מלקות לא מיעטו אלא ממלקות וכו' עי"ש שיישב סיום לשון הרמב"ם הנ"ל ולמדנו דגם התב"ש קאי

בשיטת הרבנים הנ"ל דאינו לוקה ר"ל דאסור מדאורייתא ח) ובדברי הרמב"ם פ"א מהל' נדרים דין ו' אמר אכילה וכו' או אכילה מפירות אלו אינו לוקה נראה קצת מדברי הר"ן בחידושיו הובאו דבריו במשל"מ רפ"ד מהל' שבועות דמפרש דר"ל דאיכא מיהא איסור תורה שהשוה דבריו למ"ש ברפ"ד מהל' שבועות שהוא כאוכל חצי שיעור מנבלות וכו' ט) וכן דעת הרב משל"מ בפרק י"ג מהל' שכירות ה"ג דלשון אינו לוקה מורה דאיכא איסור תורה דאי איסור דרבנן מלקות מהיכא תיתי ולכן תמה על מ"ש הסמ"ג בדין שבות אסור ואינו לוקה עי"ש ובשו"ת שואל ומשיב ח"ב סי' ס"ט) י).

גם בפט"ז מהל' טומאת אוכלין דין יו"ד הבין ממ"ש הרמב"ם שם דאע"ג דישראל מוזהרין להיות טהורין ברגל אם נטמא אינו לוקה דר"ל דאסור מה"ת (אלא דנראה קצת מדבריו דלא ממשמעות אינו לוקה הוא מה שכתב כן אלא מהמשך כל לשון הרמב"ם עי"ש). יא) גם מרן חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ח"י (בד"ה וזה אשר השבתי הובאו ד"ק בס' שיורי ברכה א"ח סי' קנ"ו אחר אות ג') הביא דברי הרמב"ם בפט"ז מהלכות סנהדרין לאו שאין בו מעשה כנון וכו' אינו לוקה וכתב אלמא דאורייתא הוא אלא שאין לוקין עליו ומה שכתב מרן כ"מ בפי"ח מהל' פיסולי המוקדשין הי"ב רכ"ל (עמ"ש הרמב"ם והמטמא את הקדשים אינו לוקה) דאיסורא מיהא איכא נראה דאיסורא דאורייתא קאמר כדמוכח מדברי הרב החנוך בפר' צו מצוה קמ"ו בפסוק והבשר אשר יגע בכל טמא שכתב וז"ל מדיני המצוה כגון מה שאמרו רז"ל שאסור לטמא את הקדשים או לסבב להן טומאה אבל המטמאן אינו לוקה עכ"ל וכיון שכתב שדבר זה הוא מדיני מצוה זו מוכח ודאי דמדאורייתא אסור אלא שאינו לוקה עליו ולענין טמא הנוגע בתרומת ארץ ישראל אם לוקה שקו"ט רבינו המשל"מ ברפ"ב מהל' תרומות דמדברי התוס' בזבחים נראה דלרבי יוחנן לוקה ובמכות כתבו דאינו לוקה וכתב שדעת הרמב"ם ג"כ דאינו לוקה ומתבאר מדבריו דעכ"פ איכא איסור תורהושם כתב הרמב"ם דאסור לטמא התרומה כשאר קדשים וא"כ ודאי דמ"ש בהל' פסולי המוקדשין דאינו לוקה ואיכא איסורא היינו איסור תורה.

ועיין שם להרב שער המלך והרב צפיחת בדבש בסי' מ"ו כתב דרש"י בפסחים ד' י"ד ד"ה מדבריהם ובד' ט"ו ע"א ד"ה יניחנה וגטין ד' ס"א ד"ה וסיפא ס"ל דמוזהר מן התורה שלא לטמאות את התרומה והרשב"א בגטין שם כתב בשם התוס' דלטמא תרומה אינו אסור אלא מדרבנן ושוב בד' קכ"ז ע"א וע"ב כתב דהרמב"ם והרשב"א עצמו וכן דעת הרב החנוך והראב"ד דאסור מן התורה ושכן הוכיח הרב דברי אמת בקונטריס ד' צ"ח ע"ב (והוא בקונט' עשירי בד"ה ונראה מדברי הראב"ד וכו' ד' ק"ך ע"ג מדפוס אשכנז) מכמה

מקומות ושגם מרן מוהריט"א בהלכות בכורות ד' קל"ו ע"ג (לפי הנראה הוא מ"ש בפ"ה סי' מ"ג עי"ש מד"ה והנה אחר שבארו בשמעתין וכו' בד' ס"ח ע"ג מדפוס ווארשא) בכל מאי דשקו"ט תפס בפשיטות דאסור מדאורייתא ולא חש להזכיר סברת התוס' שהביא הרשב"א וכו' יעי"ש א"כ מתבאר דאינו לוקה שכתב הרמב"ם במטמא את הקדשים ר"ל דאיכא מיהא איסורא דאורייתא.

יב) וכן ראיתי בספר ימי שלמה ד' ע"ז ע"א שכתב דממ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' שמיטה ויובל דין ב' אינו לוקה מן התורה וכו' מבין הרב מוהר"י קורקוס דר"ל דאסור מן התורה ואהכי ק"ל על דברי הרמב"ם שם דין יו"ד עי"ש. יג) ובמה שכתב הרמב"ם סו"פ י"ב מהלכות ע"ז ואינו לוקה אלא על המת בלבד עיין במה שרשמתי לקמן במערכת הקו"ף אות ח'.

יד) ובדין מקלל את חברו דאיכא כמה גווני דאינו לוקה עליהם כמ"ש הרמב"ם בפרק כ"ו מהל' סנהדרין ומשמע (מדקאמר אינו לוקה) דאיסורא מיהא איכא וכמו שכתב מפורש הריב"ה בטור ח"מ סוף סי' ז"ך פשיט"ל להרב ב"ח דאסור מן התורה וכ"כ בס' תוכחת חיים פר' תצוה ד' צ"ב ע"א. טו) ובפ"ד מהל' מאכלות אסורות דין ט"ז גבי צירוף איסורין כתב דאם צירף מהכל כזית ואכלו אינו לוקה ואסור מן התורה כדין חצי שיעור.

טז) ושם בפרק ט"ו דין ג' וכן אם לא היה בתערובת כזית בכדי אכילת פרס וכו' אינו לוקה אלא מכת מרדות וכונתו ודאי דאסור מן התורה ככל דין ח"ש. יז) ובמ"ש הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פ"ט דין ו' המבשל בשר מתה או חלב בחלב לוקה על בשולו ואינו לוקה על אכילתו משום בב"ח כתב הרב נחפה בכסף בח"ב בחיו"ד רס"י א' דממ"ש אינו לוקה על אכילתו משמע דאיסורא מיהא איכא ונפ"מ לענין הנאה ואסור משום בב"ח וכן דקדק הרב המגיד לענין מעושן ומבושל בחמי טבריא ומבשל במי חלב דפטור ממלקות אבל איסורא מיהא איכא וכ"כ הפר"ח סי' פ"ז ס"ק י"ב וה"ה לענין חלב בחלב וכ"כ הרב פרי תואר בס"ק י"ד ובשר מתה וחלב בחלב אסור בבישול ובהנאה להיות איסורו מדאורייתא אתו"ד הרב נחב"כ עי"ש הנך רואה דמשמע ליה דאינו לוקה דאמר הרמב"ם דמשמע דאיסורא איכא היינו איסור תורה (מה שהבין מדברי הרב פר"ח דסובר דאיכא איסור תורה אינו מוכרח שהרי לא כתב אלא דאיכא איסורא ואולי מדרבנן קאמר ובמה שהבין מדברי ה"ה לענין מעושן וכו' עיין בדברי מרן חיד"א במחבר' שהבאתי לקמן בד"ה ומכל מקום וק"ל): ולשון אין לוקין עליו ג"כ שוה לאינו לוקה ור"ל דאיסורא דאורייתא איכא.

א) כן דעת הרב מטה יוסף בח"ב ביו"ד סי' ז' אות א' ואות י"ג גבי מעושן ומבושל בחמי טבריה בחלב שכ' הרמב"ם בפ"ט מהל' מאכלות אסורות דאין לוקין עליו עי"ש. ב) וקצת יש להוכיח כן מדברי הרמב"ם בפר' יו"ד מהל' כלאים ה"ב שכ' רחל בת עז צמרה אין לוקין עליו וכו' אבל אסור מדבריהם וכו' שהוצרך לפרש דהאיסור מדבריהם דאי הוה אמר סתם אין לוקין הוה אמינא דאיכא מיהא איסור תורה (דהא ודאי לא הוה ס"ד לומר דמותר וק"ל) ועי"ש בדברי מרן כ"מ שכתב מפורש דאין לוקין ר"ל דאסור מדאורייתא זולת בדבר שאין שום רמז בתורה לאיסורו והרב עפרא דארעא באות ע"ד כתב לדחות דברי מרן הנ"ל דהוצרכו בש"ס לומר לשון אין לוקין משום ר"מ דס"ל בעלמא חוששין לזרע האב ולוקה לענין אותו ואת בנו אהכי קאמר הש"ס לענין כלאים שאין לוקין עי"ש מוכח דגם הוא מודה דלשון אין לוקין בעלמא משמעותו דאיכא איסור תורה.

ג) וכן דעת הרבנים מוהר"י עייאש ויד מלאכי ומרן חיד"א בספרו יעיר אזן במער' האלף אות ח"י עי"ש בד"ה ומעתה שכתב שם מרן חיד"א דמלשון הרמב"ם והמשקה כוס עיקרין אסור ואין לוקין עליו מוכח דאיסור תורה ואיצטרך לומר דהגם דאסור מן התורה אין לוקין עליו וכתב שכן דעת הרב יד מלאכי בתשובתו שבס' בני יהודה ואסף הכהן דברי כמה מרבנן בתראי שפירשו כן דברי הרמב"ם בכמה מקומות והרב מוהרי"ע בספר בנ"י שם דחה ראיותיו ופשיט"ל דשתיית כוס עקרין איסור מדרבנן הוא ושמלשון הרמב"ם ג"כ אין ראיה דאיידי דנקט ברישא לוקין נקט בסיפא נמי אין לוקין ומרן חיד"א לא נתקררה דעתו בדחיה זו דאין דרך הרמב"ם לכתוב דבר שמשמעותו היפך האמת משום איידי וכו' ועוד הכריח כן מלשון הסמ"ג וכו' עי"ש הנך רואה דאף דחלוקים בעיקר הדין אם אסור שתיית כוס עקרין מדאורייתא או רק מדרבנן הצד השוה שבהן דלכ"ע מיהא לשון אין לוקה עליו מורה ובא דאסור מן התורה זולת היכא דאיכא למימר דנאמר לשון זה באיידי דבזה להרב בני יהודה מצינן למימר דהוא מדרבנן ולמרן חיד"א דחיקא ליה למימר הכי בלשון הרמב"ם ומשמע דבלשון הש"ס מודה דמצינן למימר הכי ועכ"פ אם לא נאמר אלא לשון אין לוקין לכ"ע הוא איסור תורה: ומכל מקום אינו מוסכם לומר דמשמעות אין לוקין עליו וכן אינו לוקה הוא דאיכא איסור תורה שהרי הרב מטה יוסף שם באות י"ג שכתב דהוא מדאורייתא מסיים דלא כהט"ז שכ' דהוא מדרבנן ועם כי עיינתי בט"ז ולא מצאתי שום רמז דס"ל דהוא מדרבנן אך נראה דט"ס הוא וצ"ל דלא כהעט"ז (עטרת זהב) וכונתו, על הרב הלבוש שכתב בסי' פ"ז ס"ה המבשל בחמי טבריא והמעשן אין לוקין עליו וכו' ומ"מ אסור מדרבנן וכו' עי"ש וכן דעת מרן חיד"א במחזיק ברכה שם אות י"ג ששם הביא מ"ש הרב מטה יוסף דאסור מן התורה ותמה עליו דכיון

דאין האיסור אלא משום דהוי בעיא דלא אפשיטא וספקא דאורייתא לחומרא א"כ לדעת הרמב"ם דחומר הספקות מדרבנן איך נוכל לומר דאין לוקין דכתב הרמב"ם ר"ל דאסור מן התורה (עי"ש שפקפק עמ"ש הרב הלבוש דאסור מדרבנן דמשמע דהוא גזרה בעלמא מדרבנן ולא משום ספקא דאורייתא) ומדבריו למדנו דמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' נדרים דין י"ד ובין כך ובין כך משקין היוצאים מהם ספק לפיכך אם שתה מהם אינו לוקה עכ"ל דהא דאיסורא מיהא איכא אינו אלא מדרבנן ככל חמר הספקות לפי שיטתו.

וכן במ"ש שם בפ"ו דין ב' ה"ז אסור מספק' לפיכך אם עברו אינו לוקה וכן מ"ש שם בפ"ט דין ד' וכל ספק נדרים להחמיר ואם עבר אינו לוקה ועי"ש בדין ה'. וכן מ"ש שם בפ' יו"ד דין ב' אמר שבת וכו' הרי ספק וכו' ואם אכל אינו לוקה בכלם צ"ל דאסור רק מדרבנן כיון שהאיסור הוא משום ספק וכן מ"ש הרמב"ם בהל' ע"ז פי"ב דין ד' טומטום ואנדרוגינוס הרי הן ספק וכו' ואם עברו אינם לוקין צ"ל דאיסורן רק מדרבנן ככל חומר הספקות וכן מ"ש שם דין יו"ד טומטום ואנדרוגינוס אינו עוטף כאשה ואינו מגלח כאיש ואם עשה כן אינו לוקה צ"ל דאיסורו מדרבנן וכן מ"ש בפ"א מהל' מ"א דין י"ג גבי חלב של כוי דאסור (מספק עי"ש במרן כ"מ) ואין לוקין עליו צ"ל דאסור מדרבנן וכן מ"ש בפ"ד שם דין ד' אסור לאכול מבהמה שלא שהה ח' ימים דהוי כנפל ואין לוקין עליו ואיסורו מספק כמ"ש מרן כ"מ שם וכן שם בפ"ח דין ד' גבי עוף שירכו כירך בהמה וכו' אין לוקין עליו ועוד שם בפ' יו"ד דין ה' תבואה שהשרישה וכו' הרי אלו ספק וכו' לפיכך אם לקט מהם ואכל אינו לוקה ובמקום אחר כתבתי לדחות קצת מדוכתי הנ"ל עפ"י הכללים שנאמרו בדברי הפוסקים בפלוגתא דחומר הספקות די"א דבדבר שיש בו חזקה לאיסור לכ"ע ספקא דאורייתא לחומרא מן התורה ועוד כלל אחר אמרו דבספק שאפשר להתברר לכ"ע ספקו לחומרא מן התורה ועיין באור לי סי' ס"ב ואכמ"ל: ובמה שכתב הרמב"ם בפיו"ד דמאכלות אסורות דין כ"ב הטבל והחדש וכו' משקין היוצאין מן פרותיהן וכו' ואין לוקין עליהן וכו' שקו"ט טובא הרב זרע אמת בחיו"ד סי' מ"ב ובתחלה כתב דנראה דמלקות הוא דליכא אבל איסור תורה איכא אלא דמדברי מרן הכ"מ כתב שם דנראה דס"ל דאינו אלא איסור דרבנן ואחר עוצם פלפולו בזה מסיק דכונת הרמב"ם כן הוא כמ"ש מרן כ"מ דאינו אלא מדרבנן עי"ש ובפ"ו מהלכות ע"ז דין ח' כתבהרמב"ם כל המשתחוה לשם על אבנים מפוצלות בלא פשוט ידים ורגלים אין לוקה אלא מכין אותו מכת מרדות ע"כ והבין מדבריו מרן כ"מ דאינו אסור אלא מדרבנן ובההיא דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן שלא כדרך הנאתן דמשמע דאיסורא איכא עיין מה שרשמתי לקמן במערכת הכף אות כ"ב אם הוא איסור תורה או מדרבנן ועיין באור לי

ד' קמ"א ע"ד וד' קמ"ב והעולה מכל המקובץ דהני לישני אינו לוקה ואין לוקין עליו אין בהם כלל מוחלט אם ר"ל דאסור מיהא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן ועי"ש באור לי דנמצא לשון אין לוקה וכן אינו חייב דר"ל דאיסורא נמי ליכא וביו"ד רס"י שס"ב ואם נתנו בארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו ביאר שם הרב שבט יהודה דאיסורא נמי ליכא כלל ואיידי דרישא נקט בסיפא אינו עובר.

טל אין עושין מצות חבילות חבילות בענפי סעיפי כלל זה עיין בס' דברי מנחם בסי' רע"ג באורך ועיין נחמד למראה ח"א ד' ס' ע"ב וע"ג לענין אי אמרי' כן בשתי מצות דאחת דאורייתא ואחת דרבנן וכל מה שכתב שם ע"ד הרבנים יגל יעקב ועושה שלום בזה אחרי המחי"ר הם דברים תמוהים ומ"ש דיש סוברים דקדוש יו"ט דאורייתא עיין מה שרשמתי לקמן במערכת הקו"ף בס"ד ועיין בפרטים אלו בשו"ת כתב סופר א"ח סי' לק"ט באריכות ומה שחקר שם בשולח מנות לעני ומתכוין שיהי' גם למתנות עניים או שמקיים משלוח מנות במעות מעשר אם יש בזה משום אעמח"ח אינו מובן לקוע"ד דהא דאין עושין מצות חב"ח שייך דוקא כשעושה שתי המצות ממש אלא שעושה אותם בבת אחת לא כן כשעושה מעשה אחת ורק מכוין לשתי המצות שיעלה לכאן ולכאן אין כאן עשיית מצות חבילות וצ"ע ועיין יד המלך (ספרדי) בד' ק"ה ע"א וק"ל עתה נדפס ס' ויען אברהם לגדול בדורנו יצ"ו ועי"ש בד' י"ט סוע"ג והוא תנא דמסייען ועיין עוד בשו"ת כתב סופר סי' כ"ו: מ אין שליחות לעכו"ם לענין עכו"ם בעכו"ם עיין להרבנים יד מלאכי בכללי דינים אות ס' ואהל יעקב אות י"ט ישרי לב ד' מ"ז אות נ"ג שכ' בשם הרב מוהרש"ך בח"א סי' קי"ד דבעכו"ם לעכו"ם יש שליחות ואין הספר מצוי אצלי כי רואה אני להרב"ש באה"ע סי' ה' ס"ק י"ט שייחס למוהרש"ך דס"ל כהר' תה"ד שהוכיח שם דס"ל דגם בעכו"ם לעכו"ם אמרי' אין שליחות שוב ראיתי מה שכתב שם מר חיד"א בברכי יוסף אות ט"ז ועי"ש בפ"ת ויעיר אזן במערכה זו אות ד"ן מנחת זכרון במערכת שליחות שו"ת הר המור סימן ח' (דיבור המתחיל ועוד בה) מגן אברהם וערך השלחן וחק יעקב סי' תמ"ח חסדי דוד על התוספות בפ"ו דמס' ע"ז ד' צ"ד סוע"ד פרי מגדים במשבצות זהב סי' ש"ז סק"ד (ד"ה אמר הכותב ובד"ה ובדברי) ובסוס"י תמ"ח.

ולהרב נחמד למראה ח"א ד' ס"ד ע"ב ובגיליון הש"ס על הירושלמי הנד"מ (בזיטאמר) ברפ"ו דמס' דמאי ולהרבנים מטה אהרן ד' ע' ע"ד וד' ע"א ע"א חת"ס א"ח סי' קט"ז (בשנית להנ"ל) ובשו"ת יד יוסף להרב מוהר"י דייטש בסי' ק"ט כתב דראית המג"א בסי' תמ"ח מהירוש' פ"ו דדמאי היא ברורה וכ"כ במנ"ל (צ"ל במל"מ) פ"ב מהלכות שלוחין והביא עוד ראיה מהירוש' פ"א דתרומות ה"א עכ"ל וכן נוטה דעת מרן חיד"א ביעיר אזן

הנ"ל והיה טעמו דכיון דמפורש בשני מקומות בירושלמי הנ"ל כן ובתלמודין לא נמצא מפורש בהיפך אית לן למינקט כהירוש' וכן דעת הרב מעין גנים (לבעל עצי לבונה) בסי' צד"ק ס"ג ועיין שו"ת תפארת יוסף א"ח סי' י"ט והרב רב דגן בנימוקיו לח"מ סי' קפ"ח כתב בשם הרב מוהרש"ך ח"א סי' קי"ד דעכו"ם שהוא מפורסם היותו שליח כולל ופקיד בנכסי עכו"ם חברו בזה לא מצאנו ולא ראינו שלא יועיל עכ"ל נראה קצת דדווקא בעכו"ם כזה הוא דאמר רב מוהרש"ך דמהני דהוי כיד בעה"ב ממש וכמו פועל שכתב הרב מח"א דמהני ביה שליחות משום דיד פועל וכו' (עיין לקמן אות קמ"ז) ואולי מזה הוא שהבין הרב ב"ש דמוהרש"ך ס"ל דאין שליחות לעכו"ם בעכו"ם וצל"ע בגוף דב"ק וכתב שם ברב דגן דמוהריק"ש בסי' קפ"ח ס"ל דעכו"ם בעכו"ם יש שליחות ועיין בשו"ת פנ"י ח"ב בא"ח ס"ו סי' ה' דנראה דדעתו דגם עכו"ם בעכו"ם אין שליחות וכ"כ בשו"ת בשמים ראש בכס"א דהרסנא סס"י ר"ד (בד"ה ותדע) ורב אחד בקובץ יגדיל תורה קונטריס ט' סי' קל"ב אות כ"ג מוכיח מש"ס דילן דיש שליחות לעכו"ם בעכו"ם עי"ש והמעיין יראה שיש לדחות ראייתו ואינה כדאי לסתור דעת רבנן קדישי הנ"ל דנקטי דאין שליחות גם בעכו"ם לעכו"ם והשגתי עתה שו"ת מוהר"ם מינ"ץ וראיתי שם בסס"י ה' שכתב דאפשר דבעכו"ם לעכו"ם יש שליחות ולא פניתי כעת לעיין בספרים הנ"ל אם הזכירו סברתו שו"ר שהרב קהל יהודה ד' ס"ד ע"ב כתב בשם הרב כנה"ג ח"מ רס"י קפ"ח דמוהרש"ך ס"ל דמהני ושמוהרמ"מ כתבו כמסתפק:

ודע דלסברת הרב משאת בנימין דיש שליחות לעכו"ם בעכו"ם נחלקו הגאונים רעק"א וחת"ס א"ח סו' קט"ז (בשנית להנ"ל) בד"ה ומ"ש עוד וכו' לענין נכרי אם נעשה שליח למומר דרעק"א ס"ל דנעשה שליח לפי מה שהשריש בס' אבן העוזר א"ח סו' קפ"ט דבעי רק דומה בחד צד או שיהיה בן ברית אעפ"י שאינו ישראל כמו עבד נעני א"כ עכו"ם נעש' שליח למומ' דשוה בחד צד שאינו בן ברית כמותו וכו' והג' חת"ס חלק עליו מסברא דלא חשיבי שוו אהדדי מה ששוים בהעדר שזה וזה אינם בני ברית כיון דלא שוו בישות והוויה שזה ישראל וזה אינו ישראל ואפילו נימא דמומר לגבי ישראל לא חשיב בן ברית מ"מ לגבי עכו"ם חשיב ב"ב שבידו לחזור בכל שעה וכו' עי"ש ד"ק מא אין אדם רשאי לחבול בעצמו עיין בספר החסידים סי' תרע"ו דמשמע דהוי מדאורייתא ועיין להרבנים לח"מ פ"ג מהל' דעות נחפה בכסף ח"ב ד' קי"ח דרך המלך כ"ד ע"ב (ד"ה ועיין) ארעא דרבנן אות רנ"ד ולכל הדברות נקיטינן דאין אדם רשאי לחבול בעצמו והרב סוכת דוד ד' ק' ע"א נקיט בלישניה דקי"ל אדם רשאי לחבול בעצמו וזו אינה משנה כאמור ודברי מוהרש"א בח"א למס' שבת ד' קי"ג ע"ב מדוקדקים עי"ש וק"ל ועיין להרבנים ערך

השלחן סי' קי"ח ואבות הראש נר"ו בח"א ד' קי"ג ע"א: מב אין הלכה כשיטה לא אמרינן היכא דקיימי אמוראי כשיטה כ"כ הרב לח"מ בפ"ג מהלכות דעות ועיין להרב מקנה אברהם אות ח"י ולקמן אות רפ"ו: מג אסור אם יתכן לפרש לשון זה דהוי דוקא לכתחלה רשמתי בזה בקונטריס כללי הפוסקים סי' ט ז אות י"א בס"ד: ואם אפשר לפרש לשון אסור דר"ל ממדת חסידות עיין מה שרשמתי בקונטריס הנ"ל שם אות י"ב: מד אין למדין מן הכללות וכו' כתב הרב עצמות יוסף על סוגייא דקידושין ד' ל"ז דהיכא דת"ק אמר כל ותנא דבתריה אמר אף וכו' לא אמרי' אין למדין וכו' דודאי דוקא הוא ועיין להרב נחמד למראה ח"א ד' קל"א מאי דשקיל וטרי בזה:

מה אין עונשין מן הדין וכן אין מזהירין מה"ד היינו דוקא בק"ו אבל במה מצינו עונשין ומזהירין כ"כ הרב חשק שלמה בכלליו אות ח' בשם מרן החבי"ב בס' דינא דחיי ואינו מצוי אצלי לראות אם הזכיר דברי הר"ן בנדרים ד' ד' ריש ע"ב שכתב בהיפך ועיין להרבנים משל"מ בפ"ב מהלכות נזירות הלכה י"ז וברית יעקב פאייתוסי ד' ל"ב ע"ג ול"ג ע"ב ומוהר"ץ הירש חיות בנדרים שם וטעם המלך אשר בשער המלך בפ"ב מהלכות שחיטה וכתב הרב מלא הרועים בח"ב ד' ל"ז אות ט' דדבר זה תלוי בשני הטעמים שנאמרו במדה זו (דאין עונשין מה"ד) דלטעם מוהרש"א עונשין ולטעם הרב הליכות אלי אין עונשין (בטעמים הללו עיין מה שרשמתי לקמן באות ש"ל) וכתב שהרב באר יעקב דחה טעם מוהרש"א וא"כ קם דינא דאין עונשין ועי"ש עוד בדף ו' ע"ג וע"ד והרב מקנה אברהם בח"ב אות כ"ה ד' יו"ד ע"ג (ד"ה ולענין) כתב בשם הרב שכנה"ג בכללי הק"ו שדעת הרמב"ם וסמ"ג והריטב"א וסיעתם דאין מזהרין במה מצינו ולפי זה יש לפקפק קצת במה שתלו דבר זה בשני הטעמים דלטעמו של מוהרש"א עפ"י דברי הסמ"ג (דמשום שהוא חמור לא סגי ליה בכפרת המלמד שהוא קל) עונשין במה מצינו והא קמן דעת הסמ"ג דאין עונשין במה מצינו וש"מ דנא תלי הא בהא והרב שו"מ בהגהותיו להירושלמי פרק ה' דמס' ע"ז הלכה י"ב הבין מהירוש' שם דאין עונשין במה מצינו ותמה על הרב משל"מ שלא זכר דברי הירוש' גם הרב מראה הפנים שם כתב בשם הרשב"א בחי' לחולין בפרק גיד הנשה שדין מה מצינו כדין ק"ו וידידי הרב עמודי אש יצ"ו בחי' על הירושלמישם כתב דש"ס דילן בקידושין ד' ז"ן ע"ב דאמר אי מה שלי בשלך ענוש כרת וכו' ס"ל דעונשין במה מצינו וחולק על הירושלמי ונקיטינן כתלמודין עי"ש ותמיה לי איך נחה דעתו לומר כן דאף אם לא ראה דברי הראשונים הנ"ל שכתבו דגם במה מצינו אין עונשין הנה הרב מראה הפנים באותו פרק באותו מקום מעיד בגדלו בשם הרשב"א דאין עונשין במה מצינו ואיך יחליט לומר היפך סברתו ומה שהכריח סברת

הש"ס דילן מההיא דקידושין כבר כתב הרב עצמות יוסף שם דהוי גילוי מילתא בעלמא וא"כ י"ל דבסברא זו הוא דפליגי דלהש"ס דילן חשיב גילוי מילתא ולהש"ס ירושלמי לא הוי גי"מ אבל לכ"ע אין עונשין במה מצינו (ועיין במה שכתבתי באות כ"ה) גם הרב לח"מ בפ"א מהלכות אישות הלכה ב' כתב דג"ש חשיבה מפורש בתורה טפי ממה מצינו שהרי עונשין ומזהרין מג"ש ומשום מה מצינו וק"ו אין עונשין ומזהרין הנך רואה דפשיטא ליה דאין עונשין במה מצינו כמו בק"ו וכדעת הראשונים הנ"ל.

ושם בעמודי אש ציין לעיין בס' סדר משנה בהלכות ע"ז רפ"ו ואינו מצוי אצלי לראות מאי קאמר מר בזה אחר זמ"ר השגתי ס' גנת ורדים להרב פרמ"ג וראיתי בכלל ה' שעמד לבאר אי עונשין ומזהרין במה מצינו וכתב דבשכנה"ג הביא דעונשין במ"מ ושוב כתב דתלי בשני הטעמים עי"ש וכבר כתבתי למעלה דהרב מקנה אברהם כתב בשם שכנה"ג דהרמב"ם וסמ"ג והריטב"א וסיעתם סברי דאין עונשין במה מצינו ולפי הנראה בשכנה"ג הביא בזה שתי דעות והמקנה אברהם וגו"ר לא כתבו דבריו בשלימות ומי שיש בידו ספר התורה הזה ידע דבר ברור.

וע"ע בגו"ר הנ"ל בכלל ד' וק"ל ועיין בתוס' פסחים ד' כ"ב ד"ה מה לכלאי הכרם ובהגהות וחידושי הרב מלא הרועים שם הנדפסים עתה בהש"ס דפוס רא"ם: ודבר הלמד במה הצד אי עונשין ומזהירין האריך בזה בגנת ורדים הנ"ל בכלל ד' ועי"ש בכלל מ"ב ד"ה ודע דהא מילתא: מו אין רבוי אחר ריבוי אלא למעט רבינו הרמ"ה בחידושיו לסנהדרין על ד' מ"ו ע"א ישנו בנו"ט לשבח בכלל זה והעתקתי דב"ק לעיל אות שפ"ב עי"ש מז אין מתירים נדר של איסור הוא מדאורייתא כ"כ הרב מוהרי"ע בספר עפרא דארעא על דברי הרב ארעא דרבנן במ"ב עי"ש באות י"ט מאותיותיו: מח אין מבטלין איסור לכתחלה וכו' קי"ל דאף איסור דרבנן אין מבטלין (יש להעיר עמ"ש במלא הרועים במערכת ביטול איסורין אות ד' עי"ש וק"ל) מיהו ה"ד לערב איסור בהיתר לכתחלה אבל אם נתערב ממילא ובא להוסיף עליו כדי לבטלו עיין ביו"ד סי' צ"ט ס"ו איסור דרבנן אין מערבין וכו' אבל אם נפל וכו'.

ועיין למרן הב"י א"ח סי' תז"ן סוד"ה אבל וכו' שכתב בשם הרמב"ם דלהוסיף כדי לבטל ש"ד והרב מוהר"א ענתבי בס' חכמה ומוסר בקונטריס רך פקודיך אות ח"י כתב בשם הרדב"ז ח"ג סי' תקפ"ט דכל שאיסורו מדרבנן מותר לבטלו לכתחלה. ואמ"א שו"ת הרדב"ז הנ"ל ומדקדוק לשונו מותר לבטלו ולא כתב מותר לערבו נלע"ד דקאי בשיטת הפוס' הנ"ל ואם האמת הוא כן מה שהק' שם על הרשב"ץ בסי' קצ"ט דאמאי לא הורה בנדונו להתיר לערבו ולבטלו דשרי באיסורין דרבנן כמ"ש הרדב"ז וכו' עי"ש לק"מ דלא

אמר הרדב"ז אלא להוסיף ולא לערב לכתחלה ואף אם אין הרדב"ז מחלק בכך מ"מ הרי הפוס' הנ"ל סוברים כן ומאי קושיא על הרשב"ץ אם יסבור כן ובלא"ה הרי יש פוסקים דלענין ביטול איסור אין חילוק בין איסורי תורה לאיסורי דרבנן כמ"ש הרמ"א שם ועיין בפרמ"ג סי' תנ"ג במ"ז סק"א ועיין בירושלמי פ"ב דכלאים הא כל האיסורין שרבה עליהם מזיד אסור תמן את מרבה לבטל איסור תורה הכא מרבה לבטל מפני מ"ע וקשה דיוקא אדיוקא דממ"ש ברישא משמע דכונתו לחלק בין איסור תורה לאיסור דרבנן ומסוף הלשון משמע דגם איסור דרבנן אסור לולא דהאיסור הוא קל שאינו אלא מפני מ"ע ועיין בהשמטות מציון ירושלים (שנדפסו בריש ס' זרעים) ע"ד הירושלמי הנ"ל.

וראיתי בס' שו"ת רמ"ץ בחיו"ד סוס"י מ"ב שכתב בשם החות דעת דאף לדעת מרן שמותר להוסיף באיסור דרבנן מ"מ. באיסור הנאה אסור דמ"מ נהנה בהביטול.

וא"כ בההיא דהרשב"ץ דמירי בחמץ של ישראל שעבר עה"פ דאסור בהנאה ועיין בקונטריס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ח' אות ו' שהבאתי תו"ד) אין שייך להק' דליבטליה אפילו בבא להוסיף. ואף דבשו"ת בית שלמה א"ח סי' פ"ו נראה דלא שאני ליה בזה וכ"ן ממ"ש בש"ע הג' מוהרש"ז בסי' תמ"ז אות ס"א ושו"ת רמ"ץ סוס"י כ"ד מ"מ ודאי דאין להק' על התשב"ץ כמובן.

ועתה השגתי שו"ת רדב"ז הנ"ל (והיא בדפוס ווארשא הנד"מ בסי' אלף ט"ו) וראיתי שכ' מפורש לבטל ברוב ע"י עירוב והוא בחמץ שנעשה ב"ח ש"פ ע"י משרת הישראל שלא מדעת הבע"ב וכתב כמה טעמים להתירו עתה דלא היה חמץ גמור ותו דהוי איסור דרבנן בזמן דרבנן ודלא שייך למיקניסיה דאנוס היה ולא עבר עב"י ותו כיון דלאחר זמנו מדרבנן הוא מבטלין אותו ככל שבאיסורין כתרומת חז"ל דמבטלין אותה ברוב לכתחלה והתרתי לערבו מעט מעט ולמוכרו אפילו לישראל ע"כ ועי"ש בסי' תשכ"ה שכ' ד' חילוקים בביטול איסורין ובדין ג' כ' דאיסור שיש לו עיקר מה"ת אין מערבין אותו ואם עירב מזיד אסור ואם נפל מעצמו הוא מחלוקת ודעתי נוטה להחמיר כיון שיש לו עיקר מן התורה אין מבטלין אותו וכן דעת רמב"ם ורא"ש.

ואם אין לו עיקר מן התורה גם זו פלוגתא ודעתי להקל ומותר לבטלו לכתחלה וכ"ד הרמב"ם והמחמיר תע"ב עכ"ל ואף שאינו מפורש בדב"ק אם דעתו להתיר לערב איסור דרבנן שאין לו עיקר דשמא לא אמר אלא לענין להוסיף דכלפי מ"ש באיסורין שיש להם עיקר דדעתו להחמיר בהוספה קאמר דבאין לו עיקר שרי בהוספה.

מ"מ ילמד סתום מן המפורש הנ"ל דבחמץ שעעה"פ דהוא איסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ת התיר לערב לכתחלה. ואף שאינו מוכרח כ"כ לומר כן די"ל דשמא בסימן תשכ"ה

לא אמר להקל אלא התוספת אלא דמשום שהיו סניפים רבים בההיא דסימן תקפ"ט התיר גם לערב.
אין דעתי נוחה בזה דהא מדמי לה לחלת ח"ל ומ"מ לא נפלאת לומר דהרשב"ץ לא ס"ל כן כמש"ל. .
ובפר"ח בסי' צ"ט מסיק דנקיטי' בכל איסורין דרבנן דאסור לבטל ע"י עירוב אף באיסור שאין. לו עיקר מן התורה.
ועיין מג"א סי' תק"ז סק"ב דג"כ פוסק דאסור לערב איסור דרבנן ומדקדק כן מהדין ההוא ע"ש. ועיין בשו"ת בית שמואל אחרון חיו"ד סי' ו' בד"ה וכן משמע וכו' שדחה דברי המג"א וכ' דאדרבה משם מוכח דאין לחלק דאל"כ מאי מקשה הש"ס לרב מתנה מדקי"ל אין מבטלין וכו' ע"ש ובאמת קושיא זו יש להק' גם על מ"ש בשטמ"ק שם הובא בש"ע הגאון מוהרש"ז שם בקונטריס אחרון אות ב' דלא התירו אלא בעצים שנפלו לתוך התנור דהוי עילתא דלא שכיחא.
לכך היקלו לבטל איסור בידים אבל בעלמא לא. דא"כ מאי מקשה מדקי"ל אין מבטלין איסור שאני הכא דהוי מילתא דל"ש.
ועכ"ל דהמקשה הוה ס"ל דכללא דאין מבטלין וכו' הוא מוחלט בלתי שום חילוק בין דאורייתא לדרבנן ובין דלא מיקלי איסורא למיקלי. והתרצן חדית ליה אך בחלקו"ת ישית בין דאורייתא וכו' וה"ט דרב מתנה דנקיט דינו בעצים וכו' דהוא דרבנן ומיקלא קלי ונוכל לומר ג"כ דה"ט דנקט עצים וכו' שהוא מילתא דל"ש ושמסתמא יש עצים בתוך התנור וק"ל: והנה תורף דברי הרדב"ז הביא מוהריק"ש בסי' תמ"ח ובפר"ח שם ס"ב כ' ע"ד הרדב"ז דנ"ל דאם נתבקעו אסור לערבן לכ"ע ואם לא נתבקעו תלוי במחלוקת הפוס' ולהפוס' בסי' תס"ז ס"ט דאסור למיכלינהו בעינייהו אסור לערבן דאין מערבין איסו"ל עי"ש ועי"ש בנהר שלום אות ב' ושלחן גבוה סק"ד וי"ל בדבריו דנר' לפו"ר דעושה תדע מן הקושיא וכל מאי דשקו"ט הרבנים הנ"ל בדברי רדב"ז הוא שלא ראו גוף דב"ק כמשה"ר ועיין בפרמ"ג סי' תמ"ה סק"ד ד"ה מעשה וכו' שכ' דאף ספק תורה אין מערבין לבטלו ולא אמר כן למעט איסור דרבנן אלא משום דבהכי איירי כ"כ: ובעיקר מחלוקת הפוס' באיסור דרבנן אם מותר להרבות עליו ולבטלו פסק הרב באר מים חיים מוצרי בחיו"ד סי' יו"ד בקדרה של בשר עוף שנפל בה חלב ואין בה ששים דמותר להרבות עליו בין במינו בין שלא במינו ולבטלו כיון דבב"ח זה מדר' כמו שפסק מרן ומקורו טהור מדברי הרשב"א ושם מבואר דאף ביש לו עיקר מה"ת הדין כן וכ"פ הרב פר"ח וכו' עי"ש שלא חשש כלל לסברת החולקים שהביא הרמ"א ותשו' הרדב"ז הנ"ל וכ"כ בשו"ת תפארת

אדסחיו"ד סס"י כ"א דקי"ל כפסק מרן דמרבה עליו ומבטל ואף שבנדונו היה שעה"ד שהיה איש עני וערב שבת ולא היה לו מה לאכול בשבת והורה ע"ז להרבות וכו' מ"מ נראה מדבריו דגם בלא שום שעה"ד קי"ל כפסק מרן עי"ש: מט אמתלא מהני לסתור הדיבור הקודם ולא מהני לסתור עשה שעשה עיין ש"ע יו"ד סי' קפ"ה ס"ג והטור שם אף שתמה בזה מ"מ אינו חולק בדין עיין מוהרימ"ט ח"א סי' קמ"ט ועיין בזה להרבנים ט"ז שם חוט השני סי' ט"ז פתחי תשובה שם חתם סופר יו"ד סי' ט' כנה"ג אה"ע סי' מ"ז הג"ה ט"ו אות ח"ן מוהרימ"ט ח"ב אה"ע סי' א' ד"ה ולא תימא נודע ביאודה אה"ע סי' י"א זכרנו לחיים במע' נדה אות ב' פ"מ בא"ח סי' קכ"ח ס"ק ח"ן ועיין שו"ת חו"י הובא בפ"ת אה"ע סי' מ"ז סק"ב אי בכל מעשה ל"מ אמתלא או דוקא בלבשה בגדי נדה ואין מצוי אצלי לראות דב"ק וראינו בכמה עניינים שמשתמשים הפוס' בזה לומר דבמעשה לא מהני אמלתא.

ועיין בשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"ב סי' קכ"ה ושם מייחס דעת הטור בסי' קפ"ה דגם למעשה מהני אמתלא ועמו הסליחה דבדברי הרבנים הנ"ל מבואר שאין כן דעת הטור כאמור ועיין לקמן אות ד"ן: והנה פשו' החת"ס הנ"ל היא על מה שנשאל מהג' מוהר"א תאומים ולא נכתב שם תשו' הג' מוהר"א תאומים ע"ד הג' חת"ס כיעי"ש אך אני עני מצאתי בס' נחלת יעקב להג' בעל חו"ד ובסוף הספר הובא שם איזה שו"ת מהג' הנ"ל וראיתי שם בס' ג' ד' מ"ה ע"א ד"ה ועוד נראה וכו' שכ' שבתשו' אחת שהשיב לו הג' חת"ס הביא ראיה דגם במעשה מהני אמתלא לחזור מדמהימני סהדי לומר אנוסים היינו אף שעשו מעשה וכ' שהוא השיב לו דהתם אי לאו טעמא דא"ן לחזור ולהגיד ודאי דנאמנים הואיל והם ב' עדים ובידם לחיוב ולפטור והרי זה כאילו אמרו פ' פרע החוב והרי כ"א מעיד על חבירו שאנוס היה ועפי"ז מבוארין דברי התוס' שם ד"ה מחמת נפשות ושוב כ' לדחות זה ולקיים דברי החת"ס ולא הונח לו ומסיק דמדשתק לו החת"ס אודויי אודי ליה בזה ע"כ וע"ע בשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' קל"ב: נ אמתלא כ' הגאון חתם סופר חיו"ד סי' ט' ד"ה ומבואר וכו' דלא מהני אלא קודם שעשה האיסור אבל אם עשה האיסור ואח"כ נותן אמתלא ע"ד הראשונים ואומר שלא עשה איסור לא מהני אמתלא והיה נ"ל דרבני ויניצייא בשו"ת מוהרימ"ט ח"א סי' קמ"ח ומוהרימ"ט בסי' קמ"ט וכן הרב חוט השני סי' ט"ז לא ס"ל הכי מדלא כ' בנדונם דכיון דאחר שעשה האיסור שקידש גרושה הוא אומר שאינו כהן ונותן אמתלא עמ"ש בתחלה שהוא כהן ל"מ והוצרכו לטעמים אחרים לבטל האמתלא כיעי"ש שו"ר דאין הדבר פשוט דאיכא אפי' איסור דרבנן בכהן שקידש גרושה ולא בעל והוא מחלוקת דהרב מנחת כהן ס"ל

דליכא אפי' איסור דרבנן והרב ב"מ ס"ל דאיכא איסור דר' הובא בפ"ת אה"ע סי' ו' סק"א ד"ה ועיין בתשו' וכו' עי"ש ד"ק ודע דכל מקום שאמרו דמהני אמתלא היינו דוקא כשהאמתלא נראית לב"ד שהיא טענה יפה שיש ממש בדבריו אבל כשהאמתלא רחוקה מן השכל אסור לקבלה והרמב"ם בסוף פ"ט מהלכות אישות בההיא דהאומרת מקודשת אני וחזרה ואמרה פנויה דאם נתנה אמתלא נאמנת כתב בזה"ל אם נתנה אמתלא לדבריה וכו' וראינו בדבריה ממש וכו' ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בה ממש וכו' עי"ש דמתבאר דאם אינה אמתלא טובה הרי הוא כלא נתנה אמתלא ובאס"ז לכתובות על ד' כ"ב כתב בשם הרא"ה דהא דנאמנת הוא בדברים הנכרים לנו אמת אעפ"י שאינם ידועים לנו ועוד כתב שם בשם רבינו יונה דפירוש אמתלא טענה שנראית אמת וכ"כ הריב"ש בסי' קצ"ג ה"ד הרב אהל יעקב במערכת השי"ן אות ב' דאמתלא היינו שהיא אמתלא ראויה שדרך אשה צנועה לומר כך להציל עצמה וכו' וגם אנחנו יודעי' באמתלא ההיא דלשון אמתלא משמע טענה הנכרת שהיא כדאי לסמוך עליה וכו' וכתב הרב כנה"ג באה"ע סי' מ"ז הגה ט"ו אות ס' בשם רש"ל דשום אדם לא יוכל לסמוך על אמתלא דידיה עד שישאל לחכם שבעירו שאמתלא ראויה היא ואם אמרה אמתלא שהוא רחוק מן הדעת אסור לקבלה וכ"כ הרב צמח צדק (הראשון) בסי' ק"ד הא לאו מילתא היא דודאי לא כל האמתלאות שוות דאעפ"י שאמרו אמתלא מהני מ"מ איכא אמתלא דלא מהני וכמ"ש הרמב"ם סוף פ"ט מהלכות אישות וכו' הרי נקט בהדיא אם נתנה אמתלא שאין בה ממש לא מהני וכו' עי"ש (בד"ה הרי) והרב מוהר"ם בנעט בשו"ת הר המור סי' כ"ט שפלפל בתשו' הצ"ץ הנ"ל מודה לו במ"ש דהאמתלא צריך שתהיה טובה וברורה כיעי"ש: נא אמתלא לא מהני אלא לדבר שלא נאמר בפני רבים הרט"ז יו"ד סי' קפ"ה ועיין פ"ת שם בשם הרבנים תבו"ש כ"ף דחולקים עליו וי"ל שו"ת מוהריב"ל שציין בכנה"ג אה"ע סי' מ"ז הגב"י אות כ'.

ומשו"ת צמח צדק סי' ק"ד דמיהדר לבטל האמתלא בנדונו ולא אתי עלה מה"ט דאחר שאמר כמה פעמים בפני ב"ד מנהיגי הקהל שלא נתעברה ממנו שוב לא יוכל לומר צדקה ממני כיעי"ש משמע דלא ס"ל לחלק בהכי ועיין חתם סופר אה"ע ח"א סי' כ"ח ובכמה עובדי בשו"ת נו"ב ומר בריה בשו"ת שיבת ציון סי' ע"ד לא אתו עלה לבטל האמתלא משום מ"ש בפני רבים וכן בתשו' מוהרימ"ט הנ"ל באות הקו' משמע דלא ס"ל לחלק בהכי ועוד נר' להכריח כן שהרי קי"ל דע"א לשבועה יכול לחזור בו ע"י אמתלא אלמא דאמתלא מהני לדבר שנאמר בפני רבים דהיינו ב"ד של ג' וק"ל ועיין פתחי תשובה אה"ע סי' קנ"ב סק"ט די השיב באה"ע סי' ז' ד"ה איברא ולרע"ק איגר בתשו' סו' סי'

פ"ה ה"ד הרב פ"ת אה"ע סי' מ"ז סק"א ד"ה ועיין עוד וכו' חינא וחסדא בח"ב ד' פ"ו ע"ב בית אפרים הו"ד בפ"ת אה"ע סי' א' סס"ק י"ד בגדי ישע בח' אה"ע סי' מ"ג ובשו"ת שו"מ במהדורא ג' ח"ב סי' קכ"ה כתב בנדונו ובפרט למ"ש זקני מוהר"ל מפראג לחלק בין אמרה בפני רבים דלאו כ"ע ידעי מהאמתלא וכ"ש כאן שכל העולם ראו ויראו הכתב שנתן השו"ב ואיך סמך עצמו על האמתלא העיני האנשים ההם ינקר ומי יודע באמתלו ובזה י"ל הרבה קושיות של התב"ש ועיין ש"ך ח"מ סי' פ"א ס"ק י"ז עכ"ל: נב אמתלא לא מהני לאשה שאמרה מקודשת אני ונשבעה עיין כנה"ג אה"ע סי' מ"ז הגה ט"ו אות ס"ג ובאה"ט שם ועיין לקמן אות ז"ן: הא נג אמתלא כ' הרב באה"ע יו"ד סי' קפ"ה סק"ב בשם הרב כנה"ג בשם רבו דלא מהני אמתלא נגד ע"א וספר כנה"ג יו"ד אמ"א לידע איה מקום דברי רבו ואני מצאתי להרב מוהרימ"ט בח"א סי' קמ"ט לענין ע"א המעיד שהוא כהן והוחזק ע"פ דל"מ אמתלא ועי' כנה"ג אה"ע סי' מ"ז הגה ע"ו אות ז"ן בשם מוהרימ"ט ח"ב אה"ע סי' א' ומוהריב"ל ס"א סי' מ"א וקצוה"ח סי' פ"א הובא בשואל ומשיב מהדורא ה' סי' פ"ג ד' פ"ז ע"א.

נד אמתלא דלא מהני אלא לדיבור ולא למעשה כמש"ל באות מ"ט עיין שו"ת הרמ"א הובא בש"ך יו"ד סי' קפ"ה דהיכא דהאמתלא היא שמוכרח לעשות המעשה מהני ועיין חתם סופר יו"ד סי' ט' ד"ה אמנם וכו' בשם השמ"ח שהביא ראיות רבות שא"א לסתור אותם שהדין דין אמת ועיין נודע ביהודה הובא בפ"ת אה"ע סי' מ"ז סק"ג ד"ה וכ' עוד ולפי האמור בנדון הרב די השיב באה"ע סי' ז' אף אם היחוד נחשוב מעשה מהני אמתנ' כיון שלפי האמתלא היו מוכרחים להתייחד עי"ש ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי' מ"ג המציא שנחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד בפ"ח מהלכות איסורי ביאה ה"ט דהראב"ד סובר דכיון דאי אפשר בלא מעשה הוי אמתלא: נה אמתלא אם קודם שהוחזק ע"י מעשה הגיד האמתלא מהני אפילו למעשה דהו"ל כמוסר מודעה הרט"ז יו"ד רס"י קפ"ה ועיין שו"ת נו"ב אה"ע סי' י"א ובפ"ת אה"ע סי' מ"ז סק"ג: נו אמתלא ל"מ נגד החזקה עיין כנה"ג אה"ע סי' מ"ז הגה ט"ו אות ט"ן וקצ"ת שלא כ' דמתשו' מוהריה"ל שציין באות ח"ן מוכח בהיפך ומ"מ העיקר דלא מהני וכמ"ש הרב די השיב ד' ל"ה ד"ה ומן האמור: נז אמתלא היכא דאם נאמין לדברי האמתלא נצטרך נהחזיקו ברשע שעשה איסור לא משגחינן באמתלא עיין חוט השני סוס"י י"ז פ"ת אה"ע רס"י ו' וכ"כ שבות יעקב ח"ג סי' ק"ט הובא בפ"ת אה"ע סי' י"ט סק"ג וכ"כ חת"ס יו"ד סי' ט' סוד"ה אך ועיין תשו' מוהראנ"ח סי' ל"ו בח"א ציינה הרב כנה"ג אה"ע סי' י"זהגב"י אות שמ"א ועיין חת"ס אה"ע ח"א סי' ע"ו ד"ה הנה מ"ש רמב"ן נו"ב אה"ע בח"ב סי' ל"ח הובא בפ"ת אה"ע סי'

י"ג סקי"ח ד"ה ועיין עוד ועיין לעיל אות ב"ן ולקמן אות ס"ג: נח אמתלא בדיני ממונות בדבר שבין אדם לחבירו לא מהני אמתלא הג' חת"ס יו"ד סי' ט' בראשו ועיין להג' נו"ב אה"ע סי' ס' שואל ומשיב מהדו' ה' סי' פ"ג: נט אמתלא ל"מ בדבר שהוחזק ל' יום הרב בית שמואל בסי' י"ט ועיין פ"ת שם וביו"ד סי' קפ"ה בשם חת"ס יו"ד סי' ט' ואה"ע סי' ע"ז דאם האמתלא הוא באופן שהיה צריך להאריך זמן מהני האמתלא.

ועיין בית אפרים הו"ד בפ"ת סי' א' סס"ק י"ד: ס אמתלא ל"מ רק כשאומר שעשה כן לסלק את הנזק לא כשאומר שעשה לשום תועלת חוט השני סי' י"ז ופ"ת אה"ע סי' ו' ועיין שבות יעקב ח"ג סי' ק"ט הובא בפ"ת סי' י"ט ק"ג ד"ה ועיין. והרב מסגרת השלחן ד' קל"ה ע"ד ה"ד שו"ת חוט השני הנ"ל וכ' דנ"ל דצ"ע: סא אמתלא אם יש לחושדו כי מפני שנתן עיניו בממון חוזר מדבריו הראשונים ל"מ אמתלא הרצ"ץ סי' ק"ד ועיין חת"ס אה"ע ח"א סי' כ"ח: סב אמתלא דל"מ לגבי מעשה כנז"ל באות מ"ט ה"ד היכא דהמעשה מחזיק דבריו הראשונים אבל אם אין המעשה מחזיק דבריו הראשונים מהני האמתלא עיין היטב שו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' ע"ו ד"ה הנה מ"ש רמב"ן וכו' ובשו"ת נו"ב ח"א אה"ע סי' י"א שיבת ציון סי' ע"ד ד"ה אך: סג אמתלא דל"מ כי עביד איסורא כמש"ל באות ז"ן אם הוא מידי דלא משמע איסורא לאינשי מהני אמתלא חת"ס אה"ע ח"א סי' ע"ח אות ב': סד אמתלא כ' הרב יד דוד (על ש"ע יו"ד) בסי' א' הגב"י אות ע"ג וז"ל עיין מוהרימ"ט ח"א סי' קמ"ח וקמ"ד ובמוהר"י הלוי סי' ל"ג שכתבו דאמתלא דוקא תוכ"ד מהני עכ"ל ולע"ד הם דברים תמוהים עיין כתובות כ"ב סו' ע"א בעובדא דאשה גדולה בנוי וכו' לימים וכו' דמוכח להדיא דאף אחר ימים מהני אמתלא טובה כיעו"ש.

ובתוכד"ד לא בעינן אמתלא דכדיבור דמי ושו"ת מוהר"י הלוי אמ"א ובתשו' מוהרימ"ט עיינתי ושם מיירי בענין הפה שאסר וכו' והיינו בלא אמתלא יעי"ש ובתשו' הרדב"ז החדשות סי' שצ"ח כ' בפי' דאמתלא מהני אפילו אחר כדי דיבור וע"ע שולחן ערוך אה"ע סי' קנ"ב ס"ו והא"ז לכתובות ד' כ"ב בשם הרשב"א וה"ד הרב כסף נבחר כלל צ"ד ד' ח"ן ע"ד כ' בפי' דאמתלא מהני לאחר כד"ד שו"ר דדברי יד דוד הנ"ל מאיש לוקחו הג' פ"ח במ"ח בליקוטי יו"ד עי"ש ד' ח"ן ע"א וצל"ע: סה אקדומי פורענותא לא מקדימינן לא אמרי' בענייני תשובה וכפרה עיין שו"ת חתם סופר א"ח סי' י"ד ד"ה עד בשם מוהר"י מינץ ומה שהקשה שם מרמב"ם רפ"ה מהל' תענית דכל תענית הוא לכפרה וכו' ומאחרין נר' די"ל דשאר תעניות שהוקבעו משום פורענות וצרה שאירע אף שעתה עושים רק לכפרה שייך לומר אקדומי וכו' משא"כ תענית יאצ"ט לא קבעוהו משום פורענות רק לתשו' וכפרה ועיין משק ביתי אות מ"ז בשם הרב עו"ש וק"ל: סו אשתו אי נכללת בכלל

בני ביתו מדברי התוס' ברכות ד' כ"ד ד"ה והתניא משמע דבשום מקום לא מצינו דאשתו נכללת בבני ביתו ועמדו ע"ז המפרשים.

כנודע ומ"ש במכתב לחזקיהו ע"ד התו' הנז' הנה לדברי התו' יתכן ליישב כן ויש שם טעות ונתקן בהשמטות אך בחי' הרר"י החסיד בס' ברכה משולשת כ' להדי' דלא אשכחן בשום מקום דקרי לאשתו בני ביתו ובתוספי הרא"ש בספר הנז' כתב דבהך ברייתא דלעיל לא קרי לאשתו בני ביתו ע"כ משמע דבשאר דוכתי יתכן להיות אשתו בכלל בני ביתו ועיין בספרים המצויינים בס' מכתב לחזקיהו ובהשמטות שם בענין זה ועיין מלאכת שלמה חכים ד' ל"ה ע"ד ודע דלענין נדרים לכ"ע אשתו בכלל בני ביתו עיין למרן חיד"א בחיים שאל סי' ד"ע הובא בזכור לאברהם ח"ג ד' צ"ה ע"ד ועיין בעיקר כללין בהשמטות שבירושלמי הנד"מ (בזיטאמר) השייך למעשרות ד' ט' ע"א ובפנים שם בגיליון הש"ס: סז אמתלא ביאר הגאון מוהר"ם בנעט בשו"ת הר המור סי' כ"ט דלא מהני אלא היכא דאם נסלק דבריו הראשונים והאחרונים כאילו לא דיבר כלל יעמוד הדבר בחזקת היתר אבל אם יעמוד בחזקת איסור שהיה בו לא מהני אמתלא עי"ש ועיין שו"ת שו"מ מהדורא ה' סי' פ"ג ד' פ"ז ע"א בשם בשמים ראש דאשה שאמרה בשעת וסתה טמאה אני ואח"כ נתנה אמתלא אינה נאמנת וכתב בשם חכמי ההר דלא שייך בזה אמתלא דאמתלא מועיל לסתור דבריו הראשונים לא לקיים דבריו האחרונים וביאר דבריו על דרך הנ"ל דכיון שהיא בחזקת טמאה נהי דהאמתלא מועיל לבטל מה שאמרה מ"מ הרי היא בחזקתה אשר לא טהורה היא עי"ש: סח איכא דאמרי לא מצינו בכל התלמוד א"ד שהוא היפך מן הראשון כ"כ תוספות ביצה די"ג ד"ה איכא עי"ש ד"ק ומרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכת הלמ"ד אות ל' הביא כלל זה בשם ר"ב ולא זכר שם דברי התוס' הנ"ל ועיין קהלת יעקב במענה לשון אות ל' ואחר זמ"ר ראיתי מ"ש בס' משק ביתי אות רס"ב עי"ש ועיין תוס' ברכות ט"ל ע"ב ד"ה מברך וכו' דאין סברא דפליגי בסברות הפוכות ועיין לקמן במער' הסמ"ך אות ס"ד:

סט אבא לא מזכי ברא עיין יעיר אזן במדבר קדמות אות ל"ד משק ביתי אות ע"א נודע ביהודה ח"ב א"ח סי' ח' דברי מנחם סי' קל"ג אות ג' (ד"ה והנה וכו') הבאתי דבריו בקונטריס אסיפת הדינים במערכת אבלות אות נק"ב ועיין להרבנים חוט המשולש פר' וירא ד' ט' ע"ב דרכי שלום ד' מ"ב ע"ד כל החיים ד' א' ע"א אבות הראש בח"ב ד' ע"ט אות ז חיים ביד סי' צ"ז והרב שמע יעקב בפר' כי תשא ד' ק"ט ע"ב כתב בשם הרב מוהרימ"ט שתירץ לקושית התוס' בסוטה דשאני אבשלום דדוד אביו הוא היה גורם החטא וכו' משו"ה אסקיה עי"ש: והנה שיחתן של ת"ח היא גופא תלמוד אחז"ל במכתב

אחד מגדול בדורנו הגאון המופלא וכבוד ה' מלא כקש"ת מוהרי"ז שטערין נר"ו כתב לי במרוצת דב"ק דאבא לא מזכה ברא וכו' ואני עני כתבתי לו דבנדון שאנו עסוקים הרי הוא בבל יאמר הא דאבא לא מזכה ברא וכו' ורמזתי לו דברי תוס' דסוטה ותשו' הרשב"א הנ"ל וממ"ש באסיפת דינים הנ"ל ובתשובתו אלי כתב בענין זה וז"ל מ"ש כת"ר מתוס' סוטה וכו' הנה לפי זכרוני היתה כונתי על המעשים שהבן מזכה בהם את אביו שהיה סיבה לזה בלידתו ובחינוכו בדרכי התורה והיראה אבל ע"י תפלה זה מועיל גם לגבי אחרים שמתפללין עליו ועיין בכפ"ת יומא פ"ז א' ועי"ש בחא"ג ובדר"י עד סוף וכו' ומשם בלא"ה אינו ענין לכאן מ"ש בתשו' הרשב"א דבעוה"ז ודאי מזכה ברא וכן העיר שם בהגהות רחמים לחיים משל"ה בשער האותיות ומהיפ"מ ב"ר פ"ט סי' ה' יעיש"ב ועיין ירושלמי סוכה פ"ה ה"ח קשה שלשלת יוחסין לפני הקב"ה להעקר ממקומה וב"ר פר' פ"ב ושהש"ר בפסוק קמתי אני לפתוח לדודי ובפסיקתא דר' טוביה בראשית ל"ה כ"ב ובהערות אות י"ג ופתיחתא איכה רבתי חבל הכסף ובקה"ר בפסוק ושב אל העפר וכה"ג בכ"מ ובקה"ר בפסוק טובה חכמה אשרי מי שזכות אבותיו מאירה לו וברכות כ"ז ב' נוקמי' לרע"ק לית ליה זכות אבות וירושלמי פ"ד דתענית וברכות אשרי מי שיש לו יתד להתלות בה ושוח"ט תהלים סי' קי"ב בפסוק כי כלו ימי וכו' אשרי מי שיש לו יתד להתלות והיינו שתלו בו בזכות אבותיו בברכות יוד ע"ב וזהר ויחי ר"מ ע"ב ודאי ירותת אורייתא אחסין וכו' ואלמלא זכותא דאבהן יתענש מלעילא ועיין שו"ת הרא"ש ושו"ת רש"ל סי' כ' וישועות יעקב א"ח נ"ג סק"ה ומשכנות יעקב חא"ח סי' ס"ו לענין ש"ץ מיוחס וכה"ג בכ"מ אין מספר וכבר אמרתי בהסברת דברי התוס' דסוטה שתפלה זו היא ג"כ לימוד זכות שרצה באמרו בני שמצד טבעו שהאב מזכה לבנו היה ראוי שיחזירנו למוטב אם היה נשאר בחיים או שכבר שב לפני מותו וע"ד שאמרו בזהר ויקרא בפר' נפש כי תחטא לא דמי מאן דאתא משרשא קדישא ומגזעא דקשוט וכו' וכה"ג בכ"מ ויובן ג"ש מה שכמות הילד התנחם ואמר בעוד הילד חי וכו' ובמיתת אבשלום הרבה לבכות וע"כ שהיתה כונתו להתפלל עליו להצילו וללמד זכות עליו וגם שהיה הסיבה לזה במלחמתו ואף שהזהיר עליו ליואב ואמשהיה ח"מ עפ"י המשפט וכמ"ש בספר הזהר בפרשת וישמע ראובן ויצילהו וכו' ולזה אמר יואב הובשת וכו' וכאשר היה נהרג במיתה בחירית לא במשפט המלחמה ואכמ"ל.

ומה שנמצא בערובין י"ט דאתי א"א ומסיק להו וכו' ע"כ שהוא ג"כ על תפלה ועד"ש במנחות נ"ג ב' שאמר בחרבן היה לך לזכור ברית מילה ולכן מי שפוגם בזה אינו מכירו שאינו ראוי להתפלל עליו ויומתק יותר עפ"י הב"ר פמ"ד הראה לו גיהנם ומלכות וכו'

וביירר לו וכו' עי"ש ושמ"ר פכ"א ושוח"ט סי' ט"ז וסי' נ"ב ופסיקתא דר"כ פ' החדש ד"א החדש הזה רבות עשית וכו' ומדרש משלי פ"ו בפר' נוקשת באמרי פיך ופסיקתא דר' טוביא פר' לך סי' ט"ו וי"ז ופר' האזינו בפסוק כי מגפן סדום ובמד' ויושע בסופו מיד עונים כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וכו' מיד הקב ה יצילם מדש"ג וע' ביאור רמבמ"ן ויקרא סי' כ"ו פל"ט ואף בעונות אבותם אתם ימקו וכבר נכלל זה בעיקרים מאמר ד' פי"ג השלישית וכו' מעונש הבנים ובסגנון זה כל הכתובי' מעונשי הדורות שלאחר החרבן בירמיה ויחזקאל וכו' ועיין במו"ן ח"א פרק נ"ד ומלאכת מחשבת פר' יתרו ובביאורי לאיכה סי' ה' פסוק ז מש"ש והרמב"ם הלכות תשובה פ"ו ה"א וראב"ע שמות כ' פ' ה' רמב"ן בראשית ד' י"ז ובדברי שאול מ"ש על הראב"ע ושו"ת רלב"ח סי' ע"ו ובמאורי אור בחלק בן נון לב"מ ע"א תוס' ד"ה אדם שהאריך ג"כ בעונש דוד בבניו וגם מאיוב שמאז חשב לנסותו ונתן לו בנים שזמנם קצוב בלדתם לעת ההיא.

ובמה"ב יומא ל"ו ב' ובכונות האר"י ובשו"ת שמן רוקח ח"א דרוש א' ד' נ"ט ע"ג דה ובזה פירשנו. וביע"ד ח"א דרוש ח' במ"ש במד"ר משה אמר פוקד עון אע"ב וכו' והוא מפורש גם בסוף מכות וע' מרפא לשון בעמוד הענוה ד' פ"ה ע"ב ובס"ס עצי עדן בהשמטה מן הפתיחה ובמרגניתא דרב פ' נצבים בפ' פן יש בכם ותיבת גמא פ' תצא אות ג'.

ובמנחם שלמה בליקוטים (בחי' לכריתות) בסי' כ"ד עכ"ד הגאון יחי' בענין זה ולמזכרת אהבה ולעילוי נשמת בנו היקר האברך המופלג צדיק תמים הרב ר' חיים נתן דוד זצ"ל אשר בסבתו נתגלגלו דברים הנ"ל העתקתי דב"ק ותהי נפש הבן יקיר צרורה בצה"ח אכי"ר: ע אדרבא לפעמים אין הכונה דעדיף מהקודם אלא שוה לו עיין תוס' סנהדרין נו"ן ע"א ד"ה אדרבא וכו' ולפי מ"ש הר"ן בחי' הובא בשדה יצחק שם אין ראיה ועיין להרב מנחה טהורה די"ג ע"א ד"ה ואנא ובס' כל החיים במערכה זו אות ט"ז כתב בשם הרב פחד יצחק דר"ת אדרבא הוא אין דבר רק בהיפך.

אי נמי אלו דברים ראוי בהפוך אמירתם ועיין כתובות ל"ח ע"ב: עא איפכא מסתברא אם הראשון השוה הנושאים והשני בא לחלק בניהם אין שייך לומר איפכא מסתברא תוס' פסחים כ"ח ע"א ד"ה איפכא: עב אדם ממעט קטן כ"כ הרב שושנים לדוד ר"פ ערבי פסחים אמאי דתנן לא יאכל אדם סמוך למנחה וכ"כ גם בפ"ד דמס' ברכות מ"ג דתנן ר"ג אומר חייב אדם להתפלל י"ח כתב דתיבת אדם היא למעט קטן דאף דחייב בתפלה סגיה ליה בתפלה קצרה ולא בעי י"ח ועיין במכתב לחזקיאו ד' ג' ע"ב וצ"ע ממ"ש בנדה ד' מ"ד ע"א ומטמא בנגעים דכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו אדם כל שהוא ועיין בקונטריס אחרון שבס' ישרי לב ד' צ"ט אות קצ"ג ועיי בב"ב ד' כ' בתוס' סוף ד"ה ועכו"ם דמוכח

דקטן בר קיימא נקרא דם ומנ"ל לחלק בזה בין לשון תורה ללשון חכמים והרב פתח הדביר ח"א ד' ק"ד ע"א כתב דבמ"א עמד על דבריו ולא ידעתי איה מקום כבוד דבריו בזה ומשנה שלימה שנינו בקידושין ד' פ' ע"ב מתיחד אד עם אמו וכו' והאי אדם היינו קטן פחות מבן י"ג שנים כדתנן הגדילו וכו' יעי"ש בגמ' וע"ע שם ד' פ"ב ע"א לא ילמד אדם רווק סופרים וכתב שם הרב שושנים לדוד דדייק תנא למיתני אדם רווק משום דמשמעות רווק הוא שלא נשא אשה מעולם אבל אם נשא אשה ונתאלמן הה אמינא דשרי אהכי תני אדם לומר דאף אם כבר נקרא שמו אדם דהיינו שנשא אשה (העד שלא נשא אשה אינו נקרא אדם כמ"ש רז"ל מדכתיב זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם) לא ילמד סופרים וכתב שמעין זה דייק דרמ"ז ומ"ש הרב ב"ד על דבריו דאפילו קטן בן יומו קרוי אדם וכו' אלמלא אישתמיטיטיה מאמר רז"ל הנ"ל לא כתב הכי דודאי הרמ"ז עלה סמיך עכ"ל והנה עם כי הדין אמת דאפילו נשא אשה אם נתאלמן לא ילמד כמו שדקדק מלשון הרמב"ם מי שאין לו אשה וכו' מ"מ מאי דמשמע מדברי הרב דמי שנשא כבר אף שאין לו עכשיו אדם מיקרי אין נראה כן ממאמר רז"ל שרמז והוא ביבמות ד' ס"ג ע"א דאמר ר' אלעזר כל יהודי שאין לו אשה אינו אדם וכמו שדקדק מדברי הרמב"ם יש לדקדק מדברי ר"א ג"כ דכל שאין לו עכשיו לא מיקרי אדם והיכא רמיזא דאדם ר"ל שהיה נקרא אדם ועתה אינו אדם.

ומתבאר מדב"ק דאי לאו דרשת חז"ל בזה הוה מודה להשגת הרב ב"ד דאין לפרש דתני תנא אדם למעט קטן דאפילו בן יומו נקרא אדם א"כ לפי זה בהנהו דוכתי (ברכות וער"פ) דאין לנו גילוי מדברי חז"ל מנ"ל למעט קטן ונראה דגם הרב מודה דאדם אינו ממעט קטן אלא דהיכא דמסתברא לן דדינא הכי מצינן למימר דרך אסמכתא ורמז דדייק תנא ותני אדם לרמוז הדין הזה ומדכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם (ויקרא כ"ד י"ז) וכתב רש"י לפי שנאמר מכה איש אין לי אלא שהכה איש הכה את אשה וקטן מנין ת"ל כל נפש אדם אין להוכיח דגם קטן בכלל אדם דההיא מכל נפש הוא דילפינן ולא מתיבת אדם וכ"כ הרב מקנה אברהם במ"ב אות ל"ז בשם הרב כנה"ג בדינא דחיי לאוין ק"ג ד' קי"ז ע"ב והוא פשוט ומבואר כן בגוף דברי ברייתא דת"כ הכה את האשה ואת הקטן מנין ת"ל כי יכה נפש ולא הזכיר תיבת אדם כלל: עג אדם אם אשה בכלל אדם שרים רבים ונכבדים נבוכים הם באר"ש והרב בית השואבה ד' קס"ג ע"א בשם האחרונים כתב דגם אשה בכלל אדם וכ"כ במכתב לחזקיהו ד' נג ע"א וב' בשם הרב כנה"ג סי' תר"ע ובראשית רבה פכ"א דאפילו על אשה לבד שלא בכללות איש נאמר אדם והרב שלמי

צבור ד' ה"ן ע"ב השמיט בברכות השחר תי' מאשה רעה וכן הוא בש"ס ברכות ד' ט"ז ע"ב ע"ש ואפשר דהטעם הוא משום דנכלל במאדם רע.

(אחר זמ"ר ראיתי להרב יפה ללב נר"ו בסי' מ"ו אות י"ד שכ"כ) והרב מראה הגדול בח"א ד' זק"ן ע"ד כתב דפשוט דבין בלשון תורה בין בלשון חכמים בתיבת אדם נכללת גם האשה והביא דברי הרבנים שכתבו במ"ש רז"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דאחד האיש ואחד האשה שוים דאין עושים בעילתם ב"ז ותמה על איזה רבנים שכתבו דדוקא באיש נאמרה חזקה זו ולא באשה (עיין מה שציינתי בזה לעיל באות ל') ומזה רצה לומר דאף דלשון הש"ס לענין חיוב כתיבת ס"ת הוא אעפ"י שהניחו לו לאדם אבותיו ס"ת חייב לכתוב משלו גם האשה בכלל החיוב דגם היא בכלל אדם אלא שחזר בו לפי טעם המצוה הזאת והאריך בזה עי"ש שכתב שמצינו בכמה מקומות שנשתמשו חכמים בלשון זה אין אדם מקנה דבר שלב"ל אין אדם עושה קנוניא על ההקדש וכיוצא רבו מספר ואשה בכל אלה אתיא מכללא דאדם.

ומר בריה הרב נחמד למראה בח"א ד' ג"ן ע"ג נקיט בשיפולי גלימא דר' אבא (מראה הגדול הנ"ל) דבלשון חכמים נמי אדם כולל זכר ונקבה והוסיף לומר דרז"ל באיזה מקומות מדקדקים לומר איזה דבר בלשון אדם להשוות אשה לאיש וכתב דלזה דקדקו חז"ל בחולין ד' צ"ד ע"א לומר אל יסרהב אדם בחברו שיסעוד אצלו והוא יודע שלא יסעוד וכן בירוש' פ"ד דדמאי אמרו ג"כ בלשון זה אל יסרהב אדם וכו' לומר דשוים בזה האיש והאשה ועפ"י זה עמד מתמיה על הרמב"ם והטוש"ע בח"מ סי' רכ"ח שכתבו דין זה והשמיטו תיבת אדם עי"ש ונראה דה"ה דקשיא ליה נמי על שאר הדברים השנוים בחולין שם ת"ר לא ילך אדם לבית האבל וכו' ת"ר לא ימכור אדם לחברו וכו' ולא ישגר אדם לחברו וכו' שבכולם השמיטו הפוסקים תיבת אדם כמו שיראה הרואה בדבריהם וחדא מנייהו (דעסיק בה בדברי הירושלמי הנ"ל) נקיט אמנם לענד"ן דלא היתה כונת רז"ל לומר אדם לכלול גם אשה דמהיכא תיתי לחלק במידי דאיסורא דאורייתא או דרבנן בין איש לאשה אלא שדרך לשון רז"ל לומר כן והפוסקים לא הוצרכו לכתוב בפירוש ואף לא ברמז ששוים האיש והאשה בזה שהדבר פשוט מצד עצמו ובכמה מקומות אומרים חז"ל אסור לאדם לעשות כך וכך אף שלא היה שום ס"ד לחלק בין איש לאשה וכן אומרים אסור לעשות כך וכך ומשמיטים תיבת אדם ואין לדקדק מזה ועיין עוד להרב הנ"ל בד' קע"ג ע"א וד' קפ"א ע"א ועוד לו בח"ב ד' ר"ז ע"א דמאי דתנן ערב ט"ב לא יאכל אדם שני תבשילין דתיבת אדם היא לכלול גם האשה עי"שואינו נכון בעיני לומר דזו

היתה כונת התנא ומאי שנא אכילת שני תבשילין משאר דיני ט"ב דלא איצטריך לתנא לאשמועינן דאיש ואשה שוים.

ועיין במ"ש במכתב לחזקיהו בחלק השיטה ד' ס"ח ע"ב וע"ג והרב דרכי שלום בד' קל"ב ע"ב כתב בשם שיטה מקובצת לכתובות ד' ט"ן דאשה נקראת אדם וצריך לעיין בגוף דברי השטמ"ק אם כונתו שנכללת בתיבת אדם עם האיש או שכונתו דאדם פירושו אשה כההיא כתפארת אדם לשבת בית ובס' כל החיים במערכה זו אות י"ב כתב בשם מר בריה בס' שמע אברהם ד' ט"ל דגם על האשה בלבד אומר אדם ואין מצוי אצלי לעיין בדבריו ודברי הרב מים שאל בד' כ"ה ע"ד שכתב שדקדקו בקונדריסין לכתוב שאין שום אדם וכו' למעוטי אשה אין נוחים בעיני וכמו שכתבתי ע"ד במ"א ואתה תחזה בס' משנת אברהם (הוא ספר נחמד שנדפס מקרוב על דיני ס"ת) בביאורו בשער כתיבת ס"ת אות א' שכתב על קצת פוסקים שכשכתבו דין חיוב כתיבת ס"ת לא כתבוהו בלשון חייב אדם משום דהוה משמע דגם נשים בכלל החיוב לכן כתבו בלשון איש למעט נשים והוא היפך מדיוקו של הרב מים שאל ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה והכל לפי הענין וגם י"ל דלשון תורה לחוד ול' חכמים לחוד כע"ז נ"ח ב': ונראה ממ"ש בילקוט שהביא מרן החבי"ף בס' ראה חיים בפרשת בראשית ד' ה' ע"ב דכי כתיב האדם אין נשים בכלל שהביא בשם מדרש ילמדנו ע"פ ויצו ה' אלקים על האדם ששאל גוי לר' אבהו הכתיב ויצו ה"א על האדם אדם נצטווה אבל האשה לא נצטוית למה נענשה והשיב דכתיב לאמר היינו לאמר לאבריו והיא נבראת מצלעותיו עכ"ל הרי דמלשון האדם משמע לרז"ל למעט אשה הרב נאות יעקב בקונטריס מענה לשון ד' ב' ע"ג אחר שכתב דאדם כולל זכר ונקבה כדרשתם ע"פ כתפארת אדם לשבת בית וכן דרשו איסור עוברים מדכתיב שופך דם האדם באדם דקרי לאשה מעוברת אדם וכן בכמה דוכתי סיים דמזה יש לתמוה על הרב פרשת דרכים ערך דוד שדרש פסוק וזאת תורת האדם על הזכרים ולא נקבות והצ"ע וציין מוהרד"ך י"ז חדר ט' ולפי האמור יפה נדרשת דרשת הרב פרשת דרכים דכיון דכתיב האדם שפיר ממעטינן נשים.

שו"ר שם בסמוך מלאחריו שהביא דברי הילקוט הנ"ל ותמה דמה זו שאלה דהרי אשה כמי בכלל אדם עי"ש ואינו מן התימה די"ל בין אדם להאדם. אלא דלענ"ד איכא למישדי נרגא שהרי התוס' כתבו בכמה דוכתי דאף דאדם ממעט נכרי האדם מרבי נכרים ומאי שנא דלגבי נכרים דרשינן ה"ה ריבויא וגבי נשים מיעוטא ועיין לקמן באות ע"ד והתוס' על התורה בפרשת בראשית הובא בראה חיים שם שאלו ג"כ מה ששאלו לר' אבהו שבמדרש ילמדנו הנ"ל ותירצו וז"ל וי"ל דגם היא נצטוית שהרי בתר הבריאה דכתיב

זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אד היתה היא בכלל דויצו את האדם עכ"ל הרי דסברי דבתיבת האדם נכללת גם האשה וקרוב בעיני לומר דר' אבהו שלא השיב כן לא שסובר שהאדם ממעט אשה אלא כלפי מאי דמשמע להגוי השואל דמדכתיב האדם משמע מיעוט חוה השיבו עפ"י מדותיו דמדכתיב לאמר משמע דגם היא בכלל.

וראיתי בקונטריס מענה לשון שבס' דרכי שלום ד' קב"ל ע"ד שכתב וז"ל אדם כינוי לאשה שנאמר וכל נפש האדם (ציון המראה מקום שציין לזה הוא מטושטש בספר שבידי ואינו ניכר אם הוא ש"ס או ש"מ דכתובות ד' נ"ט ועיינתי בש"ס דכתובות וליתנהו להני מילי ואולי הוא ש"מ ור"ל שיטה מקובצת ומציין להדף שבשטמ"ק והשטמ"ק שבידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוונים ואם כנים הדברים הרי) מוכח דגם האשה בכלל האדם.

אלא שכעת לא ידעתי היכן כתוב וכל נפש האדם וקרוב לומר שט"ס הוא וצ"ל ונפש אדם מן הנשים (במדבר ל"א ל"ה) ובציון המראה מקום יש איזה ט"ס ועי"ש (בדרכי שלום) בעמוד ג' בסופו ומ"כ בקונטריסי שנזדמן לידי לפי שעה (ביד עובר אורח אחד) ס' וישכם אברהם וראיתי שם בד' ח"י ע"ב שכתב בשם הרבנים מע"ל ומרא"ה דאדם כולל גם נקבה והאדם הוא דוקא זכרים וצריך לעיין בדבריהם אם סמכו על מה שנראה מהילקוט הנ"ל או הוכיחו כן ממ"א: שוב ראיתי למרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכה זו אות פ"ז שאחר שכתב דכלל זה דאדם ממעט עכו"ם שנוי במחלוקת דלהרמב"ם וסיעתו שפסקו כר' שמעון דאין קברי עכו"ם מטמאין באהל אדם ממעט עכו"ם אבל לר"ת וסיעתו דפסקו דלא כר"ש אדם כולל גם עכו"ם שוב הביא מ"ש התוס' בכמה דוכתי לחלק בין אדם להאדם וכתב בשם הרא"ש בתוספותיו ליבמות ולב"ק דהוא משום דאדם הוא מיעוט וה"א דהאדם הוא מיעוט דמשמע אדם חשוב ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכתב דמזה נשמע דכי כתיב האדם ויש לפרשו על אדם גדול וחשוב כמשפט ה"א הדעת אינו בכלל מ"ש ד"ת דהאדם הוא על עכו"ם והביא מ"ש הרב נאות יעקב ע"ד הרב פרשת דרכים הנ"ל וכתב דנעלם מהם דבריש מדרש שוחר טוב דריש וזאת תורת האדם על הזכרים ולא נקבות כדדריש הרב פרשת דרכים וקושיתו לק"מ דרוב הכתובים כתיב אדם על הזכר והא דאשה נקראת אדם הוא חידוש ותו דהכא כתיב האדם בה"א הדעת וקאי על הזכרים הן אמת דלדעת ר"ת דעכו"ם מיקרו האדם הכא דלרז"ל קרא קאי לעמון ומואב לכך כתיב האדם ומ"מ הדרשה תדרש אתוד"ק ולפי זה כיון דמפורש בדברי רז"ל דממעטי מלשון האדם הנשים אתו שפיר כפשטן דברי הילקוט הנ"ל.

אלא דעדיין יש להבין מ"ש למעלה דלסברת ר"ת דהאדם מרבי עכו"ם משום דהוי מיעוט אחר מיעוט כמו שהסביר הכי נמי לגבי אשה כיון דברוב הכתובים כתיב אדם על הזכר כמו שהעיד מרן חיד"א הכי נמי הוה לן למימר דחשיב מיעוט אחר מיעוט לגבי אשה וצ"ל כיון דאיכא נמי מיעוטא דהאדם כולל גם אשה לא חשיב אדם מיעוט אשה וה"ה דהאשה ממעט לה וחידוש הוא על מרן חיד"א דכל רז לא אניס ליה ונעלם ממנו דברי הילקוט הנ"ל דפשט הדברים מסייעי לדב"ק אלא דדברי התוס' על התורה הנז"ל נראים בהיפך כמו שכתבתי למעלה: עד אדם דממעט עכו"ם ידוע מ"ש תוס' בכמה דוכתי לחלק בין אדם להאדם דעכו"ם בכלל האדם ולכאורה מקרא מסייעו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם דנראה דכולל כל הנבראים אולם עיין להרב ראשית חכמה פ"ט משער אהבה ובד"ה והנה כדי לעורר) ע"י ההבל יתקיים אדם העליון כדפי' בזהר וכו' ולכן כיון שחיות ישראל בפרט הוא ע"י ההבל כי אין ההבל השורה על ישראל שורה על העכו"ם והיינו יחיה האדם וישראל נקראו אדם עכ"ל ואתי שפיר לפי מ"ש מרן חיד"א ביעיר אזן אות פ"ז מיסוד דברי הרא"ש בתוספותיו דכי כתיב האדם ואפשר לפרשו על אדם גדול וחשוב כמשפט ה"א הדעת אינו בכלל מ"ש ר"ת דהאדם הוא על עכו"ם וק"ל ובעיקר חילוקו של ר"ת בין אדם להאדם עיין בשו"ת חת"ס יו"ד סי' של"ו (בד"ה וכבר בשם התורת חיים להסביר בזה:

והנה במס' כריתות ד' ו' אמרי' דהסך בשמן המשחה למת ולעכו"ם פטור משום דכתיב על בשר אדם לא יסך ומת ועכו"ם לא מיקרו אדם ופסקו הרמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"א הלכה ו' וכתב שם בהגהה (כמדומה לי שראיתי בס' שהגהות אלו הם מהרב מרכבת המשנה אשכנזי) וז"ל כן הוא בגמרא וק"ל מדאמרינן בע"ז ד' ג' כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא האדם דמשמע דעכו"ם קרוים אדם ועי"ש בתוס' ד"ה כהנים עכ"ל קושיתו מבוארת וכונתו ליישב עפ"י מ"ש התוס' שם בשם ר"ת לחלק בין אדם להאדם ותימה שנעלם ממנו דברי רש"י ותו' במס' סנהדרין דף ט"ו ע"א דרש"י כ' דר"מ דדריש מאשר יעשה אותם האדם דאפילו עכו"ם יש לו שכר לית ליה הא דר' שמעון אתם קרוים אדם וכו' והוקשה להתוס' דהא ר"מ אית ליה דהסך בשמן המשחה פטור ומשמע דהטעם משום שנאמר על בשר אדם ותירצו דר"מ ס"ל הטעם השני שאמרו בכריתות כל שהוא בבל יסך וכו' ועוד כתבו בשם ר"ת לחלק בין אדם להאדם ובסיגנון זה כתבו ביבמות ד' ס"א ע"א ושם כתבו בשם רבנו משולם דדוקא במידי דפורענות הוא דאמרינן אתם קרוים אדם וכו' דלא רצה לכתוב ישראל בהדיא וכו' עי"ש הנך רואה ששאלת הראשונים היא שהתוס' הקשה קושיתו ותירצוה ונעלם מעיני דמר רב המגיה הנ"ל: וגרים מיקרו

אדם כדאמרינן בת"כ ר"פ ויקרא ע"פ אדם כי יקריב מכם אדם לרבות הגרים ועיין במה שהבאתי לקמן באות גש"ן בזה: וכתב הרב תפארת ישראל (פיה"מ) במס' אבות פ"ג משנה י"ד דמ"ש שאין עכו"ם קרוים אדם אין כונתם לזלזל בכבוד עכו"ם לומר שנמשל כבהמות נדמו והאריך בביאור הדבר עי"ש גם הרבמוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו ליבמות ד' ס"א הסביר דאין כונתם לזלזול העכו"ם עי"ש וכבר כתבו המפרשים בדרך פשוט הש"ס דאדם מורה על האחדות דבכל השמות שאדם מתכנה בהם (איש גבר וכיוצא) נמצא לשון רבים אבל כינוי אדם לא יבא בו לשון רבים (אדמים) ומדות האחדות נמצאת בעצם בישראל ישראל גוי אחד שה פזורה ישראל וזהו אתם קרוים אדם ואין עכו"ם קרוים אדם עיין להרבנים עוללות אפרים מאמר כ"ב ונאות יעקב במענה לשון ד' כ' ע"ג ומשא חיים ד' ב' אות י"ט: ושם (בתפ"י) כתב דעכו"ם יש להם צלם אלקי"ם מדהוריד יהושע קודם הערב את החמשה מלכים ותימה שכ"כ בפשיטות בדבר שנחלקו בו אבות העולם רש"י והרמב"ן וכתב הרב מוהרש"א בחי' אגדות למס' סנהדרין ד' מ"ו ע"ב ליישב דעת רש"י דמיהושע אין ראיה משום דבהלנת המת יש שני טעמים הא' כי בצלם אלקי"ם עשה את האדם וזה שייך דוקא בישראל והשני משום ולא תטמא את אדמתך וזה שייך גם בעכו"ם ומשום טומאה ציוה יהושע להורידם ושכ"כ הרד"ק עי"ש ומצאתי בס' שו"ת רמ"ץ (שנדפס מקרוב) בחא"ח סי' י"ד אות יו"ד שעמד הרב בדין הלנת המת אי שייך בעכו"ם והביא מ"ש הרמב"ן ורצה להעמיס דכוונתו משום טומאת הארץ וכ' דעל טעם זה יש לפקפק לפי מאי דקי"ל דקברי עכו"ם אין מטמאים וגם דעת כמה פוסקים דגם במגע ובמשא אין מטמאים וגם על טעם ממשל ב"א יש לפקפק קצת אף לפ"ד התוס' ביבמות דגם עכו"ם קרוים האדם והכא כתיב כי בצלם אלקי"ם עשה את האדם מ"מ מלשון רש"י בפי' החומש וישראל הם בניו נראה דלא שייך זה בעכו"ם עכ"ל ואני אומר דלא היה צריך להכריח דלרש"י אף דכתיב האדם אין עכו"ם בכלל מדבריו שבחומש שזה מבואר בדברי רש"י בסנהדרין ד' ט"ן ע"א (וכ"כ התוס' בשמו בסוגייא דיבמות ד' ס"א שהזכיר הרב שם) שכתב דהא דדריש ר"מ שאפילו עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככה"ג מדכתיב אשר יעשה האדם לית ליה דאין עכו"ם קרוים אדם א"כ שמעינן דלא ס"ל לחלק בין אדם להאדם ולתרץ קושיא זו הוא מ"ש ר"ת לחלק בין אדם להאדם כיעוי"ש. ובעיקר כללין עיניך תחזינה ביאור נפלא להגרל"ם בס' התורה והמצוה בקונטרס תורה אור בפרשת ויקרא סי' א' באורך וברוחב ויאורו עיניך: וראיתי בס' אברהם אנכי הנדפס חדש ממש להרב הגדול מוהרא"ף נר"ו בפרשת בהעלותך סי' כ"ד שפירש כונת הכתוב והאיש משה עניו מאד מכל האדם וז"ל אפשר לפרש מה שחלקו בענין מה שאמרו אתם

קרוים אדם ואין עכו"ם קרוים אדם דיש הפרש בין אדם להאדם דהאדם נאמר דוקא על ישראל א"כ א"ש ע"פ מ"ש בס' הכתוב לחיים משמא דגברא רבה דאין לאדם להשפיל עצמו להתנהג בענוה נגד עכו"ם וז"ש והאיש משה עניו מכל האדם שהם ישראל דאלו לגבי עכו"ם לא היה משפיל עצמו להתנהג בענוה עכ"ד ואם כי כלל בידינו אין משיבין על הדרש (ולא נביט במה שיש לפקפק בעיקר הפירוש לכל האדם מיבעי ליה ומאי מכל האדם) מ"מ עיקר ההקדמה דהאדם הוא דוקא ישראל ואדם כולל גם עכו"ם לא ידעתי מבטן מי יצאה ומי בעל דברים הללו ומלבד דהחילוק נאמר בדברי הראשונים בהפך דהאדם בא לרבות ולא למעט עכו"ם ועוד איך יתכן דאדם כולל גם עכו"ם ומבואר בש"ס בהיפך דרשב"י ממעט עכו"ם מדכתיב אדם וקרא דואתן צאני אדם כתיב ביה והש"ס נמי בפ"ק דכריתות ד' ו' ע"ב דדריש מעל בשר אדם לא יסך למעוטי עכו"ם באופן דהקדמה זו תמוה' בעיני ודרשתו תדרש עפ"י מ"ש מרן חיד"א ביעיר אזן אות פ"ז מיסוד דברי הרא"ש בתוספותיו דכי כתיב האדם ואפשר לפרשו על אדם חשוב כמשפט ה"א הדעת אינו בכלל מ"ש ר"ת וא"כ אפשר דכתיב הכא האדם לשון חשוב לחשיבות כללות ישראל שהם נכבדים בני אל חי ולא לגבי עכו"ם אלא דמ"ש בשם הגברא רבה אם מסברא דנפשיה אמרה לענ"ד איפכא מסתברא דראוי לאדם גדול להתנהג בענוה יתירה נגד העמים יותר ממה שיתנהג עם בני בריתו ובזה יתקדש שם שמים בראותם גדולי ישראל במקום גדולתם שם ענותנותם ולענוים יתן חן וכבוד בעיני כל רואיהם ועכ"פ הקדמה הנ"ל אין לה מקום לענ"ד גם מ"ש בזה מרן חיד"א בס' דבש לפי באות י"ד דהתוס כתבו בשם ר"ת דאדם נקראים ישראל ועכו"ם נקראים האדם וכתב לפרש בדרך הדרש טעם החילוק שביניהה' דישראל הם אחוזים למעלה נקראים אדם שהוא שם מ"ה ועכו"ם שהם מסטר"א חמשים ש"ט נקראים האדם גמט' טמא וכו' עי"ש במחכ"ת הר' אין דבריו נראים לענ"ד דזה היה טעם לשבח אם החילוק שביניהם היה דכמו שאדם הוא כינוי לישראל בלבד הכי נמי האדם אם היה כינוי לעכו"ם בלבד אך באמת בדברי התוס' מבואר דאין כונת ר"ת כמו שנראה שהבין הוא ז"ל בכוונתו אלא כוונת ר"ת לומר דהאדם כולל גם עכו"ם וממקומו מוכרח שכן כונתו שבא ליישב דרשת ר"מ שאפילו עכו"ם העוסק בתורה יש לו שכר הרבה מדכתיב אשר יעשה אותם האדם וזה פשוט לענ"ד ודבריו צ"ע:

עה אדם דממעט עכו"ם כתבו התוס' בבבא קמא ל"ח ע"א וע"ז ד ג' ע"א ויבמות ד' ס"א ע"א דנכללים בבני אדם ר"ל בני אדם הראשון וכן הוא בזוה"ק שלח לך ד' קע"ג ע"ב ע"פ נגד בני אדם יעי"ש והרב נאות יעקב בקונטרס מענה לשון ד' ב' ע"ד הוא היה מונה

שלשה כללים שנאמרו בזה ובכלל שני כתב וז"ל כלל ב' כתבו דאע"ג דאדם לא מיקרו בני אדם מיקרו בני אדם הראשון ובהכי ניחא ההיא דגטין ד' מ"ז ע"א יש קנין לעכו"ם בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות דכתיב והארץ נתן לבני אדם עכ"ל נראה שכתב דברים אלו עפ"י הרשום בזכרונו ולא נזכר מדברי התוס' כי הרואה יראה שהן הן הדברים שכתבו התוס' בתלת דוכתי הנ"ל ליישב ההיא דיש קנין לעכו"ם וכו' כיעי"ש וכל זה נעלם מהרב דרכי שלום בפרשת נח ד' ה' ע"ג שישב ודרש מקרא שכתוב יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך דר"ל דמותר להסתכל בפני כלה להללה כלה נאה וחסודה אך דוקא בישראלית כידוע דאדם ממעט עכו"ם וכו' עי"ש ולא זכר דבכלל בני אדם הם וכ"כ הרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לברכות ד' ח"ן ע"א דבמדרש אמרו הרואה אוכלוסי בני אדם מברך וכו' ומשמע גם עכו"ם עי"ש דמסתמא אין לחלק בין לשון תורה ללשון חכמים וכמו שנכללים בלשון תורה כן הוא בלשון חכמים: עו אדם הוא כינוי לאיניש דעלמא שאינו ת"ח כ"כ הרב אבות הראש (על אבות דר' נתן) בפ"ב ד' ץ' ע"ד בשם מרן חיד"א בפתח עינים בחי' לעירובין ד' י"ג במאמר חז"ל נח לו לאדם שלא נברא ואין הס' מצוי אצלי לראות דב"ק והרב ראשית חכמה בשער ענוה פ"א (סוף ד"ה והכלל הוא) כתב דחכמה נקראת מ"ה והוא אדם ומרן חיד"א בס' דבש לפי אות י"ד כתב דישראל שהם אחוזים בקדושה נקראים אדם שהוא בגמט' שם מ"ה ובביאורי הגר"א (שנזדמן לידי לשעה) בישעיה סי' א' פסוק ב' ראיתי שכתב דאדם דרגא דחכמה הוא ובזה"ק פ' תזריע ד' מ"ח ע"א וברמ"מ פרשת נשא ד' כ"ה ע"א דאדם נקרא ישראל והוא ת"ח ובד' קמ"ה ע"ב כל מאן דאיהו דחיל חטאה נקרא אדם דאית ביה יראה ענוה חסידות כללא דכלא וכו' וה"ד הרב אהל יעקב באות י"ב ובתנחומא רשת וזאת הברכה אמרו דהצדיק נקרא אדם עיין בס' ישמח חיים ד' ב' אות י"ט הנך רואה שכינוי אדם דורשים אותו לשבח דלה כדמשמע ממ"ש בפתח עינים הנ"ל וכדבריו שבס' פת"ע כתב בס' שם הגדולים במערכת גדולים אות האל"ף (בשם ראב"ן בד' י"א סוף ע"ד) עפ"י מ"ש מוהרש"א בח"א בפרק ג"פ אההיא דאמרינן ג' עבירות אין אדם ניצול בכל יום דדייק לומר דהיינו אדם דעלמא אבל החסידים ניצולים ועל דרך זה פירש מאמר ר' יוחנן כיון שמת אדם נעשה חפשי מהמצות עי"ש ונראה דלא היתה כונתו ללמד על הכלל כולו דכל מקום שנא' אדם ר"ל איניש דעלמא והכל לפי מקומו ושעתו ובתוס' ברכות ד' ה' לא ניחא להו למיגרס אין אדם זוכה אלא כתבו דגרסינן לו כל אדם זוכה ואי משמעות אדם בכל מקום בלשון חז"ל ר"ל איניש דעלמא שאינו צדיק הוה מצינן שפיר למיגרס אין אדם וכו' ולפרש דהיינו בסתם אדם שאינו צדיק וק"ל: עז אין אשה מתעברת מביאה ראשונה הכי אמרי' ביבמות

ל"ד ע"א ועיין בזה בפירש"י בפ' לך לך שכ' דהגר נתעברה מב"ר והוא כסברת ר' לוי שבמד"ר שם ואילו בפ' וירא ע"פ ותהרין ב' בנות לוט כ' ואע"ג דאין אשה מתעברת מב"ר וכו' והוא כסברת ר' אלעזר שבמד"ר שם ונראין דברי רש"י דסתרא"י נינהו.
דאף דכ' הרא"ם דדייק מדכתיב ויבא אל הגר ותהר וכו' עי"ש מ"מ שמעינן מיהתדיתכן שתתעבר מב"ר ומה הלשון אומרת בפ' וירא ואע"ג דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה וקצ"ע: והנה בעיקרא דהאי מילתא קידש הג' נו"ב בח"א אה"ע סי' כ"ב דהיינו רוב נשים אבל מיעוטא איכא דמתעברות מב"ר וקושית הש"ס הוא דניזיל ב"ר.
ורבא דמק' והרי תמר נתעברה מב"ר עיקר קושיתו היא דאיך תמר הכניסה עצמה לזה דשמא היא אינה מהמיעוט וכו' עי"ש והאמת דלישנא דרבא והא תמר מב"ר איעברה משמע דמאי דקשיתיה הוא סוף המעשה דהיינו מאי דקחזינן דנתעברה מב"ר ולא מתחלת מעשה תמר כי על מעשה תמר אין לתמוה כי מ"ה היתה זאת לצאת ממנה מלכים וכו' ולכן לע"ד פירושו דחוק.
ואף דלכאו' סברתו מוכרחת מדאמרי' שם ע"ב דר"י דאמר פרט לכלה היינו משום דס"ל דאין אשה מתעברת מב"ר. מכלל דרבנן ס"ל דמתעברת וא"כ הוי פלוגתא במציאות דהוא דוחק לומר כן מסתמא.
ולס' הנו"ב ניחא די"ל דכ"ע סברי להא דאין אשה ממב"ר אלא מיהא היינו רוב נשים ואיכא מיעוט' דמתעברות ור"י לא חייש למיעוטי. ורבנן דר"י היינו ר"מ חייש למיעוט וזכורני שראיתי לשעבר בספר אחד שכ"כ (אח"ז ראיתי שהם דברי הג' מלא הרועים במער' רובא לר"מ אות א' עי"ש).
אך זה אינו מוכרח דהא אשכחן בהאי עניינא דפליגי במציאות במד"ק הנ"ל דר' לוי אמר דהגר נתעברה מב"ר. ופליג עליה ר' אלעזר ואמר לעולם אין אשה מתעברת מב"ר.
ולר"ל מתעברת דאף אי נימא דר"ל ס"ל מיעוט מתעברות והגר מן המיעוט. א"כ לר"א אף מיעוט ליכא וכיון דאשכחן דאיכא מאן דפליגי בהכי לא נפלאת לומר דר"י ורבנן נמי בהכי פליגי.
וגם מדברי התוס' שם ד' ע"ו ע"א ד"ה שלא וכו' שהוצרכו לומר דלאה מיעכ' באצבע ולא כ' שהיתה מן המיעוט כדהוה ס"ד למקשה מתמר ולפי דברי הנו"ב עי"ש) משמע דס"ל דליכא אפי' מיעוטא דמ"ש בנו"ב דלפי המסקנא א"ץ לדחוק דהיתה מהמיעוט לע"ד יותר דחוק לומר דמיעכ' מלומר דהיתה מהמיעוט דזה ממילא וזה ע"י מעשה מעין דוגמא למאי דאמרי' רובא דתלי במעשה לא הוי רובא.

דדבר התלוי במעשה לא אמרי' מסתמא נעשה דשמא לא נעשה משא"כ בדבר שנעשה ממילא ודרך אגב אומר דמאי דפשיט"ל לרבותינו התוס' דלאה נתעברה מב"ר ע"י מיעוך הנה ראיתי לחד מקמיא רבינו יאודה ר"א בע"ס מנחת יהודה (בס' דעת זקנים) שכ' בפ' ויחי עמ"ש רש"י ע"פ כחי וראשית אוני טפה ראשונה שלי והק' ר"ת דאין אשה מתעברת מב"ר וי"מ שמיעכ' ואינו נר' להר"א שלא מצינו כן בשום מקום כדמצינו במס' סוטה (אולי צ"ל יבמות) מתמר לכך נר' לפרש וכו' (מדבריו למדנו דלומר שמיעכ' הוא רחוק מאד ופשיט' דאי ס"ל דאיכא מיעוטא לא דחיקא לן לומר דממיעוטא היא) ובלאו ההיא קושיא אין לפרש טפה ראשונה ממש שהרי כתוב בפ' ויצא וירא ה' כי שנואה לאה ורחל עקרה ותהר לאה מדכתי' ורחל עקרה קודם ותהר משמע דהריון דראובן היא אחר נישואי רחל והם היו אחר נישואי לאה ז' ימים שנא' מלא שבוע זאת עכ"ל.

ולא ידעתי מה יענו התוס' דפ' הערל להוכחה זו ומוהרש"א והנו"ב הנ"ל וגם החת"ס בסי' ו' נמשכו אחר סברת התוס' ומצוה לישב ועיין מ"ש הרב מראה הגדול בח"א דרוש א' לשבת זכור באורך. ומה שהכריח הג' חת"ס דע"כ לאה נתעברה אותה הלילה קודם שהכיר בה דאל"כ הו"ל בני שנואה תמיה לי שלא זכר שם מ"ש הראב"ד ה"ד מרן הב"י בסי' ר"מ.

ועוד לא זכר ש"ס ערוך בפ' י"ן ד' קכ"ג מאי שנואה אלימא שנואה ממש וכו' וכבר עמד הג' בברכ"י שם ע"ד הראב"ד מהש"ס הנ"ל עי"ש ומ"ש עוד בחת"ס דהו"ל בני תמורה וכו' עיין בפ"מ בא"א בסי' ר"מ בשם הא"ר ובברכ"י שם הביא דברי הראב"ד בגופן שלהן ושקו"ט בהו יעיש"ב ובקו"א שבברכ"י שם: וראיתי להג' שיבת ציון בסי' ע"ג שהביא תנא דמסייע להג' מ"א נו"ב והוא הר"ן בפ"ק דקידושין בבעיא דתחילת ביאה קונה או סוף ביאה שכ' שם הר"ן דאע"ג דעל הרוב אין אשה ממב"ר זימני דמיתעברא הרי מפורש כדברי אמו"ו הג' ז"ל עי"ש ובעניותי ל"ז להבין ד"ק דאם כונת הר"ן הוא לומר כדברי הג' נו"ב דרוב נשים הוא דאין מתעברות אבל מיעוט מתעברות א"כ מאי אהני לן בזה לקושיתו דהא מה שנרגש הר"ן הוא קושית התוס' יבמות ד' כ' ד"ה יבא (וכמ"ש בש"ץ שם) דהיכי אמרי' דיבא עשה וידחה ל"ת הא ליכא עשה כלל דאין אשה מתעברת מב"ר. וא"כ איך יתורץ קושיא זו והיה בהניח דמיעוטא מיהא איכא דמתעברות ומי מפיס לומר דאשה זו ממיעוטא היא ותישתרי לכ"ג אדרבא אית לן למימר זיל בת"ר ורוב נשים אין מתעברות שכן שוה"ד נותן אף להקל וכ"ש להחמיר. ותו מה הלשון אומרת ואע"ג דעל הרוב אין האשה מתעברות מביאה ראשונה וכו' הול"ל ואף על גב דרוב נשים אין מתעברות מב"ר איכא מיעוטא דמתעברות.

אבל מדקאמר דעל הרוב וכו' זימנין וכו' משמע דבאשה שאינה מתעברת מב"ר עצמה קאמר דהיינו על הרוב אבל זימנין וכו' וכונתו לדבר אחר ולא לסברת הג' נו"ב. אלא כונתו דודאי הא דאין מתעברות מב"ר הוא דאינה מתעברת שום אשה מב"ר ואלא מיהא איכא מציאות להתעבר מב"ר ע"י מיעוך בתחלה אלא שעל הרוב אין עושות כן הנשים. ומ"מ כיון דמשכחת לה להתעבר ע"י המצאת המיעוך ע"כ חשיבא ראויה להקים זרע ואמרי' בה יבא עשה וכו' ולעולם אימא לך דגם הר"ן מודה דאין שום אשה מתעברת מב"ר: עוד ראיתי להג' ש"ץ שם דהוק' לו לס' הנו"ב והר"ן (לשיטתו) ממ"ש ר' אלעזר במד"ר הנ"ל לעולם אין אשה מתעברת מב"ר וכו' וכ' ליישב דודאי ר"ל ור"א לפ' במציאות דלר"א אין ממב"ר ולר"ל מתעברת אלא פליגי במיעוט דלר"ל מיעוטא מתעברות ולר"א ליכא אפי' מיעוט והר"ן פסק כר"ל נגד ר"א דשמותי הוא.

והכריח דבהא פליגי דאל"כ מאי מק' הש"ס והא אין אשה מתעברת מב"ר דילמא מתני' אתיא כר"ל אלא ודאי גם לר"ל רובא מיהא אין מתעברות וניזיל בת"ר אלו תוד"ק עי"ש שהאריך וקשה לי להעתיק כד' ולענ"ד אי דחיקא לן למימר דפליג במציאות. כי נימא נמי דפליגי במיעוטא הא נמי מח' במציאות הוא.

אלא דלענד"ן דאינו כ"כ דוחק לומר בעניינים אלו דפליגי במציאות דכעין זה מצינו דפליגי ר' אמי ור"י בסו"פ המפלת דלר"א אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה ולר"י סמוך לטבילתה ומאי דמשמע ליה דר"ל בר חייתא ור"א הנ"ל הם תנאים ומזה בנה יסודו ויישב ס' הר"ן דפס' כר"ל נגד ר"א דשמותי לבבי לא כן יחשוב דמדהובא מילתיה דר"ל בש"ס מ"ק כ"ט ע"א ובירושלמי סופ"ו דמס' שבת (ועיין ירוש' פ"ז דסוטה ה"א) בלשון מימרא אמר ר"ל בר חייתא וכו' משמע דהוא אמורא וממילא ר"א דפליג עליה היינו ר' אלעזר האמורא.

כמ"ש בצל"ח לפסחים ד' ס"ד ע"ב דמדאמרינן אמר"ר יצחק וכו' ולא אמרו תני ר' יצחק מוכח דהוא אמורא. והוא פשוט ובלא"ה במד"ר שלפני כתוב מפורש ר' אלעזר (ולא ר"א כאשר נר' שהיה לפני הש"ן וע"כ חשב שהוא ר' אליעזר השמותי) ואף אי נימא דר"ל הוא תנא וס"ל דאשה מתעברת מב"ר אולי קי"ל להש"ס דנקיטי' דאין אשה ממב"ר ומהדר לאוקמי אליבא דמאן דנקיטי' כוותיה בזה ותו דלפי שיטתו דהר"ן מתרץ קו' התוס' שבד' כ' ד"ה יבא עפ"י הנחה זו דאיכא מיעוטא דמתעברות א"כ אף אנו נאמר דהתוס' דלא תירצו כן ש"מ דמשמע להו דליכא כלל ואיך נסמוך על ס' הר"ן נגד התוס' ולזה יש ליישב והשאר צל"ע: ומצאתי ראיתי חבר להנו"ב במאי דס"ל דאף שאמרו בש"ס בלשון אין וכו' אין הכונה דליתיה כלל אלא ר"ל הרוב הוא כן והוא הרב גן המלך שכ' בסו' ק"ל

דאשה שילדה תכף לפרישת בעלה למה"י ואחר קצת חדשים ילדה עוד בן קיימא הולד כשר דאע"ג דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת כמ"ש בהמפלת ד' ז"ך היינו דרובא דנשי הכי וכו' עי"ש אך כבר עמד ע"ד מרן חיד"א בברכ"י אה"ע סי' ד' אות ח' והביא דג' שיטות בדבר זה לד"ת אינה חוזרת ומתעב' אפי' נפל.

ולהרשב"ץ אין חוזו"מ אלא סנדל. ולשפ"ו אין חוזו"מ ולד של קיימא ולכל השיטות במאי דאמור רבנן אין חוזו"מ למר כדא"ל ולמר כדא"ל הוא בהחלט גמור דליכא אפי' מיעוטא עיש"ב ומאן לימא לן דהא דאמור רבנן אין אשה מתע' מב"ר לאו דכותה הוא ושניא מינה.

ועיין סנהדרין ל"ז סו' ע"ב שאלתיאל ששתלו אל שלא כדרך הנשתלין גמירי אין אשה מתעב' מעומד והיא נתעברה מעומד ומדאסקו שמיה שאלתיאל על שם הנס ש"מ דמ"ש אין אשה מתעברת מעומד היינו כלל כלל לא. וכן הא דאמרי' שם ד' ל"ח ע"א אין אדם דומה לחברו פשיטא ליה להג' נו"ב במ"ק אבה"ע סו' סי' ס"ה דאין הכונה דהרוב הוא דאין דומין ויתכן אחד מהאלף שדומה אלא לא ימצא כלל עי"ש דנפ"מ לענין הכחשת עדים.

וא"כ גם בהא מילתא דאמור רבנן אינאשה מתעברת מב"ר לא נפלאת היא לומר דכלל מוחלט הוא ולאו דוקא ברוב נשים: ורואה אני עני דדעת רבותינו בעלי התוס' בכיוצא לזה לפרש דאינו ברוב בלבד אלא כלל כלל לא. והוא ממ"ש בברכות ד' ה' ע"ב ד"ה ה"ג וכו' דאין לגרוס אין אדם זוכה וכו' דהא כמה צדיקים וכו' עי"ש ומאי קושיא דילמא גרסי' שפיר אין אדם וכו' ור"ל רוב בני אדם אבל איכא מיעוטא דזוכין.

ובגליון הש"ס לרעק"א ציין לתוס' שבת ד' ה"ן ד"ה ארבעה מתו בעטיו ש"ן שכ' דמ"ש אין צדיק בארץ ברוב הוא נר' דכוונתו לומר דדברי התוס' סתרא"י נינהו וכמו שעמד ע"ז הרב מוהרי"א בנאות יעקב בקונטריס מענה לשון ד' ד' ע"א ובס' קהלת יעקב במע"ל ח"ב אות כ"ב וכ' דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד דאין דרך הגמרא לסתום אלא לפרש וכן תי' הרב גבעות עולם בליקוטים ד' קל"ה ע"ג והכריח כן דאל"ה תקשי ע"ד התוס' דשבת מסוגייא דאיירי בה דאמאי אתותב ר' אמי נימא דמ"ש אין מיתה בלא חטא ברוב קאמר עי"ש (ואולי גם הג' רעק"א בציון זה לכך נתכוון לומר דאף דהתוס' פשיטא להו דמשמעות לשון אין היינו לגמרי ולא נמצא בהפך כלל מ"מ בלשון הכתוב אפ"ל דרוב הוא כמ"ש התוס' בשבת הנ"ל) והרב מוהרימ"ט בדרשותיו דרוש ב' לפ' נשא קיים הגירסא ואמר דר"ל דאין אדם נהנה מב' שלחנות וכו' דתורה ותענוגים צרות זו לזו ואין התורה מתקיימת אלא בממית עצמו ורבינו הק' אמר בשעת פטירתו לא נהניתי אפילו

באצבע קטנה וכו' עי"ש והרב עין יוסף ד' ח' ע"א וע"ב גם הוא הק' דברי התוס' אהדדי וכתב לחלק בין לשון תורה ללשון חכמים ומה שהוק' לו מדברי התוס' שבת ד' ס"ג ע"א האריכו בזה רבנן בתראי עיין להרב מקנה אברהם במ"ב במע' התי"ו אות תנ"ד ד' צ"ד ע"ג ובמכתב לחזקיהו ע"ד התוס' במס' שבת ד' ס"ג ואכ"מ מדברי כולם למדנו דמשמע להו בכונת התוס' דברכות דלשון אין ר"ל כלל כלל לא וא"כ שפיר נוכל לומר דגם בהא דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה ס"ל כן ואהכי הוצרכו לומר דלא מיעכ' וכו' וסברת הג' נ"ב בזה אינה מוכרחת לקוע"ד וראיתי להרב פ"ת בסי' י"ג ס"ק ח"י ד"ה ושם בסי' כ"ב שע"ד הנו"ב הנ"ל ציין לעיין בס' ברית אברהם ואין מצוי אצלי לעיין בדב"ק והגם דבההיא דאין אשה מתעברת אלא סמוך וכו' כ' תוס' בפ"ק ד' יו"ד ד"ה דהויא וכו' לחד שינויא דברוב פעמים הוא וכו' וכ"כ בסוטה ד' ז"ך ד"ה אליבא (ועיין לקמן אות שע"ט) מ"מ נר' דגם התוס' מודים דהיכא דאין לנו הכרח מסתמא אין ר"ל כלל ובברכות לא חשבי הכרח כדי לקיים הגירסא דשפיר נוכל לגרוס לא וכו' אבל בהא דא"א ממב"ר אם אין שום הכרח נימא דהוא בהחלט: הן אמת דאי נימא כס' הג' נו"ב ודעמיה תנוח דעתינו מחקירת הרב עיון יעקב ה"ד הרב שדה יצחק ביבמות שם דאמאי ער ואונן לא שמשו ביאה ראשונה כדרכן כי אין אשה מתעברת בה עי"ש ולהנו"ב ניחא דחשו למיעוט אך מה לעשות שאין נר' כן מכל הרשום למעלה.

ובע"כ לדחוקי אנפשין כמ"ש הרב ע"י או דלא נודע להם דאין אשה ממב"ר או דחששו שמא מיעכה באצבעה: ועתה ראיתי בשו"מ בח"א סי' כ"ב בתוך הסי' שקו"ט בהא דאין אשה ממב"ר ולא נפניתי לעיין בד"ק רק זאת אגיד כי ראיתי שכ' שאין כונת דברי הר"ן כמו שהבין הש"ץ ודקדק דיקדוק נכון בדברי הר"ן שכ' זימנין דמתעברא כדאמרינן התם והרי שם לא נאמר אלא ממיעוך אצבע וכ' שבחי' הר"ן לסנהדרין ד' י"ט מבואר דאין כונת הר"ן כסברת הנו"ב עי"ש ד"ק שאין דעתו להסכים לדעת הנו"ב הנ"ל.

ועיין בנו"ב מ"ת סי' ל"א שרב אחד השיגו בזה וכו' ועיין תפאר"י פ"ב דפסחים מ"ה שהביא דברי הר"ן דקידושין הנ"ל בזה"ל ומתרץ דעכ"פ אפשר שתתעבר כגון במיעכה באצבע ע"כ מוכח שהבין מדברי הר"ן כמ"ש השו"מ ועיין לקמן במערכת הכ"ף אות קכ"ט ד"ה והנה עיקר וכו' וראיתי בס' זכרון יעקב סי' ז"ך באשה שנשאת בחזקת בתולה וילדה בקרוב בששה חדשים ואם נאמר דנתעברה מביאה ראשונה אזי תהיה יולדת לשבעה דיולדת למקוטעים ואם אינה מתעברת מב"ר א"כ ודאי זנתה קודם החופה והולד פגום והשיב עפ"י דברי הנו"ב ומר בריה שב"ץ דאיכא מיעוטא דמתעברות מב"ר ואין לרחק הולד עי"ש ועם שאין דברי הנו"ב מוכרחים כנז"ל מ"מ נראה דשפיר קאמר דאין

לרחק הולד דעכ"פ מידי ספקא לא נפיק אי אין מתעברת כלל ואין לפגום הולד מספק:
עח איפוך כי אמר בש"ס היינו דמחליף ההיא דמייתי למפרך מינה כ"כ בעלי הכללים והוכיחו כן מכתובות ד' יו"ד ע"א מאי חזית דמהפכת בתרייתא עי"ש ועיין ברכי יוסף א"ח סי' ע' אות א' מטה אהרן במער' הכ"פ ד' קס"ח ועפ"י כלל זה נכון הדבר שלא לגרוס בברכות ד' כ"ה ע"ב איפוך בתרייתא אלא איפוך לבד ועיין לקמן בסמוך מ"ש בשם הרב הליכות אלי ועיין תוס' יוה"ך ע"ד התוס' יומא ד' ע"ט ד"ה ולא בירך וכו' שייחס להתוס' דלית להו האי כללא ולפי מ"ש הה"א אינו מוכרח ועיין באר יעקב קמ"ג ע"ג וק"ל ועיין קידושין ע"ה א' איפוך רב אמר הולד שתוקי וכו' וי"ל לפי כללין דהוה סגי דלימא איפוך ולמה ליה לפרש רב אמר וכו' ובמע"ר פ"ד מהל' ק"ש כ' דדרך הש"ס להפך קמייתא ותמהתי ע"ד במ"א והבאתי דגם הרא"ש פ"ב דגטין סי' ד' כ' כמ"ש הר"ן שם דבתרייתא מפיכינן עיין לקמן במערכת הכ"פ אות ק"ל או"ק א':
עט איפוך הא דנקיטינן דמפיך בתרייתא היינו דוקא כי משני הש"ס או המק' בעצמו ולא כשמתרץ אמורא אחר כ"כ הרב יבין שמועה כלל רצ"ב הו"ד בברכ"י א"ח סי' ע' אות א' ועפי"ז מתיישב קו' הרב מטה אהרן ד' קס"ח ע"ד תוס' ברכות מ"ט ע"ב ד"ה ר"מ שנראין דבריהם היפך הכלל עי"ש ולפי האמור ניחא כיון דר"י הוא דאמר מוחלפת השיטה על דרך שיישב הרב ברכ"י שם דברי מרן הב"י אלא דק"ק דכי נמי לא פשיטא לן דבתרייתא מחליף משום דבכנה"ג לא שייך הכלל כאמור מ"מ מנ"ל דקמייתא מחליף דהא לא מסיימי והיינו דק"ל למוהרש"א ע"ד התוס' וק"ל ועפ"י כלל זה השבתי בחידושי למציעא ד' ז' ע"ב עמ"ש הרב הליכות אלי סי' תקכ"ז דמצא יוצא מהכלל בנדרים ס"א ע"ב אמר רב מוחלפת השיטה עיין להרבנים לשון לימודים ד' כ"ג ע"ב ד"ה וראיתי ומקנה אברהם במ"ב אות י"ד ולפי האמור אינו יוצא מהכלל וק"ל ועוד הבאתי סו' דביצה ט' ע"ב אמר ר"י מוחלפת השיטה ופירש"י שם וסו' דגטין מ"ו ע"ב ועמדתי ע"ד הרב שדה יצחק ע"ד תוס' ביצה ד' ג' ד"ה ר"י אמר ומדברי הר"ן בביצה ד' ט' שכ' מוחלפת השיטה וצריך להפך חדא מנייהו עי"ש יש להוכיח כלליה דהרב יבין שמועה שהרי בעלמא ס"ל להר"ן דבתרייתא מפיכינן עיין מטה אהרן שם ומדבריו אלו משמע דלא מסיימי הי מנייהו מפיכינן ועכ"ל די"ל כאמור ועיין אור לי סי' כ"ד ולקמן בסמוך ובמערכת הכ"פ אות ק"ל או"ק א': פ איפוך דמפיכינן בתרייתא היינו היכא דהשקו"ט נאמר רק בחד דוכתא אבל כי איתא להשקו"ט בתרי דוכתי וקמייתא דהאי הוי בתרייתא להאי ובתרייתא דהאי הוי קמייתא להאי לא אתמר כללא בכה"ג ובזה י"ל דברי מוהרש"א ע"ד התוס' ברכות מ"ט ע"ב ד"ה ר"מ וכו' להצילו מקושית הרב מטה אהרן ד' קס"ח עי"ש ועיין להרבנים לשון

לימודים כ"ג ע"ב ברכ"י א"ח סי' ע' אות א' ובקונטריס כללים כ' ליישב בזה דלא תקשי לן בעיקר הכלל דאיפוך הוי בתרייתא מסוגייא דנדרים ס"א ע"ב כמ"ש הרב הליכות אלי משום דההיא שקו"ט איתא בקידושין ס"ד ע"ב והוי דנדרים בתרייתא עי"ש ואחר זמ"ר ראיתי מ"ש הרב נחפה בכסף בח"ב ד' קכ"ה ע"ב וע"ג עיש"ב:

פא איפוך דמפיך בתרייתא ואיכא דוכתי דמפיך קמייתא ואמר בש"ס בהדיא איפוך קמייתא עיין בב"מ ז' ע"ב וביצה ל"ז ע"ב ובחידושו שם דקדקתי דהוה סגי דלימא אלא איפוך ואנא ידענא דקמייתא הוא דמחליף עי"ש: פב איפוך דהוי בתרייתא עיין להרבנים לשון לימודים כ"ג ע"ב ומט"א ד' קס"ח דמתבאר מדבריהם דעפ"י הכרח מחמת איזה קושיא נוכל לפרש איפוך קמייתא ולא נשגיח על הכלל ועיין להרב שדה יצחק ע"ד תוס' ביצה ד' ג' ע"א שכ' בשם הרב הליכות אלי סי' קתכ"ז כן בכונת התוס' שם: ובהאי שינויא (איפוך) זימנין אתמר בש"ס בלשון איפוך וזימנין אומר מוחלפת השיטה רשמתי לקמן במער' המ"ם אות קע"ח עי"ש: פג אינו צריך משמעות הלשון מיצרך הוא דלא צריך ואי בעי עבידוש"ד עיון נו"ב ח"א א"ח סי' א' ד"ה והנה זה לי וכו' ולח"מ פ' יו"ד מהל' גירושין ה"ג נדחק לומר דא"ק דנקיט הרמב"ם הוא משום שאר חלוקות עי"ש ש"מ דלישנא דא"ק לא שייך במידי דאי בעי למעבד לא מצי עביד אלא דבההיא דמיירי הרב לח"מ נלע"ד דאינו דוחק אי מיירי נמי לשבע ברכות דכיון דידוע לנו איסור ברכה שא"ק ממילא נשמע דאסור הוא לברך וכל דליכא למיטעי לא חייש ונקיט לישנא דא"ק וזה אפשר שהוא דעת רש"י ברכות י"ז ע"ב ד"ה ואינו מברך עי"ש בתוס' והרא"ש שכ' דמשמע דאי בעי מברך וכו' ולהנ"ל ניחא דגם רש"י מודה דלא מצי לברך ולא חייש למידק משום דליכא למיטעי אלא דהתוס' והרא"ש הנ"ל ובתוספותיו לברכות בס' ברכה המשולשת ובתוס' ר"י החסיד שבס' הנ"ל וכן שפ"ו שהבינו מדברי רש"י דיכול לברך היינו משום דאל"כ לא היה צריך רש"י לפרש מידי דמלשון אין מברכין מובן דאינו רשאי) ומצאתי להרב עה"ש בא"ח סי' ר"י אות ו' שכ"כ מסברא דבענייני ברכות הם דאמור רבנן לישנא דא"ק איסורא נמי משמע ממילא דהוי ברכה שא"ק עי"ש שלא זכר דברי הפוס' והרא"ש הנ"ל ועי"ש להרב מאמר מרדכי.

על כל פנים שמעינן דמשמעות לשון זה הוא דאי בעי עביד. ועיין להרב הנמק"י ביבמות עמ"ש בש"ס ד' ק"ה ע"א יבמה שרקקה תחלוץ ואין צריך רקיקה אחרת כ' דא"ק לאו דוקא דאי בעיא לא שבקינן לה וכו' וה"ד הרב קה"י במע"ל ח"ב אות י"ט ומש"ש באות ח"י בשם הרפ"ח הל' פסח סי' תמ"ה דא"ק משמע נמי איסורא לפי הנר' הוא ט"ס כי שם לא נמצא מזה כמ"ש הרואה ואולי צ"ל סי' תע"ב עי"ש למרן הב"י גבי הסבה בתלמיד

אצל רבו ושם כ' הרב פר"ח בס"ה דאע"ג דאמרו בש"ס לא צרכיתו איסורא נמי איכא וכו' עי"ש ומ"מ סתמא דמילתא כל שאין הכרח משמעות הלשון הוא דאי בעי עביד ועיין אור לי סי' קל"ה אות כ"ו ולהרבנים ב"ח א"ח רס"י קפ"ב ומאמר מרדכי שם ומוהר"י אסא"ד הו"ד בשו"ת חכמת שלמה (נספח לס' שו"ת הר המור) בד' ל"ז ד"ה ואפי' ומטה אשר בלשונות רי"ו ד' ק"ו ע"ב והרדב"ז בתשו' החדשות סי' של"ט דנקטי הכי במשמעות לשון זה אך ראיתי להג' הרא"ם ע"פ ומן המקדש לא יצא (בפרשת אמור) שפי' אינו צריך אינו רשאי עי"ש ומגטין ד' ל"ה ע"ב רב נחמן אמר אינו צריך וכו' זימנין דגייז דיבוריה וכו' נר' דא"ץ ר"ל אינו רשאי.

ומסתמא ימצא עוד כיוצא בזה ומעטים הם. וע"ע להג' חיד"א במחב"ר סי' סד"ר אות ד' דמ"ש אין צריך להבהב משמע דאי בעי מהבהב ועתה נד"מ ס' עמודי אש לאחד מגאוני דורינו יצ"ו ושם בד' ט' ע"ג כ' ע"ד הלח"מ הנ"ל דלא ק"מ דאה"ן דמצי לברך לפי שהיא ברכת השבח וברכת השבח יכול לברך מס' ושכ"כ בשו"מ תועפות רא"ם אה"ע סי' ס"ו. והדר ביה רב ואמר דלא יתכן לומר כן דהא ברכות אלו הם ברכת המצוה לד' הרמב"ם וע"כ כ' ליישב קו' הלח"מ כמ"ש בעניותין דממ"ש הרמב"ם אינו צריך מובן דהוי ברכה שאינה צריכה וממילא דאסור עי"ש וע' שו"ע א"ח סי' קס"ז ס"ה ואם היא נקיה וכו' א"ץ להמתין ובס' בית מנוחה דיני בציעת הפת אות כ"ג דקדק מדקאמר א"ץ מכלל דאם רצה רשאי להמתין דאל"כ הו"ל למימר אינו ממתין והרב חיי אדם בקונטריס נשמא"ד בהל' ברכות כלל ה' אות א' דקדק מלשון הפוס' באיזה מקומות שכתבו דאינו צריך לברך ומכללם השאלתות שהביא הרא"ש בפ' מי שמתו סי' ט"ז דמדכתבו אין צריך לברך מוכח דאי בעי מברך והצ"ע דבדברי השאלתות פ' יתרו סי' מ"ג משמע דאסור לברך וכו' עי"ש ולענ"ד אף זו מן התוכחות דכשכותבים הפוס' בענייני ברכות אינו צריך הכונה דאסור לברך דכיון דא"ץ לברך א"כ הו"ל ברכה שא"ץ ואסור עכ"פ מדרבנן לכ"ע כדאמרינן בברכות ד' ל"ג סו' ע"א כל המברך ברכה שא"ץ עובר משום לא תשא (עיין מה שרשמתי בזה לקמן במע' הבית אות קט"ו) ולק"מ על הרא"ש מנוף דברי השאלתות וק"ל: פד אין הולכים בממון אחר הרוב אם הוא דוקא ברובא דליתא קמן עיין להרב תה"ד סי' שי"ד שהוא מחלוקת ועיין להג' חק"ל במערכי לב דרוש ל"ג ד' ע"א ע"ד שואל ומשיב מהדורא כ' ח"ג סי' כ' הבאתיו לקמן במערכת הסמ"ך אות פ"ו ועיין בתוס' סנהדרין ד' ג' ד"ה שהמ שכת' דרובא לרדיא לא חשיב רוב ומשמע דברוב גמור מודה שמואל דהולכים בממון אחר הרוב עיין ביאור דבריהם בשב שמעת תא שמעתא ד' פרק ו': פה אין הולכים

בממון וכו' היכא דהוי מיעוטא דמיעוטא אין לילך אחר המיעוט אפי' בממון כ"כ בס' אור צדיקים ד' ל"א ע"א בכללי הס"ס להג' מוהרמב"ח ז"ל עי"ש.
ואם י"ל בין היכא דאית ליה לנתבע טענה מעליתא או לא עיין להג' מח"א הל' שומרים סי' כ"ו ובשו"ת בן יהודה לגדול בדורנו יצ"ו בסי' יו"ד ד"ה והנה אף וכו' כתב דדוקא ברוב אחד הוא דאין הולכים בו אחר הרוב אבל בתרי רובי הולכין אחר הרוב עי"ש. ובס' עדות ביהוסף להגאון מסלאנים בסי' כ"ט ענף ו' האריך בהיכא דאיכא רובא וחזקה אם הולכין בממון אחר הרוב עי"ש: פו אין הולכים בממון וכו' אם הוא מדאו' עיין להרבנים קרית מלך רב ח"ב ד' ע"ו ע"ב חיים מדבר ד' קל"א גזע ישי סי' קע"א ישמח לב ד' ט"ו אות ל"ג אור לי סי' צ"ז ד"ה והנה מה.
ועיין מה שציין בזה הרב ישרי לב במע' הרי"ש ד' ע"ה ע"ג משנת ר' אליעזר ח"ב ח"מ סי' מ"ז ראש יוסף על חולין ד' י"א שם אריה יו"ד סי' מ"ז: פז אין הולכים בממון וכו' היינו משום דאיכא חזקת ממון לנתבע ונפ"מ דאם אין שניהם מוחזקים חזר הדין לילך אחר הרוב עיין להרב תה"ד סי' שי"ד וכן לגבי גוי דאין לו חזקה הולכין אחר הרוב עיין אור לי סי' צ"ז ד"ה והנה מה ועיין להרר"י ביערות דבש ח"ב דרוש ט' ובאור לי ד' קמ"ה ע"ד ולהרב תה"ד שמ"ט ולהרב נהרות דמשק בתשו' אה"ע סי' א' ד' יו"ד ע"ד ד"ה וכ"ת ובשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' א' ד' א' סוף ע"ב (עיין לקמן במערכת הגימ"ל אות ה"ן ס"ק ט"ז מה שרשמתי אי איכא חזקת ממון לנכרי): פח אין מערבין שמחה בשמחה אי שייך זה בשבת עיין מכתב לחזקיהו ד' ל"ז ע"ב בשם מקנ"א ומ"ש עליו והרב בכור שור בנימוקיו לתענית על ד' ל' ע"א כ' בפשיטות דעונג לחוד ושמחה לחוד ועיין תוספות כתובות מ"ז ע"א דמסר לה שהק' מהא דאין מערבין שמ"ב וי"ל ודו"ק ובספרי פר' בהעלותך דריש וביום שמחתכם אלו שבתות עי"ש ועיין להרב מש"ב סוף אות ע"ג ולהרב דברי מנחם סי' תכ"ו ד' כ"ו והרב כס"א סי' תרפ"ט הביא הירוש' דאין לעשות סעודת פורים בשבת וכ' שנעלם זה מהא"ז פ"ק דכתובות ד' ז' שכ' דאין חיוב שמחה בשבת ועיין שבות יעקב ח"ג סי' ל"א שו"מ ח"ג סי' קנ"א: פט אין אדם משים עצמו רשע מי שהודה שעבר עבירה אם מעניישין אותו עפ"י הודאתו עיין למרן חיד"א ז"ל בברכי יוסף ח"מ סי' ל"ד אות ל"ג ובדברים אחדים ד' נ"ג ע"א ישרי לב בחח"מ מע' זו אות מ ולהרב מוהר"א די טולידו הו"ד בס' יבא הלוי ד' ח' ע"ג ולקמן אות ש"ז ומנהג אזמיר לענשו על פיו עיין משא חיים ד' מ"ז אות א' תפארת אדם בשו"ת ח"מ סי' ב' וי"ל בגוף דברי החק"ל שרשמתי במע' ה"ה אות ד"ן ד"ה ובזה אני מבין וכו' ואמ"א:

צ אין אדמע"ר לא נאמר אלא לענין מיתות ב"ד אבל לא לענין כרת דברים אחדים ד' נ"ג ע"א בשם הגאונים ויש להבין מאי נפ"מ בזה דהא קמיה שמיא גליא ומה לנו בהודאתו ועיין ארעא דרבנן אות י"ז שהוק' לו עפ"ד הגאונים הנ"ל דא"כ מאי ק"ל להתוס' ב"מ ג' סוד"ה מה אם ירצה לומר מזיד וכו' מדקי"ל באמע"ר הא הוי מידי דכרת והאריך בדבריו הרב חינא וחסדא בח"ב ד' כ"ו ע"ג: צא אין אדמע"ר אע"ג דאין מלקין ומענישין אותו עפ"י הודאתו מ"מ אם רוצה משום תשובה מלקין אותו ועושין לו כפרה דברים אחדים שם בשם רט"ז ז"ל ועיין חינא וחסדא ח"ב ד' כ"ט ע"ג ד"ה ולענין מי שמודה וכו' ושם בד"ה ולענין מלקות וכו' ציין ברכ"י ח"מ סי' ל"ד אות ג"ל: צב אין סחיטה בשער מפשט דברי מרן בב"י יו"ד סי' קצ"ט ד"ה כתב הכל בו וכו' נר' דאיסור דרבנן נמי ליכא וכן דעת הרשב"א בחי' לשבת ל"ד קכ"ח ע"ב כמ"ש בשמו דברי מנחם בסי' ש"ל בהגב"י וציין לעיין גזע ישי אות כ"ו אך בב"י א"ח סי' ש"ל כ' מרן דאיסורא מיהא איכא ועיין דברי יוסף סי' ס"ד שביתת יו"ט א"ח סי' ח' אור לי ד' קל"ד ע"ב ולהגאון חת"ס יו"ד סוס"י קצ"ו ודו"ק: צג אין חוצצין משמעות לשון זה דאפי' לכתחלה טובלין ולא חיישי' משום חציצה כ"כ הרב מעיל שמואל סוס"י ח"י ועפ"י זה הק' ע"ד הרמג"א סי' קס"א סק"י ועיין ביש"ש בפ' כל הבשר סי' כ"א שכ' דאין חוצצין דתני בתוס' היה אפ"ל דה"ד לכתחלה ולכן מוכיחראבי"ה ז"ל מהש"ס עי"ש ומהגהות ש"ד הובא ברמ"א יו"ד רס"י קצ"ח משמע קצת דמפרש אין חוצצין לענין דיעבד דוקא דאל"כ לא היה לנו לגזור גזרות מדעתינו ובדין הטבעות שהובא שם בש"ע סי' קצ"ח סכ"ג דעת הרבה פוסקים לחלק בין לכתחלה ללכתחלה דמפרשים אין חוצצין לענין דיעבד דוקא ועיין דברי מנחם סי' קס"א הגב"י אות א' זרע אמת ח"ב סי' פ"ז ודוק: צד אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו ובאיזה דבר שומעין עיין ברכ"י א"ח סי' ל"ב יעיר אזן אות ט"ו מכתב לחזקיהו ד' ח"ל ע"ג ושם בהשמטות אור לי סי' ע"ז וסי' ק"ב ועיין תוס' יבמות ס"ז ע"ב ד"ה אין חוששין דמוכח דבספק במציאות שומעין לו שלא כדברי הרב מוהר"ם ב"ח שהביא הרברכ"י שם ועיין מטה אהרן במע' חזקת שליח עושה שליחותו שהביא ראיה ממתני' דתרומות פ"ח חבית תרומה שנולד בה ס' טומאה וכו' דבס' דמציאות שומעין לו ועוד ראיות עי"ש בד' קכ"ה ע"ג ועיין אבות הראש ח"א קע"ג ע"ב דקודם מ"ת למדנו מפי נביא ועיין להג' מוהר"ץ הירש חיות ביבמות ד' מ"א ע"ב ובחידושיו ליומא ד' ע"ה דהוון היה רק לברר הדבר ולא לברר הדין ולקמן אות קי"ב ולהרב משנת ר"א ח"ב בתשו' אה"ע סי' ל"ה ולהרב יד דוד בחי' לעירובין על ד' ס"ד ע"ב: צה אין למדין הלכה לא ממדרש ולא מאגדות וכו' מדברי הרתוי"ט פ"ה דברכות מוכח דאף אי לא אשכחן סתירה מהתלמוד אין למדין ועיין להרב

שבות יעקב ח"ב סי' קמ"ט שכ' זאת ועוד דאין למדין הלכה וכו' משמע דבלאו אינך טעמי שכ' שם הדין עם שמעון משום הא דאין לומדין וכו' וכן דעת הרב חו"י סי' רכ"ד הובא בבאר יעקב ביו"ד סי' של"א ע"ד הרט"ז ס"ק ל"ב אלא דהוא ז"ל דחה סברת מכיון דלא אשכחן בש"ס בהיפך כיעי"ש.

ומ"ש הרב יד מלאכי אות ע"ב בשם הרב כנה"ג שכ' ע"ד הרתיו"ט הנז"ל ויראה לי דה"ד וכו' אבל בשאינו נגד הכלל למדין ע"כ לקוע"ד אינו מכוון דמשמע דמפר' דברי הרתוי"ט ולפי הנר' הוא חולק והיה צ"ל ולי נראה וכו' (עיין מ"ש בזה בקונטריס כללי הפוס' סי' ט"ז אות כ') ועיין באר יעקב באה"ע סי' קי"ט דמפר' דגם הרב חו"י מודה דלמדין כשאין סתירה מהש"ס וי"ל ע"ד כמ"ש הרואה.

ומש"ש ע"ד הרבאה"ט דמתשו' שבו"י הנ"ל אין ראיה דהתם האגדה היא נגד סתם משנה וכו' כמש"ש השבו"י וכו' עי"ש לע"ד אין נר' כן מדקאמר זאת ועוד וכו' כמש"ל. אלא דבתשו' שבו"י ח"ב סי' קע"ח כ' להדיא דאין למדין וכו' ה"ד כשהוא נגד הסוגייא או הסברא עי"ש והרפ"ח במים חיים סי' קכ"ח ס"כ ובחי' על הש"ס ד' א' ע"ב ס"ל דכל שאינו סותר הש"ס נקיטינן כהמ"ד וכן באגדות עיין פר"ח אה"ע סי' קי"ט ובאה"ט ופ"ת שם סק"ה וכן דעת הרב השואל בשו"ת נו"ב ח"ב בחיו"ד סי' קס"א ד"ה ומה שרצה וכו' עי"ש שעמד מתמיה ע"ד הרתוי"ט ז"ל והרב נו"ב מחלק בין תוספתא למדרש ואגדות דבתוס' כשאינו סותר הש"ס נקיטינן כותה ובמדרש ואנדה אין למדין מהם כלל עי"ש ובלי ספק שאילו היה רואה דברי ר"ת על ספר הישר שהביא מרן חיד"א במחב"ר א"ח בקונטריס אחרון בסי' כ"א שכ' להדיא וכל שאינו בקי וכו' וברבה ובתלמודינו ובשאר ס' אגדה אין לו להרוס דברי הקדמונים כי עליהם יש לסמוך בדברים שאין מכחישים תלמוד שלנו עכ"ל ורמז ד"ק ביעיר אזן במערכה זו אות ב"מ ובמערכת ההה"א אות ח"ן ובקו"א שבמחב"ר סי' א' ושם סי' קכ"א כיעי"ש הרי דכולהו תלתא כיילינהו בחדא מחתא ועל כולם הוא אומר לסמוך בדברים שאין מכחישים התלמוד.

וגם מצד הסברא אין דברי הרב נו"ב נראים בזה וכבר שלמים וכן רבים אשר היו תמהי"ם ע"ד הרתוי"ט ועיין להרבני' נשמת כל חי ח"א סי' ה' ד' י"א ע"א וב' ומשק ביתי אות ע"ט שער החצר אות רי"ג אהל יעקב באות ל"ג (ומ"ש ע"ד הרתוי"ט לא זכר שר שכבר קדמוהו בהשגה זו) ובזכרונות הרב חקרי לב אשר בסו"ס ישרי לב אות קל"ג ויש שם ט"ס שמציין תוס' מגילה ל"א ד"ה בפ' ויחל וצ"ל ד"ה ר"ח אב וכן מה שציין תוס' פסחים ק"א צ"ל ק"ה ד"ה וה"מ ועיין תוס' ברכות ח"י ד"ה למחר ופסחים מ' ד"ה אבל ציינם מרן חיד"א ביעיר אזן במע' ה"ה אות ח"ן וכ"כ תוס' ב"ב ע"ד ד"ה פסקי ונדה ס"א וע"ז

ס"ה יעי"ש וספר נר מצוה (ח"ב דע"א ע"א) שציין הרב פתח הדביר ח"א סי' לק"ט דף קנ"ד ע"א אמ"א לראות ד"ק (שכ' בשם דינא דחיי דאפי' כשאין התלמוד חולק על המדר' לא קי"ל כהמדרש ולכאו' הוא היפך ממ"ש בכנה"ג שהביא זה הי"מ גדול הנ"ל) ועיין לקמן אות ק"ן: וכתב הרב עיקרי הד"ט בחיו"ד סי' כ"ו אות ז לדעת מוהריק"ו (בענין כבוד אבי אביו) דאף דכל שאינו סותר הש"ס ילפינן מהמדרש רבה מ"מ אם הוא אגדה שבמדרש לא ילפינן מיניה כיון דאיכא תרתי עי"ש שאין דבריו כלע"ד והפוס' החולקים על רבינו מוהריק"ו בההיא לא סברי לחלק בהכי: צו אין למדין הלכה מאגדות הרב באר יעקב באבן העזר סי' קי"ט הוכיח מהרא"ש פ"ט דנדרים סי' ב' דאגדה דהוקבעה בש"ס למדין הימינה ועיין במה שרשמתי באות הקודמת והרב שער המלך רפ"ו מהל' שבועות כ' שמק' על הרמב"ם מאותה אגדה דאמר יוסף לפרעה אתשיל אשבועתי וכו' ועיין ארעא דרבנן במערכת אין שליחות לנוי לענין גוי בגוי מ"ש על פי אגדה דאין טוענין למסית ועיין להרבנים חכם צבי סי' מ"ט שבות יעקב ח"ג סי' קס"ח מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לנדרים על ד' מ' ע"ב ולהרב זרע אמת ח"ב סוס"י ק"י חתם סופר א"ח סי' ל"ב ד"ה ועל השלישית שו"ת חיים ושלום ח"ב סס"י ע"ח:

צז אין למדין הלכה ממדר' כשסותר מ"ש בתלמודין כמש"ל באות צ"ה עיין למרן חיד"א ביעיר אזן במערכת האל"ף אות ד"ן דאף בתלמוד ירוש' אמר רב דכל שהתלמו' הוא היפך המדר' לא סמכינן אמד"ר עי"ש: צח אין למדין הלכה מפי משנה ב"ב ק"א ונדה ד' ז' ועיין להתוי"ט פ"ג דפאה משנה ו' ופשוט דה"ד אם סותר איזה מהכללים דאם אינו סותר הכללים שמסרו לנו רז"ל פשיטא ודאי דלמדין וכ' רשב"א בח"א סי' של"ה ועיין מש"ל באות צ"ה בשם זה הים גדול באות ע"ב ועיין להרבנים מקנ"א במ"ב אות כ"ד אהל יעקב אות ל"ג ומש"ש בההיא דאלו עוברין ד' מ"ח ר' אומר הלכה כר"א לא זכר תשו' הרשב"א הנ"ל עי"ש: צט איסור תורה דבר שאסור מה"ת אי מצינו לרז"ל דאסרוהו גם מדבריהם עיין שקו"ט בזה בשו"ת אור לי סי' קל"ה ד' קי"א ע"ג ובהשמטות שם ועיין לקמן אות חש"ן: ק אסור לאדם שיטעום כלום עד שיאכיל בהמתו גטין ד' ס"ב ובשאר דוכתי והרב שבו"י ח"ג סי' י"ג כ' בפשיטו' דאינו אלא מדרבנן והשיג על הרט"ז סי' קס"ז סק"ז ואפ"ל דגם הרט"ז כונתו מדאסמכוהו אקרא דואכלת ומשו"ת הרב"ד א"ח סוס"י פ' משמע קצת דאיסור טעימה הוא מדר' ובסעודת קבע איכא איסור תורה ועיין שו"ת מוהר"ם הובא במג"א סי' ער"א סק"ב שכ' דהוא מדאו' ומדברי הרפ"ח א"ח סי' ס"ו ס"ט יש להוכיח דס"ל דהוי מדר' דאל"כ מה ראיה מגביל לתורי דשאני התם דבא להציל עצמו מאיסור תורה משו"ה לא הוי הפסק משא"כ בההיא דסי' ס"ו דאף אי נימא דעביד

איסורא במה שאינו מברך מ"מ ברכת המצות אינם אלא מדר' וק"ל ועיין מכתב לחזקיהו בחלק התשובה ד' כ"ו ע"ג ולהרב פתח הדביר בח"ג בדף ש"י ע"ג ובד' פ"ה ע"א דדעת הרמב"ם סוף הל' עבדים וסמ"ג וס' החרדים דהוא מדת חסידות ועיין להרב ח"א כלל ה' בנש"א סי' י"א והנה כתב בנשמת אדם שם דמ"ש בסי' קס"ז סק"ז דדוקא לאכול אסור אבל טעימה שרי מדלא אמרו אסור לטעום נעלם ממנו כי בגטין הגירסא אסור לטעום וכן גריס הרא"ש בברכות ואפשר שגי' הב"י בברכות כן וכו' עי"ש ואחרי שכבר ראה דברי הרמב"ם סופ"ט מהל' עבדים לא היה לו להסתפק בגירסת מרן הב"י שהרי בכ"מ שם הביא הגירסא בגטין אסור לטעום וכו' ומסתמא ודאי בברכות ג"כ כן הוא גירסתו וכגירסת הרי"ף והרא"ש שם גם בברכ"י א"ח סי' זק"ן אות ד הביא דברי מוהריק"ש דגריס בגטין אסור לטעום וכו' ושם בסי' קס"ז אות ה' עמד מתמיה ע"ד הט"ז וא"ר שכ' דטעימה שרי וכו' דהא גרסי' בגטין אסור לטעום וכו' וכן גירסת הרי"ף והרא"ש וכו' עי"ש שלא זכר דברי מרן הכ"מ הנ"ל ויש לתמוה על הרב נהר שלום בסי' קס"ז אות ד' שנדחק בדעת מרן דס"ל דאף דאמרו בש"ס אסור לאכול ה"ה טעימה אלא דדוקא בשעת אכילת סעודה וכו' עי"ש שנר' שנעלם ממנו גירסת הרי"ף והרא"ש ומרן בכ"מ שהיא אסור לטעום ואין צריך למה שנדחק.

ובקו"א שבברכ"י שם הביא עוד דהכי גרסי כמה מקמאי עי"ש וכן היאהגירסא באור זרוע סי' קמ"ה כיעי"ש: ומן האמור יש לתמוה על מר"ן חיד"א שבמחבר א"ח סי' תקנ"ב מר קעסיק להוכיח דאע"ג דבלשון המקרא ובלשון בני אדם שתיה בכלל אכילה. מ"מ התנאים והאמוראים מצינו שאומרים לשון אכילה ואין שתיה בכלל אכילה כי הא דתנן לא ישב אדם לפני הספר וכו' ולא לאכול וכן בר"פ ע"פ לא יאכל אדם סמוך למנחה וכו' ופשיטא דאין שתיה בכלל.

וכן אמרו אסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו וכתב בסה"ח דבשתיה ברישא אדם והדר בהמה וכו' וכן מוכח מדברי הרא"ם גבי הא דתנן לא יאכל הזב עם הזבה וכו' עי"ש והנה המעיין בגוף דברי הסה"ת סי' תקל"א עיניו תחזנה כי אינו מביא לשון הש"ס בזה כיעי"ש וא"כ אין להוכיח ממ"ש בסה"ח דאולי היה גורס בש"ס אסור לטעום כגי' הרי"ף והרא"ש וכיון שלא הוזכר בש"ס לשון אכילה בזה אין להוכיח דשתיה אינה בכלל אכילה בלשון חז"ל כמובן ואני עני הבאתי במ"א מ"ש בברכות ד' ד' ע"ב אוכל קימעא ואשתה קימעא וכו' וכן בר"פ בתרא דיומא יוה"כ אסור באכילה ובשתיה וכו' דמשמע קצת דשתיה בלשון חז"ל אינו בכלל אכילה והבאתי ג"כ דברי מרן הב"י רס"י תע"א עמ"ש הטור דבע"פ מותר לשתות יין בין רב בין מעט שהוא הפך סברת התוס' דאסרו לשתות מעט

משום דסעיד וכתב מרן דמלישנא דמתני' ע"פ סמוך למנחה לא יאכל אדם וכו' מוכח סבר הטור דרק אכילה אסור ולא שתיה.
(ואף די"ל דהא דלא תני ולא ישתה היינו משום דלא פסיקא ליה דודאי איכא שתיה דשריא דלא סיר אלא יין. מ"מ הא באכילה נמי איכא מיני תרגימא דשרו כמ"ש בש"ס ובפוס' וש"מ דאף דלא פסיקא ליה קתני ולתני נמי ולא ישתה) ש"מ דמשמע ליה למרן דבלשון המשנה שנו חכמים אכילה בדוקא.
ועוד הבאתי הא דתנן בברכות ד' נ"א מי שאכל ושכח ולא בירך בש"א וכו' ונחלקו רשב"ם והתוס' בפסחים ד' קנ"א ע"ב אי מיירי בשבעת המינים או דוקא בחמשת מיני דגן ולדעת רשב"ם גם ביין הדין כן ואם כן כי תנן עי שאכל לאו דוקא אלא ה"ה שתיה.
ושוב כתבתי דמלשון רשב"ם יל"ד קצת דאי לאו דאשכחנא דבש"ס אך בחלקו"ת ישית בין דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם וכו' לא הוי שמעי' ממתני' דשתיה בכלל אכילה והיינו כמ"ש מרן חיד"א דמסתמא לשון אכילה במשנה וגמרא הוי דוקא זולת היכא דמוכח (ועיין לקמן במערכת השי"ן אות ל"ד) והבאתי ג"כ הא דתנן ואפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב.
ושתיה נמי בכלל אכילה בזה כמ"ש בד' ח"ק ע"א יין אתמר משמיה דר"ן צריך הסבה ואתמר א"ץ ולא פליגי וכו' והיינו משום דמסתבר לומר כן מאחר דד' כוסות הללו משום זכר גאולה נתקנו צריך שיהיה דרך חירות ואיכא אכילה דאין צריך היסבה והיינו מרור משום שהוא זכר לוימררו וכו' ועיין במג"א וח"י רס"י תע"ח עמ"ש מרן אחר אפיקומן אין לאכול שום דבר דנחלקו אם גם שתיה בכלל ועיין לקמן במער' הטי"ת אות ל"ב ועיין שו"ת השיב משה א"ח סי' י"ט במ"ש הפוס' שלא לאכול קודם נטילת הלולב אם מותר לשתות והק' השואל עמ"ש הפוסקים בסי' פ"ט אסור לאכול ולשתות קודם תפלה דלמה ליה למימר ולשתות הא שתיה בכלל אכילה עי"ש והוא תמוה לדקדק כן בדברי הפוס' והלא אף בלשון רז"ל במשנה או ברייתא אינו פשוט דשתיה בכלל אכילה.
ואף כי בדברי הפוסקים עיין ש"ע תקצ"ז אוכלים ושותים ושמחים וכו' ובסי' תרל"ט ס"ב אוכלים ושותים וישנים ובסי' קנ"א בתי כנסיות וכו' ואין אוכלים ושותים בהם ועוד ימצא כהנה וכהנה בדברי הפוסקים שכותבים כן לתוספת ביאור והנה מ"ש הט"ז דמלשון לאכול משמע דלטעום שרי עיין מג"א סי' תרנ"ב סק"ד שכ' ג"כ דממ"ש לאכול משמע למעט טעימה ומה שציין במג"א לסי' רל"א נר' דהוא ט"ס וצ"ל רל"ה בה"א עי"ש במג"א סק"א וע"ע במג"א סי' תרצ"ב סק"ז (המגיני ארץ שבידי הוא דפוס זיטאמיר שוב ראיתי דפוס ישן ושם כתוב רל"ה) ועיין שו"ת השיב משה א"ח סי' ה' שנסתפק רב השואל

במ"ש בא"ח סי' ט"ף שלא לאכול ולשתות קודם התפלה אם ה"ה לטעימה דאף דכ' הט"ז ומג"א דטעימה אינו בכלל אכילה הכא שאני דהטעם משום ל"ת על הדם וטעימה נמי אסור או"ד וכו' והמחבר האריך להוכיח דבההיא טעימ' נמי אסור ועי"ש מאי דשקו"ט בסתירת הש"ס בברכות וגטין דבברכות איתא אסור לאכול ובגטין אסור לטעום.

ולא זכרו שרים דהרי"ף והרא"ש בברכות גרסי לטעום ולדידהו ודאי גם בגטין הגירסא לטעום. ומאן דגריס בברכות לאכול גם בגטין גריס כן דהכל מימרא אחת וכמ"ש בברכ"י סי' קס"ז ועיין בית מאיר לא"ח על סי' ע' שהק' ע"ד רמב"ם (בדין אכילה קודם תפלה) שאסר לטעום ובגמרא לא אמרו אלא לאכול עי"ש מה שתי' מנ"ל לאסור טעימה: וראיתי בספר קיצור שלחן ערוך לאחד מגאוני דורינו מוהרש"ג נרו בסימן קצ"ו אות יו"ד בהגהה שכתב בשם ספר לשון חכמים ויוסף אומץ בדין הנזכר ביורה דעה סי' שע"ח דאסור האבל לאכול סעודה ראשונה משלו דאפילו שתיית קאפי או טיי אסור משלו וכתב על זה והכי מסתבר דבכל מקום שתיה בכלל אכילה ע"כ ועמו הסלי"ר דאינו פשוט לומר כן בכ"מ בלשון הש"ס והפוסקים כמש"ל אלא דמצד הסברא נראה דבדין הנז' לא שנא שתיה מאכילה: והנה מטעם זה דאסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו פסקו הפוס' דגביל לתורי לא הוי הפסק בין ברכה לאכילה דחשיב מצרכי סעודה כיון דאסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו וראיתי בס' עיקרי הד"ט חא"ח סי' ט' אות ל"ב שכ' בשם הרב אור לו בציון סי' ר"ך שהק' דא"כ אם לא התפלל ונזכר אחר הברכה שלא התפלל יתפלל ולא יהיה הפסקה וכן קשה להרמ"א דבסי' רע"א ס"ה פסק דאם שכח להבדיל עד אחר שבירך המוציא יאכל ואח"כ יבדיל ואמאי הלא אסור לאכול עד שיבדיל ולא תהיה הבדלה הפסקה בין ברכה לאכילה והצ"ע עכ"ל ולי ההדיוט דבריו תמוהים דהרי בגביל לתורי גופיה דקי"ל דלא הוי הפסק היינו לדיעבד דאם אמר גביל לתורי לא הוי הפסק אבל לכתחלה אסור לומר כן וכמ"ש הרמ"א בסי' קס"ז ס"ו ואף דעת מרן כן הוא כמ"ש באורך במכתב לחזקיאו בחלק התשו' סי' ה' עי"ש וא"כ מאי קאמר דאם נזכר אחר שבירך שלא התפלל יתפלל וכו' הלא לכתחלה ודאי אסור להפסיק.

גם מה שהק' על הרמ"א לק"מ דהרמ"א כתב מילתא בטעמא לחלק בין קידוש להבדלה דבקידוש אם אחר שבירך המוציא נזכר שלא קדש יקדש על הפת אבל בהבדלה אם אחר שבירך המוציא נזכר שלא הבדיל אין לו תקנה להבדיל לא משום דהוי הפסק אלא משום דא"כ הו"ל מבדיל על הפת וקי"ל דאין מבדילין על הפת ולא הוזכר כלל בדברי הרמ"א שהוא משום הפסק.

ואף אם היה מוזכר כן לא הוה קשיא מידי לפמ"ש דאף דלא הוי הפסק היינו בדיעבד אבל לכתחלה אסור לעשות כן ויותר הי"ל להביא מ"ש המג"א בסי' ער"א ס"ק י"ב בשם מוהר"ם דאם יבדיל הוי הפסק אלא דאם היה רואה דברי המג"א מעיקרא לא הוה ק"ל כלל דשם כ' לחלק דגביל לתורי דלא הוי הפסק הוא משום דמאי דאסור לאכול קודם שיאכיל הוא מה"ת משא"כ מה שאסור לאכול קודם שיבדיל עי"ש וא"כ בהבדלה שפיר הוי הפסק אם יבדיל קודם שיטעום וכן בתפלה דודאי מה שאסור לאכול קודם שיתפלל אינו אלא מדרבנן סו"ד דברי הרב הנ"ל צ"ע לענ"ד: שוב עיינתי בגוף דברי האור לו בציון (שבסו"ס אור נעלם) וראיתי שבמח"כ הרב עה"ד לא העתיק יפה שהוא כתב בשמו יתפלל ולא הוי הפסק וכו' כמש"ל אך באמת שם לא כ"כ אלא כ' בזה"ל א"כ אם נזכר לאחר ברכת המוציא שלא התפלל והתפלל בין אכילה לברכה (צ"ל בין ברכה לאכילה) ה"ן נימא הואיל ואסור לאכול קודם שיתפלל תפלה צורך אכילה היא ולא ליהוי הפסק באופן שלא יצטרך לחזור ולברך אחר התפלה והוא דבר תמוה מאד עכ"ל הרי דלא בא לומר דלכתחלה נאמר לו שיתפלל בין ברכה לאכילה רק קאמר דאם בדיעבד התפלל לא יהיה הפסק והיינו ממש כדין גביל לתורי (וגם קושיא זו לענ"ד לא ק"מ דאימא הכי נמי דלפי דעתו דאיכא בהא איסור תורה אם התפלל לא הוי הפסק ובדוחק אפשר ליישב דבריו בזה וכבר נרגש שם ממ"ש מוהר"ם לחלק בין דאוריי' לדרבנן וכ' דגם הא דאסור לאכול קודם שיתפלל הוא מדאוריי' ואין נלע"ד כן ואי"ה יתבאר במקו"א (עיין לקמן אות שמ"א) אלא דאכתי קשה מאי ק"ל מדברי הרמ"א סי' ער"א ואיך מוכח מדבריו דס"ל דאם הבדיל הוי הפסק כי היכי דתקשי ליה דלא ליהוי הפסק וביותר תמוה מ"ש שם וז"ל וא"כ אף בתפלה הוא אסור מדאורייתא מקרא דל"ת על הדם א"כ גם התם נימא דהואיל ואסור לאכול קודם התפלה תפלה צורך אכילה היא ולא יהיה הפסק ובאמת אליבא דדינא הוי הפסקה דהא אפילו בהבדלה פסק רמ"א הנ"ל דהויהפסק כ"ש בתפלה וא"כ קושיא הנ"ל במקומה עומדת עכ"ל ול"ז להבין היכי יליף בק"ו תפל' מהבדל' הלא לפי שיטתו דקודם התפל' אסור מה"ת א"כ שפיר י"ל דאף דהבדלה הוי הפסק תפלה לא הוי הפסק לפי מה שחילק מוהר"ם בין דאוריי' לדרבנן ותמיהני על הרב עה"ד שה"ד בשתיק' ולא יעיר מכל מ"ש בעניותין ואיברא דמה שהעתיק בשמו בלשון יתפלל וכו' דמשמע דעל לכתחלה ק"ל ואילו עינינו הרואות אשר לא כן הוא בדבריו כמש"ל יש ליישב קצת דאחר שראה מה שהוקשה לו מדברי הרמ"א הבין בדעתו דגם על לכתחלה ק"ל כדק"ל מדברי הרמ"א ומ"ש והתפלל ל"ד אלא כלומר יתפלל וכו' אלא דהיא גופא קשיא דאיך יתכן להקשות דיעשה כן לכתחלה וכן לא יעשה כמש"ל ומצאתי בס' דברי מנחם סי'

קס"ז סוף אות י"א שה"ד הרב עה"ד הנ"ל וכ' ולע"ד יש ליישב קצת עפ"י מ"ש הרמ"א דלכתחלה לא יפסיק וכו' וכ"כ הלבוש וכו' וכ"כ רש"י בס' האורה והרמ"ע בס' אלפסי זוטא כמ"ש בקונט' אחרון שבברכ"י ע"ד הרמ"א הנ"ל וכו' ולא ידעתי למה כתב י"ל קצת וכו' דמשמע דאינו אלא שליש ישוב ובאמת הוא ישוב שלם ונכון ועוד הקשה שם שלא הזכיר באל"ב הנ"ל דברי מוהר"ם שהביא המג"א וכו' וכתב כן לפי שלא ראה בגוף הס' שלא נמצא אצלו ובאמת כבר הביא דברי מוהר"ם אלא שדבריו תמוהים כמש"ל ובעיקר דין זה דגביל לתורי דלא הוי הפסק אם יש לחלק בין אכילה לשתיה האריך הרב דברי מנחם שם בדברי רבני האחרונים כזה עי"ש: ומצאתי בשו"ת כתב סופר א"ח סי' ל"ב שהאריך בעניינים אלו ותוד"ק הוא דהעיקר דאפי' טעימה אסור דלא כדקדוק הט"ז דטעימה שרי מדאמרו אסור לאכול וכו' דהא העיקר הוא נוסחת הרי"ף והרא"ש דגרסי אסור לטעום.

דהא קי"ל גביל לתורי לא הוי הפסק ואי שרי לטעום ליטעום ולא ליפסוק. ובמ"ש המג"א בשם סה"ק לחלק בין אכילה לשתיה דבשתיה אדם קודם לבהמתו מלבד דמצד המושכל אין לחלק מוכח דלא כותיה כיון דטעימה אסורה ה"ה שתיה ועל ראית סה"ח ממ"ש רבקה שתה וגם גמליך וכו' כתב שעיקר החילוק בזה הוא מה ששמע מאביו הג' חת"ס דדוקא אדם בשלו משלו בהמתו קודמת שמזונותיו עליו וכו' אבל אחר הנותן לחברו במתנה א"צ לתת לבהמת חברו תחלה והמקבל מותר לו להקדים אכילתו או כשאין לבהמתו כלל כיון שתלוי במי שנותן לו ואינו ברשות עצמו.

ולחברו הנותן רשות הוא ותלוי ברצונו ונסתפק בכת"ס לענין אכילת מצוה סעודת שבת ויו"ט אם אסור להקדים שלו לבהמה דקרא לא מיירי אלא באכילה דרשות. ונמשך מזה להסתפק במה דקי"ל גביל לתורי לא הוי הפסק אם גם בשבת ויו"ט הדין כן דאם נאמר דאין איסור לאכול קודם בהמתו בשבת א"כ גבי"ל הוי הפסק וכ' בסוף תשובתו דיש להחמיר בשניהם להקדים לבהמתו בשויו"ט ושלא להפסיק בין ברכה להמוציא בגבי"ל ואם הפסיק סב"ל או י"ל כיון דאין ברור לנו אם בשוי"ט יש איסור לאחר מזונות בהמתו ולכתחלה ודאי אין ראוי לאחר שוב הוי גבי"ל צורך המוציא וסעודה ומותר לומר בשוי"ט גביל לתורי לכתחלה כנלע"ד והדברים ישרים וכו' ע"כ והנה מה שמחלק החת"ס עיין בעיקרי הד"ט סי' ט' אות ל"ב שדרך בזה ועיין בדברי מנחם שם מ"ש ע"ד.

ומ"ש הכת"ס דבשויו"ט כיון דלכתחלה אין ראוי לאחר מזונות בהמתו הוי גביל צורך סעודה ומותר לומר בשוי"ט גבי"ל לכתחלה כבר כתבתי למעלה (בד"ה והנה מטעם ובד"ה שוב) דמבואר בדברי הפוסקים דלא אמרו גביל לתורי לא הוי הפסק אלא לדיעבד

אבל לכתחלה אסור להפסיק וא"כ אף להצד שגם בשויו"ט יש להקדים של בהמתו שכן נראה באמת מסתמיות דברי הפוסקים מ"מ ודאי דאין להתיר להפסיק ולומר גבי"ל לכתחלה ודברי הג' כת"ס בזה צ"ע: קא אין משגיחין בבת קול עיין להראשונים הובאו ביתה יוסף א"ח סי' י"ד אשר למדו מעובדא דפ' הספינה ד' ע"ד דנפק ב"ק ואמר דביתהו דר"ח דעתידה למשרי תכלתא וכו' דאשה כשרה בעשיית ציצית ולכאורה הוא תמוה דאין משגיחין בב"ק ועיין בשו"ת אור לי סי' ע"ז מ"ש בזה ועי"ש בסי' ק"ב אבות הראש ח"א ד' קע"ג ע ב ובעיקר סברת הרב מוהרמב"ח אם בספק דמציאות משגחינן בבת קול שהובא שם באור לי עיין לעיל אות צ"ד: קב אגב עיין ארעא דרבנן אות תקפ"א דמטלטלין דנקנין באגב הוא מדר' והיה כתוב אצלי דמהרמב"ן שהביא הא"ז למציעא ל"ד מ"ז ע"ב שכ' דלר"י דאמר משיכה מדר' וד"ת מעות קונות מתנת מטלטלין נקנית בחליפין או חצר או אגב והוכיח הרב יעיר אזן במע' הקו"ף אות ט"ז דקנין סודר להרמב"ן הוא מה"ת א"כ כמו כן יש להוכיח לקנין אגב ואחר כמה שנים מצאתי להרב מוהריט"א הו"ד בקהלת יעקב אות ל"ב שכ"כ עי"ש ודברי הרמב"ן הללו נעלמו מהרב חת"ס א"ח סוס"י קי"ז ד"ה מ"ש מעלתו וכו' דרפיא בידיה בדעת הרמב"ן אי ס"ל קנין אגב דאורייתא כיעי"ש והלא מדברי הרמב"ן הללו מוכח דס"ל דמדאורייתא הוא ועיין להרבנים דרך המלך ק"א ע"ב ד"ה וכ"ן אהלי יהודה ד' כ"ה מזל שעה ד' פ"ב ע"א ומשנת ר' אליעזר בח"ב בזכרונות ד' כ"ע ע"ג אות יו"ד ישועות יעקב סי' תמ"ת סק"ה אור לי סי' ל"א אות ל"ד מ"ז מ"ט ולקמן אות ק"ד וקי"א: קג אין מעבירין עה"מ הרב חיי אדם כלל י"ג בקונטריס נשמת אדם אות ב' כ' בפשיעות דהוא מדאורייתא כדמוכח מתוס' יומא ל"ג ד"ה אין מעבירין ולא זכר שר דברי הרדב"ז בחדשות דכ' בסי' תתק"ט דאינו אלא מדרבנן וייחס כן לרז"ל התוס' יומא ל"ג ד"ה עבורי דרעא וכו' ועיין חי' הריטב"א יומא שם בההיא דעבורי דרעא דקאי בשיטת התו' וא"כ גם הוא ז"ל ס"ל דהוי מדרבנן ועיין להרבנים עושה שלום ד' קי"ט וככבא דשביט ד' נ"ג ע"א שכן דעת מרן הב"י בא"ח סי' כ"ה בדין המניחים תפילין בתוך הטלית וכו'.

אכן מרש"י יומא ל"ג ע"א ד"ה אלא לר"י וכו' מוכח דהוי מדאו' דאי אינו אלא מדר' מצינן למימר שפיר דנפסקיה בדישון מזבח הפנימי אלא ודאי מדאו' היא ומשו"ה מוקמינן קרא דבבקר בבקר בהכי ועיין בחי' הריטב"א שדחה פי' הגאון והסכים לפירש"י. ועיין יעיר אזן אות טו"ב דמוכיח מתוס' יומא דהוי מדאו' וכן מסיק הה"ח בארעא דר' ובקהלת יעקב עמד ע"ד הרדב"ז שכ' דאינו אלא מדר' ועיין גזע ישי סי' ט"ו דמסיק כן ומה שהכריחו להרדב"ז כבר דחו הכרח זה כמ"ש הרב יעיר אזן.

גם מה שהכריח הרב ככבא דשביט מדברי מרן הב"י י"ל עפ"י מ"ש בארעא דר' אות א' בכונת תוס' יומא דהיינו משום דאיכא תרתי והיו לאות והדר ולטוטפות ועוד כ"ז שבין עיניך וכו' עי"ש וק"ל ועיין למ"מ בס' מנחה טהורה ד' פ"ה דשקו"ט אי הוי מדאו' ולהרב המגיה בשו"ת מוהר"י מברונא סי' קצ"ד ובנהר שלום סי' קמ"ז אות ב'.

ודע דבעיקר הכלל כתב הרב זרע יעקב סי' א' ד' ב' ע"ב דלא אמרינן א"מ עה"מ אלא בדבר המוכן ומתוקן שאין צריך שום תיקון מחדש או שהתיקון עצמו מצוה כדישון המנורה אבל דבר שצריך הכנה ותיקון כל שלא הוכן עדיין ליכא משום אמעה"מ וה"ד הרב מעשה אברהם חא"ח סס"י ל"ב וכתב דמ"ש הרב גזע ישי בסי' י"ט ע"ד הזר"י הנ"ל דבריו מגומגמים: קד אגב אי קנין אגב מדאו' עיין מש"ל באות ק"ב והנה התוס' קמא י"ב ד"ה אנא כ' דהוא מדר' ועמדו ע"ד שלמים וכן רבים מכמה דוכתי בש"ס דמוכח בהיפוך מדברי התוס' אההדי מרן מוהריט"א בס' קהלת יעקב בתו' דר' אות ל"ב כ' לחלק בין מכר למתנה וכמתנה לכ"ע אגב מדאו' יעיש"ב ועפי"ז י"ל מה שהק' הוא עצמו בס' הלכות יו"ט ברפ"ב דבכורות ע"ד הרב בה"ז הובא בנ"ש סי' ל' יעי"ש (בד"ה וכבר ראיתי וכו') ולפי חילוק זה י"ל דס"ל להרבה"ז דפרוטה היא לקנות המקום ואזן הבכור נקנה במתנה באגב ודו"ק ובלא"ה י"ל דהרבה"ז ס"ל דרי"ו ס"ל כדעת הריטב"א דאגב דאו' כמ"ש בתו' דרבנן שם.

והרא"ש דס"ל דהוא דר' הרי ס"ל דקנין דרבנן מהני לשל תורה כמ"ש בקה"י אלא דבהא מצינו דמיחלפא שיטתיה דבתוס' דרבנן אות קטן מייחס להרא"ש דקנין דר' לא מהני לשל תורה וכ"כ שם באות ק"ע ועכ"פ לפי חילוקו בין מכר למתנה י"ל שפיר כאמור ועיין שואל ומשיב בח"א סי' ר"ה ולקמן אות קס"ד מכס"ן כלל קכ"ה בפסק אות ח' בשם הרב שעה"מ פ"ג דמכירה מ"ש בסברת הריטב"א הנז"ל וחת"ס ח"ו שרשמתי לקמן אות ק"ט ודוק: קה אגב אי מטלטלין נקנין אגב קרקע מושכר עיין ח"מ רס"י ר"ב ובשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' ר"ה הביא הרב השואל דל"מ ממ"ש בב"מ ד' מ"ו היה עומד בגורן וכו' והרב המחבר דחה דלא היה לו מעות לשכור ולא חשיב גברא ערטילאי וכו' עי"ש ולכאורה תמוה דהא שכירות אינה משלמת אלא לבסוף אולם עיין להרב חת"ס א"ח סי' קי"ז ד"ה שוב ודוק ועיין מוהרימ"ט ח"מ סי' פ"ג דל"מ והרב מזלשעה בפ"ד מהל' זכיה ה"ח שקו"ט ע"ד וע"ד הרב דברי אמת ומוכיח מדברי הרב נמק"י בעובדא דאיסור גיורא דמהני ועיין חת"ס א"ח סי' קי"ג ד"ה ועפי"ז ושו"ת הר הכרמל סי' י"ג הובא בשערי תשו' סי' תמ"ח סק"ח לקמן בסמוך ובאות ח"ק ובס' חתן סופר ד' מ"ט אות ב' קו אגב אי מהני בקרקע מושאל כתב הרמ"א בח"מ סי' ר"ב ס"ז בשם תשו' הרשב"א דקונה ועיין

בש"ך ובאה"ט בסק"ב ק' על הי"א שהביא רי"ו דלא מהני ולמה יגרע שאלה משכירות וע' דגמ"ר הו"ד בפ"ת שם דמדברי התו' שהביא הש"ך גבי עובדא דר"ג וזקנים יש להוכיח דלא מהני ועיין בשו"ת שו"מ ח"א סי' ר"ה דהרב השואל הסביר לחלק בין קרקע מושכר למושאל דלא ליהני והר המחבר לא נחה דעתו בזה ובשו"ת בגדי ישע א"ח סי' א' אות ה' ד' ב' ע"א רצה להוכיח דלא מהני ודחהו אלא שכ' שהוא דוחק גדול והצ"ע ושם בסי' ד' ד' ג' ע"ג ד"ה עוד וכו' הביא מ"ש המחצ"ה בסי' תמ"ח סק"ד דמהני להקנות החמץ אגב חדר השאול והוא כ' ע"ד דאף דהרמ"א וש"ך ס"ל דמהני לקנות אגב קרקע שאול הקצה"ח דחה דברי הש"ך ומסיק דדברי הי"א שברי"ו הם נכונים עי"ש ובמטה אהרן ד' ל' ע"ג הביא תשו' הרשב"א (שפסקה הרמ"א) דמהני שאול ושכ"כ בעה"ת שער מ"ג ח"א סי' י"ב ושכ"כ בעל העיטור במאמר ג' והריטב"א בחי' לב"מ לד' מ"ז הובא באס"ז שם והרמב"ן בחי' לב"ב ד' מ"ד בד"ה כגון שלקח ומכר לאלתר.

ושכ"ד הטוש"ע בסי' קי"ג ס"ב ושקו"ט בכ"ז ובד ל"א סוף ע"ב כ' דבדברי אמת קונטריס ז' כ' בשם מוהרימ"ט דשאול ל"מ באגב והביא לו סייעתא מההיא דהיה עומד בגורן דאוקימנא בגורן שאינו שלו והא מסתמא הוא שאול אלא ודאי דלא מהני שאול והמט"א כ' לדחות ראייתו וכ' שגם בדרך המלך (בד' ק"א ע"ג) כ' לדחות כן ושוב הביא דברי הרשב"א בחי' לבתרא בכ"י בפ' מי שמת בסוגיא דאיסור גיורא דאמרי' ולקני ליה אגב ארעא דלית ליה ארעא כ' וז"ל תמיה לי והא אדם מקנה אג"ק מושכר או מושאל וגיורא ג"כ יקנה אג"ק מושאל או מושכר ששוכב עליה שהוא שכור או שאול ואפשר ששכרו או שאלה לזמן ועבר הזמן ע"כ ובאופן זה הוא מה שדחה הבגדי ישע את ראייתו מב"ב ד' מ"ד ע"ב עי"ש ואחר שראינו שהוכשר ישוב זה בעיני הרשב"א אין זה מן הדחק ועכ"פ דעת כל הראשונים הנ"ל דקרקע בשאלה ומטלטלין במכר או מתנה מהני וצדקו דברי המחצ"ה שיכול להשאיל המקום להנכרי ולהקנות לו המטלטלין אגבו ועיין מה שכתבתי בקונט' אסיפת דינים מער' חמץ ומצה סי' ט' אות ד' ועתה השגתי ס' המאירי לשבת ובסוה"ס נדפס שיורי א"ז לב"ב ובסוגיא דאיסור גיורא הנ"ל במאי דאמרי' אי אגב ארעא ליה ארעא כתב בשם הרא"ש תימה אמאי לא קנה קרקע כל שהוא או ישכיר או ישאל וי"ל דלא מצא אדם שיקנה לו שלא יקפיד רבא עליו והמקום שהיה דר בו אימור כלתה שכירותו עכ"ל הנה מבואר דגם דעת הרא"ש דמהני אג"ק מושאל ועיין בספר חתן סופר ד' מ"ט סוע"ד: ואם עשה שליח להקנות מטלטלין שלו אג"ק של השליח אי מהני או בעינן שיהי' קרקע שלו עיין במק"ח סי' תמ"ח סק"ט קרוב לסופו שהוכיח דמהני וכ"כ בס' מעיין גנים (עצי לבונה ח"ב) בנימוקיו לא"ח סי' תמ"ח ס"ג.

ומקרוב נתכבדתי במתנתא דתור"ה ספר"א נהר פרת יוסף ששלח לי המחבר מני"ר הג' המופלא סב"ק מוהרי"ר מסלאנים ומצאתי בנימוקיו לסי' קפ"ג שכ' להוכיח מעובדא דאיסור גיורא דל"מ ואני עני כתבתי איזה הערות על ספרו וגם ע"ז כתבתי דיש לדחות הוכחתו עפ"י מ"ש הראשונים בזה עיין בקונט' אסיפת דינים במער' חמץ ומצה סי' ט' אות ח' ולא הספיק לו הזמן להשיב כי נסתלק בעוה"ר תנצב"ה: קז אגב אי מהני בש"מ עיין תשו' הרשב"א סי' תתפ"ב ובסמ"ע סי' ר"ן סקנ"ד דלא מהני ע"ש הטעם ומדברי רש"י קידושין כ"ז ע"ב ד"ה ואמרי לה בריא היה נלע"ד דמהני שכ' אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכ"מ וכו' משמע דמהני אלא דאינו צריך ועיין להרב מזל שעה ד' פ"ב ע"א ד"ה כתב וכו' שהביא הירוש' בפ"ק דקידושין דמהני והצ"ע ע"ד הרשב"א: ואי מהני אגב במידי דהפקר דעת הנו"ב במ"ת א"ח סי' ס"ג דלא מהני אלא בדאיכא דעת אחרת מקנה ולא בהפקר וכ' הג' ראשית ביכורים דבקצה"ח סי' ער"ה ס"ג העלה דגם בהפקר מהני כשהמטלטלין צבורים בתוכן ושהנתובות שם סק"א ובסי' ר"ב סק"ב העלה כהנו"ב והוא ז"ל האריך בזה עי"ש וע' בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ד אות י"ד נר' דמסכים לדעת הקצה"ח דמהני בהפקר: קח אגב אי מהני בקרקע מושכר עיין לעיל באות ק"ה ומתשו' הרתה"ד סי' ע"ר נראה קצת דל"מ דקשה אמאי לא המציא לו שיקנה הבהמה לנכרי אגב ד"א קרקע ובשלמא אי ל"מ מושכר י"ל דבההיא עובדא לא היה קרקע שלו דלא כל אדם זוכה להיות לו קרקע שלו אך י"ל דאימור ס"ל דאגב ל"מ בנכרי וק"ל ועיין לקמן בסמוך ולהרב מטה אהרן ד' ל' ע"ג: קט אגב אי מהני בנכרי נסתפק בזה הרב מזל שעה ד' פ"ב ע"א ובסו"ד הביא משה"ג פר' כל שעה דמהני ועיין שבט בנימין ד' כ"ב ע"ב ודברי שה"ג הובאו במג"א רס"י תמ"א ועי"ש במחצית השקל דגם דעת הרא"ש כן ועיין שו"ת הר הכרמל סי' י"ג הובא בשע"ת סי' תמ"ח סק"ח דפשיטא ליה דמהני וכן דעת הרב חת"ס א"ח סי' קי"ג וקי"ז ועיין שואל ומשיב ח"א סי' צ"ג וסי' ר"ה ובמחצה"ש סי' תמ"ח הביא דהרר"י בתומים סי' קכ"ג כ' דל"מ אגב בנכרי ולא הביא דברי השה"ג הנ"ל שכ' להיפך. איברא דלאו"ת אפ"ל דאין סתירה מהשה"ג דהפקעת חמץ שאני דלא בעינן אלא שיצא מרשות הישראל ואף אם לא יכנס לרשות הנכרי מהני דלא יהא אלא הפקר עיין חת"ס סוס"י קי"ז אך להרב מחצה"ש ק' דא"כ מאי מייתי מניה ובע"כ דלא ס"ל לחלק בהכי ועיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' ש"י וסי' שי"א ושו"ת בגדי ישע סי' ב' אות ז ד"ה והנה ראיתי בתומים ודוק ובחת"ס ח"ו בחי' למס' ע"ז ד' ע"א ע"א דקדק מדברי התוס' שם ד"ה רב אשי דנכרי אינו קונה באגב וכ"מ מתוס' ב"ק י"ב ע"א דאגב לאו דאורייתא וקרא סמך בעלמא וא"כ מ"ש בנ"ש סי' ל' לא הועיל במה שתקן להקנות באגב.

מ"מ הרמב"ן במלחמות בסו' דהרהינו פשיט"ל דקונה באגב וכ"כ שה"ג וכו' ע"כ ומדברי הנו"ב במ"ת א"ח סי' ס"ג מתבאר דבנכרי מהני אגב קרקע עי"ש לענין חמץ ובחת"ס ח"מ סי' ס"ו כ' כבר הוכיח הקצה"ח סי' קכ"ג דמהני ואני מצאתי כן להדיא ברמב"ן במלחמות בסוגיא דהרהינו ע"כ ומדברי הראשית ביכורים שרשמתי באות ק"ז משמע דכולהו מודו למאי דמשמע מהנו"ב דמהני אגב לנכרי במידי דאינו הפקר ודע דמ"ש לעיל ע"ד המחצ"ה היה טרם שראיתי דברי התומים אך שוב בא לידי ס' התומים וראיתי שמפורש בדבריו דגם בחמץ ס"ל דל"מ אגב בנכרי ועיין בפ"ת ח"מ סוס"י קכ"ג שבקצה"ח השיגו וכו' ובס' פרת יוסף להג' מסלאנים סוס"י ט"ו ובס' חתן סופר ד' נו"ן אות ד': קי אין הולכים בממון אחר הרוב היינו כשטוען לזכות עצמו ואומר אני מהמיעוט אבל בספק דמציאות אזלינן בתר רובא אף בממון הרב גה"מ ה"ד הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות ק"ג ואמ"א ולכאורה מתשו' הרתה"ד סי' שי"ד משמע איפכא דאי לאו דליכא חזקה לא הוה אזלינן בתר רובא אפי' בספק דמציאות וי"ל בתשו' מוהרי"ל הובא בש"ך ח"מ סי' רצ"ב ס"ק כ"ט וצ"ע: קיא אגב אם הוא מדאורייתא רשמתי לעיל אות ק"ב וראיתי להרב דרך המלך ד' ק' ע"ג שכ' דרש"י בגטין ד' ע"ז ע"ב בההיא דתיחוד ותפתח ס"ל דהוי דאו' ושם בד' ק"א ע"ב כ' דכן מוכח מהרמב"ן והרשב"א והר"ן מדלא הק' על רש"י דאגב דרבנן עי"ש ונעלם מהרב דהרשב"א בחי' לב"ק די"ב כ' להדיא דהוי מדרבנן וקרא אסמכתא הוא עיין בקהלת יעקב אות ל"ב וגם בעיקר הוכחתו מדברי רש"י הנ"ל עי"ש בקהלת יעקב בד"ה אמנם וכו' וק"ל ונזדמן לידי ספר חתן סופר לנכד הג' חת"ס וראיתי בד' ע"ז ע"א שכתב שראה כתוב בשם מר זקנו דהוכיח מדברי רש"י דגטין הנ"ל דהוי דאורייתא וכן ממה שלא הק' עליו הר"ן מזה וכדברי הרב דרך המלך וגם מעיניהם נעלמו דברי הרשב"א הנ"ל דאף דסובר דהוא מדרבנן לא הק' עליו מזה משום דיש לדחות דמהני מצד אפקיעינהו כמ"ש שם או מטעם אחר ואם כן גם מהר"ן אין הוכחה דס"ל דהוא דאו' כמובן עוד כתב בחתן סופר שם דנ"ל דהא דאגב אם הוא מדאורייתא תלי בפלוגתא בקנין משיכה למ"ד דמשיכה במכירה הוא מדרבנן אם גם במתנה הדין כן דלמ"ד דמשיכה גם במתנה מדרבנן א"כ קנין אגב הוא מדאורייתאלמ"ד דמשיכה במתנה מהני מדאורייתא י"ל דקנין אגב מדרבנן עי"ש ולקמן במער' המ"ם אות ע"ב הבאתי מ"ש הג' חת"ס דלרש"י גם במתנה לא מהני משיכה ואם כן לדעתו אגב מדאורייתא ואתי שפיר מה שהוכיחו הפוסקים הנ"ל ממ"ש בההיא דתיחוד ותפתח דס"ל דאגב דאורייתא וק"ל:

קיב אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו עיין להרב ברכי יוסף א"ח סי' ל"ב מה שהק' ע"ד הרשב"א בחי' למנחות ל"ד מ"ה בההיא דפרשה זו עתיד אליהו לדורשה וכו' והרב

דרכי שלום ד' ק"א ע"ב תי' דדוקא להורות איסור והיתר אין שומעין לו דלא בשמים היא אבל אם נסתפק בהבנת הכתובים שומעין ואחר המחי"ר אינו נכון דכיון דלפי פירוש הכתובים תורה יוצאה לאיסור או להתיר לטהר או להיפך וכיוצא ודאי דאין שומעין לו ועיין לעיל באות צ"ד ומה שהק' הרב מוהר"ץ הירש"ח בהגהותיו על הש"ס בסוטה ד' ד' ע"ב אמ"ש בש"ס ואבע"א סוד ה' ליריאיו עי"ש י"ל עפ"י מ"ש מרן חיד"א ביעיר אזן אות ט"ו על ר"י שהיה שואל מן השמים עי"ש ועיין למוהר"ץ הנ"ל בהגהותיו ריש ברכות וי"ל ע"ד מש"ס שבת ד' ח"ק דפריך מאי אם יבא אליהו עי"ש ברש"י ומאי ק"ו דלמא משם רבותיו קאמר וי"ל דא"כ מה בין אליהו לחכם אחר ולמה ליה למיתלי באליהו ועיין ברכ"י שם שהק' כיוצא לזה וכ' די"ל ואפשר דהיינו כדאמרן וע"ע למוהר"ץ הנ"ל בהגהותיו לב"ק ד' ט"ו מה שכתב ע"ד התוס' דדבורה היתה דנה עפ"י הדיבור מהא דלא בשמים היא וראיתי בס' נחמד דרכי הוראה בח"ב ד' ו' ע"ב האריך בענין זה והוכיח מש"ס ערובין ד' מ"ה על פסוק וישאל דוד בה' מאי קבעי וכו' הרי ב"ד של שמואל, הרמתי קיים וכו' דדוקא בדאיכא ב"ד בארעא למילף מיניה הוא דאמרינן לא בשמים היא עי"ש דבריו הנעימים: קיג איכא בנייהו זימנין דהומ"ל א"ב טובא ולא אמר כ"כ התוס' בכמה דוכתי וזה דעת כמה ראשונים עיין יד מלאכי סי' תמ"ח מקנ"א במ"ב אות עד"ר יעיר אזן אות מ"ו ישרי לב בקונטרים אחרון אות קע"ג ועיין שו"ת אור לי סי' ס"ד ובהשמטות לשם חת"ס א"ח סי' מ"ח ברכ"י אה"ע סי' ט' אות ג' בעי חיי ח"מ ח"א סי' ע"ד ד' ע"ח ע"ד בשם הר"ב התרומות ובדברי הראשונים שרמז שם ועיין מ"ש בקונטרים אסיפת דינים מער' חמץ ומצה סי' ה' אות י"ז ד"ה והרב שלחן גבוה.

קיד איגלאי מילתא למפרע באיזה ענין אמרי' וחי' הראשונים בזה עיין בשו"ת אור לי סי' ק"ב ובהשמטות לשם. וי"ל ישרי לב ד' קכ"א אות ו' שו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' ק"ך וסוס"י קמ"ט הליכות יו"ט פ"ח דבכורות אות ע"ו ד"ה ואולם ראה חיים ד' כ' ע"א שער המלך פ"ז מאיבות הי"ב מקור חיים סי' תמ"ג סק"ה בביאורים: קטו אצבע שאמרו בכל מקום היינו גודל ומשערין במקום הרחב עיין הרמב"ם הלכות תפלה פט"ו ה"ד וסופי"ז מהל' שבת ופ"א מהל' ציצית ופ"ט מהל' תפילין ומרן הב"י א"ח סי' י"א בד"ה ויעשה נקב ועיין להרב יבא הלוי בנימוקיו שם מ"ש ע"ד מרן הב"י במה שהביא מהמרדכי ולא כ' שכ"כ הרמב"ם ומש"ש ליישב קו' זו עי"ש לע"ד קשה דלאו ממילא ש"מ דבעינן רוחב נמי דאילו לא היה בא אלא למעט שאר אצבעות הוה אמר דאצבע היינו גודל ומאי רוחב הגודל דקאמר ש"מ תרתי והדק"ל ולעד"ן די"ל דאין כוונת הרמב"ם לומר דמודדין במקום הרחב שבו ולא בהצר שבו אלא כונתו שאין מודדין באורך אגודל אלא ברחבו ומ"מ

ברוחב עצמו לא ידענא מה למעלה או למטה וק"ל ועיין להרבנים תבו"ש ביו"ד סי' ל"ה ס"ק כ"ד ומוהר"ש זלמן בש"ע שלו בסי' ל"ב אות ס"ג ושערי תשובה סי' י"א סק"ד שציין שו"ת בית אפרים לטרפיות עי"ש הלא היא בסי' טו"ב ומ"ש הרב ש"ת שם בבגד של שאר מינים עפ"י דברי שו"ת בית אפרים לחלק בין דאו' לדר' עי"ש במקום אחר כתבתי ע"ד דצ"ע אם יש להקל בשאר מינים לפי מ"ש הרב ישועות יעקב ה"ד בשו"ת אור לי סי' ל"ח ד' ל"ח ד"ה ובהורמנותיה וכו' ושם כתבתי דמצד שהוא שעת הדחק גם בבגד שחייב מדאו' אפ' להקל בי"ב גודלין של מקום הקצר ואיכא ס"ס ס' אי ה"ל כמ"ד דדי בד' אצבעות את"ל דה"ל כמ"ד י"ב ס' הל' כהרר"י הראשון ורב האר"י הוב"ד בס' ש"ץ ד' ז"ך סוע"ד ועי"ש באור לי סי' ל"ח בשם הרבנים בית עובד ופה"ד וק"ל ועיין בס' אפריון שלמה בקונט' שיעורין דאוריי' וע' בס' עמודי אש בד' ס"א ע"ג שהביא דברי הח"א כלל י"ד אות ל"ג שנס' בכ"מ שנזכר אצבע אם הוא גודל והביא מ"ש הפר"ח סי' נ"ו סק"ב וכ' ע"ד דנעל"מ דברי הרמב"ם במקומות הנ"ל.

ושכ"כ הא"ז בהל' עירובין סי' קכ"ז והאו"ה הל' או"ה דכשכותבים הפוס' אצבע ר"ל גודל ותמה על הב"ח יו"ד סי' רפ"ו עיש"ב ומ"מ נמצא איזה מקומות יוצאים מהכלל ופירוש אצבע בהם היינו פשוטות כמ"ש בספר דרכי הוראה בד' י"ט אות ה': קטז אין נביא רשאי לחדש דבר הכי אמרי' בפ"ק דמגילה ושאר דוכתי והא דילפינן כמה דיני תפלה מדברי עלי וחנה עיין ברכות ל"א ודיני אבילות בפ"ג דמ"ק מיחזקאל וכיוצא לזה עיין להרמב"ן ה"ד הרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהתיו לנדרים כ"ב ע"ב: קיז את לא דריש היינו להההיא ענייא הא בעלמא דריש זולת כי מסיים הש"ס כדתניא שמעון העמסוני וכו' תוס' בכורות ד' ו' ע"א ד"ה ור"ש וכ"כ שם הרא"ש בפסקיו וכ"כ התוס' בשאר דוכתי ונעלם דבר זה מהרב מלא הרועים במ"ב במע' את דהוכיח מסוטה ד' ט"ז ע"א דר"מ לא דריש את ולדברי התוס' והרא"ש אין זו הוכחה כיעי"ש וכיוצא לזה כתבו התיס' לדרשת וי"ו ולדרשת אשר עיין סנהדרין י"ד ע"א ד"ה ור"ש ומ"ק ח' ע"א ומנחות נ"א ע"ב וזבחים ח"י ע"ב קיח איידי אי תני תנא דבר שאינו אמת באיידי עיין תוס' במ"ק ד' כ"ג ע"ב ולמרן בכ"מ בפי"ט מהל' שבת ולהרבנים מעשה רקח שם ומקנה אברהם במ"ב אות מ"ב חינא וחסדא ח"א ד' יו"ד ע"ג אור לי סי' קכ"ח ד"ה ומאי וכו' ובהשמטות שם וכל החיים אות ל"ד שאגת אריה בשו"ת החדשות סי' י"א דף ט"ו ע"ב ועיין לקמן אות שמ"ד:

קיט אע"פ שיצא מוציא דקי"ל גבי ברכת המצות אם הוא אפילו לבקי עיין שקו"ט בזה בשו"ת אור לי סי' מ"א ד"ה אף גם זאת ובהשמטות שם ואם דין זה דאעפ"י שיצא מוציא איתיה גם בנשים רבינו עקיבא איגר בתשו' סי' ז' (בד"ה וראיתי עוד) כתב דמדברי הג'

דגמ"ר בסי' ער"א מתבאר דלא נאמר בנשים והוא ז"ל כתב להוכיח דאיתי' גם בנשים עי"ש ודברי הדגמ"ר הם לענין אנשים שיצאו ידי קידוש אם יוציאו לנשים ועיין לידידי אישי כהן גדול הגאון מוהרש"ל מווילנא יצ"ו בספר הבהיר בנין שלמה סי' י"ג ד' י"ז ע"ג וע"ד מ"ש ע"ד הדגמ"ר דחשש לדעת בה"ג שהובא בבית יוסף סי' ער"א דהא דאף על פי שיצא מוציא היינו דוקא לשאינו בקי עי"ש משמע מדקדוק לשונו דס"ל דלדינא לא קי"ל כבה"ג ואם לכך נתכוון במחכ"ת דבריו בזה תמוהים דודאי קי"ל כבה"ג והרי שלחן הלכה פסוקה כן בש"ע סי' רע"ג ס"ד (ששם הוא מקור דין זה שסברת הבה"ג הביאה שם הריב"ה וכתב מרן הבית יוסף שכ"כ הכל בו בשם הריא"ג עי"ש ובבית יוסף סי' ער"א לא ראיתי שדבר מזה כמו שיראה הרואה) ומתבאר ממ"ש באור לי שם דהכי נקיטינן ושכן דעת הטור וכונתו ליישב על פי סברת בה"ג מה שתמה על דברי הגאונים שהביא שם וכמ"ש הרב ב"ח בסי' ער"ג ס"ב ואף שיש רבנים שהבינו בדעת הרא"ש דלא ס"ל כבהלכות גדולות מכל מקום כתב הרב ערך השלחן דדעת הטור ודאי כדעת בה"ג ושהכי נקיטינן עי"ש בסי' מ"ו אות ד' ובסי' תפ"ט אות יו"ד דלא כהרב פרי חדש דס"ל דלא קי"ל כבעל הלכות גדולות בזה עי"ש ומאחר עלות כל זה מסתמא כל דלא אשכחן להגאון דגמ"ר דגלי דעתיה דלא נקיטינן כבעל הלכות גדולות ודאי מיסתמיך ואזיל בתר פסק מרן בסי' ער"ג ולכן צריך לתקן לשון של זהורית הכהן הגדול יצ"ו דהדגמ"ר מיירי בנשים בקיאות ומשום דקיימא לן דהא דאף על פי שיצא מוציא היינו דוקא לשאינו בקי וכולי: קכ אחד זה ואחד זה עיין תוס' כתובות ד' כ' ד"ה אחד ועיין מתני' ר"פ ב"מ וחכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל וכו' ולדבריהם הו"ל למתני תחלה שאינו מבושל דהוא הפשוט וקאי אפלוגתא שו"ר להרב חינא וחסדא ח"ב שהק' כן בשם הרבנים שרשי הים ושער יוסף וכ' דבשרשי הים תי' עפ"י מ"ש התוס' זבחים צ"ב ד"ה אי הכי והוא נרו כ' דלא דמי עי"ש ולעד"ן דהוא תי' נכון דמהתוס' הנז"לשמעי' דניח"ל למינקט במאי דסליק אף שהוא שאינו פשוט וגם עיקר תי' תוס' כתובות כך הוא דכי קאי אקרא או אפלוגתא מזכיר הפשוט תחלה דהיינו אמאי דסליק ת"ק כגון יבנה או אמאי דכתיב בקרא כגון בור או בונה משא"כ בההיא דב"מ אילו הוה תני ת"ק בחלב שאינו מבושל אין מדליקין הוה שייך למתני וחכ"א אחד שאינו מבושל וכו' אבל כיון דבדברי ת"ק לא הוזכר שאינו מבושל אהכי ניח"ל למינקט מבושל דסליק מניה ת"ק אף שהוא שאינו פשוט ואין ר"ל דבכה"ג צריך בהכרח למינקט השאינו פשוט דסליק מניה דהא אשכחן במ"ק כ' ע"א גבי אבילות קרובה ורחוקה בהיפך כיעי"ש אלא ר"ל דאינו מקפיד למינקט הפשוט דוקא דאיכא הכי והכי.

ומש"ש בשם הרב שער יוסף ליישב קושייא הנ"ל. עפ"י מ"ש תוס' כתובות ד' מ' ד"ה אחד וכו' באמת שצ"ע דאף אי נימא דהתוס' הנ"ל ס"ל דרך כלל אפי' כי קאי אפלוגתא אין להקפיד מ"מ התוס' דכתובות ד' כ' ודאי לא ס"ל הכי ולדידהו הוא דק"ל ממתני' דב"מ אחד מבושל וכו' ועיין ביעיר אזן אות פ"ו שכ' דאח"ז לא הונח לו כ"כ תי' זה ולקוע"ד תי' זה אינו מובן וצ"ע ודע דכלל זה ייחסו ה"ה במשל"מ פ"ב מהל' תרומות הי"ד גם ע"ד האמוראים עי"ש ועיין למ"מ בס' מנחה טהורה ד' פ"ד ע"ג שהק' ע"ד משבת מ' ע"ב אר"י אמר שמואל אחד שמן ואחד מים וכו' דקאי אפלוגתא והו"ל למינקט מים תחלה דהוא הפשוט ולענד"ן דל"ק דמי זה אמר דשמואל שמיע ליה סברת האמוראים שנחלקו באם יש לחלק בין מים לשמן והא איהו סברא דנפשיה קאמר דאין לחלק בין מים לשמן.

ועוד אפשר דחשיב התם דנקט הפשוט תחלה לגבי סיפא דאין היד סולדת בו וכו' עיין כיוצא לזה בדברי המפרשים אמתני' דרפ"ב דפאה. ועיין להרב קהלת יעקב במע"ל ח"ב אות קי"ב דק"ל בעיקר הכלל מסוגייא דב"ק צ"ג ע"א אחד הצועק וכו' עי"ש ולעד"ן ליישב דמ"ש התוס' דכי קאי אקרא נקיט הפשוט ה"ד היכא דליכא בקרא אלא אחד התנא שונה אותו תחלה שהוא הפשוט משא"כ בההיא תרווייהו איתנהו במשמע והרגתי וכו' וצועק כתיב בקרא.

ונצעק נעלם ופורענות הצועק ממהר לבא וק"ל ומה שהק' מההיא דאחד המערה ואחד הגומר וכו' לא ידענא אטו מערה וגומר כתיבי בקרא יבמה יבא עליה כתיב ויבא היינו מערה או גומר וכ"ד להרב מקנ"א במ"ב אות מ"ו שהשיגו כן ועתה ראיתי מה דשקו"ט בזה שלשה הרועים הרבנים מכתב שלמה סי' ט"ל וסי' מ' פתח הדביר ח"ג ע"ג ישרי לב ד' צ"ח אות קנ"ה ואין לי פנאי להתבסם בד"ק לך נא ראה ועיין מה שציין בס' כל החיים ד' א' ע"ג: והנה מדברי התוס' כתובות ד' כ' הנ"ל מתבאר לענ"ד דהא דכי קאי אפלוגתא מזכיר הפשוט תחלה היינו דוקא כששונה כן בדברי התנא אשר בא לחלוק על דברי התנא הקודם כההיא דאחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד דבא לחלוק ע"ד הת"ק שאמר לא התקין אלא ביבנה בלבד ולזה אמר אחד יבנה שאתה מודה לי ואחד וכו' אבל אם שונה אחד ואחד בדברי הת"ק שיש לומר שהוא שנה משנתו טרם ששמע דברי החולק עליו אין לנו כלל בזה לשנות הפשוט תחלה ועפי"ז מתיישב שפיר מה שהק' בהגהות מצפה איתן על מס' ע"ז ד' ס"ז ע"ב דתניא אחד נו"ט לפגם ואחד נו"ט לשבח אסור דברי ר"מ רש"א וכו' דלפי כלל התוס' הו"ל למיתני אחד נוטל"ש ואחד נטל"ף אסור עי"ש ולהנ"ל ניחא כמובן ועיין בקובץ שמעתתי דרבנן סי' ה' ד' י"ב אות נ"ה שכ' ליישב קושיא

הנ"ל עפ"י מ"ש בהגהות הרש"ש לפסחים ע"ד התוס' ד"ה אחד דמ"ש התוס' דהיכא דאיכא פלוגתא דרך להזכיר הפשוט קודם אינו אלא אם דעת החולק נזכרה מקודם: קכא איסורי תורה משום גזרה ליכא דאין התורה אוסרת משום שמא וכל מקום שנאמר הטעם משום שמא הוא משום גזרה דרבנן כ"כ הרשב"ץ בח"ב סי' קל"ה גבי פרישת כ"ג מביתו דממה שאמרו שמא תמצא אשתו נדה מוכח שהוא מדרבנן.

ובסוגיא דפסחים ד' פ"ד ע"ב דפריך משחשכה נמי נייתי גומרת ונחית עילויה דעצם וליפקיה למוח דידיה ונימני עילויה ומשני אביי אמר משום פקע רבא אמר משום הפסד קדשים האריך הרב אבני שוהם בנימוקיו ליו"ד בד' ס"ו ע"ד להכריח דהא דלא מצי מנח גומרתא הוא מדרבנן והוכיח כן גם מפירש"י שכ' משום פקע שמא מחמת הגחלת יפקע במקום א' וכו' ואם איתא דאיסור זה מן התורה כמה מהתימה דהתורה תגזור שמא יפקע ולא מצינו בשום מקום שמן התורה חושש משום גזרה עכ"ל ועל דברי הרב המחבר בענין זה נשא ונתן הרב בע"ס משנת ר' אליעזר והובאו דבריו שם ד' ס"ח והלאה ובד' ע"א (בד"ה עוד עמר) כתב ע"ד דמ"ש דחששא דשמא יפקע וכו' היא מדרבנן וכו' יפה אמר דאינו אלא מדרבנן וביאר דאין סתירה לזה מדברי התוס' שם ד' פ"ה ד"ה שהוא עי"ש ובשו"ת מוהרי"מ סי' י"א ג"כ פשיטא ליה דהא דמשום שמא פקע וכו' הוא מדרבנן וביאר דברי התוס' עי"ש והאריכו בסוגייא זו שני רבנים בס' ברית יעקב פייתוסי בדרוש ד' ד' י"א ע"ג וע"ד והרב מלא הרועים במערכת עשה דוחה ל"ת אות כ"ו עיש"ב הנך רואה דפשיטא ליה דליכא איסור תורה משום שמא ומיסתייעה מילתיה מדברי הרשב"ץ הנ"ל וכן נראה מדברי התוס' במס' גטין ד' ל' ד"ה לתרום דמדפירש"י בטעם אין תורמין שלא מן המוקף שמא אינו כעין משמע להו דדעתו דהא דאין תורמין שלא מן המוקף הוא מדרבנן משמע דסברי דאי הוה מדאורייתא ליכא למימר שהוא משום גזרה וכן אתה מוצא בדברי הרב דברי אמת בקונטריס י"ד סי' א' (בד"ה וראיתי להתוס' במס' סנהדרין) שכשהביא דברי רש"י דגטין הנז"ל סיים וז"ל ונמצא לדבריו דמה"ת לא בעינן מוקף אלא מדרבנן הוא עי"ש ועיין בענין זה להרב מטה אהרן ד' ח"י ע"א וד' י"ט ע"ד ודו"ק וכן נרצה מדברי התוס' יבמות ד' ע"ח בד"ה אין מקיימין דסברי דליכא איסור תורה משום שמא דא"כ אמאי דחו פירוש ריב"ן דאימא דריב"ן נמי מדאורייתא הוא ס"ל עי"ש וכן נראה ממ"ש התוס' בזבחים ד' צ"ז ד"ה אלא דלא שייך על הכתוב דילמא חייש עלייהו דפקעי ואמאי הצריך הכתוב שבירה בכלי חרס עי"ש והתוס' במס' נזיר ד' כ"ה ד"ה ניתק הקשו דהכא מפיק לה מקרא ובמס' שבועות אמרינן טעמא גזרה לפני כפרה אטו לאחר כפרה

דמשמע דאינו אלא מדרבנן ועוד הקשו דהיכי אמרינן דהוא משום גזרה הא הלכה היא וכו' עי"ש משמע נמי דסברי דליכא למימר דמדאורייתא או הלכה הוא ומשום גזרה:
ונראה שזו דעת הרא"ם בפרשת אמור (על פסוק ומן המקדש לא יצא) שכ' בסוף הלשון שאלה הגזרות אינם נעשים אלא במילי דרבנן לא במילי דאוריי' עכ"ל ודברים כפשטן קשים לשמוע דאדרבא בדאורייתא הוא דגזרינן ולא בדרבנן ולפי הנראה לישנא קייטא הוא וכונתו לומר דדבר שהוא משום גזרה מורה דאינו אלא מדרבנן עי"ש בגוף דב"ק וזה נראה שהיא דעת הרב ט"ז ביו"ד רס"י קי"ז שהביא מ"ש הרשב"א בתשו' דאיסור סחורה בדברים האסורים באכילה הוא משום גזרה שמא יאכל ותמה ע"ז דבסוגייא דפסחים ד' כ"ה מוכח דהוא מדאורייתא והוצרך ליישב לדעת הרשב"א דמדאיכא תרי קראי חד לאיסורא וחד להיתרא מסרה הכתוב לחכמים וכו' עי"ש ומדלא ניחא ליה לומר דאף דס"ל להרשב"א דהוא מן התורה מ"מ ס"ל דהוא משום גזרה שמא יאכל מוכח דמשמע ליה דליכא איסור תורה משום גזרה והרב אשדות הפסגה בשו"ת יו"ד סי' ד' ד' ח"י ע"ג אחר שהאריך להביא דעות הפוסקים דאיסור סחורה היא מדאורייתא כתב הן אמת דמההיא תשו' דהרשב"א נראה דס"ל דאינו אסור אלא מדרבנן שכתב גזרה שמא יבא לידי תקלה כבר הרבנים מוהר"ש יונה ומוהר"ם די בוטון יישבו דבריו בענין שמסכים דאיסור זה הוא מדאורייתא וכו' עי"ש צר לי כי הספרים הנ"ל אין מצוים אצלי לראות מאי אמור רבנן בדעת הרשב"א אולי כתבו כמ"ש הרב ט"ז דמסרו הכתוב לחכמים (או אולי כתבו דסבר הרשב"א דאסור מן התורה משום גזרה) ועיין לקמן בד"ה ובר"פ שני וכו' מה שכתבתי לדעת הסוברים דימי הבחנה הם מדרבנן ובד"ה וראיתי מה שכתבתי בשם הג' מוהרש"ק: אמנם לפי הנראה אין זו מוסכמת ונמצא ג"כ שלמים וכן רבים שסוברים דיתכן דאסרה תורה משום סייג וגזרה שכן ראיתי לרבינו יונה בס' שערי תשובה במדרגת החמשית אות פ' דמה שנאמר איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כל קירוב בשר אסור מן התורה משום סייג כדמצינו שאסרה תורה לנזיר מכל אשר יעשה מגפן היין עשתה תורה סייג לדבריה שלא יאכל ולא ישתה מכל דבר הנעשה מגפן היין כדי שלא יבא לשתות ועוד אמרו שם למה אסרה משרת ענבים שהוא לא ישתכר מהם וגם אסרה אכילה כל היוצא מן הגפן דברים שלא ישתכר מהם למה כך וכו' מכאן שעשתה תורה סייג לדבריה וי"ל בדברי הרר"י דתלי תניא בדתניא דמשמע מדבריו דרז"ל לא דרשודעשתה תורה סייג אלא בנזיר ומשם למד לגילוי עריות ועיין רואה שם במד"ר הנ"ל שדרשו כן קודם לכן גם על פסוק ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב שעשתה תורה סייג לדבריה יכול יחבקנה וינשקנה וכו' ת"ל לא תקרב עי"ש.

וכן אמרו באבות דר"ן פ"ב שהתורה עשתה סייג לדבריה ודריש הכי ע"פ ואל אשה בנדת טומאתה עי"ש וא"כ טפי הו"ל למילף לכל העריות מנדה. על כל פנים למדנו דהתורה אסרה משום גזרה: הן אמת דהיה נלע"ד לומר דאין ראיה מנזיר ומנדה שאסרה תורה משום סייג דיש לומר משום שהיה להם היתר קודם לכן ואדם רגיל בהם הנזיר הים רגיל לשתות יין ואיש אל האשה עד שלא פירשה נדה משו"ה הוצרכה התורה לעשות סייג אבל בדבר שאסור לעולם ולא היה לו שעת היתר לא מצינו שאסרה תורה דבר משום גזרה וסייג לדבר וכן ראיתי להג' נחלת יהושע בדרשותיו שבסוף ספרו שבדרוש א' ד' א' ע"א תמה עמ"ש במד"ר הנ"ל שאסרה תורה משום גזרה שלא ישתה דהיכן מצינו שאסרה תורה משום סייג והלא כל הסייגים אינם אלא מדרבנן וכתב ליישב דהא דלא מצינו סייגים מן התורה היינו בדבר שאסור מתחלתו לכן אין צריכים סייג מן התורה משא"כ בנזיר שהיה היתר בתחלה ושוב אסר על עצמו בעי סייג וכה"ג כתבו התוס' בריש פסחים לענין בל יראה וב"י שאינו אלא בחמץ לבד משום דל בדיל מניה כולי שתא ע"כ תוד"ק והחזיק בסברתו זאת בד' ג' ע"ב וע"ג עי"ש ולפי זה אין להוכיח מזה לשאר איסורין שאסורים מתחלתן שיהא אסור משום גזרה.

אלא דלפי הנראה נעלם מהג' נח"י דברי הרר"י הנז"ל דמתבאר דלא ס"ל לחלק בהכי דהא יליף לכל העריות שאסורים מתחלתן מדמצינו שעשתה תורה סייג בנזיר כנז"ל: ובר"פ שני דסנהדרין דתנן דכה"ג שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה כתב רש"י הטעם דילמא אתי ליגע והיינו דאזהר קרא ומן המקדש לא יצא כלומר יתרחק מהכיעור שלא יבא לידי טומאה ועי"ש בגמ' ומשמע מפשט דברי רש"י דדבר זה הוא מן התורה ממש וקיהיב טעמא לקרא משום דילמא אתי למינגע (הרע"ב פירש כפירש"י הטעם דילמא אתי ליגע ומשמע קצת בתפארת ישראל שם דמשמע ליה דהוא מדרבנן אבל אין נראה כן מדברי רש"י) ורש"י בפסחים ד' כ"ה ד"ה בעי פירור ובע"ז ד' מ"ג ד"ה וזורה כתב הטעם דבעי פירור הוא מחשש תקלה וכתב הרב מוהרש"ז בש"ע שלו סי' תמ"ה בקו"א אות כ' דמוכח מהש"ס דע"ז דהוא מדאורייתא עי"ש אלמא איכא מדאורייתא משום חשש תקלה וגבי הבחנה דאמר רבא ביבמו' ד' מ"ב הטעם שמא אח ישא אחותו וכו' מצדד מרן חיד"א בברכ"י אה"ע סו' י"ג אות ד' דהוא מן התורה (והפוסקים שסוברים שהוא מדרבנן כמש"ש בברכ"י צ"ל דמשמע להו דכיון דאמר רבא הטעם משום גזרה ליכא למימר דהוא מדאורייתא דליכא גזרה מדאורייתא וכסברת הרשב"ץ שכתבתי בריש אות זו והרב קרן אורה בחי' ליבמות שם כתב דהאחרונים נסתפקו בדעת שמואל אי הבחנה היא מדאורייתא נראה דדקדק לכתוב שנסתפקו לדעת שמואל כלומר דאילו לרבא כיון

דאמר טעמא משום גזרה פשוט דהוא מדרבנן): ובדין חצי שיעור דאסור מן התורה נסתפק הרב פרמ"ג ביו"ד סי' ס"ה במ"ז סק"ד (ד"ה נסתפקתי) אם הטעם הוא משום כיון דאם יאכל בכדי אכ"פ חייב כרת או מלקות אסרה תורה לאכול ח"ש שמא ישכח ויאכל עוד וישלים לכזית בכא"פ וכו' עי"ש ש"מ דיתכן ומר דאסרה תורה משום שמא ישכח וכו'.

וכן בדין אין מבטלין איסור לכתחלה דלדעת הראב"ד אסור מן התורה כתב הרב השיב משה בחיו"ד סי' ל"ח ובד"ה אבל) דמה שאסרה תורה לבטל אינו מכח עצמותו אלא משום חשש וגדר שלא יבא לידי נו"ט ואל תתמה ע"ז כי בה"ג איסור יחוד א"א אסור מדאורייי' משום גזרה שגורם לגלו' ערוה כמבו' באה"ע סימן כ"ב וח"ש אסור מדאורייתא מטעם חו' לאיצטרופי שלא יבא לאכול כזית בכאכ"פ ובמקום דלא חזי לאיצטרופי שרי ח"ש כמבואר בפוס' לענין בל יראה ובצל"ח ר"פ אלו עוברין דבעי קרא מיוחד לחמץ באוכל סוף יום שביעי של פסח וכה"ג כתב הר"ן ריש פסחים דמשו"ה החמירה תורה לעבור בב"י בחמץ משום דלא בדיל מיניה וה"ט דשל נכרי ושל גבוה אינו עובר דבדיל מניה עכ"ל והרב פרמ"ג ביו"ד סי' פ"ד בשפתי דעת ס"ק ח"י הביא מ"ש הרב פר"ח דמותר להסתחר באוכלין שיש בהם תולעים שאין נותנים מעות בשביל התולעים וכו ותמה עליו הרי הא דאסור לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה הוא מן התורה מחשש שמא יבא לאכול מהם וא"כ גם בזה אסור וכו' עי"ש הרי פשיטא ליה דאסור מן התורה משום שמא וכן ראיתי להרב שמן המשחה בד' קכ"ט ע"ג שכ' בשם הרב שי למורא סי' י"ז ד' כ"א דס"ל להרשב"א דאסרה תורה סחורה משום לא יבא לאכול וציין לעיין במוהרח"ש ח"ג סי' ט"ז חות יאיר סי' קמ"ב (אכן נודע מ"ש בזה הרב מוהר"ש יונה שרמז הרב אשדות הפסגה הנז"ל ושו"ת מוהרח"ש וחו"י אין בידי) גם הרב רמ"ץ בשו"ת יו"ד סי' מ"א סוף אות ב' כתב דלהראב"ד דאיסור ביטול האיסורין הוא מדאורייתא הטעם הוא שמא יבא לאכול האיסור עצמו וכן איסור סחורה להפוסקים שהוא מדאורייתא הוא משום שמא יבא לאכול: וכתב הרב שמן המשחה אחר שהביא דברי הרב שי למורא הנ' ומצינו דאף באיסור תורה נתנו טעם שמא יבא לידי תקלה עיין רש"י בפסחים ד' פ"ה ע"א ד"ה ומה אני מקיים דמתבאר דמדאורייתא אסור ע"י גחלת דילמא פקע ובחולין ד' ק"מ לא אמרה תורה שלח לתקלה ויש לדחות דה"ד במ"ע ד"ה לא ציוה בענין דאתי לידי תקלה ושוב הביא דברי הרשב"ץ הנז"ל וכתב בשם הרב מוהר"ח מודעי דאיתא במ"ר פ' נשא דמה שאסרה תורה חרצנים הוא כדי שלא ישתה יין ובכ"מ פרק ז' מטומאת מת הלכה ב' דמה שאסור בישול בשר בחלב הוא משום שמא יבא לאכול ושתמה על

מוהרח"ש שהביא ראיה מפרש"י ר"פ כהן גדול שכ' דילמא אתי וכ' ולא זכר דברי הרמב"ן שהביא מרן כ"מ בפ"ה דכלי המקדש הלכה ה' דקרא אסמכתא ועיקר דברי הרמב"ן הם בהשגותיו סי' ד' ע"כ תו"ד הרב שמן המשחה והנה מ"ש לדחות ראייתו מדברי רש"י פסחים ד' פ"ה עיין בדברי הרבנים אבני שהם וכו' שרשמתי לעיל בענין זה ומ"ש בשם מרן כ"מ בפ"ז מהלכות טומאת מת עיינתי שם וגם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות (כי שם הוא מקומו) ולא ראיתי מ"ש בשמו (דבישול אסרה תורה משום גזרה) וממ"ש לתמוה על הרב מוהרח"ש למדנו שהרב מוהרח"ש קדם להביא מה שהבאתי למעלה להוכיח מדברי רש"י דסנהדרין דאיכא איסור תורה משום גזרה ואף דהאמת כן דהרמב"ן ס"ל דהוא מדרבנן מ"מ פשט דברי רש"י מורים דמדאורייתא הוא.

ואם אמת שכתב מרן כ"מ דטעם איסור בישול הוא משום גזרה הרי גם הוא לטובה מצטרף בהדי רבנן קדישי הנ"ל דסברי דאיכא איסור תורה משום גזרה. וראיתי להרב מוהרש"ק בהגהותיו על הפרמ"ג שהשיג עליו דארכבי' אתרי ריכשי דאמר דאיסור סחורה הוא מדאורייתא וא"כ איך קאמר דהוא משום גזרה שלא יאכל דזה אינו אלא למ"ד דאיסורו מדרבנן דמן התורה לא מצינו גזרה כלל אלא למ"ד מדאורייתא הוא גזרת הכתוב ולכן שפיר קאמר הרב פר"ח כיון דאין הטעם משום שלא יאכל אלא גזה"כ א"כ ס"ל דזה דוקא אם הסחורה הוי בגוף דבר האסור אז אסרה תורה אבל בזה גוף הפירות היתר הם רק שיש בהם תולעים והרי אין נותנים יותר בשביל התולעים וא"כ אינו קונה ומוכר רק דבר היתר ולא איסור והעולם סומכים על הפוס' דהוי מדאורייתא עכ"ל ויש לפקפק על דבריו כמו שכתבתי במערכת הסמ"ך אות ת"ן עי"ש ועל כל פנים אין להזניח מאי דמשמע ליה להרב פרמ"ג דאע"ג דאסור מן התורה טעם האיסור הוא משום גזרה וכשיטתיה בדין חצי שיעור וכן דעת כל הרבנים הנז"ל ורואה אני דהרשב"ץ הנז"ל לא עמד בשיטתו זאת שבספרו יבין שמועה במאמר חמץ כתב דטעם איסור בל יראה וב"י הוא משום סייג וגדר ולא אסרה תורה ח"ש בבל יראה משום דהוי גזרה לגזרה כ"כ בשמו הרב פתח הדביר בח"ג סי' ער"ה ד' ק' ע"ב הרי דניחא ליה לומר דאסרה תורה משום גזרה ולא גזרה גזלנ"ז (ומדבריו הללו יש סעד לסברת הפרמ"ג שהביא הנחלת יהושע הנז"ל בד' ג' ע"ב ודח' סברתו ואעתיק דב"ק לפי שאינו מצוי וז"ל והנה מה שביארתי שבנזירות החמירה תורה בסייג יותר מפני שעיקרה היא סייג זה דלא כמ"ש הפמ"ג בהקדמתו לענין ח"ש שרצה לבאר במ"ש ולא תאכלו כל טמא אפי' ח"ש כמ"ש ביומא ד' ע"ד והשאלה משום שנזירות הוא סייג ולא מצינו סייג לסייג כבר כתבתי במ"א שלא נ"ל וכו' ועוד דח"ש איני אסור משום סייג אלא משום דחזי לאיצטרופי ועוד לפי מה

שביארתי הוא בהיפך דאדרבא כיון דנזירות הוא סייג החמירה בו תורה לעשותסייג יותר עכ"ל ודברי הרשב"ץ הנ"ל מסייע לסברת הפרמ"ג דכיון שהוא משום סייג לא עשתה תורה סייג לסייג) וכבר לימדנו מרן מוהרד"ף בס' מזמור לדוד רס"י ג"ן דהיכא דהרשב"ץ סותר עצמו מתשובותיו לספרו יבין שמועה דעיקר הוא דבריו שביבין שמועה שחברו בסוף ימיו עי"ש ולפי זה דעת הרשב"ץ ג"כ היא דאיכא איסור תורה משום גזרה דלא כמ"ש בתשובותיו: קכב אל תקרי דרשה האמורה בש"ס בדרך זו אם היא דרשה גמורה או רמז בעלמא עיין להרב מוהר"ץ הירש חיות בחי' לשבת ד' ק"ה ע"א בשם הרמב"ם בס' המורה ועיין בשו"ת אור לי ד' ד' ע"א ד"ה ונראה וכו' ובהשמטות שם ובמכתב לחזקיהו בהשמטות ד' ק"ה סוע"ג: וכתבו הקדמוני' דזימנין יתפרש מ"ש א"ת וכו' דר"ל דשניהם צריכים הכתוב והדרוש שאם אין הדרוש א"א להבין הכתוב ולא שיעקר הכתוב ממקומו ופי' בזה מ"ש אל תקרי כי אין בלתך אלא כי אין לבלותך דר"ל דלא יתקיים הכתוב כי אין בלתך (שהרי גדולים צדיקים שיכולים ועושים כמעשי ה'.

אך חילוק רב כי הצדיקים מעשה ידיהם מבלים אותם והקב"ה מבלה מעשי ידיו) אלא א"כ תדרוש כי אין לבלותך שהוא יתברך מבלה מעשי ידיו ועל דרך זה פירשתי מאמרם אל תקרי בניך אלא בוניך לפי שיש שני סוג ת"ח יש אשר הוא רק טוב לשמים תורתו אומנותו ואין לו עסק עם בני אדם להשפיע מטובתו ללמד בני יעקב תורה ויראה ויש שדומה לפרה שרוצה להניק ומשתדל להפיץ תורה ויראה ורבים יאות לאור תורתו.

והשני נח לשמים ולבריות ולא המדרש עיקר וכו' וזהו אמרם אל תקרי בניך אלא א"כ תקרא בוניך שהם בונים ומקיימים העולם ויסוד התורה והאמונה שלא תשתכח תורה מישראל האל יתי' זכנו לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם ויתכן דזה כונת מדר' בזאת הברכה ע"פ ישא ברכה אל תקרי ישא אלא ישיא דידוע דכל המברך מתברך וזהו אל תקרי ישא אלא א"כ תקרא ישיא ברכה לאחרים ואז ישא גם הוא ברכה שיתברך: קכג אמוראים דלא ידעי הברייתות היינו אפילו סתמא דש"ס אע"ג דמייתי הברייתא בתר הכי אמרינן דמעיקרא כי הוה שקו"ט לא הוה ידע לה תוס' יומא כ"ו ע"ב סוף ד"ה ההוא והריטב"א ליומא על ד' מ' ע"א ולענין ברייתא שנישנית בלשון תנו רבנן עיין לקמן במערכת הבי"ת אות ה"ן וע"ע הריטב"א עירובין ק' ע"א ועיין שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' ס"ח שנשאל עמ"ש רש"י חולין ד' י"ג דל"ש למיפרך תנינא במידי דלאו משנה והרי בבבא קמא ק"ו פריך על רב אשי מאי קמשמע לן תנינא ואינו משנה והשיב דדוקא בשאר אמוראים אבל רב אשי שהוא סדר הש"ס ודאי ידע כל הברייתות ומה גם דהוא הביא ברייתא זו ביומא ע"כ הוה ידע לה עד כאן דבריו וכתב כן עפ"י הסברא אבל לא זכר

שדברי התוספות והריטב"א עומדים לנגדו: קכד אשר לא דריש עיין מה שרשמתי באות קי"ז: קכה אין בכך כלום משמעות לשון זה דלכתחלה נמי ש"ד לעשותו כ"כ בשו"ת אור לי סי' קכ"ב ד"ה אלא וכו' עי"ש ולכאורה סתירה לזה ממ"ש הרתוי"ט סופ"ק דדמאי ד"ה הא דאף בדבר שהעושה אותו קעביד איסורא שייך לשון זה כיון דמה שעשה עשוי עי"ש אך באמת לק"מ דלשון הרשב"א שהובא שם מורה באצבע דלכתחלה נמי קאמר דש"ד כמ"ש הרואה: קכו אין עושין כך וכך אי משמעותו לאסור דיעבד עיין מה שרשמתי בקונט' כללי הפוס' בסי' ט"ז אות י"ג:

קכז אין עושין דבר פ' אי משמע מלשון זה דאיכא איסורא עיין חשק שלמה סי' ה' הגב"י אות א' חינא וחסדא ח"א ד' ל' ע"ד נחמ"ל ח"ב ד' ל"ז ע"ד ועי"ש שנר' מדבריו דלשון זה הוא לשון שלילה ואין שייך לשון זה במידי דרבנן כמ"ש הרב יעיר אזן מע' הלמ"ד אות כ"ג ולי ההדיוט אין נ"ל כן דהא תנן בביצה ד' י"א וד' ל"ז איסורין דרבנן בלשון אין וכו' ואיכא נמי דוכתי טובא הכי כן כתבתי מזה זמ"ר ועתה אין ס' נחמ"ל ח"ב מצוי אצלי ועיין הרמב"ם פ"א מהל' שבת ה"כ כ"מ שנאמר אין עושין כך וכך וכו': קכח אין עניות במקום עשירות עיין להרבנים עבודת ישראל ד' קי"ד שיח יצחק ליומא על ד' ט"ל יעיר אזן מערכת הה"א אות כ"א מנחה טהורה ד' ק"ט ע"ד ישרי לב ד' צ"ה ע"ג אות ל"א ובאור לי ד' קי"ג ע"ב ובס' תשובה מאהבה סי' ד' עמד בחקירה זו דמצינו מקומות שאמרו אין עניות וכו' ובהיפך ג"כ אמור רבנן התורה חסה על ממונם של ישראל ועי"ש בסי' ה' מה שהשיב רבו הג' נו"ב ומ"ש בעבודת ישראל שהקשה הרב אש דת דכיון דפלוגתא היא במנחות ד' פ"ט אי אמרינן התורה חסה או אמרינן אין עניות וכו' וא"כ בפ"ד דתמיד גבי ב' שלחנות אחד של שיש וכו' דפריך וניעבדינהו של כסף וכו' אמאי לא אמר הניחא וכו' וכתב ע"ד שותה דמר לא ידענא וכו' הנה הרב יד דוד (שיטה) בחי' ליומא ד' ט"ל פירש כונתו על המקשן שהקשה דהא אין עניות דמשמע דכן הוא סברא פשוטה והלא למ"ד התורה חסה אינו כן וא"כ הו"ל לסיים בקושיתו הניחא למ"ד התורה חסה דלדידיה לא קשיא אלא למ"ד אין עניות תיקשי (כן הבנתי בכונת דבריו לך נא ראה) ואינו נח לי דמלבד דאין זה במשמעות דברי הרב אש דת שהרי כשבא להקשות קושיתו הביא קושית הש"ס וניעבדינהו וכו' אמאי דמשני כדי שלא ירתיח וע"ז הקשה דהו"ל למימר הניחה וכו' ולפי פרושו לא הוה צריך לאתויי אלא דברי המקשן בלבד ועוד כיון דאמר המקשן בפירוש מכדי אין עניות במקום עשירות ניעבדינהו של כסף וכו' הרי גילה דעתו דלא ק"ל למ"ד התורה חסה ולמה לי' למיהדר ולמימר הניחא למ"ד התורה חסה וכו'.

ובעיקר החקירה דזימנין אמרינן התורה חסה וכו' וזימנין אמרינן אין עניות וכו' ראיתי למרן מוהרמב"ח בס' שמות בארץ בקונט' יום תרועה בסוגיא דר"ה ד' ז"ך ע"א דאמרי' התם התור' חסה וכו' שכתב דהא והא איתנה יש דברים שצריך להתיר בהם פיסת יד דאין עניות וכו' ויש דברים שצריך לדקדק בהוצאה דהתורה חסה והדבר מסור לחכמים בשיקול דעתם להבדיל בין דבר לדבר: קכט אין פודין השבויין יותר על כדי דמיהן כתב בהגהות שו"ת צמח צדק סי' כ"ח דלחד שינויא בתוס' גטין ח"ן ע"א אף אי איכא סכנת נפשות אין פודין אלא במופלג בחכמה ולענ"ד הוא תמוה דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ומדברי התוס' נ"ל דאין ראיה דכונתם לומר דאף אם לא היה חשש סכנה היקל ר"י משום שהיה מופלג בחכמה אבל בדאיכא סכנה ודאי לא מפלגינן וכן מתבאר מפסקי תוס' שם וק"ל הן אמת דלפום ריהטא יש סעד לדבריו ממ"ש הרב המאירי הובא באס"ז לב"ק ד' פ' בעובדא דההוא חסיד שגדל בהמה דקה ואמרו חבריו לסטים מזויין בביתו של זה וכו' שכ' דמהא שמעי' דאף דאין דבר שעומד בפני פקוח נפש.

דבר שנאסר משום תקנה ומשום פסידת אחרים ראוי להחמיר בו ביותר עכ"ל וא"כ גם בהא דאין פודין השבויין דהוא משום תקנה ומשום פסידת אחרים לא נפלאת לומר דאין נדחה מפני פק"ן ולא עוד אלא דיש להוכיח דגם לאדם מופלג כעובדא דההוא חסיד (והוא ר"י בן בבא כמו שהבאתי לקמן במערכת המ"ם אות ר"א) לא ניתן לדחות משום פיקוח נפש אך כבר כתבתי לעיל באות ט"ז (בד"ה ומה שהביא) דהרב המאירי לא אמר כן מן הדין אלא מדת חסידות וכו' עי"ש וצריך להתיישב בדברי הפוסקים שהביא הרב פתחי תשובה בחיו"ד סי' רב"ן סק"ד ואיה"ש אכתוב עוד בזה במערכת הפ"ה בס"ד:

קל אין אדם חוטא ולא לו אי אמרי' כן לגבי בניו עיין להרב נחמ"ל ח"א ד' ז"ן והראיה שהביא הרב קהלת יעקב במדות חכמים אות פ"ו מרמב"ם פ"י מה"ג כבר הוזכרה בשו"ת מוהרשד"ם סי' קס"ד עיין שו"ת משפט צדק ח"ב סי' מ"ו ד' צ"ג ע"ד מקנה אברהם אות כ"ט: קלא אמתלא לענין ממון לא מהני אמתלא ע"ד שכתב בחמ"ח סי' קט"ו ס"ק כ"ב ולענין איסור מהני אמתלא ולכן באומרת נתקדשתי ולא אמרה למי נתקדשה כיון דליכא אלא מילתא דאיסורא וליכא דררא דממונא מהני לה אמתלא אבל כשאומר נתקדשתי לפלוני שיש כאן דררא דזכות אותו פלוני ולזה לא מהני אמתלא אין בידינו לפסוק בנושא אחד תרתי דסתרי להאמינה לענין איסור ולהכחישה לענין ממון וצריך להחמיר גם לענין איסור כ"כ הרב נו"ב במ"ק אה"ע סי' ס' ומדבריו אלו יש קצת סעד למ"ש מרן מוהריט"א בר"פ שני דבכורות אות י"ז ד"ה ואולם) דבדבר שיש בואיסור וממון איסורא בתר ממונא גריר ומשו"ה לא מהני ס"ס באיסור שיש בו ממון דכיון דלגבי ממון לא מהני ס"ס גם

לגבי איסור לא מהני עי"ש ועיין במה שרשמתי לקמן במערכת הסמ"ך אות פ"ו (בד"ה ובממון) וכן מתבאר מדברי הר"ן בחידושיו לסנהדרין ד' ל' ע"א שהבאתי לקמן במערכת הדל"ת אות מ"ה עי"ש:

קלב אין משיבין על הקלקלה הכי אמרי' בע"ז יו"ד ע"ב והוא מדרבנן עיין להרב בית יהודה בחיו"ד סי' טו"ב: קלג אמתי לפרש ובמה לחלוק כתב הרב יד מלאכי בסי' שי"א בשם הרב יבין שמועה דדוקא לגבי ר' יהודא נאמר זה הכלל ולא לתנא אחר ובזה ניחא לי ברייתא בב"ק קט"ו ע"ב וסוכה נו"ן ע"א תניא מסננת יש בה משום גילוי אמר ר' נחמיה אמתי וכו' והוא חולק ואין לומר דדוקא במשנה נאמר הכלל ולא בברייתא שכבר הכריח זה הי"מ גדול בסי' ש"ב דגם בברייתא אתמר עי"ש אך לפי האמור ניחא ועיין לקמן במע' הבית אות י"א בס"ד ודוק: קלד אין אדם חוטא ולא לו לעיל אות ל' גבי אין אדם עושה בב"ז רשמתי שם דנחלקו באותה חזקה אם נאמרה גבי אשה ובמאי דקמן לא ראיתי מי שמחלק בין איש לאשה ומפורש יוצא מתשו' הרב מוהרימ"ט ח"א סי' ג' נשתמש בחזקה זו גבי אלמנה כיעי"ש ועיין רמב"ם פ"ב מהל' בכורות דין י"ז ומשמע טעמא דאשתו כגופו הא אשה דעלמא אמרי' אין אדם חוטא וכו' עי"ש: קלה אין אדם חוטא וכו' נר' מתשו' מרן שהביא הרב קהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות י"ד דגם בנכרי אמרי' חזקה זו עי"ש וקצת הוכחה לזה מדקי"ל דלא חיישינן בנכרי שמא יחליף בדבר שאין לו ריוח בחליפין עיין ט"ז יו"ד סי' ס"ג סק"ג ולקמן במער' החי"ת אות א רשמתי אי קי"ל כמ"ש הט"ז הנ"ל עי"ש: ואם יש לחלק במדה זו בין עניינים דרבנן לדאורייתא עיין פתח הדביר ח"ג רס"י רע"ו דאין לחלק ואדרבא כל שהאיסור חמור יותר יש לסמוך דאין חוטא ולא לו קלו אין אדם חוטא וכו' עיין הרשב"א ח"א סי' אלף מ"ז שכ' דמ"ש אין אדם עושה קנוניא על ההקדש דוקא בהקדש אבל בהדיוט חיישינן אף שהוא ש"מ והגם שאמרו הטעם לפי שאין אדם חוטא ולא לו מ"מ דוקא בהקדש וכו' עי"ש ואין להבין מד"ק בהא דאין אדם חוטא וכו' דלא סמכינן עליה אלא בהקדש דחמיר לאינשי ולא להדיוט שהרי ממ"ש בפ"ק דמציעא ד' ה' ובקידושין ס"ג מוכח ודאי דגם גבי הדיוט סמכינן ע"ז ועיין רמב"ם פ"י מהל' גירושין הי"ד אלא נראה כונתו דבדבר שאין שייך לאדם כלל בין בהיותו ש"מ בין בהיותו בריא בהא ודאי אמרי' חזקה זו בהדיוט.

אך בדבר שאילו היה בריא היה לחוש דלעצמו מכוין רק שלהיותו ש"מ אנו באים לומר שאינו חוטא להנחיל ליורשים בזה יש חילוק דאם הוא להדיוט חיישי' שמא ישקר שחוששש שמא יחזור לבריאותו אבל בהקדש סמכינן אחזקה זו דכיון שהוא ס' אם יגיע הנאה זו לעצמו לא מעייל נפשיה בס' להשטות על ההקדש.

ומתשו' הרשב"א הלזו נראה שיש לעמוד ע"ד הרב מ"ץ ח"ב סי' מ"ו ד' צ"ג ע"ד דגם בהדיוט אמרה לחזקה זו דאין אדם חוטא וכו' להיותו ש"מ ע"ש ועיין להרב קהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות פ"ו מ"ש ע"ד הרב מוהרשד"ם וק"ל: קלז אין אדם חוטא ולא לו לא אמרי' לגבי אשתו של אדם דאשתו כגופו עיין הרמב"ם בהל' בכורות פ"ב הי"ז קלח אין שורפין קדשים ביו"ט עיין שבת כ"ד ע"ב ותוס' שם ד"ה לפי מתבאר דלריב"א גם בשמן שריפה איכא איסור תורה בשריפתה ולר"י אינו אלא משום גזרה אטו קדשים ועיין תוס' שם כ"ג ד"ה גזרה דפי' כשי' ר"י דהוא משום גזרה וכ"כ הריטב"א לשבת ד' כ"ד ע"ב ועיין הרמב"ם הל' יו"ט פ"ג ה"ח שכ' דחלה טמאה אין שורפין ביו"ט דלא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה אע"ג דחלה ניתנה להסיק תחת תבשילו כמ"ש בהל' ביכורים וא"כ ה"ה לדידיה גם בשמן שריפה.

אלא די"ל דהתם איירי בבא להסיקה רק לצורך הבערתה ולא לצורכו משא"כ במדליק בש"ש ביו"ט כיון דעביד לצורכו והנאתו אפשר דאינו אסור אלא משום גזרת קדשים וכס' ר"י והרב תפארת ישראל פיה"מ בפ"ב דמס' שבת במתני' דולא בש"ש תפס במושלם כס' רי דאינו אלא מגזרת קדשים ועיין שבת כ"ג ע"ב פליגי רבה ור"ח בטעם איסור הדלקה בש"ש ופס' הפוס' כר"ח דתניא כותיה והק' הרב מטה אהרן ד' ש"ד ע"א אמאי לא פס' כרבה דת"כ בתוס' דתרומות פי' דמותר להדליק בש"ש ע"י תערובת כ"ש ולא אתיא אלא כרבה דאסר שמא יטה וע"י תערובת ל"ג דאי לר"ח אי מיירי ביו"ט שח"ל בע"ש מאי מהני שמן כ"ש מאחר דאיכא איסור תורה דש"ק בי"ט עי"ש ולפי מ"ש י"ל דהא ברייתא נמי אתי כר"ח דכיון דאין בהדלקת ש"ש אלא איסור ר' אטו קדשים.

כשהוא ע"י תערובת כ"ש ל"ג. ומ"ש הוא ז"ל בישוב קו' זו דע"כ הא תוס' דלא כרבה דהא לרבה בשמנים דאסור להדליק בהן גם ע"י תערובת אסור כמ"ש בשבת ד' כ"א ל"ז להבין ד"ק דסו"ס למאי דאתאן עלה אי איסור ש"ש הוא משום שמא יטה מוכח כן מהתוס' לדעתו ז"ל וניפסוק כותיה בהא מיהא דהא לא באנו לומר דהא תוס' רבה גופיה הוא תני לה דנידחי דלאו רבה אמרה מדמתיר ש"ש ע"י תערובת דלא אתינן אלא לומר דכותיה דרבה דייקא בהא מיהא דאיסור הדלקה בש"ש שמא יטה הוא ומה שדחה ישוב זה דהוי גזרה לגזרה כמ"ש בש"ס לחלק בין קרבי דגים לשאר שמנים וכו' עי"ש לקוע"ד י"ל ביניהם דהתם בחלב מהותך אין שייך שום חשש שמא יטה אלא דמשום שאינו מהותך הוא דאסרי' משו"ה כל שנתן בתוכו דגם בשאינו מהותך אין חשש הטיה שרי אבל בש"ש דנתינת שמן חולין אינו מצילו מידי חשש דבשמן שריפה דאטו משום דעריב בה שמן כל דהו בטיל מניה מצות שריפה וא"כ ודאי דומה לשאר שמנים דל"מ בהו תערובת

שמן ועדיף מהם דעם נתינת השמן עדיין הגזרה דשמא יטה במקומה עומדת וק"ל ומאי דפשיטא ליה דכי תניא נמי כרבה אית לן למיפסק כרבה עיין לקמן במע' הרי"ש אות א': קלט אמוראי נינהו אליבא דפ' מריש הוה משמע לי דלא שייך לומר כן אלא אם הוזכר שם אמורא שאמר כן משמיה דרב או שמואל או ר"י וכי ק"ל דרב או דשמואל או דר"י אדידיה אזי שייך לומר אמוראי נינהו וכו' אבל בתרי מילי דרב דסתרי אהדדי ולא הוזכר בשום חד מנייהו אמורא אחד דאמר משמיה דרב וכיוצא כיון דבתרי ממרי לא הוזכר אמורא אחר אלא רב לבדו וכיוצא לא שייך לומר אמוראי וכו' ועפ"י ס' זו הק' לי ע"ד הרב ל"ל בא"ח ד' ס"ד ע"ד שתי' לקו' הרתוי"ט פ"ד דפסחים מ"ג ממ"ש בשבת למ"ש בע"ז וכו' דאמוראי נינהו וכו' עי"ש: אך ראיתי עתה להרב יד מלאכי בסי' תר"ס גבי תרי תנאי שהכריח דגם כשלא הוזכר בשם תנא אחר דאמר בשם התנא דק"ל אמרי' תרי תנאי וכו' עי"ש ומלבד דוכתי דמייתי הרב ז"ל בידו החזקה ה"ן עוד נבי"א דהכי איתא בברכות ג' ע"א קשיא דר"מ אדר"מ תרי תנאי וכו' וכן לגבי ר"א עי"ש ועיין תוס' ברכות ט' ע"א ד"ה לעולם ועיין שבת נ"א ע"ב ב' תנאי אליבא דר"י וכן פסחים צ"ה ע"ב.

וכתובות ל"ח ע"ב גבי ר"ע ובתוס' נזיר מ"ט ע"ב סוד"ה ומשני. ובזבחים צ"א ע"ב ד"ה הא ר"י ונדה ד' ל' ד"ה שמע וא"כ כמו כן י"ל גבי שינויא דאמוראי נינהו דאף דלא הוזכר בשם אמורא אחר אמרי' אמוראי וכו' דמאי שנא.

ומפורש מצאתי כן לגבי אמוראים עיין ב"מ י"ד ע"א אמאי דפריך דשמואל אדשמואל קאמר לימא מאן דאמר הא לא אמר הא עי"ש בדברי רש"י ובכן צדקו דברי הרב ל"ל ז"ל אלא דאין זה תירוץ פשוט דהא איכא מהראשונים דס"ל דלא אמרי' כן מסברא דנפשין עיין יד מלאכי סי' תרמ"ד גבי תרי תנאי ועיין הרשב"א שבת ל"ד מ' ע"א ופתח עינים ריש מגילה אמ"ש בש"ס זו דברי ר"ע וכו' גבי כללא דהלכה כסת"מ דחיקא ליה לשנויי מסברא דנפשין אמוראי נינהו ועיין מקנ"א מ"ב אות ס' ואות ס"א ודו"ק: קמ אתי עשה ודחה לא תעשה עיין בכלל זה לקמן במע' העי"ן בס"ד: קמא אכילת ערב יוה"כ אם היא מה"ת רשמתי במערכת העי"ן אות כ"ג: קמב אין עונשין מה"ד אי אמרינן כן גם בג"ש הרב מקנה אברהם מ"ב אות כ"ה ד' ט' ע"ד הביא דעת הראשונים דבג"ש ענשינן עי"ש וכן מצאתי לרשב"ם ב"ב ד' פ"ח ע"ב ד"ה למעוטי מדות מכרת דס"ל דאם היא ג"ש גמורה עומה"ד עי"ש ודוק ועיין להג' משי"ל הל' אבל פי"ד הל' כ"א ד"ה וראיתי לרבינו וכו' ושושנת העמקים כלל א' ד"ה והנה מ"ש המדות אהרן וכו' ולמרן מוהריט"א בהלכות יו"ט פ"קדבכורות אמתני' דד' ג' ע"ב כהנים ולוים וכו' עי"ש בד"ה הן אמת דראיתי וכו' (ד' ג' ע"ג מדפוס ווארשא) ואהל יעקב במערכת ה"ה אות ב' (וכ' שם בהל' יו"ט דאפשר

דכמו שאין מזהירין מה"ד אזהרת לאו כמו כן גם אזכרת עשה ע"ש) וכתב הרב לח"מ בפ"א מהל' אישות ה"ב דבגז"ש ומה מצינו עונשין עי"ש.
קמג אב שמחל על כבודו כ"מ רשמתי לקמן במע' הכ"ף אות ל"א ע"ש קמד אב מרחם על בנו יותר מאמו הרב מ"ץ ח"א סי' כ"ג והר ב"ד באה"ע סי' מ"ד ד' ל"ח ה"ד הרב משנת ר"א ח"ב בזכרונותיו ד' ד' ע"ד פליג עליה וס"ל דהאם מרחמת יותר מהאב: ולענין אם אהבת אדם את בנו היא יותר מגופו או את גופו יותר מבנו הוא מחלוקת כ"כ מרן חיד"א ביעיר אזן בקונטריס מדבר קדמות אות ל"ו בשם ראב"ן ד' ל"א ע"א והרב מוהר"י אליקים בהגהותיו לשו"ת הרב מוהר"י מברונא סי' קצ"ח כתב דפשפש ולא מצא בראב"ן דבר זה במקום הנ"ל ותמה עליו מדוע הלך למרחקים והיה לו להביא ש"ס דב"ב ד' קל"ו ע"א דבריה עדיפא ליה מדנפשיה ואני תמה על תמיהתו דאחר שלא ראה דברי ראב"ן בגופן שלהן מה לו כי יזעק על מרן חיד"א אולי ראב"ן עצמו הביא ש"ס הנ"ל והוסיף לומר דהוא מחלוקת תנאים ודברי ראב"ן הם בסי' ל"ז ה"ד הרב נחמד למראה ח"א בד' ז"ן סוף ע"ג שנחלקו בזה בן עזאי ורע"ק בירוש' פ"ט דנדרים דרע"ק דאמר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה ס"ל גופו אוהב אדם יותר מבנו.
ובן עזאי דאמר זה ס' תולדות האדם זה כ"ג בתורה ס"ל אדם אוהב בנו יותר מגופו וכ"כ בס' מעשה אברהם חא"ח סי' כ"ד ושקו"ט לדעת בן עזאי במי שאונסין אותו לעבוד ע"ז או יהרגו בנו וכתב בנחמד למראה שם דלפי מ"ש התוס' דקי"ל בפלוגתא דק"פ אי כקנין הגוף דמי כר"ל הכי נמי במחלוקת בן עזאי נקיטינן כבן עזאי במחלוקת זה עי"ש ואין כן דעת מרן חיד"א בס' דבש לפי מערכה זו אות ל"ג שכתב דהא דב"ב אינו ענין לפלוגתא דרע"ק ובן עזאי דלענין ממון רוצה האב שיהיה בנו עשיר אבל לענין אהבה שאוהב את בנו יותר מגופו לא שמענו והכריח כן מסברת ראב"ן כיעי"ש.
קמה אין אדם עושה בעילתו ב"ז לא נאמרה חזקה זו גבי מומר ואם נתייחד בעדים אחר שגירש לא חיישי' לקידושין הרדב"ז בתחו' החדשות סי' שנ"א ועיין פ"ת אה"ע סי' כ"ו סק"ב וסימן קמ"ט סק"ב ובשו"ת מלבושי יום טוב הנד"מ לידידי אישי כ"ג הגאין ומהריו"ט הכהן יצ"ו בסי' כ"ג שקו"ט בדברי הרדב"ז ובשו"ת רעק"א בשו"ת שבסוף חידושיו על מה שר"ל השואל כיון דעבר על איסו' מעוברת חברו לא אמרי' לגביה אין אדם עושה בב"ז וכו' ולא יכולתי כעת לעיין בדבריו ועיי' מ"ש לעיל אות ל"ב ע"ד רדב"ז ובשו"ת שו"מ מהד"ק ח"א סי' ר"א נקיט דגם במעוברת חברו לא אמרינן אין אדם עושה בב"ז (דלא כמ"ש רעק"א שהביא במלבושי יו"ט שם) ועי"ש לענין מעוברת מנכרי והגאון מיו"ט שם כתב לדחות ראיית רעק"א והאריך עי"ש.

קמו אין שליחות לנכרי הרמח"א בהל' שלוחין סי"א חידש דגבי פועל נכרי מהני מטעם יד פועל ביד בעה"ב ולכן פועל נכרי העוש' מעקה לישראל מברך הבע"ה עי"ש והרבנים ערוך השלחן בא ח ש"ז אות יו"ד ושעה"מ פ"א מהלכות תרומות הקשו עליו מש"ס ב"ק ד' נ"א בור של ב' שותפין היכי משכחת לה וכו' ואמאי לא מוקי בפועל נכרי והרב שואל ומשיב בח"ב סי' ק"י כתב דאין מזה סתירה.

אך כתב דיש לו ראיה שאין עליה תשובה היפך סברת הרמח"א מגטין כ"ג ע"ב מתקיף לה ר"א טעמא במילתא דליתיה וכו' ואם איתא מה מדמי נכרי לעבד שאני עבד דידו כיד בעה"ב אלא ע"כ דלהס"ד דליתיה בשליחות לא מהני מה שידו כיד בעה"ב ע"כ ולענ"ד אם לדין יש תשובה והוא דפשיטא ודאי דר"י לא איירי אלא בעבד שאינו שלה דאילו בעבד שלה לאו מילתא פסיקתא היא דהא בכפות מהני מטעם חצר וכדאמרי' שם ד' כ"א ע"א עי"ש בתוס' ור"י דאמר סתמא אין העבד נעשה שליח ולא מפליג על כרחין מיירי בעבד דעלמא ושפיר פריך והרי כותי ונכרי וכו' וז"ב לענ"ד.

ועי"ש שהאריך מאד ומסיק דלא כהרב מח"א אלא כל דליתיה בשליחות ל"מ מאי דידו כיד בעה"ב ובסי' ס"ט וסי' ע' כ' דהאחרונים דחו סברת הרמח"א ומרן מוהריט"א בס' הלכות יו"ט בפ"ד מהלכות בכורות אות נו"ן האריך מאוד בהא דיד עבד ופועל כיד בעה"ב והביא דברי הרמח"א והנראה לי מד"ק הוא דס"ל דדוקא במידי דהפועל והעבד שייכי ביה אלא דלאחריני לא משתוו שליח כההיא דשאלה בבעלים בב"מ צ"ו למאן דלא ס"ל בה שלוחו של אדם כמותו בהא אמרי' יד עבד וכו' דלדידיה מהני אבל במידי דלא שייכי ביה העבד והפועל בזה יש מחלוקת לדעת רש"י גם בזה אע"ג דלא מיתעביד שליח לאחריני לרבם מיהא מהני אך דעת רוב הפוס' ז"ל דלא מהני ולכן העלה דהעושה מעקה על ידי פועל נכרי אינו יכול לברך זהו המתבאר מד"ק כמו שראה הרואה שם והוצרכתי לכותבו לפי שראיתי להרב נדיב לב בח"ב בח"מ סי' ס"ב שהביא דברי הרמח"א שכ' דמתקן מעקה ע"י פועל נכרי מברך וסיים וז"ל וכן הסכים הרב הלכות יו"ט בד' ע"א עכ"ל ולענ"ד אחרי המחי"ר דבריו תמוהים אלא שס' הלכות יו"ט הנדפס בפ"ע אמצ"א אולי הוא במקום אחר והרב משנת רבי אליעזר ח"ב בזכרונותיו ד' ו' אות י"ג כתב וז"ל ועיין בס' הלכות יו"ט ד' ע"א וע"ב דחולק על הרב מח"א גם הרב חק"ל ח"ב יו"ד ד' ט"ו כ' דדבריו צ"ת ואין לברך עכ"ל הנך רואה ב' נביאים נדיב לב ומשנת רבי אליעזר מר אמר חדא ומ"א חדא ופליגי ומטו בה משמי' דהרב מוהריט"א ואני עני לא ידעתי איזה יכשר ומדברי שניהם למדנו דהרב חק"ל חולק על הרמח"א בזה ומזה י"ל על מרן החבי"ף בס' ראה חיים ח"א ד' ז"ך ע"ב דנקיט בפשיטות בהרמח"א דיד פועל כיד בעה"ב והוא תמוה

שלא זכר שר את יוסף מז"ה חק"ל ז"ל דלא ס"ל הכי שוב נדפס לב חיים ח"ב ובסוס"י פ"ט כתב שבקו' גנזי חיים עמד בענין זה ולא זכינו לאורו וע"ע שם סי' ג"ן ובסי' ר"ט וגם הוא ז"ל השוה דעת הרב מוהריט"א לדעת הרמח"א ולא מצינא אשתעויי מידי.

והרב הפרד"ס בספר אות היא לעולם ח"ב ד' ק"מ ע"ג הביא בשם הרב חק"ל ח"מ סי' קמ"ב שחולק על הרב מח"א ושגם הרב מוהריט"א שר המסכי"ם לדבריו עי"ש ובאה"ל ח"א ד' נו"ן סי' מ"ב ולמ"מ בס' מנחה טהורה דף קי"ג ע"ג והרב ישרי לב בד' ט' ע"ב תמה על הרב מעשה אברהם שדן את הדין כסברת הרב מחנה אפרים ולא זכר דהרב חקרי לב פליג עליה עי"ש ויותר יש לתמוה עליו דבספרו נחמד למראה ח"א ד' ס"ג ע"א ואילך הביא דברי הרב מח"א ושהרב הלכות יו"ט חולק עליו וכן נראה דעתו כיעי"ש וא"כ איך דן דינא בס' מע"א עפ"י סברת הרמח"א.

והרב מוהרש"ק בס' שיירי טהרה בקונט' תיקון עולם ד' ט' ע"א ואילך האריך לקיים דברי הרב מח"א וכתב שהוא מגדולי חכמי הספרדים ואין לדחות דבריו בגילא דחיטתא יעיש"ב. ועיין זכרנו לחיים ח"ב ד' ל' ע"ב אות א' ולהרב אהלי יהודה ד' כ"ג ואילך וכתב בד' כ"ד ע"ג דהחק"ל חולק על הרב מח"א וכן הוא דעתו ז"ל וכן נראה דעת הרב שיבת ציון סי' ג"ן ועיין לקמן במע' הקו"ף אות ד"ן ובס' מנחת משה הנד"מ לידידי הגאון מוהרמני' יצ"ו בחלק אור"ח בקונטריס חקת הפסח אות כ"ה ואות מ"ג תפס במושלם סברת הגאון מח"א דבפועל נכרי לא אמרי' אין שליחות ויישב בזה דברי השל"ה שבמג"א סי' תמ"ו סק"ב ממה שהק' עליו בחת"ס א"ח סי' ק"י עי"ש ולא זכר מסברת החולקים בזה שו"ר שם בחאה"ע סוס"י ח' שהזכיר דברי החולקים ושהג' מוהרש"ק בקנאת סופרים סי' ל"ג נקיט כהמח"א וכ' דעכ"פ מידי ס' נפקא עי"ש ובסי' י"א אות ב' עי"ש ובשו"ת בית שלמה חא"ח סי' א"ף כ' בשם נה"מ סי' פק"ח דיד פועל נכרי כיד בעה"ב ועפי"ז כ' להחמיר בנדונו לענין חמץ שעעה"פ ואילו הוה חזי אמבוהא דספרי הנ"ל החולקים על ס' המח"א לא הוה חייש בנדונו כיון דחמץ שעבר עה"פ דרבנן כדאי הם לסמוך עליהם ולומר דגם בפועל אין שליחות ובשו"ת אגודת אזוב מדברי ייחס להסמ"ג דקאי בס' המח"א ובזה תמה על הט"ז סי' רמ"ג ע"ש והבאתיו לקמן אות קס"ה ואינו נכון בעיני לייחס כן בדעת הסמ"ג ואף כי לתמוה ולהצ"ע על הט"ז ומן התימה עליו דאף דלא ראה דברי הרבנים הנז"ל החולקים על המח"א הא מיהא ראה דבר השעה"מ שהצ"ע סברת המח"א ומה לו כי יזעק על הט"ז גם בשו"ת שם אריה חיו"ד סי' י"ד נקיט בפשיטות כסברת המח"א ודחה עפי"ז ראיית מוהרימ"ט ממעקה וכו' עי ש ואינו נכון בעיני לא הנראהנעלם ממנו כי רבים לוחמים בזה ועיין בס' מור ואהלות הנד"מ לידידי הרה"ג

מוהרא"ף יצ"ו באהל ברכות והודאות סי' י"ד מ"ש ע"ד המח"א: קמז איבה אי שרינן איסור דרבנן משום איבה עיין פרמ"ג בא"ח סי' ש"ל בא"א סק"ה שנסתפק בזה ומסיק בצ"ע ובס' ערוך השלחן שם כתב וז"ל אם אין מקבלים טעם ואיכא איבה פשיטא דשרי כל דליכא חילול שבת ואפי' איסור דרבנן וכ"כ הריטב"א בחי' עכ"ל וחי' הריטב"א לע"ז אמצ"א.

ומסופקני בכונת הרב אם מ"ש ואפילו איסור דרבנן קאי אדלעיל וכלומר אם אין שום חילול שבת אפילו באיסור דרבנן הוא דמתירין משום איבה הא אם יש איסורא דרבנן אין מתירין. או שמא מ"ש פשיטא דשרי כל דליכא חילול שבת ר"ל באיסור תורה ומ"ש ואפילו איסור דרבנן כלומר אפי' אי איכא חילול באיסור דרבנן ש"ד כל שאין בו חילול באיסור תורה ולפי הנר' זהו מה שנסתפק הפמ"ג בדברי המג"א שסיים אם יש לחוש לאיבה שרי אם אין חילול שבת ע"כ ומסתפק אם אין חילול שבת כלל קאמר או שאין חילול שבת בדאו' הוא דקאמר.

ולפום ריהטא נראה כצד האחרון דאל"כ מאי קמ"ל הרי כיון דליכא שום חילול שוה שבת לחול ובחול מותר משום איבה כמ"ש ביו"ד סי' קנ"ד ואולי י"ל דסד"א דדוקא בחול דברור שיש בו משום איבה דאין שום צד להשתמט הוא דשרי' משום איבה משא"כ בשבת דיש טענה ואמתלא להשמט דידן דמנטרי שבתא וכו' הגם דנכרי זה אינו מקבל טעם ואמתלא אין לנו להתיר מפני נכרי זה (ועיין נהר שלום שם ע"ד המג"א דאף דכ' התוס' דאי איכא איבה שרי לא משמע כן מדברי הרמב"ם שכתב ואין חוששין לאיבה וכו' וכיון דעל הרוב לא שייך איבה לא התירו שתיילד אפילו אם באיזה פעם שייך איבה עכ"ל) אהכי קאמר דכיון דאין שום חילול אפילו מדרבנן מתירין משום איבה ואם כן מתבאר דהיכא דאיכא איסור דרבנן אינו מותר משום איבה: הן אמת דלכאורה נראה דיש להוכיח דשרינן איסור דרבנן משום איבה ממ"ש מרן הב"י ביו"ד סי' קי"ב בד"ה מ"כ בתשו' אשכנזית בשם רבינו שמחה דמותר לאכול פת של נכרי לנזהר עם שאינם נזהרים משום איבה וראיתו מירוש' דדמאי דהתיר דמאי כה"ג בשבת של אסיפה לסעודת מצוה ודוקא בפת שהוא עיקר הסעודה ואם כלם אוכלים והוא אינו אוכל איכא איבה אבל מי שנוהג איסור בחמאה של נכרי וכיוצא אסור לו לאכלה עם מי שאינו נזהר דכמה איכא שאין נפשם תאבה לאכול חמאה עכ"ל הרי דבמידי דאיכא למיחש לאיבה דלא מצי לאישתמוטי נפשיה שרינן ליה משום איבה ורק בחמאה וכיוצא כיון דמצי לאישתמוטי וליכא איבה לא שרי: אך ראיתי להרב זכור לאברהם אביגדור בחא"ח סי' ל"א שעמד מתמיה בענין הטמנת החמין שאם החזירו הישראל בשבת אסור לכל אדם לאכול ממנו

ושמע שגדולי ישראל ומכללם הגאונים מחנה אפרים ומוהר"י ווילנא אף שהיו נזהרים בביתם כשהיו סועדין אצל אחרים היו אוכלים אף שהבעלי בתים היו מחזרין התבשיל בשבת לחמם וכיון שאסור לאכול לא היה להם לאכול בבית אחרים מפני הכבוד וכתב ליישב דעתם עפ"י דברי מרן הב"י הנ"ל וז"ל וא"כ ה"ה בנ"ד כשיש חשש שהוחם בשבת או שיש חשש שנתבשל בשבת ע"י נכרי שאפילו אם בישלו ישראל אין התבשיל אסור אלא מדרבנן מותר לאכו ל אותו תבשיל משום איבה ושוב הביא הירושלמי פ"ד דדמאי (שממנו הביא ר' שמחה ראיה לדינו והוכיח דהירוש' מיירי לפרושי מתניתין דהמדיר חברו שיאכל אצלו אוכל על פיו ובלבד שיאמר לו מעושרין הן וכי אמרינן בירוש' דהתירו משום איבה בסעודת אסיפה איירי נמי בכה"ג וכתב דגם הרש"מ הנ"ל דהתיר משום איבה לא התיר אלא בסתם שאינו ידוע שהלחם שבשלחן הוא פת של נכרי אבל אם ידוע לא ע"כ תוד"ק ומובן מזה דגם מה שהיו עושים הגדולים שתמה עליהם היה דוקא בסתם שלא היו יודעים שתבשיל זה נתבשל בשבת או החזירוהו לתנור בשבת שאם היה ידוע להם כן לא היה מתירים לעצמם דאין להתיר שום איסור משום איבה אף שאינו אלא איסור דרבנן.

ואף שהוא דוחק לפרש כן בדברי מרן שכתב שמותר לאכול פת של נכרי לנזהר עם שאינם נזהרים וכו' ולפי דרכו הו"ל למימר שמותר הנזהר מפת של נכרים לאכול פת עם שאינם נזהרים מ"מ כיון שמתבאר מהירוש' דלא התירו אלא באמר לו מעושרין הן על כרחין לדחוקי אנפשין כי היכי דלא ליהוו דברי רש"מ מן המתמיהין ומ"מ איני מבין דסוף סוף תיקשי לן על רש"מ היכי שרי בסתם הלא בירושלמי לא התירו אלא דומיא דמתניתין דאומר מעושרין הן.

אבל בסתם מנ"ל דשרי וזה י"ל בדוחק אך תמיה לי איך נתקררה דעתו ממה שתמה על הגדולים שהיו אוכלים בבית בעה"ב תבשיל שהיו נזהרים בביתם מלאכלו משום איסור ואמר מר דטעם עפ"י תשובה אשכנזית וכו' הרי בתשו' זו לא התיר אלא בפת דהוא עיקר הסעודה ולא מצי לאישתמוטי ואיך התירו לעצמם בתבשיל דתבשיל הוא כחמאה שאין עיקר הסעודה עליו ומצי לאישתמוטי דלא ניחא ליה עתה בתבשיל כזה וגם מה שהביא בשם הרדב"ז דאף דס"ל דהבדילגא"ן הוא ודאי ערלה לא היה נמנע לאכול אצל בעה"ב אעפ"י שיודע שאוכלים אותו אף שנראה ודאי שלא היה אוכל אלא בסתם.

מ"מ לפי הנראה הוא היפך סברת התשו' אשכנזית הנ"ל וצ"ע ואיך שיהיה מתבאר מדברי הרב זכור לאברהם דאין היתר משום איבה אפילו איסור דרבנן. ומה שצדדתי למעלה בדברי הריטב"א שהביא הרב עה"ש הנה עתה השגתי ס' מעשה אברהם שם

בחיו"ד סי' ן' שהבין מדברי הריטב"א הנ"ל דגם איסור דרבנן אינו מותר משום איבה והביא גם דברי הרב זל"א הנ"ל וגם הוא פסק בנדונו לאסור למי שנזהר מפת ש"ן שלא יאכל ממנו בידוע לו אפילו לצורך סעודת שבת שאין לו לחם אחר עי"ש עוד מצאתי להרב פתח הדביר בח"א ד' ב' ע"ד דשקו"ט בדברי תשו' רבינו שמחה הנ"ל והביא גם דברי הרב זל"א הנ"ל ושקו"ט בדב"ק וגם נרגש איך התירו לעצמם תבשיל ההטמנה דאינו דומה לפת ונדחק ליישב ואההיא דהרדב"ז כתב דהרואה התשו' במקומה יראה דלא התיר לעצמו אכילת הבדילגא"ן בבית אחרים אלא כונתו שלא היה נמנע לאכול אצל בעלי בתים שאר אוכלין שנתבשלו בכלים שבישלו בהם הבדילגא"ן ולא הצריך הגעלה לכלים מטעם שאין איסורו מבורר על דרך שכ' הרדב"ז עצמו בח"א סי' רצ"ו דהריטב"א בשם רבותיו כ' דבדבר שאין איסור מבורר ולא מוכרח לא ישנה מפני המחלוקת ומצאתי להג' בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' י"ח שהביא דברי הפרמ"ג הנ"ל והוא כתב בשם הרב תוספת שבת שהבין מהמג"א סי' ש"ל דכשיש איבה גמורה מותר בחילול שבת דרבנן ואף דבסי' שכ"ה מוכח מדברי המג"א סק"ו דמה שיש להתיר כשאי אפשר בלא"ה הוא משום דאין לנו רה"ר (והוי תרתי דרבנן כרמלית ועקירה לחוד) היינו משום דלא שייך שם כ"כ איבה גמורה במשא ומתן משא"כ בחולה ויולדת דיש חשש סכנת נפשות איכא איבה גמורה:.

ואם יש באיבה חשש סכנת נפשות אם מותר לעשות מלאכה דאורייתא בחת"ס יו"ד סוס"י קל"א כ' דמותר אף שמדברי מג"א סוס"י של"ד משמע דדוקא בכיבוי ומדברי הרב מטה אשר בד' ק"ך סוף ע"א נראה קצת דס"ל דאין שום צד להתיר איסור תורה משום איבה עי"ש: ואיסור תורה דלפני עור לת"מ קיל לענין זה דמותר משום חשש איבה כ"כ בס' שבולי דוד ליו"ד סי' קנ"ד: קמח אין אונאה לקרקעות עיין ארעא דרבנן באות י"ג בשם הרמב"ן פ' בהר דלא אימעיטו אלא מהחזרת שתות ומביטול מקח אבל בלאו דאל תונו עובר והק' הרב עפ"ד שם דא"כ יתחייב מלקות ודוחק לומר כיון דנכלל בלאו אחד עם מטלטלין דלא לקי עלייהו לא לקי נמי על הקרקעות ולע"ד לפי מ"ש תוס' חולין פ"ב ע"ב ד"ה הזורע ובשבת ד' פ"ה ע"א דאין לוקין על כלאים משום לא תסיג משום דקאי נמי למסיג גבול דאין לוקין עי"ש.

הכא נמי י"ל דכוותה וק"ל ועיין להרב משנה למלך פ"ג במלוה ולוה ה"א בלאו דלא תבא אל ביתו דאינו לוקה בעשיר משום דניתק גבי עני וכו' אלא שחזר בו מכח דברי הר"מ מהל' תמורה ועי"ש בשם תוס' יומא ל"ו ע"ב ומ"מ לדעת הרמב"ן ז"ל ייתכן ליישב דס"ל דלאו שניתק מקצתו קליש כאילו ניתק כולו ולא לקי גם על מה שלא ניתק וק"ל ועיין מש"ל פ"ד מהלכות מלוה ה"ד דגם הרב החינוך ס"ל כהרמב"ן הנ"ל ועי"ש בדעת

התוס' וצריך לעיין בס' הנדפס בש' תרמ"ז שבס' כ' בשמו בצד 28 שהקשה על הדין שאין אונאה לקרקעות שהוא נגד הכתוב ולא תונו איש את עמיתו והוא בקרקע ושאריך בזה. אם הזכיר מ"ש הרמב"ן והרא"ה הנ"ל דלפי דב"ק לק"מ כמובן. ומ"ש בס' הנ"ל דיתיישב בקל דלכתחלה ודאיאסור להונות בקרקע בפחות משו"פ או משתות בח"מ סרכ"ז ס"ו אינו מן הישוב לקוע"ד דעכ"פ מה שאמרו אין אונאה לקרקעות צריך לפרש דר"ל דאינו עובר עליהן בלאו ואהא מק' בשפ"א הנ"ל דהא איכא נמי לאו וכו': קמט איסור דרבנן אם מחמת האיסור דרבנן מיקרי אינו ראוי מדאורייתא רשמתי במערכת הרי"ש ועוד ד': קן אין למדין הלכה ממדרש עיין לעיל באות צ"ה אם הוא דוקא כשסותר הש"ס שלנו ועתה ראיתי מה שהאריך הרב שלחן גבוה בכלליו סי' קס"ז ועיין בפי' חדש על פרקי ר"א ונקרא בשם ס' בית הגדול בפ"ג אות כ"ח.

ולהרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לנדרים ל"ד מ' ע"ב ע"ד הר"ן ד"ה ולענין הלכה דמתוס' ברכות מ"ח ד"ה ולית הלכתא מוכח דדוקא כשחולק וכו' עי"ש ועיין ראה חיים ד' ז"ך רע"א גליון הש"ס לירושלמי הנד"מ בזיטאמר פ"ב דפאה ד' ט' ע"ב (שם נרשם בטעות נו"ב סי' קמ"א וצ"ל קס"א) וע"ע נו"ב מ"ת ח"מ סי' י"ד שואל ומשיב מהדורא תניינא ח"ג סי' ב' ד"ה ובדבר וע"ע בתשו' הריב"ש ה"ד מרן הב"י יורה דעה סי' רכ"ח והרב ט"ז שהכריח הדבר דאם לא כן בת יפתח יוכיח וכו' ובפ"ת שם סק"ט: ודע דבס' מלחמת חובה קו"ק ד' ד' הו"ד ביפה ללב ח"ג ד' קז"ך סו' ע"א כתב משם הרמב"ן דאינו מאמין באותה אגדה שבמדרש איבה שהמשיח נולד ביום ט"ב.

ושכתב שיש לנו ג' מיני ספרים וכו' והס' הג' הוא מדרש ומי שמאמין בו טוב ומי שלא יאמין בו לא יזיק ע"כ והרב יפה ללב בד' קכ"ח ע"א ממאן בזה דאיך אפשר שלא יאמין באגדה והלא אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא אמונת חכמים וכו' ודעתו לומר שדברים כאלו לא מפי הרמב"ן יצאו אלא מאיזה תלמיד וכו' עי"ש וס' מלחמת חובה אין מצוי אצלי אך קרוב לזה כתב הרב שה"ג סביב הרי"ף בפ"ק דע"ז אמתני' דאין מוכרין להן במחובר לקרקע וכו' עי"ש בשם ריא"ז דהמדרשות אינם נאמרים על דרך אמנה ועיקר וכו' והשיגוהו הבאים אחריו.

והג' שואל ומשיב בהסכמתו לס' סדרי טהרות כתב עמ"ש בירושלמי פ"ז דנזיר ה"ב מדרשות קאמינא דרוש וקבל שכר שכתב בהגהותיו שלא נדפסו עדיין דבשלטי הגבורים שאצל הרי"ף למס' ע"ז הביא לפרש וכ' המדרשות אמנה הם שלא אמרו חכמים המדרשות על דרך אמונה ועיקר אלא להרבות טעמים למקרא אבל חלילה להאמין זאת ובמעריך על הערוך באות שי"ן שר"ץ השיג עליו שאין הפי' כן עי"ש ובשל"ה בתורה

שבע"פ כלל דרושים ואגדות כ' ג"כ כהמעריך ואף שבהקדמת מנורת המאור כתב בשם רבינו האי גאון דאגדות אמונה נינהו חלילה לומר כן ודוקא בדברים שאין נפ"מ לדינא אבל בדברים שנפ"מ לדינא אסור לומר כן עכ"ל: קנא אינו מן התורה כשאומר בש"ס דבר זה אינו מה"ת אי משמעותו דאסור מיהא מדרבנן או לא רשמתי לקמן במערכת הלמ"ד ות ב': קנב אעבורי אחסנתא הא דאמר רבנן לא תיהוי באעבורי אחסנת' וכו' אי איכא איסורא רשמתי במערכת הלמד אות ג': קנג אדעתא דהכי לא נשבעתי אי אמרי' בנשבע לחבירו רשמתי במערכת השי"ן אות א' ואי מהני טענה דאדעתא דהכי וכו' לעבור על השבועה בקום עשה רשמתי במערכה זו אות שפ"ט: קנד אין מבטלין איסור לכתחלה ה"מ להרבות בהיתר כדי לבטל האיסור אבל אם אינו מרבה בהיתר אלא משנה האיסור מכמות שהיה ש"ד תויו"ט פ"ד דתרומות מ"ט וכתב בכנה"ג יו"ד סי' צ"ט הגה ט"ו אות ט"ז שקרוב לזה כ' השה"ג פר' השוכר את הפועלי' וע' ארעא דרבנן אות י"ז ד"ה ולענין. ובעפ"ד שם או"ק י"ז ובקה"י אות ע"ז דנקטי כן בפשיטות. אך במקנה אברהם ד' ה' ע"ב שדי בהא נרגא מדקי"ל ביו"ד סי' ק"א ס"ו גבי בריה דאינה בטלה ואם נתרסקה בטלה דה"ד שנתרסקה מאליה אבל אם ריסקה במתכוין אסור למרסק אעפ"י שהוא משנה האיסור ע"י ריסוק ולא מרבה עליו ובפמ"ג בסי' צ"ט במ"ז אות ח' תמה על הכנה"ג בזה דאף דכ"כ התויו"ט מ"מ לא כ' אלא לדעת ר' יהושע דשחורות מעלות הלבנות ואנן קי"ל כר"ע דש"מ דגם בכה"ג אין מבטלין וכ"מ מריש ביצה ומגטין נ"ד דנתפצעו מזיד עכ"פ אסור עי"ש וכ' בשו"ת יד יוסף סי' כ"ה דבאיסור דרבנן שהיה לו היתר מודים ר"א ורע"ק לר"י דכשמשנה האיסור ואינו מוסיף לבטלו ש"ד עי"ש לענין שינוי מראה המקוה ע"י יין או חלב לבטל הג' לוגין ובהגהות מוהר"ש ע"ד הפרמ"ג הנ"ל כ' וז"ל עיין ברטנורא פ"ט מ"ט דתרומות ד"ה ואם ידוע וכו' שכ' דמותר לטחון לכתחלה כדי להתירן זה מפורש כדברי כנה"ג דקי"ל להלכה כן וצ"ע עכ"ל ובמחכת"ה דבריו תמוהים ופלא בעיני שלא ראה דברי הרתויו"ט ז"ל שם דהתם טעמא אחרינא שאין זה אלא גילוי מילתא שההיתר היה יותר ממה שהיינו סבורים עי"ש בד"ה כן פחתה.

וראיתי בפיה"מ תפארת ישראל אף הוא היה מתכוין לדעת הג' מוהרש"ק שכ' ע"ד התויו"ט הנ"ל שנ"ל ראיה ממתני' דלקמן פ"ה וכו' ולי ההדיוט צ"ע וע"ע בשו"ת יד יוסה סי' קכ"ד בשם הג' חת"ס שכ' להתיר ליתן הפירות ברותחין כדי שאם יש עוד תולעת יהיה נימוח ואין זה מבטל איסור כמ"ש התויו"ט וכו' וכ' היד יוסף דלדינ' אין לסמוך על התויו"ט וכו' כמ"ש הפרמ"ג וכו' וע' בפר"ח סי' תג"ן ס"ג ובפרמ"ג שם בא"א סק"ה ובס' שמן המשחה סי' מ"ב האריך לתמוה על הכלל התוי"ט ועל הפר"ח הנ"ל ואדמ"ק ח"א

יו"ד סי"ד וחקרי לב יו"ד סי' ס"ו וכנה"ג יו"ד הנ"ל שתפסו כלל זה ע"ש ובערך השלחן סי' תמ"ז אות כ"א תפס כלל זה ע"ש ומיישב סוגיא דהניזקין ע"ש ובספר תפארת אדם ד' קע"ח ע"א אות י"ג כ' בשם ס' לב שלמה אור"ח סוס"י י"ב דגדול אחד התיר לעשות תבשיל מתרדין שיש בהם תולעים ע"י שיכתשו אותם קודם הבישול הדק היטב שבודאי נכתשים התולעים ושכן נהגו קצת.

וכ' שבפה"א ח"ב סוס"י י"ג כ' דלא שרי אלא בבדקה תחלה עד מקום שידו מגעת ע"כ וס' הנ"ל אמצ"א לראות אם סמיכת הגדול הוא על כלל התוי"ט ז"ל או מטעם אחר ובס' דרכי הוראה בח"ב סי' ס"ה הצע"ג כלל התוי"ט הנ"ל מש"ס דגטין ד' ד"ן הנ"ל ולא ראה שכבר עמדו בזה הפרמ"ג ושאר רבני האחרונים הנז"ל ועיין יגדיל תורה קונטריס ד' סי' כ"ה אות ג': ואם ממעט האיסור כדי שיתבטל ואינו מרבה על ההיתר לבטלו אי אמרי' גם בכה"ג אין מבטלין איסו"ל בקונטריס יגדיל תורה קונט' ד' סי' כ"ה אות ג' נסתפק רב אחד בזה עי"ש ובקונט' ה' סי' ס"ב ד' ק"ט סוע"ב ובקונט' זיין סי' ע"ז אות א' וסי' פ"ג ד' קנ"ב סוע"ב וסי' קכ"ז אות ג': קנה אמוראים דלא בקיאי בברייתות זימנין דלא בקיאי בברייתא כולה איכא מאן דשמיע ליה רישא ולא סיפא ואיכא מאן דשמיע ליה סיפא ולא רישא הרשב"א בחי' לקידושין לד' ט"ז ע"ב ד"ה תיובתא.

ובזה מתיישב ש"ס סנהדרין ד' מ"ה ריש ע"ב והתניא רשב"א אומר וכו' דלכאורה קשה דקארי לה וכו' אך י"ל דהמקשן לא הביא סיפא נוטלה ונותנה וכו' כמו שנראה מדברי הרמ"ה שם והיינו משום דלא שמיע ליה אלא רישא וק"ל. וראיתי לרבותינו בעלי התוספות בפסחים ד' צ"ז ד"ה אלא שכ' דיש תימה לומר דידע רישא ולא ידע סיפא.

וכן כתבו עוד בב"ק ד' ד' ד"ה לאו ועיין עוד במקומות שמצויין על הגיליון בפסחים שם ויש לדקדק על דברי התוס' ב"ק הנ"ל דמשמע דאי לא הוה מייתי רישא לא הוה ק"ל מסיפא ואמאי הלא דרך האמוראים לידע המשניות ואחר זמן רב ראיתי מ"ש הגאון יד מלאכי במערכת היו"ד אות רצ"ט עי"ש ד"ק ובעיני כל חי ד' י"ג ע"א עמד מתמיה עמ"ש בפסחים ד' ל"ו ע"ב דתניא בכורים אסורים לאונן דאמאי לא מייתי מתני' רפ"ב דביכורים דאמוראים בקיאי במשניות וכ' בשם אור חדש ישוב לזה ולא זכר מ"ש בשער יוסף ד' מ"א הובא ביעיר אזן מערכת הבי"ת אות י"ב דמצינו בכמה דוכתי דאמרינן דתניא על משנה ועיין שם במערכת מ"ם אות ל"ד והאריכו בזה בספר משק ביתי אות קי"ד וסוף אות קט"ו ויעיר אזן מערכת התי"ו אות כ"ג.

ודאתאן עלה ראיתי להרשב"א בשטמ"ק ברישׁ כתובות (בד"ה ותנשא באחד בשבת כתב הריב"ש) שדחה דברי הרא"ה שהביא שם עפ"י סברא דאי ידע הברייתא הרי כל זה

הלשון הוא בלשון הברייתא והיכי מצינן למימר דידע חציה ושכח חציה וכו' עי"ש אמנם נראה דהרא"ה ס"ל דזימנין דמשכחת דהאמורא ידע רישא דברייתא ולא סיפא או בהיפך וכמ"ש הרשב"א הנ"ל: קנו אינו גט משמעות לשון זה דהוא בטל מדאו' הרמב"ם בתשו' וכן עיקר עיין להרב פר"ח באה"ע סי' ק"ך ס"ה ד"ה איבראוכו' זולת היכא דאיכא גילוי בש"ס דמדרבנן הוא ועיין למרן הב"י בסי' ק"ך (סוד"ה אבל דעת הפוסקים) דפירש כן לשון הירושלמי אף דבתוס' תני פסול ל"ד.

ובדברי הרמב"ם פשוט דאינו גט ר"ל בטל עיין רפ"י מהל' גירושין ומרן כ"מ רפ"ג ובב"י סי' קכ"ה (ד"ה כתב עוד הר"מ) ושם סי' ק"ל (ד"ה ואם אין העדים) וב"ש סי' קכ"ה סק"ג וסי' קמ"א ס"ק מ"ו ותמ"ח סי' קכ"א סק"ב ובאר הגולה סי' קכ"א ס"ב בלשון הש"ע ועיין להרב אמרות טהורות ד' רט"ו ע"א וע"ב וממ"ש רש"י גטין ד' ע"ו ע"ב אמתני' דאם לא באתי עד יב"ח ומת תוך יב"ח דמתייבמת עי"ש מוכח דבטל מדאורייתא דאל"כ הול"ל חולצת ועיין לקמן אות שמ"ז: קנו אינו כלום כשאמרו לשון זה על גט אי משמעותו דבטל או רק פסול מדרבנן עיין באה"ע סי' קכ"א ס"ב אינו גט ובטור כתוב אינו כלום וכתב ע"ז הרב אמרות טהורות ד' קמ"ד ע"ד דכל המפר' הבינו דר"ל בטל ולא ידע מנ"ל והכריח מהטור בסי' קמ"ה דכ' אינו כלום והוא רק מדרבנן והרב המגיה לס' מאמר מרדכי (על מס' גטין) בד' ק"ך ע"ב דחה הוכחתו מדברי הריב"ה הנ"ל ודעתו דלשון זה מורה שהוא בטל: קנח איש כי כתיב בפרשה כתבו התום בסנהדרין ד' ס"ט ד"ה בידוע דבדורות ראשונים היה נקרא איש מבן שמנה שנים ובדורות אחרונים מבן י"ג שנה וקצ"ע דהרע"ב סוף ה' דמס' אבות אמתני' דבן י"ג למצות מוכיח מקרא דהוא בן י"ג ואיירי בדורות ראשונים ועי"ש בתוי"ט והרא"ש בתשו' ריש כלל י"ז ומוהריו"ל בתשו' סי' כ"א הביאו דבריהם הרבנים כנה"ג וארעא דרבנן אות קכ"א כתבו דהא דבן י"ג לעונשין הוא הלל"מ ודוחק לומר דההלכה נאמרה לדורות אחרונים ועיין בפ"י המכ"ו לרש"י בנזיר כ"ט ע"ב ד"ה ר"י ב"ר יהודה ומרן חיד"א בס' ברכ"י א"ח סי' ה"ן אות ח' הביא תשו' הרא"ש ומוהריו"ל הנ"ל והביא עוד מ"ש בתוס' יוה"כ ד' י"ג והרשב"ץ בס' מגן אבות עי"ש ועיין יד דוד בחי' ריש מס' חגיגה תוספת יוה"כ אשר בידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוונים לדפוס הראשון ולפי הנראה דבריו הם בחי' על ד' פ"ב בד"ה וחפשתי:

קנט איכא דשמע בהא ולא שמע בהא עיין לקמן במערכת הה"א אות ס"א: קס אין מבטלין איסור לכתחלה ובדיעבד מותר היינו דוקא כשאינו רגיל בכך אבל אם רגיל לא מיקרי דיעבד כמ"ש הטור וש"ע א"ח סי' תקי"ז בשם שו"ת הרא"ש כ"כ מרן חיד"א בס' יעיר אזן מערכת הדל"ת אות ל"ב ורגיל בכמה זימני הוי עיין מה שרשמתי במערכת

הרי"ש אות ט"ו: קסא אין הלכה כתלמיד במקום הרב אם הוא דוקא כשנחלקו פני בפנים עיין לרבי"ן חסידא בס' קהלת יעקב בקונטריס מענה לשון ח"ב אות צ"ד ולהרבנים מרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכת ה"ה אות ס' כנה"ג אה"ע סי' ק"ך הגב"י אות ל"ה בשם רבו שיורי ברכה יו"ד סי' קמ"ה וסי' רל"ב ובהקדמת ס' יוחסין חשק שלמה בכלליו אות ל"ו הלכות יו"ט פ"ג דבכורות סי' ל"ג (ד"ה ואולם) מנחה טהורה ד' צ"ט ע"ג ואילך קובץ על יד פ"ב מהלכות שבת דין ט"ז (ד"ה שם) שו"ת שיבת ציון סוס"י כ"א וסי' כ"ב ישמח לב ד' א' ע"ג עיש"ב והרי"ף והרא"ש בב"ב ד' קנ"ח ע"ב בפלוגתא דר"י ובר קפרא פסקו כב"ק משום דאין הלכה וכו' אף דלא אמרו שם אמר ליה וכו' ומזה ק"ק על מה שייחסו להרי"ף והרא"ש דסברי לחלק בין כשנחלקו פנים בפנים דאיכא אמר ליה וכו' עיין להרבנים מקנה אברהם בח"ב סוף אות צ"ט ובקונטריס סכת דוד שבסוף ס' בית המלך ד' י"ג ע"ג ובהכרח צ"ל כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י א"ת סי' שכ"ח אות ח' (ד"ה ואפשר) ועשה סמוכות לד"ק ביעיר אזן שם דהאי כללא לאו מילתא פסיקתא היא עי"ש ועיין בית אהרן חיו"ד במערכת המ"ם אות כ"א ועיין הרא"ש פ"ג דברכות סי' מ"ה דמבואר דהרי"ף והרא"ש שם ס"ל להאי כללא אף בדליכא אמ"ל וגם במע"ל הנ"ל הוכיח כן משאר דוכתי ובברכ"י הנ"ל כתב דמלשונות הרא"ש שהביא הרב יבי"ש מוכיח דהוא מי' פסי' ואמ"א לראות ד"ק ועיין ימי שלמה ד' ק"ז ע"ד דמרן אוני לא ס"ל לחלק וכו' ועי"ש ד' קי"ב ע"ד ודוק ועיין לקמן אות שע"ט ולקמן במערכת ה"ה אות י"ז כתבתי בהא דקי"ל הלכה כרע"ק מחברו וכ"ש מתלמידו אם יש לחלק בין כשנחלקו פנים בפנים וכו' עי"ש:

קסב אין אלו אלא דברי נביאות הרב קהלת יעקב בקונטריס מענה לשון אות ט"ז הביא דברי תוס' במס' ב"ב ד' י"ב ע"א דלשון גנאי הוא ושרש"י ותוס' בעירובין ד' ס' ע"ב פירשו לשבח עי"ש שלא זכר דברי מרן הק' בכלליו אשר הביא מרן חיד"א ביעיר אזן מע' נו"ן אות ז ועי"ש בשם רב"א בכללים כת"י שהכריע דהוי לשבח ואנכי הרואה כי בלשון זה משתמשים קדמונינו ונראה כונתם דר"ל שהם דברים בלא טעם וכדפי' תוס' ב"ב הנ"ל וארשום קצת עיין הרא"ש ב"ב פר' מי שמת סוס"י כ"ה ע"ד הרי"ף בשם רה"ג ובפ' כל הבשר סי' מ"ט מוהרש"א כתובות מ"ז ד"ה דמסר לה ובחי' אגדות לב"מ פ"ז ד"ה לימדה תורה ובסנהדרין ד' ל"ו ע"א ט"ז א"ח סי' תק"ה סק"א מג"א סי' קנ"ה סק"ג פר"ח הל' פסח סי' תנ"א סי"ג דרך המלך ד' מ"ח ע"ב זרע אמת ח"ב סי' ע"ט ד"ה גם מ"ש הש"ך וכו' נודע ביהודה ח"א סי' כ"ה ד"ה ואמנם שו"ת רבינו עקיבא איגר רס"י קס"ג מלא הרועים מע' הזמנה אות ג' ובמע' הכנה דרבה אות ר' ומרן הב"י ח"מ סי' רכ"ו התרעם על הרא"ש דפר' מי שמת הנז"ל שהפריז על המדה לכתוב ע"ד הרי"ף ואין אלו אלא

דברי נביאות וכו' עי"ש ובשו"ת שדה הארץ ח"ג ח"מ סי' ט"ו ומתבאר מהנז"ל כי לא נכון הוא לכתוב כן ע"ד הפוס' ז"ל כי אינו לשון כבוד כ"כ ואף כי הם נשתמשו בלשון זה כי הם רשאים אורייתא הוא דמרתחא להו ולא לנו ועיין כל החיים למרן החבי"ף במערכת השי"ן אות א' ומדברי רבינו שמעון בר אברהם בתשו' הובא בתשו' מיימוניות לספר שופטים (בסוף ח"ד) סי' כ' נראה בעליל דלשון שבח הוא: קסג אגב קנין זה אם הוא מדאורייתא הנה לעיל באות ק"ד הבאתי דיש לחלק בין מכר למתנה דבמתנה לכ"ע קנין אגב הוא מדאורייתא עי"ש וביה נלע"ד ליישב קושיית הרבנים שעה"מ פ"ג דמכירה ורע"ק איגר בתשו' סוס"י קל"ב אש"ס דב"ב קכ"ז ע"ב ולד"מ יכיר למה לי וכו' דבמה יוכל להקנות מעות שיפלו לו דמשיכ' הגבהה חצר אי אפ' בדבר שלב"ל ובק"ס מטבע אינו נקנה בחליפין ואגב אינו אלא מדר' עי"ש ועפ"י האמור ניחא דמקנה באגב וכיון שהוא מתנה לכ"ע מדאורייתא הוא ועיין בס' אור לי סי' ל"א אות ל"ד ומ"ז ומ"ט ובהשמטות וצריך לעיין בספר בתי כהונה שציין הרב שעה"מ שם: קסד אמירה לעכום"ז בשבת אם איסורו מה"ת או אינו אלא מדרבנן הנה מרן הב"י בסוס"י רמ"ד כתב בשם סמ"ג דלשון לא יעשה מוכיח קצת שהיא דרשה גמורה והרב מלא הרועים ד' ק"ה.

ע"ב במערכת מראית עין אות ט"ז כתב דהסמ"ג מסיים דאינו נר' שיהא דרשה גמורה וס' סמ"ג אמ"א גם לשון מלא הרועים אינן מכוון עמ"ש בתחלה שדעת סמ"ג דהוא מדאו' כיעי"ש דאם הסמ"ג מסיים דאינו דרשה גמורה א"כ אין דעתו שהוא מדאו' ואשר העיר ע"ז הרב מדות סופרים (הוא פי' על המכילתא נד"מ) בפר' בא עיין בענין זה למרן חיד"א בס' ברכ"י ומחב"ר שם שכבר קדמוהו רבנן ועיין להרב מוהר"י אירגז הובא בשו"ת מים רבים סי' ט"ז דהעיקר כהרמב"ם וסיעתו דאינו אלא מדר' והביא ראיה מבעיא דחסימה עי"ש ואינה ראיה לפי מ"ש הרב ערך השלחן סי' רמ"ד סק"ב דהבעיא היא בשל גוי דהוי מדרבנן לכ"ע עי"ש וסע"ד וסמך לדבריו עיין להרב יד מלאכי סי' תרל"ד בשם הרא"ם בעמוד זמנים ד' מ"ד דמתבאר מדב"ה דבעיא דחסימה היא בעיא בדרבנן כיעי"ש והרי במחב"ר שם וביעיר אזן אות ע"ב מייחס להרא"ם דס"ל דהאמירה לגוי היא מדאורייתא כיעי"ש אך לפי מ"ש הרב עה"ש ניחא וק"ל ורבני האחרונים החונים על הטור וש"ע בסי' הנ"ל תפסו השיטה כמ"ד דאינו אלא מדרבנן ועיין שו"ת שואל ומשיב ח"ב סי' ס"ט ומה שהעיר במדות סופרים בלשון אינו צריך האמור במכילתא עיין מ"ש לקמן באות קס"ז בס"ד ועיין בפתח הדביר ח"ג בסי' רמ"ד והרב קרבן אליצור ד' קנ"ב ע"ב ייחס לסמ"ג דס"ל דהעיקר דהוא מדאורייתא (ופירש בעיא דחסימה דהספק הוא אם אסור מדאורייתא כי היכי דאסור בשבת עי"ש ואיני יודע איך יפרנס לשון הש"ס כי אמרינן

אמירה שבות באיסור שבת וכו' דמוכח להדיא דגבי שבת אינו אלא מדרבנן משום שבות) וכן כתב הרב חתם סופר ח"ו סי' כ"ד דדעת סמ"ג דמדאוריית וע"ע בחתם סופר ח"מ סי' קפ"ה טל אורות ד' ז' ע"ב ישמח לב סי'ב' שער המלך פי"ג מהל' שכירות.

העמק שאלה בפרשת וירא שאלתא יו"ד סק"ו: שוב בא לידי ס' סמ"ג וראיתי דב"ק במל"ת סי' ע"ה דבתחלה הביא לשון המכילתא וכ' דמשמע שהוא מדאורייתא ושוב כתב דאפשר דהוא אסמכתא שאם היתה מדאורייתא לא היו מתירים חז"ל בביתו של נכרי ובמסרה מע"ש וסיים ולשון לא יעשה הכתוב בתורה מוכיח קצת שהוא מן התורה עכ"ל ומזה נר' דמסקנתו דהיא דרשא גמורה וכן הבינו שלמים וכן רבים בדעת הסמ"ג שהוא מן התורה אך ראיתי בספר אגודת אזוב מדברי בשו"ת או"ח סי' י"א ד"ה איברא וכו' שתמה על הסמ"ג וכי לית ליה הא דאמרינן אמירה לנכרי שבות וכתב ליישב דהסמ"ג מיירי בפועל נכרי דהוי שלוחו מן התורה כמ"ש המח"א דאע"ג דאין שליחות לנכרי בפועל ע"ש ומ"ש דאמירה שבות היינו בשאינו פועל ושכיר והצ"ע על הט"ז בסי' רמ"ג סק"ג שכ' דאפילו הגוי שכירו אינו אסור מה"ת וכבר כתבתי על דבריו לעיל אות קמ"ו ובשו"ת שם אריה יו"ד סי' י"ד מבואר דס"ל דאף לשיטת הרב מחנ"א דיד פועל כיד הבעה"ב מ"מ האמירה לו הוא רק משום שבות ואם מצוה לפועל לעשות מעקה בשבת אינו אסור אלא מדרבנן.

ומה שקשה לדעת הסוברים דאמירה היא שבות מדרבנן למה פסקו הפוסקים בעיא דחסימה בב"מ ד' ץ' לחומרא עיין לקמן אות קע"ב: קסה אמירה לנכרי דעת התוס' כדעת הראשונים דלא התירו שבות במקום מצוה עיין למרן הב"י בסי' ש"ז וכתב הרב זרע אמת ח"ב סי' מ"ו דהר"א שהביאו תוס' ע"ז מ"ג ע"ב ד"ה שאני ר"ג ס"ל כדעת הר"ב העיטור דהתירו שבות במקום מצוה ותמוה לקוע"ד מאי דמשמע ליה דמ"ש דתוס' וי"ל מצוה שאני הם דברי הרר"א ולענ"ד אינו כן דא"כ היה להם לכתוב ותירץ מצוה שאני וממ"ש הק' הרר"א וכו' וי"ל וכו' משמע דסתם תוספות מיישבים קושיתו ועיין תוס' ר"ה כ"ד ע"ב כ"כ בסתם ולא הזכירו הרר"א ואיך נוכל לומר דתירוץ זה אתי כהרב העיטור הלא דעת סתם תוספות בהיפך כמדובר ומה שיקשה ע"ז באמת לפי שיטת התוס' איך תרצו דמצוה שאני ונראה שזה הוא מאי דק"ל להרב יד אהרן דרמז הרב דברי מנחם בסי' ש"ז בהגהות הטור וציין לעיין להרב פה"א עי"ש (ולפי הנראה לא היה בידו ס' יד אהרן מ"ב שדברי הרב פה"א כבר ציין ביד אהרן מ"ב עי"ש) נלע"ד ליישב ושוב מצאתי כן להרב עפרא דארעא באות קטן ל"ה דדוקא באיסור שבת דחמיר ס"ל להתוס' דלא התירו שבות במקום מצוה וכן ראיתי להרב ערוך השלחן בסי' ש"ז עי"ש ועיין להרבנים טל

אורות ד' ט"ו ע"ג קרבן אליצור ע"ד התוס' דע"ז ובעיקר כללין עיין פחד יצחק במערכת רחיצה ביו"ט.

העמק שאלה בפרשת בוירא שאלתא יו"ד סק"ו: קסו אינו צריך כשנאמר לשון זה על דברי הקודם דיליף איזה לימוד ובא חבירו וא"ל בלשון זה א"צ דכבר ילפינן ממ"א משמעות הלשון הוא דבעיקר הדין מודה לת"ק אלא דלימוד הת"ק אינו מן הצורך עיין מכתב לחזקיהו בהשמטות ד' ק"ה ע"ג ואולם מצינו במכילתא פ' בא סי"ט ר"י אומר אינו צריך ור"ל דהדין הוא בהיפך וכתב הרב מצות סופרים דמצינו דוגמתו שם בסי' ז' הרי חפזון ישראל אמור ור"ל בהיפך עי"ש ואני הכותב ראיתי בתלמודין בג' מקומות חגיגה ז' סוע"א הרי עולות ושלמים אמור ב"מ קי"ג ע"ג הרי בע"ח אמור נדה ל"ו ע"ב הרי אונס אמור וכן מצאתי עוד בסנהדרין ד' נו"ן סוע"ב או אינו אומר אביו אלא להוציא את כל אדם כשהוא אומר את אביה היא מחללת הוי כל אדם אמור וכו' עי"ש ובמס' קמא ד' ק"ב ע"א הרי כבוסה אמור ובמס' קידושין ד' י"ז ע"ב הרי רציע' אמור ובכולם הכונה שהדין נאמר בהיפך וע"ע תו' בנזיר ד' מ' ד"ה רבי אומר ואולי יש לחלק בין לשון אינו צריך ללשון הרי כבר אמור ובפירוש דברי המכילתא הנ"ל עיין למרן חיד"א בברכ"י סי' רמ"ג בשם ר"י הראשון ועיין להרב ישמח לב נרו ד' ז' ע"א ודוק: קסז אבק מצינו לשון זה בדבר שהוא מה"ת כמו סחורה בפירות שביעית עיין ערכין ד' ל' ע"ב כמה קשה אבקה של שביעית וברש"י ותוס' שם ורש"י סוכה מ ע"ב ד"ה דר"י בר חנינא ובהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות שם: קסח אמירה נאמר על דברים שבלב כדכתיב ויאמר בלבו וגם בלשון חז"ל ופוסקים מצינו אמירה על דברים שבלב עיין אור לי סי' מ' ובהשמטות שם ורש"י במסכת נזיר ד' יו"ד ד"ה כסבורה כתב היינו דקתני אמרה פרה שכן מצינו מחשבה בלשון אמירה כגון ודובר אמת בלבבו ויאמר עשו בלבו ע"כ מדבריו למדנו ושפיר ילפינן לאמירה סתם מאמירה שנאמר בה בלב עיין באור לי שם ד' ה' ע"ג וע"ד וק"ל וכן הביא הרב נאות יעקב בקונטריס מענה לשון ד' ה' ע"ב בשם זה"ק פר' שמות ד' י"ז א' אמר מתפרש לשון מחשבה מה אמר לך לבך וכן בפ' הלהרגני אתה אומר ועי"ש באור לי אי שייך לשון אמירה על הכתב ועיין בשו"ת חתם סופר אה"ע ח"א סוס"י מ"ט ובישרי לב ד' צ"ח אות קס"ג הביא דברי רש"י בגטין ד' מ' ע"ב ד"ה וכולן בשטר ולענ"ד יש לדחות דלעולם אמירה הוא כפשוטו ומ"ש בברייתא האומר ר"ל אמירה ממש אלא דחדית לן ר"י דצריך שיהיה ג"כ שטר ואין הכונה לומר שתהיה כתיבת השטר במקום אמירה.

ובהגהות מוהרל"ח בח"מ סי' רס"ח דקדק ממ"ש הטור וא"א היה אומר דר"ל בע"פ ולא כתב כן ועיין במה שרשמתי בקונטריס כללי הפוסקים סי' י"ב אות י"ד ובמסכת סוטה

ד' ט' ע"ב איתא אמר (הנחש) אהרוג את האדם ואשא את חוה והיינו בלב ובאדר"ן נזכר בלשון הזה כמה פעמים וכתב הרב אבות הרא"ש נרו בח"ב ד' ב' ע"ד דר"ל חשב בלבו ועיין ישרי לב ד' צ"ח אות קע"ד ועיין לקמן אות ש"י (ד"ה ואם) ומצינו גדולה מזו דעל המחשבה שמחשב האדם שמסתמא כך ישיב לו שכנגדו אומר אמר ליה כאילו כך אמר המשיב עיין תוס' חולין ד' ז' ד"ה אמר ליה: קסט אין אדם משים עצמו רשע כתב הרב יד מלאכי בכללי דינים אות צ"ה בשם הרב ח"ץ סי' ג' דלא אמרינן הכי היכא דאיכא ריעותא והרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות י"ז מפקפק בזה ועיין להרב נדיב לב בח"ב בשו"ת אה"ע סי' כ"ד (ד"ה ותחלת דברי) ובישרי לב בחח"מ אות ע"ל ועי"ש באות מ' מה שציין אי אמרינן אין אמע"ר היכא דאיכא רגלים לדבר ובדבר זה האריך קצת הרב בית שלמה בחיו"ד סי' א' (ד' א' ע"ג) גם הרב חינא וחסדא בח"ב ד' כ"ע ע"ד האריך בזה עי"ש:

קע אין אדם מע"ר כתב הרב יד מלאכי בכללי דינים אות י"ט בשם הרדב"ז סי' תר"ז דדוקא לחייבו מלקות וכיוצא הוא דאמרינן כן אבל לממון הודאת בע"ד כמאה עדים דמי וכ"כ הרבנים קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות י"ז ומרן חיד"א בס' ברכי יוסף ח"מ סי' ל"ד אות ל"ג (בד"ה ותו) בשם הרשב"א ח"ב סי' רל"א ועיין להרב זכור לאברהם בח"ג ד' לק"ט ע"ב ובמערכת קנס שציין שם וכן הוא משמעות דברי רש"י ביבמות ד' כ"ה ע"ב (בד"ה ואין אדם משים) וז"ל ואין אדם משים את עדותו עדות אצל עצמו ליעשות רשע והא דקי"ל דהדאת פיו כמאה עדים דמי הנ"מ לממונא אבל לקנסא ולמלקות וליפסל לא עכ"ל והנה על הרב קה"י תמיה לי שכתב זה לכלל מוסכם ולא הזכיר דהראב"ד לא ס"ל הכי דבההיא דפרק המדיר ד' ע"ב ע"א גבי מאכילתו שאינו מעושר דפרכינן אי דידע ניפרוש ואי דלא ידע מנא ידע כתב הר"ן בשם הראב"ד דליכא למימר בשהודית משום דאין אמע"ר אלמא דלא מפסידינן לה כתובתה ע"י הודאתה במידי דמשוייא נפשה רשיעא ולא אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ומאחר שמני"ר גופיה מקמי הכי (בהדי דקעסיק להוכיח אם מדה זו נאמרה גם באשה או דוקא באיש) ראה וידע דברי הר"ן הללו כיעוי"ש א"כ כי מייתי בתר הכי כלליה דהרשב"א דלגבי ממון לא אמרינן אין אמע"ר הוה ליה למימר דהראב"ד לא ס"ל הכי ותו קשה דהו"ל למימר דהר"ן ס"ל כהרשב"א שהרי כתב ע"ד הראב"ד וז"ל ול"ן דלהפסיד כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי אלא משום דמילתא דלא שכיחא היא לא אוקמא בהכי עכ"ל ובאס"ז שם כתב בשם הריטב"א דליכא למימר כמ"ש הראב"ד וכו' וכדברי הר"ן הנ"ל עי"ש גם עלם ממנו דהה"מ בפכ"ד מהלכות אישות דין י"א כתב בשם הרשב"א (בחידושיו) כדבריו שבתשו' והיינו כשיטת

הר"ן הנ"ל דאם הודית מהני הודאתה להפסיד כתובתה דהודאת בע"ד וכו' ועיין להרב בית שמואל בסי' קט"ו סק"ג וכתב הרב חוט השני בסי' י"ז דכל הפוסקים חולקים על הראב"ד וסוברים דנאמן להפסיד ממון ולא אמרינן בזה אין אדם מע"ר משום דהודאת בע"ד גבי ממון כמאה עדים דמי ומלבד הפוסקים שרמז הרב חוה"ש שם (שחולקים על הראב"ד והסהמדברים בדינו של הראב"ד) כן מפרש בדברי הרשב"א בתשו' ח"ב סי' רל"א שהביאו הרבנים הנ"ל וז"ל תדע לך שאילו הודה שהדליק גדיש חברו אפילו ביוה"כ או שגזל את חברו נאמן לשלם וכו' עי"ש וכן מתבאר ממ"ש הרא"ש בשם הר"ם והביא דבריו בשטמ"ק לכתובות על ד' י"ט ע"א (בד"ה מ"ט כיון דעולה הוא) וז"ל הקשה הר"ם אמאי לא קאמר לעולם דקאמר מלוה ואינו נאמן לעשות עצמו רשע לומר ששוהה שטר אמנה בתוך ביתו ותירץ דל"ק דבשלמא עדים אין נאמנים לעשות עצמם רשעים דאין עושין בזה שום טובה משל עצמן במ"ש שטר אמנה אלא מפסידים למלוה ולא לעצמן ולהכי משוו נפשייהו רשעים אבל מלוה הוא מפסיד לעצמו ולא הוי רשע כיון שבא לעשות תשובה ולהפסיד ממון לעצמו עכ"ל הרי מבואר דלהפסיד ממון נאמן לשים ע"ר.

וכן דעת הרא"ש באמת כמ"ש בשמו בטוח"מ סי' מ"ו סל"ד דאף שאין העדים נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת ממון מ"מ לגבי דידהו נאמנים דהודאת בע"ד כמאה עדים וחייבים לשלם עי"ש וכן דעת כרמ"ה בתשו' שבס' אור צדיקים סי' רפ"ד ומאי דאמר מר לפי שאין אמע"ר אימור דאמרינן הכי גבי עדות דלא פסלינן ליה אפומיה ולא ענשינן ליה נמי מיתה ומלקות אפומיה אבל גבי ממון משים ומשים בין לחיוביה נפשיה בין לזכות נפשיה דאלת"ה כי אודי דגזל לא ליחייב תשלומין אלא לאו ש"מ לגבי טענת ממון היכא דטעין בע"ד שמשים בה עצמו רשע מהימן בין לחיוביה ממון בין לאפסודי ממון עכ"ל. וכן מתבאר מדברי הרמ"א בח"מ סי' שפ"ח ס"ח בשם המרדכי וכן מתבאר ממאי דשקו"ט רבני האחרונים שהביא הרב פ"ת שם בסק"ה וכתב הרב זכור לאברהם בח"ג הנ"ל שכתב הרב כנה"ג בהגב"י אות זך שכדברי הרמ"א פסקו שאר אחרונים וכתב עוד דמדברי הרב מוהרשד"ם יו"ד סי' קל"ז נראה לכאורה דחלוק בזה ושוב צדד דגם מוהרשד"ם קאי בשיטת הפוסקים הנ"ל ושאני בנדונו וכו' (ודברי הרב חינא וחסדא בח"ב ד' ל"א במה שהליץ בעד הרב מוהרשד"ם קרובים לדברי הרב זל"א וחידוש הוא שלא ראה דבריו) וכ' דאף אם נאמר דמוהרשד"ם סובר דגם בזה אמרינן אין אדמע"ר כדמשמע מפשט דבריו מ"מ אין לומר קי"ל כמותו דהיא סברא יחידאה ממש והוא באחד ואין לומר בזה קי"ל ותמיה לי שנעלם ממנו סברת הראב"ד הנ"ל וא"כ אם נודה דסברת

מוהרשד"ם כמשמעות דבריו הרי א"כ אינו סברא יחידאה ממש ויכול לומר קים לי אלא דהאמת הוא דנכון להעמיס בדברי הרב מוהרשד"ם שיהיו דבריו מוסכמים לדעת כל הפוסקים דלחייב את עצמו ממון משים עצמו רשע וכתב הרב מוהרח"א בקונטריסי אשר בסו"ס אשדות הפסגה ד' יו"ד ע"ד דרש"י ביבמות ד' כ"ה כתב דלענין תשלומין אמרינן דמשים ע"ר ושכן נראה מדברי התוס' שם בד"ה לימא והרב שו"מ בח"ג סי' ס"ב כתב בתו"ד דהרי לענין ממון אמרינן דמע"ר כמבואר סל"ד נאמן לג"ע אף דמע"ר (דברים אלו כמבואר וכו' משוללי הבנה הם לענ"ד עכ"פ ראינו שדעתו בפשיטות דלענין ממון משים עצמו רשע) והרב שבות יעקב במ"א סי' ק"ע נשאל במי שצוה לפני מותו ליתן לאיש פלוני סך פ' שגזל ממנו והיורשים אין רוצים ליתן באמרם שאינו נאמן שאין אדמע"ר והשיב לא ידעתי מאי מספקא לך דודאי על כיוצא בזה אמרו יתמי דאכלי דלא דילייהו ליזלו בתר שבקייהו ואין להם טענה דאין אדמע"ר לחייבו ממון ע"פ הודאתו ויש ע"ז חבילות ראיות כתיבא ותנינא כתיבא והתודו את עונם ותנינא בכמה סוגיאות בכתובות מ"א ומ"ב אנסתי ופתיתי את בתך ובב"מ האומר גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי וכן האומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה וכה"ג טובא דיכול אדם לחייב עצמו בהודאת פיו אף שמשים ע"ר וכן מבואר בש"ס ופוסקים באומרים העדים שקר העדנו וכ"ש זה שצוה לפני מותו להצדיק מעשיו ולקיים שוב יום אחד לפני מתתך וכו' והאריך קצת במ"ש התוס' דכשבא לעשות תשו' לא אמרינן אין אדם מע"ר עי"ש:

וראיתי להרב בית שמואל אחרון בתשו' לח"מ בסי' מ"ב שכתב וז"ל בשטמ"ק הקשה בשם הראב"ד אהא דמשני דאמרי עדים כיון דעולה הוא אין אמע"ר אמאי לא משני דאמר מלוה ול"ק תע"ב כיון דעולה הוא אין אמע"ר ולא אוכל להבין דברי קדשו דהנה קי"ל כח"מ סי' צ"ב ס"ה אין אדם נעשה חשוד עפ"י עצמו וכו' אבל אם היא מנשבעין ונוטלין אינו יכול לישבע ויש מי שאומר אם נתחייב שבועה לפטור כיון שאומר שהוא חשוד אם רצה התובע נשבע ונוטל ועיין בסמ"ע דמחייב עצמו והודאת בע"ד כמאה עדים דמי הרי חזינן דאף דאין אמע"ר אם אומר לחייב עצמו מהני הודאתו וא"כ ל"ק קושית השטמ"ק דלא מצי לשנויי דאומר מלוה ואינו נאמן דאין אדם ע"ר דמה שמלוה מודה שאין מגיע לו מלוה אף דאין אדם מע"ר מ"מ הודאת בע"ד כמאה ע"ד שמודה שאין מגיע לו מלוה וא"כ נאמן ואמאי אמר אין נאמן וכו' ע"כ והנה מה שהביא הקושיא בשם הראב"ד נראה ודאי דט"ס הוא וצ"ל הר"ם כמו שהוא באמת בדברי השטמ"ק לפנינו דאם לא כן קשו דברי הראב"ד אהדדי דלפי מ"ש בשמו הר"ן בפ' המדיר מתבאר דס"ל דגם בבא לחייב עצמו ממון אמרינן אין אמע"ר ואילו ממה שתירץ לקושיתו שבשטמ"ק הנ"ל

מתבאר דלענין תשלומין משים עצמו רשע לכן נראה דגירסא שלפנינו הקשה הר"ם וכו' נכונה היא ומסתמא הרא"ש מביא בשם רבו מוהר"ם (ואולי הוא הראב"ד אחר וצל"ע בתוספי הרא"ש לכתובות אולי משם יתברר האמת אך אין מצוי אצלי) ומה שכתב הרב ב"ש ולא אוכל להבין דב"ק וכו' תמיה לי טובא אטו מי ששנה זו לא שנה זו והלא קושיתו היא גופא שינויא דמוהר"ם דאמר דלא מצי לאוקומי בדאמר מלוה משום דאע"ג דמשים עצמו רשע נאמן לחייב את עצמו כמש"ל והוא פלא לענ"ד דלא סיימו קמיה סיפא דמילתיה דמוהר"ם וראיתי לידידי הגאון עמודי אש נר"ו בסי' ד' כלל י"א ד' ל"ג ע"א שהביא שיטת הראב"ד דלהפסיד ממון נמי אמרינן אין אמע"ר ושהפוס' חולקים עליו וכתב וז"ל ובזה תמוהים דברי הב"ש אחרון חח"מ סי' מ"ב שהביא דברי הראב"ד שבשטמ"ק אהא דאמרינן כיון דעולה הוא אין אמע"ר והב"ש הק' עליו דהא להפסיד ממון נאמן אדם אף שמשים ע"ר ונעלם ממנו ששיטת הראב"ד באמת דגם להפסיד ממון אמרינן אין אדם מע"ר עכ"ל ומתוך מה שהצעתי לפניך דברי השטמ"ק אתה תחזה שהרב נר"ו לא עיין בזה בגוף דברי השטמ"ק רק סמך עמ"ש הרב ב"ש אבל האמת הוא דלאו הראב"ד קא מקשי אלא הרא"ש ותירוצו הוא דלהפסיד ממון לא אמרינן אין אמע"ר ולפי דרכנו למדנו שכן דעת הפוסקים בסי' צ"ב דהודאת בע"ד מהני לחייב עצמו ולא מרינן בזה אין אדמע"ר וכן הוא הלכה פסוקה בח"מ סי' כ"ט ס"ב עדים שאמרו שקר העדנו נאמנים לגבי עצמם וחייבים לשלם כל מה שגרמו להפסיד בעדותו וכמו שרמז הרב שבות יעקב הנ"ל ועיין במה שציין הרב מקנה אברהם באות ל"ז וביחוד כתב שם בשם הרדב"ז בשניות סי' תר"ז דאין אדם מע"ר דוקא לענין עונש ומלקות אבל לממון הודאת בע"ד כמאה עדים דמי וכתב דלפי זה נוחים מאי די"ל מכמה מקומות ובסברת הראב"ד שכתבתי למעלה ראיתי בשו"ת תפארת יוסף אות א' שהביא בשם הרב פנ"י שכתב ליישב קושית הר"ן על הראב"ד ואמר דשייך שפיר לומר במשמשתו נדה דאינה נאמנת מכח אין אמע"ר דכיון דמה שמפסדת כתובתה הוא רק משום קנס דקנסו אותה בעוברת ע"ד דתפסיד הכתובה וכיון דאינה נאמנת שעוברת ע"ד משום דאאמע"ר שפיר אינה מפסדת הכתובה ול"ש בזה לומר הודאת ע"ד וכו' שהרי אפילו לפי הודאתה שעוברת ע"ד אינה מפסדת כתובתה רק משום קנס עכ"ל ומשמע לפי זה דבממון גמור גם הראב"ד מודה דאף במשים ע"ר אמרינן הודאת בע"ד כמע"ד וכשיטת כל הפוסקים הנ"ל.

גם בס' זכרנו לחיים ד' ח"ן ע"ב הביא מ"ש הרמ"ה שבס' אור צדיקים סי' רפ"ד הנ"ל וכתב שמצא שהרדב"ז בח"ג סי' תפ"ו כ"כ וציין עוד בזה ספרים רבים שאין מצויים אצלי (והם ארח משפט סי' פ"ב אות י"א וסי' ל"ד הגב"י אות ט"ו גזע ישי ד' קמ"ה ע"א וע"ג

לב מבין ד' קמ"ב ע"ב כ"ש בח"מ סי' ז' קול אליהו ח"ב סי' ל"ד וכתב דהרב חק"ל בח"ב סי' פ"ז המציא בזה מחלוקת ואיני יודע אם הזכיר שם סברת הראב"ד ודברי הרב זכור לאברהם הנ"ל שו"ר שם בתיקוני הטעיות ד' ק"ס ע"ב שכתב שהרב מחנ"י ד' מ"א כתב מדנפשיה כדעת הפוסקים שהזכיר בפנים והביא גם דברי הזל"א וכתב דלפי"ד החק"ל סברת מוהרשד"ם לאו יחידאה היא והמוחזק אומר קי"ל וציין עוד אחי וראש סי' ט"ז יד ימין ד' מ"ח ע"ב חו"י סי' רל"א ש"י ח"א סי' ק"ע מט"ש סי' רב"ן הגב"י אות כ"ה ועיינתי באחי וראש וראיתי שהביא מה שהק' הרבנים מ"ץ ח"א סי' מ"ז וחוט השני סי' י"ז על סברת הראב"ד מסוגיא דסוף נדרים בהאומרתטמאה אני לך דמתבאר דלמשנה ראשונה היתה מפסדת כתובתה אם אמרה שנטמאתי ברצון וכתב ליישב עפ"י מ"ש הפנ"י שהבאתי למעלה והאריך בענין זה עי"ש) גם מרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' ל"ד אות ל"ו ציין סברות הפוס' ראשונים ואחרונים שמתמיהים על סברת הראב"ד (שהם לא ירדו למ"ש הפנ"י בכונתו) וע' ג"כ להרב חשק שלמה שם בהגה ט"ו אות מ"ב ואות מ"ו בין לענין חיוב עצמו בממון ע"י הודאתו אף שעושה עצמו רשע ובין לענין לפטור עצמו מממון ע"י טענה שמשים עצמו רשע ומשמע לי דגם הפוסקים הנז"ל שסוברים דלגבי ממון לא נאמרה מדה זו דאין אמע"ר היינו דוקא כשע"י טענתו הוא מתחייב ממון בזה אמרינן דמהני הודאתו משום דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי ולא משגחינן במה שמשים עצמו רשע אבל אם בא לפטור עצמו מממון ע"י טענה שמשים בה ע"ר אפשר דמודו דאמרינן אין אמע"ר ולא משגחינן בטענתיה ולא מצי פטר נפשיה בהכי ואף שבתשו' הרמ"ה שבס' אור צדיקים הנ"ל כתב מפורש דגם אם בא לזכות נפשו נאמן ולא אמרינן אין אמע"ר מ"מ מדברי שאר פוסקים אין הכרח לזה ושפיר מצינן לחלק בין מתחייב עצמו ע"י הודאתו לפוטר עצמו כאמור כנ"ל פשוט והוצרכתי לכתבו לפי שראיתי בס' זכרנו לחיים ח"ב בד' ע"ר ע"א שאחר שציין למ"ש בספרו בח"א הנז"ל כתב וז"ל ועתה ראיתי לסמ"ג והג"א הובא דבריהם בס' זכור לאברהם אביגדור ד' קט"ז ע"ד דנראה דסברי מרנן דבכל גוונא אין אדם מע"ר כדעת הראב"ד ומוהרשד"ם שציינתי שם.

ולא ציין שם הראב"ד כמו שיראה הרואה) הפך כל הפוס' הנ"ל ותימה על כל הפוסקים שציינתי ואשר ציין בארח משפט והבאתי שם שלא העלו ע"ש סברת הסמ"ג והג"א הלזו והוא פלא עכ"ל והנה דברי ההג"א הם בפ' הגוזל עצים ע"ד הרא"ש סי' ח"י וז"ל מעשה בפראגא בראובן שנתן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה והלך וקנה סחורה אחרת וטוען שקנה לעצמו ולכך שינה ודן הריב"ם שכל הריוח לשליח ונשבע שלכך נתכוון ויתיישב לפי דברי רבינו שאומר דלמפטר נפשיה מממונא אדם מע"ר כמו הכא שאומר

ששינה וקנה לעצמו ומשוי נפשיה גזלן ואבא מארי אומר דאין אדם מע"ר כלל והכא משו"ה נאמן שלפי דעתו שרצה לשלם לראובן מעותיו היתרא עבד עכ"ל וז"ל הסמ"ג במל"ת סי' קצ"ג מצאתי בשם רבינו יעקב שהמקבל מעות לחצי ריוח וכופר ואומר כי מלוה ברבית היא אע"ג דאי בעי פטר נפשיה בפרעתי או בלא לויתי ואיכא מיגו אעפ"י כן אינו נאמן דאין אדם מע"ר עכ"ל ולפי מה שכתבתי אין סברת ההג"א והסמ"ג סותרות סברת כל הפוס' הנז"ל דדוקא כשרוצה לפטור עצמו בטענה שמשים ע"ר הוא דסברי דלאו כל כמיניה ולא משגחינן בטענתיה אבל אם מתחייב בטענתו לא אמרינן אין אמע"ר ולא יהיה חייב עפ"י טענתו אלא אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים ולפי דבריו דסברת הסמ"ג היא כשיטת הראב"ד קשה דביו"ד סי' קע"ז סי"ב פסקינן להסמ"ג כיעי"ש ואלו מכמה מקומות הנז"ל מבואר דפסקינן דלא כסברת הראב"ד אלא ודאי דלאו הא בהא תלי כאמור ועיין להרב שואל ומשיב בח"ב סי' קל"ו מאי דשקו"ט בדין הסמ"ג וההג"א ולא פניתי להתיישב בדב"ק:

קעא אמירה לנכרי הג' פני יהושע בשו"ת ח"א סי' ג' חקר למ"ד יש שליחות לגוי לחומרא ל"ל איסור אמירה משום שבות ועיין בענין זה להרבנים מרן חיד"א במחב"ר סי' רמ"ד אות ד' שמן המשחה ד' י"ד ע"ג שו"ת חתם סופר א"ח סי' פ"ד ובחלק ו' סי' כ"ד וסי' כ"ה נחמד למראה ח"א ד' ס"ב ע"ג קעב אמירה לנכרי בשאר איסורין בעיא היא בש"ס ב"מ ד"צ לענין חסימה כנודע ונחלקו הפוסקים אי אזלינן בה לחומרא או לקולא ועיין בענין זה להרבנים זרע אמת ח"ב סי' ל"ג וסי' מ"ו וסי' קל"ה ברכ"י יו"ד סי' רצ"ז אות ב' פנ"י ח"א יו"ד סי' ג' חתם סופר א"ח סי' ל"ב ד"ה ועל ה"ג וכו' ובחלק ח"מ סי' קפ"ה ד"ה אך ובחלק ו' סי' י"ד וכ"ד קרבן אליצור ד' קנ"ב וקנ"ג ומ"ש הרב עפרא דארעא אות קטן ל"ה בדעת הראב"ד אינו פשוט וכן מ"ש בשו"ת שיבת ציון סוס"י נ"ג דלכל הפוס' במלאכת ישראל בשלו אסור אמירה לנכרי עי"ש אינו פשוט לכל הפוס' כמו שיראה הרואה בדברי רבנים הנ"ל ועיין יד דוד לפסחים על ד' כ"ב זכרון צבי מנחם סי' כ"ב:

וכתב הרדב"ז בחלק ה' בלשונות להרמב"ם סי' ר' (בדפוס ווארשא תרמ"ב היא בסי' אלף תקס"ד) אחר שהכריח דהרמב"ם פוסק בעיא דחסימה לחומרא כמ"ש המ"מ בפי"ז מהלכות איסורי ביאה ובפי"ג מהלכות שכירות וז"ל ונ"ל בטעמו דאע"ג דאמירה לנכרי שבות מדרבנן היא לא כל השבות שוים דשבות דאמיר' לנכרי כיון דשייך בכל האיסור שבתורה חמיר טפי ואית לן למיזל לחומרא כאילו הוי איסור תורה עכ"ל ונראה דכונתו דאיהו ס"ל דכל בעיא דלא אפשיטא במידי דרבנן נקיטינן לקולא וכדעת רוב הפוסקים הסוברים כן כמו שמתבאר מדברי הרב יד מלאכי במערכת התי"ו סי' תרל"ד ומדברי כמה

מרבני האחרונים ולכן הוקשה לו דמאחר דאיסור אמירה לנכרי היא רק שבות מדרבנן הו"ל למיפסק לקולא (דלא ס"ל כדעת הסוברים דאיפשיטא בעיין לחומרא) ומיישב דהגם דבשאר איסורין דרבנן נקיטינן לקולא בבעיא דלא אפשיטא מ"מ איסור האמירה לנכרי חמיר טפי כיון דשייך בכל האיסורין ועיין להרב משל"מ בפי"ג מהל' שכירות שהתפלא עמ"ש הסמ"ג דבעיא דחסימה לא איפשיטא ואזלינן בה לחומרא דאמאי אזלינן לחומרא הרי כיון דלא איפשיטא הו"ל למיזל לקולא ככל ספק בדרבנן ורבני האחרונים כתבו ליישב תמיהתו דהסמ"ג ס"ל כדעת מקצת הגאונים דסברי דכל תיקו דאיסורא אפילו בדרבנן לחומרא כמו שרשמתי לקמן במערכת הבי"ת אות י"ט (ד"ה ושם) אך לפי הנראה נעלם מעיני העדה דברי הרדב"ז הנ"ל דלדידיה אף אם הסמ"ג סבר כדעת רוב הפוסקים דתיקו דרבנן לקולא מ"מ בעיא דחסימה שפיר נקיטינן בה לחומרא כיון דאיסור אמירה שייך בכל האיסורין אלא דבעניותי יש לפקפק על דברי הרדב"ז דהסברא נותנת דשאר איסורין דרבנן שעושה האדם בעצמו יהיו חמורים מאיסור אמירה דאינו אלא בדיבור בעלמא וכמדומה שזו היא סברת הרב חמד משה שהבאתי לקמן במערכת העי"ן אות ל"ח עי"ש ועיין בעירובין ד' ס"ח ע"א ולא שאני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה: קעג אמירה לנכרי באיסורין דרבנן חוץ מאיסור' דרבנן דשבת ויו"ט וחש"מ מותר כ"כ הרפר"ח בסי' תס"ח ועיין להרבנים מחב"ר סי' רמ"ד אות ה' ובברכ"י סי' תקנ"א אות ד' זכור לאברהם ח"א קל"ז ע"ב דברי מנחם סי' ש"ז אות ה' וס' מאמר המלך שציין שם אמ"א לראות ד"ק אך ראיתי שהובאו דבריו בס' שמן המשחה ד' י"ט ע"ד שכ' בשמו שחולק על הרפ"ח ושהכריח כן משבת קל"ט גבי כשותא בכרמא וממ"ש ביו"ד סי' ש"פ דאבל אסור לעשות מלאכתו ע"י נכרי וכן מדברי הרב ש"ך יו"ד סוס"י ש"ץ דאשה אבלה שאירע לה טבילה דשרי ליטול ציפרנים ע"י נכרי משום דל"ג במקום מצוה הא לא"ה אסור אע"ג דאבלות דרבנן ולענ"ד מההיא דכשותא צריך לראות אופן ההכרח שהכריח מרש"י כי לענ"ד יש לנדד כמו שיראה הרואה אך מדין אבלות ודאי אין ראיה דאיסור מלאכה לאבל משום דלא יסיח דעתו וג בעושה מלאכתו ע"י אחרים איכא הסח הדעת ולכן לא פלוג.

ומדברי הרש"ך י"ל דאין ראיה בלא"ה דאפשר דאיכא משום מסייע על דרך שכ' הרפ"ח בסי' תס"ח גבי תספורת (ועיין לקמן במערכת המ"ם אי איכא משום מסייע במידי דרבנן) והרב נהר שלום בסי' תס"ח הוסיף ראיה משבת ד' ק"ן דלא כהרפ"ח וכבר נדחה קרי לה ראיה זו במחב"ר שם ועיין אפי זוטרי שם מ"ש ע"ד הנהר שלום הנ"ל ולענ"ד מ"ש הנ"ש בההיא דחסימה כונתו פשוטה לומר דהא דהש"ס לא מיבעיא ליה גבי איסורין דרבנן

היינו משום דא"כ הוה משמע דדוקא במידי דרבנן הוא דאיכא לספוקי ובאיסורי תורה פשוט לאסור ואין האמת כן אלא גם באיסורי לאוין יש צד ספק דשרי אמטו"ל נקיט הבעיא באיסורי לאוין זהו כונתו כמ"ש הרואה ומ"ש אההיא דיו"ד סי' ש"פ מלבד מה שהוק' לו על הרמ"א דידיה אדידיה ומה שכתב ליישב דבסי' תס"ח אמר מנהגא ובסי' ש"פ דינא קאמר הוא דוחק.

אף גם זאת מה נענה להרב הלבוש דבסי' תס"ח פסיק ותני דמות' ע"י נכרי כס' הרקח ואילו ביו"ד סי' ש"פ פסק דגם ע"י נכרי אסור ולא הזכיר מנהג כיעי"ש ועוד קצת תימה שלא זכר דברי הרבנים ארעא דרבנן במ"ב סוף אות י"ט ומחב"ר סי' רמ"ד וביעיר אזן אות ע"א כיעי"ש איך שיהיה גם הרב א"ז הנ"ל מסכים לסברת הרפ"ח וכהסכמת מרן חיד"א ומר רבו בנחפה בכסף שהביא שם וכן עיקר ועיין להרב יד מלאכי בכללי דינים אות ל"ז ומ"ש הפרמ"ג סי' ש"ץ במ"ז סק"ד בד"ה אמר הכותב וכו' ופשיטא לי דבשאר איסורין שבות דשבות יש להתיר וכו' נראה דלא זכר שרלשעתו ההיא דסי' תס"ח ומאי דהוו בה רבנן בתראי כנז"ל כיעי"ש וע' עיקרי הד"ט א"ח סי' כ"ה לענין אמירה לנכרי בחוה"מ ובקנין פירות מערכת חוה"מ אות א' ובאהל יצחק בחלק אור"ח סי' כ' בענין אמירה לנכרי בפורים: קעד אמירה לנכרי ע"י נכרי אחר הוא מחלוקת הרב חו"י עם רב אחר כ"כ הרב ישרי לב ד' י"א ע"ג וס' חו"י אין בידי לראות מי המתיר והרב ארעא דרבנן כתב במ"ב סוף אות י"ט דהרב חו"י בסי' מ"ט מסיק דאסור ולפי מ"ש הישרי לב הנ"ל מובן דשכנגדו חלוק עליו והוא המתיר ובשו"ת חתם סופר בחח"מ סי' קפ"ה כ' דהג' חו"י שאל מהג' עה"ג והשיבו דאסו' והחו"י בעצמו בסינ"ג כ' ע"ד ומסיק הדבר בספק עי"ש ובחלק ו' סי' י"ד אך בסי' כ"ד כ' בשם חו"י סי' נ"ג מסקנתו לאסור אפי' ע"י כמה נכרים עי"ש בד"ה ועיין וכו' ועיין בשמן המשחה ד' י"ז ע"ד וד' כ' ע"ב ומי שנמצא אצלו שו"ת חו"י יבין איזה יכשר ועיין כלכלת שבת אשר בס' תפארת ישראל פיה"מ בדיני אמירה לנכרי אות ה' ובחתם סופר כ' דבדרבנן והפ"מ יש להקל וכמדומה לי שהרב גזע ישי שקו"ט בזה ועתה אמ"א ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' ק"ד ד"ה ועוד ציין בזה כמה ספרים ומכללם ציין שבות יעקב ח"א סוס"י קס"ד וכ"מ סי' ש"ז במשבצות סק"ב ולא ראיתי שדברו בזה כיעי"ש.

ובחתם סופר ח"מ סס"י ק"ה כ' דהג' חו"י סוס"י מ"ו רצה להתיר בשבת אמירה דאמירה והג' מוהר"ג אסר לו משום דעכ"פ הוי מדבר דיבור של חול וכ' החתם סופר דזה שייך בשבת אבל גבי הטלת מום בבכור קיל אמירה דאמירה ורק משום שליחות דנכרי לחומר איכא ודעת רוב הראשונים דדוקא בריבית ולפום ריהטא הני מילי דמר סתרא"י כינהו

דממ"ש בחלק ו' סי' י"ד הנ"ל מוכח דכי אסרינן אמירה דאמירה לאו דוקא באיסור שבת ובהא דקמן כתב לחלק בזה קעה אמירה שבות אי שייך לומר גם בישראל בדבר האסור לו ומותר לחבירו עיין ש"ע א"ח סוס"י רס"ג למי שקבל שבת מבעוד יום אם יכול לומר לחבירו לעשות לו מלאכה ועיין שו"ת פנ"י בח"א חיו"ד סוס"י ג' ויש ט"ס בד"ק כיעי"ש ועיין להרבנים ארעא דרבנן סוף אות ע"ט מקנה אברהם סי' מ"ט ברכ"י א"ח סי' תצ"ו לענין בן חו"ל שהוא בא"י אם יאמר לבן א"י לעשות לו מלאכה ביוט"ב ש"ג ומבואר בברכ"י הנ"ל דהרבנים מוהרי"ף ומוהרי"מ בתשו' כ"י דחו דברי מוהריק"ש (דמתיר לבן חו"ל לומר לבן א"י וכו') והסכימו לאסור ותמיהני על הרב ערוך השלחן דכל יומא שמעתא דיוסף צדיקא בברכ"י בפומיה ובדין זה העלים עיניו ולא זכר שר את יוסף והביא שו"ת הריק"ש כאילו חדשות הוא מגיד וכ' הערוך השלחן דאיסור דאורייתא נמי איכא מדין שליחות דהיכא דשליח לאו בר חיובא חייב המשלח ושם בהשמטו' הביא מ"ש בס' גו"ר כלל ד סי' ט"ז וי"ז בענין זה ושקו"ט בזה עי"ש ובס' רוח חיים הביא דברי מוהריק"ש ועה"ש ולא זכר מ"ש בברכ"י הנ"ל גם הרב עיקרי הד"ט בסי' כ"ב אות ג' הביא בשתיקה שו"ת הרב מוהריק"ש ונעלם ממנו דעות החולקים עליו: קעו אמירה שבות לא גזרו אלא בדבר שהתורה אסרו על האדם לא בדבר שאדם בודה האיסור ע"י נדר ושבועה ויכול לומר לנכרי או לחבירו לעשות אותו דבר כ"כ הרב יד מלאכי בכללי דינים אות קי"ד בשם הרב זרע אברהם וספר זה אמ"א לראות ד"ק כי לפום ריהטא נראה דנפלינן ברבוותא בההיא דסוס"י רס"ג במקבל שבת מבע"י שהזכרתי באות הקודמת שנחלקו אם אסור לומר לחבירו שלא קבל עדיין שבת שיעשה לו מלאכתו או מותר והיינו בודה האיסור ע"י קבלתו: קעז אמירה לנכרי הרב מוהרר"ד הלוי הובא בשמן, המשחה ד' ט"ו הקשה על מה שכתב הרב קול אליהו דטעם איסור אמירה הוא משום שליחות שנעלם ממנו מה שכתב הרמב"ם דהטעם הוא שלא יבא לעשות ישראל עצמו עי"ש ומזה זמ"ר כתבתי על הגיליון לעיין רש"י שבת קנ"ג ע"א ד"ה מ"ט וכו' דמוכח דס"ל דהוא משום שליחות ושיש שליחות לנכרי לחומרא גם באיסורי שבת ע"כ ועיין להרב המחבר בד' י"ט ע"ג ואילך והרב ישרי לב כ"ד י"א ע"ג ציין לעיין בזה בס' שרשי הים ח"א ד' מ' וחקרי לב א"ח סי' ס"ה וצ"ג ואין מצוים אצלי לעיין בדב"ק ועתה ראיתי מ"ש הג' חתם סופר בחלק ו' סי' כ"ד (ד"ה ועוד היינו) עי"ש וע"ע חתם סופר א"ח סי' פ"ד והרב הלבוש בסי' ש"ז ס"ב כתב הטעם משום שליחות והרב פתח הדביר שם האריך קצת בענין זה וביאר מאי דנפיק מתרי טעמי הנ"ל וחידוש הוא שלא הזכיר בזה דברי הרבנים שרשי הים וחקרי לב הנ"ל: קעח אמירה לנכרי לצורך עצמו דנחלקו הראשונים.

עיין להרבנים זרע אמת בח"ב סי' ל"ג וסי' קל"ה קרבן אליצור ד' קנ"ב ואילך חקקי לב סוס"י ט"ו ודו"ק: קעט אין מעבירין על העבירות כ"כ הרדב"ז בשו"ת החדשות סי' קפ"ז לענין שלא לחדול מלייסר את הרשעים מחשש שמא יצאו מהדת עי"ש וכן כתב הרמ"א יו"ד רס"י של"ד אך הרט"ז שם חולק והאריכו רבנן בתראי בזה עיין בפ"ת ולמרן חיד"א בשיורי ברכה שם ובברכ"י ח"מ סי' ב' ומה שציין שו"ת רבני איטלייא הובא בפחד יצחק מערכת הגימ"ל כיעי"ש הנה מערכת הג' מס' פח"י אין בידי אך ראיתי מ"ש שם במערכת אשה בפסק המתחיל נדרשתי וכו' ובדברי הרבנים הבאים אחריו שם מה שכתבו בענין זה ואתה תחזה למרן אחרון חבי"ף בשו"ת חיים ושלום ח"א ד' ל"ב ע"ב ואילך ושו"ת קרית חנה שרמז שם הלא היא בסי' י"ג ומש"ש בחיים ושלום דאחד מרבני דורו התיר לישא את האשה שבנדונו מר ניהו הרב מוהרד"ח עיין שו"ת נדיב לב ח"ב באה"ע סי' ב' והגאון חתם סופר האריך בזה עיין בחיו"ד סי' שכ"ב ובחאה"ע ח"א סי' ל"ה וסי' ל"ו ובסוס"י קי"ב ומשם בארי"ה אם יש לחוש משום הבנים שילכו לאיבוד שימירו אותם אבותיהם עמהם וגם הרב שמש צדקה בחיו"ד סי' מ"ח האריך בענייניים אלו ועיין בהגהות הרב מוהרצה"ח למס' עירובין ד' ל"ב ע"ב ובמכתב לחזקיהו שם ובהשמטות ואהל יעקב במערכת העי"ן אות ב' זכרנו לחיים ח"א ס"א ע"א אות א' ימי שלמה ד' י"ג ע"ב ובמה שרשמתי בקונט' אסיפת הדינים מערכת אישות סי' ג' אות ז"ך ובצ"ץ החדש באה"ע סי' ז': קפ אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' פליגי בה רבנן בתראי אם הוא דוקא לב"ד של ע"א או אפי' דברי ב"ד של ג' אין יכולים לבטל אלא א"כ וכו' הובא ד"ק בחק"ל יו"ד ח"ב ד' פר"ח כ"כ הרב תפארת אדם בשו"ת יו"ד סי' ח"ן ובכמה תשו' הפוס' דשקו"ט בזה מטעמים שונים נראה דלא ס"ל לחלק בין ע"א לג' וס' חקרי לב אמ"א לראות בד"ק מי ומי הסוברים לחלק בזה ועל מה סמכו לחלק כן כי לפום ריהטא נראה דאין לחלק כן וצ"ע: קפא אין ב"ד יכול לבטל וכו' לצורך שעה יכול ב"ד קטן לבטל סייג ותקנה שתקן ב"ד אחר גדול כ"כ הרב יד מלאכי סי' ס"ז ובכללי דינים אות נ"ג בשם הרב תומת ישרים ושכן מתבאר מדברי הרמב"ם פ"ב מהלכות ממרים ה"ד ועיין שו"ת חיים ושלום סי' י"ב ד' ל"ב ע"ב ומה שפקפק בזה הרב מקנה אברהם במ"ב אות ב' מההיא דריש מגילה י"ל כיעי"ש ושם מביא לשון הרב ת"י שכתב שאף אם היה אותו ב"ד קיים היה מסכים להתיר וכו' עי"ש ולפי זה גם דעת השט"מ לפ"ק דכתובות שהביא זה הי"מ גדול בסי' ס"ה מסכים לזה כיעי"ש ועיין להרבנים נחמד למראה ח"א ד' קי"ג ישרי לב ד' ל"א ד"ה תקנת ומדבריו שם מתבאר דהרב חק"ל חולק על הרב תומת ישרים וציין לעיין בחק"ל מ"ב חיו"ד סי' י"ט ותורת הזבח אות ב' ס"י ואין מצויים אצלי לעיין בדב"ק ומתוך

מ"ש בלב חיים בשם החק"ל והבאתיו בקונטריס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ו' אות א' נראה דס"ל דמשום צורך שעה ש"ד וכן הבאתי שם שו"ת הג' מוהר"י מבריסק סי' מ"ח גבי קטניות בפסח עי"ש גם ידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בסה"ב עמודי אש בד' כ"ח ע"ד עמד בחקירה זו אם לצורך שעה יכולים לבטל וכ' דמוהרי"מ הנ"ל ס"ל דמותר ושבשו"ת מאמר מרדכי סי' ל"ב כתב דאין יכו"ל שכ"מ ממעשר ב' פ"ה מ"ב ומ"ק ד' ג'. ומני"ר נר"ו בחלקו"ת ישית דלבטל הכל אין יכול. אבל לבטל מקצת לצורך שעה מותר שכן חלק הא"ז שבשו"ת מוהרש"ל סי' ס"ה וקיים בזה דברי מוהרי"מ הנ"ל עי"ש: קפב אין ב"ד יכו"ל וכו' אם יש חילוק בין פשט איסורו ללא פשט ע' מאי דשקו"ט בזה הרבני' חקרי לב בס' מערכי לב דק"ד ויד שלמה בד' כ"ח ומג"א סי' תר"ץ סקכ"ב וכ' בשו"ת חת"ס א"ח סי' קכ"ב ד"ה הא להו וכו' דכי ידעינן דתקנ' הראשונים לא היתה ע"ד שתתפשט בכל ישראל אלא על מקום מיוחד שמצאו בקעה וגדרו גדרים ונתפשט שם הו"ל כנתפשט בכל העולם וסברא זו כתבו תוס' גטין ד' ל"ו סוד"האלא עי"ש עוד כמה חילוקים בזה.

ויסוד דבריו הוא על מה שנשאל אם יש היתר לגזרת קטניות בפסח והאריך בכמה חילוקים: קפג אין ב"ד יכו"ל וכו' כ' מרן החבי"ף בס' חיים ושלום ד' ל"ב ע"א בשם הרב שע"א שאם רואים ב"ד השני שמחמת תקנת הב"ד ראשון יצאה תקלה יכולים לבטל ולענ"ד כן יש ללמוד ממ"ש בירושלמי פ"ב דמו"ק ה"ג דאמר ר' אבא בר ממל אילו היה מי שימנה עמי התרתי בשר בכור להשקל בליטרא וכו' והתרתי מלאכה בחוה"מ כלום אסרו אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים ויגעים בתורה ואינון אכלין ושתין פוחזין וכתב הרב קרבן העדה ואע"ג דאין ב"ד יכול לבטל דברי בד"ח וכו' שאני הכא שהם עושים הפך כונת התקנה וכ"כ הרב יפה מראה ה"ד הרב מקנה אברהם במ"ב ד' ג' ע"א וז"ל ואע"ג דאין ב"ד וכו' שאני הכא דגזרת ב"ד הוי לתקלה שע"י כן עושים היפך הכונה עכ"ל וק"ל. קפד אין ב"ד יכו"ל וכו' עיין מקנה אברהם במ"ב ד' ג' ע"א בשם הרב חק"ל יו"ד ח"ב ד' פ"ז ע"ב לחלק בין קום עשה לשוא"ת דכשבאים לבטל בשוא"ת אפילו קטן יכול לבטל ואינו מצ"א לראות ד"ק ובודאי לא נעלם ממנו סוגיא דפרוזבול גטין ל"ו ע"ב אי לדריה עלמא נמי תקין אין ב"ד יכו"ל ולכאורה לי הכותב צ"ע: קפה אין ב"ד יכו"ל אם אין מבטלין לגמרי רק שעוקרין התקנה מזמן שתיקנו ב"ד ראשון וקובעים בזמן אחר אי חשיב ביטול עיין להרבנים קהלת יעקב במע"ל אות קכ"ח מקנה אברהם מ"ב אות ב' יד שלמה ד' כ"ח משק ביתו במע' זו מלאכת שלמה קמחי בח' השיטה ד' ר"ב פתח הדביר ח"ג סי' רפ"ב אות ג' צפיחת בדבש סי' ל"ט הג מוהר"ץ הירש חיות למגילה ד' ה'

ע"ב והג' עמודי אש ד' כ"ח ע"ד שקו"ט אי הוספה ממש הויא עקירה והנה מה שהכריח הרב קהלת יעקב מהש"ס דריש מגילה דגם עקירה מיום אל יום חשיבה ביטול ואין ב"ד יכול לבטל וכ' כיונה דעתו בזה לדעת הריטב"א בחי' לריש מגילה שהוכיח כן מסוגיא זו כמ"ש הרב מערכי לב ד' ק"ד ע"ב בשמו ובשם הרבנים פר"ח ובני חיי עי"ש אמנם מה שנראה מדבריו שמייחס סברא זו להתוס' במגילה ד' ג' ד"ה מבטלין עי"ש עמו הסליחה רבה שנעלם ממנו דברי התוס' במגילה ד' ה' וד"ה ובקש) דמבואר דסברי דעקירה מיום אל יום לא חשיב ביטול והריטב"א דחה דבריהם מכח סוגיא זו עי"ש ואולי ס"ל כמ"ש הרב מקנה אברהם דהתוס' בד' ה' לא כתבו לקושטא דמלתא רק דרבי סלקא דעתיה הכי עי"ש: קפו אבות העולם קיימו כל התורה עד שלא ניתנה כ' הרמב"ן הובא ביעיר אזן במדבר קדמות מער' היו"ד אות ה"ן וביד שלמה ס"ב ע"א ובאר מים חיים בגירסא דינקותא סי' כ"ט ועיין כסף נבחר ר"פ וישלח דדוקא בא"י ולא בחו"ל ומה"ט נשא יעקב אע"ה ב' אחיות ולדעתי יתכן דלזה נתכון הרשב"א בשו"ת ח"א סוס"י צ"ד אבל פשט דבריו מראה שרמז לאיזה סוד ה' ליראיו כיעי"ש ועכ"פ דעת הרמב"ן הוא לחלק כנז"ל ושמטעם זה נשא ב' אחיות ולפי הנראה נעלמה סברת הרמב"ן הלזו מהרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לתענית ד' ד' ע"א (שעל מ"ש תוס' שם בשם רש"י דמה שלא אמרו בש"ס דאליעזר שאל שלא כהוגן דשמא היה מזדמן לו ממזרת הוא משום שהיה קודם מת"ת) כתב ע"ז דאע"ג דאבות קיימו וכו' מ"מ בענייני נשואין אפילו בעריות לא נזהרו שהרי יעקב נשא ב' אחיות ועמרם דודתו ועיין רשב"א סי' צ"ד ורדב"ז ח"ב סי' תרצ"ו עכ"ל.

וכמו זר נחשב בעיני לומר כן על בחיר שבאבות שלא נזהר בענייני עריות ואחרי שסתם אמרו חז"ל שקיימו כל התורה עד שלא ניתנה מי הוציא מכלל כל התורה את העריות ומאי גריעותא דידהו והלא הן הן גופי תורה ובפרט ממזרת שהוא דבר הכולל ונוגע לדורות ולכן ודאי בהכרח לומר כמ"ש הרמב"ן לחלק יצא בין בארץ לחו"ל או כמ"ש הרב מוהר"ש יפה ה"ד מרן המשל"מ בפרשת דרכים דרוש א' דיעקב אע"ה גיירן קודם שנשאן וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי עי"ש ומה שציין לתשו' הרדב"ז עיינתי שם וראיתי שפירש דברי הרשב"א על דרך הסוד והוא ז"ל כתב דלפי הפשט אין כאן שאלה (איך נשא ב' אחיות) דמן התורה מותר ליקח ב' אחיות מן האם שנתגיירו ורבנן גזרו שלא ישא ב' אחיות מן האם ואף אם תרצה לומר שיעקב אע"ה היה נזהר מדברים שעתידים דורות אחרונים לגזור עליהם יודע היה יעקב שלא היו אחיות מן האם אלא מן האב ומה שאמר יעקב אני לא אברך שנשאתי ב' אחיות שעתידה תורה לאסור מ"מ מדת חסידות היא להתרחק מדבר הדומה לאסוק מן התורה לכן לא רצה לברך ולא קשיא איך נשא

עמרם דודתו משום דאמרי' קיימו האבות את התורה כולה אבל בשאר בני אדם אמרי' נתנה תורה ונתחדשה הלכה עכ"ל הנך רואה אף הוא היה מתכוין ליישב חקירה זאת ולא עלה על דעתו לומר שלא היה נזהר בעריות (כמ"ש הרב מוהרצה"ח) כי באמת רחוק לומר כן והס כי לא להזכיר גם מה שהכריח מעמרם שנשא דודתו מבואר מדברי הרדב"ז דאין מזה הכרח לגבי יעקב דרק על האבות נאמר זה ואין קורין אבות אלא לשלשה אלא שלפי הנר' אין סברתו מוסכמת כמ"ש להלן וי"ל עמ"ש הרדב"ז כמסתפק ואף את"ל שהיה נזהר וכו' דמה מקום להסתפק אפילו ערובי תבשילין היו מקיימים וש"מ דגם במה שעתידין דורות אחרונים לתקן היו נזהרים: ומן התימה על הרב מוהרצה"ח שלא ראה מ"ש מוהרש"א בח"א שם בתענית דלפי מאי דאמרי' קיימו האבות כל התורה ה"ה דהוה מצי למימר אפילו היא ממזרת וכו' עי"ש וכונתו דבעל הממרא בתענית משום דלא שמיעא ליה הא דקיימו האבות כל התורה אמר חגרת ולא אמר ממזרת או שכונת בעל הממרא דאפילו נימא דאליעזר לא הוה ידע הא דקיימו האבות וכו' ומשום הכי לא חשש לממזרת כיון שלא ניתנה התורה עדיין מ"מ היה לו לחוש לחגרת וכו' והרב מוהראנ"ח בס' אמרי שפר בפר' חיי שרה ד' י"ד סוע"א כתב ע"ד התוס' דתענית שהוא דוחק לומר דמה שלא אמרו שמא ממזרת וכו' הוא משום שלא ניתנה התורה עדיין דהאבות קיימו כל התורה וכו' עי"ש שלא עלה על דעתו לומר דבעריות לא היה נזהר.

שוב ראיתי מה שהאריך מוהרש"א בח"א ביומא ד' כ"ח ע"ב בד"ה מצותי חקתי וכו' שדבריו הם כדברי הרדב"ז הנ"ל דיעקב גיירן וכקטן שנולד דמו וגם משום שאר האם ליכא דהאמהות לא היו אחיות מהאם וכו' עיש"ב ובס' איי הים (על העין יעקב) ביומא סי' כ"ג (ד"ה ומוהרש"א) הביא מה שהקשה הרא"ם על הרמב"ן ממה שאמר יעקב אע"ה אני לא אברך שנשאתי ב' אחיות ותירץ דמ"מ גנאי היה ליעקב כיון שעתידה תורה לאסור וכו' וכיונה דעתו למ"ש הרדב"ז הנ"ל עי"ש ועוד ראיתי שם בחי' לתענית שכ' דלולא דברי מוהרש"א היה נ"ל דלא שייך בזה הא דאבות קיימו כל התורה דבשלמא אם היה מציאות ממזר בבני נח אז שייך לו' דאע"ג דעוד לא ניתנה תורה קיימוה האבות אבל ממזרות ליתיה בב"ן כלל כמ"ש מוהרש"א בפ"ק דקדושין בח"א על ד' י"ג אההיא דכל שאינו בקי בטיב גטין וכו' וקשים לעולם כדור המבול עי"ש א"כ לא שייך לומר שקיימו מכיון שחסר מציאות הממזר.

ודבריו נכונים בעיני: ומרן הב"י בא"ח סי' תקע"ד גבי ההוא דאסור לשמש בשנת רעבון שכתב דמיוכבד שנולדה בין החומות ל"ק דקודם מ"ת הוה עי"ש נלע"ד דס"ל כהרמב"ן הנ"ל וס"ל דנתעברה ג"כ בדרך שהוא חו"ל בבין החומות שהוא תוך מצרים או סמוך

למצרים עיין מוהרש"א בח"א לב"ב דקכ"ג דאי לא ס"ל כהרמב"ן קשה דודאי לוי היה מקיים כל התורה וכמ"ש מוהרש"א בח"א פ"ק דתענית י"א ע"א עי"ש ועיין סוטה י"א ע"ב דרש ר"ע בשכר נשים צדקניות וכו' וכתב מוהרש"א בח"א שם דהיינו דאמרינן דהיו מפרנסות בעליהן וכתב מרן חיד"א בדברים אחדים ד' ט"ו ע"א דאע"ג דאבות העולם קיימו כל התורה וכו' מ"מ דין מציאת האשה לבעלה לא היו מקיימין דלא קיימו רק גופי תורה ולא תקנות שתקנו חז"ל עי"ש ולכאורה לדברי הרמב"ן הנ"ל י"ל בפשיטות כיון שלא היו בא"י אף אם היו גופי תורה לא היו מקיימין.

הן אמת דלשיטת מוהרש"א באגדתיה פ"ק דתענית ד' י"א הנ"ל דמשמע דלא ס"ל כן מתיישב שפיר מאי דשקו"ט הרבנים יקרא דשכבי ודברים אחדים שם ולא אתו עלה עפ"י מ"ש הרמב"ן להבדיל בין קדש לחו"ל אלא דמ"מ היה להם לבאר כ"ז וק"ל וראיתי למרן המשל"מ בפרק יו"ד מהלכות מלכים דין ז (בד"ה ודע שמה) דלא נחית כלל למה שחלק הרמב"ן בין בארץ לחו"ל.

וגם מתבאר מדבריו דמ"ש אבות העולם קיימו כל התורה וכו' לאו דוקא אברהם יצחק ויעקב שנקראים אבות אלא גם בניהם אוחזים מעשה אבותיהם ואף אליעזר עבד אברהם הוהקים ליה לאברהם שהיה מקיים וכו' ועי"ש וחידוש הוא שלא זכר דברי הרדב"ז הנ"ל: קפז אמירה לנכרי בשאר איסור תורה ואין בהם לאו אלא עשה אי שרי או לא עיין להג' פרמ"ג במשבצות זהב סי' ש"ז סק"ד ובסי' תס"ח ס"ק ב' ד"ה נשאלתי דמסיק דשרי: קפח אחר בלשון חכמים ותנאי ב"ד יבם נמי איקרי אחר אע"ג דבלשון תורה אין אח בכלל אחר תוספות סוטה ד' ה' ד"ה לאחר כ"כ רבין חסידא בקהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות י"ד הנה התוס' כ"כ גם בכתובות ד' פ"א וכ' הרב מערכי לב בדרוש י"ט ד' ט"ל ע"ב דלפי דבריהם י"ל דאע"ג דדרשינן בערכין ד' כ"ה ומכר לאיש אחר ולא לבן מ"מ בלשון חכמים בן נמי מקרי אחר ושוב כ' דהרמב"ן והריטב"א והריב"ש הו"ד באס"ז לכתובות שם הביאו דברי התוס' ודחו תירוצם ותירצו בענין אחר ושמעת מיניה דגם בלשון חכמים גם בן ואח לא מיקרו אחר עכ"ל: קפט אין מעבירין עה"מ כתב הרב בית עובד (בדינים להליכה לביהכ"ן אות ה' בד' כ"ח ע"ב) דאם יש שתי בכ"ן בעיר מצוה לילך לבהכ"ן הסמוכה דפגע ברישא משום אין מעבירין עה"מ דדוקא באשה הוא דאמור רבנן למדנו קבול שכר פסיעות וכו' משום דאינה חייבת להתפלל בבהכ"ן אבל גברא דבר חיוב הוא אין לו להעביר על המצוה וכתב שכן הוכיח בספרו גזע ישי מערכת האלף סי' כ"ז ספר הנ"ל אינו מצוי עתה בידי ואם זכרוני אינו מכזיב חיליה דר הוא מההיא דמנחות ס"ד ע"ב דמביא עומר מהקרוב משום אין מעבירין עה"מ ואמאי לא נימא דיביא מהרחוק משום

ש"פ ואי משום הא לא איריא עיין להרב זל"א אביגדור א"ח סי' יו"ד דאוקים להההיא דש"פ בסוטה כ"כ וב"מ ק"ז דלא עברה דרך אותו בהכ"ן ושוב הביא סוגיית העומר ולא נרגש ממנה וברור דס"ל דההיא דעומר היינו בעובר דרך הקרוב וכן תי' מ"מ בס' מנחה טהורה שם באותה סוגיא.

ואם תי' זה דחוק בעיניך דלישנא דמתני' לא מצא יביא מ"מ משמע דאין שום מציאות להביא מהרחוק אלא כשלא מצא כלך לדרך זו שכ' הרב דרכי שלום ד' קכ"א ע"ג ציינו הרב פתח הדביר בסי' ץ' אות ה') בשם מרן חיד"א בפ"ע לחלק בין כשמתבטלת המצוה מאותו מקום כי ההיא דעומר כשאין המקום מתבטל ממצוותו כי ההיא דב' בכ"ן עי"ש ובין למר ובין למר אין לנו הכרח היפך סברת הרב מג"א דס"ל דיש לילך לבהכ"ן הרחוקה ורבנן בתראי נמשכו אחר סברתו עיין להג' מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' ץ' אות י"ב והרב חיי אדם כלל י"ז ול': אף גם זאת זה שנים שמעתי מידיד נפשי מחו"ר דורינו הרשומים רב"א בעמיה יצ"ו הלא הוא אמר לי אשר חלק בחכמתו עליה דרב גזע ישי ושהעלה כהרב מג"א וע"ע להרב דברי מנחם בד' ל"ו ע"ד אף הוא היה מתכוין לחלק יצא בין ההיא דעומר להההיא דש"פ דשאני התם דהאלמנה הניחה בהכין והלכה לבהמ"ד שקדושתו חמורה ובכי הא ליכא משום אין מעבירין עה"מ וכמ"ש תוס' יומא ל"ג ע"א ע"כ ולפי דבריו בב' בכ"ן שקדושתן שוה הדרינן למילתין דאין מעבירין עה"מ אלא דלי הכותב אין דבריו נראים דא"כ היכי ילפינן מינה שכר פסיעות הלא מן הדין היתה מוכרחת לעשות דעדיפא מינה וכדמשמע מדברי תוס' יומא הנ"ל בסוד"ה אין גבי תדיר ושאינו תדיר עי"ש וק"ל: וכתב בס' לב חיים ח"ב סי' ק"ן (בד"ה ונראה) בשם הרב ספרי דבי רב בס' ראה ד' רכ"ד ע"ג דמ"ש בגמרא דיש שכר סיעות למי שיש לו בהכ"ן בסמוך והולך לרחוקה זהו דוקא לע"ה אבל ת"ח יותר טוב שילך להסמוכה כדי שלא יתבטל מלימודו ע"כ וקצת נראה דקאי בשיטת הרב מג"א הנ"ל קץ אין מעבירין עה"מ אי דוחה לתדיר או אמרי' תדיר קודם עיין להג' קרבן נתנאל בסוף מגילה ומ"ש ע"ד מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ק"מ ועיין להרבנים דברי מנחם סי' תרפ"ד עה"ש ומחצ"ה סי' קמ"ז סו' סקי"א ופתח הדביר סי' כ"ה:

קצא אל תקרי לא שייך אלא כשמשנה אבל כשמוסיף לא הרב יבין שמועה ה"ד הרב מש"ב אות נו"ן והשיגו ממ"ש א"ת כי אין בלתיך וכו' שברת שרבבת בושש באו שש מורשה מאורסה כלו תפלות כל אלו צבאם צביונם כסות עינים כסיות עינים דבכולהו איכא תוס' וקאמר את עי"ש וע"ע מגילה כ"ח ע"א א"ת משנאי אלא משניאי וקמא י"א ע"ב א"ת ישלמנה אלא ישלימנה ובמשק ביתי שם מבואר דגם הוספת יו"ד מיקרי תוס'

לענין זה וע"ע מנחות מ"ג ע"ב בתוס' ד"ה שואל ונלע"ד דכונת הרב לחלק בין היכא דמשוה הענין דאז שייך שפיר א"ת בין איכא תוס' בין ליכא תוס' אבל כשאינו משנה הענין רק שמוסיף אות והענין נשאר כמשמעותו כי ההיא דסנהדרין כ"ב א"ת מוציא אסירים אלא כמוציא אין שייך בזה לומר אל תקרי ובזה מתיישב שפיר דוכתי הנז"ל וק"ל: קצב אין שליח לד"ע הרב קהלת יעקב בתוס' דר' אות ה' הביא מ"ש הרב סמ"ע רצ"ב סק"ט דכשאין לשליח לשלם משלם המשלח ושהרב תוס' יו"ט סו"פ המפקיד השיגו עיין שם ועוין להרש"ך שם בסק"ד ולענ"ד מדברי תוס' רי"ד לקידושין מ"ב ע"ב אמ"ש בש"ס והא דתנן השולח את הבערה וכו' ואמאי נימא שלוחו ש"א כמותו מתבאר יפה דכשאין לשליח לשלם פטור המשלח שכ' וז"ל אע"ג דשליח לא מצי לאיפטורי כיון דהוא פיקח נפ"מ דאי ליכא לאשתלומי מניה מפרע מן המשלח עכ"ל והיינו לסברת המקשה דגם במידי דעבירה אמרי' שילוחו כמותו ומינה דלשינויא דש"ס דאין שלד"ע גם בכה"ג אינו משתלם מן המשלח וק"ל קצג אין שליח לד"ע אי באיסורין דר' אמרי' דיש שלד"ע הרימ"ט בח"א הניחו בספק וכן המוצל מאש סי' ל"ה עכ"ד הרב יד מלאכי בכללי דינים אות י"ג ותשו' הר' מהורימ"ט הלא היא בח"א סי' קט"ז ועיין להרבנים מש"ל פ"ב מהל' רוצח ופ"ה מהל' מלוה הי"ד ושעה"מ שם נו"ב ח"א אה"ע סי' ע"ה מלא הרועים מער' שליח לד"ע אות ז כסף נבחר כלל ק"ן בפסק סוף אות למ"ד ארעא דרבנן במערכה זו ישרי לב מ"ז ע"ג אות ב"ן ומדברי הרדב"ז בשו"ת החדשות סי' רי"ד שכ' במשחק בקוביא ע"י שליח דשליחו כמותו כעי"ש אין להכריח דמשום דאיסור משחק מדר' קאמר דשלוחו כמותו ולא אמרי' דאין שלד"ע דזה אינו כמ"ש לקמן אות קצ"ז קצ"ח ועיין בענין זה להרב חיים מדבר ביו"ד סי' ק"ח ד' נ"א ע"ג ובס' אפריון שלמה בד' י"ח אות יו"ד כ' מסתברא דגם בדרבנן אמרי' אשלד"ע כמ"ש המל"מ.

ל"מ להרמב"ם דס"ל דקאי באיסור עשה דעפה"ת ול"ת דלת"ס. אלא אף להרמב"ן דס"ל דאין באיסורי דר' עשה ול"פ.

עכ"פ כיון שציוה השי"ת לשמוע דב"ח ממילא שייך לומר דה"ר ודה"ת דמ"ש. ומ"ש האד"ר בזה אין דמיונו עולה יפה עי"ש ולקמן אות שצ"ט וק"ל ועיין שושנת העמקים כלל יו"ד ד"ה ודע שנסתפקתי.

שם אריה בשו"ת יו"ד סי' מ"א: קצד אין שלד"ע עיין להג' שיבת ציון סי' נ"ג שכ' השואל דבנכרי המושכר לישראל שמוכרח לעשות ציווי אדונו יש שלד"ע והוא ז"ל כ' דע"כ לא נחלקו אי קי"ל כר"ח או כר"ס בפ"ק דמציעא יו"ד ע"ב אלא בשליח ישראל אבל בשליח נכרי כיון דאין שליחות לנכרי פטור המשלח והכריח כן ממ"ש הרא"ש דלא מצינו

שלד"ע אלא חצר ולא אמר דאיכא נמי נכרי המושכר וכו' ונראה דאין כונתו להכריח זה לדברי הכל גם להפוס' כרבינא לחלק בין שליח בר חיובא וכו' דלפי האמת אין ראיה מהרא"ש דהוא פוסק כר"ס ומשו"ה כ' דליכא אלא חצר אבל לדעת הפוס' דבשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו הא ודאי פשיטא דלאו דוקא חצר כמובן אלא כונתו להשיג על ד' השואל דמדיהיב טעמא שמושכר לאדון שלו משמע דבא לומר אליבא דר"ס דבע"כ מותיב ביה לכן השיגו עפ"י מדותיו מדברי הרא"ש דפס' כר"ס ואמר דלא מצינו שלד"ע אלא חצר וי"ל דהרא"ש לא בא למעט מציאות מעלמא אלא למעט מאי דאתמר בש"ס אליבא דבר פלוגתיה דר"ס ואי נמי דהיא היא והיינו מושכר והיינו חצר וחצר ודדמי ליה קאמר וק"ל זה אפשר לדחות לדעת השואל אך באמת על הרב השואל יש לתמוה דתפס הטעם משום דדברי הרב וכו' וא"כ ל"ל למימר דבנכרי המושכר וכו הלא אפילו בנכרי דעלמא כיון דלא שייך ביה איסור כלאים יש שלד"ע דליכא למימר דברי הרב וכו' ועיין להג' שבות יעקב ח"א סי' קס"ד בדומה לנדון זה בדבר שאין הנכרי מוזהר עליו דמסיק דיש שלד"ע מתרי טעמי אי משום דקי"ל דבשליח לאו ב"ח ישלד"ע ואי משום דפסק הרמ"א סי' שפ"ח סט"ו דאם מוחזק בכך אמרי' י"ש לד"ע ולפי"ד הגם דבנכרי בעלמא באיסור כלאים דמיירי הרב השואל אין שייך לומר שמוחזק בכך מ"מ במושכר לישראל ודאי חשיב כמוחזק בכך דאין ספק שיעשה ציווי אדונו ואיהו לאו בר חיובא ויש לחייב שולחו וק'"לועיין להגאונים מש"ל ושעה"מ ומלא הרועים במע' שליח לד"ע אות י"ג וחק"ל א"ח סי' ס"ה רימזו בפתח הדביר ח"ג ד' קע"ט ע"ד ומרן מוהריט"א בפ"ד דבכורות אות ל"א האריך להוכיח דאף אם ציוה לאשתו ועבדו שכפופים לעשות ציוויו אמרינן אשלד"ע עי"ש: קצה אין שלד"ע ובע"ז יש שלד"ע כן הכריח הר' דרכי שלום ד' ק"ג ע"ד ממ"ש בע"ז ד' ב"ן מדפלחו ישראל לעגל וכו' שליחותייהו דישראל קא עבדי אלמא בע"ז י"ש לד"ע עי"ש ועיין להרבנים מח"א הל' שילוחין סי' י"ד וז"ל ואין להק' דאשלד"ע דבגוים לא אמרי' כן וע' תה"ד סי' רצ"ט.

ובאד"ר מער' זו אות ו' ועפ"ד שם דבין למר ובין למר אין להוכיח מסוגייא ההיא לחלק בין שאר איסורין לע"ז דלמר הטעם הוא משום דבנכרי בנכרי ישלד"ע ולמר התם לאו משום שליחות נגעו בה דהא אין שליחות לנכרי ועיין להג' ברכ"י אה"ע סי' ה' אות טו"ב ויעיר אזן אות ה"ן ד"ה גם ונעלם כ"ז מהרב דר"ש ותימה ששם ד' ק"ד ע"ב הביא דברי הרב אד"ר ולא יעיר דנסתרה דרכ"ו בהוכחתו מסוגייא דע"ז לפי מ"ש הרב אד"ר ועיין להרב צרור החיים פ"ג מהל' ע"ז דמבין מההיא דמדפלחו ישראל לעגל וכו' דה"ה לענין שליחות חייב המשלח וכבר כתבו הרבנים ברכ"י ועפ"ד שם ושמן המשחה ד' י"ט ע"ד

דלאו שליחות ממש הוא יעי"ש ועיין ג"כ בגיליון הש"ס על הירושלמי רפ"ו דמס' דמאי חת"ס א"ח סי' פ"ד ובברכי יוסף א"ח סי' תל"ד אות ה' ד"ה הגם הלום: קצו אין שלד"ע אם השליח מוחזק שיעשה העבירה לא אמרי' בזה אין שלד"ע עיין ח"מ סי' שפ"ח סט"ו בהגהה שבות יעקב ח"ג סי' קס"ד ומה שיישב הרב דרכי שלום דף ק"ג ע"ב דרכי הרב לח"מ פ"ג מהל' ע"ז ה"ט עיין להרב טל אורות בתשו' אה"ע סי' א' ד' י"ד ע"ג ובמלא הרועים מע' שלד"ע אות ט"ז מסכים לזה ובאות י"ז אך חילק בין עבירות שבין אדם למקום לעבירות שבין אדם לחבירו עי"ש מילתא בטעמא וכ"כ הרב מוהר"ם די בוטון סי' ח' ה"ד הרב אהלי יצחק בשו"ת ח"מ סי' מ"ו ועיין בזה פתח הדביר בח"ג סי' ש"ד אות ג' שושנת העמקים כלל יו"ד ד"ה שאלה.

קצו אין שלד"ע חידש הג' מח"א בהל' שילוחין סי' ט' דבאיסור שבודה אדם מלבו כגון שבועה נשבע שלא לקדש וקידש ע"י שליח חשיב שלוחו ולא אמרי' אין שלד"ע דהג' מלא הרועים במע' שלד"ע אות י"ט פקפק ע"ז מדלא המציא רבא בקידושין מ"ג נזיר שאמר לאחר שתה יין דבכה"ג שאין האיסור מצד עצמו ישלד"ע ולא הי' צריך לאשכוחי אליבא דמ"ד ישלד"ע וכן בנודר מן היין עי"ש כונתו דהו"ל לרבא למימר דנזיר שאמר שתה יין ושתה אינו חייב: הנזיר משום דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב ולעד"ן פשוט די"ל דאם היה אומר רבא חידוש דין זה אליבא דהלכתא היה אפ"ל דדוקא לדידן דבעלמא נקיטינן אין שלד"ע ורק באיסור שבודה הוא דישלד"ע אמטו להכי בזה נהנה וכו' חזר הדין להיות כבעלמא לומר דאין שלד"ע משום האי סברא דל"מ זה נהנה וכו' אבל למאן דאית ליה בכל התורה דישלד"ע אף דאיכא סברא אלימתא דדברי הרב וכו' הוה אמינ' דה"ה לדידי' גם בזה נהנה וכו' אית ליה שלד"ע אהכי אשמועינן רבא דבכה"ג ודאי לכ"ע זה נהנה וכו' לא אמרי' ובל"ז ל"ז להבין מה ענין שלד"ע לכאן דאיזו עבירה נעשה בשתיית יין מי שאינו נזיר ואינו מודר עפ"י ציווי הנזיר או המודר דלפי הנר' אין כאן מעשה עבירה כלל ולא דמי לשליח המקדש למי שנשבע שלא לקדשה דכיון שהקידושין חלין כאילו קידשה הוא עצמו שכך שורת הדין דהקידושין חלין בין על ידי עצמו ובין על ידי שליחו אם אנו אומרים דחל שליחותו א"כ איכא עבירה אבל הכא הנאת גרונו של שותה מי חשיבא כאילו נהנה הנזיר או המודר אתמהא.

ועיין להרב טל אורות בשו"ת אה"ע סי' א' שלא זכר שר בענין זה להרב מח"א כיעי"ש והרב קהלת יעקב בתוס' דר' אות ה' בסופו כ' דהרבנים מוהר"ם ומוהרימ"ט לא ס"ל כהרמח"א עי"ש והנה מזמ"ר כתוב אצלי דמתשו' הרדב"ז החדשות סי' רי"ד שכ' שמי שנשבע שלא לשחוק בקובייא אסור לשים שליח לשחוק דשלוחו שא"כ כעי"ש אין

להכריח דבאיסור שבועה לא אמרי' אין שלד"ע דהתם לאו לענין חיוב ופיטור וקיום וביטול המעשה קאמר אלא לענין איסור ובכל איסורין דקי"ל אין שלד"ע אסור לומר לחבירו שיעשה דבר איסור וענוש יענש בד"ש כדאמרי' בקידושין דמ"ג דינא רבא ודינא זוטא איכא בנייהו עי"ש ולפי זה לכאו' קשה ע"ד המוהר"ם שהביא בקה"י שמי שנשבע שלא לשחוק אינו יכול ליתן לחברו לשחוק בעדו דשלוחו שא"כ אף דקי"ל אין שלד"ע הא מסקי' דה"מ היכא דשליח בר חיובא ולית הלכתא כר"ס דאמר אי בעי עביד וכו' ע"כ דלמה הוצרך לומר דלית הלכתא כר"ס דאף אי נימא כר"ס דכל היכא דאי בעי עביד וכו' אמרי' אשלד"ע מ"מ אסור ניתן לחברו לשחוק בעדו דאף דאשלד"ע איסורא מיהא איכא. וס' שו"ת מוהר"ם אמ"א. אך לפי מה שאני מבין ממ"ש בשמו בקה"י והשיב דשלוחו מיקרי וכאילו שחק הוא עצמו הוי וכו' ע"כ.

דר"ל דחשיב שינוחו ועובר משום שבועתו כמו בישראל שקדש מגורשת בשליחות הכהן למאן דס"ל דכל שאין השליח בר חיובא לא אמרי' אשלד"ע וחייב המשלח. והכא נמי ס"ל למוהר"ם דעובר המשלח.

משום דלא קי"ל כר"ס (דאי הוה קי"ל כר"ס נהי דאיסורא מיהא איכא מ"מ אינו אלא משום גרמא בעלמא אבל לא חשיב כאילו הוא עצמו עשה איסור) אלא כרבינא דהיכא דשליח לא ב"ח לא אמרי' אשלד"ע: שו"ר דאין זה פשוט דאיכא איסורא מיהא בגוונא דאשלד"ע וכמה דיות נשתפכו בזה וצריך להתיישב במ"ש הרבנים ש"ך בח"מ סי' ל"ב סק"ג ומש"ל רפ"ב מהל' רוצח וטל אורות בשו"ת אה"ע סי' א' ד' י"ד ע"ג ואילך (ובקה"י שם בחי' החמישי ציין בזה שו"ת חו"י סי' קס"ו ואמ"א וקצ"ת שלא הביא דברי הש"ך ומל"מ הנ"ל) ושו"ת שו"מ מהדו' ג' ח"ג סי' קס"ז ובשו"ת אגודת אזוב מדברי ד' ג' ע"ג ד"ה איברא וכו' כ' דהאמירה לנכרי פועל אסור מה"ת לפמ"ש המח"א דפועל יש שליחות לנכרי ואין להק' דהא אשל"ע וכו' דמ"מ איסורא איכא כמ"ש דינא רבא ודינא זוטא א"ב עכ"ד ולמה שכתבתי לעיל ע"ד המה"ר שכתב לפקפק ע"ד המח"א כנז"ל עיין בנו"ב מהדו' קמא אה"ע סי' ע"ה ושם בד"ה והנה בגוף הדבר וכו' כ' להכריח דקי"ל כמ"ד דתלי באי בעי עביד מדלא המציא רבא אליבא דהלכתא טמא שאמר לטהור אכול קדשים ומדמי לאיש שאמר לאשה אקפי לי קטן וכו' עי"ש ודוק: וראיתי בשו"ת תפארת יוסף בא"ח סי' כ"ה בהגהת כליל תפארת אות א' כ' דהב"מ אה"ע סי' ק"ך ס"ל דגם בשבועה שייך אשלד"ע ונעלם ממנו דברי מח"א הנ"ל ונ"ל להסביר טעם המח"א דהא דאמרי' אשלד"ע והמעשה בטל הוא משום דכ"מ דאמ"ר ל"ת אי עביד ל"מ וכמקח שנעשה באיסור דבטל.

וידוע מ"ש התוס' דבאיסור שבדה מלבו לא אמרי' כ"מ דאמ"ר ל"ת אי עביד ל"מ וממילא בשבועה לא אמרי' אשלד"ע דהוי איסור שבדה מלבו עכ"ד. ועם כי לא נפניתי לעיין בזה ואני אמרתי בחפזי לפום ריהטא לפי"ז נפלנו ברברוותא דהא סברת התוס' הנ"ל דבשבועה וכיוצא לא כ"מ דאמ"ר ל"ת אעל"מ אינה מוסכמת וכמו שמתבאר מתוך מה שרשמתי לקמן במע' הכ"ף אות ז"ן וגם אינו פשוט דקי"ל כרבא דאמר אעל"מ כמו שמתבאר ממה שרשמתי שם אות ס' אך לפי ענ"ד הם שני עניינים נפרדים ולא תלו זה בזה.

וראיתי להג' עמודי אש נרו בד' פ"ב אות ל"ה שכ' וז"ל ביו"ד סי' רי"ז סמ"ח הנשבע שלא יצחוק אסור גם ע"י שליח ובש"כ שם סקל"א נר' שמסכים לזה וצ"ע דמקורו הוא מתשו' מוהרמ"מ סי' תצ"ג ובח"ג סי' רי"א ומבוא' שם דהוא משום דקי"ל כרבינא דתלי בבר חיובא אבל לר"ס דתלי באי בעי עביד מותר ע"י שליח דאשלד"ע א"כ הש"ך שפס' בח"מ סי' קפ"ב כר"ס איך מסכים כאן למוהר"ם וצ"ל דכאן אזיל לשיטתו שביו"ד סי' ק"ס ס"ק כ"ב דפוס' כרבינא וכו' ועי"ל דס"ל כהמח"א ובאיסור שבדה מלבו לא אמרי' אשלד"ע.

ובקה"י השיגו מדברי מהר"ם הללו ואינו השגה כלל דהא המח"א בעצמו הביא דברי מוהר"ס ש"ל דמוהר"ם כ' כן לרווחא דמילתא דאפי' נימא דבאיסור שבדה מלבו אמרי' אשלד"ע עכ"ז אסור בכאן דתלי בב"ח עכ"ד נרו הנה מ"ש שהש"ך נר' כמסכים בס"ק ל"א למוהר"ם וכו' עיינתי שם ולא מיירי בזה.

ובס"ק מ"ד דמיירי בזה הנה הוא רק מראה מקום לענין זה אך אף אי נימא דהכי ס"ל (מסתמא כיון שלא חלק על דין שפסק הש"ע ודרישה וב"ח שציין) מ"מ נר' דל"ק על הש"ך אף למאי דפסק בח"מ כר"ס לפי שיטתו שבסי' ל"ב סק"ג הנ"ל דמשמע ליה בפשט הש"ס דינא זוטא וד"ר א"ב) דלכ"ע אף דאשלד"ע חייב בד"ש ובמידי דליכא חיובא איסורא מיהא איכא מד"ש ולכן אסור לעשות ע"י שליח.

ומ"שע"ד הקה"י דאינו השגה דהמח"א עצמו כבר הביא לדברי מוהר"ם הנה שו"ת מוהר"ם אמצ"א לראות דב"ק כי במח"א הביא מ"ש בסי' רצ"ט דפסק כרבינא ולפי הנר' לא זו היא התשו' דאיירי בה הקה"י שהוא ציין סי' תצ"ה. ובעמודי אש ציין סי' תצ"ג וח"ג סי' רי"א על כן לא מצינא לאישתעויי מידי ועכ"פ מוכח דמוהר"ם לא ברירא ליה ס' המח"א ואמטו"ל הוצרך למאי דקי"ל כרבינא וק"ל וע"ע בעיקר כללין בס' פרת יוסף להג' מסלאנים בתשו' סי' ט': קצח אין שלד"ע ומ"מ בד"ש חייב בדינא זוטא וכ' הרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות ה' בשם הריטב"א דדוקא אם שוכר שליח לעשות העבירה אבל אם עושה שליח בדיבור בעלמא פטור אף בד"ש וציין חו"י סי' קס"ו ועיין להרב מש"ל

ז"ל בפ"ב מהל' רוצח ומתברר אצלי מתשו' הרדב"ז החדשות סי' רי"ד דמ"מ איסורא מיהא איכא בכל גוונא דכל דבר שאסור לעשות אסור לומר לעשותו אפי' בדיבור בעלמא דשש"א כמותו עי"ש ועיין למרן חיד"א בשיו"ב יו"ד סי' ק"ס אות י"ב ודוק ובדברים דקי"ל יש שלד"ע וחייב המשלח בדיני אדם חייב השליח בד"ש מיהא עיין להרב שמע יעקב פר' יתרו ד"ה ובכן עפ"י הקדמות וכו' ועיין למרן הב"י ביו"ד בבדה"ב סוס"י זק"ן לענין חיוב דינא זוטא בדיני שמים: קצט אין שלד"ע אי אמרי' דהמעשה נמי בטל הרב קהלת יעקב בפוס' דר' באות ה' בחילוק הז' פשיטא ליה מדברי תוס' פ"ק דב"מ ד' יו"ד דכיון דאשלד"ע מעשיו בטלים ולפי הנר' כונתו למ"ש תוס' שם בסוד"ה דאמר לישראל עי"ש ולכאו' י"ל דהרי התוס' מספק"ל דין זה ולשינוייא קמא משמע דלא ס"ל הכי אך בפסקי תוס' שם איתנהו לתרי שינויי עי"ש ועין בזה להרב טל אורות בשו"ת אה"ע סי' א' ד' י"ג ע"ד והזכיר שם שו"ת מוהרימ"ט סי' קט"ז מוצל מאש סי' ל"ד ועיין נודע ביהודה ח"א אה"ע סי' ע"ה ואילך ובשו"ת רבינו עקיבא איגר סי' קכ"ט ד' קכ"ו סו' ע"א ועיין שושנת העמקים כלל יו"ד ד"ה ודע שנסתפקתי וכו' שכ' דאי אמרי' בדרבנן אשלד"ע אם אמר לחברו קנה לי שדה זו בשבת אין כאן קנין ואי יש שליח קנה וכן כהן שאמר קדש לי חלוצה וכדומה ע"כ הנה פשי"ל כהרב קהלת יעקב הנ"ל ועיין פר יוסף להג' מסלאנים בתשו' סי' ט' שו"ת בית יהודה הנד"מ להרב מוהר"י אשר בסי' ב' ועל מ"ש הנו"ב בסוס"י ע"ז דדבר זה שהמעשה בטל לא נמצא במשל"מ ולכן שפך חמתו ע"ד מחותנו שהביא שם ברס"י ע"ו כיעי"ש הנה מצאתי להג' חתם סופר בתשובתו שבס' יד יוסף (דיטאש) בסוס"י י"ז שכתב וז"ל ומ"ש פרו"מ שסברת הנו"ב מבוארת בס' מוהרי"ט אמת כן הוא ולזה נתכוון הג' מוהר"י הארעוויץ שכתבו בשם משנה מלך היינו משל"מ פ"ב מהל' רוצח דרמז על מוהרי"ט הנ"ל ובנו"ב אישתפיך חמימי שלא נמצא כן במל"מ והיה לו לדונו לזכות ודעת החתם סופר שם בנדון הנו"ב הנ"ל לחלק בין עשאו שליח סתם (שלא הקפיד שיגרשנה בע"כ) בזה אם גרשה בע"כ אין השליחות בטל ולא מיקרי שלד"ע ואם הקפיד לגרשה בע"כ דוקא אין שלד"ע.

גם הרב פ"ת באה"ע סי' קי"ט סק"ו כ"כ בשם הג"מ ועי"ש שמצא דברי המשל"מ בפ"ג מהל' גנבה ה"ו וציין שו"ת מוהרימ"ט סי' קט"ז הנ"ל ודברי המח"א בהל' שלוחין סי' ט': ר אין שלד"ע אי אמרי' כן בשליח קטן או דמי לחצר דבע"כ עביד עיין להרב דרכי שלום ד' ק"ג ע"ג מ"ש ע"ד הרב הנמק"י בזה ש"ך ח"מ סי' קפ"ב סו' סק"א ישרי לב ד' מ"ז אות נ"א שו"ת הרדב"ז החדשות סי' תל"ב: רא אין שלד"ע בדבר שיש בו מצוה ועבירה אי אמרי' דמיגו דיש שליח להמצוה ישלד"ע שבה או לא.

עיין בס' ידות נדרים ביד שאול סי' ר"ס סק"א שצדד בזה ובתשו' שואל ומשיב בח"ג סי' קל"ז כ' בפשיטות דהיכא דעושה מצוה לא אמרי' אין שלד"ע ועיין דרכי שלום ד' ק"ג ע"ב שהק' להפוס' כמ"ד דתלי באי בעי עביד מאי פריך בנדרים ל"ו ע"ב אההיא דתורם את תרומותיו אי לדעת בעל כרי הא קא מתהני דקא עביד שליחותיה וכו' הא כיון דאי בעי עביד וכו' אשלד"ע עי"ש ואי נימא כמ"ש בשואל ומשיב את"ש ועיין בזה בקובץ יגדיל תורה קונטריס יו"ד ד' ע"ר אות י"א וד' ער"ב ע"א בהשמטה: רב אין שלד"ע היכא דליכא איסורא אלא משום לפני עור אי איכא משום שלד"ע עיין בשו"ת רבינו עקיבא איגר סי' קכ"ט ד' קכ"ו ע"א ועיין באורך בענין זה בשו"ת נודע ביהודה ח"א באה"ע סי' פ"א אות א' ואילך: רג אשת איש שזינתה דאסורה לבעלה אפי' אם סברה דמותר לזנות כמ"ש באה"ע סי' קע"ח בהגהה כ' מרן חיד"א ביעיר אזן מערכת הסמ"ך אות כ"ט דממוהריק"ו שרש קס"ח מוכח דאסורה מדאורייתא ומתשו' הרשב"א ח"א סי' א' קפ"ט משמע דהוא קנס מדר' דהוה לה למידק והשיג על הג' נו"ב בא"ח סי' ל"ה שכ' דנשי לאו דינא גמירי שנאסרה על הבעל ואומר מותר לא גרע משוגג ונעלם ממנו פסק מור"ם הנ"ל ע"כ ועיין שו"ת נו"ב תניינא יו"ד סי' קס"א ד"ה ולכן ובאה"ע סי' ח"י ד"ה ומעתה ובהורמנותיה דמר נלע"ד דגם מהג' נו"ב לא נעלם זה ואין כונתו אלא לומר דהויא שוגגת והגם דאסורה לבעלה הא מיהא לגבי דידיה ליכא אלא איסור בשוגג וא"כ לדעת הרא"ש אינו חייב להודיע כדי שיגרש הבעל דכיון דאין שניהם עושים איסור רק בשוגג אין צריך להודיע משום כבוד הבריות כיעי"ש ועיין להג' חת"ס אה"ע ח"ב סי' צ"ח ויש שם ט"ס שציין מוהריק"ו שרש קי"ז והוא קס"ח ועיין להרב באר המים בשו"ת יו"ד סי' ד"ן ד' ל"ד ע"ב. ומה שהק' על מוהריק"ו שאיך אפשר דאשה אינה יודעת דאסורה לבעלה ע"י זנות וכו' אומר אני אטו כולהו גברי מי ידעי ואיכא טובא דלא ידעי דאסורה לבעלה ונר' דלשונו אינו מדוקדק וכונתו להק' עמ"ש מוהריק"ו באשה שזינתה ברצון תחת בעלה ולא ידעה שיש איסור בדבר דמשמע דכסבורה שמותר לזנות וכמו שהעתיק לשונו מור"ם בסי' קע"ח הנ"ל אהא הוא דק"ל דחסר מציאות כזה ומה שהק' עוד דכל כה"ג הו"ל למידק והביא שו"ת הרשב"א הנז"ל עי"ש לא ידעתי מאי ק"ל דהרי לפי האמת גם מוהריק"ו אסרה ואי ק"ל דלמה ליה למוהריק"ו לאוסרה מטעם דמתכונת למעול מעל באישה ת"ל משום דהו"ל למידק הא ודאי לק"מ דמה"ט דהו"ל למידק אינה אסורה אלא מדרבנן ומר הוא דאמר טעמא רויחא דאסורה מדאורייתא משום דמעלה מעל באישה קרינן בה וכמ"ש מרן חיד"א שם וק"ל ועיין להר ישרי לב ד' ל"א ע"ד אות י"ב וד' מ"ה ע"ב אות ד' ס' דבי רב שציין בענין זה ומכל הנז"ל הוה קלע"ד ע"ד הרט"ז א"ח סי' קצ"ו שכ' דאשת

איש שזינתה בשוגג הו"ל כאנוסה עי"ש והוא היפך כל הנז"ל דלכ"ע מיהא אסורה או מדאו' או מדר' והוה תמיה לי על הרבנים מאמ"ר ונהר שלום ובירך משה סי' ו' וסי' ז' דשקו"ט ע"ד הרט"ז ולא נרגשו מזה.

עד שראיתי מ"ש הרב פתח הדביר ח"ב סי' קצ"ו בענין זה באות ג' דכונת הרט"ז הוא בסברה שהוא בעלה דבכה"ג מותרת לבעלה (כמ"ש הרמב"ם ופסקו הרמ"א בסי' קע"ח) עי"ש: רד אין איחע"א הרב מלא הרועים במערכה זו אות ב' כתב דר"מ ס"ל איסור חע"א באיסור כולל חולין ק"א ע"א ולענ"ד טפי הו"ל לאתויי מתני' דיש אוכל אכילה אחת וחייב ד' חטאות בכריתות י"ג ע"ב דשמעי' לר"מ דאית ליה כולהו תלתא איסור כולל איסור מוסיף איסור בת אחת כיעי"ש וכרש"י יבמות ל"ד ע"א: רה אין איסור חע"א ר"ש ס"ל באיסור בת אחת איסור חע"א עיין יבמות ל"ד ע"א ומוקים לסת"ם אליביה: רו אין איסור חע"א הא דאין אחע"א אלא באיסור כולל וכו' ה"ד למיחל עליה איסור שני אבל למיחל עליה טומאה אפי' בזה אח"ז חל הרדב"ז בשו"ת החדשות סי' ל"ה: רז אמרו נאמר גם על אחד כריתות ד' י"א ע"ב ועיין מ"ש בכלל משום ר"פ אמרו ע"כ דברי הרב חק"ל בזכרונותיו בסו"ס ישרי לב ד' צ"ה אות ט' וחיפשתי שם במערכת המ"ם ולא מצאתי שדיבר בכלל משום ר"פ אמרו כמו שיראה הרואה ואולי הוא אות מ"ו מערכת המ"ם שנשמטה מהדפוס ומסוגייא דמס' כריתות הנ"ל ק"ל עמ"ש הרב יד אהרן בסי' ל"ח דהרא"ש בסוכה ד' כ"ו ע"א פסק כר"ש לפי שאמרו שם משום ר' שילה אמרו חתן פטור וכו' ש"מ דהוו רבים הובאו דבריו בס' יקהיל שלמה ד' ו' ע"א וכ' ולפי סוגייא הנ"ל אין מזה הכרח שהרי גם על יחיד שייך לומר לשון אומרו ועוד ק"ל אמאי הוצרך לזה הרי אפילו נימא דאמרו הוא יחיד האומר כן בשם ר"ש אפי' הכי לדעת הרא"ש חשיב רבים כמ"ש הרב שעה"מ בהל' יו"ט פ"ג ד"ה והבאתי לקמן במע' יחיד ורבים עי"ש.

ומה שהק' הרב יקה"ש מסוגייא דב"ק דף צ"ד ע"א משום ר' ישמעאל אמרו וכו' עפ"י דברימרן כ"מ והרב מוהריק"ו בפ"א מהל' מתנות עניים דחשבי ליה יחיד מילתיה דרי"ש עי"ש שכתב שגם הרב עו"ש הק' כן ע"ד הרב יא"ה לע"ד אחרי המחי"ר הם דברים תמוהים דמרן כ"מ לא כתב בפירוש דהוא יחיד נגד רבים ואולי יסבור דחשיב רבים ואלא מיהא טעמא בעי אמאי פסק כרבים האומרים בשם רי"ש ולא כרבים החולקים ומיהדר אטעמא כיעי"ש וגם תיבת אמרו לא הוזכר בדבר מרן הכ"מ כיעי"ש אולי לא הוה גריס ליה ולפי שיטתו טפי הו"ל להביא דברי מרן כ"מ פ"ט מהל' מלכים ה"ד שהזכיר שם אמרו בסוגייא דסנהדרין ד' ה"ן עי"ש ודו"ק ומהרב מוהריק"ו ג"כ אין ראיה אף דמפורש בדבריו דרי"ש יחיד מיהו עין רואה בדברי הרב שהעתיק בלשון הברייתא רי"ש אומר

וכו' ולא כגירסתינו משום רי"ש אמרו כיעי"ש וס' עו"ש אמ"א ומ"ש עוד דהג' קר"ן הגיה בדברי הרא"ש אין הל' כרי"ש ונמשך אחריו בזה דין רב המגיה נרו והק' על הג' קר"ן דלא ראה דברי מרן הב"י וכו' פלט קן קולמוסם דברים שלא בהשגחה דאין האמת כן אלא הרב"ח הוא דהגיה בדברי הרא"ש והרב קר"ן לא ניחא ליה בזה כיעי"ש ועיין להרב משק ביתי אות שי"ג ומש"ש בשם הרב קהלת יעקב ד' ק"ך ע"ב ספר קהלת יעקב שבידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוונים להדפוס ישן ולפי הנראה הוא מ"ש במע"ל ח"ב ד' ג' ע"ב מדפוס חדש אות מ"ג עי"ש ועיין כתובות ס"ט ע"א אמ"ר חנינא גדולה מזו אמרו מוציאין לפרנסה.

ועיין להרב תוי"ט פ"א דאבות מ"ה אמ"ם באשתו אמרו וכו' ועיין כתובות מ"ז ע"א משום ר"ן אמרו זכה הבעל וכו' וכ' שם הרא"ש דאין הלכה כמותו נגד רבים דהוא היפך מ"ש הרב יד אהרן בדעת הרא"ש ועיין הרא"ש פ"ד דגטין סי' כ"א מדאמר אמרו ולא אמר וכו' וצ"ע בכ"ז דנראה סתירה בדבר זה ולא נוכל להחליט הזה או זה ועיין יבמות ר"פ עשירי האשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעליך וכו' מוקמינן לה דאמר לה עד אחד וכ' נמק"י והובא שם בתוי"ט אע"ג דתני אמרו לשון רבים הא איתא רפ"ג דכריתות דאורחיה דתנא למיתני אמרו אפי' משום חד.

ובזה היה אפשר להרב תוי"ט ליישב קושיתו שבפ"א דאבות הנ"ל דלא מסתבר לומר דדוקא גבי עד הוא דשייך לומר אמרו על אחד ולא על התנאים דמאי שנא למרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' כ"ה אות ט"ז ולהרב מקנה אברהם בח"ב אות נו"ן: רח איסור סחורה בדברים האסורים באכילה אם הוא מן התורה רשמתי במערכת הסמ"ך אות ח"ן עי"ש: רט איסור מטומאה אי ילפינן עיין יבמות ד' ק"ג ע"ב והרב דרכי שלום ד' ס"ט ע"א וכ' הקשה דרבא אדרבא דביבמות אמר חלצה בסנדל המוחלט חליצתה פסולה דאיסור מטומאה לא ילפינן ואילו בפרק ג' שאכלו ד' נו"ן ע"ב יליף זימון מטומאה עי"ש ולא הו"ל למירמי הכי דהא ביבמות אמוראי נינהו אליבא דרבא ותלמודא מייתי במסקנא אמר רבא חליצתה כשרה והכי אזלא הלכתא כמו שיראה הרואה בדברי הפוסקים וא"כ יתכן דלמסקנא נקיטינן למילף איסור מטומאה אלא הכי הו"ל לאקשויי דמדברי רש"י במסקנא בד"ה חליצתה כשרה שכתב ולאו מילף הוא אלא גילוי מלתא הוא נראה בעליל דס"ל דגם למסקנא נקיטינן דלא למילף איסור מטומאה ואי הכי קשה אההיא דברכות. ועיין עוד ברכות ד' כ"ה ע"א גבי צואה עוברת דאי לאו דאיכא לחלק התם בקביעות וכו' משמע דהוה מודה רבא לאביי למילף מטומאה לק"ש ובשבת ד' קכ"ג ע"א אמר רבא מאן דמותיב וכו' מדלענין טומאה וכו' לענין שבת נמי וכו' עי"ש נר' דרבא ס"ל דילפינן

שבת מטומאה ובביצה ד' יו"ד ע"א אמר רבא לעולם למפרע וכו' משמע דמודה דילפינן מוקצה מטומאה לענין ברירה ובקמא ק"א ע"ב גבי חוותא מילתא משוה רבא איסור וטומאה אהדדי ובסוכה כ"ב ע"א יליף רבא דין חבוט רמי לסוכה מטומאה וכל זה היפך הנשמע מסוגייא יבמות הנז"ל לפי פירש"י ז"ל: אך באמת הכל מתוקן ומיושב עפ"י מאי דחזינא לה"ה מוהרי"מ בס' אהל יעקב במערכה זו אות ד' אסברה לן דע"כ לא אמרינן ביבמות איסור מטומאה לא ילפינן אלא בדבר שנאמר בקרא בהדיא לענין טומאה לא ילפינן מניה לאיסורא משום דטומאה חידוש הוא כמ"ש רש"י ז"ל אבל במאי דאמרי רבנן מסברא דנפשייהו בכי הא ודאי שפיר ילפינן מטומאה לאיסור אלו תוד"ק עי"ש באורך שהכריח כן מכמה דוכתי ולפי זה בכל הני דוכתי דלית להו ילפותא אלא מילתא דאמור רבנן הוא שפיר ילפינן ואין רצוני לומר דכולהו הנך דיני דאתמרו בטומאה אינם מן התורה אלא מדרבנן.

דאפילו בדינים שהם נהוגים בטומאה מדאו' שייך שפיר למילף איסור מנייהו כל דלא גלי קרא בהדיא ועיין לקמן אות רי"ד. ועפ"י דברי הרב הללו מינח ניחא לי מאי דהוה ק"ל מזה זמ"ר עליה דמרן מוהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד א"ח סוס"י א' דיליף אהל זרוק לשבת מטומאה וכן בס' חסדי דוד פ"ב דסוכה הביא דבריו הרב בית השואבה בדיני הישן בסוכה אות ז יליף אהל זרוק לסוכה מטומאה כיעי"ש דלכאו' הוא היפך כללין דאיסור מטומאה לא ילפינן והוה ניחא לי עפ"י דברי הרב משאת משה בחיו"ד סי' ב' הביא דבריו הרב יד מלאכי באות מ"ח דזו הלכה העלה דדיני איסור וטומאה כי הדדי נינהו וגמרי מהדדי וכן מורין במדרשא עי"ש אלא דאין ס' מ"מ מצ"א לראות ד"ק דמדברי רש"י במסקנא דיבמות מתבאר יפה דלכ"ע לא ילפינן איסור מטומאה זולת בגילוי מילתא וכדברי רש"י כ' הרשב"א והריטב"א כמ"ש זה הי"מ גדול אות מ"ו והרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות כ' הביא כן מתשו' הרשב"א סי' הע"ר.

אמנם לפי מ"ש הרב אה"י י"ל דברי הרב מוהרד"ף בהני דוכתי שתים זו כמובן. ובקה"י שם נצטער אותו צדיק דאיכא דוכתי טובא בש"ס דילפינן איסור מטומאה והביא מקומות הרבה בש"ס ופוס' עיש"ב וי"ל עפ"י דברי הרב אהל יעקב הנז"ל זולת ההיא דפ"ק דחולין יו"ד ע"ב דילפינן חזקה מהסגר וצריך לדחוק דאה"ן דמאן דלא יליף איסור מטומאה לא יליף חזקה מהסגר אלא מהלכה כמ"ש הג' מוהרש"א שם אליבא דרב אחא עי"ש והרב יבא הלוי ד' מ"ה ע"ב הק' ע"ד הרפ"ח יו"ד בכללי הס"ס אות ט"ו שכ' דלא ילפינן איסור מטומאה דמאין בא לו פשיטות זה דהלא בעירובין ל"ה ופסחים ד' ט' ילפי' מטומאה עי"ש דמי פומיה דמר כמאן דלא ידע סוגייא דיבמות ק"ג ע"ב הנז"ל ועיין בדרכי שלום

שם וק"ל והרב נחמד למראה בפ"ג דמס' כלאים ד' ע"ח ע"ג הביא דברי הרב מ"מ חיו"ד סי' ב' הנ"ל דאנן קי"ל איסור מטומאה ילפינן כדמסיק רבא דחליצתה כשרה וכ"פ הפוס' עי"ש כבר כתבתי דלפי דברי רש"י והרשב"א והרטב"א שכ' דגילוי מילתא היא אין שום הכרח מהמסקנא כמובן ובנחמ"ל שם בד"פ ע"ב הזכיר דברי רש"י ודעימי' הנז"ל ונראה כמגיד חדשות מעצמו שהרב מ"מ לא הרגיש בדברי רש"י ועי"ש שהק' על רש"י ודעימי' מהירוש' דכלאים ולפי דברי הרב אה"י הנז"ל אין שום סתירה כיעי"ש ויש להעיר עליו ועל הרב מקנה אברהם במ"ב אות ט' שלא זכרו דברי הרב קה"י הנ"ל כיעי"ש והוא חידוש וראיתי במקנ"א שם בשם רבינו שלמה שנסתפק אי ילפינן איסור מטומאה ותמה עליו מסוגייא דיבמות ק"ג הנז"ל עי"ש ולענ"ד יתכן דמספק"ל אי רבא דמסיק הלכתא דחליצתה כשרה משום דס"ל דילפינן איסור מטומאה הוא או משום דס"ל דגילוי מילתא היא וכמ"ש רש"י בגמ' וצריך לעיין בגוף דברי השיבולי הלק"ט שהזכיר שם ואמצ"א ומדברי ראב"ן שהביא הר' שמן המשחה ד' כ"ו ע"ג מתבאר יפה דס"ל דילפינן איסור מטומא' והוכיח כן מכמה דוכתי וחידוש הוא שלא הזכיר סו' דיבמות הנז"ל ובחפשי בס' חזה הוית להרב פתח הדביר בח"ב סי' ר"מ אות ח' דמיסתמיך ואזיל בתריה דרב משאת משה והביא תוד"ק ומבואר בדבריו וכדברי הרב נח"ל שם דכבר ראה הרב מ"מ גוף סוגיית הש"ס דיבמות ק"ג הנז"ל.

ועלה סמיך לפום מאי דפסיק רבא הלכה דכשרה אך בזכרונות הרב חק"ל אשר בסו"ס ישרי לב בד' צ"ו אות ק"א ציין בזה שו"ת מ"מ יו"ד ח"ג סי' ג' וכתב דאישתמיט מניה סוגיית יבמות הנז"ל דנראה דהרב מ"מ לא ראה סוגיא זו בתשובתו שבח"ג שהזכיר הרב חק"ל אף שבתשו' שבח"ב הזכירה כמו שנראה מדברי הרבנים הנ"ל ומי שנמצא בידו יבין האמת ובפה"ד שם הביא ירושלמי דחזקת הבתים סוף דין יו"ד דיליף איסור מטומאה עי"ש ומר בר"י דרב נר"ו הביא דברי הרא"ש ברכות פרק כ"מ אות י"ט דיליף איסור מטומאה עי"ש ולפי דברי הרב אה"י הנז"ל אין ראיה כיעי"ש וע"ש מ"ש בשם הרב פ"ת ח"ב סוס"י כ' ודוק.

ומדברי הרא"ש דפ' כ"מ הנז"ל י"ל כמ"ש ריב"ה בא"ח סי' תס"ז בשמו דאיסור מטומאה לא ילפינן כיעי"ש וכבר עמד באהי"ע שם ושם בסתר דברי הרא"ש בבכורות אההיא דכ' ריב"ה בסי' תס"ז ועי"ש ע"ש ליישב ואוקי באתרון:איך שיהיה מסקנת הרב אה"י דאיסור מטומאה לא ילפינן זולת בגילוי מילתא (עי"ש מ"ש עוד לחלק במסקנתו) וכן נראה דעת הרב חק"ל א"ח ד' רכ"ח הובא בנח"ל שם בסוד"ה גם עי"ש והוא חידוש שהרב פה"ד לא זכר מד"ק וכבר כתבתי דעת הרב מ"מ ונמשכו אחריו ישרי לב הי"מ ופה"ד ונח"ל

הנז"ל ומדברי ראב"ן הנז"ל נראה כן דילפינן איסור מטומאה ועיין מג"א סי' תס"ז ס"ק י"ד ובס"ק כ"ב ובמפרשים והרב בתי כנסיות ד' מ"ח ע"ד כתב והדבר שקול אי ילפינן איסור מטומאה או לא עי"ש והרב מים רבים בשו"ת יו"ד סי' ו' הביא סוגיא דחולין ד' מ"ג ע"ב ויצא לחלק דדוקא בההיא דהם דברים בלא טעם הוא דלא ילפינן עי"ש שלא הזכיר סוגייא דיבמות ק"ג ע"ב הנז"ל כנראה דנעלם מעיניו הנך רואה מערכה מול מערכה בזה והבא ללמוד דין מטומאה צריך עיון ומיתון רב כי בכל דהו אך חילק הדין משתנה וה' יאיר עינינו בתורתו הקדושה אמן שוב ראיתי בס' פתח הדביר ח"ג בסי' ש"ח אות יו"ד וסי' שי"ב אות ו' מ"ש באורך בענין זה עי"ש ד"ק ועיין יד דוד על יו"ד בסי' פ"א אות ל"ח מה שציין בזה והבין מדברי רש"י יבמות ק"ג דדוקא כשהוא גילוי מילתא בעלמא הוא דילפי ושלזה נוטים דברי הרר"י הוב"ד בשערי דורא סי' ז"ן וכו' ובשו"מ ח"ג סי' ג"ן ד"ה מ"ש ראיה וכו' כ' בפשיטות דילפינן איסור מטומאה ועי"ש בתניינא ח"ב סס"י מ"ד: רי איסור מטומאה לא ילפינן כתב הרב נחמד למראה בח"א ד פ' ע"ב דהירוש' ס"ל דכי היכי דילפינן איסור מטומאה כך ילפינן טומאה מאיסור עי"ש שהוכיח כך מהירוש' פ"ד דדמאי דיליף טומאה מאיסור ולא היה צריך לזה דכבר כתב הרב יד מלאכי באות מ"ה עדיפא מינה דאפי' למ"ד דלא ילפינן איסור מטומאה טומאה מאיסור ילפי' וקצ"ת שלא הזכירו ועיין מ"ש הרבנים אהל יעקב ד"ף ה' אסיקנא ומקנה אברהם במ"ב אות ט' וק"ל: ריא איסור מטומאה וכו' עיין להג' נו"ב בשו"ת יו"ד ח"א סי' כ"ו ד"ה ויצא לנו דין חדש וכו' ש"כ בתו"ד דמה"ת ודאי אין איסור חמור מטומאה ובודאי הוא מעוכל מה"ת עי"ש והבין מדבריו הרב שמן המשחה ד' ל"א ע"ב ד"ה גם וכו' דר"ל דהא דאמרי' איסור מטומאה לא ילפי' אינו אלא מדר' דמדאו' ודאי ילפי' ועפ"י הנחה זו הק' עליו מסו' דיבמות ק"ג ע"ב דמוכח בהדיא דס"ל לתלמודא דמדאו' איסור מטומאה לא ילפינן עי"ש ובמחכ"ת אומר אני דלא כיוון לזה הג' נו"ב כלל אלא כונתו כמ"ש קודם לכן בד"ה ודע וכו' דמדאמר רב האיי שאני טומאה דאפושי טומאה לא מפישינן מכלל דגם באיסורין אינו איסור תורה אלא חומרא מדר' ולא רצו להחמיר גבי טומאה שאילו היה הך דדג טהור שבלע דג טמא אסור מה"ת ל"ש לומר אפושי טומאה לא מפישינן וכו' עי"ש ודבריו נובעים מסו' הש"ס ביצה ז ע"א וכ"ת לענין טומאה נמי נגזור אפושי טומאה מדר' למ"פ עי"ש ולהרב אהי"ע ד' ד' ע"ב וק"ל ועיין תוס' בקמא ד' ק' ד"ה אומר לו ואע"ג דבכ"מ חמור איסור מטומאה וכו' ובחי' הרש"ש שם אחר זמ"ר ראיתי בשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ב סס"י מ"ד שכ' בשם ס' גבורת ארי דחילוק בין יסור לטומאה אינו רק מדר' והביא הך דביצה ד' ז' דמדרבנן לא מפשינן בטומאה וכ' ע"ד ולפע"ד ביבמות ק"ג אמרו איסור

מטומאה ילפי' וכו' משום דטומאה חידוש הוא וא"כ גם מה"ת י' בין איסור לטומאה ע"כ: ריב איסור מטומאה וכו' אם יש לחלק בין קולא לחומרא עי להרבנים קרבן אליצור קס"ז ע"ב מקנה אברהם במ"ב אות ט' בתי כנסיות ד' מ"א ע"ד ועיין פה"ד ח"ג שציינתי באות ר"ט: ריג איסור מטומאה ע"י היקש וג"ש ילפינן מדאמרי' יבמות ק' וסנהדרין ל"ד מקיש ריבים לנגעים וביבמות שם ילפינן רגל רגל ממצורע עיין להג' מה"ר במ"ב ד' ו' ע"א ועיין לעיל אות ר"ט:

ריד אסור לאסור את המותר עיין להג' ש"ך יו"ד סי' רמ"ב הנהגת איסור והיתר אות ט' שכשם שאסור להתיר האיסור כך אסור לאסור את המותר דיבא לידי תקלה עיש"ב והר' החסיד בס' שארית יעקב פר' פנחס ד"ה ויתכן ובקהל יעקב בתוס' דר' אות כ"א הק' עליו וע"ד תוספו' סנהדרין פ"ז ע"א מדאמרי' (ברכות ס"ג ע"ה) בשלמא הוא מטהר והם מטמאים לחומרא אלא וכו' ולדברי התוס' והרש"ך גם הוא מטהר והם מטמאים קשיא ואין לומר דאינהו הכי הוי סברי לדינא דלישנא דלחומרא ל"מ הכי וקצ"ת עי"ש ולע"ד אפשר דלחומרא יתכן לפרש דהכי ס"ל לדינא דאשכחן לשון חומרא בדבר שהוא מן הדין עיין תמורה ב' ע"ב קדשי נכרים לא נהנין ול"מ וכו' א"ר יוסי בכלן רואה אני להחמיר עי"ש ברש"י דמועלין וכו' ובודאי דס"ל לר"י דדינא הכי הוי דאי לא היכי מצי מחייב קרבן משום חומרא הא הוי חולין בעזרה עיין נדה ע"ב ע"א לא נביאהו לידי קרבן להקל אלא ודאי ס"ל לר"י דמדינא אסור וקתני לשון חומרא ועיין לקמן במערכת החי"ת אות פ' ועוד נר' ליישב עפ"י המבואר בדברי הרש"ך שם דדוקא להחליט איסור בדבר המותר אסור אבל אי גלי דעתיה שמסופק בדבר ומשו"ה אוסר או שאוסר משום חומרא בעלמא כל דגלי בהדיא תו ליכא למיחש לתקלה עי"ש ולפי"ז יש ליישב ההיא דברכות דהוו עבדי עובדא לטמא מה שהוא מטהר ע"י שהיו אומרים כי יש ספק בדבר ואינו פשוט לטהר כדאמר ר"ח ובכה"ג הוא דאמרי' בשלמא הוא מטהר וכו' לחומרא אלא איפכא היכי הוי דבחלוקת האיפוך לא יתכן כלל לישב מה שהיו עושים וק"ל ועיין להרב כרם שלמה (קו"ק על טור יו"ד) בסי' רמ"ב שכ' ע"ד הרש"ך הנ"ל דלכאו' מדברי רש"י כתובות ז ע"א ד"ה ומי איכא הוראה לאיסור וכו' דכל אדם רשאי להחמיר וכו' מוכח דלא כהרש"ך עי"ש ולפי האמור י"ל שפיר וק"ל ועיין בענין זה להרבנים עבודת ישראל ד' י"ג בן פדה צור ד' קל"ה ע"ב יד דוד יו"ד ד"א ע"ג אות ח' ט' ושם בהגב"י אות כ"ה ישרי לב ד' צ"ג ע"ד אות ו' ודו"ק צפיחת בדבש ד' קכ"א ועתה נד"מ ס' כפי אהרן וראיתי בשו"ת יו"ד סי' א' ד"ה ועתה שהאריך בזה עי"ש ד"ק.

ועיין בשו"ת הרדב"ז החדשות סס"י הק"ס דאף דהרב השואל לא כ' להחמיר אלא משום דמספק"ל אי הל' כת"ק או כר"י כמש"ש להדיא ולא נפלאת היא דהא כ' הרב תק"ד סי' קס"א דמשמע דהא"ז פוסק כר"י ובד' איזה פוסקים כמ"ש בב"י יו"ד סס"י ט"ן והרמ"א שם ס"ב בכל זאת כ' ע"ד ולא רע עלי וכו' אלא שמא תאמר על טמא טהור ע"כ והוא היפך הנז"ל כמובן וצ"ע ליישב הדברים: רטו אסור לאדם שיעמוד בלא אשה כמ"ש באה"ע סי' א' ס"ח לדעת הרי"ף הוא מן התורה עיין להרבנים כנה"ג שם הגה ט"ו אות י"ב וארעא דרבנן אות תקי"ז ובס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן ות רס"א וברכי יוסף שם אות ע"ז וביעיר אזן מערכת הפ"ה אות ט"ז והרב מוהר"א ד"י טולידו הובא בס' יבא הלוי ד' ס"ו ע"ג ייחס להתוס' דס"ל כהרי"ף ולכל הדברות דעת הרמב"ם פט"ו מהל' אישות הט"ז דהו מצות חכמים וכמ"ש הרבנים הנז"ל ותמיה לי על הרב מוהר י קצבי סי' ג' ד' ב' ע"ד דפשיט"ל דהוא איסור תורה ושם בד' ה' ע"א כ' בדרך את"ל דהוא אסמכתא וכו' עי"ש דיותר נראה דעתו דהוא מדאורייתא והוא פלא שלא זכר דדברי הרמב"ם קרו בחיל דהא מדר' והוא ז"ל שקו"ט בדברי הרמב"ם בפרק הנז"ל ה"ז וכבר הראה שם ה"ה להיא דסוף הפרק ואילו עיני הרב היו רואות דברי הרמב"ם שרמז ה"ה שם אף הוא ראה כי גם שלא לישב בלא אשה הוא מדרבנן והרב מערכי לב ד' ע"ח ע"ד נקיט בפשיטות דהוא מדאורייתא כמ"ש הרד"ך ומוהר"י קצבי וכו' עי"ש וה"ד במכתב לחזקיהו ד' ס' ע"ב ולפי הנראה לא ראה דברי הרב מוהרי"ק שם בד' ה' ע"א דרפיא בידיה אף לא דברי הרמב"ם דה"ל אישות הנ"ל דמבואר דס"ל דהוא מדר' כאמור ועיין בס' ימי שלמה בחי' על הרמב"ם הל' איש ות הנ"ל ומ"ש ידי"ן רא"ב הרב המגיה נר"ו ע"ד הברכ"י לפי הנראה אין מצוי אצלו ספר יעיר אזן שרשמתי כי כבר הזכיר שם דברי הקהלת יעקב שלא היה בידו בזמן שכתב מ"ש בברכ"י עי"ש ובחיים ושלום ח"א סי' א' ד' ו' ע"ג כתב בשם הרב נאמן שמואל בתשו' שבכרם שלמה אה"ע סי' י"ב שהוא מדרבנן אחר זמ"ר השגתי שו"ת מוהרד"ך ועיינתי כמה שציינו בשמו הרבנים הנ"ל (בית טו"ב חדר ט') ולא מצאתי מה שכתבו בשמו כלל כמ"ש הרואה שו"ר להרב יד שלמה בד' ס"ד ע"א שהביא מ"ש הכנה"ג בשם מוהרד"ך דלדעת הרי"ף הוי דאורייתא וכתב ואעפ"י שהס' אשר סיים הרב אני לא מצאתי מ"מ כן נראה מדברי הרי"ף שהרי כתב סתם הא דרב נחמן אסור לעמוד בלא אשה ואילו בההיא דולערב א"ת ידיך פי' להדיא שהוא מדר' וכו' שוב הביא מ"ש הרמב"ם דהוא מדרבנן ושהכנה"ג עצמו בס' דינא דחיי ד' ס' ע"א כ' דהוא מדרבנן וקרא דל"ט היות דאדם לבדו אסמכתא הוא ואולי מ"ש בכנה"ג תלמיד טועה כתבו ע"כ

תו"ד ופלא על כל רבני האחרונים הנ"ל שהעתיקו איש מפניאיש בשם מוהרד"ך עפ"י מה שראו בכנה"ג ולא עיינו בגוף הספר ואולי לא היה להם שו"ת מוהרד"ך.
ובאמרי ברוך ליו"ד סי' רל"ט ע"ד הש"ך ס"ק כ"ג הביא בשם הפלאה בקונטריס אחרון סי' קי"ט סט"ו דמייחס להא"ז דס"ל כהרמב"ן שהביא בב"ש סי' א' דלא טוב היות לבדו הוא מן התורה עי"ש והנה בב"ש ס"ק י"ג דלא החליט שכן דעת הרמב"ן רק שהרמב"ן מסופק בזה והאמת דממ"ש הרמב"ן ואפילו תימא דאין מצוה זו גדולה מזו ותרווייהו דרבנן ולכתחלה וכו' נראה בעליל דלקושטא אין דעתו כן אלא הא דאורייתא והא דרבנן. ומיהו אפשר לדחות דמ"ש אפי' תימא וכו' קאי דוקא אלכתחלה כלומר דכלפי מ"ש בתחלה דבולערב ליכא אלא מצוה לכתחילה שלא נאמר בו בלשון אסור כאידך דאסור לעמוד וכו' דמשמע לפי"ז דבהא דאסור לעמוד ל"ד לכתחלה. קאמר השתא אפ"ת דתרווייהו לכתחלה.
ולעולם דמעיקרא נמי פשיט"ל דתרווייהו דרבנן אלא חומר בזו מבזו שזו דוקא לכתחלה וזו ל"ד לכתחלה כיון שנאמר בו לשון איסור ומ"מ אף אם נאמר כמ"ש הרב"ש דהרמב"ן מסופק בזה. נראה דהעיקר הוא כמ"ש מפורש בדברי הרמב"ם דזה כלל גדול בדין כל היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה תפסינן כמאן דפשיטא ליה דאין ספק מוציא מידי ודאי כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטריס כללי הפוסקים סי' ט"ז אות י"ט בזה וכיון שהרמב"ן לא הזכיר בזה דברי הרמב"ם וחלק עליו.
והוא מסופק והרמב"ם פשיט"ל דהוא מדרבנן הכי נקיטינן בפרט דאמבוהא דרבנן קדישי הנ"ל נקטי הכי ועיין מה שכתבתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת אישות סי' ב' אות כ"ה סק"ה עתה ראיתי להרב פתח הדביר בסי' ג' ד' ב"ך ע"ב שכתב בשם מוהרד"ך בית טו"ב חדר ז' שהוכיח דאיסור הרהור הוא ד"ת ממ"ש בפר' הבע"י אמר ר"ן אסור לעמוד בלא אשה וכו' וכ' הר"ן דטעמא משום הרהור ולדעת הרי"ף נראה קצת דאיסור תורה קאמר ודרשה גמורה היא ולא אסמכתא דהא כשהביא בהל' ההיא דהיו לא בנים וכו' כתב דמדרבנן הוא ובהא דר"ן לא כ' דמדר' היא נראה קצת דדרשה גמורה היא עכ"ד הרב מוהרד"ך שהביא בפתח הדביר ואחרי שהוא מעתיק לשונו של הרב מוהרד"ך אין לנו לתלות אלא בחסרון בדפוס שלפנינו: רטז אסור לדיין שישמע דברי בע"ד עד שיבא חברו כתב הרב ארעא דרבנן אות קפ"ג דמוהרד"ך ס"ל דאסור מה"ת ושמדברי מוהריב"ל דמפליג בין לכתחלה לדיעבד מוכח דהוא מדרבנן והרב עפרא דארעא שם דחה הוכחתו ודעתו דהוא מן התורה ומתשו' מוהראנ"ח ח"א סי' ד' שהביא הרב מערכי לב ד' קכ"א ע"א מוכח ודאי דס"ל כמוהרד"ך כיעי"ש ונעלם שהרבנים הנ"ל ועיין למרן

החבי"ב בכנה"ג ח"מ סי' י"ז הגה ט"ו אות י"ג שהביא דעת מוהרד"ך ומוהרש"ף שבשו"ת מוהרשד"ם דהוי מדאו' ושם הזכיר שו"ת מוהראנ"ח הנ"ל לחלק בעיקר הדין כיעי"ש והי"ל לכתוב דעת מוהראנ"ח דהיא מה"ת כשכתב דעת הסוברים כן והרב שנות ימין ח"ב דרו' ג' להספד ד"ק ע"ג הביא דברי מרן החבי"ב בכנ"ג הנז"ל ורצה להבין מדבריו מדקאמר המוהרשד"ם בשם מוהרי"ף ס"ל דהוא מה"ת מכלל דמוהרשד"ם עצמו ס"ל דהוא מדר' ותמה דמסוגיא דפ' שבועת העדות מוכח דהוא מה"ת עי"ש וסבור הייתי ליישב דס"ל למוהרשד"ם דמאי דילפינן בפ' שבועת העדות מקרא הוא אסמכתא כמ"ש הרב בן יוחאי ה"ד הרב מנחת זכרון ד' י"ג ע"א אות ט' עי"ש וכ"כ מרן חיד"א ביעיר אזן בהשמטות למער' הדלי"ת אות י"א דהגם דהרמב"ם פכ"א מהל' סנהדרין כ' דשומע מאחד מבעלי דינים עובר בלא תעשה יכולנו לפתו"ר דאינו אלא אסמכתא עי"ש ותימה על הרב שנ"י הנ"ל שהזכיר דברי יעיר אזן במער' הדל"ת אוח כ"א ולא ראה דברי הרב באות י"א ובמ"ש בהשמטות ולא היה לו מקום ללון על מוהרשד"ם אי ס"ל דהוא מדרבנן כמבואר אלא שחזרתי בי מפני מראית עין אשר ראיתי מ"ש בחיים שאל ח"ב סי' ח"י ובכסא דוד דרוש ב"ד הו"ד בשיורי ברכה אורח חיים סי' קנ"ו אחר אות ג' ד' י' וי"א מדפוס שאלוניקי דהדר ביה רב משמעתיה ומודים דרבנן לס' הרב מוהרש"ל דלחם שלמה דמדמנאה הר"מ במנין המצות סי' רפ"א מוכח דס"ל דהוא מדאו' עיש"ב אשר היו תמהי"ם על מוהראנ"ח ומרן החבי"ב דמי יעצור כח לחלוק על הרמב"ם כשלא מצינו לאחד מהראשונים שחולק בהדיא וכו' ומעתה הרי הוא בבל יאמר משום יתובי דעתא דהרב מוהרשד"ם ס"ל דהוא מדאו' ותימה על הרבנים בן יוחאי ומנח"ז הנ"ל שכ' דאינו אלא מדר' ונעלם מהם כל האמור בענין.

ומ"מ דברי הרב שנות ימין תמוהים שהרי מרן החבי"ב שם אות י"ד כ' בשם מוהרשד"ם ח"מ סי' ב' ומוהריב"ל לחלק בין לכתחלה לדיעבד וסיים וז"ל וצ"ע אם חולקים על מוהרד"ך שסובר דאיסור זה מה"ת ולדידיה אפשר דאפי' בדיעבד פסול עכ"ל וכונתו בזה אשר עלה ונסתפ"ק דשמא מוהריב"ל ומוהרשד"ם דאמרי תרווייהו דבדיעבד אינו פסול היינו משום דס"ל דהוי מדר' וא"כ למוהרד"ך גם בדיעבד פסול או"ד האף אמנם סברי מרנן דמדאו' הוא אמור רבנן לחלק בין לכתחלה לדיעבד וגס הרד"ך יוכל לסבור כן ומעתה אין מקום להבין מדברי הכנה"ג באות י"ג דס"ל דלמוהרשד"ם הוא מדר' כדסליק אדעתיה דרב שנ"י אף לא להחליט דלכנה"ג דעת מוהרשד"ם דהוי מדאו'.

כדמסיק הרב שנ"י שם וכמבואר אלא דמגוף דברי מוהרשד"ם שהביא בשנ"י שם משמע לי דס"ל דאסור מה"ת שכ' אבל מי שנשאל על דין דרך שאל' ראובן וש' פשי' דליכא

איסור לא מדאו' ולא מדר' ע"כ משמע דבעלמא בשומע דברי בע"ד ממש איכא איסורא דאו' וסד"א דבדרך שאלה אחתינן דרגא ואיכא איסור דרבנן קמ"ל דליכא איסור דר' דאי הוה ס"ל דכשמוע דברי בע"ד ממש ליכא איסור תורה ל"ל למימר בכשהוא דרך שאלה דליכא איסור תורה דמהיכא תיסק אדעתין דחמור בדרך שאלה טפי משומע מבע"ד עצמו וס' מוהרשד"ם א"מ אצלי ועיין בעי חיי ח"מ ח"א סי' ח"י ובחי' לגטין ד' כ"א הבאתי תשו' הרב מוהר"ם פאדווה סי' ס' דנר' דס"ל דהוא מדר' וציינתי דברי מרן בבד"ה סי' ל"ו מח"ו כ"ג: ריז אסור לדיין שישמע דברי בע"ד עד שיבא חבירו אם בדיעבד נפסל או לא עיין להרבנים כנה"ג סי' טו"ב הגה ט"ו אות י"ד וש"ך שם סק"ט מנחת זכרון י"ג ע"א וארעא דרבנן ועפ"ד ויעיר אזן הנז"ל באות הקודם ישרי לב בח"מ מע' הדלי"ת אות כ"ג בשם זכרונות הרב ד"א שציין מוהריב"ל ח"ב סי' ל"ו ומוהרשד"ם ח"מ סי' פ' וא"מ אצלי ולפי הנר' מדברי הרש"ך הנ"ל הוא ט"ס וצ"ל מוהריב"ל סי' צ"ז מוהרשד"ם סו' ב' וגם בתשו' מוהרימ"ט ח"מ סי' ע"ט נר' דנפל ט"ס בדפוס החדש אשר בידי עי"ש ובדברי הרב מוהריק"ש בסי' ז' מצויין סי' צ"ז וסי' ב' עי"ש: ריח אסור לדיין שישמע וכו' ע' להרב ישרי לב בחח"מ מער' הדלי"ת אות כ"ו בשם מוהרשד"ם סי' קכ"ה דמי שנשאל על דין דרך שאלה לית ביה איסורא וכו' ולא ציין באיזה חלק מהתשו' מוהרשד"ם ולפי הנר' הוא ט"ס וצ"ל סי' קנ"ג מחיו"ד והיא היא התשו' שהביא מרן החבי"ב בסי' טו"ב הגה ט"ו אות ט"ו עי"ש ואין כל חדש ושם נאמר לחלק בין היכא דהוי מידי דממונות וכו' להיכא דהוא אפרושי מאיסורא לענין מדת חסי' לך נא ראה בד"ק: ריט איכא דאמרי הרב ארעא דרבנן באות ס' וס"א הביא דברי התר"י בברכות ד' י"ח ד"ה היכי דמי ובד' מ"ד.

ותוס' והרא"ש בפ"ק דע"ז ד' ז' ע"א שיטות הראשונים בזה לענין פסק הלכה וכ' שם ז' דעות וחשב מ"ש התוס' שם בשם רש"י דעת אחת ומ"ש הרא"ש בשם רש"י דעת שנית. ולפי הנראה בדברי הרא"ש שלפניו היה כתב רק ורש"י פסק הלך אחר המחמיר וחשב שר"ל אף בשל סופרים דלא כמ"ש התוס' בשמו אולם בדברי הרא"ש שלפנינו מסיים הלך אחר המחמיר בשל תורה ובשל סופרים הלך אחר האחרון וכמ"ש התוס' בשמו וכמו שהגיה הפלפלא חריפתא עפי"ד רש"י בחולין ותוס' בע"ז ובשבת עי"ש והכל שפה אחת ודברים אחדים.

וכן הוא דעת התר"י בד' י"ח (שהביא שם באות ס') דבדאורייתא הולכין אחר המחמיר ובדרבנן אחר האחרון וכן בדיני ממונות עי"ש ובקהלת יעקב אות נ"א ייחס לרש"י דבשל תורה להחמיר ובדרבנן בלישנא בתרא והיינו עפ"י דברי התוס' דע"ז ומדלא הזכיר דברי הרא"ש בדעת רש"י נראה קצת דחזר בו ממ"ש בארעא דרבנן שכן ראוי להיות חוזר

כאמור: ומ"ש (באד"ר) דהרי"ץ גיאת שהביא הרא"ש תופס בכ"מ איכא דאמרי הנה בק"פ הרא"ש שם כתב סברא זו בשם הרי"ף ועיין בפלפלא חריפתא שכ"כ הרא"ש בס"פ מי שאחזו סי' י"ד ובפ"ק דב"ק סי' ו' בשם הרי"ף ועיין קרבן נתנאל בפ' מי שאחזו שם והרא"ש לפי הנראה מיחלפא שיטתיה דבפ"ב דע"ז סי' כ"ח (שציין הפל"ח) כ' כסברת ר"ת וכן בפ"ה דחולין סי' ו' וסי' ז' ואילו בפ"ז דב"ב סי' י"ב כ' (כסברתהרי"ף) דלישנא בתרא עיקר.

ומה שציין בפל"ח דברי הרא"ש בפרק חזקת הבתים הוא בסוס"י ה"ן. ועיין בדברי הרא"ש בפ"ג דמס' ר"ה סס"י ה' וז"ל ה"ג ורב אלפס פסקו כלישנא קמא וכן פסק ר"ת (כן הגיה בקרב"ן שם) בכל מקום להחמיר וכו' ולפום ריהטא נראה דמשוה דעת הרי"ף לדעת ר"ת דבכל תרי לישני נקיטינן לילך אחר המחמיר וזה לא יתכן שהרי דעת הרי"ף הוא לתפוס כלישנא בתרא אך י"ל דכונתו דבדין זה שוים מטעם שכ' אח"כ דהכא לא דמיא לתרי לישני דעלמא וכו' כיעי"ש וע"ע הרא"ש פ"ק דפסחים סי' ה' דפסק הרי"ף כאיכא דאמרי וכתב הג' מוהרד"ף בשו"ת מכתם לדוד חיו"ד סי' מ"ח ד"ה והנה דהרי"ף והרא"ש דפסקו כאיכא דאמרי אזלי לשיטתייהו דבעלמא נמי ס"ל הכי והתוס' שם ד"ה התם משמע דנקטי כהלישנא קמא ואזלי בשיטת ר"ת לפסוק בכה"ג בדאורייתא לחומרא עי"ש ובדברי אמת בתשובה סי' א' ד"ה הרי דלפי וכו' כ' שדעת הרמב"ן לפסוק בכל איכא דאמרי אפי' בשל תורה כלישנא בתרא והאריך בזה בדעת הרי"ף והרמב"ם ואם יש לחלק בין ממון לאיסור עי"ש ומכל זה היה לו להרב פתח הדביר בח"ג סי' רמ"ד ד"ט ע"ב להביא במאי דעסיק מר כיעי"ש ועיין קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות נ"א ובמ"ש ע"ד לקמן דברי חמודות בחולין פ"ח סי' ו' ס"ק כ"ה ומצאתי בלקוטות הרמב"ן על מס' ר"ה ד' ז"ך בסוד"ה שם הא דתנן שופר שנסדק וכו' שכ' וז"ל רש"מ בעל הלכות ור"ח ורבינו הריא"ף כלם פסקו כלישנא קמא דר' יוחנן לחומרא וכך נהגו גאונים הראשונים דכל בדאורייתא לחומרא אעפ"י שהוא לישנא קמא ולא אמרו הל' כלישנא בתרא אלא בשל סופרים ובמקום שאינו ראוי להחמיר והכי נמי אמרי רבנן בכמה דוכתי בענין גטין ואיסורי דא"א עכ"ל פשטן של דברים מורה דדעת רבינו הרמב"ן ג"כ כדעת הגאונים שהביא דבכל דבר של תורה קי"ל לחומרא וזה נראה דלא כמ"ש הג' דברי אמת בתשו' הנ"ל וגם בקונטריסין קונטריס ו' בד"ה וראיתי בס' אסיפת וכו' ד' (ע"ב ע"א מדפוס חדש) שנה ושלש דדעת הרמב"ן לפסוק כלישנא בתרא אף בשל תורה עי"ש ומדבריו שבלקוטות הנ"ל לא משמע הכי דאף דממה שנראה שפוסק כלישנא קמא דרי"ו להחמיר אין להכריח דלית ליה דהלכה כלישנא בתרא שהרי גם הרי"ף פסק כן אף דבעלמא ס"ל

כלישנא בתרא והוא מטעם שכתב הרא"ש דל דמי הא לתרי לישני דעלמא וכו' מ"ט סיגנון דבריו מורה ובא דנקיט כדעת הגאונים דאית לן למיזל לחומרא בדאורייתא וצ"ע והרב מקנה אברהם במ"ב אות ג' האריך בכלל זה וראיתי שכ' שם בד"ה הרב מ"ץ וכו' בשם מעדני מלך ד' קפ"ו ע"א דאפשר דהרי"ף סובר דהלכה כלישנא בתרא וכו' עי"ש ומדבריו שבס' דברי חמודות הנ"ל דמתבאר דפשיטא ליה הכי בדעת הרי"ף כיעי"ש ועיין במשק ביתי שארשום בסמוך:

וכתב עוד בארעא דרבנן בשם תר"י בפ"ח דברכות ד' מ"ד גבי נוטל אדם ידיו שחרית וכו' דהיכא דאתמר בלשון איכא דאמרי ואיכא דאמרי לא נקרא לשון אחרון ויש לפסוק כהמיקל יותר בד"ס וציין כנה"ג סי' שי"א ואמ"א לעיין בו אך ראיתי ביד מלאכי סי' שפ"ה שהביא דברי התר"י והביא להקת הנביאים מרן כ"מ ולח"מ וה"ה ויבין שמועה וכו' דנקטי הכי (דלא כמ"ש הרב צרור החיים שהביא שם) ומכללם מר ניהו הכנה"ג ביו"ד סי' יו"ד הגה ט"ו אות י"ז עי"ש גם בדברי חמודות הנ"ל הביא דברי הרר"י (באשגרת לישן כ' הר"ן במקום הרר"י עי"ש) והשיג עפי"ז ע"ד מרן כ"מ עי"ש והרב קהל יעקב באות נ"א כ' דעת ר"ת בתרי לישני בלשון איכא דאמרי בדאורייתא להחמיר ובדרבנן לקולא וכ"כ הרא"ש פ"ק דשבת ד' קס"א ע"ב לפי הנראה כונתו למ"ש שם בסי' ל"ה וקפסקי רבוותא כי האי לישנא בתרא) וברפ"ד (סי' ב') כתב דבשבת קי"ל לחומרא אפי' בדרבנן והביא ראיה מר"פ מפנין (בדברי הרא"ש שלפני אינו מביא ראיה גם אינם דברי עצמו רק כ"כ בשם ר"ח) ונראה מתוס' בשבת מ"ב ד"ה והיינו דר"ן דל"ל כללא דהרא"ש וגם יש ללמוד מדבריהם דאפי' אם לשון ראשון סתם ולשון שני בלשון איכא דאמרי הוי פלוגתא דרבוותא דלרש"י וכו' ולר"ת וכו' אבל הרר"י בפ"ח דברכות כ' דאי לשון ראשון סתמא ולשון ב' בא"ד קי"ל כלשון א' ע"כ ויש להעיר דמשמע דכל מ"ש קודם שהביא דברי התוס' דשבת כונתו הוא על איכא דאמרי ואיכא דאמרי ובאמת עינינו הרואות דדברי הרא"ש בפ"ק ופ"ד שהביא אינם בא"ד וא"ד אלא בלשון סתם וא"ד כמו שיראה הרואה ובהכי הוא דמיירי התוס' גם מ"ש בשם הרר"י דבכה"ג קי"ל כלשון א' משמעות דבריו מורה דר"ל כלשון ראשון והוא תמוה דהרי להרר"י בכה"ג קי"ל כלשון אחרון כמו שמתבאר מדבריו.

ואין נראה בעיני לומר דמ"ש כלשון א' ר"ל אחרון. ואולי הוא שגגת המדפיס שכתב א' במקום אחרון ועיין דברי אמת בקונטריס ו' ד' ע"ב ע"א (בדפוס חדש) מה שציין ע"ד הרר"י: עוד כ' בקה"י שם בשם ס' חו"י סי' צ"ד דלשון איבעית אימא ולשון איכא דאמרי

שוין וכמחלוקת בא"ד כן מחלוקת באבע"א והרא"ש בר"ה ד' ל"ט ע"ג כ' דלשון איכא דמתני ואיכא דמתני לא דמי ללישנא דא"ד.
ולשון אמרי לה ואמרי לה מתבאר מפסחים ד' ק"פ ע"א דל"ד לתרי לישני דעלמא דהא מסיק השתא דאתמר הכי ואתמר הכי אידי ואידי בעו היסבה עכ"ל הנה דברי הרא"ש לא ידעתי מקום כבודם דאם כוונתו ע"ד הרא"ש בפ"ג סס"י ה' הנ"ל הנה שם לא מיירי באיכא דמתני ואיכא דמתני אלא בלשון סתם ואיכא דמתני ומתברר מדברי הרא"ש להמעיין בגופן שלהן דאין חילוק בין איכא דמתני לאיכא דאמרי אלא שכ' לחלק בין כשהיה אפשר לומר הסברות שלא כסדר שאמר (כלו' להקדים המאוחר ולאחר המוקדם) דבהא הוא דשייך הכלל דבתרי לישני.
משא"כ בההיא דבהכרח היה להקדים הסברא קמייתא אינו בזה הכלל כיעי"ש ולעולם אמינא לך דאיכא דאמרי ואיכא דמתני דא ודא אחת. ומ"ש דאמרי לה ואמרי לה ל"ד לתרי לישני דעלמא כמתבאר בסוגיא דפסחים ח"ק ע"א לפי הנראה כונתו להוכיח כן מדאזלינן בהו לחומרא אע"ג דמילתא דרבנן הוא והו"ל למיזל לקולא למאן דס"ל הכי בעלמא או כלישנא בתרא או כלישנא קמא לכל מר כדאית ליה ואם לכך נתכוון נלע"ד דאין מזה הכרח לפי מ"ש הר"ן דכיון דליכא טרחא עבדינן לרווחא דמלתא אע"ג דבעלמא ספקא דרבנן לקולא.
וגם למ"ש עוד הר"ן דכולהו בעו היסבה משום דמאי חזית להקל בהני טפי מהני אין להוכיח כמ"ש הרב דאם איתא דדמי לתרי לישני ניעביד כדעבדינן בעלמא כל"ק או כבתרא. די"ל דאמרי לה ואמרי לה דמי ממש לאיכא דאמרי ואיכא דאמרי שכ' הרר"י ודעמיה דיש לפסוק בדרבנן כמאן דמיקל טפי והכא לא שייך למימר הכי דהי מנייהו חשיב קולא ומאי חזית וכו' ומרן חיד"א ביעיר אזן מערכה זו אות ה' כ' דמוכח ממ"ש בכללי הג"פ בסוה"ס דהלכה כאמרי לה בתרא ושהרב פר"ח במים חיים בנימוקיו לגטין ד' מ"ה ע"ב כ' דאמרי לה ואמרי לה חשיב ספק והוכיח כן מדברי הר"ן שם ד' מ"ד ע"ב גבי מוכר עבדו למומר ותמה עמ"ש הר"ן בד' מ"ה דהלכה כאמרי לה בתר עי"ש ועיינתי בג"פ בכלליו סי' ז' ובד"ה ומיהו וכו' מתבאר כמ"ש בשמו מרו חיד"א דאמרי לה שוה לאיכא דאמרי וראיתי שם שהשיג על מרן כ"מ עפ"ד הרר"י כמו שהשיג הד"ח הנ"ל ושוב כ' דדברי הרר"י תמוהים דאמאי בא"ד וא"ד לא נקרא לשון אחרון ומביא ראיה לדבריו מדמצינו באמרי לה וא"ל ובאיבעית אימא ואבע"א דנקטי כלישנא בתרא והביא ג"כ דברי הרא"ש בפ"ג דר"ה גבי איכא דמתני אסיפא הנ"ל והק' ממ"ש הרא"ש ר"פ כל הבשר גבי נטילה בחמי האור ומדברי התוס' בשבועות ד' מ"א רע"א גבי שבועת היסת

והכרעת הרא"ש בפ"ק דב"מ ס"י דמזה מוכח בהיפך ויישב דברי הרא"ש והאריך מאד בעניינים אלו בחריפותו ובקיאותו עי"ש נפלאות תורתו.

גם אשו"ר בס' משק ביתי סי' יו"ד וסי' י"א האריך מאד בכלל זה ואביזריה וראיתי שהעיר ע"ד הרב קה"י בכמה דברים כמ"ש בעניותי ועי"ש עוד במערכת הלמ"ד אות רס"ב ובמקנה אברהם הנ"ל: רך אסור לא שייך למתני במידי דאית ביה כרת או מיתה כדאמרינן בר"פ יוה"כ אסור ענוש כרת הוא וכו' כ"כ הרב מקנה אברהם במהדו' ב' אות ס"ז בשם הרב הליכות אלי וכתב בשם הרב נשמת חיים ד' ל"ד דה"ד במידי דאית ביה כרת דאז בלא ימנע אית ביה חיובא אי במזיד כרת ואי בשוגג קרבן אבל במידי דליכא בזדונו אלא מלקות ובשוגג אין שום חיוב אין קפידא אי תני אסור משום דלפעמים אין בו חיוב כגון דלא אתרו ביה וליכא עליה אלא איסורא והביא דברי הרבנים הרדב"ז ושמחת עולם שנראה שחולקים עליו בזה עי"ש ולענ"ד מדברי הירושלמי לפי מה שפירש הרב תוי"ט פ"א דחלה מ"ט ד"ה ואסורים וכו' מוכח דלא כדאסברה לן הרב נש"ח דהרי התם ק"ל להירושלמי עליה דר"י מדתנן ואסורים לזרים דמשמעדליכא אלא איסור ולא מיתה כיעי"ש ומאי ק"ו הא לר"י במזיד ליכא כרת אלא מיתה בד"ש ובשוגג אין שום חיוב דאי משום חומש הא תני בהדיא ולהכי תנן ואסורים.

ודוחק לומר דכיון דתנו בסמוך חיוב מיתה בכהנים אבעי ליה למתני נמי בישראל ויעיין להרב שושנים לדוד שם מה שפי' השגת הרמ"ז על הרב תוי"ט דאפי' באיסור מיתה שייך שפיר לומר אסור ולדידיה צ"ל כדאסברא לן הרב נש"ח הנז"ל ועיין תוס' זבחים ד' קט"ז ד"ה אסור לסייען ולפי מ"ש בההיא דיומא לא נצרכה אלא לח"ש וכן לפי מ"ש הירוש' הנז"ל פתר לה בח"ש ומשמע דאוקומי הוא דמוקמינן להני מתנייתא בחצי שיעור כיעי"ש צ"ל דגם כונת התוס' שכ' דקתני אסור לפי שיש כמה עבודות וכו' הוא על דרך שתירצו בש"ס ואת זה אגיד חזות קשה בדברי הרב תוי"ט פי"ח דמס' שבת מ"ב ד"ה אבל שכ' והאי אסור דתנן אפשר לי לומר דאסור וחייב קאמר וכו' עי"ש ד"ק ולענ"ד הוא תימה דהא באיסורי שבת חייבין מיתה וקרבן ולד"ה אין שייך למתני אסור במקום חיוב וצ"ע ובזכרונות שבסו"ס ישרי לב ד' צ"ח אות קס"ח ציין תוס' זבחים ק"ו ותוי"ט ביכורים פ"ב ולפי הנראה ט"ס הוא וצ"ל תוס' זבחים ד' קט"ז ותוי"ט פ"ק דחלה דבמקום המצויין לא מצאתי שדברו בזה.

רכא איסורא מממונא אי ילפינן וכן ממונא מאיסורא עיין להרבנים ארעא דרבנן אות ט"ו יד מלאכי אות מ"ד קהלת יעקב אות ח"י משק ביתי אות רפ"ה נחמד למראה ח"א ד' פ"ו ע"ג וע"ד ומ"ש שם בשם תשב"ץ ח"ב סי' ר"ג דגמרי אשה מערב אף דהוי איסורא

מממונא משום דע"י הקידושין בעלה יורשה והו"ל ממון מממון עי"ש אין הס' מצוי אצלי לראות ד"ק כי לכאו' הוא היפך דברי רש"י גטין ד' ל"ד שהביא זה הי"מ גדול באות מ"ד עו"ש ובמקנה אברהם במ"ב אות כ"ו בד"ה וחזה הוית וכו' גם מ"ש בנח"ל שם דהרב עושה שלום במע' ממונא מאיסורא הק' מקידושין ג' ע"ב וכתובות מ"ו והוא ז"ל יישב עפ"י דברי התשב"ץ דכיון דאיסור פתיך בממון ילפינן עי"ש לא זכיתי להבין מאי ק"ל להעו"ש מהני תרי דוכתי דבהדיא אמרינן בהו ממונא מאיסורא לא ילפינן ואחר זמ"ר ראיתי דברי הרב עצמו בדרשותיו בס' דרכי שלום ד' ס"ג שהוק' לו אמ"ש בב"מ ד' ע"ז למילף דין שכירות אומנים מגטין וכן אמ"ש בקידושין ד' נו"ן בההוא גברא דזבין אדעת' למיסק לא"י וכו' מהא דאמרי' בקידושין ג' וכתובות מ"ו ע"ב דממונא מאיסור לא ילפינן ואפ' שזה הוא מה שהק' גם בס' עו"ש ושם (בס' ד"ש) בד"ה והנה הביא בשם תוס' והרא"ש בנדרים י"א ע"א דנדרים הוי איסורא דאית ביה ממונא וסיים וא"כ אפ"ל סו' דגטין דמאי דילפינן מנדרים הוא משום דהוי כמו ממון דהוי איסו' דאית ביה ממונא עכ"ל ואין דבריו מובנים אצלי מה ענין נדרים לכאן דמאי דהוה ק"ל סוגייא דגטין היינו הך דב"מ ד' ע"ז הנז"ל והיכי מתיישבא בהכי גם מ"ש שם בשם הרט"ז א"ח סי' ט"ל על בני פאטראס שיצאו ממקומם מפני חמת המציק וכו' עי"ש נראה שיש ט"ס כי שם לא נמצא מזה וכן הוא בטעות במפתחות הס' ד' קמ"ז סוע"ד ובמ"ש לענין מ"ס אי דיינינן חומרי מקום שיצא כמו במנהגי איסור או לא עיין מה שהביא בזה הרב דברי מנחם בסי' תס"ח אות ח' בשם הרמ"ז ומה שציין שם (הבאתיו לקמן במערכת המ"ם אות ל"ה) חק"ל בסו"ס ישרי לב ד' צ"ו אות ב"ן ומ"ש בפתח הדביר ח"ג ד' ל"ד ולרבינו מוהרשד"ם בחח"מ סי' שצ"ט ולקמן במערכת המ"ם אות ל"ה רשמתי בענין ממונא מאיסורא עי"ש: רכב איסורי אכילה דרבנן אם מתרים לחולה שאין בו סכנה עיין להרבנים ארעא דרבנן אות כ"ו ועפרא דארעא שם יעיר אזן אות ס"ט ומדבריו נראה דגם להרדב"ז, אפשר דסתם יינם אסור לחולה שאין בו סכנה ועיין להרב עה"ש א"ח סו' שכ"ח סוף אות ז ודוק ולהרבנים מטה אהרן ח"א ק"מ ע"ג וחיי אדם הל' שבת כלל ס"ט בנשמת אדם אות ג' ומ"ש שם בד"ה ואחד ממופלגי תורה וכו' ממ"ש הג' מש"ל פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח והוא ז"ל כ' דאפשר דכונתו על איסורין דרבנן שלא כדה"ן עי"ש לפי הנר' נעלם מהם דברי המש"ל באותו פרק דין ו' מ"ש על הרדב"ז מתשו' הרשב"א עי"ש ודוק ומ"ש הרב עפ"ד דנראה דמה שהתיר הרדב"ז ה"ד בשאר איסורין דר' כגון חמץ לאחר הפסח וכו' ולא בסתם יינם דמסתמא לא יחלוק על הרמב"ן הרשב"א והריב"ש עי"ש לפי הנר' לא זכר שר דברי הרשב"א ותה"א והר"ן ר"פ כ"ש הובא בחק יעקב סי' תס"ו סק"א שכ' לענין

חמץ שעבר עליו הפסח דאין להתיר באכילה אלא במקום סכנה (בס' חיי אדם אשר לפני כ"כ בשם הריטב"א ונראה שטעות ספר הוה וצ"ל הרשב"א עי"ש בכלל קכ"ג אות כ"ג) הרי דגם בחמץ שעבר עליו הפסח אוסר הרשב"א והר"ן ואיך יחלוק הרדב"ז ז"ל ועיין בטעם המלך אשר בשער המלך רפ"ה מהל' אישות ערוך השלחן סי' תס"ו אות א' לב חיים ח"ב סי' צ"ו שואל ומשיב מהדורא ג' ח"ג סוף סי' מ"א הבאתיו בקונטריס אסיפת דינים מערכת חמץ סי' ג' אות י"ב וערך השלחן סי' תריי"ב אות ד' דברי מנחם סי' שכ"ח שו"ת בשמים ראש סי' פ"ר ובכסא דהרסנא שם ובשו"ת רבינו עקיבא איגר סי' ה' לענין חולה שאין בו סכנה שצריך לאכול לרפואה פירות אי מותר להאכילו בשבת בו ביום כשאין מצוי פירות זולתם עי"ש ובפתחי תשובה יורה דעה סוף סי' קנ"ה הביא תוד"ק וציין למ"ש עוד בסי' ה"ן ששם התקצף על המופלא אחד שירה זיקים נגד הראשונים וכולי והאריך קצת לקיים פסק הרמ"א ביורה דעה סי' קנ"ה דכל איסורי הנאה דרבנן אסורים באכילה לחולה שאין בו סכנה ובסוף דבריו כתב תוכחת מגולה להמופלא ההוא עיין שם דב"ק:

רכג איסורי הנאה אם מותר להאכילם לבהמת הפקר עיין באורח חיים סי' תמ"ח סעיף ו' דאסור להאכיל חמץ לבהמת הפקר ועיין להגאון פרי מגדים באשל אברהם סק"ט שכתב דהירושלמי מפיק דין זה מלא יאכל בצירי והיינו לרבי אבהו אבל לחזקיה לית לימוד והרי"ף והרא"ש פרק כל שעה לפי הנראה פסקו כחזקיה וכן בשאר איסורי הנאה לית לימוד ע"כ וכ"כ שם במשבצות זהב סעיף קטן א' ונראה דלא ראה דברי ההגהות מימונינות פ"ג דחמץ רימזו מרן הבית יוסף בסי' תמ"ה שכתב ריב"ק היה אוסר להשליך חמץ במקום הפקר דחזינא בתמורה כל איסורי הנאה מצריך להו קבורה ומביא ראיה מהירושלמי דאמר לא יאכל חמץ וכולי ע"כ וכיון דמוכיח מההיא דתמורה הרי א"כ כל איסורי הנאה במשמע וכן ראיתי בספר שר האלף בפי' מגן האלף סי' תמ"ח סק"ט הביא ראי' דבכל איסורי הנא' אסור ליתן לבהמת הפקר מההיא דתמורה עי"ש שגם הוא ז"ל לא ראה דברי הגמי"י אלו גם מש הפ"מ דהרי"ף והרא"ש פסקו כחזקיה נראה דכונתו ממה שהביאו הרי"ף והרא"ש מילתיה דחזקיה דיליף איסור הנאת חמץ מלא יאכל חמץ והוא תמוה לקוע"ד דהרי הרמב"ם פוסק כרבי אבהו והביא דרשה דחזקיה והטעם כמ"ש הר"ן שם בהלכות ומרן כ"מ בפ"א דחמץ דין ב' דהיא דרשה מוסכמת ולעולם אימא לך דסברי כר' אבהו וכדעת הרמב"ם והוא פלא שלא הביט בדברי הר"ן באותו מקום ועיין להג' פני יהושע בשו"ת א"ח סי' י"ב שכ' להוכיח דמ"ש בירוש' הנ"ל הוא אסמכתא והוא אליבא דכ"ע לר"א ולחזקיה ויש להשיב ע"ד הפ"מ דאם כדבריו דהירוש' הוא אליבא

דר' אבהו תקשה לן א"כ איך יתכן דהרי"ף והרא"ש יפסקו כחזקיה מאחר דמהירושלמי מוכח דנקיט כר' אבהו ועיין בפר"ח פסת בחי' על הרמב"ם פ"ז מהנ' ע"ז סק"ב דכ"כ פשוט בעיניו דקי"ל כר' אבהו עד שתמה על רבותינו התוס' בב"ק ע"ב ע"ב דמאי מספק"ל בתקרובת אי אסור בהנאה הא כיון דמויאכלו ז"מ נפק"ל איסור הנאה נמי בכלל ולא אסיק אדעתיה לומר דהתוס' ס"ל כחזקיה ואהכי מספק"ל ש"מ דדבר פשוט הוא דקי"ל כר' אבהו.

אחר זמן רב ראיתי דברי הרא"ש בחולין פ"ז סי' י"ז שכ' דהלכה כחזקיה נגד ר' אבהו. והבין מדברי ריי"ף בפ' כ"ש דס"ל כן מדהביא מילתיה דחזקיה ועוד הכריח עי"ש והא הו"ל להפרמ"ג להביא דהוא כדבריו ממש וע"ע בפרמ"ג במ"ז רס"י תמ"ח ומה שיש לתמוה לפי זה ע"ד הפר"ח הנ"ל ונמשך אחריו בשו"ת מכתב שלמה סס"י פ"ה ראיתי שכבר עמד בזה בשעה"מ פ"ח מהל' אישות (ד' ע' ע"א מדפוס אשכנז) ועיין מה שרשמתי במערכת הכ"ף אות קי"ט ועיין להרב ערך השלחן בסימן תמ"ח אות ז מאי דשקו"ט בזה ומסיק לאסור בכל איסורי הנאה ליתן לבהמת הפקר דמי יקל ראש נגד התשב"ץ והג"א פ"ב דפסחים וש"ד ואו"ה וכו' גם הרב באר יעקב ביו"ד סי' כ"ט (שרמז שם) נראה מסקנתו לאסור והרב מוהר"ם אלגבה הו"ד בס' יד דוד על טוי"ד בסי' פ"ז הגה ט"ו אות ה' הוכיח מביצה כ"א ע"ב גבי אין מזמנין נכרי בשבת משום שיורי כוסות דאמרי' דידן חזו לתרנגולים דידהו לא חזו דאסירי בהנאה ואמאי לא נימא דחזולתרנגולים הפקר גם כ' בשם חק"ל יו"ד סי' מ"ו דהעלה כן עי"ש ומה שהק' בחק"ל שם דברי רש"י פסחים ד' ה' והרשב"א סו' ע"א דכ' דמותר להשליך חמץ לכלב דהוא היפך הירוש' לפי הנר' לא ראה מ"ש בשו"ת פנ"י הנ"ל בענין זה גם במגן האלף שם יישב דברי רש"י עי"ש וכן ראיתי להג' שואל ומשיב ח"א סי' כ"ג נשאל ע"ז ליישב דברי רש"י עי"ש ומרן חיד"א במחב"ר יו"ד סי' כ"ט השיג ע"ד הכנה"ג שם דבהרמב"ם הל' מ"א פ"ח הט"ז מבואר בהיפך ולענ"ד אין שייך לומר מבואר בהיפך משום די"ל דהרמב"ם איירי בכלב שלו ומיני מיני הנאה קחשיב והמעיין במחב"ר שם בעיניו יראה שלא זכר שר דהריב"ה בסי' תמ"ח ה"ד הירושלמי והיא הלכה פסוקה בש"ע שם גם לא זכר דברי הרב כנה"ג סי' פ"ז דנראה מסקנתו לאסור ועיין להרבנים יד דוד סי' כ"ט קהל יהודה סוס"י פ"ז ט"ז סי' צ"ד סק"ד בשם רש"ל ות"ח ופר"ח שם סק"י פתחי תשובה שם סק"ה יד דוד שם אות ק"י זכור לאברהם ח"ג ד' ס"ח ע"א חת"ס או"ח סי' בק"י יד דוד על הש"ס בפסחים ד' ה' ע"ד רש"י ובדף כ"ב ע"א: והנה דבר פשוט ומבואר בפוס' דדבר שאסור בהנאה אסור ליתנו במתנה דמתנה היא כמוכרו לו ובכן ל"ז להבין דברי הר' מרכבת המשנה

ד' ט"ז עי"ש ולענ"ד אף אי נימא דשולח אדם ירך לנכרי הוא בחנם שפיר כ' הרמב"ם דמשום דמותר בהנאה לפי' שולח וכו' וצ"ע שו"ר להרב מוהרא"ף מ"ש בס' נשמת כל חי ח"א סי' ד"ן עי"ש ותמיה לי עמ"ש הג' מוהרא ץ אלימלך בס' דרך פקודיך הנד"מ במל"ת ג' בחלק הדיבור אות ג' אפשר דאפי' מי שאוסר בהנאה מתיר לשלוח ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכה דאינו נותן לו בהדיא הגיד בפ"ע רק בכלל הירך אינו מהנהו כלום דלא שוה כלום דהוי כעץ בעלמא עכ"ל והוא פלא שלא הביט עין הבדולח בדברי רמב"ם פ"ח מהל' מ"א ה"ד ובטוי"ד סי' ס"ה וברב הלבוש שם שכ' להדיא גיד הנשה מותר בהנאה לפיכך שולח אדם ירך לנכרי אעפ"י שגיד הנשה בתוכה וכו' ע"כ דמוכח להדיא דאם היה אסור בהנאה לא היה יכול לשלוח לנכרי.

וכן ראיתי עתה להג' עמודי אש נרו בד' ע"ד סוף ע"ב שהביא דברי הדרך פקודיך הנ"ל וכ' ולדעתי ל"ן כן וראיה מש"ס פסחים כ"ב ע"א הרי ג"ה וכו' ותנן שולח וכו' קסבר ר"א כשהותרה נבלה וכו' עי"ש דמבואר להדיא דהאוסר ג"ה בהנאה אסור כששולח ירך וג"ה בתוכה וז"פ ע"כ ועי"ש שתמה על האחרונים שלא ראו תשובת רשב"ץ וכו'.

וגם מעיני דמר נעלם דברי הג"א וש"ד ואו"ה שהזכיר בעה"ש הנ"ל כיעי"ש: ובעיקר כללין השגתי ס' נחמד דרכי הוראה לאחד מגאוני דורנו יצ"ו וראיתי שם בח"ב פרק ח"ן שעמד בזה אי בשאר איסורי הנאה חוץ מחמץ בפסח אסור להאכיל לבהמת הפקר והביא דברי המג"א ומק"ח סי' תמ"ח סק"י דמסיק לחלק בין חמץ לשאר איסורין והכריע כמותו לדינא עי"ש וכבר כתבתי שאין כן דעת רבני אחרונים הנ"ל ודברי המק"ח כבר הביאם במגן האלף ותמה על דבריו לכן נ"ל דהגאון הנ"ל נרו לפי שלא ראה דברי רבנן בתראי הנ"ל החליט כן לדינא אבל לדידן דחזינן דדעת האיסור והיתר ושערי דורא והגהות אשרי ות"ח והרשב"ץ שהביא הרב ערך השלחן שגם באיסורי הנאה דעלמא הדין כן הכי אית לן למינקט ואין בהוכחתו כדאי לדחות דבריהם ושערי תשובה לא ננעלו ועיין עוד בערך השלחן יו"ד רס"י כ"ט דהר"ף בהגהות סמ"ק סי' ר"ג נראה דס"ל דאיסורי הנאה מותר ליתן לכלב שאין מזונותיו עליו אבל השערים סי' פ"ה והאו"ה סי' כ"א ה"ד הרב כנה"ג סי' פ"ז אות י"ד סברי דאסור עכ"ל ואם מותר להריח בדברים האסורי בהנאה רשמתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' א' אות א': רכד אחרון כ' הרב נאות יעקב במ"ל ד' ג' ע"ג דאף דאיכא אחרינא בתריה קרי ליה אחרון וכן אמרו בזהר משפטים ק"ג ע"א עכ"ד וק"ל ממ"ש בזה"ק שהביא הרב פני יצחק בליקוטיו ד' קצ"ב ע"ד דשאל הגמון לר"א לענין הבית העתיד בב"א אמריתו דעתיד קוב"ה למיבנייה והא כתיב גדול יהיה הבית האחרון וכו' ראשון ואחרון יש שלישי לא יש והשיב אליהו שהבנין העתיד

מעשה שמים עי"ש ואמאי לא השיב אליהו דקרי ליה אחרון אף דאיכא אחרינא בתריה דאין לומר דלהפיס דעתו השיבו דבר המתקבל דבהא נמי הוה מיפייס כדמוכח בקרא את לאה ואת בניה אחרונים וכו' שור דברי הזה"ק הם בפ' פנחס ד' רכ"א ציינו במשק ביתי אות ס"ז ולא נאמרה תשו' זו להגמון כיעי"ש אף גם זאת ראיתי דברי הרבנים תוי"ט והרמ"ז ושול"ד שרמז שם במש"ב עיין בד"ק בפ"ז דדמאי מ"ג ועיין מ"ש בזה הרב זכר דבר ד' מ"ב אות י"ט והרב אבות הראש בח"א ד' פ"ז ע"ב הביא ראיה מברכות ס"א ע"א דאמר ר' ולבסוף וכו' עי"ש ועיין הרמב"ם פ"ב מהל' זכיה ובס' העמק דבר (פי' עה"ת מהג' מוולאזין נרו) בהקדמה אות יו"ד: רכה אמר מר אי אתמר לשון זה אמימרא דאמוראים כתב הרב יד מלאכי בסי' ע"ג בשם הרב ה"א סי' פ"ג דנמצא בע"ז פ' ר"י על ר"י ואין ראיה משום דהוא תנא מיהו מוהרי"ק מצא על רב הונא וחידוש הוא ע"כ.

ולא ציין מקום דברי הש"ס דאמרו כן על רב הונא ואפשר שהוא בב"מ ד' מ"ז ע"א עי"ש והי"מ גדול הביא בידו עוד ג' דוכתי וגם השיגו דר"י אינו תנא ואני ההדיוט מצאתי עוד בג' מקומות שאמרו כן ע"ד אמורא עיין שבת צ"ז ע"ב וברש"י ותוס' שם ד"ה ה"ג ובגטין ד' י"ב ע"ב ובמנחות ד' ד' ע"ב ועיין בס' מכתב לחזקיהו בחי' לסוכה לד' י"ב ע"ב מה שהק' ע"ד רש"ל שמחק תיבת אמר מר ונר' דטעמיה דרש"ל דאי גרסי' אמר מר הו"ל למיגרסיה ברישא בחלוקה דזכרים כשרה עי"ש והרב קהלת יעקב במ"ל ח"ב אות צ"ב הביא עוד ג' דוכתי אמר מר אמימרא דאמורא ושוב הביא דברי תוס' כתובות צ"ט ע"ב ד"ה ה"ג שהשיגו על רש"י דגריס והאמר מר דהול"ל והתנן כיון דמתני' היא עי"ש ונר' דאין כונתו להבין מדבריהם דבמתני' לא שייך אמר מר דהא מהי כא תיתי הלא הרגיל לומר אמרו מר הוא על משנה ובריית אלא כונתו להשמיענו דהגם דדרך הש"ס דכי מייתי משנה או בריית והדר שקו"ט בהדר תפיס בהאי לישנא דאמר מר מ"מ כי בעי למיפרך ממשנה או בריית על איזה דין שהביא מקודם אינו אומר בלשון והאמר מר אלא והתנן ועפ"י האמור נלע"ד ליישב מאי דק"ל בס' משק ביתי סי' ק' ע"ד הרב מירא דכיא עי"ש ועיין לקמן אות רל"ט ומשק בית במע' התי"ו אות תקז"ן מקנה אברהם במהדורא ב' אות מ"ח ד"ה כ' ובס' כל החיים אות ע"ו ציין שבת של מי ד' קל"א ועיין כתובות מ"ד ע"א אמר מר וקאי אמילתא דרב הונא: רכו אין סדר למשנה כתב הרב יד מלאכי באות כ"ח בשם הרב נחפה בכסף דלא אמרינן הכי אלא היכא דהאמוראים מסתפקים בדבר עי"ש ונמשך בזה הרב שער החצר סי' תק"ל ועיין מ"ש לפקפק בכלל זה בס' מכתב לחזקיהו בח' השיטה ד' ה' ע"ד ובד' ז' ולהרב מקנה אברהם במ"ב אות ט"ו ועיין נדרים ד' ד"ן בהר"ן ד"ה ולענין הלכה ובהרא"ש ר"פ כל בשר:

רכז אין סדר למשנה אי בתרי סדרי יש סדר למשנה עיין להרב מקנה אברהם במ"ב תוך אות ט"ו ובאות ז"ך מכתב לחזקיהו ד' ה' וד' ז' וי"ל בהר"ן והרא"ש הנז"ל באות רכ"ו וכ' בס' כל החיים במע' ה' אות כ' בשם לב מבין ד' ט"ו ע"ב אע"ג דאין סדר למשנה לומר ס' ואח"כ מחלוקת אין הל' כס' בב' מסכתות מיהו במס' ברכות י"ל דלכ"ע יש סדר והיא ראשונה לסדר אמונה דיש בה קבלת עומ"ש ומילי דתפלה וברכות השבח ע"כ: רכח אהל זרוק אי שמיה אהל פלוגתא דתנאי היא רבי ס"ל לא שמיה אהל ור"י בר ר"י ס"ל דשמיה אהל כדאיתא בעירובין ל"א ע"א והרמב"ם פסק דלא שמיה אהל וכתב הג' שבות יעקב ח"א סי' פ"ה דהיינו מדרבנן אבל מדאו' הוי אהל עי"ש ומזה י"ל עליה דמרן מוהרד"ף בתס"ד פ"ב דסוכה הובא בבית השואבה בדיני הישן בסוכה אות ז שכ' דבתוס' שם תניא סוכה שע"ג העגלה הישן תחתיה כישן תחת המעה ותנא דמתני' תני מטה ולא תני העגלה משמע דתחת העגלה יצא משום דעגלה הוי אהל זרוק ולא הוי אהל והכי קי"ל ולכן השמיט הרמב"ם דין ישן תחת העגלה וכו' עי"ש ולפי דברי הג' שבות יעקב כיון דמדאו' שמיה אהל הו"ל למיפסק לחומרא דלא יצא כדין ישן תחת המטה ותו קשה דא"כ דהתוספתא ס"ל אה"ז שמיה אהל ומאר"י דהאי דינא דהתוס' הוא ר"י בר ר"י בשם ר' יוסי כיעי"ש א"כ הרי מפורש דר"י בר ר"י ס"ל דאה"ז שמיה אהל ואי הכי בנזיר ה"ן ע"א דמותיב למאי דמוקים דר"י בר ר"י ס"ל אה"ז שמיה אהל מברייתא דמייתי התם דס"ל דל"ש אהל כיעי"ש תקשי ליה דר"יבר ר"י אהדדי ואי משום דמשמיה דר"י קאמר ואימור דליה לא ס"ל מ"מ לא הו"ל לש"ס למישתק מינה ועיין לקמן במע' היו"ד אות ד' אלא ודאי לאו הא בהא תליא ותו קשה לפי מ"ש הרב משנה למלך בפי"א מהל' טו"מ ה"א לדקדק מדברי הרמב"ם דדוקא בשידה תיבה ומגדל הפורחין באויר הוא דאמרי' אהל זרוק ל"ש אהל אבל במהלכין ונגררין ע"ג הארץ הוי אהל גמור וחוצץ בפני הטומאה עי"ש א"כ לפי"ז בסוכה שע"ג עגלה והעגל' מהלכת על הארץ לכ"ע חשיב אהל והו"ל להרמב"ם להשמיע לנו דין זה.

וראיתי להרב אהל יעקב בד' ב' וג' האריך להוכיח דלא כהרמש"ל ז"ל וא"כ יתכן דגם הרב מוהרד"ף ס"ל כן וק"ל ועיין עוד להרב ז"ל בשו"ת מכתם לדוד באו"ח סוס"י א' אחר שהאריך לאסור האומברלא בשבת עלה בדעתו לצדד להקל משום דהוי אה"ז דקי"ל דל"ש אהל ושוב דחה זה מדיקדוק דברי הרמב"ם עי"ש ולפי מ"ש הג' שבות יעקב דמדאו' אה"ז שמיה אהל אין מקום לצדד להקל וק"ל ועיין להרבנים ארעא דרבנן אות ע"ה מקנה אברהם אות ע"ג ערוך השלחן א"ח בהשמטות לסי' קע"א ובקהלת יעקב במ"ל ח"ב סי' צ"ח ברכת מועדיך לחיים ד' ט"ו חתם סופר או"ח סי' ע"ב חיים ומלך ד' ו' ע"א: רכט

אינו עובר עליו יש אומרים דאיסור תורה איכא וי"א דליכא אפי' איסור דרבנן הרדב"ז בחדשות סי' קצ"ט כ"כ הג' חקרי לב בזכרונות שבס' ישרי לב ד' צ"ח אות קס"ט ועיינתי בשו"ת הרדב"ז ולא ראיתי שהזכיר די"א דאפי' איסור דרבנן ליכא אלא מ"ש שם הוא דעת הסוברים דאסור מה"ת והסוברים דאינו אלא מדרבנן וכן בדין שהרי במאי דעסיק הרדב"ז (היינו בדם שמלחו או בישלו) ג' סברות הוא דאיכא ענוש כרת איסור תורה איסור דרבנן ואילו שרי מדרבנן לא שמענו ומסוגיית חולין ק"ט ע"ב אינו עובר עליו ומותר והאנן תנן וכו' מוכח תנן ודאי דמשמעות לשון זה מסתמא הוא דאים איסור אלא דנחלקו הפוס' אי איסורו מה"ת או מדר' עיין להרב כנה"ג יו"ד סי' ס"ו הגב"י אות ל"ד הביא דבריו הרב יד דוד שם הגב"י אות ו' ולהרב המבי"ט בק"ס פ"ו דמ"א הו"ד ביד דוד סי' ס"ט הגה ט"ו אות ב' ובאות כ"א בשם הרקח סי' תי"ט ועיין פסחים כ"ח ע בר"ש אומר חמץ לפני זמנו וכו' אינו עובר בלא כלום מני מתני' אי ר' שמעון דישראל נמי שרי ומוקי לה רבא בד' כ"ט ע"א כר"ש וקנסא קניס עי"ש ומוכיח מזה הרב אבני שהם בחי' על הטור סי' תמ"ב דליכא איסור כלל כיעי"ש וא"כ מצינו אינו עובר ומותר אלא דלענ"ד אין ד"ק מובנים דהא דשרי ר"ש היינו בהנאה אבל באכילה מודה דאסור עיין תוס' כ"ח ע"ב וכרש"י ריש ד' כ"ט ובאיסור אכילה הוא דקאמר ר"ש אינו עובר ואית ביה איסורא והתוס' שם הוכרחו להוכחות דמודה ר"ש דאסור מה"ת דאי לא"ה נהי דמשמעות לשון זה דאיכא איסורא מיהו הוה אמינא איסורא דרבנן הוא דאיכא וק"ל ומ"מ נמצא לפעמים לשון אינו עובר עליו והכונה בו דמותר כאותה ששנינו (בסנהדרין פ' נגמר הדין) הלינו לכבודו אינו עובר עליו ובמס' שמחות פי"א אמרו אם לחפור לו קבר או כדי שיבואו קרוביו ממ"א מלינו ואין בכך כלום ע"כ הרי מבואר דמ"ש אינו עובר כלומר ומותר ועיין עיקרי הד"ט א"ח סי' י"א אות י"ג ד"ה האמנם (ובמשמעות לשון אינו לוקה.

אין לוקין עליו רשמתי לעיל אות ל"ח): רל אומנות דחייב אדם ללמד את בנו עיין להרב ישרי לב בחיו"ד במע' החי"ת ד' ט"ז ע"א מה שציין ע"ד השמיטה שהשמיטו הפוסקים דין זה ועיין להרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם ח"א מער' זו אות א' ה"ד במכתב לחזקיהו בח' השיטה ד' מ"א ע"ג וע' בס' הברית בח"ב מאמר י"ב פרק יו"ד מוסר השכל בנועם שיח דברים המושכים לבו של אדם לקרבה אל המלאכה ולקיים מילי: דאבות אהוב את המלאכה ושנוא את הרבנות בא לו בארוכה בדברים היוצאים מן הלב שא נא עיניך וראה. והבט ימין וראה בס' לב העברי לרב אחד בדורנו בח"ב ד' ע"ב ע"ב (דפוס לבוב) האריך ג"כ בתוכחת מגולה על זה והנמשך מזה ואתה תחזה: רלא אומנות שחייב אדם להתלמד לפרנס את עצמו אם הוא מדאוריתא או מדרבנן עיין במכתב לחזקיהו ד' מ"א ע"ג רלב

אסמכתא כתב בארעא דרבנן אות ט"ן בשם הרמב"ם בהקדמה לפיה"מ דזימנין קאמר בש"ס קר אסמכתא ואין הכונה דהוי דרבנן אלא דאורייתא היא ועיקר קרא למילתא אחריתי וכו' ע"כ ועי"ש באות שמ"ט מ"ש בשם הרמב"ף ולפי הנר' הוא ט"ס וצ"ל הרמב"ם ועיין ריב"ה בא"ח סוס"י ר"ט שכ' דברכת מ"ג דאו' היא דמסמיך לה אקרא וכ' מרן בב"י דאין הלשון מכוון דהו"ל למימר דמפיק לה מקרא והרב"ח נדחק דס' דאו' קאמר עי"ש אכן הרב הפרישה כ' דמדאו' היא מקרא אחרינא או מהללמ"נר והאי קרא אסמכתא הוא עי"ש ויש סעד לד"ק מדברי הרמב"ם הנ"ל והרב פתח הדביר בח"ב ד' ב' ע"ד לא זכר שר דברי הרבנים ארעא דרבנן שם ובאות ע"ח וביד מלאכי אות מתו"ק ויעיר אזן מע' הקו"ף אות ה' שו"ר דמ"ש הרב ארעא דרבנן באות שמ"ט בשם הרמב"ן הוא מ"ש בהשגותיו לס"ה כמ"ש בשמו בהקדמת ספרו ארעא דרבנן הנ"ל: רלג אליו הוא מורגש יותר שהוא ביחוד טפי מתיבת לו הר"ן הובא בגליון רש"י ר"ס ויקרא כ"כ בס' ישמח חיים ד' ג' אות ס' נ"ב דברי הר"ן הובאו בהרחב"ה בשו"ת הרב מוהר"ם אלאשקר סי' צ"ג אההיא דאמרינן בריש יומא קול לו קול אליו והסביר דדרשת רז"ל נוסד על עומק דקדוק הלשון עי"ש: רלד אין אדם מתחייב בדבר שאינו קצוב בדין זה רשמתי לקמן במערכת הדל"ת עי"ש.

רלה אין אם משמעות לשון זה הוא בדוקא דליכא כלל או על הרוב עיין מה שרשמתי לעיל אות ע"ז ועיין לוטו אות רס"ב ובאות שאח"ז. רלו אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת אם הוא על הרוב או דליכא כלל עיין למרן חיד"א בברכי יוסף אה"ע סי' ד' אות ח' ובמה שרשמתי בסמוך והרב מקנה אברהם באות כ"ה כתב בשם תוספי הרא"ש ליבמות ח' ע"א דדוקא בן קיימא ומיהו בפ' המפלת משמע אפילו נפל ע"כ ולא זכר שר את יוסף צדיקא מה שהאריך בברכי יוסף שם עי"ש ועיין יד מלאכי בכללי הדינים אות קכ"ד יעיר אזן אות צ"ה: רלז אמר מר הדבר פשוט מאד דכשאומר כן בש"ס אינו ר"ל דמר הוא שם אמורא אלא כן ארחות סוגיית הש"ס כי בעי למישקל ולמיטרי במאי דאייתי מעיקרא תפס בהאי לישנא דאמר מר ולא יעלה על לב תלמיד קטן לפרש דמר הוא שם אמורא וחלילה לחשוב על הגאון המובהק באר שבע שיטעה בדבר פשוט ומ"ש הגאון מוהר"ץ הירש חיות בחי' ליומא ד' כ"ה דטעות נזרק מפי הרב ב"ש שכ' דמצינו בירושלמי חולקים על מר ולדעתו מר הוא שום אמורא אבל בכל הש"ס אמר מר היינו אמור לעיל והוא עצמו בפיסקא ב' כ' דגם על משנה נופל אמר מר וצ"ע עכ"ל מוהר"ץ אנ"ל אומר אני במטותיה דמר לא תיתלו בס' בה"ג ב"ש ז"ל והדבר פשוט דלישנא קטיעא הוא וכאילו אמר דבירושלמי חולקים על הא דאמר מר והיינו לישנא דש"ס התם והאמר

מר אין ישיבה בעזרה וכו' וק"ל ומ"ש דגם על משנה נופל אמר מר עיין במ"ש לעיל אות רכ"ה וק"ל:

רלח אומר מותר נחלקו אביי ורבא מכות ד' ז' לענין גלות לרבא קרוב למזיד ולאביי קרוב לאנוס והתוס' במס' שבת ד' ס"ח ד"ה אבל כתבו הסברות מוחלפות ופשוט דהוא ט"ס וכבר הוגה בש"ס חדשים במקום רבא אביי ובמקום אביי רבא כמ"ש הרואה והרב מטה אהרן ד' ל"ג ע"ד לא נחית לומר דט"ס הוא וכ' דדברי התוס' יושבים בסת"ר המדרגה ממ"ש התוס' בשאר דוכתי עי"ש ובמטו מניה הדבר פשוט כאמור ועיין להרב קהלת יעקב בקונטריס מענה לשון אות ע"ב ד' ה' ע"ב (מ"ד אשכנז) ודוק והרב צפיחת בדבש ד' קס"ח ע"א שקו"ט בענין זה הביא דברי התוס' בשלשה מקומות הנ"ל שבת מכות סנהדרין ותימה שלא נרגש בסתירה ד"ק ועיין בשו"ת עמודי אש לידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בד' ל"ב ע"ד רלט אומר מותר אי חשיב שוגג לענין איסורין מידי עוברי בענין זה במלתייהו דרבנן קדישי חזי הוית אמבוהא דרבנן סברי מרנן דלענין איסורין נקיטי' דאו"מ חשיב שוגג עיין להרט"ז יו"ד סי' צ"ט סק"ט והרפ"ח שם סקי"ב מדברי תוס' בכורות כ"ג ד"הסברי וכ"כ הרב צ"ץ סי' מ' ועיין להרבנים מ"א סי' ק"ד סק"ו ומוהר"ש זלמן בש"ע שלו שם ס"ד חיי אדם כלל כ"ה אות י"א ובהל' שבת כלל ט' אות י"א וכן נקיט בפשיטות הרב נו"ב בח"א א"ח רס"י ל"ה ובח"ב אה"ע סי' ח"י ד"ה ומעתה וכן נר' דעת הרב ארעא דרבנן במערכה זו אות י"ז ד"ה ויש וכ"ן דעת הרב חתם סופר יו"ד סי' פ"ח וכן דעת הרב מוהרמ"ן בדרשותו על רבו בס' בן פדה צור עי"ש בד' קמ"ד גם הרב ערך השלחן א"א סי' שי"ח אות ג' האריך בזה ודעתו דחשיב שוגג עי"ש גם הרב מטה אהרן בסי' י"ד האריך בזה וכ' בחתימת דבריו דאפילו בשאר איסורים שאינם מענייני שבת אמרי' דאו"מ שוגג הוא וכמ"ש האג"ז ותה"ד סי' רט"ז ומוהראנ"ח ומוהר"ש הלוי והט"ז וכמ"ש גם הרמב"ם בהל' א"מ וכו' עי"ש וכ"כ הבי"מ הובא בפ"ת אה"ע סי' קע"ח סק"ח ובשו"ת זכרון צבי מנחם סי' א' ד' ב' ע"ד ושם סי' ח' ד' ח' ע"ד כ' דפסקו כל האחרונים דאו"מ שוגג הוא והרפ"ג יו"ד סו' צ"ט בשפתי דעת אות י"ב בד"ה ואם ביטל במזיד כתב כבר הכריע הט"ז בסק"ט וכו' עיין שם וכ"ן דעת הרב חו"ד סי' צ"ט סק"ו ה"ד הרב פתח הדביר בח"א ד' ק' ע"א ולזה נראה מסכים הולך הרב כעל שו"ת שואל ומשיב בהסכמתו לס' אור זרוע הנד"מ בזיטאמיר עי"ש בסוף ההסכמה (אחר זמ"ר ראיתי מ"ש בשו"מ מהדורא ב' ח"א סי' צ"ג בזה עי"ש) ובפתח הדביר שם כ' בשם הרב שרשי הים דמבואר בש"ס ורמב"ם דאו"מ אנוס הוא הרי לפניך שרים רבים ונכבדים דקיימי בשיטה זו דאו"מ לא חשיב מזיד אלא אנוס או שוגג למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואולם ראיתי להרב

מוהרי"מ בס' אהל יעקב ד' ד"ן ע"א הביא דברי הרט"ז והרפ"ח הנ"ל וכ' דצ"ע על דברי התוס' דזו פלוגתא דאביי ורבא ולרבא או"מ קרוב למזיד והלכתא כרבא כמ"ש הר"מ הל' רוצח פ"ד והל' תרומה פ"ה ה"ח ושוב הביא דברי תוס' בשבת ד' ע"ב ד"ה באומר וסנהדרין ס"ב ד"ה ורבא שכתבו לחלק דשאני גלות דטובא בשגגה כתיבי וסיים דמשום הכי מספקא לן לתוספות בכורות הנ"ל וכ' דדבריהם בלשון שמא והרמב"ם.

חלוק עליהם וקי"ל כהרמב"ם אלו תוכן דבריו קדושים ולא ראה הרב ז"ל כולהו רבנן קדישי הנז"ל דנקטי כסברת הפוס' ז"ל ומה שהחליט לומר דהרמב"ם חולק על התוס' ז"ל הנה ודאי אין כוונתו על דברי הרמב"ם דהל' רוצח הנ"ל דהא פשיטא דעפ"י דברי התוס' סנהדרין ושבת הנ"ל דשאני גלות וכו' אין מדברי הרמב"ם סתירה לד' התוס' אלא ודאי כוונתו ע"ד הרמב"ם דהל' תרומות פ"ה הנ"ל וכן מצאתי להרב ז"ל בתשו' בס' באר המים סי' ד"ן שגילה דעתו דמה שהחליט דהרמב"ם והתוס' חולקים הוא מדברי הרמב"ם דהל' תרומות כיעי"ש בד' ל"ד ע"א והנה אמת דכן הק' ג"כ הר' מש"ל סו"פ ט"ו מהל' מ"א ונעלם מעיני קדשו וכן נעלם מהרב חת"ס יו"ד סי' פ"ח הנ"ל מ"מ שערי תשובה לא ננעלו וכבר תרי"ץ יתי"ב הרב מוהרמ"ן בס' בן פדה צור שם ולדבריו כיון הרב חת"ס הנ"ל כיעי"ש ולא פליגי התוס' והרמב"ם וממילא נקטינן כדכתבו התוס' וכאשר נקטו בפשיטות כל הרבנים הנז"ל גם בחו"ד שהביא פה"ד שם מיישב דלא ליסתרו דברי התוס' והרמב"ם כיעי"ש ומ"ש התוס' בלשון שמא עיין מ"ש בעה"ש שם ועיון בפ"מ בא"ח סי' ק"ד באשל סק"ו שכ' דלדינא צ"ע וזה נראה היפך ממ"ש בשפתי דעת הנ"ל וצריך לעיין בספר דבי רב המצויינים בס' רב יד דוד ליו"ד ד' קט"ו ע"א ומה שציין שם לעיין כנה"ג אה"ע סי' כ"ד וכן ציין בבן פדה צור שם הנה בכנה"ג אשר לפני (והוא דפוס חדש) ביקשתיהו ולא מצאתיהו וע"ע להרב צפיחת בדבש ד' קס"ח ע"א ולהרב מוהר"ש זלמן בש"ע שלו סי' רנ"ג אות י"ב וי"ל שו"ת מעיל צדקה סי' ס"א שהביא הרב פ"ת אה"ע סי' קט"ו סקי"א ואינו מצוי אצלי ועיין שו"ת בית שמואל אחרון ביו"ד סי' י"א ד"ה והנה דברי וידי"ן רא"ג הרב המגיה לס' ימי שלמה נר"ו בפט"ו מהל' מ"א הכ"ה נמשך אחר מ"ש המל"מ דדעת הרמב"ם דאומר מותר חשיב כמזיד לענין איסורין וכבר כתבתי דאינו פשוט לומר כן ועיין חות דעת סי' צ"ט סק"ו ועיין בשו"ת שער אשר חיו"ד סי' ט"ז טו"ב ח"י ובס' זכרון צבי מנחם סי' ב' השיג רב אחד עמ"ש המחבר בסי' א' דאו"מ שוגג וכ' ע"ד אין בזה כדי להתיר אחרי שכל האחרונים חולקים על הט"ז כידוע ע"כ ועיין בשו"ת כתב סופר יו"ד סי' ס"ב ועיין חת"ס או"ח סי' קי ט טית ד"ה אך אי גם וכו' לענין אומר מותר בעסק מכירת חמץ והבאתיו בקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ח'

אות כ"ד ועי"ש באות זיי"ן וי"ל לעת הפנאי במ"ש ידידי הגאון מנ"י יצ"ו בס' מנחת משה הנד"מ בשו"ת יו"ד סי' כ"א:

רמ אומר מותר דחשיב שוגג מבואר בדברי הרפ"ח יו"ד סי' צ"ט סקי"ב דאפי' בדבר דכ"ע ידעי ליה ולא טעו אמרי' דאו"מ הוי שוגג ועיין להרב פתח הדביר ח"א ד' צ"ט ע"ד שייחס לזה דעת הרבנים משל"מ בהלכות מ"א סו"פ ט"ו ומג"א סי' ק"ד עי"ש ותמיה לי עליה דרב מטה אהרן ד' ל"ב ע"ב וג' שכ' לדעת הרשב"א בהיפך מזה ולא זכר מדברי הרפ"ח כיעי"ש וי"ל שו"ת מעי"צ שרשמתי באות רל"ט: רמא אין מיתה בלא חטא הכי אמר ר' אמי בשבת ד' ה"ן ע"א ואיתותב ועיין להרב דרכי שלום ד' א' ומ"ש ע"ד הרב משק ביתי במע' היו"ד אות רכ"ח ומש"ש הרב המגיה בשם הרב מוהרי"ץ דלא אמר ר"א אלא במיתה שלא בזמנה כ"כ הרב מוהרימ"ט בפ' חקת ועיין מה שהק' עליו הרב משנת ר"א בח"ב בדרו' ד' ט"ו ע"ג ומה שיישב לזה הרב ישמח לב בדרו' ד' א' ע"ד: רמב אין הקב"ה מביא תקלה ע"י הצדיקים ידוע מ"ש התוס' בכמה דוכתי דדוקא במידי דאכילה ולא בשאר איסורין ועיין הגהות מרדכי סופ"ק דעירובין שכ' לענין איסור שבת וכלאי בהמה דאין הקב"ה מב"ת וכו' ועיין יד מלאכי בכללי דינים אות קל"ז בשם הר"ן בחי' לחולין והרב מזל שעה בהל' מעהק"ו פי"ד הק' ע"ד התוס' מנדרים ד' יו"ד ע"א חסידים הראשונים וכו' לפי שאין מביא תקלה וכו' דש"מ דגם בשאר איסורי' אמרי' הכי וכן הק' מרן חיד"א בס' ראש דוד ה"ד הרב דרכי שלום ב' ומש"ש ליישב לענ"ד אינו נכון כמ"ש הרואה אולם עיין להרבנים נחמד למראה ח"א ד' מ"ה ע"א ופתח הדביר ח"א ס"ח ע"א מ"ש ליישב בזה ומש"ש בשם מרן חיד"א בפ"ע לחלק בין דורות הראשונים וכו' עיין להר' תה"ד סו' רמ"ג ועיין מוהריק"ש יו"ד סי' א' בטעם החילוק שבין אכילה לדבר אחר:

רמג אין הקב"ה מב"ת וכו' במידי דאכילה גופא חילקו התוס' בין אכילת איסור ממש לאכילת היתר בזמן איסור כיוה"כ וכיוצא והרב אגדת אליהו מדמי אכילת פירות שאינם מתוקנים לאכילת היתר בזמן איסור והם דברים תמוהים וכבר עמדו עד"ק הרבנים בן פדה צור ד' ד' ע"ב ונח"ל ח"א ד' מ"ד ע"א ועי"ש לענין גזל אי חשוב אכילת היתר בזמן איסור וכן לענין אם אפשר לעשות מעשה על סמך דאין הקב"ה מב"ת וכו' עי"ש בשם הרב ארעא דישראל והוא ז"ל השיב ע"ד דברים נכונים ועיין להרב תה"ד סי' רמ"ג ודו"ק:

רמד אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון עיין מח' ב"ש וב"ה באבות דר"ן סופ"ב והרב אבות הראש כתב בשם מרן חיד"א בפתח עינים דסברי ב"ה דיש ללמד לכל אדם והתורה מגנא ומצלא ויחזור למוטב ואין לדקדק בדבר עי"ש בד' ח"ק ע"ד נר' מד"ק דסברי ב"ה דמלמדין גם לשאינו הגון על סמך כי תורה מגנא שאו"ר שבו מחזירו למוטב וזה היפך

מ"ש בפ"ע בשם הרשב"ץ וה"ד באבות הראש קל"ב ע"א שכ' ובה"א מלמדין לכל אדם ומ"ש השונה לתלמיד שאינו הגון הוא בתלמיד שמעשיו מקולקלים וסנו שומעניה אבל סתם בני אדם א"צ לבדוק אחריהם ע"כ וקצ"ת על הרב אבות הראש שהביא ד"ק שתים זו ולא יעיר דנראין כסותרים ועוד קשה דבברכ"י א"ח סי' קנ"ו אות ג' העמד מתמיה ע"ד הרפ"ח דנר' דס"ל דגם בידוע דאין תוכו כברו נכנס לבהמ"ד דהוא היפך הר"מ והטור עי"ש ושמא י"ל דההיא דפ"ב דאדר"ן לא מיירי במי שמעשיו מקולקלים בעבירה רק שהוא גאה והגם כי הוא איסור חמור מ"מ אינו בסוג מעשיו מקולקלי' ודוחק וס' פ"ע א"מ אצלי לראות ד"ק והן עתה נדפס ספר ברכת מועדיך לחיים ועי"ש בד' ל"ב ע"ד ובד' ל"ג ע"א ודו"ק: רמה אונס דשותה בעציצו אם יכול לאוסרה עליו בנדר עיין במה שרשמתי לקמן במערכת הנו"ן אות ל"ד:

רמו ארץ ישראל בקונטריס אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל רשמתי איזה עניינים השייכים לארץ ישראל ומה שכתבתי שם באות ב' כמסתפק אם מה שאסור לצאת מא"י לחו"ל הוא מדאורייתא עתה נלע"ד דמדברי הסמ"ג בלאווין סי' זכ"ר וכן בהגמי' פ"ה מהל' מלכים שכתבו בשם ר"א ממי"ץ דמה שאסרה תורה לשובלמצרים אינו אלא בדרך הזה כלומר מארץ ישראל למצרים אבל משאר ארצות מותר עכ"ל מתבאר דרק למצרים הוא דאסרה תורה לצאת מארץ ישראל אבל לצאת מארץ ישראל לשאר ארצות חו"ל מדאורייתא שרי ואין לומר דאף דגם לשאר ארצות חו"ל אסור היינו לגור שם אבל לסחורה שרי אבל למצרים גם לסחורה אסור דהא מפורש בסיפרי דלסחורה גם לארץ מצרים שרי וכמ"ש בסמ"ג שם וכ"כ הריטב"א ליומא על ד' ל"ח ע"א וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מהל' מלכים עי"ש אלא ודאי מדאורייתא שרי לצאת מארץ ישראל לשאר ארצות חוצה לארץ לגור שם חוץ מלמצרים ובגוף ישיבה בארץ ישראל בזמן הזה כתב הרב מעשה אברהם בחיו"ד סי' מ"ג ד"ה ובהיותי דמדברי הרב המבי"ט בח"א סי' לק"ט מתבאר דס"ל דהוא מדאורייתא וכדעת הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות למצות ששכח סי' ד' ובפי' על התורה בפרשת מסעי והרשב"ץ בזהר הרקיע סי' רכ"ו והרשב"ש בנו סי' א' והרב ספר החרדים סי' ט"ו אך מדהשמיט זה הרמב"ם נראה דס"ל דהיא מדרבנן כמ"ש הרשב"ש וכך כתב הרב מוהרר"ן נחמיאס כמ"ש בכנסת הגדולה יו"ד סי' רל"ט הגהות הטור אות ל"ג:

רמז אסמכתא לא קניא כתב הרב ב"ח ח"מ סי' ר"ז סי"א לחד שינויא לדעת ריב"ה דכל ענייני אס' אינו אלא מדר' דמדאו' אס' קניא עי"ש וה"ד הרב ארעא דרבנן אות ע"א וכ' שכ"כ רש"י שבועות מ"ז ע"א עי"ש ולפי שיטתו בכונת דברי רש"י ז"ל אפשר להביא

עוד רש"י שבועות ד' ל' ע"א גבי מ"ש בש"ס משחק בקוביא מדאו' מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו עי"ש אלא דלענ"ד אחרי המחי"ר הא לא שמיה מתייא כלל דאין כונת רש"י ז"ל לומר בדרך כלל דכל ענייני אס' הוו מדר' כמ"ש הרב"ח אלא כונתו לומר דמשחק מדאו' לא חשיב אס' ורבנן הוא דאמור דהוי אס' ועיין סנהדרין כ"ד ע"ב ואף למ"ד דפיסול משחק משום אסמכתא הוא אינו אלא מדר' משום דמדאו' לא הוי בכה"ג אסמכתא כדאמר רב ששת שם וק"ל ובעיקר סברת הרב"ח אני תמיה מהא דנחלקו הראשונים ז"ל אי שייך דין אס' במילי דמצוה כהקדש וצדקה ויש מהם שפסקו דגם במילי דמצוה אמרי' אס' לא קניא ואי מדאו' בעלמא אסמכתא קניא הדבר תמוה להקל בהקדש וצדקה עפ"י מאי דאמור רבנן אס' לא קניא גם הסוברים דאין דין אס' בהקדש וצדקה אמור רבנן בטעמא דבפיך זו צדקה ואמירה לגבוה כמס"ל כמ"ש ביו"ד סי' חר"ן והיה להם לומר דמשו"ה אס' קניא בהקדש דמוקמינן אדיניה דאורייתא במידי דמצוה וכי תקון רבנן אס' ל"ק בעלמא הוא דתקון ולא באו להקל אדין תורה דכיון דלא אשכחן בהדיא בש"ס דדיני אס' איתנהו גם לענייני הקדש וצדקה מסתמא יש לנו לומר דדוקא בדבר הרשות תקון ולא להקל אדין תורה אלא ודאי משמע דס"ל לכל הראשונים ז"ל דמדאו' הוא דאס' ל"ק וצ"ע ולפי הנר' לא ראה הרב ארעא דרבנן דהרב ש"ך שם ס"ק ח"י כ' ע"ד הרב"ח שדבריו תמוהים ודחה ראייתו דשאני ערב וכו' עי"ש שנראה דאין כונתו לדחות ראיית הרב"ח ולהורות לו בעיקר סברתו אלא כונתו לדחות דבריו לגמרי והיה להרב ארעא דרבנן לתמוה ע"ד ממ"ש רש"י שבועות הנ"ל לפום שיטתיה וק"ל ואח"ז ראיתי להג' ידות נדרים ביד שאול סי' חר"ן אות ז שהביא סברת הרב"ח הנ"ל והביא בידו שכ"כ המרדכי פרק שור שנגח בשם ר' נתנאל עי"ש מה שפילפל בזה אחר שכתבתי כל הנ"ל ראיתי דבריו שבס' קהלת יעקב בתוספת דרבנן אות כ"ב שהק' ע"ד הרב"ח מדעת הסוברים דבנדר מהני אס' והביאו ראיה מאם יהיה אלהים עמדי ולהרב"ח אין ראיה דהא מדאו' אס' קניא עי"ש אלא דתמיה לי דאחר שראה דברי המרדכי בפרק שור שנגח איך לא ראה סיום הלשון שכ' בשם רבינו נתנאל כהרב"ח ובסיגנון ראיית הרב קהלת יעקב יש להביא ראיה גם מדברי הרא"ש בתשו' ה"ד מרן הבי בסי' ר"ז סי"ח סוד"ה ואכתי איכא וכו' שכ' וז"ל וכי מתנה שנתן מש"ר לראובני אסמכתא היתה עי"ש מוכח דס"ל דאס' לא קניא הוא מה"ת ויש לתמוה על הרב"ח שייחס לריב"ה היפך מה שנראה מדברי הרא"ש ובספר זכרנו לחיים ח"ב בד' ע"ו ע"ב ציין גזע ישי אות קצ"ב וא"מ אצלי לראות אם הביא ס' רבינו נתנאל הנ"ל ועיין שו"ת שו"מ מהדו' ג' ח"א סי' מ"ט לחלק בין מכר למתנה דבמתנה ודאי לא קנה מה"ת ובחתם סופר ח"מ סס"י ס"ו

כתב דמחלוקת הרמב"ם והראב"ד אי איכא דין אסמכתא בנכרי תלי באם אסמכתא דלא קני הוא מדאו' או מדרבנן ושקו"ט בזה והו"ד בקיצור בפ"ת ח"מ סי' ר"ז ס"ק ט"ו: רמח אסמכתא אי איכא דיני אס' במידי דמצוה צדקה והקדש שנחלקו הראשונים כמ"ש ביו"ד סי' חר"ן עיין בענין זה שקו"ט באורך להרבנים חתם סופר יו"ד סי' רמ"ב שנות ימין ח"א ד' פ"ט והלאה.

מקנה אברהם ד' ז' ע"א שואל ומשיב בח"א סי' ע"ב ובישרי לב ד' מ"ח ע"א ציין עיני דוד ד' מ"ג ועיין בח"מ סי' ר"ז סי"ט ובמה שציין הרב פ"ת בסי' חר"ן סקי"ב עתה נדפס ס' פרת יוסף להג' מסלאנים וראיתי בסי' י"ד בד"ה עת"ה וכו' שכ' בפשיטות דבהקדש אין דין אסמכתא והאמת שכן הוא בח"מ ויו"ד הנ"ל ומ"מ לפי מה שרשמתי שמחלקותן של ראשונים הוא יש ליישב תמיהתו שם והיינו כדי ליישב לדעת הסוברים דיש אסמכתא בהקדש ועיין הרדב"ז ח"ב סי' תת"ב (בדפוס ווארשא): ואי איכא דין אסמכתא בנכרי רשמתי במער' הגימ"ל אות ה"ן ס"ק י"ז: רמט אסמכתא הגאון שואל ומשיב בח"א סי' ע"ב שקו"ט במי שנתחייב ליתן תקיעת כף עפ"י ב"ד שחייבוהו ואמר התובע לב"ד אם יתן הוא ת"כ אתן כו"כ לביהכ"ן וקדם ונתן המעות והנתבע תקע כף אם יש לפוטרו משום אסמכתא עיש"ב ונעלם ממנו דברי מרן החבי"ב בכנה"ג ח"מ סי' כ"ב הגב"י אות כ"ה ה"ד הרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות כ"ג דבנשבע עפ"י דיבורו לא שייך לפוטרו משום אסמכתא עי"ש וה"ה בתוקע כף על פיו דאין שייך אסמכתא: רן אסמכתא באומר אם אעשה כן אתן כך וכך לצדקה ולפלוני כו"כ אי חייב מיהא חלק הצדקה כדין קני את וחמור דקני מחצה עיין להרט"ז יו"ד סי' חר"ן סק"ו ומ"ש ע"ד הג' ידות נדרים ביד שאול שם אות ח' ובשואל ומשיב ח"א סוס"י ע"ב.

רנא אסמכתא בתנאי דלשעבר עיין להג' שער המלך בפי"א מהל' מכירה ומ"ש ע"ד הרב שבט בנימין סי' רמ"ב שמן המשחה ד' ח"ן ע"א שפת הים סוס"י מ"ג מט"ש סי' ר"ז אות פ"ה שציין הרב זכר דבר ד' מ"ג ע"ב ועיין מ"ש בזה הג' שואל ומשיב בח"א סי' ע"ב: ואי בתנאי דבשעת נישואין איכא אסמכתא עיין בשבט בנימין סי' צ"ח דרא"ם ח"א סי' ז"ך ולחם רב סי' כ"ה ורכ"ה ס"ל דאיכא אסמכתא ושהריב"ש בסי' שמ"ה כ' בשם הגאונים דבשעת נישואין אסמכתא קניא ושבכנה"ג סי' ר"ז כ"כ באות צד"ק בשם מוהרש"ח ושמוהראד"ב חולק.

ועי"ש לענין גזרת ב"ד ודבר שהוא מתנאי ב"ד אם יש לחוש משום אסמכתא: רנב אסמכתא אם ניתן ההתחייבות ביד שליש אי מהני למידי דאס' עיין זכרנו לחיים ד' ט"ן ע"א בישרי לב ד' מ"ח ע"א אות ס"א בשם אהל יצחק סי' פ"א ופוק חזי מ"ש הרב

משכנות יעקב סי' ס' ה"ד הרב פתחי תשובה יו"ד סי' רל"ב סק"ג ועיין שואל ומשיב בח"א סו' ע"ב ודוק: רנג איסורין דרבנן אם מנדין עליהם עיין להרבני' ארעא דרבנן אות ע"ז ויעיר אזן אות קי"ז שיורי ברכה יו"ד סי' קי"ז אות י"ז: ואם העובר איסור דרבנן בשוגג צריך כפרה עיין מה שרשמתי במערכת השי"ן אות ד"ן: רנד אודיתא אם הוא קנין דאורייתא או אינו אלא מדרבנן עיין מה שרשמתי בס"ד במערכת הקו"ף אות טו"ב: רנה אנוס מי שאנסוהו לאכול דבר האסור כתב הגאון חתם סופר א"ח רס"י ר"ב דאף לאבוה דשמואל בכתובות נ"א ע"א דאשת איש שנאנסה אסורה לבעלה משום סופה ברצון מ"מ לא חשיבא מעלה מעל בה' אלא מעל באישה ומשו"ה אסורה אבל לענין עונש לכ"ע אף בסופו ברצון פטור עי"ש ולענ"ד י"ל מעובדא דבמדר' ס' נשוא דההיא איתתא דנאנסה ובעי רבי למיסרא על בעלה משום דסופ' ערב לה ואמרה לו אם יטבול אדם אצבע דבש לפיך ביוה"כ אינו רע לך ולבסוף ערב לך וקבל דבריה והתירה ועי' מג"א סי' ר"ד ס"ק כ': רנו אין שליחות לנכרי ולחומרא יש אם הוא מדאו' או מדר' הרבשמן המשחה ד' י"ט ע"ד ד"ה וראיתי הביא דברי הרב מאמר המלך ד' ל"ח דנר' דסבירא ליה דהוא מה"ת והוא ז"ל כתב דהא דלחומרא יש שליחות אינו אלא מדר' עי"ש ועיין להרבנים חתם סופר א"ח סי' פ"ד שהכריח כן בן פדה צור ד' ק"א ע"ג תפארת אדם בשו"ת יו"ד סי' מ"ה וסי' מ"ו שו"ת פני יהושע ח"א יו"ד סוס"י ג': נזר אין תורמין שלא מן המוקף לקמן במערכת התי"ו אות כ' כ"א רשמתי בזה בס"ד עי"ש: רנח אכילה שלא כדרך הנאתה לענין איסורין שלא כדרך הנאתן רשמתי לקמן אות שס"ד עי"ש ואי חשיבה אכילה לענין קיום מצות כמו אכילת מצה וק"פ וכיוצא עיין להגאון משל"מ פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח שחקר חקירה זו וכתב דלא מצא הדבר מפורש ועי"ש להג' שער המלך ולהרב מוהרש"ח בס' מלאכת שלמה ד' א' ולמרן חיד"א במחב"ר א"ח סי' עת"ה אות ה' ד"ה ומכלל הדברים ולהג' מוהרש"ל בס' נו"ב ח"ב א"ח בהשמטות לסי' קט"ו ולהגאונים תפארת יוסף בא"ח סי' ט"ז שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' ז' עמודי אש נרו סי' ד' סוף כלל א': רנט אב שחייב ללמד את בנו תורה אומנות וכיוצא כשיכול ללמדו הוא בעצמו אם יכול ללמדו ע"י אחר עיין ראה חיים ד' כ"ו ע"ד ובמה שציינתי במערכת המ"ם אות ה"ן ע"ד הג' ש"ך ח"מ סי' שפ"ב לענין מילה: רס אין אדם דומה לחבירו הכי תנן בסנהדרין ל"ז ע"א וכתב הג' נו"ב באה"ע ח"א סוס"י ס"ה דאין הכונה דעל הרוב הוא דאינו דומה ויתכן אחד מני אלף שיהיה דומה אלא לא ימצא כלל עי"ש דנפ"מ לעדות מוכחשת ועיין לעיל אות ע"ז ד"ה ומצאתי וכו' ובאות רל"ו: רסא אין הולכים בממון אחר הרוב אם הוא דוקא להוציא ממון או אה"ע ד' יו"ד ע"ד ועיין מה שרשמתי לעיל אות פ"ז: אפילו להחזיק ממון עיין להרב

נהרות דמשק בתשו' רסב אין שליחות לנכרי ולחומרא יש אם הוא דוקא באיסורי רבית או גם בשאר איסורין אמרי' דיש שליחות לחומרא עיין מ"ש בזה הרב מוהר"ר הלוי הו"ד בס' שמן המשחה ד' י"ד ע"ד ואילך ומה שהשיב ע"ד הרב המחבר בד' י"ט ומזה זמ"ר כתבתי עה"ג דמדברי רש"י שבת קג"ן ע"א ד"ה מאי טעמא שרו ליה מוכח דגם באיסורי שבת אמרי' דיש שליחות לחומרא.

שוב נדפס ס' פתח הדביר ח"ג וראיתי מ"ש הרב ז"ל בדף קפ"ז ע"ג עי"ש ועיין רש"י שבת ח"י ע"א ד"ה אלא כדי ובחי' הג' מוהר"ש הי"ח שם. ועיין שואל ומשיב בח"ב סי' ס"ט וסי' ק"י ד"ה ומה שרצה ולהרב בן פדה צור ד' ק"א ע"ג ובס' שו"ת רמ"ץ ביו"ד סי' ע"ה נקיט בפשי' דלא אמרי' די"ש להחמיר אלא ברבית.

ובבאר יעקב ד' צ"ב ע"א כ' הרב השואל לענין מכירת בכור די"ש לנכרי לחומרא. ובשו"ת ח"מ סוס"י ק"ה כ' דבחידושיו לשבת ק"ן ע"א האריך דמבואר ברוב הראשונים בפ' איזהו נשך דדוקא ברבית י"ש לנכרי לחומרא ועיין ישועות יעקב בקו"א להל' פסח בד"ה והנה הרב מוהרש"ק וכו' שהק' קושיא גדולה אהש"ס דע"ז ד' ס"ג ע"א מהא דקי"ל דלחומרא יש שליחות וקושיתו היא רק לדעת הפוס' דבכל איסורין שבתורה קי"ל יש שליחות ועיין בס' עמודי אש הנד"מ בדף מ"ח ע"ג מ"ש ליישב קושיא זו וישובו אין נח לי וכמו שרשמתי במערכת החי"ת אות ל"ח.

ובשו"ת בית שלמה אור"ח סי' פ"א כ' דמשמע מתשו' הרא"ש כלל ק"ח והריב"ש סי' ש"ה דדוקא באיסור רבית ומדברי רש"י שבת קנ"ג ובסו' פ"ק דע"ז ותוס' שם נראה דגם באיסורי שבת ובשו"מ סי' ס"ט הנ"ל כתב בשם הב"מ סי' ה' דגבי שבת ל"ש לומר יש שליחות לחומרא דמ"מ גופו נח והאריך לפלפל בזה עי"ש: רסג אין אדם משים עצ"ר הרב מוהר"י אזולאי בפרשת יתרו כ' בשם מוהר"ח ן' סאנג"י דלא אתמר האי דינא לגבי נכרי ועיין להרב הנמק"י ביבמות פרק עכ"ד הרב משנת רבי אליעזר ח"ב בזכרונותיו מערכת הג' ד' ה' ע"ד אות יו"ד ואין גם אחד מס' דרשות מרן חיד"א על ס' הפרשיות מצוי אצלי ואנכי לא ידעתי למאי נפקא מינה אי להכשיר עדותו בדבר שמשים עצמו רשע דנימא פלגינן דיבוריה הרי בעדות אשה הוא דהגוי נאמן והלכה פסוקה באה"ע סי' טו"ב ס"ז דנוי שאמר הרגתיו נאמן במסל"ת מטעם דבלא"ה גוי אינו ראוי להעיד אלא משום היותו מסל"ת עי"ש וק"ל ומ"ש לעיין להרב הנמק"י יבמות ולא ציין איה מקומו נר' דהוא מ"ש בפ' החולץ עמ"ש שם ד' מ"ז ע"א ההוא דאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי וא"ל ר"י נאמן אתה לפסול את עצמך עי"ש ועיין חינא וחסדא ח"ב ד' כ"ט ע"ד שכן משמע מדברי הראשונים בסו' הנ"ל: רסד אין הלכה כשיטה עיין להרב ערך השלחן א"ח סי' חנ"ק אות

ג' שכ' ליישב דעת הר"מ פי"ו מהל' טו"א ה"ד מי פירות שנתעברו וכו' דפס' כר"מ משום דראב"י קאי כותיה ואף דבירושלמי אמרו שהוא שיטה לא אמרי' אין הלכה כשיטה אלא בבבלי ולא בירושלמי כמו שכתב הרב שפתי כהן יו"ד סי' רצ"ט ע"כ ותמיה לי הרי מבואר שם בש"ך ס"ק ל"א דהרמב"ם ס"ל דגם בירוש' אין הל' כשי' ולא כ"כ הרש"ך אלא לדעת הרא"ש כיעי"ש ואיברא דהג' יד מלאכי באות ח"ן הביא כלל זה בסתם מ"מ אפשר דסמך על המעיין אשר עין בעין יראה בדברי הרש"ך שם דאין זה כלל מוסכם דודאי לא יתכן לייחס כן להר"מ כן אפשר להליץ בעד זה הי"מ גדול להצילו ממה שהשיג עליו מרן חיד"א בס' יעיר אזן אות ג' דשלמים וכן רבים לית להו האי כללא עי"ש ומ"מ דברי הרב עה"ש צע"ר אצלי והרב פרי צדיק בד' צ"א רע"ב שכ' ע"ד הרש"ך דנר' שהוא כלל נכון אפשר שאין כונתו אלא להרא"ש ודעמיה דהרמב"ם ודאי לא סל"ה וכמ"ש הרש"ך שם וק"ל:

רסה אין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד אם הוא מדאו' עיין לקמן במע' הקו"ף אות א': רסו אסור לאדם שילמד את עבדו תורה עיין לקמן במע' העי"ן אות ז"ך וכ"ח: רסז אמרי תרווייהו עיין לקמן במע' הדל"ת אות נו"ן: סרח אין הולכין בממון אחר הרוב הג' שעה"מ פ"ט מהל' טו"מ פשיטא ליה דפדיון הבן חשיב ממון ואמרי' ביה אין הולכין וכו' עיין בכס"ן כלל קמ"ד ד' י"ד ע"א וכתב בזכרונותי' דהרב גזע ישי סו' דר"ך חולק עליו והכריח מברכות מ"ט גבי פודה בנו תוך ל' אע"ג דהל' כרב באיסורי וכו' דחשיב איסור ואף למאן דל"ג הכי וכו' עי"ש ועתה א"מ אצלי ונלע"ד דלפי מ"ש הרב מוהריק"ו ה"ד מרן מוהריט"א בס' הלכות יו"ט בפ"ח אות ע"ה ד' צ"ו ע"ב (מדפוס וורשא) לק"מ דודאי ממונא חשיב אלא דכיון דיש צד מצוה חשיב לה איסור לענין לפסוק כרב וכו' עי"ש ועיין בהל' יו"ט רפ"ג ד"ה והנה בענין זה דאין הולכים וכו' ובשו"ת בנין ציון החדשות בסי' ע"ב הביא קו' השעה"מ אההיא דבכור שנטרף בב"ק ד' י"א וכ' דלא אמר שמואל אין הולכין במאחהר"ו אלא כשדנין על דבר שבממון לבד אבל היכא שהספק שאנו דנים עליו עיקרו לענין איסור רק שבא מזה גם ענין ממון בזה הולכין בממון אחהר"ו דאין לחלק באותו ס' עצמו דלאיסור נלך אחר הרוב ולא לממון וכתב שכ"כ גם בהפלאה סופ"א דכתובות וכ"כ שם בסי' קי"ז ויש סעד לדבריו מדברי התוס' בכורות כ' ע"א ד"ה ורבי יהושע וכו' ומיהו קצת תימה דלענין ללקות וכו' עיין כסף נבחר כלל קמ"ד אות כ"ו ועיין לידידי הגאון מוהרי"א נרו בס' עמודי אש סי' ט"ז ד' פ"ג אוה מ"ז מ"ש בכלל זה וע"ד השעה"מ הנ"ל כ' ליישב קושיתו דכיון דמצוה היא אזלינן בתר רובא גם בממון וסברא זו מצאתי בשיטה מקובצת לב"ק ד' י"א בשם תלמיד ר"י ישראל וז"ל דמשום מצוה הו"א דאזלי' בממון

אחהר"ו לקיים העשה עי"ש וכן יש לנו לומר באמת כן וכ' ליישב בזה כמה עניינים עי"ש שלא זכר דברי ההפלאה ושיש סעד לזה מדברי התוס' בבכורות כמ"ש בכס"ן וכבר הזכיר שם דברי התוס' במה שכתבו לענין ממון שאין לו תובעים.

ולפום ריהטא מכאן קשה לענ"ד עמ"ש מרן מוהריט"א ברפ"ב דבכורות אות י"ז ד"ה ואולם וכו' דבדבר דאיכא ממון ואיסור איסור' בתר ממונ' גריר וכיון דלענין ממון ל"מ ס"ס להוציא ממון ל"מ נמי לענין איסור עי"ש ומכל הנז"ל נראה בהיפך דאדרבא כיון דלגבי איסור הולכין אה"ר מהני ג"כ לממון ומצאתי בס' שבילי דוד ליו"ד בקונט' הקניינים (שאחר סי' ש"ך) בחקירה ו' אות א' שכ' ע"ד מוהריט"א הנ"ל ובאמת תוס' רפ"ג בס' בלידה כ' דאף דאיכא רוב ואין הולכים בממון אחה"ר כיון דמוכח רוב נידון כודאי לענין האיסור הממון גריר בתר האיסור ורמב"ן כ"ח בדיניה ועכ"פ לא גריר בתר הממון ונ"ל שם הנידון ממון חד ענין עם הבכורה ביחד מש"כ בזה הוא ב'עניינים אם קנה הנכרי הממון ואם לא קנה אם חייב בבכורה עכ"ל ועפי"ד אפ"ל מה שהק' בהגהת כליל תפארת בשו"ת תפארת יוסף חיו"ד סי' ל"א אות א' ע"ד מוהריט"א מב"ב ד' פ"א ע"ב בענין ביכורים בקנה אילן אחד לר"מ דמספק"ל אם קנה קרקע וכן בב' לרבנן מביא מספק ולא אמרי' איסורא בתר ממונא גריר עי"ש ולהנ"ל ניחא דהם שני עניינים ובסברת ההפלאה הנ"ל ראיתי לידידי הגאון מוהרמנ"י נרו בס' מנחת משה בחיו"ד סי' כ"ג שפילפל בזה ליישב כמה עניינים ורמזה שם בסי' ב' עי"ש ועיין בשו"ת בן יאודה בסי' יו"ד (ד"ה ובספר) מה שפלפל בענין זה אם סברת ההפלאה מוסכמת ועל דברי מרן מוהריט"א הנ"ל כתבתי במקום אחר דיש להעיר ממ"ש מרן הב"י בח"מ סי' ס"ז סי"ג בפלוגתא שבש"ס במלוה לחברו לעשר שנים משמטתו שביעית שפסק הרא"ש דאין שביעית משמטתו כיון דשביעית בזה"ז דרבנן אזלינן לקולא והקשה מרן דהא בספקא דממונא נקיטינן קולא לנתבע ותירץ דטעמו משום דשמיטה איסורא הוא ומקילינן דלא תנהוג כיון דרבנן היא בזה"ז ונהי דנפ"מ לענין ממונא מ"מ כיון דבעיקרא דדינא לא אתי למיבעי אי מפקינן ממונא מהאי גברא אלא לענין איסורא אי נוהג שביעית אי לא נקיטינן לקולא עכ"ל דלפי זה נראה דה"ה לענין בכור (דאיירי ביה מרן מוהריט"א) יש לנו לומר כיון דלא אתי למיבעי אי מפיקינן ממונא אלא אי איכא קדושת בכור או לא אית לן למיזל בתר איסורא:

ואי בממון שאין לו תובעים אמרינן דכ"ע מודו דאין הולכין בממון אחר הרוב עיין מ"ש הג' עמודי אש נר"ו שם ומה שציין ט"ז יו"ד סי' כ"א לפי הנראה הוא ט"ס וצ"ל ס"א ומה שכתב שגם המשל"מ פ"ד דבכורות כ' כדברי התוספות (דבממון שאין לו תובעים לכ"ע אין הולכים בו אחה"ר) לפי הנראה כונתו למ"ש המשל"מ בסוף התשו' בד"ה ודע שאף

שכתבנו וכו' לענין אם ע"י ס"ס מוציאין ממון מיד המוחזק דאף למ"ד דמוציאין מ"מ בממון שאל"ת לכ"ע אין מוציאין עי"ש ומזה למד דה"ה לענין רוב י"ל דבממון שאל"ת לכ"ע אין הולכים אחה"ר ועיין בשו"ת חת"ס ח"ו סי' י"ז מ"ש ע"ד הט"ז הנ"ל סרט אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה הרמב"ם פ"ג מהל' מ"ת וריב"ה יו"ד סי' רמ"ו וכתב הרב שנות ימין ח"א ד' ק"א ע"ג דה"ד כשלומד לאור הנר ולא כשלומד לאור הלבנה ומיישב בזה ההיא דאמרי' בפ' הדר ס"ה ע"א מחדדן שמעתתי' וכו' דיממא נינהו עי"ש: ער אבות העולם דקיימו כל התורה דוקא כשהיו בארץ כמ"ש הרמב"ן ז"ל חידש הרב מוהר"י זאבי דהיינו דוקא כשהיה דעתם לחזור לארץ אבל יוסף שידע שלא ישוב עוד לארץ קיים גם כשהיה בחו"ל כ"כ מרן חיד"א בס' יעיר אוזן בקונטריס מדבר קדמות מערכת היו"ד אות ה"ן ולקמן במערכת הכ"ף אות צ"ט ד"ה ועוד יש לומר וכו' הבאתי דאין זה מוכרח: ערא אונן דפטור מכל המצות כתב הרב פ"ת יו"ד סי' שמ"א סק"ט דטעם פיטור האונן הוא משום דהחמיר הקב"ה בכבוד מת יותר מכבודו ית' ע"כ משמע דפטור האונן הוא מדאורייתא אמנם שם בסק"ו כתב בשם הרב שבות יעקב סי' ז' דהוא מדרבנן וכ"כ מרן חיד"א בס' ברכ"י א"ח סי' ע"א אות א' ובברכ"י יו"ד סי' שמ"א אות ו' הזכיר שו"ת שבות יעקב הנ"ל והרב פתח הדביר שם אות ז הביא דברי הראשונים והאחרונים דסברי דהוא מדר' ועמד מתמיה על הרב עוגת אליהו שכתב שהוא מן התורה עי"ש שלא הזכיר דברי הרב ברכ"י הנ"ל ועיין להרב ארעא דרבנן אות ל"ו וכ"כ הרב ח"ץ סי' א' ליישב השגתו על הרב מוהרימ"ט עי"ש ומוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לריש יבמות דשקו"ט בהשגת הר' ח"ץ על הרב מוהרימ"ט ולא כתב לתרץ בפשיטות דפיטור אונן הוא מדרבנן אבל מדאו' עולה ליבום היינו לפי הס"ד דהח"ץ הנ"ל דהוי מדאו' וק"ל ועיין להרב בית יהודה חיו"ד סי' ל"ה ד"ה עוד יש איסור:

וכן איסור בשר ויין לאונן הוא מדר' כמ"ש בספר הנ"ל ונחמד למראה ח"א ד' חנ"ק ע"א כתב בשם הרב מלאכת הקדש סדר אמור ד' קמ"ג (על פיטור אונן מהמצות דמיירי ביה כיעי"ש) דאנינות דאורייתא עי"ש וס' הנ"ל אמ"א לראות ד"ק: ערב אין ב"ד יכול לבטל וכו' אם כשבטל הטעם יכולים לבטל עיין מ"ש בזה הרב מוהר"י אלפאנדרי בס' פורת יוסף ד' מ' ע"א ודברי החולק שהביא שם הובאו בהרחבה בס' חיים ושלום ח"ב ד' יו"ד ע"ד ואילך ועיקר סמיכותו היא עמ"ש ריש מ"ק ג' ע"ב אימור כך התנו כל הרוצה לבטל יבטל עי"ש וכבר האריכו רבנן בתראי בזה דלא אמרי' כן מסתמא אלא היכא דידוע שכך היה או דאיכא סברא לומר כן עיין משק ביתי אות ז ומכתב לחזקיאו ד' צ"ה ועי"ש במש"ב אות ה' ד"ה אמר וכו' ומה שרשמתי במערכת הדל"ת אות כ' ועיין שו"ת תפארת

חיו"ד סי' כ"ח שער אשר במצויין במפתחות הספר ד' קל"ה ע"א ובמחלוקת הרמב"ם והראב"ד פ"ב מהלכות ממרים בהיכא שנתבטל הטעם אם יכול לבטל עיון בחיים ושלום הנ"ל בד' י"א סוף ע"א ובס' אפריון שלמה בקונטריס מזבח אבנים אות ח"י: רגע אמרו חכמים מצינו לשון זה אף במידי דהוי מדאורייתא עיין פ"ג דסוכה מי"ג אמרו חכמים אין אדם יוצא י"ח בלולבו ש"ח וכו' ופ"ג דב"מ ד' ל"ג ע"ב שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא וידוע דשבועת שומרין מדאורייתא ועיין הרמב"ם רפ"א מהלכות תפלה אמרו חכמים איזהו עבודה שבלב זו תפלה אף דדעתו דתפלה מ"ע דאורייתא.

ובריש פרק יו"ד מהלכות גירושין גבי ריח הגט פוסל בכהונה כתב אמרו חכמים וכו' וכתב הרב שאג"א בתשובות החדשות סי' ב' דהרמב"ם נמי ס"ל דהוא מדאורייתא ומ"ש אמרו חכמים הוא לפי שאינו מפורש בתורה ועיין לקמן במערכת הטי"ת אות ב' שכתבתי דממ"ש הרמב"ם בדין טבילת כלים אמרו חכמים וכו' אין הכרח דס"ל דהוא מדרבנן.

וגם במערכת הכ"ף אות ע"ג כתבתי דמ"ש בסוף כריתות (גבי האב קודם לאם בכ"מ) אמרו חכמים וכו' ר"ל שהחכמים פירשו מה שסתום בתורה. ושם באות פ"ב כתבתי דמ"ש אביי בב"ב קס"ח ע"א אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ר"ל דפירשו רבנן.

דודאי הא דכיון שהגיד וכו' דאורייתא הוא עי"ש ובמערכת החי"ת אות ל"ז גבי חצרו ש"א קונה לו וכו' וכ"כ הרב קובץ על יד פ"ו מהלכות חמץ הי"ב שאף שכתב הרמב"ם אסרו חכמים (לאכול מצה בע"פ) אינו מוכרח שהוא מדרבנן וסיים עיין ריש הל' יו"ט ע"כ ולא ידעתי מה הציון הלז דאם כונתו למ"ש הרמב"ם שם בפ"א ה"ה גבי מלאכת אוכל נפש שאפשר מערב יו"ט וכו' אסרו חכמים לעשות ביו"ט מי זה אמר דהוא מה"ת הלא דברי הרמב"ם ברור מללו דמדרבנן בעלמא הוא משום גזרה וכו' עי"ש ולה"ה ואפשר שכונתו לציין למ"ש הוא עצמו בריש הל' יו"ט ולא קאי עמ"ש דאסרו יתכן שהוא מה"ת אלא קאי אמ"ש דאכילת מצה בע"פ אית בי' לאו הבא מכ"ע.

דבריש הל' י"וט שקו"ט בענין כזה עי"ש אבל למ"ש דאסרו חכמים יתכן לומר שהוא מה"ת לא הוצרך לראיה כי הדבר פשוט בעיניו דיתכן לפרש כן והרב דברי חמודות בפ"ג דמס' ברכות אות פ"ד כ' דלשון אסרו חכמים ודאי משמעותו מדרבנן מדלא כתב אמרו חכמים אמנם דעת מרן שהביא שם היא דגם בלשון אסרו חכמים יתכן לומר דהוא מה"ת. ובקובץ על יד רפ"ד מהל' דעות ציין דברי הרב תב"ש סי' י"ג סק"ב ששם השיג על הד"ח במאי דפשי"ל דאסרו חכמים הוא מדרבנן דהא בפי"א מהל' רוצח כתב הרמב"ם הרבה דברים אסרו חכמים משום סכנה ופשיטא דהוא מה"ת ומרן חיד"א ביעיר אזן

מערכת הלמ"ד אות י"ט השיג על התב"ש וס"ל דלשון אסרו חכמים הוא מדרבנן והאריך להוכיח כן.
וכ"כ הרב קהלת יעקב בתוספת דרבנן אות קס"ד שרמז שם. ועיין מה שרמזתי לקמן במערכת הבי"ת אות ח"י בהא דלא תשקצו אם הוא מה"ת.
ומתוך מ"ש ביעיר אזן שם מתבאר דגם באמרו חכמים ס"ל דהוא מדרבנן דרק כשכותב הרמב"ם מד"ס או מדבריהם, הוא די"ל דהוא מדאו' עי"ש אך ממה שכתבתי למעלה נתבאר דגם באמרו חכמים יתכן לפרש שהוא מה"ת ועיין מ"ש בשו"ת אור לי סי' ס"ב ד"ה איברא וכו' דמ"ש בא"ח שלא אמרו ח' ימים אלא לקרבן וכן מ"ש לא הצריכו ח' יום אלא וכו' ר"ל מה"ת.
והרב חק יעקב סי' ת"ס סק"ב כתב דמאי דבעינן שימור לשם מצה הוא מדרבנן כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' חמץ והיינו ממ"ש בהלכה ט' לפיכך אמרו חכמים וכו' והרב בית מאיר שם כתב דאין ראיה מדברי הרמב"ם דשם קאי על האזהרה יתירה משעת קצירה וכו' עי"ש הנך רואה שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד דמשמעות לשון אמרו חכמים בעלמא הוא מדרבנן ממש וכבר כתבתי דיש סתירה לזה ממ"א.
ועיין בחי' הרש"ש לב"ק ד' ק' ע"ד התוס'ד"ה אומר וכו' ואע"ג דבכמה דברים איסור חמור מטומאה כדאמרי' אם אמרו ס"ט לטהר וכו' דכונתם דמלשון אם אמרו וכו' יאמרו מוכח דמדרבנן הוא עי"ש ועיין מכות ה' ע"ב א"ל ר"ש בן שטח וכו' שהרי אמרו חכמים אין העדים זוממין נהרגים עד שיוזמו בניהם.
ובס' היראים להרא"מ כתב בסי' קכ"ג וכשם שהקפידו חכמים על גובהה (של סוכה) שלא יגביהנה (למעלה מעשרים אמה) כך הקפידו חכמים שלא ישפילנה וכו' עי"ש ולפי הנר' פיסול תרווייהו מדאורייתא הוו ואפי"ה קאמר הקפידו חכמים וכו' ובשו"פ שו"מ מהדורא ב' ח"ג סי' קכ"ב בד"ה והנה בהיותי וכו' הבין דברי הרמב"ם בהל' רוצח הנ"ל כפשטן דמדרבנן הוא ופירש טעמו למה לא יהא אסור מן התורה ככל דבר סכנ' ע"ש ומרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' מ"ו אות ו' הביא תשו' הרמב"ם בספר פאר הדור סי' כ"ו שכתב והם אמרו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא אף דהרבה פוסקים מייחסים להרמב"ם דס"ל דברכה שאינה צריכה אסור מדאורייתא (עיין במה שכתבתי במערכת הבי"ת אות קט"ו) ושמעינן דגם בדבר שהוא מן התורה שייך לומר הם אמרו ואמרו חכמים וכיוצא ותמיה לי על מרן מוהרד"ף בס' שושנים לדוד בפ"א דמס' פאה מ"ד שכתב דלישנא דמתני' כלל אמרו בפאה וכו' דייקא כדעת התוס' בפסחים ד' נ"ו ע"ב והרש"מ ולפירוש א') דאין חיוב פאה מדאורייתא אלא דגן תירוש ויצהר וקראי דבת"כ

אסמכתא נינהו וז"ש כלל גדול אמרו כלומר חכמים הם שאמרו כך דמדאורייתא לא מחייבי עכ"ל ובמחכתה"ר נראה דלא זכר שר דמצינו בכמה מקומות שנו חכמים בלשון זה והוא מדאורייתא אף שאומרים בפירוש אמרו חכמים כמש"ל וכ"ש לשון אמרו בלבד ול ידעתי מה יענה למאי דתנן ברפ"ז דמס' שבת כלל גדול אמרו בשבת וההוא ודאי מן התורה הוא וכן כלל גדול אמרו בשביעית ריש ס"ז: וראיתי לידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בס' עמודי אש ד' ה' ע"ב שהאריך קצת בכלל זה וארשום בקצרה מה שיש להעיר על דבריו הנה הביא מ"ש הרב קובץ על יד בפ"ו מהלכות חמץ הנ"ל שציין לריש הלכות יו"ט והשיגו לפי שחשב שכונתו להביא ראיה מדברי הרמב"ם כמו שחשבתי גם אני הדל אמנם כבר כתבתי דאין זאת כונתו אלא מראה מקום הוא לדברי עצמו עוד כתב שם דהתב"ש הוכיח מכמה מקומות דאמרו חכמים יתפרש על שהוא מה"ת והמעיין בתב"ש יראה שלא הביא אלא מההיא דהלכות רוצח וכבר כתב ע"ז ביעיר אזן שם דאינו מוכרח. ומ"ש שם ליישב קו' הלח"מ פ"ד מהלכות אישות הי"א עמ"ש הרמב"ם צוו חכמים שיתן אדם לבתו וכו' דהא מה"ת הוא וכתב ע"ז דאה"ן דדאורייתא הוא ולשון זה יתפרש שהוא מה"ת ושוב כתב דצוו חכמים משמע דכל עיקרו מדרבנן ולא דמי לאמ"ח די"ל דאמרו כן בביאור המקרא לא ידעתי איך נחה דעתו בזה דלפי שיטתו דמוכח מכמה מקומות דאסרו חכמים מתפרש מדאו' א"כ מה בין אסרו חכמים לציוו חכמים.

ועוד פלפל שם בחכמתו ותבונתו חריפותו ובקיאותו כדרכו בקדש עי"ש ובדף ד' סוף ד"ה ובזה: ערד אין אדם פורע תוך זמנו בחזק' זו רשמתי לקמן במערכת החי"ת אות פ"ד עי"ש: ערה אמר ר' פ' אמר ר' פ' אי חשיבי רבים רשמתי במערכת היו"ד אות ד': ואם לשון זה מורה שהאומר היה תלמיד בעל השמועה ידוע מה שהביאו בעלי הכללים דברי רשב"ם בב"ב ד' קי"ד ע"ב דכשאומר כן הוא רבו מובהק וכשאומר אמר פ' משום פ' אינו מובהק וראיתי בס' בית ועד לחכמים להגאון מלא הרועים בקונט' האחרון ד' ס"ד כלל א' שהאריך בזה והביא מ"ש בב"ק ד' ל"ח ע"ב אר"א ב"א אמר ר"י בן קרחה בודאי ר' חייא בר אבא לא ראה את ריב"ק שהיה בימי רבי זקן מופלג וברך את רבי שיגיע לחצי ימיו מגילה כ"ח ואפשר כיון דאיפלג איפלג ועוד הביא מ"ש ביומא ד' ט"ל ע"ב אמר חייא בר אבין אמר ר"י בן קרחה וכ' וכבר הקשיתי לעיל כזה מב"ק ל"ח עי"ש מה שכתבתי עכ"ל עוד הביא מ"ש ביומא ד' ע"ט אמר רבא אמר רב יאודה וקשה הא ביום שמת רבא נולד ר"י וצריך לומר דט"ס הוא וצ"ל רבה עכ"ד מתבאר דמיישב דברי רשב"ם ומקיים שלא יהיה סתירה לדבריו ממה שמצינו בש"ס אמר פ' אמר פ' על בעל שמועה שלא ראהו מימיו ובכן לא הבנתי מ"ש בהגהות המעתיק בד' ד"ן ע"א אמ"ש

המחבר באות י"א להק' ע"ד רש"י כתובות ע"ג ע"ב דרבה לא ראה את רב ושמואל מעולם דהרי בגטין ד' ל"ח ע"ב איתא אמר רבה אמר רב משמע דהיה בימיו וכמ"ש בכלל א' וע"ז כתב בהגהות הנ"ל וז"ל ולדידי ל"ק מידי דכבר הביא המחבר בכמה דוכתי בשם סופרים וספרים היכא דאמרו אמר פ' אמר פ' לא ראה אותו מימיו עכ"ל ותימה דמדברי המחבר שהבאתי מוכח בהיפך דמקיים דברי רשב"ם דאמר פ' אמר פ' הוא רבו מובהק וא"כ היה בימיו.

והנה אמת כי איני בקי בס' הנ"ל כי זה היום ראשון הוא שהשגתי ספר זה ומסתמא המעתיק בקי בו ולא העיד שקר ח"ו אך הדברים תמוהים דאיך יתכן לומר כן והתלמוד מלא מזה שאומר אמר פ' אמר פ' על בעל שמועה שהיה בימיו וכמפורסם ובכלל דאמר פלוני משום פ' רשמתי במערכת המ"ם אות קל"ב וקל"ג: ערו אדם דממעט עכו"ם לעיל אות ע"ד וע"ה כתבתי דיש לחלק בזה בין אדם להאדם ובני אדם עי"ש ומזה זמ"ר כתבתי במ"א לדקדק עפי"ז עמ"ש הרב תוי"ט בפ"ג דביכורים מ"ז גבי דם מהלכי שתים דמאי דלא תני דם אדם הוא לכלול דם עכו"ם דהוה ליה לתנא למיתני דם האדם או בני האדם ועתה ראיתי להרבנים תפארת ישראל פיה"מ שם ונחמד למראה בח"א ד' קצ"ג ע"ד שקדמוני וכתבו התוס' בסנהדרין ד' ט"ן ע"א וז"ל והא דקאמר כהנים לא נאמר הכי קאמר לא נאמר אדם כי היכי דלישתמע כהנים ע"כ נראה שנרגשו דלפי מ"ש ר"ת לחלק בין אדם להאדם הול"ל אדם לא נאמר אלא האדם וקושיא זו הקשה הרב נאות יעקב במענה לשון ד' ב' ע"ד ולענ"ד התוס' בעצמם נרגשו מזה עי"ש ובתוס' יבמות ד' ס"א ד"ה ואין ומצינו בדברי חז"ל דנקטי לישנא דאדם ולא ממעטו עכו"ם עיין לקמן במערכת החי"ת אות ל"ח לענין חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו דהרבה פוסקים סוברים דגם לעכו"ם הדין כן.

וגדולה מזו מצינו דמשתמשים רז"ל לפעמים בלשון זה וכונתם רק על עכו"ם שהרי במה שדרשו שור ולא אדם כתבו התוס' בב"ק ד' יו"ד ד"ה שהשור דולא אדם קאי על עבד ועכו"ם דאילו ישראל מוהמת יהיה לו נפקא עי"ש. והרב כתב סופר א"ח סי' ל"ג כתב דמ"ש בתענית ד' כ' מאכל אדם אין מאכלין לבהמה היינו אפילו מאכל האסור לו אם אפשר למכרו לנכרי אסור להאכילו לבהמה ודקדק כן מלשון הש"ס קסבר מאכל אדם וכו' משמע כל אדם אפי' לעכו"ם עי"ש וא"כ פשוט דלא דחיקא לן לומר דאף דאמור בש"ס לשון אדם לא בא למעט עכו"ם ולפי"ז לא נפלאת היא לפרש מ"ש בפ"ג דאבות חביב אדם וכו' שגם עכו"ם בכלל וא"ץ להגיה האדם כמ"ש הרב תפארת ישראל שם ועיין במכתב לחזקיאו בחלק השיטה דוע"ג וק"ל וקצת יש לפקפק על הרב תוי"ט דממ"ש

במס' ביכורים הנ"ל מתבאר דס"ל דאדם האמור בדברי רז"ל ממעט עכו"ם ואילו בההיא דפ"ג דאבות מפרש דתני תנא חביב אדם לכלול גם העכו"ם ולא נתקררה דעתו במ"ש המפרשים דאדם הוא למעט עכו"ם ונסמכו אההיא דאתם קרוים אדם וכו' דהוי דרש על דרש עי"ש ואין לומר דכוונתו דהתנא דיקדק לומר דם מהלכי שתים כדי שלא יבואו לטעות במלת אדם דהא קמן בפ"ג דאבות לא חש להכי ותני אדם אף שכונתו גם על עכו"ם צ"ל דהכא סמיך תנא אמשמעותא דקרא דמייתי דמוכח שפיר דכי תני אדם כולל גם העכו"ם ועוד י"ל דרבינו הק' מדקדק בזה שלא יטעו ובאבות תני מילתיה דרע"ק כלשונו ממש ורע"ק לא חייש: ומצינו דלפעמים כותבים הפוסקים אדם וכונתם למעט עכו"ם שכן מצינו להרב משל"מ בפ"א מהלכות טומאת מת דניחא ליה למימר דהרמב"ם שכתב שם בדין י"ד אין לך בכל מיני נפש מה שמתטמא והוא חי וכו' חוץ מן האדם שכיון במלת האדם לאפוקי עכו"ם דאינם נקראים אדם עי"ש ואף דהתוס' כתבו לחלק בין אדם להאדם דהאדם כולל גם עכו"ם צ"ל דהרמב"ם ס"ל דאין לחלק בין אדם להאדם והרי חילוקו של ר"ת בין אדם להאדם אינו מוכרח לשאר שינויי שבתוס' שהבאתי לעיל באות ע"ד עי"ש:

עזר אדם אי ממעטים עבד עיין תוס' סנהדרין ד' ט"ו ד"ה אדם וערכין ד' כ"ח מאדם ולא כל אדם ורש"י ותוס' שם ולהרבנים נאות יעקב במע"ל ד' ב' ע"ד אהלי יהודא במע' בי"ת ד' ל"ה ע"א ד"ה ונר' וכו' מכתב לחזקיה ד' ו' ע"ג ומרן חיד"א ביעיר אזן בקונטריס קלורית לעין ד' ע' ע"א ציין לענין אין אדם מע"ר אי אמרי' גבי עבד לס' עזרת נשים ד' ל"ב ואמ"א לראות ד"קועיין פתח הדביר בח"א סי' ד' אות ז: רעח איתמר מר אי נאמר לשון זה על דברי התנאים עיין להג' י"מ אות ה' ובמכתב לחזקיהו ד' פ"א ע"ג ועתה נדפס ספר איי הים והוא שו"ת רה"ג עם הגהות הרב כמוהר"ם חזן ועי"ש בד' ק"ז ע"ב וח"ק ע"א מ"ש בזה והביא שו"ת רב שרירא גאון עי"ש ובס' כל החיים אות צ"ב: עטר אימור מצינו לשון זה לפעמים דהוא לשון ודאי כמ"ש בא"ז כתובות ל"ד מ"ד בשם ס' ההשלמה והביא ההיא דחולין ג"ן ע"ב אימור כלבא וכו' כ"כ הרב ארעא דישראל אות ג' ה"ד הרב נחמד למראה ח"א ד' קי"ג ע"ד וקצ"ת שלא זכר שכ"כ הר"ן בהלכות בההיא דחולין הנ"ל כיעי"ש ואחד מדורנו הו"ד בס' חיים ושלום ח"ב ד' יו"ד ע"ד כ"כ עפי"ד הר"ן הנ"ל דלא כמ"ש בחי' הרשב"א לחולין שם ובס' תה ב וכתב שכדברי הר"ן החליט בס' לחם אבירים סי' ב' אות מ"ח ע"כ גם הרט"ז ביו"ד סי' שי"ו בסק"ד קודם ד"ה ומצאתי פי' כן מ"ש בהניזקין ד' נ"ז אימור קושטא קאמר וכו' עפי"ד הר"ן הנ"ל ואני מצאתי לרבותינו בעלי התוס' בבכורות ד' ל"ה ד"ה איכא דאמרי וכו' והא אימור הוי ודאי כמו חיישינן

שמא חוץ לחומה לנו וכו' ע"כ ומתבאר מדברי התוס' דאימור וחיישינן כי הדדי נינהו ומייתו מדחיישינן לאימור וזה פשוט מסברא אלא שלפי שראיתי בנח"ל שם שכשהביא דברי הא"ז שכ' וכן בחגיגה אימור באמבטי עיברא כ' ע"ז שחפש ולא מצא לשון זה אלא חיישי' שמא באמבטי וכו' ומ"מ לפי גירסת הא"ז הרי מצינו בג' מקומות דאימור הוא ודאי וכו' עכ"ד ולע"ד גם גירסת הא"ז חיישי' אלא דנקט אימור שהוא לשון קצר ומדחיישי' מייתי לאימור כמ"ש התוס' בכורות הנ"ל ועיין מה שרשמתי במערכת החי"ת אות ס"ד גבי חיישי' ובשו"ת בית שלמה א"ח סי' ע"ג ד' מ"ז ע"ב כ' אההיא דפ' הניזקין אימור קושטא קאמר דהוא ודאי כמ"ש הר"ן בחולין וכו' עי"ש שלא זכר דברי הט"ז: רפ אונס דאמרינן לענין שבועה האדם בשבוע' פרט לאנוס כנודע אם האונס הוא שיבא לידי מניעת מצוה ע"י קיום שבועתו אי חשיב אונס הוא מחלוקת עיין להג' מח"א בהל' שבועות סי' ב' ולענין מניעת הטובה אי חשיב כאונס עיין להרב מגן גבורים סי ח' ד' ח"י ע"ד ולהרב שמע יעקב פר' יתרו ד"ה אך אמנם וכו' ובישרי לב בקו"א ד' צ"ז אות קל"ה כ' אונס דמניעת הטובה ל"ח אונס מוהריק"ו שרש קצ"ד מגן גבורים סי' ח' אורח לצדיק ז"ל עכ"ל סברת מוהריק"ו הובא בב"י יו"ד סי' רל"ב ופסקה הרמ"א שם בסו"ב ומוהריק"ש שם בסי"ד ולפי מה שביאר במחנה אפרים שם דגם הרב מוהריק"ו ס"ל כדעת הרמב"ם בתשו' דמניעת המצוה חשיב אונס (דלא כהרשב"ץ ומוהרש"ך דסברי דלא הוי אונס) ומ"ש ע"ד תשו' הרמב"ם דלאו מר חתים עלה וכו' הוא מטעם אחר כיעי"ש למדנו דאונס דמניעת מצוה עדיף ממניעת הטובה שהרי הרב מוהריק"ו ס"ל דמניעת מצוה הוי אונס אף דס"ל דמניעת טובה לא הוי אונס: רפא אונס דהפחדה אי הוי אונס או אמרינן דגזים ולא עביד עיין להרבנים קה"י במע"ל ח"ג אות תקפ"ח מקנ"א אות ב' מגן גבורים סי' ח' ד' ח"י ויקרא אברהם נר"ו בקונטריס שדה מגרש סי' ק"י ע"ב צמח צדק החדש באה"ע סי' ט"ל שם אריה סי' צ"ד באה"ע ורבינו מוהר"י אבן מיגאש בתשו' קכ"ב מחלק בענין זה דהכל לפי האדם אם לפי מה שהוא האדם נראה שיעשה מה שאומר להפחיד הוי אנוס וכו' עי"ש.

שער המלך פ"ז מהלכות אישות דין ב' בשם מוהרד"ב סי' ח"י: ואי הוראה בטעות חשוב אנוס רשמתי במערכת הטי"ת אות ז"ך: רפב אונס ממון באיזה ענין הוי אונס עיין בח"מ סי' שפ"ח ס"ב בהרמ"א ובש"ך שם ומ"ש לדקדק בדעת הרמב"ן עפ"י מ"ש הרא"ה ורבו של הרא"ה הוא הרמב"ן עיין בספר פרת יוסף להג' מסלאנים הנדפס חדש ממש בד' ק"מ ע"ג דנעלם ממנו דברי הרמב"ן במלחמות בפב"ת דב"ק ועי"ש מ"ש ע"ד הרמ"א.

דאדרבא מסקנת המרדכי דאונס ממון הוי אונס ועיין יבא הלוי בשו"ת יו"ד סוף סי' ב' ובשו"ת מגן גבורים סי' ח' ד' ט"ז ע"ג שקו"ט בתשו' הריב"ש סי' שפ"ז לענין שבועה אם אונס ממון הוי אונס עי"ש ולפי הנראה לתשו' זו הוא שרמז הרב מוהראנ"ח בח"ב סי' ט"ן ד"ה ומעתה וכו' וז"ל ובאונס ממון אין לאדם לעבור שום עבירה בקום עשה כמו שהאריך בזה הריב"ש בתשו' ע"כ ומר קעסיק בדין שבועה ונדר עי"ש ובד"ה ואפילו (ובגוף סברת הריב"ש הנ"ל רשמתי לקמן במערכת הלמ"ד אות ק"ז) ועיין שו"מ תניינא ח"ד סי' ד' ובמהדו' ג' ח"א סי' ס"ו ועיין משל"מ בפ"ג מהל' שבועות בד"ה כתב הריב"ש סי' ק"ג וכו' ומה שהקשה שם דברי הריב"ש מסי' שפ"ז לסי' ת"ס הנה הרב ייטב לב בד' ל"ו ע"א הביא דהרבנים לחם רב סי' ס"ט ומוהראנ"ח שם וחק"ל יו"ד ח"ב סי' ח"ן ג"כ עמדו בקושיא זו ומני"ר כתב דלק"מ דאם האונס הוא בשעת חלות השבועה מהני אונס ממון לפוטרו אבל אם בשעה שנשבע לא היה לו שום אונס שוב אם בשעת קיום השבועה אירע לו אונס אם הוא אונס הגוף או סכנה פטור אבל אם הוא אונס ממון אין לו מקום פטור וחייב לקיים שבועתו: רפג אין שבות במקדש אם יש לחלק בין היכא דלא אפשר לתקן בלא העברת השבות להיכא דאפשר הנה מרן כ"מ בסופ"ח מהלכות בית הבחירה כתב דדוקא כשאי אפשר בלא"ה ומשו"ה לא היו אבוקות בידם בלילי שבת שאפשר להשתמש לאור הנרות הדולקות שם מבערב והרב תיו"ט בפ"ק דתמיד מ"ג (ד"ה ושתי אבוקות) עם שכתב טעם אחר למה שלא היו מטלטלין במקדש בלילי שבת נרות דולקות לפי שקרוב לבא לידי הטיה שהוא מבעיר גזרו במקדש מ"מ לא דחה טעם מרן כ"מ הנ"ל ואדרבא שם בפ"ה מ"ה (ד"ה ובשבת) נשתמש בכלל זה עי"ש גם הרב פר"ח בנימוקיו להל' עבודת יוה"כ בפ"ב הקשה על הרמב"ם דמנ"ל לפרש דמחמין לו חמין ר"ל מים חמין לערב בתוך הצונן דאם היה אפשר בזה לא היו מתירין להטיל עשישיות ברזל דאיכא איסור דרבנן ולא אמרו אין שבות במקדש אלא בשאי אפשר בענין אחר עי"ש והוא כדעת מרן כ"מ וכן נקיט בפשיטות רע"ק איגר בתשובה סי' קט"ן (בד"ה ולזה) עי"ש שלא זכר שיש מחלוקת בזה כמו שאכתוב להלן וכן הוא הסכמת הרבנים ט"ל אורות ואהל יעקב שאביא להלן בס"ד והרב יד מלאכי בכללי הדינים אות צ"ד כתב זה הכלל בשם הרפ"ח לפי שלא ראה דברי מרן כ"מ הנ"ל.

והסכים לכלל זה גאון בדורינו בס' דברי מרדכי פרידבורג שהבאתי לקמן בד"ה ומצאתי עי"ש: אמנם הרב משל"מ בהל' בית הבחירה הנ"ל תמה ע"ד מרן כ"מ ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מהלכות עבודת יוה"כ שהיו מטילין שפודין להפיג צינת המים ואמאי הרי היה אפשר להפיג צינתן ע"י עירוב מים שהוחמו מבערב והאריך בענין זה הרב ארעא דרבנן

באות ד' גם בתפארת ישראל בפיה"מ דפ"ק דתמיד הנ"ל דחה סברת מרן כ"מ מהא דמטילין עשישיות של ברזל ביוה"כ דמוכח מינה דכשהותר שבות במקדש היינו אפי' באפשר בלי שבות עי"ש ולא ידעתי למה לא הזכיר שכבר קדמו הרב משל"ש באותו פרק באותו מקום: ומאי דמשמע להו להרבנים הנ"ל דמותר לערב מים חמין לתוך הצונן נראה לכאורה דהבינו כן מדברי הרמב"ם בהל' עריוה"כ הנ"ל דאם גם היתר תערובת מים חמין הוא משום שאין שבות במקדש היה לו לומר כן אחר שכתב או מערבין לו מים חמין.

אך הרדב"ז בח"א סי' צ"ה הביא דבריו הרב פתח הדביר בח"ג סי' שי"ק אות ז כתב לדחות ראיה זו ומ"מ סיים אעפ"י שדחיתי ראיה זו לא שאני סובר שאוסר הרב ליתן מים חמין לתוך הצונן אלא שאין מכאן ראיה עכ"ל וכבר הביא הרב פה"ד שם דהרבנים בגדי ישע וערך השלחן השיגו על הרדב"ז שלא ראה דברי הרמב"ם בפ' כ"ב מהל' שבת דמתבאר דס"ל דמותר לערות חמין לתוך הצונן וכתב ליישב דעת הרדב"ז דס"ל כמ"ש הרשב"א בחי' לשבת על ד' מ"ב שפסק דאסור ליתן מים חמין לתוך צונן כשהוחמו לרחיצה ואין הכרח מהרמב"ם וכו' שכן דעת הרבנים הרמ"א וחמד משה וכו' עי"ש והרב מטה אהרן בד' יו"ד ע"ד לא נחית לחלק בין מים שהוחמו לשתיה למים שהוחמו לרחיצה ואהכי תמה על הרדב"ז דנעלם ממנו דברי הרמב"ם וגם בעיקר כלליה דמרן כ"מ (דלא אמרו אין שבות במקדש היכא דאפשר בלא העברת השבות) האריך בדברי הרבנים משל"מ וארעא דרבנן הנ"ל עי"ש: גם הרב טל אורות בד' צ"א ע"א והלאה האריך בכלל זה לבנות ולסתורוהביא תשו' הרדב"ז הנ"ל ושקו"ט בה וכתב דמדברי הה"מ ר"פ י"ב מהל' שבת במ"ש דמוכח מדברי הרמב"ם בהל' עבודת יוה"כ דאיכא בצירוף חיוב מדכתב שהיו מחמין עשישיות מערב יוה"כ ואם לא היה אלא שבות היה להם לעשות ביוה"כ עצמו דמוכח מזה דלא ס"ל הכלליה דמרן דא"כ מה הוכח יוכיח מזה דלמא משום דאפשר לעשות בנא העברת השבות הוצרכו לעשות מבערב אלא ודאי דלא ס"ל כמרן כ"מ וכו' ושוב הקשה לסברת הה"מ מדין סמיכה ביו"ט דלב"ש אין סומכין ביו"ט אלא מעריו"ט ואע"ג דאינה אלא שבות.

וב"ה דסברי סומכין היינו משום דסברי תכף לסמיכה שחיטה הא לאו הכי לא הוה שרי ביו"ט כיון דאפשר מערב יו"ט ועוד הוכיח ככלליה דמרן מדתנן אם היה כ"ג זקן או חולה מחמין לו וכו' דאי לא תימא כדברי מרן למה לי זקן או חולה אפילו לבריא נמי כיון שאין שבות במקדש לישתרי אלא ודאי דדוקא כשאי אפשר בענין אחר הוא דשרי ומשו"ה דוקא זקן או חולה שאי אפשר לו לסבול הצינה וכו' אתוד"ק: ותימה לי במה

שהוכיח מדברי הה"מ דלית ליה ככלליה דמרן דמאחר דהרב המגיד סיים ואמר שיש לדחות ראיה זו א"כ נוכל לומר דכונתו לדחות הראיה מטעם זה דאע"ג דאין בחימום שום חיוב כי אם שבות ואין שבות במקדש מ"מ כיון דאפשר לעשותו מבערב בלא העברת השבות כלל לא התירו לעשות ביוה"כ וכסברת מרן כ"מ דלא התירו שבות במקדש אלא כשאי אפשר בענין אחר ועיין להרב שער המלך בפי"ב מהל' שבת ה"א בד"ה עוד כתב ה"ה וכו' מ"ש בדעת הה"מ דס"ל כדעת הרב לח"מ בפ"א מהל' קרבן פסח הי"ח דלא אמרינן אין שבות במקדש אלא בשבות שאי אפשר לעשותו מבערב וכו' ומה שדחה לזה וגם הרב מטה אהרן בד' י"א סוף ע"ג דחה זה כיעי"ש ומתבאר מדבריהם דאם להתיר בשבת משום שאין שבות במקדש בדבר שהיה אפשר לעשותו מער"ש או לא אינו נכנס בכלליה דמרן כ"מ והוא כלל אחר בפ"ע כיעי"ש:

והרב חק"ל בזכרונותיו שבסו"ס ישרי לב במערכת הדל"ת אות מ"ב הקשה עמ"ש הרב מג"א בסי' שכ"ב סק"ט דמותר להטיל גורל לצורך מצוה מדמפיסין ביוה"כ דהא אין שבות במקדש וא"כ אין ראיה מפייס וכתב דס"ל להמג"א דכיון דאפשר לעשות מבע"י יש שבות ואולם בפו"כ סי' קנ"ד נראה היפך מזה ועיין משל"מ סוף הל' בית הבחירה ועיין פר"ח בהל' עבודת יוה"כ פ"ב שכ' כדברי הב"י ועיין לח"מ מהל' ק"פ (לא ציין פרקו נאה) ובני דוד שם ודוק והרב המגיה כתב עיין מ"ש הרמב"ם בפ"ד מהל' תו"מ ה"ט וצ"ע עכ"ל הנה רמז בדברים קצרים הללו מה שנחלקו בענין זה דאין שבות במקדש אם הוא דוקא כשאי אפשר בע"א כנז"ל ומשמע ליה דדבר שאפשר לעשותו מבערב חשיב אפשר לעשותו בענין אחר ולזה ציין למ"ש המשל"מ בהל' בהב"ח ולפי זה צ"ל דדעת המג"א כדעת מרן כ"מ דדוקא אם אי אפשר בע"א הוא דאין שבות במקדש ומ"ש שמהפו"כ סי' דק"ן נראה היפך מזה מבואר כונתו בדברי הרב משל"מ דהל' בית הבחירה שציין הוא ז"ל כיעי"ש ועיין מה שהאריך בזה הרב מטה אהרן בד' ט' ע"ד והלאה עמ"ש מרן כ"מ בפ' כ"ג מהל' שבת ה"ד דהא דמכין לפניו באצבע צרדא הוא משום דאין שבות במקדש ומה שהביא מדברי הרב לח"מ בהל' ק"פ נראה כונתו למ"ש בפ"א הי"ח הנז"ל והיינו לפי שיטתו דדא ודא אחת היא דאם נאמר דלא התירו שבות אלא כשא"א בע"א הכי נמי לא התירו שבות שאפשר מבערב אך לפי הנראה אין מוכרח לומר כן והוא כלל אחר דשבות שאפשר לעשותו מע"ש לא הותר לעשותו בשבת ולא אמרי' בכה"ג אין שבות במקדש וגם הרב ארעא דרבנן באות ד' קבעו בפ"ע לכלל אחר והשיג על הרב לח"מ וכתב ג"כ שכבר השיגוהו רבנים אחרים וכ"כ הרב שער המלך בהל' שבת פי"ב ה"א ד"ה עוד כתב עי"ש: וכן ראיתי להרב אהלי יעקב במערכה זו אות כ"ה שאחר שהאריך קצת

ליישב השגות הרב משל"מ על מרן כ"מ מדברי הרב תה"ד בפו"כ (דמרן לא ס"ל כותיה כמ"ש בכ"מ ובב"י א"ח כי' של"ט) ואההיא דמחמין לו חמין כתב דלפעמים לא סגי בלא עשישיות לפי שמים חמין לא יחממו המקוה כ"כ והכל לפי חולשת הכ"ג וכו' (וכן תי' הרב מטה אהרן שם בסיגנון אחר) והביא ראיה לסברת מרן כ"מ מדתנן בפרק שתי הלחם ד' צ"ו לא סידור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת ומסקינן בשבת ד' קכ"ד רע"א דה"ט דקנים משום דלא מיעפשא בהאי פורתא דש"מ אפי' היכא דליכא שום שבות דטילטול אסור כשאפשר בלא"ה כ"ש בדבר שיש בו משום שבות והביא תשו' הרדב"ז ח"ב סי' תשל"ז ע"ז ושוב כתב ומיהו בשבות דאי אפשר בלאו הכי אף דהיה אפשר לעשותו מער"ש דוחה את השבת כדתנן חותכין יבלת וכו' והביא דברי הרב לח"מ בהל' ק"פ הנ"ל ותמה עליו עי"ש דב"ק הרי דס"ל דשני עניינים חלוקים הם.

ובס' ימי שלמה בהל' ק"פ ע"ד הרב לח"מ הנ"ל כתב דכללא דכייל הלח"מ לאו מלתא חדתא שכבר כ"כ מרן כ"מ בסוף הל' בית הבחירה ולכן תמה על הרב עץ החיים שמה שהקשה על הלח"מ הי"ל להקשות על מרן והגדיל התימה על הרב ארעא דרבנן שבראש אות ד' כבר ראה דברי מרן ואיך אח"כ הביא דברי הרב עה"ח בשתיקה וכ' ששו"ר להרב בני דוד שעמד עליו בזה וציין עושה שלום ד' ע"ו וגזע ישי סי' מ"ח ואין גם אחד מג' ספרים הנ"ל מצ"א לראות דב"ק כי לענד"ן ברור דדברי הלח"מ אינם ענין לדברי מרן כאמור: ומה שכתב (הרב חק"ל הנ"ל) דהרב מג"א קאי בשיטת מרן כ"מ כנז"ל כבר השיב ע"ד הרב פתח הדביר בח"ג סי' שכ"ב אות ג' דבמאי דעסיק הרב מג"א אין שייך לומר אין שבות במקדש משום דבההיא גם במדינה שרי וכו' וגם על דברי הרב המגיה שם השיב על מה שהצ"ע מדברי הרמב"ם בהל' תו"מ עי"ש:

ועל מה שהקשה הרב ארעא דרבנן ממה שפסק הרמב"ם בפ"א מהל' ק"פ דהיו תולין הק"פ במקלות וכו' ולא חילק בין אם חל בחול לשחל בשבת דמוכח דאף שאפשר בלא העברת השבות (דמניח ידו על כתף חבירו ותולה ומפשיט) אמרינן אין שבות במקדש תירץ מ"מ בסה"ב מנחה טהורה ד' קט"ו ע"ב דדוקא בדבר שכל עיקר חיובו הוא מדרבנן כי ההיא דהיו הולכין באבוקות הוא דמחלקינן בין היכ' דלא אפשר בענין אחר להיכא דאפשר אבל בענין קרבן פסח דהוא מצוה דאורייתא ודחי שבת א"כ אם מלאכה גמורה מותרת כל שכן שיש להתיר השבות אף אם אפשר בענין אחר עי"ש וכיוצא לזה כתב הרב מקנת אברהם בח"ב אות ל"ד בשם הרב שער המלך בח"ב ד' ג"ן ע"א דאפילו למ"ד שבות רחוקה התירו היינו דוקא דבר הצריך לשבת שניה מן התורה אבל לא למידי שהוא מדרבנן ומשום מעלה עכ"ל אלמא דיש לחלק בענין שבות להקל בו משום צורך

דאורייתא ולא להקל משום צורך דרבנן וא"כ כמו כן י"ל דמשום צור דאורייתא אמרינן אין שבות במקדש אפילו בשאפשר בע"א ומשום דבר שהוא מדרבנן לא אמרינן אין שבות אלא בדאי אפשר בע"א ועפ"י דבריו אפשר לישב תמיהת הרב פר"ח על הרמ"ם במז"ל דאם איתא דאפשר ע"י עירוב מים חמין לא היה לנו להתיר ליתן עשישיות של ברזל כיון דאפשר בלא העברת השבות די"ל דכיון דמשום חיוב מצוה דאורייתא דטבילה ביוה"כ הוא דעביד לא מחלקינן ואמרינן אין שבות במקדש אפילו בדאפשר בלא העברת השבות ומתיישב ג"כ תמיהת הרב משל"מ ע"ד מר"ן כ"מ מהא דעשישיות של ברזל וק"ל ומ"מ אף שהחילוק נראה נכון עכ"פ מתבאר דהרבנים משל"מ ופר"ח לא סברי לחלק בהכי וגם מדברי מרן כ"מ לא משמע שכונתו לחלק בזה בין בדרבנן לבין דאורייתא אלא כונתו לומר בדרך כלל דכשאמרו אין שבות במקדש לא שהתירו אותו אלא דחוי הוא לעת הצורך (כמו בטומאה דאמרינן דחויה היא בציבור ולא הותרה) והרב נחמד למראה בפי"ז דמס' שבת ד' נ"א ע"ד השיב ע"ד הרב מנחה טהורה ולא הבנתי מאי ק"ל ובפרט מ"ש ולומר דעיקר חיוב הטבילות ביוה"כ הוי מדאורייתא וכו' הא ודאי ליתא וכו' עי"ש אינו מובן לענ"ד כמו שיראה הרואה ובספרו קהלת יעקב בקונטריס תוספת דרבנן אות ג' הקשה לשיטת מרן כ"מ הנ"ל דמאי שנא מההיא דיומא ד' ז' דמסיק ללישנא בתרא דלר"ן דס"ל טומאה הותרה בציבור אפי' איכא טהורים בההוא בית אב דאפשר למיעבד בטהורים עבדי טמאים ואמאי בשבות לא שרי היכא דאפשר בלא"ה מאחר שאיסור שבות הותר במקדש ותירץ דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ובמחכ"ת איני מבין מאי ק"ל מסברת רב נחמן דס"ל טומאה הותרה בצבור דהא אנן קי"ל כמ"ד טומאה דחויה היא כמו שפסק הרמב"ם וכתב מרן כ"מ ברפ"ב מהל' שבת שכ"פ הרשב"א והר"ן גבי שבת דדחויה שבת אצל חולה בטומאה שדחויה אצל צבור וא"כ כי אמור רבנן אין שבות במקדש מנ"ל דר"ל דהותר שבות אצל מקדש הרי נוכל לומר דאינואלא דחוי ולכן כשאפשר בענין אחר יש שבות (שו"ר מ"ש בזה בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג רס"י ל"ד עי"ש ודו"ק) ומה שתירץ דס"ל למרן דחכמים עשו חיזוק יותר משל תורה יש לפקפק דאינו פשוט לומר כן במקום שלא אמרו כן בש"ס כמו שרמזתי במערכת החי"ת אות קכ"ד עי"ש:

ומצאתי בעניינים אלו בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג בסימן ל"ד ל"ה ל"ו שהאריך בכלליה דמרן כ"מ ולא יכולתי לעיין בדב"ק ואכתוב רק מסקנתו בזה בסוס"י ל"ד מסיק וז"ל היוצא מזה נתבאר דהא דהותר שבות במקדש הוא דוקא היכא דא"א באופן דליכא שבות וכן מצאתי להדיא בחידושי הריטב"א לעירובין ק"ב ע"ב וז"ל ונראה דכל שבות

שאין בו צורך גדול במקדש לא התירוהו וכן משמע ממ"ש התוס' עירובין דף ל"ב ד"ה ולא דלהכי כהן שעלתה לו יבלת חברו חותכה לו בשיניו משום דהוא לא פשע לכן הותר לחבירו לעבור על שבות מוכח דהיכא דאפשר שלא לעבור כלל שבות ודאי אסור וכן משמע לשון פיה"מ להרמב"ם סוף עירובין וכדעת הכסף משנה סוף הל' בית הבחירה וכ"כ הרב באר שבע בתמיד פ"א עכ"ל ובסי' ל"ה נסתפק דאף למה שביאר בסי' ל"ד דדוקא היכא דא"א באופן אחר הוא דשרי מ"מ היכא דהיה אפשר מע"ש ופשע ולא עשהו י"ל דמותר בשבת ואחר שהאריך בזה והביא דברי הרב לח"מ בפ"א מהלכות קרבן פסח הי"ח הנ"ל ודחה ראיותיו דשפיר י"ל דאף אם היה אפשר מע"ש אמרינן אין שבות במקדש אלא דמדברי רבינו יהונתן ורבינו עובדיה בפירוש מתני' דסוף עירובין קושרין נימא בשבת משמע ליה דסברי דשבות במקדש לא הותר אלא כשלא היה אפשר מאתמול ובסימן ל"ו האריך קלת לפלפל ע"ד הרב ארעא דרבנן במה שהקשה על כלל מרן וייבש קושיותיו ובסי' ל"ז כתב בשם הרב מרכבת המשנה בפכ"ג מהלכות שבת דבהר הבית לא אמרינן אין שבות במקדש ושקו"ט בזה עי"ש דב"ק:

ודע דמה שכתבתי ברישׁ אות זו בשם תויו"ט פ"א דתמיד דבדבר שהוא קרוב לבא לידי איסור תורה גזרו שבות במקדש ומפני זה לא היו מטלטלין נרות דולקות בלילי שבת במקדש כ"כ הריטב"א בחי' לעירובין ד' ל"ב ה"ד הרב מטה אהרן ד' יו"ד ע"ג וז"ל ונראה דכל שבות שאינו לצורך גדול במקדש לא התירו וכן לא התירו בדבר שנראה כמלאכה דאורייתא או שהוא קרוב לבא לידי איסור תורה עכ"ל וכ"כ שם בשם הרשב"א בחי' לסוכה בפ' החליל (עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס כללי הפוסקים סי' יו"ד אות ו') שכתב דמה שלא היה החליל דוחה שבת אע"ג דאין שבות במקדש היינו דכל כי האי שבות שהוא דבר מצוי דאתי לידי תיקון כלי שיר דאיסורא שהתיקון מצוי בהם גזרו בו אפילו במקדש כשאינו מעכב דאגב טירדייהו אתו ומתקני ליה ודחו שבת במלאכה דאורייתא דבר שאינו בחובה כחליל שהוא שמחה יתירה עכ"ל והביא תורף דברי הרשב"א הללו הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות פ' ואין החידושים הנ"ל מצוים אצלי לעיין בדב"ק דלפום ריהטא נראה שיש חילוק בין מ"ש בחי' לעירובין למ"ש בחי' לסוכה וכדברי הרב תוי"ט הנ"ל כתב הרב מרכבת המשנה בפכ"ג מהל' שבת ע"ד מרן כ"מ דהלכות בית הבחירה כמ"ש בשמו הרב דברי מרדכי הנ"ל בסי' ל"ד אות ד' עי"ש:

עוד ראיתי כלל חדש שחדש רעק"א בתשו' סי' קט"ן (בד"ה ונלע"ד) דלפי מ"ש הרע"ב בפיה"מ דעירובין פ"ג מ"ג במאי דקי"ל דלא גזרו שבות בבין השמשות דהיינו דוקא שבות אחד אבל שני שבותים גזרו בביה"ש ופירש דבריו באבן העוזר דדוקא כששני שבותים

עובר עליה' כאחת אבל אם הם בזה אחר זה גם בשני שבותים לא גזרו בביה"ש א"כ י"ל דגם לענין שבות במקדש אם הם שני שבותים הבאים כאחד חמירי וגזרו עליהם במקדש ומיישב בזה קושית השאג"א סי' בההיא דיומא דף י"ג דמסקינן אלא דמגרש לתרווייהו וכו' דלמה לי כולי האי יקדש האחרת בתנאי אם תמות חברתך ולאשתו יגרש בתנאי שאכנס לבהכ"ן ואי מייתה עייל לבהכ"ן ומשוי ליה גט למפרע והאחרת נתקדשה ואי לא מייתה לא עייל לבכה"ן ולא נתגרשה והאחרת לא נתקדשה אך עפ"י כלל הנ"ל ניחא דלא מצי מקדש ע"מ שאכנס דא"כ במה דמקיים התנאי גורם שני שבותין הקידושין והגירושין בבת אחת ואסור אף במקדש גם י"ל בפשוט דמה דאפשר למעט בשבותים עדיף דהשתא עובר רק שבות אחד ואם יעשה כנ"ל יעבור על ב' שבותים קידושין וגירושין עכ"ל ודבריו נחמדים עפ"י דברי הרע"ב אלא דהרב יד דוד בחי' לעירובין על ד' ל"ה (ע"א בד' ע"ב ע"ד בד"ה רש"י) כתב ובודאי דאין חילוק בין שבות אחד לב' שבותים ודברי הברטנורא שחילק בכך כבר תמה עליו בשער אפרים ועיין בשער המלך עכ"ל נראה דהרבנים הנ"ל דחו דברי הרע"ב בזה וס' שער אפרים אין בידי אך בשער המלך עיינתי ודבריו בזה הם בסוף פ"א מהל' עירובין וראיתי שהק' על הרע"ב מסוגיית הש"ס שם וכתב דמה שתי' הרב שע"א בא"ח סי' כ"ו לקושיתו לא יגהה מזור לקושיא זו ושוב כתב ליישב דברי הרע"ב עי"ש שלפי זה אין דברי הרע"ב דחוים לא מהרב שע"א ולא מהרב שעה"מ: רפד אין שבות במקדש כתב מרן חיד"א ביעיר אזן אות ק"א דנראה מדברי התוס' בשבת ד' מ"ב ד"ה אפילו דדוקא באיסורי שבת הוא דאמרי' אין שבות במקדש אבל לא בשאר איסורין ושכ"כ שם הרב מוהרש"א בת"ה ושכ"כ הרב מחנה ראובן על פסחים ד' ל' בההיא דקדרות בפסח ישברו ליישב תמיהת הרב תפארת שמואל ע"ד ראבי"ה שהביא הרא"ש בסי' ז' מדקי"ל דאין שבות במקדש די"ל דראב"ה ס"ל דדוקא באיסורי שבת הוא דאמרינן אין שבות במקדש עי"ש ונלע"ד דאין הכל מודים בזה דמדברי המרדכי בפ"ב במס' שבועות רמז תש"ן מתבאר דס"ל דהא דאין שבות במקדש נאמר גם בשאר איסורין שהרי כתב כן גבי גזרת מרחצאות עי"ש והטיב אשר דבר הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות צ"ו שכשהעתיק כלל זה בשם מוהרש"א כתב שכתב כן לדעת התוס' כלומר שלדעת התוס' מוכרחים לומר כן ואין ה"ן דיתכן דאין הכל מודים בזה ואיני מבין מה שהצ"ע הר' אבני שהם בסוף ד' ב' דברי מוהרש"א הנ"ל דאישתמיטתיה דברי המרדכי שהביא הרדב"ז בסימן צ"ו דכלל זה נאמר בכל האיסורין עי"ש דהרב מוהרש"א לא בא לחדש כלל זה מדנפשיה רק כ"כ ליישב דעת התוס' ואין לסתור דבריו אלא א"כ נמצא בדברי

התוס' עצמם בהיפך ומן התימה עליו שאחר שכבר ראה דברי הרב יד מלאכי כמבואר בדבריו לא הי"ל להצ"ע שהרי כתב שלדעת התוס' הוא שכ"כ.
וס' גזע ישי שציין בזה המגיה שם אין מצוי אצלי וגם תשו' הרדב"ז לא היה נמצא אצלי וזה זמ"ר אשר כתבתי לאחד מידי"ן גב"ר מרבני דורינו יצ"ו שיעיין בדברי הרדב"ז ויודיעני איה מקום כבוד דברי המרדכי והודיעני כי מ"ש הרדב"ז כן הוא מדברי המרדכי שהבאתי למעלה ועתה שהשגתי שו"ת הרדב"ז (דפוס ווארשא תרמ"ב) חפשתי שו"ת הרדב"ז בקשתיה ולא מצאתיה.
וידי"ן הרב המגיה לס' ימי שלמה יצ"ו בד' צ"ב ע"ג הק' ג"כ ע"ד מוהרש"א מתשו' הרדב"ז כקושית הרב אבני שהם (ובהשמטות הס, הזכיר דבריו) וכ' ששו"ר שכ"כ הרב גזע ישי וכבר כתבתי הנלע"ד בזה ומה שציין שם לעיין בתוי"ט פי"א דמס' מנחות מ"ז ד"ה אוכלין אותו שכ' דבקדשים לא גזרו דאין שבות במקדש לא ידעתי מאי שיאטיה הכא שהרי הרב תוי"ט מיירי לענין איסור מליחה בשבת ויוה"כ ובזה ודאי לכ"ע אמרינן אין שבות במקדש: וראיתי להג' כתב סופר בחא"ח סי' קט"ו שהקש' לו רב א' אליבא דר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת ורק מדרבנן אסור אמאי תנינן במנחו' דצ"ט ע"ב החלות היו מתחלקות לערב הרי אפשר שכל א' יאכל כזית שלם שהוא ח"ש לגבי יוה"כ ואין שבות במקדש ולמה נדחה עד הערב והשיבו במח"כ נעלם ממנו מ"ש מוהרש"א בפ' כירה דדוקא שבות דשבת אבל כל איסורין דדבריהם אסורין גם במקדש וכן מורה לשון אין שבות במקדש ולא אמרו אין איסור דרבנן במקדש עכ"ל הנך רואה דנקיט בפשיטות כדברי מוהרש"א ונעלם מעיני דמר שיטת המרדכי והרדב"ז הנ"ל דגם בשאר איסורין אמרי' אין שבות במקדש ולדידהו הדרא קושית הרב השואל לדוכתי' ותמיהתו על הרב השואל הי' לו לתמוה ע"ד מר אביו הג' חת"ס וע"ד הג' בני יונה דנקטי נמי הא דאין שבות במקדש בכל דבר דרבנן עי' בחת"ס א"ח סי' מ"ג שהקשה בשם הרב בני יונה סי עד"ר עמ"ש בפ' במה מדליקין בסוגייא דקינסא דפשיט הש"ס ממנורה דמקדש ממנה היו מדליקין ובה היה מסיים הא שלהבת אינו אסור אלא מדרבנן ואין שבות במקדש ומיהדר ליישב קושיא זו כיע"ש והלא לדברי הרב מוהרש"א מעיקרא קושיא ליתא כמובן.
אבל באמת אין לתמוה עליהם לפי מה שכתבתישהג' מוהרש"א כתב כן לדעת התוס' אבל לא שיהיה זה כלל מוסכם שהרי המרדכי והרדב"ז לא סברי הכי ולדידהו דלא שאני להו צריכים ליישב בפנים אחרים ועוד נעלם מהג' כת"ס דברי מרן כ"מ בפ"ד מהלכות עבודת יוה"כ ה"א ובד"ה כבר ביארנו) שכתב גבי הולכה בשמאל לחד שינויא דמאי דלא פסלו בעבודת יוה"כ ההולכה בשמאל הוא משום דפיסול דרבנן הוא ומשמע דכונתו

לומר דכיון דמדר' הוא לא גזרו במקדש וכמו שהבין ידי"ן הרב המגי"ה בס' ימי שלמה עי"ש ושבר כתב בכת"ס שם דמדברי הריב"ש בסוס"י קס"ג שכ' לענין בדיקת הריאה בקרבן דכל שאין משום חשש והרחקה דשייך לומר כהנים זריזים כ"ש לאסור במקדש משמע קצת כל שהוא משום חשש והרחקה גם לענין איסור לא אסרו במקדש הרי דגם בשאר איסורין שייך לומר דלא אסרו במקדש וכ' עוד שם דמ"ש התוס' בחולין ד' קי"ב ע"א דבכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא וכ"כ בזבחים ד' צ"א (ט"ס הוא וצ"ל ד' צו בד"ה ואם טש) היינו משום הפסד כלי מקדש ברגל אוקמוה אדאורייתא אבל בלא"ה לא דאל"כ קשה מרקיק דנגע ברקיק ובזבחים ר"פ התערובות גזרה שמא יקח מן הקבוע עכ"ל: עתה יצא לאור קובץ שמעתתי דרבנן קונטריס ג' הארות השמש וראיתי שם אגב ריהטאי בד' י"ג ע"ב שכ' בשם הג' מוהרש"ק בס' טטו"ד מה"ב שכ' בפשיטות דבהמת קדשים אין צריך בדיקה דבדיקת הריאה דרבנן ואין שבות במקדש וע"ז השיב גאון אחד יצ"ו ובאות י"ג) שדבריו מפוקפקים שמ"ש אין שבות במקדש זה לא קאי כ"א בדבר שלא אסרו לאכול וכו' אבל בדבר שאסרו לאכול בחולין לא התירו כלל בקדשים אף בדבר שאין בו כ"א מדרבנן ואף בדבר שאין בו כ"א משום ישראל קדושים נהגו בו איסור כ"ש בדבר שיש לחוש שימצא טרפה ותו ליכא מצוה והקרבן פסול בודאי לא שייך בזה אין שבות במקדש עכ"ל ולפי חילוק זה מתיישב שפיר קושית הרב הסואל שבסו"ס חת"ס הנ"ל כיון דלענין אכילת איסור ליתיה להאי כללא וצריך להתיישב לעת הפנאי בל"ן:

פרה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו הא דקי"ל דע"י מעשה אדם אוסר דבר ש"ש אם הוא מדאורייתא או מדרבנן כתוב אצלי לעיין בגוע ישי סי' קמ"ה ועתה אמצ"א ועיין להג' שער המלך פ"ח מהל' לולב ה"א ד"ה ודע עוד וכו' שהביא מחלוקת בזה והו ז"ל הכריח דהוא מדאורייתא עי"ש ועיין למ"מ בסה"ב מנחה טהורה ד' ז"ך ע"ב (התחלת ענין זה חסר בספר שבידי) ולהרב בן פדה צור של לך ועיין בעיקר דין זה להג' זית רענן (שו"ת הנד"מ) בד' קפ"ג ואילך שואל ומשיב ח"א סי' צ"ד: פרו אין הלכה כשיט' רבינו עקיבא איגר בתשו' הביא בסי' קמ"ג דברי הג' מ"ד שעמד מתמיה על רי"ו הובא בש"ך יו"ד סי' רצ"ד שכ' בדעת הרמב"ם דפ' ופ' אמרו דבר אחד הוי שיטה דהלא בפ"א מכלי המקדש פסק דמדת יבש מקדש אע"ג דאמרי' במנחות ז"ן ע"ב אמרו ד"א וכו' ועי"ש בסוס"י קמ"ד מ"ש ע"ד ועיין להרבנים י"מ ס' ע"א ויעיר אזן אות ד' ומקנה אברהם במ"ב אות ל"א דמתבאר יפה מד"ק דדעת הרבה מהראשונים ומכללם הרמב"ם בדוכתי טובא דכה"ג הוי שיטה ושפיר קאמר רי"ו בדעת הרמב"ם: והיכא דפסיק הש"ס הלכתא כחד מנייהו אפקה משיטה כ"כ הר"ן בפ"ק דסוכה אההיא דאמרי' בד"ז כולהו ס"ל סוכה ד"ק

בעינן ובפ"ג דמס' קידושין אההיא דאמרינן בד' ס"ב כולהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא ב"ל והרב המגיה לס' משק ביתי במערכת החי"ת אות קצ"ז ד' פ"ו ובד"ה אלא) הביא דברי הר"ן הנ"ל וציין לעיין בס' גור סי' תקכ"ה ותקכ"ו (בדרך השערה אני אומר שמ"ש גו"ר דמשמע שהוא ר"ת גנת ורדים הוא ט"ב וצ"ל גו"ה והוא ר"ת גופי הלכות) ובהליכות אלי סי' תרצ"ו ותרצ"ז ואין גם אחד מצוי אצלי לראות אם חולקים או מקיימים כלל זה וממ"ש הרב ש"ך יו"ד סי' רצ"ד ס"ק ל"א לדעת הראש מתבאר דמסכים לכלל זה עי"ש והביא דבריו הרב יד מלאכי באות ז"ן.

פרז אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך היה נ"ל מסברא דלא אמרי' כן אלא כשיצטריך לחטא בקום עשה אבל לבטל בשואת"ע לית לן בה אלא שראיתי להרב נחמד למראה בח"א ד' ק"מ ע"ג דפשיטא ליה דגם בביטול מ"ע אמרי' כן עי"ש. ומה שהוקשה שם אעובדא דבירושלמי סו' פ"ט דשביעית עי"ש לפי מה שכתבו הראשונים יוד דבמידי דלא פשע אמרי' ניחא ליה לחבר וכו' נראה די"ל שפיר וכ"ש בההיא דהוי בשואת"ע וצריך להתיישב בזה בל"ן: פרח אבק רבית דאינה יוצאה בדיינים אי חייב להחזיר בבא לצאת ידי שמים הרב מחנה אפרים בהלכות מלוה סי' ט"ו דקדק מדברי הרשב"א שהביא הה"מ בפ"ו מהלכות מלוה הלכה ב' דאם היה אבק רבית היה חייב להחזיר לצאת ידי שמים ועי"ש מ"ש בדעת הר"ן ואתה תחזה להרב מטה אהרן במערכת הגימ"ל ד' ס"ד ע"ג והלאה שעמד בדברי הרשב"א דנראים כסותרים ממקום למקום ומ"ש ליישב דברי הר"ן מתמיהת הרב מח"א עי"ש ולענין דינא מבואר ביו"ד סי' קס"א ס"ב ועי"ש בפ"ת: פרט אישתיק אי אמרינן דמדשתק אודויי אודי ליה עיין להרב יד מלאכי באות כ"ה ואני הדל כתבתי בזה במערכת השי"ן אות ל"ו עי"ש.

רץ אין מעבירין על המצות מצוה דרבנן שהגיע זמנה ומצוה דאורייתא שלא הגיע זמנה נראה מדברי הרב מג"א סי' ער"א סוס"ק א' דמצוה דאו' קודמת שכתב דקידוש שבת קודם לקידוש יו"ט ומיירי ודאי כשחל יו"ט בע"ש ועי"ש להרב פרמ"ג באשל אברהם אך לפי מ"ש הרב לבושי שרד שם הטעם משום דאפשר לקדש על הפת עי"ש משמע הא לא"ה הגיע זמנה עדיף והרב בית השואבה ד' קע"ח ע"ב כתב בשם הרב תו"ש סי' רס"ג כדברי הרמג"א דקידוש שבת קודם ואמ"א לראות מאיזה טעם כ"כ ועיין להרב ארעא דרבנן בסי' א' ד"ה ועוד ובמכתב לחזקיהו ד' ע"ז ע"ב ובמה שהבאתי לעיל באות ק"ג בשם הרב זר"י רצא אין מעבירין על המצות כתבו תוס' יומא ד' ל"ג ד"ה אין דהיינו דוקא היכא דבעי למיעבד תרווייהו עיין להרבנים מג"א סוס"י קע"ז סוס"ק י"א ומחצ"ה שם ונהר שלום אות ב' וברכ"י א"ח סי' כ"ה אות ב' וערך השלחן שם ודוק היטב והג'

מוהר"ף בשו"ת מכתם דוד א"ח ד' י"ב ע"ג תפס משמעות דברי תוס' דיוטא ולא זכר סתירת דבריהם כיעי"ש: רצב אין מעבירין על המצות אם מעביר על מצוה אחת כדי לקיים שתי מצות אי גם בכה"ג איכא משום מעה"מ עיין מ"ש במכתב לחזקיהו ד' ע"ח ע"א ועיין למרן חיד"א בס' יעיר אוזן אות טו"ב (בד"ה אי נמי) שגם מד"ק יש ללמוד על דרך שכ' במכת"ל ללמוד מדברי הרב ארעא דרבנן עי"ש: רצג אין מעבירין על המצות כתב הרב מקנה אברהם בשם הרב הלק"ט ח"א סי' ג"ן דשתי מצות האחת חובת גברא והב' אינה חובה גמורה ליכא בההיא שאינה חו"ג משום מעה"מ ע"כ ולע"ד מדברי הרבנים מג"א סי' כ"ה סק"ד וא"ר וש"ע הרב מוהר"ש זלמן שם יש ללמוד דלא סברי הכי שכתבו דאעפ"י שבא הטלת גדול לידו קודם שהניח תפילין א"ץ להתעטף בו בביתו כיון שאין דעתו ללובשו כאן והרי צצית לאו חו"ג הוא שאם אין לו בת ד' כנפות אינו חייב עיין בסי' כ"ד וטעמא משום שאין דעתו ללובשו כאן הוא אם היה דעתו ללובשו כאן היה צריך להתעטף קודם שיניח תפילין משום אמעה"מ ועיין למרן חיד"א בברכ"י שם סוף אות ג' בשם הרב מוהר"י מלבו ומ"ש ע"ד ונראה דמסכים לדעת הרמג"א הנ"ל: רצד אין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד עיין להרבנים מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו ליומא כ"ה ע"א מלאכת שלמה חכים ד' א' ע"א שו"ת די השיב בח"מ סי' א' מלא הרועים במערכת היו"ד שער החצר נר"ו סי' תקע"ז ד' קפ"ב ע"ד ארעא דרבנן אות ג' ובעפרא דארעא שם ובמה שציין הרב המגיה לס' משק ביתי באות קכ"א רצה אין מזהרין מן הדין היכא דהעונש מפורש אי מייתינן אזהרתיה בק"ו הוא מחלוקת הראשונים עין להרב ברית יעקב פייתוסי די"ד ע"ד: רצו אין ספק מוציא מידי ודאי אי אמרי' במידי דרבנן עיין להרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות מ בשם תוס' פסחים ט' ע"א ד"ה כדי ועיין מה שהאריך בזה מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' קפ"ו אות ד' והרב שעה"מ בהלכות מקראות בכלליו כלל ז' וע"ע במחבר יו"ד סי' ס"ט אות י"ד פרמ"ג במ"ז ססי' תמ"ה שו"מ במהדו' ג' ח"ב סי' א ובצל"ח לברכות ד' כ"א ע"א ובמ"ש ע"ד בשו"ת כתב סופר א"ח סי ל' ד"ה נחזור ובערך השלחן סי' תל"ז אות ב':רצז אין שליחות לעכו"ם עיין רש"י מנחות ס"ב ע"ב ד"ה שהתנופה וכו' ויכולים עכו"ם ונשים לעשות שליח ע"כ ולכאורה צ"ע דאין שליחות לעכו"ם וא"כ ל"ל קרא בתנופה למעוטי עכו"ם הא ילפינן מסמיכה ואולי רש"י ז"ל דנקט עכו"ם לאו דוקא וקרא דתנופה איצטריך למעוטי נשים וצ"ע: רצח אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בפני ב"ד אמרינן אפי' בארוסתו כ"כ הרב קהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות ט' לאפוקי ממי שהיה מוטעה בזה עי"ש וכ"כ הרב מוהריט בשו"ת בית יהודה אה"ע סי' ט"ו בפשיטות עי"ש.

וע"ל אות שמ"ה: רצט אמוראים אם היו בקיאים במקראות כתב הרב באר יעקב ד' קל"ג כלל י"ג דבס' ת"ח כתב בשם כ"ג דפעמים שהאמורא לא ידע הפסוק כמ"ש בב"ק ד' ד"ן איני יודע אם נאמר בהם כי טוב וסיים הוא ואין זה ראוי להעלות עה"ד דאמורא לא ידע מקרא מלא וכו' ע"כ ואמת כי דבריו נכונים בטעמם אך תמיה לי איך נעלם ממנו שכ"כ התוס' ב"ב ד' קי"ג והוכיחו מש"ס דב"ק הנ"ל ואין ס' ת"ח וכ"ג מצ"א לראות ד"ק וכתב הרב שדה יהושוע בפ"ק דמגילה ה"ט גבי תליית השם שהביאו מקרא דאל אלהים ה' ולא הביאו מקרא מלא ה' ה' אל רחום משום שלא נזכרו הפסוק הזה ותמה ע"ד הרב מקנה אברהם במ"ב במערכת הה"א אות ק"ך דקשה לומר על האמורא שלא נזכר הפסוק וגם הוא לא זכר דברי התוס' דב"ב ודברי הרבנים הנ"ל אלא שדברי הרב שדה יהושוע אינם מוכרחים די"ל דהש"ס ירוש' פשיטא ליה דשלש שמות בס"ת ודאי אין תולים ורק בנביאים וכתובים הוא דאיכא למימר לחד טעמא דתולין אי נמי משום דלא שכיח שישמיט הסופר ג' שמות בס"ת משו"ה לא נקיט הנהו ג' שמות כמ"ש הרב מראה הפנים שם (בד"ה רב חננאל בשם רב) ועיין עוד בעיקר כללין למרן חיד"א בס' יעיר אזן במערכה זו אות קי"ט שתמה ע"ד התוס' דב"ב הנ"ל דהדברים קשים לומר כן על האמוראים ומה גם דאמרו רז"ל דצריך ת"ח להיות בקי בכ"ד ספרים והביאו רש"י בפרשת כי תשא וסוגיית קמא אינה ראיה וכבר המפרשים אסברוה ניהלן גם אני בעניי פירשתי במקומו קרוב לאמת עכ"ל אמנם הרב בן אברהם בכללים שבסוף הס' ד' ג'ן ע"א אות כ"ב מלבד שהביא דברי התוס' דב"ב הנ"ל בשתיקה הוסיף דהכי משמע במס' ע"ז ד' ב"ן ע"ב וכונתו מדאמר רבי שם מקרא היה בידינו ושכחנוהו וע"י שהקשה לו ר' יוסי בן שאול ממקרא בדה"י נזכר וברכו שהחזיר לו אבדתו וכן אמרו במס' זבחים ד' ט"ן ע"א דאמר רב מקרא היה בידינו ושכחנוהו ושוב ע"י דרשת ר' שמעון ב"ר אשכח רב כהנה קרא דאישתמיט לרב עי"ש ובתשו' מוהרי"ל סי' קמ"ט כתב (עמ"ש התוס' במגילה דף כ"ב ד"ה אין מתחילין וכו' ע"ש) וז"ל וההיא דוהקרבתם לא שמעתי עליו תירוץ מקובל דדוחק לומר דבימי הר"י היו הפסוקים בע"א וכל רבותינו המחברים דבתראי אינון מייתי ליה והתוס' פי' בפרק יש נוחלין דזימנין לא היו האמוראים בקיאים בפסוקים וכן משמע בפרק הפרה ואם נאמר ג"כ על רבותינו המחברים צ"ע עכ"ל דברי מוהרי"ל מראים שהדברים כפשטם שלפעמים לא היו האמוראים בקיאים במקרא והרב מוהרצה"ח בהגהותיו לב"ק מפני שלא זכר דברי התוס' דב"ב ודברי מוהרי"ל הנז"ל נדחק בפירוש הש"ס אבל הוא דרך דרש ואינו פשט הש"ס כיעי"ש.

והרב אבות הראש נר"ו בח"א דף נ"ה ע"ד משמע ליה ממ"ש בש"ס פ"ק דע"ז דף ד' ע"א דרב ספרא לא הוה בקי בקראי אלא שכתב דדוחק לומר על סתמא דש"ס דלא הוה בקי בקרא ומזה הוקשה לו עמ"ש בפרק אחד דיני ממונות דף ל"ח ע"א דזרובבל על שם שנזרע בבבל ומה שמו נחמיה בן חכליה שמו דאמאי לא פריך הש"ס מקראי דעזרא ב' ונחמיה ז' דקא חשיב זרובבל וקא חשיב נחמיה כדפריך כה"ג במגילה דף ט"ו ע"א עיי"ש.

והנה מה שהביא מש"ס דע"ז דזימנין לא הוו בקיאי בקרא אין משם ראיה על זה דרב ספרא בקי הוה בההוא קרא אלא דלא הוה ידע דרשה דדריש ר' אבהו וכן מדוקדק הלשון שם ולא ידע למימר פירושא דהאי פסוקא ואמר ר' אבהו דמשום דלא שכיחי מינאי בי רב ספרא לא רמי אנפשיה לעיוני בקראי כלומר בפירושא דקראי וזה פשוט וטפי הוי ליה להרב הנ"ל להביא דברי התוספות דב"ב שהוכיחו מש"ס דב"ק דזימנין לא ידע האמורא האי קרא ודברי המוהרי"ל ושדה יהושע הנ"ל ולעיקר קושייתו רציתי לומר דקים ליה לש"ס דנחמיה דכתיב בעזרא ונחמיה לאו ניהו נחמיה בן חכליה אך מפני כי ידעתי חסרון בקיאותי לא אוכל להחליט כן: והנה מצינו בע"ז דף כ"ט ע"ב דאמר ליה ר' יהושע לר' ישמעאל היאך אתה קורא כי טובים דודיך וכו' דנראה דהתנאים לא היו בקיאים בניקודי הפסוקים וא"כ לא נפלאת לומר דאמוראים לא היו בקיאים בגוף המקרא אמנם לפי מה שביאר מוהרש"א בחי' אגדות שם (על דף ל"ה ע"א) דשאלתו היתה אי עבדינן עיקר המקרא שהוא מלא וי"ו דודיך או כהמסורת והוא דדיך חסר וי"ו מלשון דד וקאי על גזרת החלב והגבינה וכו' עיי"ש אין מזה הוכחה דלא היו בקיאים בנקודות וכ"ש שאין הכרח שלא היו בקיאים במקראות ונראה דאין כוונת מוהרש"א לומר דר' ישמעאל דאמר דודיך בוי"ו ס"ל יש אם למקרא דבאמת ריש"ש ס"ל יש אם למוסרת כמ"ש בסנהדרין דף ד' ע"ב לטטפת לטטפת לטוטפות הרי כאן ד' אלא כוונת הרב לומר דרך רמז ודרש במקרא הזה ע"ש בדב"ק.

ומדברי רש"י בדף כ"ט מתבאר דהדברים כפשטן דהשאלה אם קורא דודיך לשון זכר או דודייך לשון נקבה אלא שדחקו למוהרש"א דבלשון לנוכח אין חילוק בין זכר לנקבה ומדלא קשיתיה איך יעלה על הדעת שיסתפקו בקריאה זו והא איכא נקודות והן יוכיחו נראה דאין מזה הכרח דאפשר שלא היו בקיאים: אך באמת כבר נשאל ע"ז הריב"ש וז"ל בסי' רפ"ד מה שהקשה לך בההיא דא"ל ריש"ש לרע"ק (נוסחא אחרת היתה לו לפי הנראה) האיך אתה קורא כי טובים דודיך וכו' איך אפשר בחכם גדול כרע"ק שישתבש בקריאת פסוק שהתינוקות יודעין אותו אם לא נאמר שהספרים שלהם לא היו נקודים והקשית עוד מעובדא דרביה דיואב המוזכר בב"ב (כא) דאי ר"ע טעי בין דודך לדודיך

הא לא עדיף רביה דיואב מר"ע ועביד איניש דטעי בין זכר לזכר תשובה אף אם הספרים שלהם היו נקודים אינו קשה אי טעי ר"ע בקריאת אותו פסוק שהרי אפשר שהיה מחלוקת בזאת המלה בספריהם כמו שיש היום בהרבה מלות בין מערבאי למדינחאי ובין בן אשר ובין בן נפתלי והלא אפי' בחילוף אותיות היה מחלוקת בין החכמים והוצרכנו לילך אחר הרוב כמ"ש במס' סופרים ג' ספרים נמצאו בעזרא ס' מעון וכו' באחד מצאו מעון ובב' מצאו מעונה וקיימו שנים ובטלו אחד באחד מצאו וישלח את זאטוטי בני ישראל ובשנים את נערי בנ"י וכו' ומעתה לא יקשה לך ההיא דרביה דיואב אף לפי פירושך שהיה טועה בין זכר לזכר לפי שבכל ספריהם היה כתוב כמו שאנו קורין ולא היה מחלוקת באותה מלה והוא לבדו היה טועה אמנם עיקר הפירוש בההיא דיואב כמו שפי' ר"ת דרביה דיואב לא טעה וזכר אמר כמו שאנו קורין אלא שלא השגיח בלמדו ליואב כשהוה קורא בטעות ושבשתא דעל על ומשו"ה קראו דוד עושה מלאכת ה' רמיה דאם המלמד היה טועה מה רמיה יש כאן הלא למד כפי ידיעתו וע"ז שאל דוד להמלמד היכי אקרייה שאם יאמר בטעות כמו שאמר יואב לא יעשה לו מאומה כי הוא שוגג שגגת תלמוד ואם יאמר כתקונו אז עשה מלאכת ה' רמיה עכ"ל הרי שהרב השואל היה נראה לו שהספרים שלהם לא היו מנוקדים ולכן לא היו בקיאים בנקודות ורבינו המחבר השיבו דלא מחמת חסרון בקיאותם אלא מפני שנפל בזה מחלוקת.

וכיוצא לזה כתב מרן חיד"א בס' יעיר אזן ריש מערכת החי"ת גבי חמש מקראות שאין להם הכרע שכתב מרן הב"י בתשו' אבקת רוכל בסוס"י ד' ומה שתמהת אההיא דפ"ק דחגיגה ואההיא דחמש מקראות שאין להם הכרע למה לא הכריעו מפיסוק טעמים שכתב עזרא אין זו קושיא דבסיפוק טעמי עזרא איכא כמה מילי דאית בהו פלוגתא בין מערבאי למדינחאי ובין בן אשר לבין בן נפתלי עכ"ל ול"ו יעי"ר שלא זכר שכדבריו כתב הריב"ש בסי' רפ"ד הנ"ל ותו דלא זכר דהריטב"א בחי' ליומא על ד' ב"ן כתב בהא ד"ה מקראות דהשתא דאיכא פיסוק טעמים נתברר הספק וכ"כ הרב יבין שמועה בכלל תפ"ג בשם הרא"ש בתוספותיו והוא שלא כדבריו עכ"ל.

והנה מ"ש הריב"ש בשם ר"ת לא מצאתי בתוס' שם רק שבנמק"י שם כ"כ בשם הרנב"ר בשם המפרשים וכ"כ הרב החינוך בפרשת כי תצא סי' תר"ד וכבר טעה בניקוד תיבה זו גדול הדור והוא יואב בן צרויהוהשאיר מהם הנקבות לפי שרבו לא השגיח יפה עליו כשלמדו מקרא זה ונשתבש יואב וקרא זכר כמ"ש בב"ב ד' כ"א עכ"ל: ולפי מה שמתבאר מדברי מרן חיד"א הנ"ל דפלוגתא היא בין הריב"ש ובין הריטב"א והרא"ש הנ"ל בענין חמש מקראות דלהריטב"א והרא"ש אית להו הכרע ע"י פיסוק טעמי עזרא ולהריב"ש

הן עוד היום אין להם הכרע יש להעיר על הרב יד מלאכי בסי' רע"ח שהביא דברי הריטב"א והרא"ש הנ"ל (דיש להם הכרע ע"י פיסוק טעמים בשתיקה ולא זכר דהריב"ש ומרן הב"י בתשו' אבקת רוכל לא סברי הכי וחידוש הוא שמרן חיד"א שם לא זכר בזה דברי זה הי"מ גדול אף כי באותיות הסמוכות מלפניו ומלאחריו מביא וקורא שקיל וטרי בהדי הרב יד מלאכי כיעי"ש ועיין לקמן במערכת החי"ת אות צ"ח: וכתב עוד הרב יד מלאכי דמשוקדים כדקאי קאי ולא כתבו הריטב"א והרא"ש דיש להם הכרע ע"י פיסוק טעמי עזרא אלא אשארא עי"ש וראיתי בס' נתיבות עולם שנדפס בווילנא שנת תרי"ט עם חידושים וביאורים מהרב מוהר"ץ הירש ושם בחידושים בד' ס"ג ע"ב הביא מ"ש הרב יד מלאכי דמשוקדים כדקאי קאי וכתב דזה סותר למדרש שיר רבה וירושלמי פ"ק דע"ז (ט"ס הוא וצ"ל פרק שני הלכה ז') הנ"ל עד כאן לשונו ושם קודם לכן הביא דברי המדרש ריש שיר השירים על פסוק כי טובים דודיך וכו' ודברי הירושלמי שעל מה ששנינו השיאו לדבר אחר היאך אתה קורא כי טובים דודיך וכו' אמרו רב הונא בעי ורחב"א מקשי אם להפליגו בדברים היה מבקש היה לו להפליגו מחמש מקראות שבתורה שאין להם הכרע ואלו הן שאת ארור מחר משוקדים וקם עכ"ל המד"ר וירושלמי שהביא שם ואיני מבין בעניותי איזו סתירה יש מזה לדברי הרב יד מלאכי הנ"ל וכתב עוד שם דממה שאמרו במדרש הנ"ל בזה הלשון השיאו לדבר אחר א"ל היאך אתה קורא כי טובים דודיך מיין או דודיך מיין מבואר ששאלתו היתה אם מלות כי טובים שייכי לעיל ומקרא נדרש לפניו ישקני מנשיקות פיהו כי טובים.

ומלות דודיך מיין הם ענין בפני עצמו ומושך במובן עובים הנ"ל או כי טובים שייכים למטה היינו כי טובים דודיך מיין וראיה ברורה לזה מסיום המדרש והירוש' שאם להפליגו מבקש היה לו להפליגו בחמש מקראות שאין להם הכרע שמזה נראה בעליל ששאלתו היתה ג"כ מענין הכרע וצריך להגיה הגמרא עפ"י המדרש ומה שהוכיחו מן לריח שמניך טובים ר"ל שכמו שמלת טובים מוסכם על השמן וא"א לפרש באופן אחר כמו כן כי טובים הם תואר על היין ודוק היטב עכ"ל ולא נחה דעתי העניה בפירושו דאיך נאמר דכי טובים נדרש לפניו וקאי אנשיקות דא"כ כי טובות מבעי ליה ומלות דודיך מיין אם ענין בפני עצמו המה הנה הנם כגוף בלא נשמה ואין להם שום קישור ומובן פשוט לענ"ד ומי יעצור כ"ח להגיה משנת שלמה בש"ס דילן וגם בירושלמי היא כגירסתינו אשר לא שיערו אבותינו ורבותינו קמאי ובתראי ומה שהביא לראיה ברורה מסיום לשון המדרש ובירושלמי אם להפליגו מבקש וכו' הנה לא ראה דברי הרב פ"מ ובמראה הפנים שאין הכונה שהיה לו להשיאו באלו החמש מקראות ממש דמאי שנא

באלו דוקא אלא הכונה שהיה לו להודיעו הטעם בלשון דמשתמע לתרי אנפי כחמש מקראות שאין להם הכרע וכו' עי"ש וראיתי עוד שם שכתב שראה באיזה ס' בשם הרב המבי"ט ללמד זכות על מ"ש רבותינו התוס' בב"ב הנ"ל והוא שהם לא כתבו שנמצאו תנאים או אמוראים שלא היו בקיאים בפסוקים זולת כתבו פעמים וכונתם שיקרה לפעמים שגם הבקי במקרא ישכח איזה פסוק לשעתו ואח"כ יזכרהו אם מעצמו אם ע"י מעורר כמ"ש מקרא היה בידינו ושכחנו (הביא שכן אמרו בע"ז ובזבחים וכו') וסיים דבזה יתורץ ההיא דהיאך אתה קורא כי טובים דודיך וכו' אף לפירש"י שוב בא לידי סדר זרעים עם שנות אליהו ובליקוטים שבסופו ראיתי מ"ש שם בשם הגר"א בההיא דכי טובים דודיך והזכיר שם בהגהה דברי המדרש הנ"ל עי"ש: ועל דברי מרן חיד"א ביעיר אזן הנ"ל מריש לא הוה ידענא מאי מקשי ע"ד מרן שלא זכר שר שכדבריו כתב הריב"ש וכו' הלא לפי מה שהעתיק מדברי מרן באב"ר הנ"ל מר קעסיק בחמש מקראות שאין להם הכרע ואמר דמפני שיש מחלוקת חשיב אין להם הכרע ואילו הריב"ש לא מיירי בהא כלל רק אמה שנשאל בההיא דכי טובים דודיך וכו' ומה הלשון אומרת שבדבריו כתב הריב"ש ואם כונתו להקשות למה לא נסתייע מדברי הריב"ש מלבד דאין זה קושיא כי היה הדבר פשוט עיניו ולא הוצרך לראיה.

גם אין זה כמשמעות דבריו אך עתה שהשגתי שו"ת אבקת רוכל הבנתי כוונת דב"ק ובלי ספק נשמט ביעיר אזן בהעתק דברי מרן באבקת רוכל סיום הלשון שסיים ואמר ובהכי ניח' הא דתנן בפ"ב דע"ז ישמעאל אחי היאך אתה קורא וכו' ובפ"ק דקידושין אמרו אנן לא בקאינן בחסרות ויתרות ובפסוקי כמי קאמר התם דלא בקיאינן עכ"ל הרי דגם בההיא דכי טובים דודיך קעסיק ואמר ליישב כדרך שכתב הריב"ש ואהכי שפיר מותיב דלא זכר שכדבריו ממש כתב הריב"ש והנה עתה יוצא לאור ס' כנסת הגדולה חדש ע"י ידידי הרב החריף ריי"ץ סובאליסקי נ"י וראיתי במחברת ראשונה עמוד צ"ד מאמר אחד מסופר נכבד בשם נקודות מי אמרן על שרבים חקרו על דבר הנקודות שבמקראות מי המציאם י"א הלכה למשה מסיני הם וי"א מעזרת הסופר וכו' ויש אומרים אחר חתימת התלמוד ומביאים ראיה מההיא דברוריה אמרה לר' מאיר (בברכות ד' יו"ד) מי כתיב חוטאים חטאים כתיב ומרביה דיואב דטעי בין זכר לזכר ולפי הנראה סברות אלו הובאו בס' מורה הלשון נוספות טעמים שציין שם ולא ראיתי ולא שמעתי מספר זה וכן מ"ש שם בשם הגאון מוהר"ר רפפורט לא ידעתי איזה ספר הוא ורצה לסייע סברא זו מההיא דכי טובים דודיך וכו' ושוב דחה והאריך בענין זה ע"ש שנת ראו דברי הריב"ש ומר"ן בתשו' אבקת רוכל הנז"ל.

ומה שהבין הסופר הנכבד שם מדברי המוהרש"א בחי' אגדות דבאם למקרא או למסורת תלי הא דכי טובים דודיך ובזה יישב דהיא דר' מאיר ובוריה דר"מ תלמידיה דרע"ק אזיל בשיטת רביה יש אם למקרא ובוריה סברה יש אם למסורת עי"ש כבר כתבתי למעלה דלא יתכן לומר דכונת מוהרש"א דבאמת תלי הא בהא דאם למקרא וכו' (שא"כ ר' ישמעאל יסבור יש אם למקרא וז"א כמבואר בסנהדרין ד' ד' ע"ב) רק כתב כן דרך רמז ודרש.

גם מ"ש הסופר דרבי מאיר סובר יש אם למקרא עיין להרב מלא הרועים בח"ב (במערכת אם למקרא) שהחליט דרבי מאיר ס"ל אם למסורת ועי"ש באות י"ב וי"ג: ש אין אדם מוציא דבריו לבטלה עיין הרדב"ז ח"ג סי' תי"ג דבנדרים לא אמרי' אין אד"מ דב"ל כ"כ הרב מקנה אברהם אות ל"א ולפום ריהטא הדבר תמוה דמשמע דבעלמא קי"ל אין אדם מוציא דב"ל ולפי הנראה זו אינה משנה דהא פלוגתא דר"מ ורבנן היא בערכין ד' ה' וקי"ל כרבנן דאד"מ דב"ל ושו"ת הרדב"ז הנ"ל אמ"א שו"ר למרן חיד"א בברכ"י יו"ד סי' חר"ן שהאריך בכלל זה ועמד מתמיה על כמה גאוני ארץ דנקטי בלישנייהו דקי"ל אין אד"מ דב"ל ושם בשיורי ברכה עמד גם על תשו' הרדב"ז הנ"ל כיעי"ש ותימה על המקנ"א שהביא דברי הרדב"ז בשתיקה ולא יעיר דדבריו היפך פסק ההלכה ועיין למ"מ רל"ץ בסה"ב מנחה טהורה ד' קכ"ב ע"ג ולהרב אהל יעקב אות ז"ך ועיין תשו' הרדב"ז ח"א סי' ד' ה"ד הרב חכמה ומוסר ד' קפ"ה ע"ב אות ד' ולהרבנים מוהר"ץ הירש חיות לנזיר ד' כ"ב ונחמד למראה ח"ב ד' קמ"ד ע"ד וכל החיים ד' ב' ע"א ובס' שו"ת רמ"ץ א"ח סי' ב' כ' ג"כ דקי"ל כרבנן דר"מ.

ומ"מ כתב דאפ"ל דדוקא בדיבור פליגי אבל במעשה גם רבנן מודו דאין אדם עושה מעשה לבטלה ומפרשינן דעשה המעשה לכונה אחרת מה שלא אמר בפיו בפירוש והאריך עי"ש ובסי' כ' אות י"ב ועוד צדד שם דהיכא דאיכא אומדנא לכ"ע אמרינן אין אדם מוציא דבריו לבטלה. ועיין שם בחיו"ד סי' פ"ו אות ה': שא אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות התוס' במס' קמא ד' פ"ו ד"ה ואין ומנחות ד' ט' ע"ב הניחו בתימה דל"ל ב' מיעוטי לא ליכתוב מיעוטו כלל וממילא איתרבי ותמה הרביד מלאכי באות כ"ט דאמאי לא תי' כמו שתי' ביומא ד' ס' ד"ה תרי בשם הר"ש עי"ש ולפי מ"ש מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' כ"ה אות ג' דתוס' יומא חיברם מוהר"ם מרוטנבורק ז"ל ניחא ועיין להרב משק ביתי אות פ"ב ועיין הרמ"ה לסנהדרין ד' ב"ן ע"א מהספר מה שפי' בהא דא"מ אח"מ וכו' ואין ריבוי וכו' ודוק: שב אחורי ארי ולא אחורי אשר הרב של"ה הוכיח מהש"ס דגם סומא לא ילך אחורי אשה והרב אבות הרא"ש נר"ובח"א ד' צ"א ע"ג עמד מתמיה

על הוראה זו וכתב דאין ראיה מהש"ס עי"ש ועם כי דבריו נראים בטעמן כיעי"ש מ"מ נראה דיש להחמיר לפי שנראה שהרבנים שער אפרים ומוהרי' עטייה ז"ל סברי מרנן כותיה דהרב של"ה מדהביאו דבריו בשתיקה עיין בס' זרע יצחק בקונטריס פלפלת כל שהו ד' פ"ט ע"ב: שג אילימא לשון זה מורה דגם המקשן היה מסופק והיו לפניו ב' דרכים ובשתים לא עלתה לו משום יתובי דעתא דזה מורה לשון אילימא מדלא מותיב בפשיטות כ"כ מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' שס"ו אות ב' ולפי המשוער בדעתי ומצא בש"ס במקומות הרבה לשון זה בדרך אחד דלא ניחא ליה מפני הקושי ואומר הדרך השני לקושטא דמלתא וכעת נזכרתי סוגיא דר"פ הכונס ד' ה"ן סוף ע"ב אמר מר הפורץ גדר וכו' היכי דמי אילימא וכו' עי"ש שנאמר בלשון זה ד' פעמים: דש איסורי הנאה אי מיקרי שלו לצאת בהם י"ח מצוה שנאמר בו לכם משלכם או לא הנה הרב מטה אהרן במערכת החי"ת ד' קל"ג ע"א עמד בזה והביא שהוא מחלוקת הקדמונים אההיא דתנן בהגוזל ד' ק"ח האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי אם מת ירשנו וכו' דהר"ן בנדרים ד' מ"ז כתב דאין הנכסים אסורים לו בהנאה שלא יזכה בהם אלא שלו הם אלא שאינו רשאי ליהנות מהם וכ"כ באס"ז שם בשם הרב המאירי ולדידהו כיון דאית ליה זכי' בנכסים האסורים מיקרו שלו ויכול לצאת י"ח המצוה דאע"ג דאסור ליהנות מהם מ"מ מצות לאו ליהנות ניתנו.

ושכן מוכח מדברי הראשונים גבי לולב של אשרה דמוקי לה הש"ס באשרה דמשה דכתותי שיעורא אבל של נכרי לא יטול ואם נטל כשר דהיינו ביום ב' אבל ביום א' אסור משום דכי אגביה קניה הישראל והו"ל ע"ז של ישראל דאין לה ביטול ואי לא קניה הא לא הוי שלו ובעינן לכם מוכח דאם היה באפשרות שהישראל יקנה הלולב ויהיה שלו אלא שלא יקרא בשם ע"ז של ישראל דלשרפה קיימא הוה מהני אף שאסור בהנאה כיון דלאו לשריפה קאי מהני וכן הוכיח מדברי הר"ן והראב"ד בדין לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל כשר וכו' אבל הרשב"א ס"ל (גבי האומר לבנו קונם וכו') שאין לו שום זכיה בנכסים ולא מקרו שלו ולדידיה אינו יכול לצאת ביו"ע ראשון דבעינן משלכם וכתב שזהו דעתו בתשו' סי' תשמ"ז דהמודר מחבירו ונתן לו לולבו ע"מ להחזיר יוצא בו ביו"ט שני דמלל"ן ולא ביו"ט א' דבעינן לכם וייחס לזה דעת הטור יו"ד סי' רכ"ג במה שתמה ע"ד הרמב"ם בדין מדיר את בנו וכו' ושהרמב"ם ס"ל כדעת הר"ן דאית ליה זכיה ומיקרו שלו לא שאסור ליהנות ושקו"ט בזה ושוב כתב דמצא שבחי' הרטב"א למס' סוכה ד' ל"ה כתב בשם הראב"ד דאין יוצאין באיסורי הנאה אף דלא מיכתת שיעוריה משום דלא מקרי לכם והריטב"א כתב ע"ד ולא נהירא דודאי כל שהוא ברשותו של אדם ואין לאחרים

שום זכות ושליט' אף שאסור בהנאה לכם קרינן ביה וההיא של ערלה אין פסול משום לכם עכ"ד הריטב"א וכתב שגם הרמב"ן והר"ן שפירשו טעמא דשל ערלה משום דכתותי שיעוריה מוכח דסברי כהריטב"א דאף דאסור בהנאה שלכם מיקרי אתוד"ק עי"ש:

והנה מ"ש לדעת הר"ן והרב המאירי דכיון דסברי דאית ליה זכיה בגויה יוצא בו ג"כ י"ח מצוה ושלכם קרינן לכאורה היה נראה דאינו מוכרח דיש לומר כמ"ש הרב טל אורות בתשו' לא"ח סי' ב' ד' ה' לדעת הרשב"א דס"ל לחלק דאף דלענין שליטה וזכיה נכסי דידיה הוו ומאן דגזל מניה הו"ל גזלן מן התורה מ"מ לענין לצאת י"ח מצוה לא מקרי משלכם ממש והכריח כן ממ"ש הרשב"א בחידושיו לסוכה ד' ל"ה ע"ב גבי מתני' דשל ערלה ושל תרומה טמאה פסול דהראב"ד פירש הטעם דאיסורי הנאה לא מיקרי שלו ומאן דגזל מניה לאו גזלן מיקרי ודחה דבריו דא"כ לא היה לנו לפסול אלא ביו"ט א' ומתני' סתמא קתני ותו כיון שהם שלו ואין רשות לאחרים לזכות בהם לכם קרינן ביה והנכון דטעם הפיסול הוא משום דמיכתו שעוריה עכ"ל ופירש בכונתו דאינו ר"ל דכיון דאין רשות לאחרים לזכות בו לכם קרינן ביה לצאת בו י"ח ביו"ט א' דהא ודאי לא אפשר אלא כלפי מ"ש הראב"ד דמאן דגזל מניה לאו גזלן מיקרי אהא קאמר דכיון דאין רשות לאחרים לזכות בהם לכם קרינן ביה לענין שלא יוכל אחר לגוזלו ואם גזלה מיקרי גזלן והיינו דבתשו' סי' תשמ"ו כתב גבי מודר הנאה דאינו יוצא בו יו"ט ראשון דלא מקרי לכם כלומר דאע"ג דשלו הוא לענין שאין רשות לאחרים לזכות בו מ"מ לענין לצאת י"ח המצוה לא מיקרי שלכם אלו תוד"ק וא"כ לפי זה אין הכרח מדהר"ן והרב המאירי סברי דהוי ממונו ואין אחרים יכולים לגוזלו דהה"ד נמי לדידהו לענין לצאת י"ח מיקרי לכם די"ל דלענין מצוה לא מהני:

אלא דלענ"ד דברי הרב ט"א אינם מוכרחים דהוא כתב כן לפי שחשב שחי' מס' סוכה הם להרשב"א ומשום דקשיא ליה דבתשו' סי' תשמ"ו כתב דבאיסורי הנאה אינו יוצא ביו"ט א' משום דלא מיקרי לכם ואילו בחידושיו כתב דמיקרי לכם לכן נדחק לומר דמ"ש דמיקרי לכם כלומר דאסור לגזול ממנו אבל לצאת בו י"ח מצוה אינו אבל אין הדבר כן דחי' מס' סוכה הם להריטב"א כמו שרשמתי בקונטריס כללי הפיסקים סי' יו"ד אות ו' והדברים כפשטן דס"ל דאע"ג דאסורי בהנאה מ"מ מיקרי לכם ונפיק בהם גם ביו"ט ראשון והרשב"א ס"ל דלא מיקרי לכם ולכן אינו יוצא ביו"ט ראשון וכמו שהביא הרב מטה אהרן ועיין עוד להרב מחנה אפרים בהלכות זכיה מהפקר סי' ד' שהביא תשו' הרשב"א סי' תר"ב באשה שאסרה עצמה כל נכסי ראובן ושוב קבלה קידושין ממנו דאינה מקודשת דכיון דאסורה בהנאה אינה יכולה לזכות בהן וכתב דנראה דלא

ס"ל כסברת הר"ן דאע"ג דנכסים אסורים לו בהנאה זוכה בהם לענין שנותן לאחיו או לכ"ח ושקו"ט להכריח כדברי הר"ן ושוב הביא תשו' הרשב"א דסי' תשמ"ו וכתב דנראה דאזיל לשיטתיה דאין אדם יכול לזכות בדבר שאינו יכול ליהנות ממנו אבל לפי מה מה שכתבתי היה נראה דהכא לכם מיקרי דהא קנאו ויש בו היתר הנאה לאחרים ואפי' ע"י שאלה ולא דמי לשאר איסורי הנאה דאין להם היתר הנאה כלל ולשרפה קיימי ובלולב של ע"ז כתבו דאינו יוצא ביו"ט א' משום דבעינן לכם ואם כיון לזכות בו הו"ל ע"ז של ישראל דלשרפה קיימא משמע דאי לא הוה קאי לשרפה היה יוצא בו אע"ג דהשתא אינו יכול ליהנות בו עדיין עד שיבטלנה ושוב שקו"ט אי איכא משום מצוה הבאה בעבי' עי"ש שנראה דס"ל דאיסורי הנאה חשיב לכם לענין קיום מצוה לדעת הר"ן גם הרב בית מאיר ליו"ד בסי' רכ"א שקו"ט בדין זה דהרשב"א והביא דברי הריטב"א בחי' לסוכה ד' ל"ה הנ"ל והבין מדבריו דס"ל דאע"ג דאסור בהנאה מקרי לכם לצאת בו י"ח מצוה ומה שחמץ בפסח מיקרי לאו דידיה הוא מפני שחיוב תורה עליו להשביתו הוי כרשות אחרים עליו וכן גבי טביחה ומכירה וכו' עי"ש ובשו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' ח"ג סי' ע"א דחה הוכחת הבי"מ כדעת הריטב"א מדכותבין גט על איסורי הנאה וכתב שכל הראיות שהביא שם מוכיחות כסברת הרשב"א דאינו קרוי שלו עי"ש ובטיב גטין בהגהות וביאורים לאה"ע (שבסוף הס' ד' ו' ע"א) סי' כ"ח לענין קידושי אשה באיסורי הנאה ועל כל פנים דעת הריטב"א ודאי כן הוא דאיסורי הנאה מיקרי לכם גם הרב פרמ"ג בסי' תרמ"ט בא"א סק"ך כתב דדעת חה"ר במס' סוכה ד' ל"ה הוא דאיסורי הנאה מיקרו לכם אלא שלפי שחשב שחה"ר למס' סוכה הם להרשב"א כתב דבתשו' סי' תשמ"ו חזר ממ"ש בחי' לסוכה עי"ש ולדבריו הללו רמז בא"א סי' תל"א ס"ק ב' עי"ש וכבר כתבתי על דבריו בקונט' כללי הפוס' הנ"ל דנעלם ממנו דהם להריטב"א וכתב שם דדעת מרן הוא דהמודר הנאה מלולב שלו מיקרי לכם לצאת בו ביו"ע א' דלא כמ"ש הרמ"א בס"ב בשם תשו' הרשב"א הנ"ל ותימה בעיני שלא זכר דדין זה שפסקו הרמ"א פסקו ג"כ מרן ביו"ד סס"י רכ"א וכתב הרב ש"ך הטעם משום דאיסורי הנאה לא מיקרי לכם ונמצא לפי דבריו דמרן מזכה שטרא לבי תרי דבא"ח ס"ל כדעת הריטב"א וביו"ד פסק כהרשב"א וצ"ע ועיין להרב מטה אהרן בד' קל"ג ע"ד שהצ"ע דברי מרן ביו"ד ממ"ש בסי' רכ"ג למ"ש בסוס"י רכ"א הנ"ל (וראיתי בס' תורה מציון (היו"ל בעיק"ו ירושת"ו) במחברת שנה ראשונה בקובץ ג' סי' ג' שהביא רב אחד דברי הפרמ"ג בסי' תל"א סק"ב הנ"ל וכתב ע"ד ובאמת הרשב"א עצמו חזר בו בתשו' סי' תשמ"ו כמ"ש במח"א וכו' עי"ש

שלא ראה דברי הרב פרמ"ג בסי' תרמ"ט וגם נעלם גם ממנו דחי' סוכה הם להריטב"א ולא להרשב"א):

ובאמת שמדברי מרן כ"מ בפרק א' מהלכות ציצית הל' י"אמתבאר דס"ל דאיסורי הנאה מיקרו שלו שכתב שמ"ש הרמב"ם דאין עושין חוטין משל עיר הנדחת אין הטעם משום דאסור בהנאה דמצות לאו ל"ן אלא הטעם משום דמכתת שיעוריה והרי בציצית כתיב להם משלהם דמה"ט פסול גזול כמ"ש מרן שם בסמוך ש"מ דאי לאו דלשרפה קאי הוה נפיק בשל עיר הנדחת אע"ג דאסורין בהנאה וכ"כ הרב קובץ על יד ע"ד מרן כ"מ שם דאיסורי הנאה מיקרו שלהם עי"ש וקשה מזה על מה שפסק מרן ביו"ד סס"י רכ"א (ומאד תמיה לי על הרב פרמ"ג בא"ח סי' יו"ד באשל אברהם ס"ק י"ב (בד"ה ואגב גררא) שכתב ע"ד מרן כ"מ הנ"ל ואני תמה דטעמא דלאו שלהם הוא דאסור בהנאה וכ"ת דידיה אף דאסור בהנאה הוי שלו אהא בורכא אתרוג ערלה יוכיח סוכה ל"ה וצ"ע עכ"ל ואיני יודע היכי קרי ליה בורכא ומוכיח כן מאתרוג של ערלה דפשיטא ליה דטעמיה משום שאינו שלו וערביה ערבא צריך דמי יימר דטעמי דאתרוג של ערלה הוא משום שאינו שלו הלא להרמב"ן והר"ן והריטב"א הנ"ל טעם פיסול ערלה הוא דלשרפה קאי ומיכתת שיעוריה וא"כ לא נפלאת לומר שכן ס"ל למרן כ"מ בדעת הרמב"ם גבי חוטי ציצית שאינם ראוים לאכילה ודמו ללולב שכ' הרב מג"א בסי' תרמ"ט סק"ך לדעת מרן דכיון דלאו מידי דחוי לאכילה הוא כיון שהוא שלו אעפ"י שאסור בהנאה לכם קרינן ביה וכמ"ש מני"ר גופיה בפרמ"ג שם לדעת מרן דהמודר הנאה מלולבו מיקרי שלו לצאת בו ביו"ט ראשון והיכי קרי לה בורכא והוא פלא לענ"ד וצ"ע): גם בדברי הריטב"א מצאתי סתירה בענין זה דבחי' לסוכה הנ"ל כתב דאע"ג דאסורין בהנאה מיקרי לכם כיון שהוא ברשותו ואין לאחרים זכות ושליטא בהם.

ואילו בחי' לקידושין ד' נ"ו ע"ב אמתני' דמקדש בערלה וכו' כתב דאין להקל דנהי דאסירי בהנאה הוא יכול ליהנות שלא כדרכן דכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן דמ"מ מדרבנן אסור ואף דמותרין לחולה שאין בו סכנה מ"מ אסור למוכרן לאותו חולה דנמצא נהנה מאיסורי הנאה ולא חשיב ממון ואפילו היא חולה דראוי לה אינה מקודשת דלאו ממונא יהיב לה וכ"ת הרי ערלה וכה"כ מהנשרפין הן הנשרפים אפרן מותר והוי דבר של ממון י"מ דמידי שאין באפרן שו"פ ומורי תירץ דאפי' יש באפרן שו"פ כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי שריף להו לבערינהו לאו דידיה נינהו וכל הקודם זכה באפרן עכ"ל וכתב הרב אבני מילואים בסי' כ"ח ס"ק נ"ו (ד"ה ומשמע) דמשמע מדברי הללו דאיסורי הנאה לית להו בעלים כלל ומשו"ה

כל הקודם זכה באפרן ושכן משמע מתשו' הרשב"א בסי' תר"ב דאיסורי הנאה לית להו בעלים וכתב עוד דהרמב"ם שכ' בפ"ג קנה חמץ בפסח לוקה ס"ל דאיכא זכיה באיסורי הנאה ושכ"כ הריב"ש בסי' ת"א ורמ"ז למ"ש בספרו קצה"ח ואמ"א לראות דב"ק עי"ש ומעתה אף אם נפרש בדברי הריטב"א שבחי' לסוכה הנ"ל כמ"ש הרב טל אורות דלא אמר דהוי לכם לענין לצאת י"ח מצוה רק הוי שלו לענין דהנוטל ממנו הוי גזלן מ"מ קשה דבחי' לקידושין הנ"ל כתב דבאיסורי הנאה לית להו בעלים וכל הקודם זכה ואין דעתי העניה נוחה לומר הא דידיה הא דרביה דמ"ש בחי' לקידושין משמיה דרביה הרשב"א אמרה דהרשב"א ס"ל דאיסורי הנאה לית להו בעלים מיקרי כמו שמוכח מדבריו בכמה מקומות וכמו שכתבו הרבנים הנ"ל בדעתו דמ"מ לא הו"ל להריטב"א לאתויי דבריו בשתיקה כהודאה וצ"ע: ודברי הריטב"א הללו נעלמו מהרב חת"ס בחא"ח סי' ק"פ (ד"ה שבתי וראיתי) שכתב וז"ל ולענ"ד פשוט נמי דאפר ערלה וכלאי הכרם שייכים לבעלים ונהי דעמדו תוס' בזה בקידושין ופסחים ובע"ז מ"ט המקדש בערלה אינה מקודשת בשיווי אפרה ותירצו מה שתי' מ"מ הבעלים יש להם הזכיה דלא נפיק מרשותיה ומיקרי לכם עכ"ל והרי הריטב"א בשם רבו כתב דכל הקודם זכה באפרן דלאו דידיה נינהו.

והאריך שם בחת"ס בדין זה אי איסורי הנאה מיקרו שלכם והביא מ"ש הרמב"ם בפיה"מ בפרק לולב הגזול בטעם אתרוג ערלה ותרומה טמאה משום שנאמר פרי ואלו אינם ראוים לאכילה בשום פנים ודקדק מדבריו דס"ל דמטעם לכם לא איכפת לן דמיקרי לכם כמ"ש המג"א סי' תרמ"ט סק"ך והוקשה לו מדבחמץ אמרינן להדיא דאינו ברשותו לבטלו אחר זמן איסורו וכתב לחלק בין חמץ לשאר איסורי הנאה ומסיק (בד"ה ואפי' נותר) בהא סלקינן דשאני חמץ משאר איסורי הנאה ולעולם איסה"ן מיקרי של בעלים רק דלא מיקרי פרי כדעת הרמב"ם אמנם התוס' בסוכה לא ס"ל כהרמב"ם כמו שרמז המג"א מדהקשו מלולב ועדיין אני אומר התם כתיב ולקחתם לכם שתקחו אותו לעצמם ואין בו קנין לעצמו אבל בקרבן לא כתיב שיקחנו לעצמו שיהא שלו לא יקריב קרבנו ולא של אחר וכן בהקדש יקדיש ביתו ולא של אחר אבל כל שאינו של אחר.

אע"ג דגם לו אין בו קנין לא אימעוט אלא היכא דכתיב קיחה שאז צריך שיקחו לעצמו שיהיה לו בו קנין וכו' הנ"ל לכ"ע כל איסורי הנאה לבד מחמץ מיקרי של בעלים ראשונים רק לא שייך ביה קנין ולקחתם לכם וגם פרי לא מיקרי אבל ביתו וקרבנו מקרא ומיושב כל הקושיות אתוד"ק עי"ש שלא ראה דברי הריטב"א בחי' לסוכה שסובר כדעת הרמב"ם הנ"ל וכבר כתבתי לעיל מ"ש הרב מטה אהרן כן מוכח דעת הרמב"ם והר"ן שכ' טעמא דפוסולא משום כתותי מיכתת שיעוריה דמשמע דאי לאו הכי לא הוה פסלינן משום

לכם דאיסורי הנאה מיקרו לכם (אלא דלעד"ן דאין הכרח מדברי הרמב"ן והר"ן דיש לומר דהוצרכו לטעמא דכתותי משום דמתני' סתמא קתני דפסול בין ביום טוב א' בין ביו"ט שני ומשום לכם לא היה פסול אלא ביו"ט ראשון וכמו שדחה הריטב"א מטעם זה פי' הראב"ד כנז"ל) וכן הוא דעת מרן כ"מ בהל' ציצית כנז"ל ומספקא לי לפי מה שחילק הרב חת"ס לדעת התוס' מה תהיה עת התוס' בציצית אם מאי דכתיב ועשו להם הרי הוא דומה לולקחתם לכם או כיון דלא כתיב ביה לקיחה כבלולב הרי הוא כשאר איסורי הנאה דמיקרי של בעלים: איך שיהיה לדאתאן עלה אי איסורי הנאה מיקרו שלו הוא מחלוקת כנז"ל וענין זה הוא מקצוע גדול ומי שדעתו רחבה יכול לטייל בו ארוכות ואני עני בדעת לא באתי אלא להעיר אזן ולהראות מקום דברי חכמים (אשר ראו עיני) המדברים בזה ואת זה אגיד כי מקרוב נדפס בווילנא ס' שו"ת הריב"ש מוכתר בציונים והגהות מרב גדל בדורינו יצ"ו ובסוף הספר נדפס ממנו קונטריס נחמד בעניינים אלו באריכות ואייתי מרגניתא דאשכח בענין זה תשו' הרשב"א בח"ד סי' ר"ב שכמה פילפולים פלפלו רבנן קדישי המח"א ומטה אהרן ודכוותייהו בדברי הרשב"א ח"א סי' מחמת שלא ראו דבריו שבח"ד הנ"ל עי"ש אפריון נמטייה וע"ע בס' חתן סופר במערכת הה"א ד' ס"ז בדינים אלו כמה סעיפים גם בס' ברכת משה הנדפס חדש ממש לידידי הגאון בע"ס מנחת משה נר"ו בקונטריס התשו' סי' י"ד ראיתי פלפלא חריפא בענינים אלי ולא יכולתי כעת לעיין במשאו ומתנו לך נא ראה ומה שהביא שם באות ז' קושיא חמורה בשם חכם שבספרא דבי רב הקדוש מוהרש"ז בתשו' סי' י"ד עיין בזה בשו"ת חת"ס ח"מ סי' קס"ה ובחתן סופר שם: ועל דברי הרשב"א דסי' תשמ"ו הנז"ל שכתב דיוצא ביו"ט שני דלא בעינן לכם ומלל"ן האריך לתמוה הרב פרי העץ (בסו"ס תורת נזיר) בד' קי"ג ע"ב דהא איכא הנאת הגוף דמשתרשי ליה דמי לולב שהיה צריך לקנות והוכיח מסוגיא דנדרים ד' ל"ג ע"ב (גבי מחזיר לו אבדתו) דמשום פרוטה דרב יוסף חשיב הנאה ומאן דלא חשיב ליה הנאה היינו משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא אלמא דמאי דהוה בעי למיהב ריפתא לעני חשיב הנאה וא"כ בכה"ג לא אמרינן מלל"ן וכו' עי"ש ונראה דלא ראה הרב דעת הראשונים הנז"ל דסברי דאיסורי הנאה חשיבי שלו ויכול לצאת י"ח אף ביו"ט א' זולת באיסורין הטעונים שריפה משום דמיכתת שיעוריהו ועליהם היה מגדיל תמיהתו דהיכי מצי נפיק באיסורי הנאה גם ביו"ט א' והרי הוא נהנה מאיסורי הנאה ועיין עוד בנדרים ד' ל"ו סוף ע"ב גבי לא ילמדנו מקרא דמתבאר ג"כ דכל היכא דמשתרשי ליה שהיה צריך ליתן שכר לקיים המצוה ואינו נותן חשוב הנאה וכ"כ כמה רבנים דכה"ג הויא הנאה הלא בספרתם וכבר כתבתי בענין זה במערכת המ"ם אות

פ"ו עיש"ב: שה איסורי הנאה דטעונים קבורה אינו אלא מדרבנן דלא ליתו לידי תקלה כ"כ הג' פנ"י בשו"ת א"ח תוך סי' י"ב ועי"ש לענין חמץ בפסח וכ"כ במק"ח סי' תל"א בהפתיחה בד"ה לכן נראה.

והרמב"ם בפיה"מ בסוף תמורה בד"ה ואלו הן הנקברין כתב דהקבורה קבלה בידינו היא ואינו פשוט בעיני דמדרבנן בעלמאקאמר ועיין שבילי דוד ליו"ד סי' ש"י ובמה שרשמתי לקמן במערכת הכ"ף אות ל"ח. ובפנים מאירות ח"ב סס"י ל"ד הובא בזרע אמת ח"ב סי' מ"ב ד"ה ודע שמצאתי וכו' כתב לענין ע"ז כיון דשרפה אינו חייב מדאורייתא לאבדה אלא מדרבנן שלא יבא לידי תקלה וכ' על דבריו דז"א דאת ל דאפרה אסור מדאוריתא לא סגי בשריפה אלא צריך לפזרה וכ"ן מתוס' פסחי' ד' כ"ח וע"ז ד' מ' שהק' לרבנן איך יקיים מצות ביעור בע"ז וכו' עי"ש: ואי שרי למכור איסורי הנאה עיין נו"ב מ"ת א"ח סי' ס"ג ובשו"פ בית שלמה א"ח סי' ס"ט וסי' ס"ד ובמה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ה' אות ח"י ובס' זכרון כהונה ד' ד' האריך להוכיח דאם עבר ומכרן או הקדישן חל ההקדש והמכירה ולא אמרי' דלא מהני משום שאינו ברשותו ומה ביתו ברשותו וכו' חוץ משור הנסקל וכו' עיש"ב ובעניינים אלו אי שייך זכיה והקדש באיסורי הנאה האריך מאד אחד מרבני דורנו יצ"ו בקונטריסו שבסוף תשו' הריב"ש שנדפסו חדשות מעתה (בשנת התרט"ל) ויסוד דבריו ע"ד תשו' הריב"ש סי' ת"א ובא"ר רחובו"ת דעות הראשונים והאחרונים ענין זה ואביזריה עי"ש נפלאות מתורתו ועיין שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' קכ"א ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' ל"ו אות א' ד"ה ואולם וכו' כתב דלשיטת כמה פוסקים יש קנין לאיסורי הנאה ושכן דעת הרמב"ם ממ"ש דקונה חמץ בפסח לוקה (וכדבריו כתב באבני מילואים סי' כ"ח ס"ק נ"ו בדעת הרמב"ם הנ"ל) ושבא"ז לכתובות ד' ל' כתב דאין קנין באיסורי הנאה: ומה שאסור למכור איסורי הנאה אם הוא מדאורייתא או אינו אסור אלא מדרבנן כיון שאינו נהנה מגוף האיסור ממש עיין בשו"ת חת"ס א"ח סי' קי"ב ובס' שרשמתי בסמוך ובמשל"מ פרק י"ד מהלכות אבל הלכה כ"א ובהלכות יסודי התורה שציין שם (דיש פוסקים דאסור מן התורה ולוקה ג"כ ודעת הרמב"ם דאסור מה"ת ואינו לוקה כדין חצי שיעור) ובחת"ס יו"ד רס"י של"ו:

שו איסור שבו להיכן הלך הכי אמרי' בע"ז כ"ט ע"ב לענין חומץ של נכרים אטו משום דהחמיץ פקע ליה איסורא וכ"כ מוהרי"ל לענין פת שאפאה נכרי בלי חיתוי ישראל דאין ה ע"י שיבשל אותו הישראל אחר האפיה משום דאיסור שבו להיכן הלך והביא דבריו הרב טל אורות ד' מ' ע"ג ויליף מינה למי שנשבע שלא לאכול בשר צלי שאין לו תקנה לבשלו ולאכול משום דאף שמבטל טעם הצלי מ"מ איסור שבו וכו' עי"ש ולענ"ד אפשר

לדחות דבנדרים דאזלי' אחר לשון בני אדם ואין בישול בכלל צלי אין לאסור משום מה שהיה צלי הא למה זה דומה לנודר מזיתים וענבי' דמותר בשמן ויין (נדרים ב"ן ע"ב) ואמאי נימא זיתים וענבים אסורין לו איסור שבהם להיכן הלך אלא לאו כיון שאין הדבר עצמו חתיכה דאיסורא אלא דאסורים מחמת נדרו אין לאסרו במה שלא אסר הוא על עצמו וזיתים וענבים אסר עליו ולא שמן ויין הכי נמי צלי אסר ולא מבושל והרב ב"ד סי' רמ"ח אסר בע"פ מצה מבושלת מה"ט דאיסור שבו וכו' וחלקו עליו כל האחרונים וחלקו בין דבר שהוא חתיכה דאסורא למצה דרק הזמן גרמא ובמקום אחר הארכתי בזה והבאתי דברי הרב משה ידבר ד' י"א ע"ג שרצה להוכיח מנדרים ב"ן ע"ב הנ"ל דלא כהרב ב"ד וכתבתי ע"ד דנדרים שאני וכו' ונשאתי ונתתי בדברי החולקים על הרב ב"ד הנ"ל בס"ד ועיין להרב אות היא לעולם ח"א ד' ס"ו ע"א פרי חדש יו"ד סי' ק"ג ס"ק א' תוס' נזיר מ"ז ע"ב ד"ה אי ברחוקים ועיין מה שרשמתי בקונט' אסיפת דינים במער' בישולי נכרים אות א': ודע שכתב מרן חיד"א בשיורי ברכה סי' עת"א דלא אמרי' הכי (אוסור שבו וכו') אלא מדרבנן כגון סתם יינם ובש"ג אבל לא מדאו' ומשום הכי דם שבשלו להרבה פוסקים מותר מה"ת עי"ש וצ"ע בההיא דפ' כ"ש ד' מ"א ע"א עמ"ש גבי קרבן פסח בשלו ואח"כ צלאו צלאו ואח"כ בשלו חייב בשלמא ואח"כ צלאו דהא בשליה עי"ש ובאות היא לעולם הנ"ל ומדברי הרב פרי חדש ביו"ד סי' פ"ז תוך ס"ק ב' שכ' דשלוק בחלב אסור מה"ת דהא מבושל הוי ועוד הרי נתבשל ונאסר והיכי תפקע איסורי' מיניה ועיין עוד בשו"ת שאגת אריה בקונט' אחרון לסי' פ"א (הבאתיו לקמן אות שכ"ח) וכן דעת הי"ד ופני יהושע (שהבאתיו שם) ומוכח דגם מדאורייתא אמרי' הכי וק"ל:

שז אין אדם מע"ר לענין אי מלקינן למי שמודה שעבר איזה עבירה או נימא דאינו משים עצ"ר עיין להגאו' רש"ל ומוהרש"א ע"ד תוס' שבועות ל"ז ע"א ד"ה הזיד דנראה דעת רש"ל דמלקינן עפ"י הודאתו ותימה בעיני דהא כתב הרמב"ם פ' י"ח מהל' סנהדרין בהדיא דאין ממיתין ומלקין בהודאת פיו וכ"כ הרא"ש בתשו' כלל י"א סי' ו' ומרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' ל"ד אות ל"ג הביא שו"ת הרשב"ש סי' תקל"א ותקל"ב דמלקין עפ"י הודאתו ועמד ע"ד עיש"ב ועיין רש"י יבמות כ"ה ע"ב דאין מלקין עפ"י הודאתו ונעלם מהרבנים הנ"ל מ"ש הרשב"ש לפרש דברי הר"מ א"א לפרש כן בדברי רש"י אלא כונתו משום דאין אדם מע"ר הוא כיעי"ש והר"ן בהלכות פרק כל הנשבעין אמתני' דכשנגדו חשוד על השבועה אחד שבועת העדות וכו' כתב דהרשב"א הצ"ע דאי במודה שהזיד אין אדמע"ר עי"ש ודבריו נראים לכאורה היפך מ"ש בתשו' ח"ב סי' רל"א שהביא בברכ"י שם ד"ה ותו שכ' שאם הודה שהדליק גדיש חברו ביום הכפורים חייב ולא אמרי' דאינו נאמן

לפסול את עצמו עי"ש והיה אפשר לומר דמודה הרשב"א דאם כשבאו לדין והוטלה עליו שבועה הודה ולא בוש שהוא חשוד הא ודאי לא אמרי' בכה"ג אין אדם מע"ר ומחייבינן ממונא אפומיה אלא דהא ק"ל דמלישנא דמתני' משמע דמקמי הכי הוא מוחזק בכך ולא שהתחזק ע"י מעשה זה אלא שכבר הוא מוחזק מקודם וכשבאו עתה לדין אנן הוא דלא שבקינן ליה לאשתבועי משום מאי דאתחזק מקמי הכי ואהא הוא דק"ל היכי אתחזק אלא דאין נראה כן מדברי הר"ן בכונת הרשב"א וצ"ע ועיין לעיל אות ט"ף.

שוב ראיתי שם בברכ"י באות ל"ז מ"ש ע"ד הרשב"א שהביא הר"ן הנ"ל עי"ש ועיין חינא וחסדא ח"ב ד' כ"ט מ וע"ג ועיין בדברי הרמ"א שהבאתי לעיל אות ק"ע שכ' ג"כ דאין מנקין וכו' עפ"י עצמו ובתשו' הגאונים שבסו"ס נהרות דמשק סי' ז' ובס' איי הים סי' ז' נשאל מי שיצא עליו ש"ר שעבר עברה היש מן הדין להחרים בפניו אם עשה או לא ואם הודה חייב מלקות או לא שאין אדם מע"ר.

תשובה אין מן הדין להשביע אדם אם עבר או לא אלא כשיתברר לב"ד יעניישוהו כרשעתו וכו' ע"כ משמע לי דכונתם שיתברר לב"ד שלא מחמת הודאתו ודבריהם מכוונים למ"ש רבינו ירוחם שהביא בברכ"י שם בשם תשו' הגאונים עי"ש ובקונטריס אסיפת דינים מערכת גירושין סי' א' אות י"ב ד"ה ונשאל הבאתי מ"ש הרב מ"ץ דאין מלקין ומענישין עפ"י הודאתו אלא אם יראה לב"ד משום מגדר מילתא: שח אין גזרה שוה למחצה וכן היקש עיין יד מלאכי אות ל' אשר מלא את יד"ו להוכיח מהש"ס ומרש"י ותוס' בדוכתי טובא דהפירוש הוא דצריך שנלמוד הלמד מן המלמד בכל פרטיו ואין הפי' כמ"ש הרב מדות אהרן דצריך שילמוד זה מזה וזה מזה עי"ש ותמיה לי על הג' מוהרש"ל בשו"ת נודע ביהודה מ"ת אה"ע סי' קכ"ט ד"ה דע וכו' דמצדד אם התוס' יסברו כפירוש הרמ"א הנ"ל עי"ש שנעלם ממנו דוכתי די רשים זה הי"מ גדול ויש לעיין בספרים שציין בס' כל החיים במער' הגימ"ל אות יו"ד ואות י"ב ובשונה הלכות ח"ב ד' ע"ג ע"ד והרב קרית חנה סי' ו' נקיט כפי' ה"א ועיין מוהרש"א על דברי תוס' פסחים ד' ס"ב ובשו"ת בנין ציון החדשות סי' קס"א כתב דמי שמפרש אין גזרה שוה למחצה כפירוש המדות אהרן יש לו לסמוך כמ"ש בהגהת יד מלאכי שכ"מ בב"ב ד' ק"כ וכ"כ תוס' נזיר ד' ק"ך ועיין למרן מוהריט"א פ"ה דבכורות אות מ"ב: שט אין גזרה שוה למחצה כ' הרב כריתות דאיכא למ"ד יש גז"ש למחצה ונלאו המפרשים למען דעת מי בעל דברים דס"ל הכי עיין להרבנים באר יעקב בכללי הסוגיא כלל ל"ה ומלא הרועים במ"ב ד' ז' ע"ד אות ט' ועיין להרב מוהרש"ל ומר בריה בשו"ת נודע ביהודה יו"ד סי' קצ"ו והלאה: ולענין סמוכים כתב בתפארת ישראל (פי' המשניות) בפ"ב דפסחים מ"ה דיש סמוכים למחצה ולא דמי

לגז"ש עי"ש: שי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אם הוא מדר' הרב ארעא דרבנן באות מ"ג הביא מ"ש הרב המגיד רפ"ט מהל' מכירה הוא מדרבנן עי"ש והרב מזל שעה בפ"ד מהל' זכיה דף פ"ג ע"א הביא דברי הרב המגיד ומרן כ"מ שם והרבה להשיב דמכמה סוגיאות בש"ס מתבאר דאפילו מחשבה מועיל בהקדש כדכתיב כלנדיב לב עולות ואיך אפשר לומר דאמירה לגבוה מגרע גרע ואינו אלא מדרבנן ותירץ דלא אמרו דהוא מדרבנן אלא באמירה דמקח וממכר שאומר למכור דבר להקדש דכיון שאין כונתו להקדיש דבר לא הוי אמירתו כמסורה אלא מדרבנן אבל האומר להקדיש דבר הוי אמירתו כמסורה מדאורייתא עיי"ש.

ודבריו חיים וקיימים ונאמנים שכן מתבאר מדברי הריטב"א בחי' לקידושין אמ"ש בש"ס דף כ"ח ע"ב כיצד רשות הגבוה בכסף וכו' תמיה לי למה לי כסף בלא כסף נמי קנה דאמירתו לגבוה וכו' והנכון דמדינא קציצת דמים לא חשיבא אמירה לגבוה ולא נחית להכי וכו' אלא דרבנן הוא דגזור שיקיים דברו משום דדמי כאמירה לגבוה וכו' עי"ש וה"ד מרן החבי"ב בתשו' בעי חיי ח"מ ח"א סי' קכ"א (ד"ה ועוד) הרי מבואר דעיקר הדין דאמירה לגבוה וכו' הוא מדאורייתא ורק בדרך מקח וממכר דלא נחית להכי לאקדושי מידי הוא רק מדרבנן דמדמו ליה לאמיר' לגבוה וע' בתו' קידושין ד' כ"ט ע"א וב"ב ד' קל"ג ד"ה ולא ועיין במ"ש הרב אהלי יהודה הכהן ד' כ' ע"ד דהא הא דאמרי' אמירתו לגבוה וכו' אינו אלא מדרבנן וכו' וק"ל וראיתי להרב כסף נבחר כלל כ"ג אות ד' שאחר שהביא דברי הרב המגיד ומרן כ"מ דהל' מכירה הנ"ל כ' וז"ל ועיין רשב"ם ב"ב ד' קל"ג שכ' דנפקא לן ממוצא שפתיך תשמור עכ"ד מחשבתו ניכרת שכונתו לומר דדברי רשב"ם הם היפך דברי ה"ה וכ"מ שהם כתבו שהוא מדבריהם ורשב"ם יליף מקרא ורשב"ם מיירי בעובדא דיוסף בן יועזר והיינו דרך מקח וממכר ושמעינן לפי זה דגם במקח וממכר אמירה לגבוה מדאורייתא ואפשר לדחות דכונתו רק על עיקר דבר זה שאמרו דאמירה לגבוה כמש"ל שזה למדנו ממוצא שפתיך אבל גם הוא מודה דבמקח וממכר הוא רק מדרבנן ועיין חידושי דינים בכלל זה ביד מלאכי בכללי הדינים אות ל"ו וע"ו ואות צ' ומקנה אברהם בח"א אות נ', וע"ד הריטב"א הנ"ל עיין שו"מ מהדו' ב' ח"ב סי' ט"ל וע"ע מחנה אפרים בהל' צדקה סי' ב' ובס' חתן סופר ד' ד"ן האריך בענייניים אלו מנא הא מילתא דאמור רבנן אמירה לגבוה וכו' אם מקרא דכי יקדיש איש ביתו או מקרא דמוצא שפתיך כמ"ש רשב"ם בב"ב הנ"ל והרא"ש בפירושו לנדרים ד' כ"ט והנפקותות שביניהם ואם נאמר במתנות כהונה ובממון עניים ואם נאמר גם במכר ואי מהני ביה שאלה א' חשיב כאלו בא ליד גזבר ואינו יכול לישאל עליו עיש"ב: ואי בצדקה לעניים אמרינן

אמירתו לגבוה וכו' עיין בפוס' ביו"ד סי' חר"ן ולהרב מחנה אפרים בהלכות צדקה סי' ב' ולהרבנים צרור החיים ד' קמ"א ע"ב.

מלאכת שלמה חכים ד' ס"א ע"א רבינו מוהרימ"ט בח"א סי' כ"ב וד"ה ואין להקשות) ובישרי לב ד' מ"ו אות א' ציין חק"ל ח"ב יו"ד סי' י"ג וג"ן ודן וח"ג סי' קי"א ובתשו' הרדב"ז (בדפוס ווארשא היא) בח"ב סי' תת"ב כתב שהרשב"א יחיד הוא בסברתו שהרי כל גאוני עולם ס"ל דבאמירה לחוד קנו העניים ומחייב עליה לאלתר ואם לא נתן עובר בבל תאחר דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכבר ראיתי מי שהפריז על המדה דאפי' במחשבה חל ההקדש עכ"ל ומשמע קצת דלא ס"ל כהמפריז דאפילו במחשבה וכו' דממה שאמרו בלשון אמירתו וכו' משמע אמירה בפה ממש ולא מחשבה וכ"כ הרב יד מלאכי בכלל הדינים אות ץ' בשם הרב מוהר"ם גאלנטי סי' י"ג דדוקא אמירה בפה אבל בכתב בלא הזכרה בפה לאו כלום הוא עי"ש וכ"כ הרב באר המים בחיו"ד סי' מ"ב (ד"ה אמנם ועיין מה שרשמתי לעיל אות קס"ח בלשון אמירה בדברי חז"ל אי ר"ל בלב או בכתב: ולגבי ת"ח שאינו עני אי אמרינן אמירתו לגבוה וכו' הרב פ"ת ביו"ד סי' חר"ן ס"ק י"ג ובח"מ סי' קכ"ה סק"ג הביא מחלוקת הכנה"ג ושבו"י בדעת הרב המבי"ט והרב מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' ד' כתב כיון דלוי הוא ת"ח אעפ"י שאינו עני הו"ל כנודר לעני וכו' ובשכנה"ג ליו"ד סי' חר"ן אות י"ב כתב בשם מוהר"א ן' יעי"ש דאמירה לת"ח שאינו נצרך לאו כמסירה להדיוט דמי וכן יש לדקדק מדברי הרב מוהריט"ץ בסי' רפ"ד דדוקא אם הת"ח הוא עני הוי האמירה כמסירה (הרב הגדול מוהרא"ף נרו בס' תנופה חיים ד' שי"ב ע"ג הזכיר מחלוקת זה וכתב דהרב מוהריט"ץ כתב דדוקא אם הוא עני וכו' עי"ש נראה שאין כונתו לומר שכן כתב מפורש אלא ר"ל שכן מוכח מדבריו כמו שכתבתי והרב מר אביו בס' נשמת כל חי ח"א סי' ס"א כתב איברא דמדברי הרב מוהריט"ץ סי' רפ"ד מתבאר (מבואר כתוב שם אך צ"ל מתבאר) דדוקא בת"ח עני הוא דאמרינן אמירתו לגבוה וכו' הא לא"ה שהת"ח עשיר לא מחייב באמירה עכ"ל והאמת שכן מתבאר דעתו מדיהיב טעמא בנדונו שהרי הת"ח עני וכו' עי"ש אבל עכ"פ לא כתב מפורש לחלק כן) ובספר אברהם את ידו הנד"מ ראיתי שכתב בדרוש ד' להלבשה ד' מ"ו ע"ד דהרב מוהריט"ץ כתב להדיא דדוקא בת"ח עני הוא דאמרינן אמירה לגבוה וכו' עי"ש ואינו כן כאמור ומה שתמה על הכנה"ג שלא זכר דברי הרב מוהריט"ץ כבר כתבתי בקונטריס כללי הפוסקים סי' ט"ו אות ה' דנעלם ממנו עדות הרב יד אהרן שהכנה"ג לא ראה ספרו ואינו מזכירו כלל): שיא אביי היה תלמיד רבא ולכן דוקא פליגי אליבא דנפשייהו הוא דקי"ל כרבא לגבי אביי משום דאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל כי

פליגי אליבא דאחריני קי"ל כאביי דבתרא הוא כ"כ הרב ברכות המים ד' ב' והרב בע"ס משק ביתי הובאו דבריו בס' בית אהרן קריספין בדף אחרון שבס' אחר לוח הטעיות הרבה להשיב על דבריו דלא יתכן דאביי תלמידי' דרבא ואדרב' היה גדול ממנו וכו' יעי"ש: והא דקי"ל כרבא לגבי אביי אם הוא דוקא כי פליגי לדינא או אף אי פליגי בטעמא רשמתי במערכת הה"א אות ס"ה: שיב אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם סמוך לוסתן עיין לקמן במערכת הפה אות כ': שיג אזכרה הרבנים יד מלאכי באות ס"ט ויעיר אזן אות מ"א וברכ"י יו"ד סימן ער"ו האריכו להוכיח דגם שם אלקים וכיוצא נקרא אזכרה ולאו דווקא שם הוי"ה ב"ה דלא כהרדב"ז שהביאו שם עי"ש ומתשובת הריב"ש סימן ת"ח שהזכיר הרב משל"מ בפ"ז מהלכות ברכות לענין שם אלהינו ומתשו' הרמ"ה שהביא הריב"ה בטא"ח סי' ס"א לענין שם אל שהם בכלל מוציא ש"ש לבטלה מתבאר דסברי דהם בכלל אזכרות לענין קדושתם.

ועיין בברכ"י שם שהחליט לומר דמ"ש הירוש' פרק אין עומדין ה"א היה כותב ב' שמות כגון אל אלהים ה' וכו' הם דברי איזה מפרש והכניסוהו בפנים עי"ש שהליץ כן לדעת המפר' הירוש' שהניח שמות הרבה מלכותבם ונלע"ד דאע"ג דהרמב"ם כתב דין זה בתפלין פ"א הט"ו ובתפלין אי אפ"ל כן דהו"ל שלא כסדרן י"ל דהרמב"ם באותה בבא נקט דינו בכולל סתו"מ וכתב מה ששייך לסתו"מ ואח"כ כ' מה ששייך ס"ת ועיין להרב מראה הפנים שם וק"ל והרבנים מוהרש"ק בשו"ת חכמת שלמה הנספח לס' הר המור סי' י"א (ד"ה ומש"כ להשיג על הרדב"ז) בגדי ישע בשו"ת יו"ד סי' למ"ד ויקרא אברהם בד' ב' ע"ב וזכור לאברהם בח"ג ד"א ע"א נשאו ונתנו בסברת הרדב"ז עי"ש ומ"ש הרב הלבוש באה"ע סי' ל"ד ס"ג שלא להזכיר ה' בפירוש רק השם אלהינו מה"ע דנראה דס"ל דאלהינו אינו אזכרה כבר תמה ע"ד הרב טל אורות ד' ה' ע"ג ועיין להרבנים דברי מנחם סי' ד' אות ד' פתח הדביר ח"ב סי' קצ"ט אות י"א ד' כ"ב ע"ג וע"ד.

ולענין שם שלום אם יש בו קדושה משום שהוא שמו של הקב"ה כמ"ש בא"ח סי' פ"ט ס"ב עיין למרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' פ"ה שהביא מחלוקת אם ניתן לימחק דלר' יחיאל הובא בחי' הר"ן לשבת על ד' יו"ד ע"ב אסור וכ"מ מתוס' סוטה ולהרא"ש והריטב"א שרי ורמז מ"ש הש"ך בנקה"כ ע"ד הרמ"א סס"י רע"ו עי"ש והובא בשע"ת סי' פ"ד ובפ"ת יו"ד סי' רע"ו ע"ד הרמ"א בסוף הסי' ומשם באר"ה וקצת יש להעיר ע"ד הרמ"א דביו"ד שם כתב דיש נזהרים מלכתוב באגרות ושטרות שם שלום שלם כדי שלא יבואו לידי בזיון וכ"כ הרב הלבוש ואילו בא"ח סי' של"ד סי"ג שפסק מרן מ"ש הרב המרדכי דמגלת אסתר שלא נכתבה כמשפטה אשורית וכו' אין בה קדושה להצילה מפני הדליקה לא

הגיה כלום והרב הלבוש העתיק דברי מרן ואמאי הא במגילה כתוב בה דברי שלום ואמת וא"כ להנזהרים שהזכירו ביו"ד נראה דה"ה דיש להצילם מפני הדליקה והיה להם להגיה בסי' של"ד ואולי ש לחלק בין קום עשה לשואת"ע דלא החמירו אלא שלא לכתוב לכתחלה כדי שלא יבא לידי בזיון ובמכתב לחזקיהו בחלק השיטה ד' ח' ע"ב וע"ג כ' קצת בענין זה אי שלום חשיב הזכרת ש"ש עי"ש ובמטה אפרים סי' תקפ"א באלף למטה אות ט' וראיתי בס' מר ואהלות הנד"מ בד' ה' בהגהה וד"ה ועלה בלבי) שאחר שציין דברי הפ"ת בשם ברכ"י הנ"ל כתב וקצת י"ל ראיה דלא חשיב אזכרה ממ"שבא"ח סי' של"ד סי"ו דמגלת אסתר אין בה אזכרה ואין מצילין מפני דליקה.

אף דיש בה שלום ולענ"ד אינו צודק בזה לשון ראיה דההיא דסי' של"ד לאו רבינא ורב אשי חתימי עלה והם רק דברי רב המרדכי שהובא בב"י ומה זו ראיה להרא"ש והריטב"א מהמרדכי והכי הול"ל דהרב המרדכי קאי בסברת אמתירים ועי"ש שצדד לאסור ליתן יד להאנשים המתירים לעצמם לישב בגילוי ראש ולומר להם שלום כי גם הם ישיבו שלום ואסור להזכיר בראש מגולה ומסיק דבמקום צורך גדול יש להתיר למען השלום והאריך הרב הגדול המחבר נר"ו בדברים נכונים כדרכו בס' הנחמד עי"ש: והנה לענין מלכות (מלך העולם) נראה לכאורה דאין שום חשש הזכרת שם המלכות אינו שם וכן מתבאר לענ"ד ממ"ש בשו"ת חת"ס א"ח סי' קנ"ו בשם הג' מוהר"ד כ"ץ דמשום שהיה מסופק אם לברך על בנין בהכ"ן שהחיינו או הטוב והמטיב אמר כקורא מקרא ויברך דוד וכו' ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלקי"נו מלך העולם הטוב והמטיב.

והנה על מ"ש אלקי"נו שאינו לשון המקרא יש קצת לפקפק כמו שכתבתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת בית הכנסת אות י"ג וי"ל דכיון דיש במקרא סמוך לתיבת ה' אלקי ישראל והוא אמר סמוך לתיבת ה' אלקינו חשיב שפיר כקורא מקרא אך מה שאמר מלך העולם אף דכתיב שם לך ה' הממלכה מ"מ כיון שמופלג מתיבת ה' והוא אמר ה' אלקי"נו מהע"ו אם איתא דיש בזה נדנוד לא היה לו לומר אלא בלשון הכתוב לך ה' הממלכה וכו' ולא מלך העולם ועיין בש"ע א"ח סי' מ"ו ס"ח כל הברכות וכו' אומר אותה ברכה בלא הזכרת שם ומדלא כתב בלא שם ומלכות מוכח דבמלכות ליכא קפידא.

וכבר כ"כ בפי' בתשו' הריב"ש סי' ת"ח שהביא הרב טל אורות שם שתמה על החכמים שמונעים מלהזכיר מלכות ובמקום שיש ספק בברכה) וכתב ואיני מבין טעמם שאין המלכות ש"ש ויכול לברך ברוך אתה השם מלך העולם וכו' (דסובר דכשאינו מזכיר ה' בלשון אדנות רק אומר השם לא הוי הזכרת שם שמים עיין מה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות י"ג) ומזה תמה הרב ט"א שם על מרן דבכמה

מקומות ומהם בסי' רי"ח פסק דכשיש ספק טוב לברך בלא שם ומלכות דלמה לא יאמר מלכות אטו אם יאמר מלך העולם כמה פעמים מי איכא משום סרך ברכה כלל עי"ש ולענ"ד י"ל דכיון דמצינו לאותם החכמים שהזכיר הריב"ש דלא ניחא להו להזכיר מלכות אף דלא נקיטינן הכי דכבר דחה דבריהם הריב"ש מ"מ אין לתמוה אם באנו להסתלק מכל חשש ספק ולכן בכל כי האי ההעדר טוב ממציאותו.

ולפי הנראה נעלם מהרב ע"א דברי הרבנים חמ"ח וב"ש סי' ל"ד סק"ו שנרגשו מזה דמדברי הריב"ש משמע דמלכות מזכירין ובדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות והובא בבאה"ט עי"ש שנראה שלא ראו דבריו שבסי' ת"ח כ"א מ"ש בסי' פ"ב וראיתי שם להרב פ"ת שכ' ובדוכתי אחריתי לאו דוקא הוא כי לא נמצא כן בשום מקום בש"ע זולת פעם אחת בא"ח סי' רכ"ה ס"ב ע"ב ובמחכ"ת לא נכון בעיני להחליט כן כי מי יוכל לזכור כל הכתוב בד' שלחנות להעיד כן ומלבד שכבר נמצא עוד בסי' רי"ח כמ"ש הרב ט"א והעיד שכ"כ מרן בכ"מ כנז"ל ובאמת כן הוא בש"ע אה"ע סי' קס"ט בסוף סדר חליצה כשיעמודו.

אמר הרב וכו' ויש לאמרו בלא הזכרת שם ומלכות ע"פ (וב"ב כל המסדרים וכן הוא מנהגנו כידוע) ועוד ימצא כהנה וכהנה. ובההיא דסי' מ"ו סס"ח לפי הנראה צ"ל שנשמט בדברי מרן תיבת ומלכות ולא ראיתי מי שנרגש בזה רק את זה ראיתי להרב יפה ללב נר"ו בסי' רי"ט שכתב (למאי דעסיק שם) ואני אומר דטוב שיברך בלי שם ומלכות עיין בסי' מ"ו ס"ח ובסי' רי"ח וסי' רי"ט ס"ט (ועוד שם בס"ג) וסי' רכ"ה ס"ג עכ"ד מדמחתינהו בחדא מחתא נראה דס"ל דגם מ"ש בסי מ"ו בלא הזכרת השם צ"ל בלא הזכרת שם ומלכות ולפי דרכנו ראינו עוד שתי מקומות שכתוב בש"ע בלא שם ומלכות והרי כאן חמש מקומות ותגדל התימה על הרב פ"ת שהחליט שלא נמצא אלא במקום אחד: אחר זמ"ר קבלתי סה"ב מלאכת חרש ח"ב די שדר לן הרב המחבר ז"ל וראיתי בד' מ"ג ע"ד אות ט"ו שהתפלא ע"ד הרב פ"ת הנ"ל ומלבד מקומות הנ"ל כתב שם בסוף הסי' שכ"כ הטור א"ח בסי' פ"ח (לפי הנראה יש ט"ס בציון הסימן ולא ידעתי כעת תקונו כי עני אני חפשתי ולא מצאתי שם מזה כיעי"ש) בשם הראב"ד וז"ל וכתב עוד שאין לומר בהן לא שם ולא מלכות ושם בהשמטות הספר בד' ב"ן ע"ב הביא מ"ש בס' ברכת משה וברלין תקצ"ג) שכתב כדברי הפ"ת וז"ל ואאלה אתפלא על החמ"ח וב"ש וכו' ובאמת לא יראה ולא ימצא בראשונים ואחרונים בכל השלחנות רק זאת הפעם בברוך שפטרני (היינו הך דסי' רכ"ה שבפ"ת) והרב המחבר נר"ו כתב ע"ז תוכחת מגולה בנעם שיח עי"ש דבריו הנעמים חיים וקיימים: וראיתי עוד שם במל"ח הנ"ל באות יו"ד הביא דברי

החמ"ח וב"ש דמשמע להו מדברי הריב"ש דש"ד לומר מלך העולם ותמה ע"ד דמסיגנון דברי הריב"ש שהובא בב"י מבואר להדיא שגם מלכות אין להזכיר שהרי כתב שלא היו מזכירים ש"ש וכו' ואומר ברוך אתה השם אקב"ו על העריות וכו' וכן תמה ע"ד הבית הלל שכ' דמשמע מתשו' הריב"ש די"ל מלך העולם דהא בלשון הריב"ש שהובא בב"י מבואר דלא היו אומרים מהע"ו וכו' עי"ש ותמיה לי איך נעלם מניה דמר דברי הריב"ש שבסי' ת"ח (שהביא דבריו מרן הב"י שם בקיצור) דקרי בחיל דאין שום חשש באמירת מלך העולם ויכול לומר ברוך אתה השם מלך העולם כנז"ל ומאחר שכן פשיטא ודאי דגם בתשו' דסי' פ"ב בסיגנון שהביא מרן הב"י אין לנו לומר דבדקדוק כתב לומר ב"א השם אקב"ו וכו' בלא מלך העולם דא"כ יהיו דבריו סותרים למ"ש בסי' ת"ח ובע"כ שבקיה לקרא דדחיק ומוקי אנפשיה דלאו בדוקא קאמר.

איברא דמוכח ודאי דהרבנים הנ"ל לא ראו בגוף תשו' הריב"ש סי' ת"ח דא"כ לא היו צריכים לדקדק ממ"ש בלא הזכרת ש"ש מכלל דמלך העולם אומרים דהרי כן מפורש בדברי הריב"ש וכבר כתב כן הרב המו"ל מחדש שו"ת הריב"ש דהרבנים הנ"ל לא ראו שו"ת הריב"ש הנ"ל אלא מיהא מאי דסברי מרנן לדקדק מדברי הריב"ש דמלך העולם אומרים כיון שאין במהע"ו שום הזכרת ש"ש שפיר קאמרי וכמבואר בדברי הריב"ש עצמו ולכן נלע"ד דאף דודאי הנכון הוא שלא להזכיר מלכות בספק בברכה כמו שהוזכר כן בפוס' (ואפשר שחששו לדעת החכמים שהביא הריב"ש שנמנעו מהזכיר מלך העולם) מ"מ לדינא אין שום איסור לאמר מלך העולם ג"כ וכדפשיט"ל להרב טל אורות הנ"ל וכ"כ הרב פרמ"ג במ"ז סי' רי"ט סק"ג ומה שתמה שם ע"ד הרב הלבוש דמותר לומר אלקינו והרי בדברי הריב"ש מבואר דאין לומר אלקינ"ו כבר כתבתי למעלה שכן הקשה הרב טל אורות אך מה שהוסיף לתמוה שכך כתב הרמ"א בד"מ שהביא הבית הלל לענ"ד אין כ"כ מהתימה אם לא ראה בזה דברי הד"מ דאפשר דלא ראה כלל את ספר ד"מ כמו שלא ראהו הרב כנה"ג כידוע או שלא היה תמיד בידו כמו שרשמתי בקונטריס כללי הפוסקים סי' ט"ו אות גימ"ל על הרב בית חדש עי"ש ומ"ש עוד במל"ח הנ"ל על אמירת השם עיין מה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות י"ג: שיד אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ עיין מה שהאריך בענין זה הרב דבר משה בח"ג בשו"ת ח"מ סי' י"ט דנפקא מינה טובא לענין דין שוכר מלמד ועיין להרב משנת רבי אליעזר ח"ב בזכרונות ד' כ"ג אות ק"ו ולהרב שער אשר בחיו"ד סי' י"ב ד' כ"ד סוף ע"ב: שטו אשת חבר הרי היא כחבר אי איכא חיובא דאורייתא או דר' לקום מפני' או אינו אלא מדת חסידות בעלמא עיין למרן חיד"א בברכ"י ח"מ סי' י"ז אות ה' רמזו בס'

ברית עולם (פי' על סה"ח) סי' תקע"ח ועיין להרב רנו ליעקב בנימוקיו לשבועות ד' ל' ולענין אשה חכמה שאינה אשת חבר נסתפק הרב פר"ח אי חייבים לקום מפניה מצד חכמתה ולא פשיטא ליה והרב מוהר"י עטייה בס' זרע יצחק בקונטריס פלפלת כל שהוא ד' פ"ח ע"ד פשיט"ל דאחד האיש ואחד האשה חכמה שווים בזה עי"ש ומשמע דס"ל דאיכא חיובא דאורייתא וכן דעת הרב בית יהודה בחיו"ד סי' כ"ח שלא לחלק בין חכם לחכמה עי"ש.

ולענין אשת חבר עיין להרב מעשה אברהם בחיו"ד סי' ח"ן ושקו"ט באשת חבר שמת בעלה או שגרשה שלא מחמת קטטה וכיוצא כ"א בהיותו שכ"מ לפוטרה מחליצה אם חייבים בכבודה: שטז אישתמטיתיה הרב נהר שלום בתשו' כי באה בס' מכתם לדוד בא"ח סי' י"א (ד"ה וכל) כתב על הרב מג"א דאישתמטיתיה דברי הרמב"ם עי"ש ומר רבו מרן מוהרד"ף בסי' י"ב ד"ה הגם מסלסל בצער"ו ע"ז דאין זו ל' של זהורי"ת ולא זו הדרךשתפסו בה תופסי התורה והוכיחו ע"פ תוכחת מגולה מאהבה כאשר ייסר איש את בנו דלפחות הי"ל לומר ונלע"ד דאישתמטיתיה וכו' ולא להחליט וכו' וסיים לכן בני הוי זהיר להבא פן יקרך עון בזה ע"כ ובהורמנותיה דמר אמינא דנלע"ד דאישתמטיתיה מ"ש הרב חוט השני סי' כ' והביא דבריו הרב יד מלאכי באות ל"א דהוא לשון נקיה ודרך כבוד לומר דבאותה שעה נשמט ממנו הדבר ההוא כי השכחה היא טבע אנושית כוללת כל האישים ואם יש חילוק ביניהם בין רב למעט ע"כ והביא ראיה לדבריו כיעי"ש וכן ניצול אותו צדיק תלמידיה דרב ז"ל (אמר לנצח תלמידו הקטן היו' עיין ביעיר אזן מער' האל"ף אות י"ב): שיז איסור תורה בשואת"ע ואיסור דרבנן בקום עשה ולא יבצר מלעבור על אחד מהם הימנייהו יודחה מפני חברו הנה לענין ספק בכה"ג היינו ספק איסור תורה בשואת"ע וספק איסור דרבנן בקום עשה ראיתי בזכור לאברהם ח"ג ד' כ"ב ע"א דבספר דב"מ הביא בשם רב אחד שכ' דלמ"ד דברכה שאינה צריכה אינו עובר בל"ת אלא מדרבנן.

אי ס"ל ג"כ דברכה מעין ג' דאורייתא אם מסתפק בברכת מ"ג אם בירך או לא יש לו לברך דאתי ספק דאורייתא ודחי ספק דרבנן והרב דב"מ חולק עליו וס"ל דטפי עדיף לדחות ס' איסור תורה בשואת"ע מלעבור על ספק איסור דרבנן בקום עשה עי"ש ולכאורה גם בודאי תורה בשוא"ת וודאי דרבנן בקום עשה יהיה הדין כן למר כדאית ליה ולמר כדא"ל ועיין במ"ש במכתב לחזקיהו בתשו' סי' ה' ד' כ"ח שם הובא מחלוקת רבני האחרונים במי שנדר להתענות ושכח ובירך על האוכל ונזכר טרם שיאכל אם אפשר לתקן שיאכל כל שהו דאינו אלא איסור דרבנן כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה ושם בד"ה וכל היד וכו'

הובא מ"ש הרב מוהר"י עייאש בקונטריס שבט יהודה דכיון דאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן ונדחה בשואת"ע ואיסור אכילת כל שהו הוא בקום עשה מוטב שידחה דרבנן בשואת"ע ולא לדחות איסור דרבנן בקום עשה עי"ש ועתה אמ"א ס' הנ"ל ומדקדוק לשונו המובא במכת"ל משמע קצת דאם היה איסור ברכה לבעלה מדאורייתא לא הוה דחינן ליה אף בשואת"ע נגד איסור דרבנן אף שהוא בקום עשה ויש לדחוק דקושטא דמלתא קאמר דתרווייהו הוו דרבנן ואה"נ דאף אם איסור הברכה היה מדאו' כיון שהוא בשוא"ת היה נדחה מפני איסור אכילה דרבנן בקום עשה ובאמת הסברא פשוטה נראה כמ"ש במכת"ל שם דיותר יש לנו לחוש שלא לעבור איסור דרבנן בקו"ע מלעבור באיסור תורה בשוא"ת דכללא הוא שואת"ע ויש כח בידם לעקור דבר מה"ת ולהעמיד דבריהם במקום איסור תורה בשואת"ע וכן קי"ל ביו"ד סי' רל"ט ס"ו דהנשבע לעבור על ל"ת דרבנן אין שבועה חלה עליו דש"מ דדחינן איסור תורה בשואת"ע מפני יסור דרבנן בקום עשה ועיין בשו"ת פני יהושע ח"א ח"מ סי' ט' ובקובץ יגדיל תורה קונטריס ח' סי' ק"א ד' בק"ע ע"ב:

אלא דקלע"ד מדאמרינן בשבת קכ"ח ע"ב מבטל כלי מהיכנו מדרבנן וצב"ח דאורייתא אלמא דחינן איסור דרבנן בקום עשה מפני איסור תורה בשואת"ע ובההיא דיו"ד סי' רל"ט יש סוברים דיעבור אדרבנן בקו"ע ולא יעבור אדאוריי' בשואת"ע עיין בשו"ת מוהרלנ"ח סי' ק"ג בנשבע לפרוע רבית דרבנן (ובשו"ת מטה יוסף ח"ב י"ד סי' י"ד סק"ך הביא דברי מוהרלנ"ח אך כ' דהרב המבי"ט ח"א סי' כ"א חולק עליו ולכ"ע לא יעבור אדרבנן בקום עשה) ועיין משל"מ הל' מלוה פ"ד ה"ב ד"ה עוד כתב הרשב"א וכו' וארעא דרבנן אות תר"ג ובשו"ת שבסו"ס אבני מילואים סי' י"ד ד"ה ונראה וערוך השלחן א"ח סי' תפ"ה ולפום ריהטא מסתייעא מלתייהו מההיא דשבת קכ"ח דדחינן איסור דרבנן בידים משום צב"ח בשוא"ת ולא ניח"ל לומר דכיון שיש בידו להציל הצב"ח ואינו מציל חשיב כעושה מעשה בידים ומצינו כיוצא בזה שכ' הריטב"א ה"ד מרן כ"מ כסוף הלכות כלאים דכיון שיש בידו לפשוט הכלאים ואינו פושט חשיב לאו שיש בו מעשה ועיין לח"מ פ"ג ה"ד מהל' אבל לענין כהן שמשתהה באהל המת דלוקה דחשיב לאו שיש בו מעשה מה"ט וכדברי הריטב"א כתבו התו' נזיר ד' ט"ז סו' ע"א עי' בקהלת יעקב במענה לשון ח"ג סי' תשכ"ו ובשושנת העמקים כלל ו' ד"ה סוף דבר וכו' והכי נמי נימא כיון דיש בידו להציל הצער ב"ח חשיב כעושה מעשה ואהכי דין הוא שידחה יסור תורה לאיסור דרבנן כיון דתרווייהו קום עשה נינהו דזה אינו כיון דהוא עצמו לא עשה שום דבר ואינו הוא הגורם הצער ב"ח כי הבהמה נפלה מאליה אינו דומה כלל לההיא דשהיה בכלאים

ובאהל המת דהוא גורם להאיסור אהכי הוא דאמרינן כיון שיש בידו לתקן ואינו מתקן חשיב כעושה מעשה ומה גם דבההיא כיון שיש בידו לתקן ואין מי שמעכב על ידו י"ל דחשיב שפיר עושה מעשה משא"כ כשהוא מעוכב מצד איסור דרבנן היה לנו לומר דאין לו שום איסור אם מבטל דאורייתא בשואת"ע דוגמא למ"ש התוס' בשבת ד' ד"ה קודם שיבא דהיכא דמחמת האיסור דרבנן הוא שעשה המלאכה פטור מסקילה כיון שע"י מה שאסרו לו חז"ל הוא שנעשית מלאכתו עי"ש וכ"כ קצת פוסקים גבי איסר בל יראה עיין מג"א סי' תמ"ו סק"ב הכי נמי היה לנו לומר דידחה איסור תורה בשוא"ת ואין לו עון אשר חטא בזה כי כדי שלא לעבור על איסור דרבנן הוא עושה וצריך עיון בכל זה ואני אמרתי בחפזי אחר כמה שנים ראיתי דמה שהעירותי מההיא דשבת קכ"ח ע"ב כבר קדמני הרב ארעא דרבנן במ"ב אות ט' והרב מוהר"י עייאש בעפרא דארעא שם כ' ליישב ההיא דשבת דדוקא במקום ביטול מצוה דאורייתא כשופר ולולב אמרינן דיש כח ביד חז"ל לדחות דאורייתא בשואת"ע אבל צב"ח הוי איסור דאורייתא נדחה אפי' בשואת"ע ועוד דמה שמניח כל היום הבהמה בצב"ח הוי כדיחוי בקום עשה ולא דמי לביטול מצוה ע"כ והנה מאי דפשיט"ל לחלק בין מצוה לאיסור לפי הנראה אינו פשוט לומר כן עיין בדברי הפוס' בסי' תמ"ו גבי חמץ שנתחמץ ביו"ט שלא היה בכלל הביטול שיש סוברים שאינו יכול לטלטלו אף שעובר בב"י כיון שהוא בשואת"ע ואנוס מכח גזרת חז"ל לית לן בה ומ"ש דכיון דמניחה כל היום הוי כקום עשה אם כונתו דדוקא כשמניחה כל היום ר"ל שנפלה לאמת המים בבוקר שאם לא יתן כרים וכסתות תעמוד בצב"ח כל היום הוא דאמור רבנן להניח כרים וכסתות דבכה"ג הוא דחשיב הצב"ח בקום עשה לא ידעתי מנ"ל הא ומאן פלג לן בהכי ולא ראיתי רמז מזה בדברי הפוסקים ואם כונתו לומר כמ"ש בעניותין דכיון שיש בידו לתקן חשיב בקום עשה הנה מלבד דיש לפקפק כמש"ל גם לא ידעתי למה לו לתלות הדבר במה שתעמוד כל היום בצב"ח ועי' מג"א סי' ש"ה סקי"א דאין לדמות גזרות דרבנן אהדדי ועי' ערוך השלחן שם אות ו' ובמה שציין בזה בדברי מנחם שם ויש להתיישב בכ"ז והדברים ארוכים וע"ע שם בעפ"ד מ"ש ליישב ההיא דסי' רל"ט דלענין חלות השבועה שאני וכו' ושם אתה רואה דמה שכתבתי למעלה דממ"ש במטה יהודה מוכח דס"ל דטפי עדיף לעבור אדרבנן בקום עשה מלעבור אדאורייתא בשוא"ת כן הוא האמת בדעתו כמו שמתבאר ממ"ש בעפרא דארעא הנ"ל (ויישב שם ההיא דסי' רל"ט דשאני לענין חלות שבועה וכו' עי"ש) ולפי מ"ש הרשב"א שהביא ה"ה בסוף כ"ה מהל' שבת דלאו ודאי מבטל כלי מהיכנו הוא אלא דילמא מבטל כלי מהיכנו קאמר אין שום הוכחה משם דודאי כשאיסור תורה ודאי ודרבנן אינו אלא ספק אף

דשל תורה בשואת"ע ודרבנן בקום עשה אין ספק מוציא מידי ודאי ואהכי אמרינן שפיר דצב"ח דוחה לספק ביטול כלי מהיכנו.
אך הרמב"ם משמע ליה דודאי מבטל כלי מהיכנו הוא וכ' דמשום צב"ח לא גזרו אבל להעלותה בידים אסור עי"ש נראה דס"ל דרק איסור דמבטל כלי מהיכנו דגוף המעשה בשעת מעשה דהיינו בשעה שמשליכם למים אינו עושה איסור בעת השלכתו למים רק גורם הוא שאחר שיפלו ויושרו במים מתלחלחים ואין ראוים למלאכתם אהכי באיסור כי האי לא גזרו אבל להעלותה בידים דגוף המעשה הוא איסור לא התירו לעשות מעשה באיסור דרבנן משום צב"ח וידחה צב"ח בשוא"ת ולא לדחות איסור דרבנן בידים.
ועיין בקונטריס אסיפת דינים במערכת אכילה אות ד' ד"ה ומי: שיח אונאה דקי"ל בח"מ סי' זכ"ר סל"ג דהשוכר את חבירו אין לו אונאה חדש הרב השואל בשו"ת מים חיים להג' מוהר"ח רפפורט בח"מ סי' כ"ו דדוקא בשוכר ליותר משלש שנים חשוב כעבד ואין לו עליו אונאה אבל בפחות משלש שנים יש לו אונאה והוא ז"ל השיג ע"ד עי"ש ובדין אונאה לקרקעות רשמתי באות קמ"ח.
ובאונאת ממון ואונאת דברים אם יש חילוק בין אדם כשר לרשע רשמתי לקמן אות ת"ג: שיט אם לפעמים יתפרש לשון אפילו כ"כ ה"ה בס' אות היא לעולם ח"ב ד' ק"ד ע"ד בשם הרב מוהר"ש אבוהב בס' דב"ש סי' ס"ז:וכתב הרב נאות יעקב בקונטריס מענה לשון ד' ה' ע"ב בשם רש"י פרשת משפטים דיש אם שאינו תלוי כמו אם כסף תלוה אם כופר יושת ובמחכ"ת דבריו בזה הם שלא בדקדוק דהרואה בדברי רש"י סוף משפטים (ע"פ ואם מזבח אבנים) יראה דאין בכלל החובה שמנה שם אם כופר יושת עליו ושם פרט שלשה אלה אם מזבח אבנים אם כסף תלוה אם תקריב מנחת ביכורים וכן הוא לשון המכילתא שם ואף דבאמת גם אם כופר יושת עליו היא חובה אליבא דכ"ע כבר ביאר הרב משל"מ בהלכות עבדים פ"ג הלכה ג' דלפי שאינה בסוג השלש מצות שמנה ר' ישמעאל (אם מזבח אבנים וכו') שאלו השלש אינן תליות בשום דבר אבל כופר תלוי באם יגח השור וכו' וכן כיוצא לזה באם אדוניו יתן לו אשה וכו' משום הכי לא תני תנא דבי רבי ישמעאל ארבע או חמש עי"ש: שך איידי אמרי' בת"ק איידי תנא דבתריה כ"כ הרב יד מלאכי באות ז' והסביר מה שלכאורה תמוה דאיך יתכן שהתנא קמא שעדיין לא שמע ולא ידע דברי בר פלוגתיה ידבר דבר לרבותא דבר פלוגתיה ואמר מר דרבינו הק' אחר שלפניו נגלו דברי שניהם שינה לשון הת"ק ושנאו בלשון אחר דשוה לתרווייהו אתד"ק עי"ש ולענ"ד יתכן דרבינו הק' לא שינה הלשון מכפי שאמרו בעל השמועה והא דאמרי' בת"ק איידי בדחבריה הכונה דבההיא פלוגתא תנא דבתריה קדים ואמר

מילתיה מעיקרא ובתר הכי כי שמע ת"ק סברת שכנגדו ובא לחלוק עליו נקיט מילתיה באיידי דבר פלוגתיה אלא דרבינו הק' הקדים שנות סברא המאוחרת מאיזה טעם סיבה או מפני הכבוד כמו שמצינו גבי רב ושמואל דלפעמים אף ששמואל התחיל לדבר בענין אחד ורב שמע סברתו וחלק עליו מקדים הש"ס דברי רב לדשמואל מפני הכבוד כמ"ש במכתב לחזקיהו ד' כ"ח ע"א בשם הרב שמן הטוב ע"ש ובמקום אחר הבאתי שכתב הרא"ש כיוצא לזה בהלק"ט הלכות צציית סס"י י"ז על ב"ש וב"ה דאפ"ל דב"ה אמרי דבריהם תחלה ומרוב ענותנותם הקדימו לדברי ב"ש וא"כ לא נפלאת לומר דבהני דוכתי דאמרינן דתני ת"ק באיידי הכי הוי עובדא דבר פלוגתיה קדים אמרה למילתיה ומפני סיבה כאן שנה רבי דברי הת"ק תחלה: שכא אין למידין מקודם מת"ת במכתב לחזקיהו בחי' לפסחים ד' ד' הק' על הירושלמי בזה דבאבלות אמרו דאין למדין מקודם מת"ת וגבי אין מערבין שמחה בשמחה ילפי ממלא שבוע זאת אלמא דלמדין מקודם מת"ת.

והשגתי עתה ש"ס ירושלמי וראיתי במראה הפנים בפ"ק דמ"ק ה"ז ד"ה ר"י בר אבא שיישב בטוב טעם ותו"ד דדבר שאין בו טעם אלא גזרת הכתוב אין למדין דדילמא ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ואין גזרת הכתוב הזה לאחר מת"ת. אבל דבר שיש בו טעם כמו אין מערבין שב"ש דאין עושין מצות חבילות חבילות למדין אף מקודם מת"ת והוא קרוב למ"ש במכת"ל שם עפ"י מ"ש הג' שבו"י בח"א סי' כ"ו דמלתא דמסתבר למדין מקודם מת"ת עי"ש שכ"כ בשם ס' תחלת חכמה בחלק א' מדרשותיו כלל א' (ומ"ש במכת"ל בסוד"ה עוד ראיתי וכו' חפשתי שו"ת השבו"י ולא מצאתי וכו' הוא שלא בהשגחה כי באמת כ"כ בסוס"י כ"ו כמ"ש הרואה) ועיין בנחמד למראה ח"ב ד' ר"ל שהאריך בכלל זה הן בסתירת דברי איזה אמוראים אהדדי והן בגוף כלל זה.

ובס' דברי מנחם סי' תקע"ד אות ו' וכ' שם בשם מוהר"ש יפה בב"ר פל"א ובס' יפה מראה בפ"ק דתענית אההיא דאסור לשמש בשנת רעבון דילפינן מדכתיב וליוסף יולד וכו' בטרם תבא שנת הרעב דדוקא דבר שאין הסברא מחייבת כמו אבלות הוא דאין למדין מקודם מת"ת אבל הא דסברא הוא להצטער עם הצבור ילפינן והוא תימה על מוהר"ץ הירש חיות הובא במכת"ל שם שהק' אש"ס ירושלמי אהדדי מ"ש באבלות עמ"ש בדין אין מערבין שב"ש והניחו חלק ולא ראה דברי הרבנים הנ"ל.

ומ"ש במכת"ל אההיא דהשמיטו הפוס' מ"ש בש"ס כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שהוא משום שאין למדין מקודם מת"ת עיין בהגהות מוהר"ץ ה"ח הנ"ל בחי' לברכות ד', י"ג שכ"כ והביא דברי הרמב"ם בפי' המשנה סו"פ גיד הנשה דהא דאמרו שם בסני נאמר אלא שנכתב במקומו היינו דעקר תורת אבות אינם עלינו לחוב רק מה

שאסרה תורה עלינו בסני והרמב"ם לשיטה זו אזיל והשמיט הא דהקורא לאברהם וכו' משום דאין למדין מקודם מת"ת ולא ראה דברי הרמב"ם בחבורו בפ' יו"ד מהל' אישות הי"ד דיליף אין מערבין שב"ש ממלא שבוע זאת ש"מ דס"ל דלמדין מקודם מת"ת ועכ"ל כמ"ש במכתב לחזקיהו שם דמשום דמלתא דמסתברא הוא למדין.

ומה שסיים בהגהות הנ"ל וכבר הבאתי בספרי מ"ש בערוך ערך שחר עמ"ש ביומא כ"ח ע"ב ואנן מאברהם ניקום ונגמור דהיינו דתורת האבות אינם עלינו לחובה עכ"ל ספרו אין בידי ולכאורה אדרבא מדברי הערוך נשמע בהפך שהרי דברי הערוך הם בפי' קושית הש"ס ואנן מאברהם וכו' והרי רבא משני ואמר כמתמיה תנא גמר מאברהם ואנן לא נגמור דתניא וכו' א"כ מוכח לפי דברי הערוך דאית לן למילף חוב מהאבות ובתו"י שם כ' תנא גמר מאברהם שבקי בהלכה היה ואעפ"י שקודם מת"ת הוה עכ"ל נראה דכונתם לומר דאע"ג דבעלמא אין למדין מקודם מת"ת אברהם אבינו שאני שבקי בהלכה היה ולמדין ממנו.

וא"כ מוכח דממילא דאבות העולם למדין אף שהוא קודם מת"ת. ובס' יד דוד ביומא שם הביא מ"ש בכפתור ופרח שפי' ואנן מאברהם וכו' שאין אנו מקיימים המצות משום שעשו כן האבות רק בשביל שנצטוה משה בסני ותי' רבא דגוף המצוה אין למדין אבל תכסיס המצוה למדין כמו שלמדין לענין זריזות המצוה ועוד כ' די"מ תמיהת רב יוסף ואנן מאברהם וכו' דאין ללמוד מקודם מת"ת וכ' היד דוד ולפ"ז זה לא ידעתי מה תי' וצ"ל ג"כ דמשום זריזות שפיר יש ללמוד כמו שלמדים במילה לענין זריזות עכ"ל ונראה דכונתו לומר דלפירוש זה ג"כ כונת תירוץ רבא הוא לחלק בין גוף המצוה לתכסיס המצוה ועכ"פ הנך רואה דלפי דברי רבנן קדישי הנ"ל ל"ק מה שהק' במכת"ל שם היכי ילפי' זריזין מקדימין למצות מוישכם אברהם דהא אין למדין מקוד' מת"ת.

ומ"מ גם מ"ש במכת"ל דמשום דמסתבר ילפינן וכו' נראה נכון וע"ע בהגהות מוהרצ"ח הנ"ל בתענית ד' כ"ח עמ"ש בש"ס הללו דברי תורה ופירש"י ותוס' דמנחה היא ד"ת דיצחק תקן וכו': והנה מתבאר מדברי הירושלמי ומהמ"ד בראשית פרשה ק' סי' ז' דהא מילתא אי ילפינן אבלות מויעש לאביו אבל ז"י הוא שנוי במחלוקת ויש אמורא שלומד מזה ואף שהשיבו ע"ז בלשון תימה וכי למדין מקודם מת"ת מ"מ לא נדחה סברתו לגמרי ובנחמד למראה שם כ' ג"כ דהוא מחלוקת אמוראים והביא כן גם בשם רבנים אחרים וכ"כ במראה הפנים פ"ק דסנהדרין הלכה ד' ד"ה אם מתוך את יליף (מה שהק' שם דברי התוס' בזה וציין דבחבורו פני המנורה ביאר בזה ספר זה אין בידי והיה לו לציין מ"ש במראה הפנים בפ"ק דמ"ק הנ"ל ועי"ש בציון ירושלים שכ' ליישב קושית המה"פ דמה

שהוא דבר נכון מהראוי דגם אחר מת"ת נלמוד ממנו אבל דבר שאין לו טעם רק חקה הוא אין למדין מקודם מת"ת.
ואילו המה"פ הוה מציין לדבריו שבמה"פ במ"ק הנ"ל אף הוא ראה שכבר קדמו בזה המה"פ ואין כל חדש) ולפי זה נראה דאין כ"כ תימה מה שרש"י בנזיר ד' ט"ו ע"ב כ' דאבלות שבעה סמכו מקרא דויעש לאביו אבל ז' ימים דאף דבש"ס ירוש' ובב"ר הנ"ל אמרו ע"ז כמתמיה ולמדין דבר מקודם מת"ת מ"מ כיון דמאן דיליף מיניה לא הדר מסברתיה ולענין דינא הכל מודים וזו דרשה פשוטה מבוארת נקיט לה רש"י שם ואין כדאי להצע"ג ע"ז כמ"ש בהגהות מוהרצה"ח שם בנזיר עי"ש ועיין בשאלתות דרא"ג בפ' ויחי שאלתא ל"ה שכ' טעמא דנפשיה דליכא למילף מויעש לאביו אבל ז"י דשאני יעקב משום דהוה חשוב עבדו ליה מילתא יתירה ובשאלת שלום שם ביאר טעמו אמאי לא ניח"ל בטעם האמור בירוש' דאין למדין מקודם מת"ת ולא בטעם התו' דשאני התם דקודם קבורה הוה.
וגם הק' עמ"ש בירוש' ממ"ש בדין א"מ שב"ש וכה"ג איכא דוכתי טובא דילפי' מקודם מת"ת אפי' להקל וביאר ליישב דעת הירוש' דדוקא היכא דאיכא למילף מאחר מת"ת הוא דלא ניח"ל למילף מקודם מת"ת אבל היכא דליכא למילף מאחר מת"ת למדין מקודם מת"ת אתד"ק ולכאורה יש לפקפק שהרי מאריה דשמעתא בירוש' פ"ג דמ"ק ה"ז שלמד אבלות מקרא ופתח אהל מועד וכו' הוא ר' יעקב בר אחא דנייד מילפותא דויעש לאביו אבל ז"י משום קושיא דמק' הש"ס ולמדין מקודם מת"ת.
וא"כ איך יליף ר"י בר אחא גופיה בפ"ק דמ"ק ה"ז דאין מערבין שב"ש מקרא דמלא שבוע זאת דהכי אמרינן התם ר' לא שמע לה (דאין מערבין שב"ש) מן הדא כי חנוכת המזבח עשו שבעת ימים וכו' ר"י ב"א שמע לה מהדא מלא שבוע זאת עי"ש וכיון דאיכ' למילף מבתר מת"ת כדיליף ר' לא איך לא נחה דעתו בזה ומייתי ילפותא מקמי מת"ת וצ"ל דרקבאבלות דילפותא דבתר מת"ת ג"כ היא ממקרא שבתורה הוא דלא ניח"ל ללמוד מקודם מת"ת משא"כ בדאין מערבין ודוחק וגם לשון בירוש' לא משמע כפירושו שהרי עד דלא ידע דאיכא ילפותא מקרא אחרינ' דבתר מת"ת קא מתמה ולמדין מקודם מת"ת ואין נראה דסתמא דש"ס דמתמה הכי כבר הוה ידע לאידך ילפותא ואהכי הוא דקמתמה:
וגדול בדורנו הגאון נצי"ב מל"ך נר"ו בהעמק שאלה שם כ' דרא"ג לאו טעמא דנפשיה קאמר (כמ"ש בש"ש) אלא שהוא מפרש דמ"ש בירוש' באבלות דאין למדין מקודם מת"ת הוא משום דיש סברא לחלק דשאני יעקב משום דהוה חשוב עבדו ליה מילתא יתירה אבל בעלמא היכא דאין סברא לחלק ודאי למדין מקודם מת"ת ודבריו נאמנו מאד לקוע"ד

ראוים הם למי שאמרם ומה מתוק לפי זה גירסת הנזר הקודש (שהביא בנחמ"ל ד' ר"ל ע"ג) בדברי הירוש' ולמדין דבר זה מקודם מת"ת.
דדייק לומר דבר זה כלומר דבהא דמסתברא לחלק דשאני יעקב וכו' לא ילפינן מקודם מת"ת והרב נזה"ק כ' דדקדקו לומר כן משום די"ל דהתם קודם קבורה אהכי אמור רבנן ולמדין דבר זה מקודם מת"ת כלומר הא התם מקמי קבורה הוה עכ"ל ולפירוש הג' העמ"ש נר"ו ניחא טפי לקוע"ד ונכון לומר דכל האמוראים סברי דלמדין בעלמא מקודם מת"ת זולת באבלות מטעם הנ"ל.
ור' לא בפ"ק דמ"ק הנ"ל דיליף דאין מערבין שב"ש מקרא אחרינא ולא יליף ממלא שבוע זאת י"ל דמשמע ליה דאין להוכיח כ"כ מסיפור דברי לבן וטפי ניח"ל כילפותא אחריתי וכן דעת הש"ס דילן בילפותא דאין מערבין שב"ש וריב"א ס"ל דכיון דנכתב בתורה לא על מגן נכתב כי אם ללמוד ממנו דין דאין מערבין שב"ש ואין לנו הכרח דפליגי האמוראים בזה כמ"ש הרבנים הנ"ל וק"ל: והנה בציון ירושלים בפ"ק דסנהדרין הנ"ל כ' שמצא להרמב"ן בפ' ויצא בפסוק מלא שבוע זאת שמה שלמדו בב"ר ממלא שב"ז שאין מערבין שב"ש מנהג בעלמא של הקדמונים קודם התורה ובגמר שלנו לא למדו מכאן וכ' שדבריו תמוהים דהרי אבלות למדו בירוש' מויעש לאביו וכו' ופריך הא אין למדין מקודם מת"ת א"כ הא יציבא בארעא דמיוסף שהיה ישראל לא נלמוד מחמת קודם מת"ת ומלבן נילף עכ"ל ולענ"ד לא על הרמב"ן תלונתו כי גם על הירושלמי יש לתמוה שהרי עינינו הרואות דבפ"ק דמ"ק ה"ז מייתי ילפותא לענין אין מערבין שב"ש מקרא דמלכים והדר מייתי מלתיה דריב"א מקרא דמלא שבוע זאת בשתיקה ולא מתמה עליה וכי למדין מקודם מת"ת.
ואילו בפ"ג דיליף מויעש לאביו וכו' מתמה סתמא דש"ס ולמדין וכו' ותיקשי אי ניח"ל לש"ס למילף מלבן אמאי לא ניח"ל למילף מיוסף יציבא בארעא. ובמה שניישב לשיטת הש"ס ירו' (דהיכא דהוא חקה הוא דלא ילפינן כמ"ש הרבנים הנ"ל או דשאני יעקב דמשום חשיבותיה וכו' כמ"ש בשאלתות הנ"ל) יתיישב גם דברי הרמב"ן כמובן.
ועיין בכללין בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג סי' כ"ו: הן עתה קבלתי מכתב רחמתין עזיזא הכהן הגדול הגאון המפורסם כהן שדעתו יפה פלפלא חריפא מוהר"ר שלמה הכהן נ"י מ"ץ מוילנא ושקו"ט בענין זה ואיידי דחביבים עלי דב"ק אמרתי אעלה את דב"ק על הספר למזכרת אהבה וז"ל ראיתי בס' מכת"ל בפ"ק דפסחים שהעיר בהא דילפינן זריזין מקדימין מאברהם והא כ' התוס' במ"ק לענין אבלות דאין ללמוד מויעש לאביו אבל ז"י דאין למדין מקודם מת"ת וכ"ה בירוש' ושוב תמה דהירוש' סותר א"ע דיליף דאין מערבין

שב"ש ממלא שבוע זאת ולע"ד יש ליישב בפשיטות דודאי כל שאין בכתוב שום חידוש ושבח בסיפור הזה אם לא שנלמוד ממנו דין לדורות כמו קרא דמלא שבוע זאת ע"כ דנכתב זה בתורה ללמוד ממנו דין לדורות דאין מערבין שב"ש אבל גבי יוסף ויעקב דבא הכתוב לספר כבודו של יעקב שעשו לו במצרים אחרי מותו ותדע דמספר נמי דמצרים בכו עליו שבעים יום ובזה בודאי לא שייך דבא לאשמועינן דין לדורות ובלא"ה לא שייך ללמוד דין לדורות שהרי יוסף נהג אבל קודם הקבורה וזה ל"ש לדורות ושפיר אמרו בירוש' דאין למדין מקודם מת"ת אבל לענין זריזות אף די"ל דבא הכתוב לספר זריזות אברהם שהשכים בבוקר קיים מצות ה' נשמע מזה דמי שרוצה להיות זריז במצות ולאחוז במדתו של א"א צריך להשכים בבוקר כמו שעשה אברהם וזהו דלא ילפינן מזה דחיוב הוא להשכים ולמול בבוקר משום די"ל דאינו חיובא רק דבא הכתוב לספר זריזותיה דאברהם וכמ"ש בחולין ט"ז לענין שחיטה שהיא בתלוש דאין ראיה מאברהם דקרא זריזותיה דאברהם קמ"ל ולזה כיון הירוש' דאין למדין מקודם מת"ת אבל לענין זריזות יש ללמוד שפיר מאברהם וא"ש הכל עכ"ד נר"ו הנך רואה שכיוון בזכות שכלו לדעת מי שגדול חד מקמיא רא"ג בשאלתות שכ' דמויעש לאביו וכו' אין ראיה דשאני יעקב וכו' וזהו כונת הירוש' שאמרו אין למדין וכו' כמ"ש בהעמ"ש הנ"ל.

אך בזאת יש להעיר במ"ש ובלא"ה וכו' שיוסף נהג קודם הקבורה וכו' דמשמע דר"ל דמה"ט נמי אמרו בירוש' דאין למדין מקודם מ"ת דאיברא דכ"כ ג"כ בס' נחמד למראה שם בשם הרב נזר הקודש אך לענ"ד לא משמע כן מדברי התוס' שהרי כתבו תחלה דמויעש לאביו לא ילפינן אבלות דהתם קודם קבורה וכלומר וכי היכי דלא ילפינן מהתם להזקיק אבלות קודם קבורה הכי נמי לא ילפינן מנין הימים ושוב כ' התוס' ובירושלמי משני דאין למדין מקודם מת"ת.

מתבאר דתרי שינוי נינהו ומ"ש בירוש' דאין למדין וכו' לאו משום דהתם קודם קבורה הוה. גם מ"ש לענין זריזין מקדימין למצות דמי שרוצה להיות זריז וכו' דנראה דדבר זה לא רמי עלן חובה ואי בעי עביד אי בעי לא עביד לישרי לן מר דודאי חוב ומצוה הוא להיות זריז כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' מילה ה"ח ואעפי"כ מצוה להקדים בתחלת היום שזריזין מקל"מ.

וכן הוא משמעות דברי הפוס' שהעתיקו הא דזריזין מק"ל דחובה הוא ולא דאי בעי עביד: כבש אין מבטלין איסור לכתחלה לא אמרו אלא באיסורין שאין להם תקנה זולת הביטול אבל איסורין שמלבד הביטול יש להם תקנה באופן אחר והבעלים חזרו אחר התיקון ההוא וסברו שתקנו אותו כדין ושוב נודע שלא תקנו כדין בזה לא אמרינן אין מבטלין

וכו' לפי מ"ש התוס' בפסחים ד' ל' ע"א ד"ה לישהינהו דטעם איסור הביטול אף איסורין דרבנן הוא משום דאל"כ מה הועילו בתקנתם הא יכול להוסיף ולבטל האיסור אבל היכא שהיה יכול לעשות בהיתר והשתדל לעשות בהיתר רק ששכח למה כחוש שירצה לבטל איסור כיון שיכול לעשות בהיתר כן ביאר הגאון שו"מ בח"א סי' ע"ז (לענין מי שכתב שט"מ חמץ כדין רק ששכח פרט אחד ממיני החמץ שיש לו מלכתבו בשטר המכירה ונודע לו אחר הפסח דמותר לערבו ולבטלו וכו') ועי"ש עוד בסי' פ"ד וסי' צ"ה שנמשך אחר סברא זו וגם בסי' רי"ד כתב להתיר לערבו אחר הפסח וכו' אלא דשם לא הצריך לערבו אלא מהיות טוב עי"ש וכ"כ עוד במהדורא תניינא בח"ב סי' ע"ז ובמהדורא ג' ח"א סי' ס"ג עי"ש ומקרוב נדפס ס' מנחת משה לידידי הגאון דקאמינקא יצ"ו וראיתי שם בד' י"ב דין כ"ח שהביא דברי השו"מ שבמה"ק ח"א סי' ע"ז הנ"ל וכתב שדבריו תמוהים דמה בכך שהיה יכול מקודם לעשות בהיתר הא מ"מ כעת שיש על החמץ איסור דרבנן מחמץ שעבר עה"פ שוב אין לו אופן עשות בהיתר רק ע"י שיבטלנו ואיך יכול לבטל לכתחלה איסור חמץ שעעה"פ שאסור מדרבנן ודעת הג' שו"מ היא דבכי האי גוונא לא אסרו חז"ל לבטל איסור לכתחלה כיון שאין מקום לחוש שא"כ יבטלו כל האיסורים וכו' כמובן: שכג אורחיה דקרא סיפיה מפרש לרישיה לקמן במערכת הקו"ף אות כ"ט רשמתי בזה עי"ש:

שכד אמצע מצינו לשון זה אף בדבר שאינו נקודת האמצע אלא לאפוקי הקצוות כ"כ רבינו מוהרימ"ט באה"ע סי' ח' והביא דבריו הרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות מ"ב ועיין להרב שו"מ בהשמטות לציון ירושלים (בירושלמי דפוס זיטאמר) על מס' תרומות ד' י"ב ע"א: שכה אין מעילה במחובר ולענין תלוש ולבסוף חיברו עיין להרבנים מש"ל פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וכן יש) קהלת יעקב בקונטרים תוספת דרבנן אות ז מטה אהרן במע' הבי"ת ד' ל"ח מקנה אברהם אות ל"ו: שכו אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז מבואר בדברי מרן בבד"ה ליו"ד סי' זק"ן דהוא איסור קיל ואין מלקין ואין מנדין אלא קורין אותו עובר על תק"ח ועיין למרן חיד"א ביעיר אזן מער' האל"ף אות קי"ז ובשו"ב שם אות ט"ז דרובא דעלמא לא זהירי וכו' ועיין בסוס"י תק"ס ובברכ"י שם וביפה ללב שם אות ח' כ' בשם עמודי שמים ח"ב דף ע"ה ע"ב דאפילו לדבר מצוה אסור אכן בזהרפ' אחרי ד' נ"ו ע"א אסור לב"ן למיחדי יתיר בעלמא דין במילי דעלמא אבל במילי דאורייתא ובפקודי דאורייתא בעי למחדי הרי דבדבר מצוה שרי עכ"ד ועם כי לענ"ד אין מזוה"ק סתירה להעמ"ש דשחוק לחוד ושמחה לחוד מ"מ לפי מ"ש דאיסור קיל הוא מסתיין לאסור לדבר הרשות הבו דלא לוסיף עלה גם לדבר מצוה: שכז אין מתירין הנדר

עד שיחול כ' הרב בית יהודה ביו"ד סוס"י ז' (רימזו הרב מקנ"א) דהוא מדאו' עי"ש וכן מתבאר לקוע"ד מתשו' הר"ן סי' נ"א והכי רהטי דברי המפר' בסוגיית נדרים ד' צ' ע"א: שכח אין מזהירין מה"ד עיין ביצה ז ע"ב וליכתוב רחמנא חמץ וכו' והק' המפר' דהא קי"ל דאין מזהירין מה"ד עיין להג' שאג"א סי' פ' ובקו"א שם לסי' פ"א תירץ כיון ששאור זה היה חמץ מקודם א"כ איסור חמץ להיכא אזל ואינו ענין למזהירין מה"ד ע"כ ושלח אלי במכתב אחד מרבני דורינו יצ"ו דק' ע"ז משס"ס מכות ה' ע"ב גבי בת אביו ובת אמו דגם שם נימא הלא היתה בת אביו וכי מיגרע גרע בזה שהיא גם בת אמו וכ' שמצא קו' זו בטעם המלך אשר בשעה"מ פ"ב מהל' שחיטה והוא נר"ו כ' דדבר זה הוא מחלוקת אביי ורבא (תמורה ט' ע"א) גבי טוב ברע דאמר אביי מי גרע רע מטוב עי"ש ובפירש"י דזהו סברת אביי וזהו מאי דאמרי' בסנהדרין ד' ד"ן ע"א וקמפלגי בפלוגת' דאביי ורבא דלאביי אין זה עומה"ד אלא גילוי מילתא אלא דצריך עיון איך יחלוק אביי על ברייתא דמכות הנ"ל ורש"י עצמו בסנהדרין ד' ע"ו ד"ה ואין זה כ' דגם אביי מודה בההיא דמכות דנקרא עומה"ד ולפי מ"ש אביי בתמורה הנ"ל דמי גרע וכו' יקשה ג"כ בההיא דבת אביו וכי מיגרע גרע וצ"ע עכ"ל נר"ו ולעד"ן די"ל בנשואים דהנה בדבר אחד שהיה אסור כבר איסור קל ושוב ניתוסף פעולה המביאה לידי איסור יותר הנה אף אי נימא אין עמה"ד מ"מ דל מהכא הפעולה ההיא כאילו אינה הא מיהא נשאר באיסורו הראשון.

ולכן חמץ אסור וכשנתחמץ יותר יש סברא לאוסרו ביותר ועכ"פ אף אם תחשוב מה שנתחדש בו כאילו אינו הא מיהא נשאר באיסורו הראשון והרי מצינו בכמה דוכתי דאמרי' איסור שבו להיכן הלך עיין לעיל אות ש"ו (אף שנתחדש בו פעולה המביאה לידי היתר) וכשנתחדש בו דבר המביאו לידי איסור יותר איך יתכן להתירו ולא שייך בזה אין עומה"ד וכבר אסור ועומד אבל דבר שלא חל עליו שם איסור אלא מחמת שאנו דנים בו ק"ו מדבר אחר בזה הוא דשייך לומר אין מזהירין מן הדין ובההיא דבת אביו אילו היה במציאות דנאסר בתחלה משום בת אביו לחודה או משום בת אמו לחודה ושוב נתוסף להיות בת אביו ובת אמו ודאי לא היה שייך לומר אין מזהירין מה"ד.

אבל אינו כן אלא כשהיא בת אביו היא ג"כ בת אמו ואינו באים לדון מבת אביו לחודה דאסור וזהו ק"ו ממ"ש ושייך בזה אין מזהירין מה"ד כנלע"ד וההיא דכ"ג שמתחלה היה כהן הדיוט שציין הרב טעם המלך דמיא ממש להההיא דחמץ כיעי"ש ועיין להרב יד דוד (שיטה) בחי' לביצה שם שגם הוא כ' כמ"ש בקו"א לשאג"א הנ"ל והם דברים נכונים וברורים לענ"ד ופשוט הוא לדרכם הנ"ל מ"ש בש"ס ק"ו הוא לשון מושאל ואינו ק"ו ממש ועיין להרב משפט צדק ח"ב סי' ו' ודוק ואחר כמה שנים הגיע לידי שו"ת בנין

ציון החדשות וראיתי בסי' זק"ן שכ' בשם הפנ"י לביצה כמ"ש בקו"א לשאג"א הנ"ל ורב השואל הק' מסו' דמכות הנ"ל והרב המחבר השיבו כמש"ל: שכט אין עומה"ד היכי דהוי גילוי מלתא בעלמא אי ענשינן נר' מד' הג' מה"ר בח"ב ד' ל"ו אות ט"ו דאביי ורבא דפליגי סנהד' ד' ע"ו על בת בתו ענוש כרת וכו' הכי נמי פליגי בכל מידי דהוי גילוי מילתא דלרבא גם בכה"ג אין עומה"ד עי"ש אך הג' שאג"א בתשו' החדשות שלו בד' כ"ט ע"א כ' דרבא לא פליג להאי סברא דגילוי מילתא לא הוי עומה"ד אלא דההיא לא חשיב ליה גילוי מילתא עי"ש ד"ק: של אין עומה"ד נחלקו המפרשים בטעמא דמילתא עיין להרבנים טעם המלך על שער המלך פ"ב מהל' שחיטה (ודברי מוהרש"א שרמז הם בסנהדרין ד' ס"ד ומבואר שם דלאו דברי הסמ"ג הם אלא מדברי הסמ"ג למולך למד מוהרש"א לאין עמוה"ד) שאג"א בתשו' החדשות שלו ד' ס"ט ומוהר"ץ הירש חיות בחי' לנדרים ד' ד' ומנא הרועים בח"ב ד' ל"ז אות ח' ט' ט"ו קובץ ע"י בפ"ו מהל' ע"ז ה"ד.

ומש"ש מסברא דנפשיה דהטעם הוא משום די"ל אולי יש פירכא להק"ו ונעלם מאתנו וכו' טעם זה כתבוהו הרבנים הליכות אלי וקרבן אהרן כמ"ש בשמם בס' הנ"ל ובמלא הרועים שם כ' דבס' באר יעקב דחה טעם מוהרש"א. ובקובץ ע"י כ' דנפ"מ בין הטעמים לענין לענוש ממון מה"ד.

עיין לעיל אות ז"ך ועיין שושנת העמקים כלל א' ד"ה שאלני וכו' דלטעם אולי יש פירכא א"כ היכי עבדינן ק"ו להקל ושם ד"ה והנה מ"ש המדות אהרן וכו' ועיין בחי' הרש"ש בחי' לב"ק ד' ב' ע"ד התוס' ד"ה ולא זה וזה דלרש"י בסנהדרין ד' ע"ג הטעם דאין עונשין מה"ד הוא משום דדן ק"ו מעצמו אבל היקש לא ניתן לידרש מעצמו אך להתוס' סוכה ל"א דכל המדות דן מעצמו חוץ מהג"ש ואפי"ה ע"י היקש עונשין צריך לחלק מטעם אחר עיין כ"מ פ"ב מהל' עדות ה"ב ע"כ נר' דכונתו להסביר טעם עפ"י מ"ש מרן שם לענין כאשר זמם ולא כאשר עשה דבד"ן אמרי' כן משום דכיון דגדול עונו מנשוא לא ליהוי ליה כפרה בהכי וכו' עי"ש והיינו כמ"ש מוהרש"א בסנהדרין הנ"ל ואין כל חדש ועיקר סברא זו דהיכא דחמיר י"ל שלא ללמוד עונשו מהקל דלא תיהוי ליה כפרה יש לה שרש בש"ס במכות ד' ב' ע"ב ר"י אמר ק"ו וכו' והיא הנותנת הוא שעשה מעשה וכו' הן שלא עשו מעשה וכו' תיהוי ליה כפרה עי"ש ותלמידי החביב לנצ"ח הי"ו הראני מ"ש שם ד' ח' ע"ב שגגת סייף ניתן לכפרה וכו' עי"ש ועוד הראני מ"ש בחסדי דוד על התוס' פ"ו דסנהדרין ד"ה לעולם מוסיפין וכו' ע"ד מרן כ"מ עי"ש ועיין שם אריה בחלק יורה דעה סי' מ"ו ד"ה וראיתי וכו' דנקיט כהטעם שהוא משום שניתן לדרוש מעצמו ושמא יטעה והוליד מזה לענין הרופא דאף אם נאמין וסומכין ע"ד באיסורין אך לענוש

על פי דבריו אי אפשר משום דחיישי' דטעי כמו שאעונמה"ד עי"ש ועיין בקובץ יגדיל תורה קונטריס ה' ריש סי' ד"ן ולפי מ"ש בחי' הרש"ש הנ"ל בדעת התוספות פשוט דלא שייך בנדון ההוא לומר אין עונשין מה"ד ועיין מלא הרועים שם אות כ"ה וק"ל ובס' נחלי מים להג' מוהרי"מ בקונטריס עין המים סי' י"ז כתב בן המחבר דפליגי בהני טעמי אביי ורבא ואביי ס"ל כטעם ההליכות עולם וכן נקיט הש"ס בהא כאביי וכ"ד הרמב"ם עי"ש באורך: אשל אין זה אמת לשון זה אינו לשון זילזול שהרי ה"ה כ"כ בפ"ה מהלכות חול המועד הלכה י"א כ"כ בס' כל החיים מער' ה"ה ד' ח"י אות כ"ה ועיין להרב ב"ח א"ח סי' ק"ב ס"ד והרפ"ח יו"ד סי' ק' סק"ג כ"כ ע"ד התוס' עי"ש.

ולכתוב זה שקר אם הוא לשון מגונה עיין שו"ת מוהריט"ץ סי' רח"ל ד"ה ואני וכו' ומה שהשיב הרב מוהריט"ץ שם ע"ד בד"ה תשו': בשל אינו כלום אין ראוי לכתוב ע"ד הראשונים אינו כלום מרן החבי"ף בספר כל החיים ד' ח"י ע"ג בשם הרב מט"י בקונט' שבט יאודה ריש סימן שע"א ועיין להג' מוהרש"ל בס' ים ש"ש לקמא בפרק בתרא סי' כ"ט ע"ד הרי"ף.

ומרן ב"י בא"ח סי' קכ"ח ד"ה והרמב"ם וכו' ע"ד ריב"ה והרמ"א באה"ע בסה"ג ס"ד ע"ד הרע"ב ומרן הב"י יו"ד סי' שע"ח על דברי התוס' ובסי' ס"ד (ד"ה ומ"ש שנראה) כ"כ ע"ד הרשב"א מתבאר דאין זה לשון זילזול [אמר לנצ"ח תלמידו והרז"ה במכות פ"א במשנה באו אחרים והזימום כ' על פי' דקמאי [שדחה שם הרי"ף ז"ל] וז"ל ובודאי שזה הפי' לאו כלום הוא]: שלג אם תמצא לומר אי הוי פשיטותא עיין מה שרשמתי בקונטריס כללי הפוסקים בסי' א' בס"ד: שלד ארבע אמות של אדם קונות דהוא תקנתא דרבנן עיין אור לי סי' ל"א אות מ"ג מ"ו ב"ן ד"ן ס"ב וכן הוא משמעו' דברי הפוס' עיין בטור וב"י חו"מ סי' סר"ח ונראה דאע"ג דבירושלמי פ"ח דגטין ה"ג ובשאר דוכתי דריש דד"א קונות מדאמר דוד הנה בעניי הכינותי וכו' עי"ש ובדמאי וב"מ (שנרשם בצדו) לא מפני זה חשיב מדאורייתא ואפשר דאינו אלא אסמכתא בעלמא.

ועיין תשו' הרדב"ז בחדשות סי' תל"א שכתב והרבה מפרשים כ' דאין קנין ד' אמות אלא בהפקר. או בגט משום עיגונא.

אבל מהירושלמי הנ"ל משמע דבכל הקניינים תקינו רבנן ד"א ולא סמכינן עליה משום דאין דנין ק"ו במילתא דתקנתא דרבנן כדתניא במס' סופרים אין דנין דברי סופרים מד"ס וכ"כ הרא"ש בתשו' וצ"ע על הרא"ש שפסק בזה כירושלמי עי"שומשמעות דבריו הוא דגם הירושלמי ס"ל דהוא מדרבנן ואהכי לא סמכי' עליה כיון דנקיטי' דאין דנין ד"ס

מד"ס דאף אי נימא דמ"ש בירושלמי מקרא דבעניי הכינותי היא ילפותא גמורה מ"מ לא נחשב זה קנין דאורייתא מידי דלא רמיזא באורייתא כלל.
ואף מה שכתוב בדברי דוד אינו מוכרח כ"כ כמו שדחו שם בירושלמי עי"ש: ודע דבמה שנחלקו הראשונים במ"ש בש"ס גבי קנין ד"א כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניח"ל דליקני בד"א לא ניחא דליקני אי אמרי' כן בקניינים דאורייתא עי"ש למרן הב"י שדעת הרשב"א דגם בקניינים דאורייתא אמרי' כן כתב ע"ז הרדב"ז שם דנ"ל לפסוק כהרשב"א דהוא ס' מציעתא וכו' עי"ש ובשטמ"ק בפ"ק דמציעתא ד' יו"ד בסוגי' דכיון דנפל גלי אדעתיה וכו' הביא בשם חי' הר"ן (והם כדברי הר"ן שהביא מרן הב"י כיעי"ש) שהביא ס' הרשב"א ושהרא"ה חולק אפי' בקניינים דרבנן משום דר"פ פריק תיובתא דרחב"י בפירוקא אחרינא שבקינן הך סבר' דלא ניח"ל דליקני לגמרי וכ' ע"ד ואינו מוחוור דל"ל למדחי פירוקא דסתמא דתלמוד' מקמי פירוקא דרחב"י וכו' ע"ש משמעות הדברים הוא שחולק רק על הרא"ה אבל על סברת הרשב"א אינו מובן שחולק כיעי"ש וראיתי בס' עמודי אש ד' מ"ח ע"ג אות חי"ת שכ' בשם חי' הר"ן שדחה ראיית הרשב"א דגם בקניין דאורייתא יכול אי אפשי לקנות מההיא דב"מ די"ל דד"א הן קנין דרבנן והק' ע"ד הר"ן דראיית הרשב"א היא מוכרחת מהירושלמי הנ"ל דס"ל דקנין ד"א מדאורייתא ובכ"ז ס"ל דאמרי' גלי אדעתיה וכו' עי"ש ויש לפקפק ע"ד חדא דנר' מדבריו דהרשב"א מוכיח מסוגיא דב"מ דגם בדאו' אמרי' כן וא"כ משמע ליה להרשב"א דד"א קונות הוא מדאו' והר"ן דוחה סברא זו דאינם אלא דרבנן ואילו מדברי הרשב"א שהובא בשטמ"ק ושו"ת רדב"ז הנ"ל נראה בעליל דגם הרשב"א מודה דקנין זה הוא מדרבנן אלא דמכריח מסברא דגם בדאו' הדין כן משום דאינו קונה בע"כ וגם מדאמרי' בעודר בנכסי הגר וקסבור שהם שלו ותו דאף אי נימא שהוא כדבריו דהרשב"א מביא ראיה מסוגיא דב"מ הנ"ל משום דמשמע ליה דקנין ד' אמות מדאו' שפיר דחו לה הר"ן (לפי ע"ש בע"א הנ"ל) דמהש"ס דילן ודאי אין הכרח והכי הרשב"א לא הביא מהירו' כלל רק מהש"ס דילן ושפיר דחי.
ותו מ"ש דהירו' ס"ל דהוי מדאורייי' לפענ"ד אינו כן וכמש"ל ואין להאריך ובעיקר כללין האריך בס' חתן סופר בד' ז"ן והלאה בכמה פרטי' בענין זה עי"ש: שלה אותו חד משמע יומא ד' נ"ה ע"א חגיגה ד' ט' כ"כ בקו"א שבס' ישרי לב ד' צ"ח אות קפ"א ועיין עוד בפסחים ד' פ"ו ע"א ברש"י ד"ה על הבתים וכו' דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח וכו' וכ"כ הרע"ב שם.
שלו אחרים לפעמים ר"ל נכרים בכורות ד' ט' ע"ב ונ"ל שלזה קראו לאלישע בן אבויה אחר וכ"ה בזה"ק פ' מקץ ד' ר"ה ע"ב כ"כ בקו"א שבישרי לב בד' צ"ח אות קס"א וע"ע

בע"ז ד' מ"ג ע"ב שאני ר"ג דאחרים עשו לו וברש"י חולין ד' קכ"ט רע"ב ובמנחות ק"א ע"ב ובמס' ברכות ד' ל"ה ע"ב בזמן שישראל עושים רש"מ מלאכתן נעשית ע"י אחרים ובספרו פרשת כי תצא פיסקא רנ"ה ע"פ כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה דרשו בך ולא באחרים ור"ל נכרים אין מטמאין בקרי כמ"ש בז"ר הובא בזרע אברהם שם ובמאי דדרשינן בפסחים מלא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים עיין בבית מאיר א"ח סי' תמ"ג ס"ב ד"ה ותו ובחולין ד' ח"ק באיזה בישול אמרו בבישול שאחרים אוכלים אותו פירש"י אחרים גוים וכו' אלא דבעיקר טעמו יש לפקפק לענ"ד דאי בדקינן בשמא ליתן טעם לשבח וטעם לפגם תקשי לן אמאי אסיקו לר' מאיר אחרים אומרים אלא ודאי לא מן השם הוא זה ואין טעם בשמות ובירושלמי פ"ז דכלאים ה"ג הובא לשון הספרי על פסוק לא תזרע כרמך כלאים אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין וכו' ופי' ר"א דאתיא כר"מ דאמר אין לגוי קנין בא"י וכו' עי"ש בפני משה ש"מ דמפרש לשון אחד האמור בברייתא דהיינו נכרי ובכן מ"ש הרב חק"ל (בקי"א שבישרי לב הנ"ל) דלפעמים אחרים ר"ל נכרים דמשמע דעל הרוב אין ר"ל נכרים נראה דאינו מדוקדק אלא על הרוב אחרים היינו נכרים שוב מצאתי בפתח הדביר ח"ג סי' רמ"ו ד' כ' ע"ד (ד"ה ומדברי) שכתב בשם הרב חק"ל עצמו בחיו"ד ד' ל"ב ע"ד דברוב המקומות אחרים היינו נכרים וכתב שם (בד"ה שו"ר) בשם הרדב"ז בס' יקר תפארת פ"ג דכלאים ד' ל"ה דמפרש הירושלמי הנ"ל דאחרים ר"ל ישראל עי"ש דב"ק: ובהא דאמרינן דאחרים היינו ר"מ עיין מ"ש באור לי סי' ס"ח ד ח"ן ע"ב:

שלז אונס הבא לאדם ע"י עצמו אי חשיב אונס הנה מדברי הרדב"ז בח"א סי' קנ"ז שהביא הרב חכמה ומוסר בקונטריס חקי נשים ד' פק"ח אות י"ט מתבאר דלא חשיב אונס שכתב במי שמכה את אשתו דמייסרין אותו ב"ד הקל קל תחלה ואם לא ישמע עונשין אותו ע"י גוים בגופו שעבר על פן יוסיף להכותו וחובשים אותו ע"י שמכה אותה ואין מזכירין לו שיוציא אשתו ואם מעצמו מחמת עונשו גירש אין זה אונס שהרי הוא מביא האונס על עצמו מדעתו לא יכנה ולא יגרשנה ע"כ (חידוש הוא שלא הזכיר שתשו' זו הביאה הרב כנה"ג אה"ע בסי' דק"ן הגב"י אות מ"ט כמו שמזכיר בשאר התשו' שמביא שם עי"ש) וכ"כ הריב"ש בסי' תכ"ב (הובאה בקיצור בדברי מרן הב"י ביו"ד סוס"י רכ"ח בד"ה וכתב הריב"ש) ואין צ"ל שאם מבני הקהל סבבו הציווי ההוא שהרי הם מועלים בח' שהאחרים י"ל שהם אנוסים אבל הגורמים האונס ומסבבים אותו אינם אנוסים אבל הם מזידים ועוברים על הח' ברצון עכ"ל וכ"כ שם בסי' רל"ב (בד"ה כתב הרא"ש בתשו' כלל ט') בשם הרמב"ן סי' ער"ב במי שנשבע לדור במקום חמיו אם לא יעכבנו אונס אם

סבב הוא או אחרים בשבילו איום עליו שלא לילך למקום חמיו אין זה אונס ועי"ש בש"ע סי"ז ובאה"ע בחמ"ח סי' ן' ס"ק ט"ז אונס כשמו ואין הרצון אונס ואם מסבב אונס לעצמו אין זה אונס אלא רצון ע"כ וכ"כ הרב ישרי לב בחח"מ במערכה זו אות מ"ד מי שעבר על השבועה במקום אונס אם הוא נתראה במקום הגוים נמצא דהוא מביא עליו את האונס כ"כ הריב"ש בסי' קע"א וכ"כ בסי' תכ"ב משאת משה יו"ד סי' כ"ז ועיין בסי' שפ"ז שאם בידו לבטל האונס ולא בטלו הוא מזיד וכ"כ הרב מעשה חייא סי' כ"ה ומוהרימ"ט ח"א סי' י"ט וכא דאם רצונו לעבור והוא סבב את האונס או אחרים סבבו בשבילו לא הוי אונס כמ"ש הרשב"א במיוחסות עכ"ל הרב יש"ל והרב קהלת יעקב במענה לשון בלשון בני אדם סי' תקפ"ח סק"ה כתב וז"ל ה' מ"ש בתשוב' מוהרמא"י סימן פ"ו ואונס דמחמת עצמו לא מיקרי אונס ועיין בב"י סי' קל"ד והריב"ש קכ"ז בפשיטות ומכתב מאליהו ד' קל"א עכ"ל הרמ"א שם כתב (בד"ה מעתה) והאונסין שטענה אינם אונסים שטוענת שהוצרכה לעשות מפני שהיתה דחוקה למעות וזה אינו אונס כדאיתא בפ' חזקת הבתים דכל אונס הבא מחמת עצמו לא מיקרי אונס וכתוב שם במוסגר ליתא בפירוש רק שבעל העיטור פירש כן מעשה דפרדיסא עכ"ל ומה שציין למרן הב"י בסי' קל"ד כונתו למ"ש בב"י אה"ע סי' קל"ד (בד"ה כתוב בקונדריסין) כתב הר' מיימון נאור שכשאל וכו' והשיב לא אמרינן גט מעושה אלא כשכפוהו שלא מדעתו בדבר שאינו רוצה לעשות וכפוהו עד שעשה או הפחידוהו להפסידו אם לא יגרש אבל בנדון זה שהוא חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות אין זה כפיה שכל זמן שהוא מגרש ברצונו מגרש ואעפ"י שאין בידו להחזירה אם לא יפסיד לא הו"ל אונס שזהו רצונו היה מתחלה לגרש וברצונו הוא מגרש והקנס ברצונו עשאו לחזק עצמו לגרש ולא הוי אונס וכו' עי"ש ושם בסמוך אחרי כן הביא מרן הב"י תשו' הרשב"א בענין אונס בגט וכתב דאונסין שהם אונסא מדנפשיה אין פוסלין בגט וראיה מדאמרי' בפ' חזקת ד' מ"ו גבי תליוהו וזבין ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחרינא עיש"ב בעניינים אלו ומ"ש בשם הריב"ש סי' קכ"ז הוא מ"ש שם (בד"ה ולנדון שלפניו) דאע"ג דעונתה לא יגרע הוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו מ"מ מנדין אותו או מכין עד שיקבל עליו לקיימה ואם הוא מעצמו כדי להנצל מזה יגרש אין זה מעושה שהרי אין ב"ד כופין אותו על הגט אלא לקיים מה שחייב לעשות וכו' עי"ש והרב מקנה אברהם באות ב' כתב אונס שבא לאדם מצד עצמו שהוא מביאו עליו אינו אונס כ"כ בזכרון דברים ד' טו"ב ע"ד וכ"כ מוהריב"ל ח"ב סי' כ"ח וכ"ן מתשו' הרשב"א הביאה מוהרי"ק באה"ע סי' ק"ל וכ"כ מוהרש"ך ח"ב סי' קכ"ט ועיין מ"ץ ח"ג ד' י"ט ע"ד וחכם צבי סי' מ"א עכ"ל מ"ש בשם הרשב"א כעת לא מצאתי בדברי מרן

הב"י בסי' ק"ל וקרוב בעיני לומר שט"ס הוא וצ"ל סי' קל"ד וכונתו למ"ש מרן הב"י שם בשם הרשב"א כנז"ל ובב"י סי' קנ"ד כתב בשם הריטב"א בתשו' על מי שנשבע לגרש וגירש קודם שיתירו לו ואח"כערער לפסול הגט שהיה אנוס מחמת השבועה דאין הגט נפסל בדיעבד שלא מצינו שיהא חשוב אונס בגט אלא באונס שבא לו שלא מעצמו אבל שבועה הוא הביאה על עצמו שברצונו חייב עצמו בשבועה וכו' והרב שם אריה בחאה"ע סי' ק"י (בד"ה וע"ד השאלה השניה) הביא מ"ש החמ"ח בסי' ן' ס"ק ט"ז בשם הרמב"ן אני אומר דוך כלל אונס כשמו ואין הרצון אונס ואילו מסבב אונסין לעצמו אין זה אונס אלא רצון וכ' שבמ"א כתב שמטעם זה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב כוון דסבב האונס לעצמו אין זה אונס אלא רצון ואתה תחזה תשובה ארוכה בשו"ת דברי מרדכי להרב מוהר"ם גלאנטי בקונטריס גדולת מרדכי סי' ט"ז ולהרב אורים גדולים מלימוד פ"ז והלאה בדין גט מעושה באונס הבא ע"י עצמו ועפ"י חילוק זה ראיתי דבר נחמד בשו"ת ענג יו"ט סי' י"ג ד' י"ט ע"א ליישב דברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות יסודי התורה דין ד' ודין ו' שנראים כסותרים שבדין ד' כתב שאין עונשין למי שעבר באונס על אחת מג' עבירות ובדין ו' כתב דאם נתרפא בע"א וכו' עונשין אותו אפי' שהוא חולה שיש בו סכנה והיינו משום דבדין ו' הוי אונס דנפשיה שהוא בוחר ברפואה זו להנצל מסכנה ולא חשיב אונס משא"כ בדין ד' שמאנסים אותה הוי אונס עי"ש ובשו"ת פרת יוסף להג' מסלנאים בסוס"י ל' הכריח חילוק זה (דאונס דנפשיה לא חשיב אונם) מנישואי יעקב אע"ה עם לאה שהקשה הרב החזקוני שהרי היו קידושי טעות ותירץ דבעל אח"כ לשם קידושין וקשה הא יעקב אנוס היה שהיה רוצה ליקח את רחל ולא סגי בלאו הכי אלא ודאי דאונס שבא ע"י עצמו לא חשיב אונס שבידו לבטל רצונו ולא יקח לא את לאה ולא את רחל:

שלח אין הלכה כתלמיד במקום הרב הנה בענין זה האריך קצת הרב יד מלאכי באות ל"ח וביא"ר עליה הכהן דאף נגד רבו שאינו מובהק אמרי' כן דלא כהרב זקן אהרן עי"ש ולענ"ד נראה להכריח כן מדקי"ל כרב הונא לגבי רב חסדא משום האי כללא דאין הלכה כתלמיד וכו' כמ"ש התוס' והרא"ש בכמה דוכתי שרמז הרב סדר בדורות וגבי רב הונא) וע"ע תוס' והרא"ש בשבועות מ"ז ד"ה בהדי אע"ג דר"ח תלמיד חבר לר"ה הוה ולא תלמיד גמור עיין תוס' עירובין ס"ב ע"ב ולהרב סדר הדורות במע' ר"ח וכ"כ תוס' יבמות ד' פ"ג עיון להרב משק ביתי אות ת"ך ש"מ דגם ברבו שאינו מובהק איתיה להאי כללא וק"ל: שלט אין הלכה כתלמיד במקום הרב נראה מדברי תוס' ברכות כ"ד ד"ה פסק דלא אמרי' האי כללא להקל עי"ש בשם ר"ח וגם ממ"ש שם בשם הרי"ף דפסק כר"ה

משום דמק' הש"ס מניה משמע דאי לאו הכי הוה מודה לר"ח דפסקינן כר"ח לחומרא ולכאורה הוא תמוה דלפי הנראה גם לקולא אזלינן בתר האי כללא כדמשמע מדברי תוס' שבועות ד' מ"ז ד"ה בהדי ומדברי הרא"ש שם וכן מתבאר מדברי הרב לח"מ פ"ה מהלכות ע"ז ה"א שרמז הרב יד מלאכי אות תרי"ג עי"ש ולפי השערת דעתי העניה כן מתבאר מדוכתי טובא.

והנה בדברי הרי"ף שלפנינו כתוב דקי"ל כר"ה חדא דרביה דר"ח הוה וכו' ונשמט מדברי התוס' ועיין בס' ברכה המשולשת בתוספי ריה"ח ובתוס' הרא"ש בסוגייא הנ"ל. ולפי מ"ש הרר"י ע"ד הרי"ף הנ"ל בכונת ר"ח ז"ל ניחא דודאי בעלמא גם לקולא איתיה להאי כללא אלא דבההיא היה רחוק בעיניהם להקל כ"כ והחמירו מסברא עי"ש: שמ אתנייה איפכא כי היכי דניקום רבנן לאיסורא הכי אמרינן בפסחים ד' ז"ך ע"א אליבא דשמואל וכתב מרן מוהרד"ף בס' למנצח לדוד ד' ז' דלא סמך הש"ס אהאי שינויא, דאטו משום חשש שלא יאמינו היה שונה שפת שקר ותלי תניא בדלא תניא ואני עני ואביון כתבתי על דבריו דאין זה מן הקושי ומצינו בש"ס בכמה מקומות כיוצא לזה עיין לקמן במערכת השי"ן אות ז"ך: שמא אסור לאכול ולשתות קודם שיתפלל הוא מדרבנן ולא מדאו' כ"כ הרב מוהר"י אבוהב ה"ד מרן בב"י סי' ט"ף ד"ה ומ"ש בשם אבי העזרי ועיין להרב בית יהודה סי' כ' והרב עיקרי הד"ט א"ח סי' י"ז אות ל"א הוכיח כן מדברי הרמב"ם והרא"ש והטור וכ"כ בפשיטות הרב פרמ"ג בח' א"א סי' קס"ז סקי"ז ומה שציין שם לס' אור לו בציון כונתו הוא לשו"ת אור נעלם בקו' אור לו בציון עי"ש באות ר"ך דפשיט"ל דאיסור זה מה"ת ומפני זה הקשה מה שהקשה עי"ש ודבריו תמוהים דאחרי המחי"ר אזיל בתר איפכא והפרמ"ג כיון דפשי"ל דאסור רק מדר' כ' ע"ד ולמ"ש א"ש כלומר דאינו כמ"ש האור נעלם דאסור מה"ת וידידי הגאון מוהרי"א נ"י בס' עמודי אש ד' ט"ו אות ל"ב השי"ג ג"כ על האור נעלם הנ"ל אלא דלא זכר דברי הפוסקים הנ"ל שהבאתי שכ"כ בפי' דהוא מדר'.

וגם לא דברי הפ"מ הנ"ל ועיין לעיל אות ק' מ"ש עוד האו"ל בציון הנ"ל: שמב אין עיבוד באוכלים עיין במערכת העי"ן אות ע' מה שרשמתי בזה בס"ד: שמג אינה מגורשת אינו מוכרח מלשון זה דהוא מדאורייתא דהא אמרי' בגטין ד' ל"ד ע"ב אינה מגורשת עד שיגרש אשתו שבגליל וכו' והוא רק מדרבנן כמ"ש בב"י סי' קכ"ט ד"ה ואם לא עשה כן פסול כ"כ בשו"ת צמח צדק החדש בחאה"ע רס"י רמ"ח ותמה על הג"פ סי' קכ"ט ס"ק צ"ו דהבין מלשון מרן ב"י בהפך עי"ש ועיין שם בסי' ר"ג אות ג' ובסי' ק"ץ אות ד' ודוק שמד איידי עי' מה שרשמתי לעיל אות קי"ח ועתה ראיתי מ"ש התוס' בקידושין

ד' ב' ד"ה אי תנא קונה וכו' דניקנית משמע מדעתה ומשמע בע"כ ע"כ ונראה מדבריהם דאי לא הוה משתמע אלא מדעתה לא הוה תני הכי משום איידי אהכי הוצרכו לומר דמשמע הכי והכי וראיתי להרב מקנה אברהם במהדורא ב' אות מ"ב שהוכיח מדברי הרב רע"ב בריש קידושין בהיפך עי"ש והיינו משום דמשמע ליה דנקנית משמע דוקא מדעתה ולא ראה דברי התוס' הנ"ל וכ"כ שם הר"ן דמשמע הכי והכי ודברי הרע"ב הם בקיצור ואין ספק שכונתו למ"ש התוס' וכ"כ הרשב"א והריטב"א בחי' שם ועיין בתוס' רי"ד שכתבו דניקנית לא משמע בע"כ ולפי מ"ש בהגהות זר זהב שם בכונתם מוכח דתני באיידי דבר שאינו עי"ש וע' ברית יעקב פייתוסי בקונט' יגל יעקב ד' ק"ט ס"ו ע"ג מחלוצה דתני תנא באשגרת לישן ואחד מידי"ן מרבני דורנו יצ"ו השיב עמ"ש באור לי (שרשמתי באות קי"ח) שאינו מן התימה אי תני תנא באיידי מה שאינו כן לפי האמת שהרי כעין זה מצינו בעירובין ד' ל"ה הרי זה חמר גמל ופירש"י כאדם המנהיג חמור וגמל וכו' אע"ג דלפי האמת אסור לעשות כן משום כלאים לא חיישׁ התנא ותני דרך דמיון מה שאינו אמת וה"ה דתני באיידי וכו' והארוך בפלפולים בזה וכתבתי לו דמלבד שיש לחלק בנושאים לא ידעתי מי הגיד לו שישראל הוא המנהיג דודאי קשה לדקדק מלשון רש"י באדם וכו' דר"ל ישראל דאתם קרויים אדם וכו' ולפי שמה שפלפל בזה לא ישר בעיני לא ראיתי להאריך שמה אשתו אי ארוסתו מיקריא אשתו הרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות ס"ה כתב בשם הרב ג"פ ד' לק"ט ע"ד דארוסה מיקרי אשתו כדמוכח מפ"ק דקידושין הרי את אשתי מקודשת ועוד מכמה דוכתי שהביא שם עי"ש (מ"ש שם דאמרינן בפ"ק דקידושין ויצאה אשתו עמו להוציא ארוסתו שאינה עמו דמשמע דאי לאו הכי הוה אמינא אשתו מיקריא עי"ש כעת לא מצאתי מקומו) ואין ס' ג"פ מצוי אצלי לראות אם הביא דברי מרן בב"י סי' קכ"ו תוך ד"ה והרי את מותרת לכל אדם ששם הביא בשם הרשב"א וריי"ו ותה"ד דארוסה מיקריא אשתו עי"ש וכ"כ בכנה"ג אות צ"ח בשם הרבנים מוהרד"ך ותומת ישרים ומוהרשד"ם וכתב דמדברי האגודה משמע דאם כתב לארוסה אנתתי פסול ואינו מצוי אצלי לראות טעמו ונימוקו דמסתמא ודאי גם הוא מודה דארוסתו מיקריא אשתו כדמוכח מכמה דוכתי כמ"ש רבוותא הנ"ל.

ואולי משמע ליה כיון שאין דרך בני אדם לקרות אשתו לארוסתו איכא למיחש שיוציאו לעז על הגט שאינו מהמתגרשת הזאת שהיא אינה אשה אלא ארוסה ואח"ז בא לידי (בשאלה) ס' ג"מ לה"ה מוהר"מ בולה וראיתי בסי' ס"ה אות ח' (דאחר שהאריך בענין זה דארוסתו מיקריא אשתו כדכתיב הבא את אשתי ואבואה אליה וביאר טעם רבוותא הנ"ל שלא הביאו ראיה ממקרא הנ"ל ומכי יקח איש אשה והוצרכו להביא מהש"ס)

הביא מ"ש הכנה"ג הנ"ל וכ' ע"ד דאין הכרח מדברי האגודה דפסול בדיעבד דדוקא לכתחלה קאמר אבל בדיעבד מודה לכל הפוסקים הנ"ל עיש"ב וקצת תימה שלא הזכיר מדברי הג"פ הנ"ל כיעי"ש ועיין באה"ע סי' א' סעיף יו"ד דתקנת רגמ"ה שלא לישא על אשתו ליתא בנושא על ארוסתו ואין להוכיח מזה דארוסה לא מקריא אשתו דהתם הטעם הוא משום דמסתברא להפוס' דלא גזר בזה משום דמי יכריחנו לכתוב לה כתובה בע"כולהתחייב בשאר כסו"ע וגם שם יש פוסקים דס"ל דגם בארוסה גזר עיין מה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים מערכת אישות סי' ב' אות י"ג ועיין שו"ת ח"ץ סימן קט"ז דמיבמות ס"א ע"א מוכח דארוסה מקרי אשה דתנן כונס את ארוסתו ולא יבמתו ואמרי' טעמא משום דכתיב אשה ולא יבמה ומזה למד לחרגמ"ה לענין יבמה דאם לגבי ארוסה לא גזר כ"ש ביבמה דלא מקרי אשה עי"ש ש"מ דאף דמקרי אשה אין הכרח מזה לחרגמ"ה: שמו אינו גט אם ר"ל בטל מדאורייתא עמש"ל אות קנ"ו ועי' ביש"ש פרק השולח סי' ט"ז דמתבאר דס"ל דאינו גט ר"ל בטל וע"ע בב"ש סי' קכ"ט סק"ה דמפרש מ"ש מרן אינו גט ר"ל בטל וכן נקיט בפשיטות בשו"ת צ"ץ החדש בחאה"ע סי' רמ"ז אות א' וכן מתבאר מדברי מרן בב"י סוס"י קמ"ט על דברי הרמב"ם ובאמרות טהורות סי' קנ"א ס"ב כ' דמ"ש הרא"ש כלל מ"ה סי' ח"י אינו כלום הוא אשגרת לישן ור"ל אינו גט מדרבנן וכ"כ הג' ארי' ליב בס' גט מקושר בסג"ר אות ר"ח ד' ס"ה ע"ג עמ"ש בתשו' רבינו שמשון שהביא מרן הב"י בסי' קי"ט דמגרש אשה שיש בה חשש גרירה אינו גט. דלא דוקא אלא ר"ל אין מגרש לכתחלה. ובצ"ץ הנ"ל כתב בסי' ד' דמ"ש בתשו' מוהרמב"ב בשם רגמ"ה דהמגרש בעל כרחה אין הגט כלום פירש הג' מוהרצ"ה בתשו' שבסו"ס ושב הכהן בפרצה דחוקה מאד ולא נתקררה דעתו להוציא הלשון מפשוטו: שמו ר' אלעזר בן פדת היה תלמיד חבר לר' יוחנן כ"כ בס' יוחסין בסדר האמוראים אות האלף (ד' צ"ב ע"א מדפוס זיטאמר) ולפי הנראה יש הוכחה לזה מדמצינו בחגיגה י"ג ע"א א"ל ר' אסי לר"א תא ואגמרך מעשה המרכבה א"ל אי זכינא גמירנא מרי"ו רבך ואם הי' רבו ממש לא הול"ל מרי"ו רבך כדמוכח ביבמות ק"ה ע"ב בעובדא דרי"ש בר' יוסי ואבדן דא"ל רי"ש וכי רבך אליקי"ם הוא ואמרי' שקליה ר' למטרפסי' דא"ל רבך ולא רבי דמוכח דאור ארעא לומר רבי או רבינו לאדם גדול אף שאינו רבו ממש דרי"ש בר"י לא הי' לרבי אלא חבר ולא תלמיד וכ"ש תלמיד גמור ודאי אינו הגון לומר לחברו על רבו רבך (וכן ראיתי ביד מלאכי מערכת הרי"ש אות תר"א שכ' בשם מרן הב"י והתוס' וכנה"ג בשם רלב"ח ומשפטי שמואל דרך הש"ס למימר רביה על מי שגדול ממנו בחכמה ומה

שציין למ"ש במערכת ה"ה הוא באות רי"ד עי"ש) דאף דבההיא דרי"ש אמר הכי קמיה רבי מדאמרי' שקלי' למטרפסי'.
ואילו בההיא דר"א לא הוה קמיה דר"י מ"מ אם ר"א תלמיד גמור הוה נר' דשלא בפני ר"י דידיה הוה כבפני רבי בההיא דרי"ש בר רבי יוסי וקצ"ת על הרב ס' היוחסין שלא הכריח סברתו מההיא דחגיגה ושם בסמוך מלפניו הזכיר ש"ס הנ"ל עי"ש. ובחפשי מצאתי ביד מלאכי באות תרס"ד שהאריך בזה וערך הכהן מערכה מול מערכה דיש סוברים דת"ח הי' וי"ס דתלמיד גמור הוה וכן הוא דעתו והוקשה לו מההיא דחגיגה וכ' ליישב דכיון דר' אסי למד מר"י מעשה מרכבה והוא לא הוה ידע שייך שפיר לשון רבך כלומר שכבר לימדך מעמ"ר דבערך לימוד זה הוא רבך ולא רבי ע"כ ואולי מפני זה לא הכריח ביוחסין סברתו מש"ס הנ"ל.
אלא דלענ"ד דוחק לומר כן דאם על מי שגדול ממנו בחכמה אף שאינו רבו אורח ארעא למימר רביה (כמו שהוכיח הוא עצמו באות תר"א הנ"ל) כ"ש לרבו מובהק אף שלא למד ממנו דברים אחדים. ומה שקיל מטרפסי' שייך לרבי בעובדא דאבדן הנ"ל.
וראיתי להרב אח"א בס' השומר אמת ד' מ"ד ע"ב והלאה שהאריך בענין זה להוכיח דר"א היה ת"ח לר"י וגם בס' ויקרא אברהם ד' קי"ז אות ד' שקו"ט בזה והביא דהרשב"ץ ס"ל שהוא תלמיד גמור והרדב"ז ס"ל דהוא חבר עיש"ב ובס' שיח יצחק ליומא ד' ה"ן ע"א ד"ה שם ר"א אומר שלא יטעה וכו' נקיט בפשיטות דר"א תלמיד גמור לרי"ו הוה והוק' לו בזה פסק הרמב"ם כיעי"ש ולא זכר דאינו פשוט לומר כן: שמח איסור שנעשה פירשא בעלמא באיזה ענין שרי יש לעיין בא"ח סי' רט"ז ס"ב במחלוקת הרמ"ה והרר"י לענין המ"ר (היינו אל מישקלי) ובמג"א סק"ג ובחונים לשם ופר"ח בתשו' סי' יו"ד ופרי תואר סי' פ"א סק"א ושואל ומשיב ח"ג סי' קנ"ג ובתי כנסיות בקונטריס בית אבטינס בית ע"ז ושו"ת חת"ס יו"ד סי' קי"ז ומה שהשיב שם על דברי המקור חיים סי' תס"ז הנה בשו"ת נחלת יעקב להמק"ח הנ"ל בסי' ב' השיב להחת"ס בזה עי"ש ועיין חת"ס א"ח סי' קל"ה בית שלמה בחיו"ד סוס"י קע"ז ישועות יעקב סי' תס"ז סק"ה בית מאיר סי' תס"ב ס"ג ד"ה מעתה גנת ורדים להפרמ"ג בכלל נ"א.
מים חיים ראפפורט בחיו"ד סי' מ"ט (ע"ד הח"א בדין נייר אם יש בו משום כלאים לפי שעשוי מבגדים בלוים מצמר ופשתן) שבות יעקב ח"ב סי' ע' בני חיי הובא בעיקרי הד"ט חיו"ד סי' ז' אות י"ד זרע אמת ח"ב רס"י מ"ח: שמט אזלינן בתר השתא או בתר מעיקרא כ' בס' דברי מנחם סי' תרי"ט אות י"ד בשם ס' פני משה אשכנזי מ"א דאיבעי' לן בנדרים אי אזלי' בתר השתא או ב"מ ע"ש וכעת לא ידעתי מקומו איה וע' מג"א סי' רט"ז סק"ג

ובס' שרשמתי באות שמ"ח וע' תשו' הרשב"א סי' תס"א ותשו' הרא"ש כלל ב' סי' י"ד ובתוס' כתובות ד' מ"ה ד"ה הנערה ועיין בית השואבה בדיני דברים הפוסלים באתרוג אות צ' וצ"א באתרוג שהיה בו כשיעור ונפחת משיעורו או שעתיד ליפחת בימי החג אי כשר לימים הראשונים ובישרי לב ד' מ"ח ע"ד אות י"א ושם ד' צ"ט ע"ב אות ח' ציין דוכתי טובא בענין זה ומכללם הרשב"א והרא"ש ותוספות הנ"ל ועוד ציין ש"ס נדרים ד' פ"ט ע"א דפליגי רי"ש ורע"ק אי בתר חלות הנדר אזלינן או בתר שעת אמירה (ואולי לזה נתכוון הפ"מ שהביא הד"מ הנ"ל) ולפי מאי דקי"ל התם כרע"ק דאזלינן בתר אמירת הנדר ש"מ דאזלי' בת"מ ועיין במה שנחלקו הפוס' בסי' ר"י באוכל פחות מכזית ששרה אותו במשקה ונתפח ויש בו כזית אם יברך ברכה אחרונה וציינתי דב"ק בקונטריס אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות ז ובמערכת חמץ ומצה סי' ה' אות מ"א ועיין בא"ח סוס"י פק"ח לענין היה אוכל סעודה ג' ויצא שבת אי אזלינן בתר התחלת הסעודה ועיין שואל ומשיב מהדורא ה' סי' ג"ן בלולב שאינו יבש כעת אבל סופו להתייבש בתוך החג אם כשר לצאת בו ועיין באה"ט אה"ע סי' ס"ב סק"ה לענין ברכת חתנים ופ"ת שם סקי"ב ועיין בשם יוסף פ"א מהל' חמץ דין ה' ד"ה וראיתי בהרא"ש ובשו"ת בית שלמה א"ח סי' ס"ז הראה כמה מקומות בש"ס ופוס' דאזלינן בתר מעיקרא ועמד ע"ד הנו"ב מה"ת יו"ד רס"י קמ"ב ועי"ש עוד ביו"ד סי' קע"ו בהגהה ועיין שו"ת השיב משה יו"ד סי' ל"ח ד' כ"א ע"ג ובשו"ת תורת חסד א"ח הנדפס חדש ממש בסי' כ"א אות ו' האריך בזה וגם בשו"ת מים חיים ראפופורט בחיו"ד סי' מ"ט וחדש שם דבאיסור כלאים לכ"ע לא אזלינן בתר מעיקרא ונקיט עיקר בעלמא דאזלינן בתר השתא עי"ש גם בצ"ץ החדש בחיו"ד סי' ט' אות ו' כ' בשם הא"ר סי' רט"ז דהמע"מ וט"ז ורי"ו ושה"ג וכנה"ג סברי כהרר"י וכתב הכנה"ג שכן עמא דבר והאריך קצת ליישב השגות המג"א על הרר"י אלא שבסוף הסי' כ' וכ"ז לפלפולא אבל למעשה מי יכריע בין הרר"י להרא"ש רק לצדד להקל וכו' עי"ש: שן אבלות יום ראשון אם הוא מדאורייתא הוא מחלוקת הראשונים כידוע וכ' הריב"ה בטור יו"ד סי' שצ"ח דהרמב"ן מסיק דאבלות יו"א כשהוא יום מיתה וקבורה הוא מדאו' וכדעת הגאונים ודעמייהו.

ובס' חיים ביד ד' קכ"ז אות ע"ג כתב מי ומי הסוברים דאו' ומנה את הרמב"ן מכללן ועיין בארעא דרבנן אות ל"ז. וכן הוא באמת בס' תה"א בדיני אבילות דמתחלה הביא ראיות חכמי הצרפתים שכ' להכריח דהוא מדרבנן באורך וכתב לדחות כל ראיותיהם ומסיק ע"כ השיגה דעתינו ליישב דברי הג' וללמד זכות עליהם ולמדנו דאבלות יו"א שהוא יום מו"ק דאו' וכ' אח"כ דה"ד בז' מתים אבל לא במתים שהוסיפו וכו' עיש"ב מד"ה והני

שבעה יומי דאבלות וכו' והלאה (ומדברי הרדב"ז בח"א סי' תקכ"א משמע קצת דיום קבורה לבד הוא מדאו' אך מאחר שמבואר בדברי הראשונים דבעי' יום מיתה וקבורה יש לומר דקבורה דנקט לאו דוקא) וזה פשוט בעיני ולא הוצרכתי לכותבו אלא לפי שראיתי להגאון מוהר"י ברלין נר"ו בפי' העמק שאלה ד' כ"ב ע"ב שכ' ואסביר עוד דהרמב"ן לטעמיה דנוטה דעתו דעיקר אבלות דרבנן אפי' דיום ראשון וכ' דסו' דמ"ק דקאמר ודחי עשה דיחיד ל"ד אלא עשה דדבריהם וכו' אבל הרי"ף והר"מ ס"ל דיו"א ודאי מדאו' וכו' עי"ש ובמח"ב חלק עלינו את השוין דודאי גם הרמב"ן ס"ל כהרי"ף והרמב"ם דיו"א הוא מדאו' כשהוא יום מיתה וקבורה.

ומ"ש על הסו' דמ"ק. הם דברי חכמי הצרפתים שהביא הרמב"ן שם כמבואר: והנה הרמב"ן שם כ' להכריח דמ"ש במ"ק אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד ל"ד עשה אלא מדבריהם ממ"ש בזבחים ד' ק' ע"אדלענין אנינות לא אתי עשה דושמחת בחגיך ודחי לאנינות דאמר אביי כשמת קודם חצות ולא איתחזי לפסח חייל עליה אנינות אלמא דקדים דחי ואילו הכא אמרינן אי אבלות דמעיקרא אתי עשה דרבים וכו' אלא ש"מ קולא היא בשל דבריהם לומר שלא העמידו דבריהם בעשה דיחיד במקום עשה דרבים ע"כ וכ' ע"ז בהעמ"ש שם דלק"מ דאנינות יש בו ל"ת וכו' עי"ש וכונתו דמשו"ה אינו נדחה משום דאין עשה דושמחת דוחה ע"י ול"ת דאנינות ולעד"ן דדעת הרמב"ן דכיון דבעלמא קי"ל דאין עשה דוחה עשה והכא אמרי' דעשה דושמחת דוחה ע' דאבלות (לשיטת הס"ו דמ"ש ודחי ע' הוא כפשטיה) ש"מ דאלים ודחי א"כ ה"ן לענין דחיית לאו ועשה שפיר מצי' למי' דלידחי.

אלא ש"מ קולא היא וכו' ואין לומר דאע"ג דדחי עשה מ"מ לאו ועשה חמיר טובא ולא דחי להו דהרי מדברי התוס' זבחים ל"ג ד"ה לענין מלקות מתבאר דכי הדדי נינהו עי"ש וראיתי בס' אברהם אזכור באות י"א שכ' בשם הרב משכיל לדוד בפר' שמיני ד"ה אל תפרעו דהרמב"ם ס"ל דאבלות יו"א מדאו' ורש"י ס"ל מדרבנן וחידוש הוא שלא זכר דברי מר אביו בס' חיים ביד הנ"ל כיעי"ש: וכ' עוד בהעמ"ש דקרוב לומר דעיקר אבלות יו"א שכ' הפוס' שהוא מה"ת אינו אלא במילי דצינעא ר"ל להצטער בלב ונכלל בזה אכ"י קדשים דמשמח הלב ות"ת וכיוצא אבל לנהוג אבלות ברבים לכ"ע אינו אלא מדרבנן ומשו"ה אינו נוהג בשבת וקרוב לזה כ' הרמב"ן שעיקר אבלות מה"ת אינו אלא בעידונין כגון רחיצה וכו' אבל מנעל וסנדל ועטיפה אינו אלא מדר' ע"כ ודברי הרמב"ן הביאם בישועות יעקב יו"ד בדיני אבלות בדברי נכד המחבר ד' ל"ג ע"ג וכ' שם בד"ה ובעוברי

דכל שספק תורה ודרבנן באים כאחד מחמרינן בשניהם ע"ד כ' הפוס' לענין ספק בבהמ"ז דמברך גם ברכה ד'.

ובזה מתיישב אצלי מ"ש בחיים ביד הנ"ל לענין מח' הפוס' אי אבלות נוהג בפורים דמסקנת האחרונים דאינו נוהג אלא אם הוא יו"א דלדעת כמה ראשוני' הוא מה"ת וכו' עי"ש ומסתמיות הדברים נראה דכשהוא יו"א נוהג כל דיני אבל כמעשהו בחול לאסור בנעילת הסנדל וכיוצא משום דיו"א הוא מה"ת והוא לכאורה הפך מ"ש הרמב"ן אך להנ"ל ניחא דכיון דלענין רחיצה וכיוצא צריכים להחמיר משום דהוא ס' תורה הן בנעי' הסנדל יש להחמיר בו אף שהוא מדר' (ובדברי הישועות יעקב רשמתי במערכת הסמ"ך אות ע"ט עי"ש): וכ' עוד בישועות יעקב שם דנ"ל דאיסור רחיצה וסיכה דאסור מה"ת כמ"ש הרמב"ן אלא כשמכוון לעידון ותענוג.

אבל אם אינו מכוין לזה רק לסיבה וכונה אחרת אינו אסור מה"ת עכ"פ וכעין יוה"כ דאינו אסור אלא רחיצה של תענוג וכו' ומיישב בזה מה שדוד מ"י רחץ וסך אחר שמת הילד ועי' ארעא דרבנן אות תצ"א דמדברי הרמב"ם פ"א נראה דעטיפת הראש ביום א' הוא מה"ת ומהירוש' נראה שהוא מדרבנן ולא זכר דברי הרמב"ן הנ"ל שכת' מפורש דעטיפה ונעילת סנדל הם מדרבנן: ודע דאיכא מקצת רבוותא דס"ל דאבלות כל ז' הוא מדאורייי' עיין בהרי"ף והרא"ש פ"ב דברכות סי' ט"ו.

ומ"ש הרא"ם בפ' ויצא בד"ה והם ז' ימי המשתה דלכ"ע הם מדרבנן כבר עמד ע"ד בלשון לימודים א"ח ד' ל"ו ע"ד. וכן הק' בבית אהרן ד' ל"ה ע"ד ע"ד היפ"מ.

וכ' שם בשם הרב שלחן גבוה דמקצת גאו' ומכללם רה"ג ס"ל דכל ז' הימים מה"ת וכ"כ בשה"ג בברכות שם בדעת דה"ג עי"ש: ואם לגבי נשים אמרי' בהו דאבלות יום א' מה"ת ראיתי בס' עמודי אור סי' ע"ו אות ו' שנסתפק בזה אי תלי אבלות בטומאה לקרובים וכיון דאין מצוות על הטומאה לקרוביהן אין להם אבלות ושקו"ט והביא דברי הרב החינוך פ' אמור דגם נשים בכלל והוק' לו דא"כ יהיה אבלות נוהג ברגל באשה למ"ד דנשים ליתנהו בשמחה והצ"ע עי"ש: ויום שמועה קרובה דהוי כיום קבורה אי אבלותו היא דאורייתא להפוס' דיום א' דאור' עי' בדגול מרבבה סי' שפ"ח דפשיט"ל דהוא מדרבנן שכן מבואר בדברי הרמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ב ה"ט ורדב"ז בח"א סי' תקכ"א כ' דיום שמועה קרובה הוא אבלות דאורי' ותמה עליו ידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בס' עמודי אש סי' י"ט אות י' עי"ש ומ"ש שם שכ"כ הט"ז בסי' קצ"ח סק"א הוא ט"ס וצ"ל סי' שצ"ח כיעי"ש ומכלם נעלם מ"ש הרא"ש בפ' ואלו מגלחין סוס"י נו"ן דיום שמועה קרובה הוא מדרבנן כדאיתא בפ' טבול יום ד' ק' ומשמע דהיש מקשים שהביא הרא"ש משמע להו דהוא

מדאו' ועי' בס' העמק שאלה בהשמטות ד' קי"א אות י"ז דנקיט כן דשמועה קרובה רק מדרבנן וכ"כ בשם שו"ת באר יצחק יו"ד סי' ל"ב עי"ש: בשן איש למעוטי קטן ראיתי בס' יקר הנד"מ מלבושי יום טוב לידידי אישי כ"ג הגאון מוהר"ר יו"ט הכהן יצ"ו בסי' ד' (בד"ה ע"כ נ"ל וכו') שכ' דכי היכי דממעטינן קטן מאיש הכי נמי ממעטינן מאיש חרש ושוטה כדמוכח בכמה מקומות גבי עונשין מאיש אשר יעשה מכל חטאת האדם ולענין שבועה על טענת קטן מדכתיב איש כי יתן ולענין שליחות מדכתיב ויקחו להם איש עיין רש"י גיטין כ"ג ד"ה דלאו והק' לו ממ"ש ביבמות ד' ק"ד דחרש פסול משום שנאמר ואמר ות"ל מהיכא דממעטי' קטן ונפ"מ לדעת הפוסקים דחרש חליצתו פסולה ואילו חליצת קטן אינה כלום.

ותי' דהכלל הוא דוקא כי ממעטי' קטן משום שאינו בן דעת הה"ן חרש. אבל לחליצה חרש וקטן בני דעה הן כמ"ש הראשונים ורק גזה"כ הוא.

וממ"ש הירוש' שהביא הרע"ב ריש תרומה דקטן ממעטי' מחד קרא וחו"ש מקרא אחרינא ל"ק אמאי לא ממעטי' כולהו מחד קרא דכבר כ' התוס' חולין ד' י"ב תוך ד"ה ותבעי דקראי הם אסמכתא בעלמא אלו תוד"ק ולכאורה יש להוכיח כן ממ"ש כפי' רגמ"ה על מס' ערכין בפי' מתני' דריש ערכין חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת דילפינן כן מדכתיב איש כי יפליא דבעי' איש שיודע להפלות לשם מי מערי' או נודר ע"כ מוכח דחש"ו כולהו ילפינן מתיבת איש וכדברי הגאון מליו"ט נר"ו אך י"ל דלאו מתיבת איש ילפינן חרש דאפשר דגם חרש מיקרי איש אלא מדכתיב איש כי יפליא דהיינו שיודע להפלות הוא דממעטי' דחרש איש הוא אבל אינו יודע להפלות ואמרינן בירושלמי פ"א דמס' קידושין ה"ג ר"י בעי קומי ר"ז הילך כסף שתצא שדך לחרות וכו' הגע עצמך שהוא חרש.

א"ל איש.

וכתב הרב פ"מ איש כתיב בזכיה ואפילו חרש. הרי דחרש בכלל איש.

אלא דהרב קרבן העדה כתב וז"ל א"ל איש כלומר הואיל ומינו בני דעה נינהו אמרינן לא פלוג. מובן דלאו מתיבת איש הוא דמרבינן חרש אלא משום ל"פ.

ומשמע דאי לאו משום ל"פ לא מרבינן חרש משום דחרש אינו בכלל איש. וצריך להבין מ"ש דבשאר דוכתי לא אזלינן בתר מינו אלא בתר דידיה וחשבינן ליה שאינו בן דעת והכא אזלינן בתר מינו.

יל"ד לפי פירושי מאי בעי בתר הכי הגע עצמך קטן ונהי דעל מה שהשיבו קטן דרכו ליגדל אין לתמוה אמאי לא אמר משום ל"פ וכדאמר ליה גבי חרש די"ל דעדיפא מינה

קאמר אך על השואל ודאי י"ל דמאי בעי בקטן מי שייך ל"פ. ואולי י"ל בדוחק דהכי בעי מי נימא דנצטרך לומר בקטן נמי ל"פ או איכא טעמא רויחא.
וא"ל דאיכא טעמא רויחא: והנה מ"ש הגאון מלבושי יו"ט נר"ו דלענין שבועה ממעטי' מאיש חש"ו עי' בשבועות ד' מ"ב ע"א. דאתמר בש"ס הכי.
אך מ"ש דה"ן ממעטינן לעונשין כעת לא ידעתי מקומו בש"ס. וע' להרע"ב סופ"ה דמס' אבות גבי בן י"ג למצות.
ובדברי הרבנים שרשמתי לעיל אות קט"ן דהרא"ש ומוהרי"ל וכו' כתבו דבן י"ג למצות הוא הלל"מ עי' בגוף דב"ק ועיין רש"י כתובות ד' ע"ג ע"ב ד"ה קטן אין קידושיו כלום וכו' כי יקח איש (וי"ל בנחל יצחק ח"ב הנד"מ למר קשישא הגאון המפורסם מוהר"י אלחנן נ"י בד' קכ"ו ע"ב עי"ש ודו"ק ומה שכתב לענין שליחות מדברי רש"י גטין וכו' הנה מצאתי בירושל' פ"ב ה"א קרוב לסופו (דף כ"ב ע"ב דפוס זיטאמר) מה נפיק מביניהון היה החנוני חרש על דעתיה דר"ז לא חשש שאין שליחות לחרש וכתב הרב קרבן העדה דמדכתיב איש ממעטי' חרש ועיין בדברי רמב"ם פ"ב מהל' שלוחין הל' ב' ולהרב לח"מ פ"ט מהל' עדות הי"א דכיון דמיעטה תורה קטנים דלאו בני דעה הה"ד חרש ושוטה וכו' ומדקדוק לשונו נראה כמ"ש הרב מיו"ט נר"ו דדוקא בדבר שהוא משום דלאו בני דעה: ואי ממלת איש ממעטי' בהמה ורוח שקו"ט בזה הגאון מוהר"ם לובלין בתשו' סי' קט"ז לענין אשת איש שנבעלה לרוח אי נאסר על בעלה משום דכתיב ושכב איש וגו' עי"ש ולמרן חיד"א בס' ברכ"י אה"ע סי' ו' וביעיר אזן אות ק"ט כתב שדברי ס' חקי דרך באה"עסי' ו' שלא בדקדוק הם כונתו ששם הביא דינו של הרב מוהרמם"ל וכתב בהגה דנ"ל שזהו פירש"י בפ' נשא ושכב איש אותה איש פרט לקטן ושאינו איש דשאינו איש היינו למעט רוח ושד ועין רואה שמוהרמ"ל עצמו כ' כן במה ששנינו ע"י כל העריות מקנין חוץ מע"י קטן וממי שאינו איש עי"ש:
ודע דכי היכי דמאיש ממעטינן קטן הכי נמי מאשה ממעטינן קטנה ביבמות פרק הבא ע"י ד' ס"א ע"ב בתולה יכול קטנה ת"ל אשה אי אשה יכול בוגרת ת"ל בתולה הא כיצד יצאתה מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באתה וכך הם דברי הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פרק י"ז הלכה י"ג אשה ולא קטנה וראיתי להרב חקרי לב בקו"א שבסו"ס ישרי לב ד' צ"ז אות קמ"ח שהביא סוגיא הנ"ל וכתב וז"ל אך קשה ממ"ש בפרק מצות חליצה ד' ק"ה ע"ב גבי קטנה שחלצה דפסולה אמרו בש"ס זו דברי ר"מ דמקיש אשה לאיש אבל חכ"א איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה וצריך תלמוד ומר בריה ר' אליעזר הגדול סיים ע"ז וז"ל היה יכול להקשות מפ' הע"י עצמו דלמה לי היקשא עכ"ל

והנה מ"ש מר בריה דהיה יכול להקשות מפ' הבע"י לפי הנראה הוא ט"ס וצ"ל דהיה יכול להקשות מדר"מ גופיה בפ' מצות חליצה והיינו דשם מקמי הכי אמרינן דטעמא דר"מ דפוסל בקטנה הוא משום דמקיש אשה לאיש וכו' ואהא קשה למה לי היקשא הלא מאשה ממעטינן קטנה כמ"ש בד' ס"א הנ"ל אמנם גוף דבריהם תמוהים מאד בעיני דמי כתיב אשה בעניינא דחליצה כלל הרי יבמתו הוא דכתיב ולא אשה ופשוט דמ"ש בש"ס אבל אשה בין גדולה בין קטנה הוא לשון מושאל והרצון בזה דלגבי דידה כיון דלא כתיב בהדיא אשה כדכתיב גבי חולץ איש משמע בין גדולה בין קטנה וכ"כ רש"י והרב הנמק"י שם (במ"ש בש"ס ומקשינן אשה לאיש) ואשה נמי אע"ג דלא כתיב מיעוטא (כלומר דלא כתיב אשה בהאי ענייינא) בעינן גדולה כאיש דאתקש לה דכתיב בההוא קרא ועלתה יבמתו השערה עכ"ל ואין הכי נמי דאי הוה כתיב אשה הוה ממעטינן קטנה לכ"ע ואף בלא היקשא כנלע"ד וכן שנינו בספרא בפרשת מצורע וויקרא ס"ו י"ט) ואשה כי תהיה זבה אין לי אלא אשה גמורה בת יום אחד מנין ת"ל ואשה מכאן אמרו וכו' ופירש הרב קרבן אהרן ה"ד מרן חיד"א בס' ברכ"י סי' תנ"ז אות ח' (בד"ה ונראה דלק"מ) וז"ל אין לי אלא אשה גמורה גדולה דכך משמע ואשה ת"ל אשה בוי"ו לרבות אפי' קטנה בת יום אחד עכ"ל וגם מרן חיד"א שם מסכים לזה דמשמעות אשה היינו גדולה זולת כי כתיב וי"ו ריבויא והוא ברור ונפלאת היא בעיני ששני גדולי הדור שגו ברואה במחכ"ת וצ"ע: ואיש כי כתיב בקרא ממעטינן אשה אי ליכא ריבויא ואף בל"ת דקי"ל השוה הכתוב אשה לאיש היינו דוקא כי כתיב לשון זכר אבל כי כתב איש וליכא ריבויא ממעט אשה כ"כ מרן חיד"א ביעיר אזן אות ק"ז עפ"י סוגיאות הש"ס ודברי התוס' בסנהדרין ד' ס"ו ופ"ד עי"ש וע"ע בתוס' סוכה ד' כ"ח ד"ה השוה הכתוב ובב"ק ד' ט"ו ולאו דוקא כי כתיב בתורה אלא גם בנביאים וכתובים הדין כן עיין להרב פר"ח סוס"י תרצ"ה ס"ד שדחה מ"ש הרמ"א דאשה חייבת במשלוח מנות דהא איש כתיב בכתוב ולא אשה והרב שבות יעקב בח"א סי' מ"א קיים פסק הרמ"א משום שאף הן היו באותו הנס ואיש דכתיב בקרא הוא לפי שאיש סיפק בידו לעשות כדאמרינן גבי תיראו ומרן חיד"א בברכ"י שם אות ח' האריך לפקפק ע"ד הרב שבות יעקב חידוש הוא שהרב שערי תשובה לא הזכיר דברי הברכ"י שהשיג על השבו"י בענין זה) והרב ערך השלחן השיב ע"ד הרב פר"ח דדוקא כי כתיב איש ברישא דעניינא ממעטינן אשה אבל הכא דלא כתיב ואיש לרעהו משלוח מנות אלא ומשלוח מנות איש י"ל ומשלוח מנות מ"מ דומייא למ"ש בספרי והביאו רש"י סו"ף עקב לא יתיצב איש אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל לא יתיצב מ"מ וכ' די"ל עי"ש וכיוצא לזה כ' הרב קרבן חגיגה דלא ממעטינן קטן מאיש אלא כי כתיב איש ברישא

דקרא כמו ואיש כי יקלל ואיש כי ינאף ואיש כי יכה אבל כי כתיב איש בתר רישא דעניינא אורחיה דקרא הוא ולא ממעט אשה עי"ש אמנם הרב מקנה אברהם במ"ב אות ל"ז הקיפו בהלכות מרובות דאין לחלק בזה עי"ש ועיין במה שהאריך הרב חת"ס בסי' קצ"ו ע"ד הרב פר"ח הנ"ל הצד השוה שבהם כי היכי דמאיש דכתיב באורייתא דמשה ממעטינן אשה זולת כי איכא ריבויא (או איזה כללים שנאמרו בזה כמו שרמז ביעיר אזן הנ"ל) הכי נמי מקרא דנביאי וכתובי ממעטינן מאיש אשה דאף דכתבו התוס' בקידושין ד' ל"ז ד"ה ממחרת דכשם שאמרו לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד הכי נמי לשון נביאים לחוד מ"מ מסתמא לית לן למימר הכי אלא לישנא דנביאים וכתובים נמי כלישנא דאורייתא אמנם בלשונות הפוסקים מספקא לי אי אמרינן דאיש ממעט אשה ואיה"ש יתבאר בקונטריס כללי הפוסקי' סי' ט"ז: גשן איש נראה להדיא מש"ס בזבחים ד' ק"ג ע"א דמתיבת איש לא ממעטינן גר דאמרינן אטו גר לאו איש הוא ובילקוט רשת נשא רמז תשו' דבר אל בני ישראל ע"י ישראל מקנין וכו' או בנ"י פרט לגרים אמרת איש לרבות הגרים עי"ש בשם ס"ז.

ושם רמז תש"י ד"ה דבר אל בנ"י וכו' או בנ"י פרט לגרים אמרת איש לרבות הגרים וראיתי בשו"ת זכרון צבי מנחם בדף ע"א ע"ג עמ"ש הת"כ ריש ויקרא אדם (כי יקריב מכם) לרבות הגרים שהק' בשם הרב הקב"א ל"ל קרא לגרים ת"ל דאפי' עכו"ם מרבינן ליה מקרא דאיש איש וכו' ותירץ הרב צ"מ דאי לאו אדם הוה מוקמינן ריבויא דאיש איש לגרים ולא הוה ידעינן עכו"ם כלל והשתא דכתיב אדם לרבות גרים פש לן איש איש לרבות גרים וכ"כ בס' אור החיים ע"כ ולפי האמור יש לפקפק דלרבות גרים לא הוה צריך איש איש דמחד איש מרבינן גרים כאמור.

ומיתורא דאיש איש נרבי עכו"ם ול"ל אדם. ועיין תוס' ב"ק ד' פ"ח ד"ה יהא עבד דמה"ד כשר לעדות דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא ועכו"ם אע"ג דאיש הוא מ"מ אין אחיו אבל עבד איש ואחיו הוא ע"כ הרי דמשמעות איש כולל עבד ועכו"ם וכ"ש גר.

והגרל"מ בס' התורה והמצות בפרשת ויקרא סי' קצ"א עמ"ש בספרא אין לי אלא בנ"י מנין לרבות גרים ועבדים ת"ל נפש. כתב וז"ל ר"ל שלא אמר איש רק נפש שכולל כל הנפשות ע"כ נראה דר"ל דאי הוה כתיב איש הוה אמינא דאין גרים ועבדים בכלל אהכי כתב נפש לרבויינהו ואינו כן כאמור והנה בתשו' אחת ששלח לי ידידי הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו ראיתי שכתב בתו"ד דמוכח מדברי המד"ר בויקרא פ"ב דאיש ממעט גר דאמרו שם דלכך נאמר אדם כי יקריב ולא אמר איש לרבות הגרים.

אולם בזבחים ק"ג ע"א אמרינן אטו גר לאו איש הוא דאיש כולל גרים עכ"ד נר"ו. ולפי הנראה התוה"מ נמשך אחר משמעות דברי המדרש ולא זכר את הרשום למעלה ועיין ערכין ד' ה' ע"ב דאיש מרבה עכו"ם ופי' רש"י דאיש משמע כל דהו וא"כ כל שכן דאיש מרבה עבד וגר ומה שהק' ע"ז דבכמה דוכתי משמע דאי לאו דכתיב כפל איש לא מרבינן עכו"ם מחד איש עיין בס' שו"ת רמ"ץ או"ח סי' י"ד אות יו"ד ושם שקו"ט באיש דכתיב גבי לא תלין נבלתו וכו' אם הוא גם עכו"ם עיי"ש.

ולעיקר החקיר' אמאי אצטריך אדם לרבות גרים הנה אין בידי ס' קרבן אהרן לעיין בדב"ק אמנם אעתיק לפני הקורא מ"ש בזה רבינו ישעיה הובא בס' הא"ז הגדול בח"א סי' תשד"ן קרוב לסופו ומאי דכתב מר דבת"כ אדם לרבות גרים ובעולה קיימי ולא יהא אלא עכו"ם ומאיש איש נפקא ותו כיון שנתגייר כקטן ישראל שנולד דמי מאי דמרבי גרים מאדם לאו לקבולי קרבן מנייהו דאפילו מעכו"ם מקבלין אלא שיהא דינם כישראל כי קרבן עכו"ם אינו טעון סמיכה ומאדם ריבה שקרבן גרים טעון סמיכה כקרבן ישראל עכ"ל צא ולמד דשאלת הראשונים היא והישוב נכון ראוים הדברים למי שאמרם.

דשן אין אדם מע"ר לאו דוקא כשלא נודע משום דבר רק מפי עצמו אלא אף אם גוף הדבר ידוע בלעדו והיה יכול להתנצל שלא עשה באופן שהוא רשעות. והודה שעשה מעשה רשע אמרינן אאמע"ר כמתבאר משו"ת מ"ב סי' נ"א ומוהר"ם לובלין סי' פ"א ואף דבמל"מ פ"ד מהלכות מלוה ה"נ (ד"ה וכתב בעל כ"ה) מסופק באם היה אפשר להתנצל שהיה שוגג והודה שעשה במזיד אי אמרינן בזה אין נפסל עפ"י עצמו והיכא שיש אומדנא שעשה במזיד וכן הודה נפסל עפ"ע עי"ש שהוכיח כן מהנמק"י היינו כשכל המעשה ידוע עפ"י עדים שעבר עבירה אלא שהיה יכול להתנצל שעשה שוגג בזה נאמן לומר מזיד אבל כשבלעדו אין ידוע אם עשה מעשה רשע אף להמל"מ לא אזלינן בתר הודאתו לפוסלו.

ואף בדינו של המל"מ צ"ע כי במוהרי"ט ח"ב אה"ע סי' מ"ג סוד"ה ועל מה שבא וכו' מבואר להיפך כ"כ הרב בית שלמה בחיו"ד סי' ב' ד' ד' ע"ג ועיין רואה דמ"ש בשם מרן המל"מ דע"יאומדנא והודאה נפסל עפ"ע הנה המל"מ לא מיירי בהודה רק באומדנא לבד וההיא דהנמק"י בהכי מיירי כיעי"ש וכן ההיא דמוהרי"ט אומדנא לבד היא ובעיקר סברת המל"מ כשהאיסור ברור והיה מקום להתנצל וכו' ראיתי להרב ישרי לב שכתב בד' מ"ז אות ל"ח דבילקוטי ס' הגיד מרדכי ד' ג' תמה עליו מדברי התוס' סוף כריתות וב"מ ד' ג' ולפי הנר' הוא ט"ס וצ"ל תוס' כריתות ד' י"ג וכונתו הוא ממ"ש שם ובב"מ ד' ג' ד"ה מה דבעדים אומרים לא אכלת חלב ואומר שאכל במזיד אינו נפסל משום דאאמע"ר ורק

שלא להביא חוב"ע מהימנינן ליה דש"מ דגם כשהאיסור מבורר בלא הודאתו אין לפוסלו על מה שאומר שהיה מזיד ובאמת נראה שהיה הוכחה נכונה ועיין בארעא דרבנן סוף אות י"ז וברכ"י ח"מ סי' ל"ד אות ל"ב וחינא וחסדא ח"ב ד' כ"ח ע"ב שעמדו בזה.

ומ"ש בישרי לב שם לדחות דהעדאת עדים לא מיקרי איסור ברור דשמא שקר ענו בו או נדמה להם. ולא דמי לנדון המל"מ ע"כ אין דבריו נראים כלל דאין לנו להסתפק בהעדאת עדים כלל דא"כ לא שבקת חיי והתורה האמינם והרי הוא כאילו ראינו בעינינו וא"כ שפיר מוכח מדברי התוס' דגם כשרק מעשה הרשע ידענו מפיו אמרי' אאמע"ר.

ועיין שאג"א סי' ע"ח שכ' להכריח דאזהרת ל"ת על חמץ ד"ז הוא אף בחמץ שאין עובר עליו דאל"כ למ"ש התוס' בשם ר"י דמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר היכי משכחת מלקות על שחי' פסח ע"ח הא יכול לומר שדעתו היה לבערו וא"א להכחישו דהוי דברים שבלב וכו' מוכח דס"ל דגם כשהמעשה ברור לנו ורק שאין אנו יודעים אם עשה מעשה רשע אין סומכין על הודאתו דגם זה בכלל אאמע"ר דאל"כ הא משכחת לה כשהודה שלא הי' דעתו לבערו: וכן מוכח ממ"ש בשו"ת שו"מ ח"ב סי' מ' ד"ה ודרך אגב שהקשה למ"ד בפסחים דף ס"ג דשוחט פסח ע"ח שלא לשמו פטור איך חייב בלשמו הא יכול לומר שלא לשמו שחטתי והיינו משום דלא מהני מה שיודה ששחט לשמו.

ובשו"ת נו"ב מ"ת א"ח סי' ס"א ד"ה ומה וכו' וז"ל ואני תמה ע"ד השואל (שר"ל דמחמץ בע"פ אחר זמן איסורו הוי הת"ס דשמא בכלו קודם) א"כ איך ילקה אפי' בתוך הפסח וכו' דזה לא יתברר לעולם דמי יודע דברים שבלב ואם הוא יודה אח"כ שלא בטלו וכי על דבורו ילקה ע"כ וכונתו דלא ילקה על דבורו דאאמע"ר ואע"ג דהחמיץ בפני עדים כל שאין ידוע שכונתו לאיסור אלא מפיו אנו חיין הדרי' לכללין דאאמע"ר.

וכ"כ ברוב דגן בחי' על א"ח סי' שי"ז בשם החק"ל ד' ק"ו שחקר לדעת הסוברים דקושר קשר ש"ק דחייב תלוי בדעת הקושר אם דעתו להניח הקשר לעולם חייב ואם דעתו להתירו פטור א"כ איך יתחייב סקילה ואיך יתרו בו כיון שתלוי בדעתו ואף אם אומר שדעתו לעולם איך יתחייב על דבורו דילמא משקר ואינו נאמן דאאמע"ר ע"כ.

וכן חקר בפתח הדביר ח"ג סי' שי"ט אות ז גבי בורר דקי"ל דאינו חייב אלא בבורר להניח ולא בבורר לאכול דאיך חייב וכו' עי"ש וכן הק' בקו"א שבישרי לב ד' צ"ח אות קפ"ב ע"ד הרא"ש בנדרים ד' כ"ד בשם הירו' דבמעמיד דבריו בשבועת הבאי לקי דאיך לוקה עפ"י שנעשה רשע ואאמע"ר עי"ש: ובדברי אמת קונט' ה' סוד"ה וכבר ראיתי וכו' (ד' ס"ג ע"ב מדפוס חדש) כ' דממה שהק' הרשב"א ה"ד הר"ן בפ' כל הנשבעין אמתני' דשכנגדו חשוד עה"ש כיצד אחד שבועת העדות וכו' מאן מוכח דבמזיד עבר אי במודה אאמע"ר

וכו' ונטפלו ליישב מוכח דאף כשאין מהווה האיסור אמרי' אאמע"ר דאל"כ מה כל החרדה הא משכחת לה שפיר שיש עדים שהתרו בו והוא מודה דבמזיד עבר וסיים וכ"כ מ"ב סי' כ"ח (צ"ל סי' נ"א והיא התשו' שציין במל"מ ועיין בברכ"י סו' ל"ד אות ל"ב שכ' שאין הכרח משו"ת מ"ב הנ"ל) אך לא הזכיר ראיה זו עכ"ל הדב"א.

ולפי הנר' כן יש ללמוד ממ"ש שם בד"ה איברא שהרי"ף וכו' בשם ראב"ן דבפלוני רבעני הטעם דלדידיה לא מהימן הוא משום דאף דהוא אומר שהיה לרצונו הרי אין העד יודע מזה וכו' עי"ש ועיין חשק שלמה סי' ל"ד סוף אות מ"א ובס' אחי וראש ד' צ"ח ע"ג שקו"ט ע"ד הרבנים הנ"ל ושרשי הים ד' קמ"ד (אחר זמ"ר ראיתי מ"ש בשו"מ מהדורא ג' ח"א סי' ער"ב דל"ש אאמע"ר רק היכא דהוא מהוה האיסור אבל כל שראינו בעינינו רק שלא נדע אם עשה בכונה אז נאמן לומר מזיד הייתי וכמ"ש המל"מ וכו' עי"ש הרי גילה דעתו דבכה"ג אמרינן דמע"ר והוא היפך דברי הרבנים הנ"ל ודלא כמו שייחסתי אליו בתשובתו שבמ"ק ח"ב הנ"ל ולפי זה לא אדע מאי ק"ל בההיא דשוחט פסח שלא לשמו הא משכחת לה בשהודה ששחט שלא לשמו וי"ל וק"ל) וראיתי בשו"ת הרב רמ"ץ חיו"ד סי' א' אות יו"ד.

שהאריך בענין זה ולא יכולתי כעת לעיין בדב"ק פוק חזי. ומ"ש המל"מ דכשיש אומדנא שעשה מעשה רשע משים ע"ר נר' שכן דעת נו"ב הנ"ל שתי' לקו' ממחמץ הנ"ל דכיון שמתרים בו וקבל התראה ולא השיב שבטלו אין זה ספק עי"ש הרי דסמכינן על ההתראה ולא אמרי' בזה אאמע"ר.

גם בפתח הדביר שם הביא בשם הפר"מ בפתיחה שהק' במחמץ בפסח אמאי לוקה דילמא בטלו וכן בשוחט פסח ע"ח וכו' ותי' שכיון שקבל התראה וכו' עי"ש שכ' כן בשמו בפתי' הכוללת ובפתי' להל' פסח. וכ"כ בפה"ד סי' שי"ז אות א'.

ובשו"ת תפארת יוסף א"ח סי' ב': שנה אין אדם משים עצמו רשע בפ"ת ח"מ סי' ל"ד סק"מ כ' בשם שו"ת שמ"ר ח"א סי' ס"א דהמרדכי בפ' חזקת סי' תקכ"ח גבי נסכא דר' אבא כ' בשם ראב"ן דאי איכא חד סהדא והוא מודה לדברי העד נעשה רשע עפ"ע והעד. וכ"כ הכנה"ג שם אות ז"ן שכ"ד הרשב"א ומוהריק"ו ומוהרשד"ם ומ"ץ ע"כ ובחשק שלמה שם אות מ"א כ' דבב"ד א"ח סי' כ"ט חולק ע"ז וס"ל דאינו נפסל אלא עפ"י ב' עדים דהודאתו לדברי העד אינו מועיל כיון שאדם קרוב א"ע הו"ל כשני עדים אחד כשר וא' קרוב דאינו מועיל וממוהריק"ו אין ראיה דהוא מיירי לענין הודאת ממון.

להיות חייב וכו'. ותמה ע"ד דהרי במוהריק"ו מבואר דלא מיירי בהודאת ממון.

ומה שמדמה לב' עדים קרוב וכשר ל"ד כלל דהכא ע"א נאמן אם אינו מכחישו ואין זה נפסל עפ"י עצמו אלא עפ"י העד שאינו מכחישו וכו' ושוב הוק' לו דהיכי נימא דמהני הא אמר רבא בפלוני רבעו לרצונו דפלגינן דיבוריה ולא מהימן לגבי דידיה ליפסל כמ"ש רש"י וקי"ל כרבא הרי דאף דיש ע"א שרבעו לרצונו ומודה לדברי העד אמרי' אאמע"ר ומוהריק"ו ומוהרשד"ם לא מיירו לפסלו לעדות כי אם לשחיטה וכיוצא כיון שאין מכחישו.

ואין לומר דמיירי דהעד אינו מעיד אלא שרבעו אבל אינו מעיד שהיה לרצונו ורק הוא האומר שהיה לרצונו ואאמע"ר דמדברי תוס' מכות ד' ו' ד"ה נרבע יציל משמע דגם העד הב' העיד שרבעו לרצונו ועיין פ"מ ח"א סי' פ"ט דאף דאיכא ע"א והודה לו אמרי' אאמע"ר ופלגינן דבוריה ע"כ הנך רואה דמאי דפשיט"ל להשמן רוקח דשפיר עבדו הב"ד שפסלו את הנידון לעדות עפ"י סברת ראב"ן.

אינו פשוט לומר כן ואם היה רואה דברי הח"ש הנ"ל לא היה מתפייס בזה כיון שהוא מחלוקת (כשם שלא נתפייס במה שרצה לקיים פסק הב"ד עפ"י ס' הג' מקראקא שבשו"ת מוהר"ם מלובלין לפי שיש חולקים וכו' כיעי"ש) ולפי הנר' לא ראה ג"כ מ"ש בכנה"ג סי' פ"ז הגה ט"ו אות ס"ו שכ' לדעת הרי"ף ושהביא הטור שם סמ"ג) דאף דאאמע"ר עפ"י עצמו ולא עפ"י ע"א מ"מ בהצטרפות שניהם נעשה חשוד עי"ש.

וזה כס' ראב"ן הנ"ל. וכיון שכ' רבינו הטור דרבים תמהו עליו איך נעשה חשוד עפ"י עצמו ש"מ דרבים ס"ל דגם בכה"ג חשיב מע"ר והדרינן לכללין אאמע"ר וצ"ע ובדברי אמת קונטריס ה' בד"ה איברא שהרי"ף וכו' אף הוא ייחס ס' ראב"ן להרי"ף ופי' כונת ראב"ן דמדקדק ממ"ש רבעני ולא אמר רבעתי וכו' ועיין בשו"ת תפארת יוסף א"ח סי' ב': גם ראיתי בקונ' דבר אליהו שבסו"ס משנת ר' אליעזר ח"ב ד' א' אות א' דאחר שהביא ס' ראב"ן ומ"ש הדב"א הנ"ל ודחה דקדוקו דכיון דרבא מיירי עמ"ש רב יוסף פ' רבעני לאונסי וכו' ובלאונסי אין שייך רבעתי דאין קישוי אלא מדעת משו"ה אמר רבא נמי פ' רבעני וכו' סיים וז"ל אבל מדברי הריב"ש סי' רפ"א מוכח דס"ל דאף דע"א מסייעו אמרי' אאמע"ר ע"כ.

ושם רמז למ"ש השביתת יו"ט ד' ק"ל ע"ג ועיינתי שם והרבה להשיב עמ"ש כנה"ג באות ז"ן (שהביא השמן רוקח הנ"ל) דאם ע"א מעיד שגנב והוא מודה לו נפסל לדעת הרשב"א ומוהריק"ו ונימוקי הרמ"ה וכו' דזה לא יתכן כלל. והם לא אמרו אלא לעניין נאמנות לגבי איסורין אבל לא לענין להיות נפסל עפ"י הע"א והודאתו דכל דליכא ב' עדים אמרי' אאמע"ר.

וע"ע במשנת ר"א הנ"ל בזכרונותיו ד' ט' אות ל' שהביא מח' הרב"ד ס"ל דאינו נפסל והרדב"מ ס"ל דנפסל וכ' דנר' דזהו מח' הריף וכו' הנז"ל ושקו"ט ע"ש. באופן דנר' דאינו פשוט לומר כס' ראב"ן הנ"ל ואין הכרח שכן דעת הרשב"א ומוהריק"ו וכו' ומדברי הרמב"ם שבפ"ב מהל' טוען ומדברי הריב"שהנ"ל מוכח בהיפך.

ומ"ש בכנה"ג אות ז"ן הנ"ל מהמ"ץ ח"ב סי' מ"ט ד' קמ"ו עיינתי שם בקשתיהו ולא מצאתיהו. ועיין ימי שלמה בד' ק"ס ובשו"ת אחי וראש סי' ט"ז האריך בזה בד' צ"ט ע"ב והלאה ומסיק בד' ק' ע"א ד"ה אלא וכו' וז"ל האמנם כבר כתבנו דהתוס' במכות חולקים ע"ז וגם עיקר ראיית הכנה"ג מהרשב"א ומהריק"ו ל"מ וכמ"ש הרב"ד ומדברי הרמ"מ אדרבה מינה תברא וכמ"ש בשרשי הים ד' קס"ז ע"ד והכריח כן מדברי הריב"ש שהביא מרן בב"י יו"ד סי' רכ"ח ובודאי דהכי נקיטינן כהסכמת הרב"ד ע"כ וע' מקנה אברהם אות ל"ז ולא זכר סברת הרדב"מ וח"ש הנ"ל.

ועיין חינא וחסדא ח"ב ד' כ"ח ע"ד ובד' כ"ט רצה לחלק בין כשהעד העיד תחילה והודה לדבריו בזה נפסל ע"י הודאתו. ובין כשבתחילה הודה הוא ואח"כ בא העד דבזה לא נפסל וחזר בו דמדברי הר"ן בפ' כל הנשבעים בשם הרשב"א נר' דלא ס"ל חילוק זה.

ובספר נחלת יעקב להג' חו"ד בתשו' שבסוה"ס בתשו' הג' מוהר"א תאומים סי' ג' ד' מ"ה ע"א ד"ה ועוד וכו' עפי"ד המרדכי בפרק חזקת דאף דאין אמע"ר מ"מ כי איכא חד דמסייע ליה מע"ר והארכנו במ"א להביא ראיות לס' זו והעליתי כן בכונת דברי ראב"ן שכ' דההיא דפ' רבעני לרצוני מיירי שאחר אינו מעיד שנרבע לרצונו רק שמעיד שנרבע כונתו דאי גם האחר מעיד עליו שנרבע לרצונו הרי איכא חד דמסייע ליה ומע"ר ואף כי יש לדון כונה אחרת בדבריו עיין ב"ש וחמ"ח סי' קט"ו לענד"ן כמ"ש וכס' המרדכי מצינו להרשב"א בחי' לב"ק מ"א לענין מודה בקנס ע"כ ועיין בבית שלמה בחיו"ד סי' ל"ב שהאריך בענין זה: שנו אין אדמע"ר הג' מוהר"פ מקראקא הו"ד בשו"ת מוהר"ם מלובלין סי' פ"א כ' דדוקא אם יודע שהוא עושה ע"ד בזה.

אבל אי חזינן דעתו שאינו רשע בזה (כנון שאומר שגזל מאביו ואומר וכי אין לי רשות ליקח משל אבי כלום) אלא דלדידן נעשה בזה רשע אינו בגדר אאמע"ר והג' המחבר השיג עליו בזה ויפה כיון דהא מאי דאמרי' אאמע"ר הוא משום דאדם קרוב א"ע וא"כ אין עדים בדבר כ"מ כתוב בפנקסי בשם שו"ת מוהר"ם מרוטונבורג האחרונים בא"ח סוס"י ג' ועתה אינו מצוי אצלי ועיין בפ"ת ח"מ סי' ל"ד סק"מ שכ' דבכנה"ג הגה ט"ו אות ס"ב בשם שו"ת הרמ"א שכ' בשם המרדכי בפ' החולץ דאם בא להעיד לטובתו ועי"ז מע"ר נאמן (ודברי המרדכי הם בסו"פ החולץ גבי מ"ש בש"ס ד' מ"ז ע"א נאמן אתה

לפסול עצמך וכו' כמ"ש חינא וחסדא ח"ב דף ז"ך ע"ג ותמה על הכנה"ג שבדק ולא מצא עי"ש) נר' דקאי בס' הג' מקראקא הנ"ל ובשם שו"ת שמ"ר כ' דרבים חולקים על ס' זו.
ובחשק שלמה שם אות מ"ח כ' בדבר דלא משמע לי' דעביד איסור אינו מע"ר בכך אע"ג דעל האמת פסול מדרבנן כ"כ הפ"מ ח"ב סי' ק"ה ונר' דלא כ' דמהימן לא לענין הטענה אבל לא מהימן לפסול עצמו לעדות אע"ג דלא משמע זה דעביד איסורא כיון דמ"מ מיפסיל מדרבנן דאלת"ה קשה עליו מההיא דבר בניתוס שהק' הרב ז"ל לחילוק מוהרא"ש עכ"ל.
ומ"ש הכנה"ג באות ס"ב הנ"ל דאם בא להעיד לטובתו ועי"ז מע"ר דנאמן בח"ש שם אות נו"ן ציין דב"מ או"ח סי' ה' ובחינא וחסדא ח"ב ד' כ"ח ע"ג כ' דמדברי הנמק"י והרא"ש והריטב"א בהחולץ ד' מ"ז ע"א אההיא דנאמן אתה לפסול עצמך וכו' דהוקשה להם כקו' המרדכי שם ולא פי' כמ"ש המרדכי דמשום דבא להעיד על טובתו מוכח דלא ס"ל כהמרדכי ושכ"ן מתשו' מוהרימ"ט אה"ע סס"י מ"ג ד"ה ועל מה שבא ותשו' הרשב"ש רס"י תקל"ה וסיים דדבר זה במחלוקת הוא שנוי ובשו"ת שו"מ ח"ג סוס"י ס"ב כ' וז"ל והעיקר נ"ל דהסופר ע"ה היה ולא נודע שבזה נעש"ר ושוגג היה בדין זה ובכה"ג ל"ש אאמע"ר וכו' אם כונתו לחלק כחילוק הג' מקראקא (כמו שמראין הדברים) כבר נתבאר כי כרבים היו החולקים בזה ועיין בהג"א ע"ד הרא"ש בפ' הגוזל עצים סי' ח"י ואבי מורי אומר דאאמע"ר כלל.
והכא משו"ה נאמן שלפי דעתו שרוצה לשלם לראובן מעותיו היתר עבד ע"כ משמע כס' הג' מקראקא הנ"ל ובמקנה אברהם אות ל"ז כ' בשם שו"ת מ"ץ ח"ג סי' ח' דל"א אאמע"ר בהיותו סבור שהוא מות' ע"כ נר' דקאי בשי' הג' מקראקא ואין ס' מ"ץ ח"ג מצוי אצלי: ומ"ש בארעא דרבנן אות י"ז ד"ה ויש וכו' דעדים שאמרו הרגנו נפש לפי שסברנו שמותר דנפסלין עפ"י עצמם דהא הם אומדים מותר היה ולא שייך בהו לומר אאמע"ר שלא אמרו אלא במע"ר במזיד גמור אבל באומר מותר דרציחה אע"ג דהוא קרוב למזיד ומשו"ה אינו גולה לא חשיב מע"ר גמור בהא עכ"ל אין נר' שיהא כן דעת המוהר"ם מלובלין הנ"ל דלדעתו נר' דאינו נפסל עפ"י עצמו כלל משום דאדם קרוב וכו' ואף לסברת הג' מקראקא נר' דיתכן דמודה בזה דקרוב למזיד דאמרי' אאמע"ר.
ועיין לעיל אות ל"ג דיש סוברים דאפי' משים עצמו שאינו עושה חסידות אינו נאמן דלא בעינן שיהיה מע"ר גמור. ובשו"ת הריב"ש סי' שצ"ו ראיתי שכ' לענין מוכה משכון שלא ברשות ב"ד וז"ל אבל שנאמינהו לומר מכרתי בשעת הזול אין להאמינו וכו' ואע"ג דלא משמע להו לאינשי דליהוי רשע בשביל מכירת משכון על חובו בלא ב"ד מ"מ כיון דלית

ליה למיעבד הכי לא מהימנינן ליה במיגו דהכי אמרינן גבי אמנה היו דברינו דא"ן דעולה היא ופי' המפרשים דאף באכ"י יוצא ממ"א ואע"ג דלא משמע לסהדי דליהוו רשיעי בהכי וכו' מ"מ כיון דעולה היא לא מהימני במיגו ה"ן במשכון או פקדון אם אין עדים שנמכר לא מהימן במיגו לומר מכרתי בשעת הזול עכ"ל וק"ל ובשו"ת דברי ריבות סי' יו"ד כתב בנדונו דהמקדש בחפץ של אחרים אמר בב"ד כי לקחו בשאלה שלא מדעת בעלים דאינו נאמן משום דהוי מע"ר דקי"ל שואל שלא מדעת הוי גזלן.

ולפי הנראה לא משמע לאינשי איסורא ליקח מחברו בשאלה שלא מדעת ובפרט אם הוא אוהבו וגייסי אהדדי ובכ"ז כ' דאינו נאמן לשים ע"ר ועיין בשו"ת בית שלמה בחיו"ד סי' ל"ב ובשו"ת בית יהודה הנד"מ באה"ע סי' ב' ד' כ' ע"ב: שנז אין אמע"ר היכא דאית ליה מיגו אי מהימן עיין כנה"ג סי' ל"ד אות ס' ובסי' פ"ב בכללי המיגו אות קנ"ד וקנ"ה והאריך בזה בשו"ת אחי וראש סי' ט"ז ד' ק' ד"ה ודע.

ועיין חשק שלמה סי' ל"ד אות מ"ב מ"ג ובשעה"מ סוף הל' מכירה הביא מ"ש הכנה"ג בכללי המיגו אות כ"ד וצ"ל קנ"ד) והוק' לו מזה עמ"ש רשב"ם דהאומר זה בני אינו נאמן אלא לנכסים שיש לו עתה מיגו דאי בעי הוה יהיב ליה מתנה. כיון דאין רו"ח נוחה בזה ואיכא איסורא הרי בכה"ג לא אמרינן מיגו ותי' דשמא הא דלא אמרינן מיגו במקום שמע"ר ה"ד באיסור תורה ולא בדר' ובשו"ת יד יוסף סי' ז"ך כ' ע"ד דנעלם ממנו דהריב"ש סי' שצ"ו כ' דאין נאמן לשים ע"ר אפילו במיגו אף באיסור דרבנן: שנח איסור דרבנן לא מצינו שגזרו חכמים בדבר שאסור מן התורה דאם לא יחושו לאיסור תורה לא יחושו על גזרתם כ"כ הג' פר"ח יו"ד סי' כ"ו ס"ק כ"א ומשמע דהרשב"א שהביא ס"ל דיתכן שיגזרו חכמים במידי דאסור מן התורה עי"ש והני מילי דמר הפ"ח מילי דסברא נינהו ועיין מ"ש בשו"ת אור לי סי' ב' ד"ה שוב ראיתי וסי' קל"ה אות ג' ובהשמטות ד' קמ"ו ע"ד ד"ה שם דמתבאר דכ"כ מרן הב"י ביו"ד סי' פ"ז ע"ד הטור שם בדין בהמה טהורה בחלב טמאה או בהפך.

ומתוס' סנהדרין מ"ח ע"א ד"ה משמשין ושכ"כ בשו"ת רעק"א סי' עק"ב. ובשו"ת שו"מ ח"ב סימן ע"א.

ומש"ש בהשמטות דמדברי תוס' מכות י"ג ד"ה גרושה משמע דאי לא אתרו ביה משום גרושה לוקה מ"מ משום חלוצה דש"מ דגם בדבר דאסור מה"ת חל איסור חלוצה דרבנן שלא כדברי מרן הב"י עי"ש נר' שמלבד שאינו מוכרח להבין מדברי התוס' דבדלא אתרו ביה משום גרושה לוקה מ"מ דאפ"ל דכונתם לומר דבגרושה דדינה ללקות מה"ת אף

בענין שאינו לוקה משום גרושה כגון דלא אתרו ביה מ"מ לאלקי מ"מ דרבנן משום שלא נטפלו חז"ל בזה וכסברת מרן הב"י.

עוד יש לחלק דשאני חלוצה כיון שתקנת חכמים מצאה מקום לחול בחלוצה דעלמא לא פלוג והטילו תקנתם גם בחלוצה מגורשת. משא"כ בההיא דבשר טמאה בחלב טהורה דאם נאמר דאסור מדרבנן נמצא דכל עצמם לא באו אלא לאסור את האסור מה"ת וזה לא יתכן וק"ל וע"ע בשו"ת שו"מ ח"ב סי' ז' אבל גוף האיסור דנימא דאסרו רבנן זה א"א דעל אכלה לא הוצרכו לגזור דהוא איסור תורה וכו' עי"ש ובשו"ת נו"ב מ"ק א"ח סי' כ"ו ד"ה אמנם אומר אני וכו' כ' ג"כ סברא זו לענין חמץ דתוך הפסח לא שייך לומר דקנסו חכמים שאין מקום לקונסו מדר' שהרי בלא"ה אסור מה"ת כל ימי הפסח וכו' ע"ש ונמשך אחריו בשו"ת יד יוסף סי' קי"ג ד"ה אכן ומצינו באיסור דרבנן שלא אסרו כשכבר אסור בלא זה מחמת איסור חמור אף שאינו מדאורייתא עיין בש"ך יו"ד סי'שמ"ב סק"ז בשם הב"ח בהכין צרכי סעודה ומת אביו של חתן או אמה של כלה דבועל בעילת מצוה ופורש אח"כ דהאידנא דאין בועלין על דם בתולים מותר להתיחד עמה שם דאע"ג דמשום אבלות דרבנן היה צריך לפרוש מ"מ כיון דאיכא איסור חמור דלבעול על דם בתולים אף דאין בזה איסור תורה לא גזרו משום אבלות.

ומה שהסביר הפר"ח דאם לא יחושו על איסור תורה לא יחושו על של דבריהם) מצאתי להג' משל"מ בפי"ד מהל' אבל הכ"א סוד"ה וראיתי לרבינו וכו' שכ"כ לדעת הרמב"ם עי"ש וכן נראה דעת רש"ל סי' ק' ה"ד הרב כנה"ג סי' פ"ז הגב"י אות ז"ן וז"ל מותר לבטל בשר טמאה בחלב טהורה או איפכא וליהנות ממנו שהרי לא גזרו עליו חכמים מידי שכבר אסור באכילה עכ"ל ובשו"ת שו"מ מהדורא ה' סס"י ה' כתב לדעת הרמב"ם בהפך מזה דאע"ג דנוטל שכר להעיד חשיב נוגע בדבר ופסול מדאורייתא מ"מ אסור מדרבנן משום קנס וכו' עי"ש והוא ג"כ היפך שיטתו שבתשו' הנז"ל: עתה נדפס קונטריס יו"ד מקובץ יגדיל תורה וראיתי שם בסי' קנ"ג ד' רס"ה אות ה' ו ז שדבר בענין זה אי במה שאסור מדאורייתא חל נמי איסור דרבנן וכתב סברא לחלק דדוקא באיסורין אמרינן דכבר חמיר לאינשי איסור תורה ולא הוצרכו חז"ל לאסור אבל במידי דקום עשה י"ל דאיכא חיוב מדרבנן גם למי שחייב מדאורייתא ונפ"מ שאם אין יכול לצאת ידי חיובו דאורייתא יהיה חייב לצאת י"ח דרבנן עי"ש שכ"כ עפ"י מ"ש הג' טורי אבן למגילה ד' ד' (ד"ה נשים חייבות במ"מ) אמנם איכי הרואה דבשו"ת שאגת אריה סי' ס"ד כתב דמאן דמתני בביצה ד' ל"ד ע"א מפני שצריך לחסמן י"ל דאית ליה נמי טעמא דמפני שצריך לבודקן אלא שמפרש טעם שיש בו איסור בודאי ע"ש משמע דס"ל דגם בדבר

שאסור מן התורה אוסרים חז"ל דלא כמ"ש בקובץ הנ"ל לדעתו בס' טורי אבן ובס' מור ואהלות הנד"מ באהל ארץ נוד ד' ע"ז ע"ג ד"ה והנה וכו' האריך לפלפל על דברי תשו' רע"ק איגר הנ"ל ועיין בס' ברכת משה סי' מ"ד ד' ס' ע"ב: שנט אנוס רחמנא פטריה אמרינן רחמנא חייביה לאידך לא אמרינן יד מלאכי בכללי הדינים אות נו"ן עיין בס' שרשם בפ"ת ח"מ רס"י כ"ח ובנו"ב מ"ק אה"ע סי' ס"ז ד"ה וכיון אמרי ברוך יו"ד סי' רל"ב ובשו"ת מהר"ם מרוטרונבורק האחרונים סי' ט"ז הבאתי דבריו בקונטריס אסיפת דינים מער' ר"ה אות ט"ז רמז דברי הט"ז יו"ד סי' רל"ו ס"ק י"ג ועיין ישועות יעקב אה"ע סי' ע"ה סק"ב ובס' בית מאיר לא"ח סי' ח"ק כ' דבבתי ערי חומה אין טענת אונס מועיל לחייב את הלוקח להחזיר דאנוס פטריה אמרי' ולא חייבה לאידך ועיין הפלאה לכתובות בקו"א סי' קי"ח ס"ק י"ג ובפרת יוסף להג' מסלאנים סי' מ"ח שס אין מבטלין איסור לכתחלה בשו"ת שם אריה סי' ח' האריך להוכיח דכל שכבר נתערב ביד נכרי ורוצה הישראל לקנות ממנו ליכא משום ביטול איסור לכתחלה דזה מיקרי דיעבד עי"ש וכ"כ בשו"ת בית שלמה א"ח סי' צ"ז כל הנעשה ביד נכרי דיעבד הוא כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ב ס"ו וכן פשוט בש"ס ופוסקים.

ואף שהישראל עומד בשעת עשיית הצוקאר לשמור שיהיה נעשה בהכשר למוכרו לישראל כיון שאכתי הוא של נכרי לא שייך בזה אי"מ איסור לכתחלה כמ"ש מוהר"ם מלובלין סוס"י ק"ד ע"כ וע' בשו"ת כ' סופר סי' פ"ז שהביא תשו' הרדב"ז שכתב דמילתא דפשיטא היא דתערובת או"ה בשיעור ביטול של נכרי אסור לישראל ליקח ממנו דהוי בשעה שלוקחו מהנכרי כמבטלו לכתחלה דלא התירו לו בדיעבד אלא מפני הפסד ממנו אבל לקיחתו מהנכרי לכתחלה הוא ואסור ודבר ברור הוא ע"כ והאריך בזה עי"ש ודברי הרדב"ז הובאו בשיורי ברכה יו"ד סי' צ"ט והעתיקו בזל"א ח"ג במער' ביטול עי"ש ובזכרנו לחיים ח"א ד' כ"ב סוע"א כתב דבר הבטל שביד נכרי שאסור לקנות ממנו לכתחיל' כידוע עיין להמגיה בזל"א ח"ג אות ביטול שרמז לערוך השלחן שכ' דקניה חשיב דיעבד וכו' וליתנהו להני מילי בזל"א כמ"ש הרואה וספר מחז"א ויש"מ שציין שם אמ"א ובשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ה אות ו' כתב ואף דזה וז"ג אסור לכתחלה מ"מ דבר הנעשה ביד נכרי וא"א למצוא אחר הוי כדיעבד כמ"ש ביו"ד סי' צ"ו וכו' עי"ש ועיין מגן האלף סי' תמ"ח סק"י הבאתי תו"ד בקונטריס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ב' אות ד' ועיין בט"ז יו"ד סי' ח"ק סק"ד בשם הת"ח לענין נוטל"פ דאסור לכתחלה הקניה מהנכרים לא חשיב לכתחלה ולכן נוהגים היתר וכו' ועיין בגיליון רש"א סי' ק"ג ס"ה והרב מוהר"י אירגאז בתשו' שבס' מים רבים חיו"ד סי' ט"ז כ' צריך לבאר אי מיקרי

דיעבד מה שהולכים לכתחלה לקנות מהם ויעויין בתומת ישרים סי' ל' שהשיב דהוי דיעבד ולא מיקרי לכתחלה אלא כשאומרים להם לבטל וכן מתבאר מדברי הרמ"א סי' קכ"ב ס"ו עכ"ל.

ובשו"ת תורת חסד א"ח הנד"מ בסי' כ"א כתב לענין זוז"ג דלקנותו מן הנכרי משמע מדברי הש"ך יו"ד סי' ס' סק"ה דחשיב לכתחלה וי"ל קצת שוב הביא מ"ש הרמ"א בסי' קכ"ב ס"ו הנ"ל וט"ז סי' ח"ק סק"ד בשם התו"ח. ואח"כ הביא לענין ביטול איסור לכתחלה מ"ש בהגהות שערי דורא שער א' דמותר לקנות מן הנכרי כשנתבטל האיסור ביד נכרי ושכ"כ מוהר"ם מלובלין סס"י ק"ד ואף שבתשו' הרדב"ז ח"ג סוף סי' תקמ"ח פסק דאסור לקנותו לכתחלה דהוי כאילו מבטל עכשיו מ"מ העיקר כהגש"ד ומוהרמ"ל והרדב"ז עצמו הרגיש שמדברי הרשב"א משמע להתיר בכה"ג עכ"ד בסוף אות א' ועיין בדברי הרמ"א ביו"ד סי' ח"ק ס"א וכן אם א"י אפה פת עם איסור אסור לקנות אותו פת אם יש פת אחר דזה מיקרי לכתחלה וכו' והרב זכור לאברהם בח"א ד' ר"ל ע"ב (ד"ה דבש) כתב לענין דבר שנעשה נוטל"ף ביד נכרי דמותר לקנות ממנו אף דנוטל"ף אסור לכתחלה הא מיקרי דיעבד כמ"ש הרמ"א בסי' קכ"ב וכו' עי"ש: אחר זמ"ר השגתי ספר ערך השלחן חיו"ד וראיתי בסי' צ"ט אות ח' שהאריך להוכיח מדברי הרמב"ם והמ"מ והרמ"א דמה שנעשה ביד נכרי חשיב דיעבד ומה שקונה אותו הישראל לא חשיב לכתחלה ותשו' הרדב"ז שהביאו הרבנים הנ"ל הביאה גם בעה"ש ומצא להרדב"ז עצמו תשו' אחרת שמסכמת לדעת רבנן קדישי הנ"ל דחשיב דיעבד הלא היא בח"ב סי' תק"ף. ואף דבתשו' הב"ח סי' קכ"ג נראה דחשיב לכתחלה אין הלכה כן אתוד"ק וראיתי עוד שם שכתב דמ"ש מוהר"ם מלובלין בסי' ק"ד דלאו דוקא אם כבר עשה הנכרי למכור אלא אפילו היה ישראל אצל הנכרי בשעת עשייה מותר לקנות ממנו כיון שלא ציוהו ישראל ליתא דאם נעשה בשביל ישראל אפילו לא ציוהו אסור כדמשמע מדברי הרשב"א בתה"ב סוף בית ד' וכן פסק מוהרלנ"ח סי' קנ"א והריב"ש בסי' תצ"ח (בד"ה אבל מ"מ) כתב אסור להעמיד מי שאינו יודע לבדוק לאכול על סמך בדיקתו דהוי כמבטל איסור לכתחלה וכו' והרי הוא כנתבטל בשביל כל הקהל למי שירצה לקנות כדאמרינן הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכו' ובמוהרשד"ם סי' נ"ב משמע דאפי' לא ידע זה שנתבטל בשבילו אסור וכ"כ הרשב"ש סי' תק"ס דאם הגוים מוסיפים בשביל ישראל כשקונים מהם הו"ל כאומר בשל לי עכ"ל עה"ש ויש לתמוה לפי זה על הבית שלמה שהבאתי למעלה שפסק כמ"ש הרב מוהרמ"ל ולדברי הרב עה"ש דבריו דחוים מכח דברי הפוס' הנ"ל וצריך להתיישב ולעיין בדברי הפוסקים שהביא הרב עה"ש אולי נוכל

ליישב שלא יהיו דבריו נדחים מהם ועכ"פ תמיה לי מה כל החרדה על הרב מוהרמ"ל והרי בערך השלחן שם אות ז הביא תשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ז דאם אומר לגוי לבטל אסור לו אבל אם הנכרי עשה מעצמו אעפ"י שמכירו מותר ע"כ ולא רפרף ע"ד הרדב"ז ואמאי הרי הנכרי עשה בשביל ישראל ולפי דבריו שבאות ח' אף שהישראל לא ציוהו ואפילו לא היה מכירו היה ראוי לאסור כ"ש כשמכירו אלא עכ"ל כיון שאין הנכרי עושה עפ"י דעת ורצון הישראל כי אם מעצמו עושה כן שפיר דמי וא"כ כ"ש בעובדא דמוהרמ"ל דהנכרי עושה כן בשביל ציווי השר אלא שהשר עשה מקח עם הישראל למכור לו סחורתו והישראל יושב ומשמר משום חשש איסור והנכרי העושה לא לדעת הישראל עושה כי אם לדעת השר ואדעתא דנפשיה לבא על שכרו נראה דלא שייך לאסור על הישראל הקונה ועיין ג"כ בדברי הרב כתב סופר בתחלת סי' פ"ז מה שלמד לנדון העשיית צוקאר לפסח מדברי הרדב"ז הנ"ל וצ"ע בכל זה ואני אמרתי בחפזי רק להעיר אזן שומעת: שסא אי הכי בכ"מ הוא לשון קושיא ויש שהוא סייעתא עיין קידושין מ"ו ע"א אי הכי היינו דתנינן מהר ימהרנה וכו' ועי"ש בתוס' שכן רגיל רב יוסף וכו' וי"מ שהוא לשון קושיא עי"ש ויש אי הכי כמו אם כן עיין שבת ד' ג"ן אמר שמואל אי הכי אמר אבא וכו'.

וכן בחולין ד' מ"ה ע"ב. ומשמעות לשון זה הוא דנאמר בדרך אי אמרת בשלמא אך כתב הרשב"א בחלק חמישי סי' ל"ו דנמצא בש"ס אי הכי דאינו מתפרש בדרך זה וקושיא בפני עצמה היא ואחד מהם בפ"ק דב"מ ד' ט' אי הכי ניתני רכוב במוסרה וכו' וקושיא בפ"ע היא ויישב בזה מ"ש בב"ב ד' ק"ג אי הכי פחות מכאן נמי עי"ש בהגהה: שסב אין שליחות לנכרי כתב הרב מוהרש"ק בקונטריס תיקון עולם שבסו"ס ישרי טהרה ד' ג' ע"ד דהיכא דבע"כ עביד יש שליחות לנכרי כדאמרינן גבי שלד"ע דבכה"ג יש שלד"ע ובד' י"ב ע"ב כתב שבנו"ב מ"ק ח"מ סי' ל"ז כ"כ כן מצאתי כתוב בקונטריסי שהעתקתי כשהיה בידי ס' הנ"ל בשאלה ועתה ראיתי להרב תפארת יוסף בשו"ת אה"ע סי' כ"ד שכתב על דבריו שמדמה דמיונות נפרדות דהתם הטעם משום דל"ש דברי הרב וכו' והכא גזה"כ הוא וכו' והביא ראיה להפך עי"ש: שסג אבוה דשמואל כי פליג עם שמואל בריה כמאן אית לן למינקט בספר מכתם לדוד למרן מוהרד"ף בשו"ת יו"ד סי' ט"ל כתב דרבני דורו פשיטא להו דהלכה כאבוה משום דאין ה"ל תלמיד במקום הרב והוא ז"ל חולק וס"ל דאית לן למינקט כשמואל דמאריה דתלמודא טפי הוא והוכיח כן מתוך דברי הראשונים שהביא הרן בנדרים ד' מ' בההיא דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיבריך עי"ש ומתוך דברי הרב מראה הפנים בפ"ז דמס' סוטה הלכה א' ד"ה זרע וכו' משמע דאי

לאו דשיטת הירוש' כאבוה דשמואל הוה פסקינן כשמואל (אומר לנצ"ח תלמידו הצעיר עיין להרב מראה"פ בפ"ח דתרומות ה"ב ד"ה ובאת דמאי דפסקי' כאבוה דשמואל הוא ממאי דהביא הש"ס מכות י"ב ע"א דרשה דאבוד"ש עי"ש וק"ל): שסד איסורין שבתורה דאין לוקין עליהן שלא כדרך הנאתן עיין מה שרשמתי במערכת הכ"ף אות כ"א: ואי בליעת איסור חשיב שלא כדרך הנאתו רשמתי במערכת הבי"ת אות ק"ה: ואי איכא עונש באיסורי לאוין בשוגג רשמתי במערכת השי"ן אות ד"ן: שסה אמר ר' פ' הרגילות בש"ס הוא דכשלא בא לחלוק על דברי הקודם אומר אמר ר"פ ובמס' ברכות ד' מ"ט ע"ב פליג רע"ק אר"י הגלילי בלשון אמר רע"ק מה מצינו בבהכ"ן וכו' ועיין להרב נחמד למראה ח"א דף קע"ב ע"ב שהכריח מלשון הירושלמי ריש פ"ה דמעשרות דאף באמר ר' פ' יש שהוא לחלוק ונמצא.

דאמר ר' פלוני הוא כר' פ' אומר דכשם שר' פ' אומר אף שמשמעותו הוא שבא לחלוק נמצא ג"כ יוצאים מן הכלל כמו שאכתוב בסמוך כן נמי באמר ר' פ' אף דמשמעותו שלא בא לחלק כמ"ש הרב משק ביתי באות ב' בשם הראשונים נמצא נמי יוצא מן הכלל. דלא כדמשמע מדברי הרב חק'ל בזכרונותיו שבס' ישרי לב ד' צ"ח רע"א שכתב אמר ר' פ' אינו חולק לשכנגדו וזה פשוט אך כתב הרב תוי"ט פ"ט דברכות מה דאינו מוכר ולפעמים אומר ר' פ' אומר ואינו חולק ועיין מציעא ד' ס"ח ע"א עכ"ל נראה דכונתו לומר דאמר ר"פ אינו בא לחלוק כלל ובד' פ' אומר נמצא לפעמים דאינו חולק וזה לא יתכן אלא על הרוב הוא דאמר רבנן דאמר ר' פ' משמעותו שאינו חולק והרב יבין שמועה כלל תקכ"ה כתב דפעמים מביא הש"ס בלשון אמר ר' פ' אף שחולק אסברת הקודם ולא אמר ר' פ' אומר לפי שלא היה בזמנו של הקודם ולמד כן מדברי הרא"ש בקידושין ד' צ"א (דבריו הם בפ"ק סי' נ"ו) עי"ש ומוהרש"א בחי' הלכות במס' סוכה ד' מ"א ע"א (אמ"ש בש"ס אמר רב נחמן ריב"ז בשיטת ר"י אמרה) כתב דרש"ל הגיה ר"ן אמר וכו' והוא כתב דאין צריך לשבש הנוסחאות אלא י"ל דמשום דבמס' מנחות מייתינן מלתיה דר"ן והתם אתי שפיר לישנא דאמר ר"ן סירכיה נקיט ואמר הש"ס הכי אף בסוכה ור"ה עיי"ש ומרן מוהרמב"ח ביום תרועה (על דף ל' ע"א) לא נתקררה דעתו במ"ש מוהרש"א וניחא ליה דמשום דשינויא קמא לא אמרה הש"ס לקושטא דמילתא אלא לפום מאי דטעי ר"י בסברת ריב"ז אבל קושטא דמילתא הוא מאי דשני ר"ו אהכי אמר כי האי לישנא אמר ר"ן לרמוז דשינויא קמא לא פליג ארב נחמן וכו' עי"ש נמצינו למדין דאינו כלל מוחלט ויש יוצאים מהכלל מאיזה טעם שיהיה למר כדאית ליה ולמר כדא"ל (אמר המעתיק תלמידו הקטן לנצ"ח הי"ו עיין בהרי"ף בפ"ק דמכות עמ"ש בש"ס ד' ג' ע"א אמר ר' פפא

באשה וכתובתה שכתב בשם גאון מדאמרינן אמר ר' פפא ולא אמרינן רב פפא אמר גמרינן דאטעמיה דר"ן בר הושעיא סמיך ופרושי פרשיה או הוסיף ביה וכו'):
ולשון ר' פ' אומר אם הוא מוכרח שבא לחלוק ידוע מ"ש רבינו התוי"ט בפ"ג דביכורים מ"ו ובשאר דוכתי דנמצא במקומות הרבה לשון זה ואינו חולק ועיין להרב משק ביתי שם ומצאתי מפורש בש"ס חולין ד' ב"ן ע"ב אהא דתנן ר' יהודה אומר דרוסת הזאב וכו' דאמרינן לא בא ר"י אלא לפרש דברי חכמים ומרן הב"י בא"ח סי' רכ"ח אהא דתנן בפרק הרואה ר"י אומר הרואה את הים גדול וכו' כתב דמשמע להרמב"ם בחבורו דלא אתא ר"י לחלוק אלא לפרש דברי ת"ק ושמצא שכ"כ הרא"ש בתשו' וכו' והרב ב"ח שם סבר וקביל דברי מרן הב"י עי"ש אמנם ממ"ש בב"ח א"ח סי' הר"ן מתבאר דס"ל דכל היכא דתני ר' פ' אומר אינו אלא לחלוק וכן מתבאר ממ"ש בסוף סי' ש"ן וכבר השיגו הרב מאמר מרדכי בסי' הר"ן וסי' ש"ן הנ"ל עי"ש גם הרב קרבן נתנאל על דברי הרא"ש בדין דסי' ש"ן כתב שדברי הב"ח תמוהים ע"ש ובמאי דתנן במעילה דף י"ג ע"ב ר"א ב"ר צדוק אומר נוהגין היו הזקנים שהיו נותנים אותן בלולביהן ע"ש בדברי הרמב"ם בפיה"מ וכתב הרב שער המלך בפ"ח מהלכות לולב הלכה א' (בתוך ד"ה ואחר זמן רב) דצריך להגיה בדברי הרמב"ם במקום אינו מודה אינו אומר וכונתו לומר דראב"ן אינו חולק את"ק וכו' ע"ש: שסו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הרב תורת גטין בסי' קכ"א בביאורים סק"ה כתב חזקה זו גבי חרש ונדפס עתה ספר יקר מלאכת חרש ח"ב וראיתי להרב נר"ו באות ל"ח שכתב דבספר נודע בשערים השיגו בזה וכתב דקשה מאד לומר חזקה זו בחרש: שסז אפשר לצמצם או לא עיין להרבנים מלא הרועים במערכה זו באורך וכסף נבחר כלל כ"ז וישרי לב דף צ"ז ע"ד אות ב' וד' צ"ט אות קצ"א ולמרן מוהריט"א בפ"ב דבכורות גבי מתני' (בד' י"ז) רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים וכו'.
ובספר עמודי אש הנד"מ לידידי הגאון מוהר"י אייזישטיין יצ"ו בסי' ב' אות יו"ד האריך מאד בענין זה בדברי הש"ס והפוסקים ובאם יש לחלק בין בידי שמים לבידי אדם ע"ש נפלאות מתורתו: שסח אכילה אם נקראת בלשון חז"ל טעימא עיין מה שרשמתי במערכת הטי"ת אות ל"ב: שסט אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה כ"כ הרב רע"ב במס' פאה פ"א מ"א ובפ"ק דמעשרות מ"א כתב (על סטים וקוצה) אעפ"י שהן נאכלין ע"י הדחק אינן חייבים במעשר והרב חק"ל בזכרונותיו שבספר ישרי לב דף צ"ח אות חק"ן כתב אכילה ע"י הדחק אי שמה אכילה בש"ע יו"ד סי' קי"ג נראה שהוא מחלוקת ועיין בבעל המפה וכנה"ג שם ובפאה פ"ג מ"ד ושם פ"ו לר"ע ומ"ש התוס' יו"ט ספ"ג שם לדעת הרב והרב המגיה שם כתב עיין בשבת דף מ"ו וקמא דף י"ט וקידושין ונזיר דף כ"ג

ותוס' דב"מ דף פ"ז ד"ה ואכלת וביבמות דף ט' עכ"ל והנה מה שציין ליו"ד סי' קי"ג הוא מ"ש בסעיף י"ב דגים מלוחים גדולים אינם נאכלים אלא ע"י הדחק לפיכך דאם צלאן נכרי אסורים ויש מתירים דמשמע ובהא פליגי דהאוסרים סברי דלא חשיבא אכילה ואסור משום בש"ג והמתירים סוברים דחשיבה אכילה ומה שלא החליט כן הוא משום די"ל דגם המתירין סוברים אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה ורק לענין בש"ג לא גזרו חכמים אלא כשאינו נאכל כלל ומה שציין לתוי"ט ספ"ג שם נראה דט"ס הוא וצ"ל בפ"ג שם והיינו במ"ד דשם (בד"ה האמהות) הוא דמיירי בהכי דאילו בסוף הפרק לא מיירי בהא כלל כיעי"ש אך מה שציין לפ"ו שם לא ידעתי איזה ט"ס הוא.

ומה שציין למס' שבת דף מ"ו נראה דט"ס הוא וצ"ל ע"ו והוא מ"ש בפרק כלל גדול ד' ע"ו ע"א פלוגתא דר"י ור"ל במוציא עצה כמלא פי פרה לפרה דר"י אמר פטור אכילה ע"י הדחק (שעצה הוא מאכל גמל) לא שמה אכילה ור"ל אמר חייב אכילה ע"י הדחק שמה אכילה וגירסת הרמב"ם היא ר' אושעיא אמר חייב ופסק כמותו (וכן היא גירסת רבינו חננאל בהש"ס חדש דפוס רא"ם) כיעויין בדברי הה"מ בפי"ח מהלכות שבת הלכה ג' וכן בההיא דב"ק ד' י"ט ע"א פסק הרמב"ם בהל' נזקי ממון פ"ג הלכה ו' דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה וכן פסקו הפוס' בח"מ סי' שצ"א ולא הוזכר כלל דיש מי שסובר שם דאכילה ע"יהדחק לא שמה אכילה משמע דכ"ע מודו דחשיבה אכילה היפך מאי דמשמע ממ"ש ביו"ד הנ"ל והתוס' בשבת שם כתבו אליבא דר"י דאמר דלא שמה אכילה דמ"מ לענין נזיקין מודה דלא חשיב משונה ואכילה ע"י הדחק שמה אכילה אבל לענין שבת לא חשיבה אכילה ולפי זה נוכל לומר דגם לענין בש"ג לא חשיבה אכילה אבל למאי דפסק הרמב"ם בהלכות שבת דחשיבה אכילה נראה דגם לענין בש"ג אית לן למימר דחשיבה אכילה ודגים מלוחים גדולים שצלאן נכרי מותרים וראיתי בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות לב"ק ד' י"ט ע"ב אמ"ש בש"ס דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה שכתב וז"ל בכ"מ קי"ל אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה כמו לענין שבת פסק הרמב"ם בפי"ח מהלכות שבת דל"ש אכילה וכן לענין פאה כתב הרע"ב פ"א דמס' פאה מ"ד והוא בש"ס שבת ס"ה ע"א דאעפ"י שנתאכלו ע"י הדחק וע' ג"כ תוי"ט פ"ג דפאה ד"ה האמהות וביו"ד סי' קי"ג סי"ב אכילה ע"י הדחק לענין בשולי נכרים מ"מ כתבו התוס' (שבת ע"ו ע"א) דבכ"מ לא שמה אכילה רק בנזיקין שאני ואפשר לחלק ג"כ בין ענין אכילת אדם לאכילת בהמה דבבהמה אכילת דחק שמה אכילה וכאן לענין בהמה איירי עכ"ל והנה מ"ש דדברי הרע"ב הם מש"ס דשבת ד' ס"ה הוא ט"ס וצ"ל ס"ח עי"ש ובנדה ד' ק' מ"א ובפסחים ד' נ"ו ע"ב אלא שמ"ש דאמרו שם אעפ"י שנתאכלו ע"י הדחק ליתנהו להני

מילי בש"ס בתלת דוכתי הנ"ל כמו שיראה הרואה ומ"ש דהרמב"ם פסק בהלכות שבת דלא שמה אכילה הם דברים תמוהים דהרואה יראה דנהפוך הוא דבהדיא כתב הרמב"ם דשמה אכילה גם מ"ש בשם התוס' דבכל מקום קי"ל לא שמה אכילה זולת בנזקין אינו מדוקדק דהתוס' לא כתבו דקי"ל ל"ש אכילה אלא הם כתבו דר"י דאית ליה בשבת שם אכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה מודה דבנזקין שמה אכילה אבל לדינא בשבת אפשר דמודו לסברת הרמב"ם שפסק דשמה אכילה.

גם מ"ש דאפשר לחלק ג"כ דבבהמה דוקא שמה אכילה אם כונתו ליישב קושית התוס' עפ"י חילוק זה אינו מובן שהרי גם בשבת בבהמה איירינן ואמר ר' לא שמה אכילה ואולי כוונתו לומר דמאן דס"ל בבשולי נכרים דאכילה ע"י הדחק לא שמה אכילה אתי שפיר גם למאי דאמרינן בב"ק שם דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה דההיא בבהמה.

וה"ה דאתי שפיר גם למ"ד בשבת דשמה אכילה זה אפ"ל בדוחק ושאר דבריו קשים כאמור (נחזור למ"ש בישרי לב) ומה שציין לנזיר ותוס' ב"מ וש"ס דב"ק ד' ק"י בוא בענין אוכל אכילה גסה אי חשיבה אכילה ולא מיירי באכילה ע"י הדחק וכן מה שציין לש"ס יבמות ד' ט' והוא ט"ס וצ"ל ד' מ' מיירי נמי באכילה גסה ולפי הנראה משמע ליה דדא ודא אחת היא ואינו מוכרח ובענין אכילה גסה האריך הרב משל"מ כמו שאכתוב בסמוך: ואכילה גסה אי חשיבה אכילה לענין איסורין באם אכל איזה איסור אחר שהיה שבע הרבה אם חייב או לא נסתפק הרב משל"מ בפ"ס מהלכות יסודי התורה הלכה ה' (בד"ה עוד כתבו התוס' שם בפ' כל שעה קרוב לסופו) והוכיח מכמה מקומות דכי כתיב אכילה ממעטינן אכילה גסה וה"ה להיכא דכתיב לא תאכל אינו חייב באכילה גסה אבל איסורא מיהא איכא ובבשר בחלב וכלאי הכרם דלא כתיב בהו אכילה מילקא נמי לקי על אכילה גסה: שע אכילה סתם היא בכזית הרב משק ביתי באות ט"ו הזכיר סוגייאות בש"ס ודברי רש"י והפוס' דאכילה אינה בפחות מכזית וגם הרב המגיה ציין בזה ושיירו הא דאמרינן בפרק גיד הנשה ד' ק"ב אמר רב אבר מה"ח צריך כזית מ"ט אכילה כתיב ביה ומה שציין שם לקהלת יעקב ד' ל"ז הנה ס' קה"י שבידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוונים להדפוס ישן וקשה לחפש לדעת איה מקום כבוד דב"ק ומה שציין עוד לקה"י בלשון חכמים אות רכ"ט (צ"ל רפ"ט) אינו ענין לכללין כמו שיראה הרואה.

וכן כתב הרא"ש בפרק ערבי פסחים סי' כ"ה דמדמברכין על אכילת מרור מוכח דבעינן כזית דאין אכילה פחותה מכזית ומה שיקשה על הרא"ש דלמה ליה מנוסח הברכה תיפוק ליה דבקרא כתיב אכילה על מצות ומרורים יאכלוהו עיין להרב שאגת אריה בסי' ק' ובקו"א שם בשם הרב מוהרי"ץ בהגהותיו לסמ"ק מה שפילפלו בזה ובמה שבאר בזה

כוונת הרא"ש הרב חת"ס בא"ח סי' ק"מ דאכילה דכתיב בקראי לא קאי אמרור כלל לא בפסח ראשון ולא בשני ותמה על הרב שאג"ה שלא ירד לעומק הענין עי"ש ואילו היה רואה דברי רבינו התה"ד בפסקים סי' רמ"ה היה שמח לקראתם וז"ל התה"ד גם אכילת מרור אם אדם יכול לצאת י"ח בקלח אחד עם העלין שלם כמו שהוא אף שאין בו כזית מטעם דבריה חשיב ולא בענין כזית כי ההיא דירושלמי שהביא הרא"ש בכיצד מברכין אפילו לא אכל אלא פרידא אחת צ"ל אחריו ולע"ד הרי דברים ק"ו דאפילו ברכה דכתיב בה אכילה בהדיא באורייתא אפי"ה חשבינן בריה פחות מכזית כ"ש מרור דלא כתיב ביה אכילה כלל דיאכלוהו אפסח קאי וכ"כ הרא"ש בע"פ להדיא טעמא דבעינן כזית במרור משו דמברכינן על אכילת מרור ואין אכילה פחותה מכזית ולא יהא לשון ברכה כמאי דכתיבא באורייתא וכו' עכ"ל הרי שהבין מדברי הרא"ש דיאכלוהו לא קאי אמרור וכן השיג על השאג"א רב גדול בדורנו בשו"ת דברי מרדכי פרידבורג בסי' מ"ח שנעלם ממנו דברי התה"ד הנ"ל, ומ"מ מכריח שם דמעיקר הדין אכילת מרור אינה אלא בכזית ולא משום הברכה עי"ש ולענין אכילת מצה למי שאין לו כזית שלם נחלקו רבנן בתראי אם חייב לאכול מה שיש לו או דילמא כיון דאין אכילה פחותה מכזית אינו מקיים שום מצוה בזה או דומה לחצי שיעור באיסורין עיין להרבנים שבו"י ח"ב סי' ח"י ומחזיק ברכה סי' עת"ה אות ד' ושערי תשובה שם וחת"ס א"ח סי' מ"ט ובשו"ת דברי מרדכי הנ"ל סי' ן' ובסי' ח"י אות ו' ובאות ט' לענין אם יש לחלק בזה בין לשון תורה ללשון בני אדם ומה שציין במשק ביתי לקהלת יעקב כ"ד ל"ז לפי הנראה כונתו היא למ"ש במערכת החי"ת אות קל"ז בסברת הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג דמדאורייתא אכילה בכל שהו אלא דהלכה למ"מ אפיקתיה לשיעורא דכזית לעונשין וכו' וגם הרב אהל יעקב באות י"ז שקו"ט בזה ועיין בשו"ת בנין ציון החדשות סי' קע"ז שרב אחד הקשה לסברת הרא"ם דא"כ אמאי לא מנו הא בכלל המקומות שהלכה עוקבת מקרא והרב המחבר השיב דלא חשיב עוקבת אלא כשמשנה משמעות המקרא אבל הכא נהי דאכילה כ"ש משמע הרי גם כזית במשמע וכו' ובדברי השאג"א הנ"ל עיין מה שפלפל בחכמה ידידי הגאון מנחת משה נר"ו בא"ח סי' יו"ד ובמה שהביא בזה עוד בספרו ברכת משה הנדפס חדש ממש בסי' מ"ב אות ג': ודע שכתב בשו"ת בנין ציון הנ"ל סוס"י קכ"א דדוקא אכילה האמורה בתורה אמרי' דהוא בכזית.

אבל לא בכתובים (שם מיירי בקרא וצומו עלי ואל תאכלו) דלשון תורה לחוד ולשון נביאים לחוד כמ"ש תוס' קידושין ד' ל"ז וכ"כ ידידי הגאון בס' עמודי אש נר"ו בהשמטות הס' לדף ג' ע"א שורה כ"ה דשיעור עינוי הוא עד ככותבת ואף דכתיב בזכריה ז' ה' וכי

תאכלו וכו' לשון תורה לחוד וכו' ומ"ש שם דבערוך לנר תי' לקו' היערות דבש אהא דאמרינן ויעבור מרדכי שהעביר יום א' ש"פ בתענית דאמאי לא נקט שבטלו אכילת מצה ותי' הע"ל דש"י מצה כזית ואכלו כזית ולא בטלו התענית כי שיעור עינוי בככותבת וחכם אחד הק' בשו"ת ב"ץ החדשות סי' קכ"א דהא שיעור העינוי בכזית עי"ש ולפמ"ש (בפנים דדוקא בנודר שיעורו בכזית דאמרי' שקבל שלא לאכול כס' אכילה שהיא בכזית אבל בט"ב ושאר צומות כעין דאורייתא תקון בככותבת) צדקו דברי הע"ל דבד' צומות השיעור בככותבת ע"כ הנה הרואה בגוף תשו' ב"ץ הח' הנ"ל יראה דאינו מתישב בזה דהא קושיתו היא עפ"י מ"ש בש"ס דאי הוה כתיב ביוה"כ לא תאכלו היה בכזית.

א"כ גבי תענית זה דכתיב וצומו עלי ואל תאכלו הרי הוא בכזית דאף אי נימא דבד' צומות השיעור בככותבת דכעין דאורייתא תקון ואינו פשוט לומר כן עיין במה שכתבתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת בין המיצרים סי' ב' אות ט"ז) מ"מ בתענית זה דפירש ואל תאכלו משמע דהוא בכזית כסתם אכילה דאין לומר דכיון דכתיב וצומו לא משגחינן במאי דכתי' ואל תאכלו לומר שהוא בכזית אלא אמרי' שהוא בככותבת דא"כ ביוה"כ אמאי לא כתיב אזהרה בעינוי דלימא וצומו ואל תאכלו ואין לנו בישוב קושית החכם הנ"ל אלא עפ"י החילוק בין לשון תורה וכו' דהיינו מ"ש בשו"ת בנין ציון וק"ל: שעא אכילת מצה בע"פ אם אסור מדאו' עיין להרבנים חק יעקב סי' תע"א ובקובץ על יד ע"ד הרמב"ם הל' חמץ פ"ו ועמודי אש דף ה' ע"ב ולעיל אות עד"ר כתבתי קצת בזה: שעב אח כינוי לחי ולא למת כ"כ בדרכי שלום ד' קל"ג ע"ב בשם מענה לשון (שבסו"ס נאות יעקב) ד' ג' ע"ב ועיינתי שסוהוא על ונקלה אחיך משמעותו כשהוא חי ולא כשהוא מת כדאמרי' בסנהדרין ד' יו"ד ע"פ זה כי מחיית אגבא דחיי מחית וכו' ופרש"י ע"ש וקצת תימה שלא זכרו שרים משנה שלימה שנינו מכות ה' ע"ב והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים ופרש"י משמע שהרי אחיו עדיין קיים מוכח דמשמעות אחיו הוא כשהוא חי ולא כשהוא מת.

וה"ה לאחיך. וי"ל דממתני' אין ראיה דהכונה לומר דממשמע שנאמר לעשות (ולא כתיב שעשה) מובן שכשעדיין אחיו קיים דבר הכתוב ואפשר שמפני זה תפס רש"י לעשות לאחיו וכו' דאם לא בא אלא לומר דמשמעות לאחיו הוא כשהוא קיים לא הי"ל לתפוס אלא תיבת כאחיו וק"ל שו"ר בתוס' רעק"א במתני' דמכות הנ"ל וז"ל כ' הריטב"א לא דנפק"ל מאחיו דודאי מיקרי אחיו אף לאחר מיתה כדכתיב להקים לאחיו שם.

קרבו שאו את אחיכם. ולא נפק"ל מכאשר זמם ולא אשר עשה וכו' אלא לרווחא דמילתא נקטי ועדיין אחיו קיים אע"ג דלא נפק"ל מלאחיו ודכוותי' טובא דנקט חד קרא במקום

קרא אחרינא ע"כ ועם כי ד"ק מוכרחים מקראי דמייתי אך יגדל התימה אההיא דסנהדרין דא"כ היכי שמעי' מאחיך כשהוא חי וכו' וכי מה בין זה לשאו את אחיכם והוא תמוה וצ"ע לקוע"ד.

ומצאתי בחי' הרש"ש בסו' דסנהדרין הנ"ל וז"ל משמע דאחר מיתה לא נקרא אח וכ"מ במכות ה' ע"ב והרי אחיו קיים עיי"ש פרש"י ותימא דביבמות ד' ה"ן ע"ב אמרי' דאחר מיתה נמי מיקרו שארו ופרש"י מדכתיב לשארו גבי טומאה (וכ"ה האמת כמ"ש התוס' ב"ב קי"ד ד"ה מ"ה דלא כמ"ש התוס' ביבמות) ושם כתיב ג"כ אח.

ונ"ל דודאי אח מחמת קורבה הוא גם לאח"מ מיקרי אח אבל אחיך דהכא הוא אחיך במצות וכשמת דנעשה חפשי מהמצות לא נקרא תו אח עכ"ל והוא תירוץ נכון. אלא דכעת לא ידעתי אמאי תלה קושייתו עפ"י מ"ש בש"ס בשארו ולא ק"ל בפשיטות מאחיו דכתיב בטומאה.

ואכתי קשה מה יענה הריטב"א לסו' דסנהדרין דהא איהו לא ס"ל לחלק בהכי מדמייתי אקרא דכאשר זמם וכו' מלהקים לאחיו ומשאו את אחיכם וצ"ע: שעג אח היה נ"ל פשוט דגם אח מן האם נקרא אח בלשון בני אדם כי אפילו סתם קרובים ואוהבים נקראים אחים. כי אנשים אחים אנחנו.

וכן בן אחיו וישמע כי נשבה אחיו וכו' ועיין בנאות יעקב במע"ל ד' ג' ע"ב ודרכי שלום קל"ג ע"ב וישמח חיים במע' זו אות מ"ב. וכן מתשו' הרדב"ז שבבאה"ט באה"ע סי' זק"ן סק"ב.

אך בקונטריס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' א' אות מ"א הבאתי מה שכתב אלי ידידי הגאון המפורסם מואריז"ש בע"ס זכר יהוסף נר"ו בשם תשו' הרב מוהרשד"ם אה"ע סי' רל"ט דכן פשי"ל להרב השואל והרב מוהרשד"ם כ' דאין אח מאם נקרא אח והוי כפת סתם דהוי פת חטים עי"ש (בד"ה ומ"ש) גם ידידי הגאון מוהרי"א בע"ס עמודי אש נר"ו כתב אלי דהגי' מוהרש"ק בס' תיקון העולם ד' ל"ג ע"ב הוכיח כס' מוהרשד"ם ושם בד' ל"ח ע"ד הוכיח בהפך ושהמעיין בב' המקומות יראה שאין דבריו מוכרחים.

וכ' דממ"ש הגי' הרח"ך רפפורט סי' פ"ב ושם בקונטריס שאלת חכם ד' ק"ט ע"א בתשו' הגי' בעל מאיר נתיבים מוכח דס"ל דבלשון בני אדם אחיו הוא מן האב מדלא העירו שיש לצרף שמא אחיו מאמו הוא. (אין הכ' מצ"א לחזות בנועם דב"ק) והוא נר"ו ג"כ הביא שו"ת הרדב"ז ומוהרשד"ם ודעתו נוטה לומר דגם אח מן האם נקרא אח בלב"א דם שוב נדפס קובץ מכילתא דרבנן וראיתי שם מכילת' ב' ד' י"ח סס"י ג' הובא דבתשו' הרב המבי"ט בח"ב סי' פ"ג התיר יבמה זקוקה למומר שהיה ספק שמא אח מהאם הוא

וכתב דאין ספקו של מוהרשד"ם מוציא מידי ודאן של הרדב"ז והרב המבי"ט שחשבו זה לספק שקול.

ושם בד' כ"ב סוף ע"א בתשו' הגאון המפורסם מוהרי"ץ אלחנן נ"י הובא מ"ש בסוטה ד' י"א ע"ב דמאי דכתיב עתניאל בן קנז אחי כלב דהיה אחיו מאמו עי"ש: שעד אנוס מי שעשה דבר עפ"י מי שהורה לו בטעות אי חשיב אנוס וכן מי שהוא אנוס מחמת ממון. או מחמת שהיפחידוהו אי חשיב אנוס רשמתי לעיל באות רפ"ב ושם באות רפ"א לענין אנוס מחמת מניעת מצוה ומניעת טובה: שעה אף אנן נמי תנינא ולפעמים אומר בדרך קושיא מאי קמ"ל תנינא כידוע עיין מה שרשמתי במערכת החי"ת אות ק"ג ד"ה ותו: שעו איסור הנאה מהמת אם הוא מדאורייתא רשמתי במערכת המ"ם אות צ"ב וצ"ג: שעז אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה או סמוך לטבילתה היינו על הרוב כמ"ש התוס' שרשמתי לעיל אות ע"ז ועי"ש ומדברי הא"ז בח"א סי' תרי"ג נראה קצת דס"ל דלאו על הרוב הוא אנא בדוקא שכ' היכי דמי דכלו חדשיו כבר פי' רבותי ע"י מעשה שאם היתה אמו מונה ט' חדשי' מטבילת' עד יום לידתה כה"ג לא קי"ל דכלו חדשיו ואינו פוטר מחליצה דלשון דקי"ל משמע שהוא ברור ופשוט וכו' וזו שמנין טבילתה בידה אין זה ברור שמא לא נתעברה סמוך לטבילתה עד סמוך לווסתה דפליגי בה דאמר ר' יצחק אמר ר' אמי אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה ור' יוחנן אמר סמוך לטבילתה ולא איתבריר לן הלכתא ושמא איתא למר ואיתא למר וכן מעשים בכל יום שנשים משנות וסתן פעם קרוב ופעם רחוק מעתה אימור הרחיקה וסתה ואשתכח דלא כ"ח וה"ד דקי"ל דכ"ח כגון וכו' ע"כ לענייננו.

מבואר דלא מצא מקום לדחות שאין זה כ"ח אלא לפי שדבר זה במחלוקת הוא שנוי ואין לנו בירור בספק ההלכה בזה. ואי הוה ס"ל כהתוס' דעל הרוב הוא דאמרי' הלא אף אי הוה פשיטא לן דהל' כמ"ד סמוך לטבילתה אין זה מיקרי קי"ל דכ"ח לפטור מן החליצה דכיון דאיכא מיעוטא דאין מתעברות סמוך לטבילתה איך נוכל לפוטרה מהחליצה ולא ניחוש דשמא אשה זו לא נתעברה סמוך לטבילתה.

אלא ודאי מוכח דהא"ז ס"ל דבדוקא קאמרי' למר סמוך לטבילתה ולמר סמוך לוספה. ומ"מ אינו מוכרח די"ל דס"ל דאזלינן בתר רובא ולא חיישי' למיעוט בזה אפי' מדרבנן וצ"ע: ומ"ש הא"ז דלא איתבריר לן הלכתא בהא.

אני בער ולא אדע אמאי לא בריר לן מכללא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב והרי ר' אמי תלמיד ר"י הוה ועיין במה שרשמתי במע' ה' אות ל"ב בהיכא דפליגי במילי דאגדא בדרשת הכתובים אי אית לן למיזל בתר כללי שבש"ס דה"ל כפ' נגד פ' או לא ובמידי

דנפ"מ לענין דינא נר' דלכ"ע אית לן למיזל בתר הני כללי עי"ש והכא דנפ"מ לענין דינא אי חשיב כלו חדשיו או לא אית לן למיזל בתר כללא דהל' כרב לגבי תלמיד איברא דלפי מ"ש קצת מבעלי כללים דלא אמרי' אין הל' כתלמיד במקום הרב אלא כשנחלקו פנים בפנים והיינו בדאיכא בש"ס בההוא עניינא אמר ליה וכו' א"כ הכא דליכא האי לישנא יש לומר דלא נחלקו פנים בפנים ואהכי לא בריר לן הלכה כמאן אלא דאין כלל זה פשוט ומוסכם כמו שמתבאר ממה שרשמתי לעיל אות קס"ב עי"ש.

וצריך לעיין בכל הרשום שם אולי יתברר מאי דעתיה דהא"ז בזה ותנוח דעתינו אלא דאין הפנאי מסכים (ומד' המג"א סי' תר"ו סק"ח נראה דמספק"ל אי הלכה כר"י אמ"ר אמי או כרי"ו עי"ש ובבאה"ט סק"ט ובש"ע מוהרש"ז שם אות י"א אך בס' מטה אפרים שם ס"ט השמיט מ"ש המג"א או סמוך לווסתה ונמשך אחריו בזה בקיצור ש"ע להג' מוהרש"ג נר"ו בסי' קל"א אות ו' עי"ש נר' דנקטי כר' יוחנן דסמוך לטבילתה ולא ידעתי מנ"ל ואולי מה שהשמיטו סמוך לווסתה הוא משום דק"ל דהרי סמוך לוותה אסורה לשמש ועיין בזה במחצית השקל שם וק"ל): ועוד נ"ל כעת ניישב לפום ריהטא במה שיש לדקדק דאמאי הקדים הש"ס מילתי' דר' אמי לדר' יוחנן רביה והנה נמצא כזה הרבה בש"ס דכ"פ מקדים דברי התלמיד לדברי הרב ודברי האחר"ן להקדמ"ן מטעמים שונים עיין בהקדמת ס' סדר הדורות בתועלת ידיעת הדורות אות ג' בשם הרא"ש פ"ק דב"ק סי' ה' ותוס' והרא"ש ר"פ אין מעמידין וס' הכריתות וס' ה"ע דמאחר המוקדם כדי לקבוע הל' כמותו עי"ש ושם לקמיה (בד' ו' ע"ב מדפוס ווארשא שע"י הר"א משכיל לאיתן) כ' בשם התוס' בכמה דוכתי כי לפעמים מקדים ס' המאוחר לפי שרוצה לשנות הדברים לפי סדרן עי"ש ובמשק ביתי אות שפ"ח.

א"כ הכא נמי י"ל דמה שהביא דברי ר' יוחנן לבסוף הוא לקבוע הלכה כמותו (דאילו מכללא דהלכה כרב במ"ת אין לנו הכרח בזה שנחלקו פנים בפנים) ויש לומר דמה שהקדים ס' ר' אמי הוא כדי להביא הדברים על סדרן דבתחילה קובעת וסת ואח"כ טובלת. אהכי לא בריר לן הלכה כמאן.

וגם ישוב זה לא יגהה מזור למאן דס"ל דאין לחלק בכללא דאין הל' כתלמיד במה"ר באם נחלקו פנים אל פנים או לא כמובן. ועיין בשו"ת מלבושי יו"ט הנד"מ לאישי כה"ג הגאון מוהריו"ט הכהן יצ"ו בסי' כ"ד שהאריך בזהדאין אשה מתעברת וכו' וראיתי שכ' בפשי' דקי"ל כר' יוחנן משום דאין הלכה כתלמיד במה"ר (ואין זה מוכרח כ"כ לפי מ"ש לעיל) ובחלקות ישית דדוקא בזמנם שהיו טובלות בזמן טבילה שייך לומר דאשה מתעברות סמוך לטבילה משא"כ בזה"ז דלפי מה שמחמירות על עצמן מרחיקות הטבילה וכו'

עי"ש שהאריך בדברים נכוחים אך לא הזכיר דברי הא"ז הנ"ל דלא ברירן לן הלכתא כמאן וכו' כיעי"ש וראיתי עוד שם שכ' דרש"י ס"ל דנקיטינן דלא כר' אמי ומשו"ה פי' בנדה ד' ל' ע"א המפלת ליום מ' לטבילתה.

והול"ל לשימושה אלא דבא למעוטי מס' ר' אמי עי"ש ובמחכ"ת נעלם ממנו דברי רש"י ביבמות ס"ד ע"ב ד"ה שלשה וכו' דאשה מתעברת סמוך לווסתה וכו' ע"כ לכן יותר נכון לומר דרש"י מספק"ל הלכה כמאן ואהכי מפרש כדמר וכדמר. ומצאתי לידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בס' עמודי אש סי' כ' אות ב' דשקו"ט בעיקר כללין והביא הירוש' ודברי המג"א סי' תקע"ד סק"ה שהביא במלבושי יו"ט דמשמע דאשה מתעברת סמוך לטבילה ולא סמוך לווסתה דא"כ הו"ל להתיר גם סמוך לווסתה וכ' דלפי' מרן הב"י בהירוש' דלא קאי אחשוכי בנים אין הכרח מזה.

ועיין פסקי תוס' בתענית ד' י"א דבליל טבילה מותר לכל אדם. וא"כ פי' הירוש' הוא כמ"ש מרן דלכל אדם שרי בליל טבילה ולא קאי אחשוכי בנים.

גם הרמ"א בד"מ סי' ר"מ כ' דלקמן בסי' תקע"ד מותר בל"ט וכו' וכן בחלקת מחוקק סי' כ"ה סק"ה. ושם בעמודי אש הביא דברי ריא"ז הנ"ל והוסיף שכ"כ ג"כ בשה"ג ר"פ שני דשבועות ועוד דחזקה אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה או סמוך לטבילת' וכ"ה במוהרי"ל הל' עיוה"כ וכ' דבשו"ת מוהר"ח הכהן רפפורט יו"ד סי' ל"ז כ' חכם אחד דהל' כר' אמי דאינה מתעברת אלא סמוך לוסתה והמ"ח חולק עליו (וחפשתי בשו"ת מ"ח ולא מצאתי בזה דבר ואולי הוא ספר אחר ממנו) והביא דברי רש"י דיבמות ס"ד ע"ב הנ"ל.

ונר' כונתו להוכיח כדברי החכם הנ"ל אך כבר כתבתי למעלה דרש"י מספק"ל הא מילתא ומפרש הכי והכי כדמוכח מדבריו בנדה הנ"ל ואין להאריך וע' בשו"ת צמח צדק החדש אה"ע סי' י"ב אות ו': שעח אין אשה מתעברת מעומד עיין לעיל אות ע"ז שכ' דמוכח מהש"ס דהוא בדוקא ולא על הרוב בלבד: שעט אין סומכים על הנס עיין תוי"ט ריש דמאי ד"ה והחומץ וכו' כדאשכחן בריש יומא שהיו מתקנים כהן אחר ולא סמכו עה"ן דלא אירע קרי וכו' וכ' ע"ד במכתב לחזקיהו ד' ע"א ע"ד דמגוף המשנה אין הכרח דשמא מתקנין כהן אחר משום חשש שאר פיסול אלא דממ"ש רש"י והריטב"א ורע"ב דחששו לקרי מוכח כהתוי"ט.

ושוב כ' די"ל דמאי דתקון רבנן להזמין כ"ג תחתיו היינו משום שלא היו יודעים שיעשה נס וכו' עי"ש וכ' בס' עמודי אש בחי' על הירוש' ד' י"א ע"ג דפי' הראשון אינו נראה דנראה במשנה עיקר החשש הוא משום קרי כפרש"י וכן הוא בירושלמי וכו' ואם היו בטוחים

מקרי לא היו חוששים משום שאר טומאות שיכול ליזהר וכו' עיין שם ואיני מבין השגתו דהא כתב במכת"ל שם דמגוף המשנה אין הכרח אבל מפרש"י ווכו' מוכח כן.
ומסתמא פירש רש"י וכו' הוא עפ"י הירוש' והרב תוי"ט לא הי"ל לסתום אלא לפרש דהוכחתו היא מפרש"י וכו' ולא מגוף המשנה (כמשמעות לשונו) ועמ"ש במכת"ל שלא היו יודעים וכו' כ' ע"ז שם הנה הפרישה היא קבלה מפי מרע"ה והוא בודאי היה יודע שהיה נס ע"כ ואיני מבין מה ענין הפרישה מביתו למה שמתקנים כהן אחר דהמסתכל בדברי הרמב"ם ברישׁ הל' עיוה"כ ישר יחזה דרק הפרישה מביתו היא קבלה ממרע"ה. ולא מה שמתקנים כהן אחר. וא"כ לא נפלאת לומר שלא ידעו המתקנים שיעשה נס זה ועיין בתוס' חדשים ריש דמאי שכ' ג"כ כמ"ש במכת"ל דאין ראיה ממה שמתקנים כהן אחר דשמא משום חשש שאר פיסול וכו' עי"ש ועד"ז השיג ידי"ן הרב המגיה בס' ימי שלמה בד' צ' ע"ב וז"ל ועיין וכו' במכתבו הבחיר מ"ש ע"ד התוי"ט וכבר קדמו התו"ח עכ"ל והדין עמו ועי"ש מה שהאריך בענין זה אי הא דאין סומכים עה"ן הוא משום לא תנסון שפ אין נהנין ממעשה נסים עיין רש"י תענית כ"ד ע"א ד"ה אלא כאחד מענייי ישראל שכ' אסור ליהנות ממ"ן ומרן חיד"א ביעיר אזן במדבר קדמות מע' המ"ם אות ג' כתב ומה שאמרו בפרקא דחסידי אין נהנין ממע"ן וכו' משמע דס"ל דליכא איסורא אלא מד"ח ועיין לעיל אות מ"ו שרשמתי דאיכא לשון אסור דר"ל מד"ח.
ועיין יד דוד בסו' דתענית הנ"ל שכ' דברבים דאין שייך לומר דמנכין מזכיותיהם ליכא איסורא רק ראוי להתרחק היכא דאפשר. ולפי זה במן שהיה לכל ישראל ואי אפשר להחיות בלעדו ודאי דאין שייך שום חסידות ומ"ש במדב"ק שם בטעם המן כיון שהקב"ה נתנו למזונותם ש"ד.
אין להק' ממ"ש בתענית שם ע"ב אמר להו מהא לא תזבנון דמעשה נסים וכו' והתם נמי למזונותם נתנם הקב"ה. דכיון דאפשר להתרחק שאני וכמ"ש רש"י שם.
משא"כ במן דא"א באו"א ועיין בזה תפארת ישראל פ"ג דמדות ועיין בסנהד' ד' ט"ן ע"ב בעובדא דנחיתו תרי אטמתא ר' שמעון בן חלפתא וכו' ואייתיה לבי מדרשא ושאל דבר טהור או אינו טהור וא"ל אין דב"ט יורד מן השמים ומשמע דבעי למכלה ועי"ש בח"א ואמאי לא חש למעשה נסים ואין לומר כמ"ש במד"ק הנ"ל לענין מן דשאני מן דלא הי' אפשר בענין אחר.
ואפ"ל דלא שאל אלא לענין אם היה נדחק שהי' קשה לו בזולתו ועיין מנחות ס"ט ב' חטים שירדו בעבים מהו לשתי הלחם וכ' התוס' שירדו דרך נס ואתי שפיר למ"ש ביד דוד לחלק בין יחיד לרבים וק"ל ועיין עמודי אש בחי' לירושלמי ד' י"א ע"ד מחזיק

ברכה סוס"י תרע"ז: שפא אין שלד"ע אי אמרי' כשהשליח שוגג עיין באר יעקב קי"ג ע"ב נו"ב מ"ק אה"ע סי' פ' פ"א פ"ב מוהר"ץ הירש חיות לקמא ל"ב ע"ב שו"ת תפארת יוסף באה"ע סי' כ"ד בהגהת בנו מלא הרועים בח"ב ד' ה' ע"ב והלאה מחנה אפרים הלכות שלוחין סי' ט' דרכי שלום ד' ק"ג ע"ב שם אריה בשו"ת יו"ד סי' מ"א מרן מוהריט"א בפ"ד דבכורות אות ל' ד' ז"ן ע"ד (מדפוס ווארשא ד"ה שוב ראיתי ועיין בשו"ת פורת יוסף להגאון מסלאנים בסי' ט' מ"ש בענין מי שנשבע שלא למכור סחורתו ועשה שליח למכור והשליח לא ידע משבועת המשלחו שבילי דוד ליו"ד סי' קס"א ובשו"מ מהדו' ב' כ"ב סי' ס"ט האריך בזה ובעיקר הכלל עי"ש כמה חידושים.

שפב אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אי אמרי' כן ביותר משני מיעוטין עי' לקמן במערכת הבי"ת אית ד' ד"ה ודע: ובטעם הדבר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות וכן ברבוי אחר רבוי דהוא למעט כתב הרמ"ה לסנהדרין על דף מ"ו ע"א טעם לשבח ולפי שאין הספר היקר הזה מצוי ביד כל אדם אעתיק דב"ק וז"ל ואיכא לפרושי דהיינו טעמא דאמרי' אין מיעוט אח"מ אלא לרבות דכיון דמיעוטא בתרא לא איצטריך למיעוטא דנפקא לן ממיעוטא קמא איכא למימר דלגלוי עליה דמיעוטא קמא הוא דאתא לאשמועינן דכי היכי דמיעוטא בתרא לא אתא למיעוטא מיעוטא קמא נמי לא אתא למיעוטא אלא דוגמא בעלמא נקט ומאחר דטרח קרא ואשמועינן דלאו למעוטי ההוא מדעם קאמר ממילא שמעינן דדעתי' לרבויי ויש לפרש אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות כלומר שהמיעוט השני ממעט מן המיעוט הראשון ונמצא מרבה בעיקר והכי נמי איכא לפרושי גבי אין רבוי אחר רבוי אלא למעט כי הני תרי טעמי דכתבינן וטעמי מעליי אינון עכד"ק ועיין לקמן במערכת המ"ם אות רי"ב: שפג אלם ששומע ואינו מדבר הרי הוא כפקח לכל דבריו עיין מה שרשמתי במע' החי"ת אות כ"א לענין מדבר וא"ש ועיין שבות יעקב ח"א סי' קנ"ו לענין שבועה מאמר מרדכי לגטין בד' קכ"ה ע"ב לענין עדות אם פסול מדאו' דלהרא"ם בפר' שופטים סי' י"ט ד"ה עפ"י שני עדים בדעת ר"ת פסול מדר'.

ב"י א"ח סי' ה"ן ד"ה מצאתי כתוב וכו' לענין צירוף עשרה. כ"מ פ"ד מהל' שחיטה וביו"ד סי' א' ובשונה הלכות ח"ב ד' ל"ב ול"ג לענין שחיטה ותרומה עי"ש.

ובנו"ב ח"א אה"ע סי' ד"ן לענין יבום. ולענין אם קידושיו קי' מן התורה.

עיין מה שרשמתי לקמן במע' החי"ת אות ק"ו ד"ה ומ"ש ואי הוי מום באשה עי"ש באות ק"ז וכן לענין פיסול עבודה עי"ש. ועיין עוד לענין שבועה ועדות בשו"ת אחי וראש ד' ג"ן והלאה באורך וברוחב.

ולענין אם כשר לכתוב תפלין דהא ישנו בקשירה או"ד דל כיון שצריך לומר שכותב האזכרות לשמן וכו' עיין פתח הדביר סי' ט"ל אות ג' ובאור לי סי' קכ"ח ד' ק"ט ע"ד: שפד אלם שהיה מדבר מעיקרו ונשתתק אח"כ עיין הר"מ בפיה"מ ריש תרומות דעדיף מאלם מעיקרו דזה תורם לכתחילהובתוס' רעק"א תמה ע"ד עי"ש ועיין מה שהאריך הרב שונה הלכות בח"ב ד' ל"ג בזה ועיין במרן הב"י באה"ע סי' קכ"א ד"ה ודוקא בנשתתק וכו' שכ' בשם הרשב"א דאפשר דפקח ונשתתק עדיף מאלם מעיקרו.

ועיין תשו' הרשב"א שהביא מרן הב"י שם בסי' צ"ו תוך ד"ה ומ"ש אבל נתגרשה וכו' ואעפ"י שהיתה פקחת ונשתתקה לכאו' לא גרעה מאלם מעיק' וכו'. ועיין בקדושת ישראל על גטין ל"ד ע"א בד"ה עוד שם בגמ' וכו' שכ' בשם הפנ"י דדוקא בחרש הוא דיש לחלק בין חרש מעיקרו לנתחרש אח"כ אבל לא באלם והסביר הדבר.

וכ' ע"ד שנעלם מנו דברי הרמב"ם בריש מס' תרומות הנ"ל דגם באלם שייך לחלק כן עי"ש ונעלם משניהם דברי הרשב"א הנ"ל. ועיין הרמב"ם בפ"ד מהל' שחיטה ה"ט מומחה שנשתתק וכו' וכן מי שאינו שומע ע"כ ומובן מדברי מרן כ"מ ובב"י יו"ד סי' א' דלענין הדין מומחה שנשתתק ואלם מעיקרו שוין.

ועיין בשו"ת אחי וראש ד' ג"ן ע"א וידוע דאלם מעיקרו נשתתק חד דינא אית להו ע"כ: שפה אוקי ממונא בחזקת מאריה לענין עכו"ם במערכת הגימ"ל אות ה"ן ס"ק ט"ז רשמתי בזה בס"ד: שפו אין למדין דברי סופרים מד"ס כ' מוהרד"ך בתשו' כ"ח סוף אות ד' דרק היכא דהוא לעקור ד"ת כעין תקנתא דר"ת לעקור ירושת הבעל מד"ת (עיין באה"ע סי' קח"י).

אך פשט דברי הרא"ש בתשו' כלל ד"ן מורה דאין למדין אפילו היכא דליכא עקירת ד"ת. משום הבו דלא לוסיף עלה.

כ"כ בשו"ת רמ"ץ או"ח סי' י"ב אות ג': שפז אומדנא בס' שו"ת רמ"ץ הנד"מ בא"ח סי' ט"ו אסף איש טהור דוכתי טובא בש"ס ופוס' ראשונים בענייני אומדנא ואי מהני אמתלא בדבר התלוי בדעת שניהם ולא בדעת הלוקח לבד (עיין תוס' ב"ק ד' ק"י ד"ה דאדעתי' וכו') ואי מהני אומדנא להוציא ממון לפי מאי דקי"ל דאין הולכים בממון אחה"ר וכו' והאריך בכל הפרטים ברוחב שכלו עי"ש ובחיו"ד סי' ג' ועיין ישרי לב בחח"מ במערכת האל"ף מאות כ"ח עד ל"ח ובס' ייטב לב ד' י"ג ע"ג והלאה האריך בכמה חילוקי דינים באומדנא ודרשינהו לקראי בפר' ויגש ויכוח יוסף עם אחיו כמין חומר עי"ש: ואומדנא דמוכח טובא אי אלימא לאפוקי ממונא בס' אהל יעקב אות י"א כתב בשם מרן באבקת רוכל סי' פ"ז דלא אלים להוציא ושכ"כ מוהרשד"ם ח"מ סי' מ"ה והרדב"ז בשניות ח"א סי'

קכ"ח וח"ב סי' תרע"ח ובראשונות סי' קמ"ח וכתב שיש ללמוד משם דהרבה אומדנות מוכיחות מהני להוציא.
וכן הסכים הרב דרכי נועם סי' מ"ט ונ"א ובית יהודא ח"ב סי' י"ג ושהכנה"ג בתשו' ח"מ סי' מ"א כ' דלהחזיק מהני לכ"ע ולהוציא הוא פלוגתא את"ד והמובן מזה דדוקא באומדנות הרבה המוכיחות הוא דס"ל להרבנים ד"ן וב"י דיכולים להוציא. ובס' יפה ענף ד' ב' אות ט"ז כ' באומדנא דמוכח מפיקינן ממונא עיין בזכרונות ובני אברהם סי' ח"י ועיין בס' אהל יעקב ה"ד בס' מנחת זכרון עכ"ל והיה נר' דכונתו דמ"ש באה"י הוא היפך מ"ש הזכרונות ובני אברהם דלדידהו גם באומדנא אחת דמוכח מפיקינן ממונא אולם עיינתי בס' מנח"ז וז"ל באומדנות מוכיחות מפיקינן ממונא.
עיין ד"ן וכו' ובני אברהם סי' ח"י וציין המגיה לס' אה"י הנ"ל עי"ש ומשמע דגם הבני אברהם לא אמר אלא כשיש הרבה אומדנות וצריך לעיין בגוף הס'. ועיין כנה"ג ח"מ סי' ט"ו הגב"י אות י"ג דמי שנגנב ממנו כלי כסף וזהב ויש כמה אומדנות מוכיחות שאיש פ' גנבם מותר למוסרו ביד אוה"ע בשביל חוב קרוב לשיווי הזהב והכסף ולכפותו עד שיודה הדברים אחרים מוהרשד"ם סי' ש"ס מוכח דהרבה אומדנות מהני להוציא.
והרב מוהר"י אלפנדרי בתשו' שבס' יבא הלוי חיו"ד סי' ב' כתב ולא תימא דאומדנא לא מהני כי אם להחזיק ולא להוציא דמתשו' הרא"ש שהביא הטור אה"ע סי' נו"ן בהמירה אחות המשודכא מוכח דמהני להוציא. וכן ראיתי בד"ן סי' מ"ט שכ' ועוד כל הפוס' כלם האריכו בענין אומדנות דעבדינן בהו עובדא להוציא ממון וכו' ע"כ מדבריו ג"כ מוכח דדעת הדרכי טעם דבאומדנא אחת דמוכח מפיקינן ממונא ושוב הביא (ביה"ל הנ"ל) מ"ש הכנה"ג בסי' ט"ו בשם רדב"ז לחלק בין להוציא ללהחזיק וכ' לחלק בין כשמספקא לן בגוף הענין לכשמספקא לן בדעת המתחייב (ולפום ריהטא לא נתברר לי חילוקו וצריך להתיישב במ"ש במשנת ר' אליעזר ח"א ד' ז"ך ע"ג וע"ד עי"ש ובמשל"מ פ"ט מזכיה מ"ש ע"ד מוהריק"ו ועיין יגדיל תורה קונטריס יו"ד סי' ק"ן אות י"ג ד' רס"א ע"ד).
ומ"ש בשם תשו' הכנה"ג דלאוקומי מהני לכ"ע כ"כ בכנה"ג סי' ט"ו הגב"י אות ח"י וז"ל אפילו למאן דלא אזיל בתר אומדנא בממונא ה"מ להוציא אבל לאוקומי ממונא אזלינן הרדב"ז ח"א סי' ר"ד. ובאות י"ט כ' בשם הרדב"ז ח"א סי' ר"ך דלכ"ע אזלינן בתר אומדנא לפטור משבועה ועיין מה שרשמתי בקונט' אסיפת דינים במערכת בית הכנסת אות מ ד"ה וראיתי.
ובס' משנת ר' אליעזר ח"ב באה"ע סי' ח' ד' ס"א מ"ב כ' בשם מט"ש ד' ז' דנראה ברור מדברי הרבנים הרא"ם ות"י ומוהריב"ל ומ"ץ דלא כ' דלא אזלינן בתר אומדנא אלא

להוציא אבל להחזיק אזלינן בתר אומדנא דמוכח. ועיין בשו"ת ישמח לב ח"ב סי' כ"א בשם תשו' כ"י: ואי מהני אומדנא בהסכמות ותקנות רשמתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת בית הכנסת אות מ ד"ה וראיתי וכו' עי"ש: והיכא דאיכא אומדנא ועד אחד אי מהני להוציא ממון עיין בתשו' ישמח לב ח"ב סי' כ"א דשקו"ט בזה ושם הביא תשו' כ"י להרב מוהר"א ב' אליעזר דהוכיח מתשו' הרדב"ז דאף דאיכא עד אחד ואומדנא לא מהני לאפוקי ממונא ושקו"ט בדברי הרדב"ז ומסיק כן דיכול המוחזק לומר קי"ל כמ"ד דלא מפיקינן ממונא בע"א ואומדנא: ולענין אי מהני אומדנא לעבור על השבועה בקום עשה או לא מהני אלא לפוטרו מהשבועה בשואת"ע בס' בן אברהם בתשו' שבסוף הספר באה"ע סי' א' כ' דהרב מוהראנ"ח בח"ב סי' כ' נסתפק בזה וש"כ הרב פ"מ בח"ג סי' י"ט דאין ספקו מוציא מידי ודאי של הרבנים מוהרשד"ם ומוהריב"ל ח"ב סי' כ' שהוכיח כן מתשו' הרשב"א שהביא הרב מוהריק"ו שרש ק"א דמהני גם לקום עשה.

ובשו"ת יד ימין אה"ע סי' א' ד' ל"ד ע"ד והלאה שקו"ט בזה והביא מ"ש בשו"ת משאת משה חיו"ד סי' ט' לצרף ספקו של מוהראנ"ח לעשות ספק שלישי בנדונו ושבשו"ת נשמת חיים אה"ע סי' ג' הביא שו"ת פמ"א סי' ק"ו שמוהראנ"ח עצמו בח"א סי' מ"א התיר השבועה. וסיום התשובה שבח"ב הנ"ל לא נמצא ואין ספק שבסוף היה מסכים לזה והיד ימין הביא שו"ת פ"מ ח"ב סי' קי"ז דגם מוהרח"ש בסי' ל"ג מתיר השבועה בקום עשה ע"י אומדנא ולא שבקינן פשיטות מוהרשד"ם ומוהריב"ל ומוהרח"ש מפני ספק מוהראנ"ח.

והביא מ"ש בשו"ת עין משפט אה"ע סי' א' שגמגם ע"ד הרפ"מ ושגם בחק"ל יו"ד ח"ג סי' כ"ז דחה דברי הרפ"מ שמדברי הריטב"א ונמק"י בחי' לנדרים ד' כ"ז בסוגיא דנדרי אונסים מתבאר דלא שרי לעבור בקום עשה ואילו היו רואים דבריהם (כי נדפסו מקרוב) לא היו חולקים עליהם ונקיטי' כהריטב"א ונמק"י והיא השיב ע"ד דאולי אף אי הוו חזו דברי הריטב"א ונמק"י לא הוו הדרי בהו כיון דמתבאר דהרשב"א ומוהריק"ו ס"ל דמהני גם לקום עשה וכ' בסו"ד דמידי ספקא לא נפיק.

ובס' משנת ר"א ח"ב בשו"ת אה"ע סי' ל"ח ד"ה וראיתי וכו' כ' בשם הכנה"ג בתשו' חיו"ד סי' ר"ב ובשכנה"ג יו"ד סי' דלא שבקינן פשיטו' מוהריב"ל ומוהרשד"ם משום ס' מוהראנ"ח ושכ"כ הפ"מ ח"ב סי' קי"ז וכ' המשר"א גם אנן בדידן מעשים בכל יום אנו מתירים וכו' אף שהוא בקו"ע שלא כדעת מוהראנ"ח וכתב שכמ"א כ' ליישב המנהג שלא יהיה הופך דברי הריטב"א הנ"ל ומה שרמז למ"א הוא מ"ש בחיו"ד שם בסי' מ"א עי"ש ובסי' ל"ז ובשו"ת ראש משביר ח"ב סי' ס"ט בד' צ"ב ע"א הביא ס' מוהראנ"ח

דאפשר לחלק בין שואת"ע לקום עשה וכ' דמשום הא ליכא למיחש כמ"ש הרבנים נחפה בכסף (ח"א) סי' ב' ד' ס"ג ע"ב ופ"מ ופמ"א דתשו' זו של מוהראנ"ח הוא היפך דעת כל הפוס' ומכללם הרשב"א ומוהריק"ו וכו' ומדברי הגדולים שהביא שם בד' צ"א ע"ב נראה ג"כ דפשיטא להו דמהני אומדנא גם לקו"ע עי"ש ובשו"ת באר מים חיים אה"ע סי' ב' ד' ט"ל רע"ג ראיתי שכ' בשם מוהרש"ך ח"ב סי' ל"ו דאין לחוש על מה שנשבע שלא לישא אחרת דאדעתא דהכי לא נשבע אלמא פשיטא ליה דמהני אומדנא גם לקום עשה וקצת תימה על הרב במ"ח שלא זכר ספקו של הרב מוהראנ"ח בזה ועי"ש בד"ה אמנם וכו' מ"ש בשם הפ"מ ח"א סי' כ"ד ומתבאר ג"כ דס"ל דמהני לקו"ע.

וכן מתבארמדברי הרבנים משפטי שמואל ול"ר שהביא במשל"מ פכ"ג מהל' אישות הט"ז. ועיין להרב מוהרשד"ם בחיו"ד סי' קכ"ג: ובשו"ת שער אה"ע סי' ב' סוד"ה תשובה כ' ואין לפקפק ממ"ש מוהראנ"ח ח"ב וכו' דרבים לוחמים עליו וסברי דגם בק"ע שפיר אמרינן אדעתא דהכי לא נשבע והוא לא אמר אלא בלשון אפשר ואין ספק מוציא וכו' וכן הסכימו רבנן בתראי וכו' ושו"ר דמוהראנ"ח גופיה לא עמד בסברתו ושינה את טעמו שם בסי' קכ"ט (צל בסי' ט"ן) דמבואר דהדר משמעתיה וקאי בשיטת הסוברים דגם לעבור בקו"ע מהני שוב הביא מ"ש החק"ל הנ"ל דמדברי הריטב"א ונמק"י מוכח דלא מהני לקו"ע ודחה ראייתו עיש"ב ושם בציונים שבסוף הסי' באות ב' ציין שו"ת מטה יוסף ח"א אה"ע סי' י"ג ולא אדע כעת איזה ט"ס יש ובס' יפה ענף ד' ד' סוף ע"ג הביא ס' מוהרא"ח והחולקים עליו וכ' דהריטב"א בפ"ג דנדרים ס"ל כהרב מוהראנ"ח והיא הראיה שהביא הרב חק"ל.

ובס' ימי שלמה ד' ס"א הביא דברי רבנן בתראי בזה וכתב שם ע"ב דאף דהסכימו האחרונים דלא כמוהראנ"ח מ"מ יש לחוש לסברתו אף אם היא סברא יחידאה שכ"כ הכנה"ג בתשו' לח"מ בח"ב סי' ק"ב דאף דסברת מוהר"ם יחידאה היא הוי ספק שבועה להחמיר דכיון דהספק הוא אם האמת כסברא זו מה לי אחד ומ"ל שנים ותמה על הכנה"ג דא"כ אמאי לא חש לסברת מוהראנ"ח עפ"י שסברא יחידאה היא וכן תמה על הרב פ"מ וכתב ליישב דדוקא כשהמחלוקת הוא בגוף הדין (לענין מת אחד מן השותפין אם מתבטל השותפות דהרמב"ם והטור בסי' קע"ו ס"ל דמתבטל וסברת מוהר"ם דאינו בטל היא סברא יחידאה) כיון דאיכא שבועה חיישינן לסברא יחידאה דבעיקר השבועה אין כאן מחלוקת אבל כשהמחלוקת היא בשבועה עצמה ורבים סברי דמותרת לא חיישי' לסברת יחיד וכו' את"ד וחילוק זה אינו מבורר לענ"ד וצריך לעיין בגוף תשו' הכנה"ג ואמ"א.

אך לענד"ן דאף אי במחלוקת בשבועה עצמה נקיטינן לחוש לסברת היחיד. מיהו ה"ד כשסברת היחיד היא ברורה אבל כשהיחיד מסופק ולא החליט בסברתו ורבים שכנגדו פשיטא להו להקל.

אין לנו לחוש לסברתו ואף אם היו שוים יחיד ויחיד רבים ורבים נקיטינן כל היכא דלמר פשיט"ל ולמר מספק"ל אין ספק מוציא מידי ודאי וכלל זה שריר וקיים כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטריס כללי הפוסקים בסי' ט"ז אות י"ט כ"ש ביחיד מסתפק ורבים פשיטא להו. וא"כ כיון שהרב מוהראנ"ח לא החליט בשפת חלקות בין שואת"ע לקום עשה רק בלשון ספק אמר כן יפה אמר מר הכנה"ג דאין לחוש לסברתו.

ומה גם למאי דאשכח מרגניתא הרב שער אשר דגם רבינו מוהראנ"ח עצמו כתב בתשובה אחרת כדפשיטא להו להרבנים החולקים עליו כנז"ל והג' נו"ב במ"ק יו"ד סי' ס"ט ד"ה ואני אומר כתב לענין שבועה דאף באיסור חמור דאורייתא איך בשביל מוהר"ם לחוד ידחה הרמ"א ג' פוסקים עי"ש ועיין בשו"ת בני בנימין לה"ה תנא ירושלמאה מוהרמב"ן בסי' יו"ד ד' י"ד ע"ג ד"ה והנה וכו' והלאה וראיתי בס' בית אהרן קריספין בחאה"ע במערכת האל"ף ד' ה' ע"ג והלאה האריך בזה ולא יכולתי כעת לעיין בדב"ק לך נא ראה: שפח אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אי סמכינן ע"ז בזמן הזה י"ל בשו"ת מוהר"ם אלשקר סי' ט"ף ואהל יצחק סי' ו' בשו"ת אה"ע ובמה שציין בזכרנו לחיים ח"א ד' מ' ע"ב ובעיקר הכלל עוין משק ביתי אות ס"ג ובקונטריס אסיפת דינים במערכת גירושין סי' א' אות י"ב ובסי' ב' אות ב' ואות ג' הבאתי קצת מדברי הפוסקים המדברים בזה וע"ע בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' קי"ח (בדפוס ווארשא ש' תרמ"ב היא אלף קפ"ח): שפט איסור פחות מכזית שנתפח ועמד על כזית אם לוקין עליו י"ל במה שרשמתי במע' השי"ן אות כ' ולמה שרשמתי בקונטריס אסיפת דינים מערכת ברכות סי' א' אות ז לעה"פ בל"ן: שצ אירוסין אם הם בכלל נישואין עיין מה שרשמתי לקמן במער' הנו"ן אות כ"ט: שצא איסורא בתר ממונא גריר עיין מה שרשמתי בזה לקמן במערכת הסמ"ך אות פ"ו ד"ה ובממון: שצב אפילו תיבת אפילו אם הוא דוקא כגון מ"ש גבי ריאה שנימוקה אפילו רביעית כשרה או אפילו יותר כשרה מרן חיד"א ביעיר אזן אות נ"א הביא מ"ש בזה מרן הב"י ביו"ד סי' ל"ו ופר"ח שם ס"ק כ"ד וכ' דמתשו' הרב מוהרימ"ט יו"ד סי' ל"א נראה דהוי פלוגתא דרבוותא ועיין בס' בי"א לטרפיות בקונטריס הראיות סי' נו"ן פלפלא אריכא בזה בתשו' הרבנים הריב"ש והרשב"ץ ומוהרימ"ט וב"ח בתשו' סי' ח"ק ומסיק דאין לנו כלל מיחלט בזה דזימנין דאפילו דוקא וזימנין לאו דוקא ועיין להרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות ה"ן מ"ש בשם הרמב"ן פא"ט ושם באות נ"ו כתב החילוק

שבין אפילו לאף עי"ש: שצג אף הן היו באותו הנס אי מהני טעם זה לחייבן במצות דאורייתא או רק למצות דרבנן מתוס' פסחים ד' ח"ק ומרדכי ריש מגילה נראה דלא מהני לדאורייתא ומדברי ר"י איש ירושלים שבתוס' מגילה ד' ד' ומתשו' מוהר"ם הארוכות סי' תמ"ג נראה דגם לדאורייתא כ"כ מרן חיד"א בס' דבש לפי אות כ"ח ודבריו באו הנה בקצ"ר אמיץ וד"ת עשירים במ"א עיין למני"ר בס' הנורא ברכ"י א"ח סי' תע"ג אות ט"ו (ועי"ש בסוס"י תב"ע) ועיין בזה בשו"ת בנין ציון החדשות בסי' מ"ג ושם ביאור אי סברא זו לחייב משום מה שהיו באותו הנס היא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן: שצד אף כששונה התנא דבר אחד בלשון זה אם בא להוסיף ע"ד תנא דקמיה או בא לחלוק עיין בדברי הרע"ב סוף פ"ק דשבת ר"י אומר אף בפחמין כל שהו והלכה כר"י דליכא מאן דפליג עליה והרב שושנים לדוד בפרק יו"ד מ"ד אמאי דתנן ר"י אומר אף מקבלי פתקין הקשה על מה שפסק שם הרע"ב דלא כר"י דלפי מ"ש בפ"ק דהלכה כר"י דליכא מאן דפליג וכתב שם התוי"ט דמשום דקתני אף משמע ליה שאינו חולק אלא מוסיף א"כ הכא נמי הו"ל לפסוק כר"י דתני אף ולמימר דלא פליג וזה סיוע להרמב"ם שם עכ"ל מבואר דס"ל דדבר זה במחלוקת הוא שנוי להרע"ב כל היכא דתני תנא כי האי לישנא משמעותו דלא בא לחלוק אלא להוסיף ולהרמב"ם הגם דתני אף אין מזה הכרח שלא בא לחלוק ויש לתמוה לפי זה עמ"ש הרע"ב בפ"ה דמעשרות מ"ה ר"י אומר אף ישכור פועלים וילקט דלת"ק לא ישכור פועלים דחיישינן וכו' דאמאי לא פי' הכא נמי דלא בא לחלוק מדתני אף ומנ"ל דלת"ק לא ישכור פועלים.

וכן קשה אמ"ש הרע"ב בפ"א דמס' ביכורים מי"א ר"י אומר אף בעלי אריסות וחכירות מביאין וקורין דר"י פליג אתנא דמתני' ב' דתני האריסין והחכירות אין מביאין ואין הלכה כר"י עי"ש ואמאי לא פי' דלא בא לחלוק אלא במתני' ב' מיירי בסתם אריסין ור"י מיירי באריסי בתי אבות ודיקא נמי לישנא דמתני' דבמ"ב תני אריסין וכו' ור"י נקט בעלי אריסין וכו' דמשמעותו שמוחזקים בזה וכמו שפי' כן הרש"מ עפ"י הירוש' עי"ש וא"כ מוכח מדברי הרע"ב עצמו דלא ס"ל כמ"ש הרב שושנים לדוד לדעתו דכל דתני אף לא בא לחלוק דהא איהו גופיה ס"ל דאיכא לשון אף הגם שבא לחלוק.

ועיין עוד בחלה פ"ב מ"ד ר"א אומר אף הרודה ונותן בסל הסל מצרפן לחלה ואמרינן בפסחים ד' מ"ח דהלכה כר"א והלכה מכלל דפליג ש"מ דגם כי פליגי תני בלשון אף. גם בפ"ב דשביעית מ"ב ר"ש אומר אף נוטל את העלה מן האשכול בשביעית פליג את"ק דאינו מתיר אלא בתוספת שביעית דאין הלכה כר"ש וכן שם במ"ד ר"א ב"ר צדוק אומר אף משקה הוא את הנוף בשביעית ואין הלכה כמותו.

ושם בפ"ג מ"ב ר"ש אומר אף על האשפתות ואין הלכה כר"ש. ועוד שם בפ"ט מ"ה ר"י אומר אף על האחרון וחולק על ר"א עי"ש.
ובר"פ י"ב דשבת רשב"ג אומר אף המכה בקורנס וכו' ואין הלכה כרשב"ג ובפ' יו"ד דעירובין מ"ה ר"י אומר אף מי שנתלש רוקו וכו' ואין הלכה כר"י (כן הגירסא במשנה שבמשניות ובהש"ס וכן הוא בהרי"ף אך בהרא"ש ראיתי שגורס רי"א מי שנתלש רוקו וכו' ולא גריס אף. אמנם בקרבן נתנאל שם תופס בדברי הרא"ש רי"א אף מי שנתלש וכו' כנראה שכן היה הגירסא לפניו בדברי הרא"ש.
ומרן הב"י בסי' ש"ן העתיק רי"א אבל מי שנתלש וכו' ובב"ח שם נראה דגריס בדברי מרן הב"י בלשון אף ועכ"פ גירסתו במשנה זו היא רי"א אף מי שנתלש וכו' ופשיטא ליה דר"י פליג את"ק ותמה עמ"ש מרן בדעת הטור דמשמע ליה דלא פליג וכו' עי"ש) וברפ"ג דפסחים ר"א אומר אף תכשיטי נשים ואין הלכה כר"א ושם רפ"ב וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח ופליגי אר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה.
ושם פ"ו מ"ה ר"מ אומר אף השוחט לשם אמורי צבור פטור ואין הלכה כר"מ. ובפ"בדשקלים מ"ד ר"י אומר אף לשקלים א להם קצבה.
ופליג אר"ש דאמר שקלים יש להם קצבה. ובסוכה פ"ג מ"ט וב"ש אומרים אף באנא ה' הצליחה נא.
ובביצה פ"א מ"ח ר"ג אומר אף מדיח ושולה ואין הלכה כר"ג. ושם מ"י ר"י אומר אף לא מנעל לבן.
ושם בפ"ב מ"ח אבל מקרצפין וחכ"א אף לא מקרצפין ובפ"ג דחגיגה מ"ז ר"י אומר אף לא ביום חמישי ואין הלכה כר"י. ובמכות פ"ג מ"ח חנניא בן כינאי אומר.
אף הלובש כלאים. ובפ"ז דתמיד מ"ב ר"י אומר אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ ואין הלכה כר"י.
ובפ"ב דנדה מ"ג ואינה מטמאה את בועלה רע"ק אומר אף מטמאה את בועלה: ובפסחי' ד' ט"ן ע"א ת"ר אין לך דבר וכו' ור' ישמעאל בנו של ריב"ק אומר אף מחוסר כפורים וכו' בשלמא לת"ק וכו' אלא לר"י וכו' ע"ש דמבואר דפליגי דבשבועות ד' ל"ה סוף ע"ב וי"א אף זה קודש וכו' ות"ק סבר וכו' מבואר ג"כ דפליגי הגם דתני אף ובמכות ד' ב' ע"ב ת"ר ד' דברים וכו' משום רע"ק אמרו אף אין משלמין עפ"י עצמן ומדיקדוק לשון הש"ס מ"ט דרע"ק קסבר קנסא הוא ולא אמרו סתם מ"ט קנסא הוא נראה קצת דרק רע"ק הוא דס"ל הכי וחולק את"ק וכן יל"ד ממ"ש שם ג' ע"א כמאן דנא כרע"ק דאי רע"ק הא אמר וכו' דאי במלתיה דרע"ק גם ת"ק מודה היה לו להקשות ביד חזקה והתניא אין משלמין עפ"י

עצמן והרמב"ם בפי"ח מהל' עדות ה"ח פסק כרע"ק ומיהדר מרן כ"מ אטעמיה ואמר מר דמשקלא וטריא שבש"ס מוכח דקי"ל כרע"ק עי"ש ולא נחית לומר דמדתני רע"ק בלשון אף מוכח דלא פליגי ש"מ דאין מזה הכרח.

אכן יש לדחות דהכא ודאי פליגי דמדתנו רבנן ד' דבנים נאמרו וכו' משמע דמניינא למעוטי דרע"ק אתא וליכא למימר דשייר הא דרע"ק דמאי שייר תו. ומה גם להסוברים דבמניינא לא אמרינן תנא ושייר עמ"ש לקמן במערכת התי"ו אות ל"ד בס"ד ומ"מ למדנו דגם אם בא לחלוק שייך למיתני בלשון אף וא"כ ודאי דאין לנו הכרח בשאר מקומות בכה"ג שלא בא לחלוק אלא לפרש ובמכות ד' כ"א ע"ב דתניא המנכש וכו' רעק"א אף המקיים ואיתא בשאר דכותי ומבואר ברישׁ מ"ק דלרב יוסף פליגי ת"ק ורע"ק ש"מ דגם במידי דפלוגתא שייך למיתני אף ובמס' ביצה ד' י"ט ע"א רשש"ז אומר אף בחול אין מטבלין אותו שצריך הערב שמש ות"ק לא בעי הערב שמש עי"ש דפליגי וכן במס' מ"ק ד' ח' ע"ב תנינא להא דת"ר וכו' רשב"ג אומר אף מביאין עצים ומנסרן וכתבו הפוסקים דהלכה כרשב"ג דסתם מתני' כוותיה: הנה מתבאר מכל הרשום למעלה שכן דרך התנאים כומר סברתם בלשון אף גם כשבאים לחלוק ואי הכי קשה טובא על שיטת הרע"ב (לפי מה שהבין בדעתו הרב שו"ל) דמדתני ר"י בלשון אף מוכח דלא בא לחלוק את"ק ותימה על הרב שו"ל שלא הקשה עליו מכל הני דוכתי דמתבאר דגם כשחולק תני בלשון אף: איברא דלע"ד אחרי המחי"ר נ"ל דמ"ש הרע"ב דהלכה כר"י דליכא מאן דפליג עליה לאו דדייק הכי מדתני בלשון אף דהא ודאי לא מכרע אלא מסברא משמע ליה הכי דמר אמר חדא ומאמ"ח ולא פליגי ומ"ש הרב שו"ל שכן כ' הרב תוי"ט דמדתני אף הוא דמשמע ליה דלא פליגי אנא עניא לא חזינא כי האי סימנא שהרי הרב תוי"ט לא כתב אלא דברי מרן בכ"מ שכ' לדעת הריב"ה וריי"ו דפסקו כר"י משום דמשמע להו דאינו חולק על ת"ק אלא מוסיף על דבריו ע"כ ומנ"ל דכונתו דמדתני בלשון אף הוא דמשמע ליה הכי אימא לך דמסברא בעלמא הוא דמשמע להו הכי גם אי לא הוי תני בלשון אף.

וכן בדין שהרי הרא"ש לא גרים בדר"י אף אלא ריי"א בפחמין כל שהו ובכל זאת פסק ברמזים כר"י וכן פסק בטור סי' הר"ן וכ' מרן בב"י ומ"ש ובפחמין כ"ש משנה שם ריי"א בפחמין כ"ש ומשמע לרבינו אינו חולק על ת"ק וכו' עי"ש הנך רואה דהגם דהעתיק לשון המשנה בלא אף אמר מר דמשמע לרבינו דלא בא לחלוק וכו' ש"מ דלאו הא בהא תלי אלא מסברא הוא דאמור רבנן דר"י לא בא לחלוק את"ק: וכן מתבאר לע"ד מדברי הרב ב"ח שם שאחר שהביא דברי מרן הב"י הקשה מדאמרינן בעלמא כל מקום שאמר

ר"י אמתי ובמה לפרש דמוכח דבלא אמתי ובמה לחלוק בא והוכרח לומר דודאי ר"י פליג אלא דמסוגיית הש"ס מוכח דנקיטי' כר"י עי"ש ואם משמעות דברי מרן דלא אתא לחלוק היינו מדתני אף לא הוה ק"מ דמאי דאמרי' בעלמא היינו היכא דלא תני אף והכא שאני דתני אף ולא ניחא לי' לומר דהגם דהבין מדברי מרן דהוא מדתני אף מ"מ היא גופא ק"ל דמהש"ס מוכת דדוקא אמתי ובמה הם לפרש דאל"כ הו"ל למימר כל היכא דתני אמתי ובמה ואף לפרש דמלבד דעינינו הרואות דגם הרב"ח לא הזכיר בגרסת המשנה תיבת אף כיעי"ש ועוד דודאי אין זו קושיא דהכלל דאמתי ובמה לא נאמר אלא על ר"י כדדייקי למימר כל מקום שאמר ר"י אמתי ובמה וכו' (עיין מה שרשמתי בזה לעיל אות קל"ד) אבל בלשון אף אי נימא דמשמעותו הוא להוסיף ולא לחלוק לאו על ר"י בלחוד אמרינן הכי אלא לכל מי ששונה בלשון זה ומשו"ה לא הוה מצי למימר נמי אף בהדי אמתי ובמה ומאי ק"ל ע"ד מרן אלא ודאי דברים כפשטם דלאו תיבת אף הוא דקאמר מרן דמשמע להו דלא בא לחלוק אלא מסברא בעלמא.

והרב ט"ז שם תירץ לקו' הרב"ח דאמתי ובמה הוא ודאי לפרש הא לא"ה משמע הכי והכי והכל לפי הענין והכא אין סברא דהת"ק לא יחלק בין סתם עצים לפחמין דעינינו רואות דכל שאחז האור בהם בכ"ש דולק והולך וכו' עי"ש הרי מבואר דמסברא בעלמא הוא דאמרינן דלא בא לחלוק אלא להוסיף ולא תלי בלישנא דאף דגם אי לא גרסינן במלתיה דר"י אף מסתברא ודאי כן כמובן.

גם הרב מאמר מרדכי שם סק"ב כ' לתרץ קושית הב"ח כדברי הרט"ז (ולא זכר דבריו) דאמתי ובמה הוא לפרש אבל ר"פ אומר בלא אמתי ובמה איכא הכי והכי ואשכחן דוכתי טובא דתני תנא ר"פ אומר בלשון מחלוקת ואינו חולק כמ"ש התוי"ט בפ"ב דביכורים מ"ו והביא תשו' הרא"ש שבב"י סי' רכ"ח אהא דתנן רי"א הרואה את הים הגדול וכו' ודברי הרא"ש שבב"י סי' תר"ל אהא דתנן רי"א אם אינה יכולה לעמוד בפ"ע וכו' ועוד הביא כמה מקומות בזה וסיים וכן מצאתי בפי' הרע"ב אהא מתני' גופא שכ' והלכה כר"י דליכא מאן דפליג עליה עכ"ל מתבאר יפה דהבין מדברי הרע"ב דמסברא הוא דמשמע ליה הכי ולא משום דתני אף דומיא לשאר דוכתי דמייתי וכן מתבאר ממה שסיים הרב תוי"ט ע"ד מרן כ"מ שהביא דאין להקשות מדלא נקט אמר ר"י שהרבה נמצאים כן עי"ש דמבואר דהוקשה לו לישנא דר"י אומר דנראה שהוא לשון מחלוקת ואי הוה משמע ליה דמאי דדייקי דלא פליגי היינו מדתני אף מאי ק"ל ול"ל לתרוצי דנמצאים הרבה וכו' הרי לשון זה אינו מורה שהוא לחלוק אלא להוסיף ולא דמי כלל לההיא דביכורים פ"ג מ"ו דהתם תנן ר"י אומר עד ארמי בלא אף ושם צריכים אנו לכלל זה משא"כ בהא דפ"ק

דשבת וע"ע בתוי"ט פ"ד דמגיל' מ"ז אמתני' דרי"א אף מי שהיו ידיו צבועו' וכו' שדבריו הם בסיגנון א' עמ"ש בפ"ק דשבת ומוכח דאין כונתו מדתני אף: וראיתי בקרבן העדה שכ' עמ"ש בירוש' כני מתני' אף בפחמין כ"ש וז"ל ודייק לה דאל"כ קשיא פחמין מאן דכר שמיה אלא ודאי מלתא באנפי נפשיה קאמר ולאו לאיפלוגי את"ק ומשו"ה פסק הטור כר"י וכו' עכ"ל נראה דאין כונתו לפרש מ"ש בירוש' כני מתני' אף וכו' דר"ל דכיון דתנן אף א"כ מוכח דלא פליגי דאם בהא תלי היאך יתיישב פסק הטור ובפרט בהרמזים הלא עין רואה דלא הוזכר הירוש' בדברי הרא"ש כלל כ"א המשנה כצורתה וכגירסתינו רי"א בפחמין כ"ש.

אלא ודאי הוא מפרש דברי הירוש' כני מתני' ר"ל אמת ויציב הוא מה ששנינו בפחמין כ"ש ומפרש דמדייק כן בירוש' משום דאל"כ מאן ד"ש וכיון דהירוש' מאשר דברי ר"י משו"ה פסק הטור כמותו ומרן חיד"א בברכ"י שם הביא מ"ש הא"ר דהטור דפסק כר"י סמך אהירוש' ומפרש כני כלומר כדת וכדין וכ' ע"ד דאינו מחוור דלשון זה אינו לפסוק הלכה וכו' והנכון דסברי דר"י אינו חולק והראיה שהטור בק"פ כ' בפחמין כ"ש משמע דסבר הכי מגופא דמתני' דאי חיליה דהטור מהירוש' הרי לא הוזכר הירוש' כדברי הרא"ש אלא מוכח דהכי משמע מצד המשנה ומכח הסברא עכ"ל ובין למר ובין למר עכ"פ מודו מיהא דאין הכרח מלשון אף כמובן.

ועיין במאמר מרדכי שם שהשיג ג"כ ע"ד הא"ר ולא זכר שר את יוסף מרן חיד"א בברכ"י הנ"ל. הרב פני משה מפרש דמ"ש בירוש' כני מתני' אף וכו' בא לומר דר"י פליג את"ק והאריך להשיג ע"ד הרע"ב שכ' דליכא מאן דפליג עליה שנעלם ממנו ש"ס דירוש' וכו' עי"ש ועם כי לע"ד יש לפקפק בדב"ק הא מיהא חזינא דס"ל דלשון אף בא לחלוק: וכן מתבאר דעת הרי"ף והרא"ש בסו"ף במה אשה שעמ"ש בש"ס ד' ס"ו ע"ב ת"ר יוצאין באבן תקומ' משום ר"מ אמרו אף במשקל אבותקומה כתבו דהלכה כר"מ מדמתרצי אמוראי אליביה וכו' עי"ש ומדלא הכריחו מדקתני לשון אף לומר דאינו חולק שמעינן דסברי דאין מזה הכרח ושפיר י"ל דחולקים ומיהדרו אטעמי למיפסק כר"מ: העולה מכל הרשום למעלה דלשון אף האמור בדברי איזה תנא אינו מוכרח שלא בא לחלוק דיש ויש מקומות רבים בש"ס דנאמר לשון זה אף בדבר שהוא לחלוק ודברי הרב שושנים לדוד תמוהים לקוע"ד וצ"ע.

וראיתי עתה להרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם ח"ב במערכת הרי"ש אות ק"ז דשקו"ט בעיקר כללין אם לשון זה מורה שאינו חולק את"ק ולא פניתי לעיין בדב"ק ואתה תחזה: שצה אדם חשוב שאני אי אמרינן כן בכל האיסורין או דוקא בבישולי נכרים עיין ביד

מלאכי סי' ו' שהשיג על הרב באר שבע דס"ל דדוקא בביש"ג הוא דיש לאדם חשוב להחמיר מכמה דוכתי בש"ס דאמרינן כן גם בשאר איסורין ובקונטריס מילדותי מ"כ שהק' ידי"ן חברי כמוהר"ן לומרוזו ז"ל ממ"ש בכתובות ד' ב"ן וד' פ"ו גבי עורכי הדיינים אדם חשוב שאני.

ובעניותי הקשיתי ממ"ש בע"ז ד' מ"ח ע"ב לעולם דליכא דרכא אחרינא ואדם חשוב שאני ועתה אני רואה שכבר קדם וזכה בהשגה מדוכתי הנ"ל מרן חיד"א ביעיר אזן מערכה זו אות ל' ובברכ"י ח"מ סי' טו"ב אות כ"ג ועי"ש מה שהאריך בזה וע"ע בי"מ אות שס"א ויעיר אזן מערכת הלמ"ד אות י"א עמ"ש בנדרים ד' ס"ב והאיכא לפ"ע וכו'.

שצו את אמרינן בפ"ק דמגילה אתא את ופסיק והק' בשם הרב שער אפרים מדאמרי' גבי ורחצו את ידיהם ואת רגליהם שיהיו בבת אחת ש"מ דאת לא פסיק וכ' מרן חיד"א ביעיר אזן אות ל"ב בשם אש דת וישרש יעקב דהתם מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא דבמגילה אי לאו את הוה משמע למיעבד תרווייהו א"כ את למאי אתא אי לאו להפסיק. וברחיצה אי לאו את הוה משמע בזה אח"ז שאין דרך בני אדם לרחוץ ידיהם ורגליהם בבת אחת א"כ כי אתא את עכ"ל דלמיעבד תרווייהו בב"א הוא דאתא. כן הוא כונת תירוצים כמו שמתבאר ממ"ש הרב עבודת ישראל בד' ע"ח סוף ע"ב בשם האש דת.

ושם שקו"ט בזה מדף ע"ז ע"ב והלאה ובד' ע"ט ע"א כ' ע"ד האש דת שהם נפלאים דאדרבא אי לאו את הוה אמינא שירחצו בבת אחת דומיא דגבי מגילה וכו' ואין זו קושיא ופליאה דודאי הסברא נותנת דורחצו כדרך בני אדם הוא דקאמר וכבר השיגו בזה מרן חיד"א בס' דבש לפי אות ל"ו ועי"ש מ"ש ע"ד היד דוד בחי' לריש מגילה.

שצז אפר של הנקברים דאסור כמ"ש בתמורה ד' ל"ד וכן אפר של עצי אשרה של עכו"ם ועצי הקדש דאסורים (כדאמרי' התם כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשרה והקדש) הרב זרע אמת ח"ב סי' מ"ב ד' ל"ח ע"ג האריך להוכיח מגוף הדין דאינו אסור אלא מדרבנן ועוד דהוי שלא כדרך הנאתן וקי"ל בכל האיסורין דשלא כדרך הנאתן אינו אלא מדרבנן עי"ש ובד' ע"ל ע"ג לחלק בין אשרה של נכרי לשל ישראל ובד"ה ודע וכו' הביא מ"ש הב"ח וט"ז וש"ך יו"ד סי' קמ"ב סק"י גבי הנאת גחלת של ע"ז.

ומסיק דאפר ע"ז אי אסור מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן תליא בפלוגתא ושמדברי התוס' מוכח דהוא מדאורייתא: שצח אי אפשר כתב הרב קהלת יעקב במע"ל ח"ב אות ס' בשם כנה"ג דכתב בתשו' מוהרלנ"ח סי' קי"ב כבר למדנו הרמב"ן בחי' פ"ק דמכות דכל דבר שהוא רחוק דאי אפשר לעשות בנקל שייך לומר לשון אי אפשר ובהכי ניחא אותה ששנינו א"א לכוין מעשרות בשבלים דאע"ג דאפשר ע"י משקל נקט א"א כלומר

בנקל בלא טורח והפסד אתד"ק עי"ש ובאות כ"ג ולפום ריהטא נראה דמ"ש ובהכי ניחא אותה ששנינו וכו' הוא שלא בדקדוק אחרי המחי"ר כי לשון זה הוא דברי רבינו שמשון פ"ה דפאה מ"ב שכ' דא"א לכוין וכו' והקשה הרב מוהר"ש הלוי בתשו' מוהרלנ"ח סו' קי"ב דאיך קאמר דא"א וכו' נהי דא"א באומד.

מ"מ אפשר ע"י משקל וניחא ליה עפ"י כלל הרמב"ן כיעי"ש ולפי דרכינו למדנו דגם בלשון הפוס' יתכן לפרש דא"א דקאמר איזה פוסק כונתו דאי אפשר בנקל אלא ע"י טורח והפסד עי"ש בסי' קי"ד בתשו' רבינו מוהרלנ"ח בד"ה הקושיא השביעית דנראה קצת דאזיל ומודה דגם בדברי המפרשים נוכל לומר דמשתמשים בכלל זה אך שם בפסק הסמיכה בד' ט"ן ע"ג (מדפוס חדש בד"ה תשובה דבר ברור הוא זה) כתב להוכיח דמה שנושאים ונותנים בכתב והרוב מסכימים לדבר אחד לא חשיב זה הסכמת הרוב ממ"ש בתשו' הרשב"א לפי שישראל מפוזרים ואי אפשר שיסכימו כלם וכו' ואם מועיל משא ומתן והסכמה ע"י כתב איך אמר שא"א דלפי האמת אפשר הוא ואם היה אומר שהוא דבר קשה ניחא אבל בלתי אפשרות לא ידעתי מנין לו וכו' עכ"ל מבואר דלא ניחא ליה לפרש בדברי הרשב"א דלשון אי אפשר כלומר בנקל אלא בקושי ומדברי הרמב"ן אין סתירה לסברתו זאת דיש לחלק בין לשון חכמים בש"ס לדברי הפוסקים.

אך דידיה אדידיה קצת קשה וגם על הרב קה"י יש לתמוה שנעלם ממנו מ"ש מוהרלנ"ח עצמו בפסק הסמיכה וס' כנה"ג א"ח אין מצ"א: שצט איסורין דרבנן אם העובר עליהם עובר בעשה ול"ת דעפ"י התורה אשר יורוך וכו' לא תסור וכו' שנחלקו בזה אבות העולם דהרמב"ם בסה"מ שרש א' ובמ"ע קע"ד סובר שעל כל דברי חכמים נצטוינו בעשה ול"ת וכו' והרמב"ן בהשגותיו הרבה להשיב ע"ד כידוע ראיתי בדברי בקונטריס ו' ד' פ"א ע"א (מדפוס העלברשדאט) בד"ה ואבא לבאר על מה וכו' שכתב דמה שהשיג הרמב"ן והקיף בהלכות בענין זה הוא משום שהבין הדברים כפשטן וזה לא יאומן כי יסופר שיטעה בזה רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל והטיב אשר דבר הרב לב שמח שלא אמר הרמב"ם אלא על העובר דרך המראה כזקן ממרא ובתנאים הידועים אבל העובר בדרך איסור באיסורי דרבנן לא אמר בזה שעובר על עשה ול"ת והרב דברי אמת חתם בחותמו אמת ואמר רב והאמת אתו עי"ש מה שהאריך לבאר מנין יצא לו להרמב"ם דבר זה ושהרמב"ם אינו יחיד בסברא זו ונחלקו בזה רב אחא משבחא ור"ה גאון וס' לב שמח אין מצ"א ולפי הנראה הן הן הדברים אשר דבר משה רבינו המבי"ט בס' קרית ספר ה"ד הרב לח"מ בריש הלכות ממרים דודאי העובר איסור דרבנן דרך עבירה קיל מעובר איסור תורה שכן היתה עיקר תקנתם.

וכן לענין ספק ליילך להקל ומ"ש הרמב"ם הוא לענין זקן ממרא וכו' וסיים הלח"מ ונכון הדבר בעיני. וראיתי בשו"ת חת"ס ח"מ סי' ק"ף שהביא מ"ש הסמ"ע בח"מ סי' רל"ד בטעם הרמב"ם דמוכר טרפה לחברו מה שאכל אכל והמוכר מחזיר הדמים ובמוכר טרפה דרבנן ואכלה אין המוכר מחזיר הדמים דהוא משום דאכילת איסור תורה רע בעיני האוכל והלואי לא אכל משא"כ באיסור דרבנן וכ' ע"ז דהש"ך ביו"ד סי' קי"ט סקכ"ז לא נראה בעיניו סברא זו אלא הטעם הוא דרבנן לא אסרו איסור של דבריהם להפסיד ממון על ידם וכ' שיש ראיה ברורה לכאורה לשי' הש"ך שהרי הרמב"ם ס"ל כל איסור דרבנן הוי ממש איסור תורה וכו' והדבר מבואר בלח"מ הל' ממרים ובזהר הרקיע וכו' וא"כ אין חילוק בין איסור תורה לאוכל איסור דרבנן הכל משוקץ ומתועב ועכ"ל כתי' הש"ך וכו' ע"כ לענייננו ותמיה לי אחרי שכבר ראה דברי הלח"מ איך כ"כ שהרי לפי דברי הרב המבי"ט שהביא הלח"מ יש חילוק רב לענין עצם האיסור בין דאורייתא לדרבנן דליכא בדרבנן שום לאו או עשה בעובר על דבריהם דרך עבירה ולא דרך המרה לחלוק על דבריהם וא"כ טעם הסמ"ע הוא נכון דודאי יש לחלק בזה בין איסור תורה לאיסור דרבנן כדרך שמחלקינן בעלמא בין דאורייתא לדרבנן וצ"ע ועיין בתשו' שבסו"ס אבני מילואים סי' י"ד מאי דשקו"ט ע"ד הזהר הרקיע ומגילת אסתר בענין זה ולא זכר מדברי הלח"מ הנ"ל ועיין בענין זה בס' אפריון שלמה לאחד מרבני דורינו יצ"ו בקונטריס מזבח אבנים האריך מאד ליישב שיטת הרמב"ם לסלק מעליו כל תמיהות והשגות הרמב"ן והרשב"ץ ולא פניתי לעיין בדבריו ואגב ריהטאי לא ראיתי שהזכיר דברי הלח"מ הנ"ל ונמשך הוא אחר פשטות דברי הרמב"ם כמו שהבינו הרמב"ן והרשב"ץ ובהנחה זו האריך ליישב עי"ש דב"ק ועיין בקובץ יגדיל תורה קונטריס ח' ד' קע"ב סוף ע"ד.

ומרן חיד"א ביעיר אזן מערכת החי"ת אות י"ט נראה דמסכים למ"ש הרב לב שמח וכתב שבדבריו כתב הרב קנאת סופרים ועי"ש במערכת הלמ"ד אות י"ז ועיין שושנת העמקים כלל ז' ונחמד למראה ח"א ד' קכ"ב ע"ד הבאתיו במערכת הלמ"ד אות ח"ן ובשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ד סי' מ"ח האריך בענין זה עי"ש והרב ארעא דרבנן עם שבס' הזה במ"ק אות שמ"ב ובמ"ב במערכת החי"ת אות ע"ב לא הזכיר דברי הרב לב שמח.

מ"מ בספרו קהלת יעקב (בספר חדשראיתי שמייחס את ס' קה"י למר בריה הג' מוהריט"א וטעות הוא בידו כי המחבר אבי מוהריט"א הוא הרב החסיד מוהר"י אלגאזי ויש לבנו שקו"ט במקומות הרבה ומציין דבריו באה"ב (אמר הבן) וזה פשוט) במערכת האל"ף אות מ"ה הביא הסכמת הרב לב שמח ע"ש ועיין בענין זה באריכות בקונטריס שית שמעתא אשר בס' שבילי דוד ליו"ד בשמעתא ג' ד' י"ט מסעיף י"ט והלאה ובפתיחה

לס' יאיר נתיב ד' ה' ע"א: ובמה שהמציא הש"ך דלא אסרו איסור של דבריהם להפסיד ממון על ידם נראה לפום ריהטא להביא ראיה לזה מ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' גנבה ה"ח דגנב ושחט חולין בעזרה משלם תשלומי ד' וה' שאעפ"י שחולין שנב"ע אסורין בהנאה הואיל ואיסורן מדבריהם ה"ז חייב לשלם ד' וה' עכ"ל הרי שלא היה בכחם להפסיד ממון הנגנב ע"י מה שאסרו מדבריהם ואוקמוה אדין תורה דחשיב שחיטה הראויה וחייבו לגנב לשלם ד' וה' ובפסולי עדות מדרבנן דקי"ל דכל עדות שהעיד קודם הכרזה עדותו כשרה כתב הרמב"ם (הובא בסמ"ע סי' ל"ד סכ"ג ס"ק ה"ן) דכיון דאין פסולו ידוע קודם שהכריזו עליו לא רצו להפסיד ממון הבריות מאחר שכבר העידו ואין פסולן אלא מדרבנן הרי דבמקום שיגיע הפסד לבני אדם העמידו הדבר על דין תורה שעדים אלו כשרים הם: וראיתי בהגהות יד שאול ע"ד הש"ך הנ"ל דנצטער שדבריו הם היפך כל הש"ס והפוס' דא"כ חמץ נוקשה למ"ד דרבנן לא גזרו להוציא ממון ואוקמא על ד"ת ואיך אפשר זאת וכל שנאסר מדרבנן ודאי מוציאין ממון עי"ז וכו' ודברי הש"ך צע"ג עכ"ד ולא יכולתי להבין מאי ק"ל אם כונתו ממה שחמץ נוקשה למ"ד דאיסורו מדרבנן ואסור בהנאה דמזה מוכח דעמדו על דבריהם גם במקום הפסד ממון אתמהה וכי אין לנו עוד כיוצא לזה דברים רבים שאסרו חכמים בהנאה ולא חשו להפסד ממון (ומאי שנא חמ"ן דנקט).

אבל אינם ענין לדברי הש"ך דודאי יש כח בידם לאסור ולהפסיד ממון כשיפעלו ע"י דבריהם לאסור הדבר ההוא שלא לאוכלו ושלא ליהנות ממנו אבל מה שכבר נאכל ולא יפעלו ע"י דבריהם אלא היזק ממון בזה קאמר הש"ך שלא היה בכחם לפעול בדבר שהוא רק הפסד ממון: ת רבי אליעזר קים להו לבעלי התלמוד דכל דבריו דר"א כב"ש כ"כ בס' סדר הדורות בסדר תנאים ואמוראים אות האל"ף (עי"ש ר"א הגדול אות יו"ד) בשם תשובת זאב ד' שמ"ג.

ספר זה לא ראיתיו מעולם ולפי הנראה אינו כלל מוחלט עיין עירובין ד' י"א גבי הכשר מבוי דנחלקו ב"ש וב"ה ור"א ס"ל לא כב"ש ולא כב"ה. ובנדה ד' מ"ז ע"ב נחלקו ב"ה וב"ש.

ור"א מכריע ביניהם עי"ש א"כ שמעינן דלא בכל מקום נקיט ר"א כב"ש ואולי מ"ש כל דבריו הוא טה"ד וצ"ל רוב דבריו וצל"ע בגוף דבריו והג' חת"ס בא"ח סי' קכ"ז לפי הנראה נמשך אחר מ"ש בסדר הדורות הנ"ל ונטפל ליישב מאי דתנן (גבי הפרשת חלה בטומאה ביו"ט) ר"א לא תקרא לה שם וכו' דלא אתי אליבא דב"ש דסברי חמץ בככותבת עיש"ב ועיין בקובץ שמעתתי דרבנן סי' ז' ד' ט"ו אות ג' שעמד ע"ד הח"ס ורשם כמה מקומות

דר"א לא קאי בסברת ב"ש ושבשו"ת שו"מ רביעאה ח"ג סי' ק"מ ציין עוד כמה מקומות ושבס' ערוך ליד בחי' לנדה כ' דרוב פעמים ר"א ס"ל כב"ש.

וספרדים הנ"ל אין מצויים אצלי לראות אם הביאו דברי סדר הדורות הנ"ל תא איסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ת והוא לח בלח אם בטל ברוב עיין מג"א סי' תצ"ח ס"ק כ"ח שכ' גבי אפר דבטל ברוב דאע"ג דקמח בקמח הוי לח בלח מ"מ כיון דעיקר איסורו מדבריהם בטל ברוב וכ"כ בסי' י"ש ס"ק ח' והבין מדבריו הרב הערך השלחן שם אות ז דבכל איסור דרבנן לח בלח שעיקר איסורו מדבריהם בטל ברוב וכ' ע"ד דהאמת דכן דעת הג"א בשם א"ז ובה"ג והרמב"ן הרשב"א ורש"מ והר"ן סברי דלא הקלו אלא בתרומת ח"ל וחמץ לאחה"פ שאינו אלא קנסא וכ"כ הנמק"י בפ' הערל והסכים עמו רבו הריטב"א וכן הסכים הפר"ח ביו"ד סי' צ"ב ס"ק וכ"ש במוקצה (דאיירי ביה המג"א) דחמיר כעין דאורייתא ע"כ תו"ד וכ' כן לפי מה שהבין בכונת הרב מג"א אך הרב מחצ"ה שם פירש כונת הרמג"א דכיון שעיקר איסורו מדרבנן סמכינן ע"ד הפוס' דקמח בקמח הוי יבש ביבש ושפיר בטל ברוב ולפי"ז בלח בלח ממש המג"א מודה דאף שעיקר איסורו מדרבנן בעינן ששים: תב אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן אי סמכינן בזה בזמן הזה ג"כ ואם יש לחלק בין כשבאנו להחזיק איש ידוע לומר שזה האיש עשה מעשה רשע לכשבאנו לומר שהדבר נעשה באיסור ע"י איזה איש שבעולם שלא ידענו מי הוא עיין במה שכתבתי בקונטריס אסיפת דינים במערכת ס"ת בהתשו' אם מותר למכור ס"ת לקראים (בד"ה ועם כי איני): תג אחיך וכן אחיו כי כתיב בקרא אם הוא דוקא אדם כשר או אף רשע בכלל אחיו ואחיך הוא הנה ראיתי להרב ב"ח בח"מ רס"י רכ"ח שכתב בשם מרדכי הארוך בשם ס' החכמה גבי הא דדרש רב הונא בריה דרב אידי (בב"מ ד' ט"ן ע"א) לא תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ומצות על תונהו דמדכתיב האי קרא באונאת ממון אף שאינו מקיים המצות אסור להונותו דאל תונו איש את אחיו כך אמר לי מורי הכהן עכ"ל מתבאר דיש חילוק בזה בין אחיו לאחיך דאחיך ממעט רשע ואחיו אינו ממעט רשע והס' החכמה כתב ע"ד מורו הכהן וז"ל ואני אומר א"כ מצינו אונאת ממון חמור מאונאת דברים ואנן הא קאמרינן גדול אונאת דברים מאונאת ממון וכו' ואפשר דלא ממעט הכא כי אם אונאת עכומ"ז מתרוייהו אבל ישראל לא אפי' אינו עושה מעשה עמך ומיהו מדקתני לעיל אם היה בעל תשובה לא יאמר לו וכו' משמע דאם אינו בעל תשובה אין בו משום אונאת דברים עכ"ל ומשמע לפי זה דכיון דבאונאת דברים מוכח דאם אינו בעל תשוב' מותר כ"ש שמותר להונותו בממון (וכן למד הרב ב"ח מדברי המרדכי בפ' מי שמת שהביא שם וסיים דלמעשה צ"ע עי"ש ויתכן דגם הרב

ב"ח מה שלמד דכ"ש לממון לא מדברי המרדכי שבפ' מי שמת בלבד אלא גם ממ"ש בס' החכמה ואני אומר) וא"כ צ"ל דאחיו דכתיב באונאת ממון (אל תונו איש את אחיו) ממעט רשע דלאו אחיו מיקרי והדבר תמוה בעיני דא"כ באחיך דכתיב גבי רבית לא תשיך לאחיך וכו' ולאחיך לא תשיך מי נימא דסברי מרנן (ס' החכמה ומורו) להלוות ברבית לרשע ובעל עבירות (עיין בדברי הרב מוהרש"א בחי' אגדות אההיא דעם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו שכתב דאחיו דכתיב באונאת ממון אינו ממעט אלא עכו"ם ולא בעל העבירה וכמו בלאחיך דגבי רבית) ודוחק לומר דשאני התם דגלי קרא לנכרי תשיך מכלל דלישראל כלל לא דסוף סוף הא חזינן דגם ישראל רשע נכלל בלאחיך ונילף מניה לעלמא ומנ"ל דבעלמא כי כתיב אחיך ממעט ישראל שאינו כשר ועוד לדעת הסוברים דלנכרי תשיך מצות עשה א"כ אי משמעות אחיך בעלמא ממעט רשע נימא א"כ לעכו"ם ולאחיך מצוה ואזהרה וישראל רשע שאינו אחיך לא מצוה ולא איסור אלא רשות ויהא שרי לן להלוות ברבית לרשע חלילה והס מלהזכיר.

וגבי שנאה דכתיב לא תנשא את אחיך בלבבך יהא מותר לשנוא בלב את הרשע ובהדיא אמרינן בערכין ט"ז ע"ב יכול לא יכנו ולא יסטרנו ולא יקללנו ת"ל לא תנשא את אחיך בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר והיינו משום תוכחה כדפירש"י ומדצריך הכאה וקללה מוכח דרשע הוא ולא תחת גערה ובדברים לא יוסר וקרי ליה אחיך ואזהר רחמנא שלא לשנאתו בלב.

הן אמת דמההיא דדרשינן ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא אחיך משמע דקודם שלקה לאו בכלל אחיך ואפשר דעלה סמיך הרב הכהן הנ"ל אלא שצ"ע ליישב מאי דמשמע מדוכתי הנ"ל ועוד מכמה מקראות שכתוב בהן אחיך ואי אפ"ל דלמעט אדם רשע קאתו וכן מאי דמשמע מדברי ס' החכמה דאחיו משמע שהוא כשר ולא רשע צ"ע דא"כ בעדים זוממים דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו לא יהיה הדין כן במעדים על איש רשע ועיין בב"ק ד' פ"ח ע"א וכן ביבום דכתיב להקים לאחיו שם בישראל וכיוצא לזה כמה מקראות ומחמת טרדא בענייניים אחרים לא יכולתי כעת לחפש אחריהם ולפורטם ולבארם וזאת לזכרון: סליק מערכת האלף